T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

1848 İLE 1891 YILLARI ARASINDAKİ OSMANLI MEVZUATINDA YANGIN TERMİNOLOJİSİ ÜZERİNDEN OSMANLI'DA YANGIN YÖNETİMİ OLGUSUNA BİR BAKIŞ

Nalan BAHÇEKAPILI

DOKTORA TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı

Danışman

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Temmuz, 2024

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

1848 İLE 1891 YILLARI ARASINDAKİ OSMANLI MEVZUATINDA YANGIN TERMİNOLOJİSİ ÜZERİNDEN OSMANLI'DA YANGIN YÖNETİMİ OLGUSUNA BİR BAKIŞ

Nalan BAHÇEKAPILI tarafından hazırlanan tez çalışması 22.07.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU, Danışman
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof. Dr. Zeynep Gül ÜNAL, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof. Dr. Ebru ÖZEKE TÖKMECİ, Üye
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi _____

Dr. Öğr. Üyesi Zafer SAĞDIÇ, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof. Dr. MUSTAFA ÖZGÜNLER, Üye
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi _____

Danışmanım Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU, sorumluluğunda tarafımca hazırlanan "1848 İLE 1891 YILLARI ARASINDAKİ OSMANLI MEVZUATINDA YANGIN TERMİNOLOJİSİ ÜZERİNDEN OSMANLI'DA YANGIN YÖNETİMİ OLGUSUNA BİR BAKIŞ" başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Nalan BAHÇEKAPILI

İmza

Aileme

ve

en yakınlarıma

TEŞEKKÜR

Bu doktora çalışmasının tamamlanması oldukça uzun bir yolculuktu ve pek çok kişinin desteği ve rehberliği olmadan mümkün olmazdı. Bu çalışmayı gerçekleştirmeme katkıda bulunan herkese içtenlikle teşekkür etmek istiyorum.

Öncelikle, danışmanım Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU'na en derin teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Rehberliğiniz ve kesintisiz desteğiniz bu tezin tamamlanmasında büyük rol oynadı. Teşvik edici ve iyimser tavrınız, zorlukları aşmamda ve motivasyonumu sürdürmemde bana hep yardımcı oldu.

Ayrıca, Tez İzleme Komitesi üyesi Hocalarım Prof. Dr. Zeynep Gül ÜNAL ve Ebru ÖZEKE TÖKMECİ ve Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY'e, ayrıca Tez Jürimin üyeleri Dr. Öğr. Üye. Zafer SAĞDIÇ ve Prof. Dr. Mustafa ÖZGÜNLER'e teşekkür etmek istiyorum. Değerli geri bildirimleriniz ve önerileriniz bu çalışmayı büyük ölçüde zenginleştirdi. Benim görebildiğimden daha geniş bakış açılarınız, araştırmamın sınırlarını zorlamam için bana güç verdi.

Bu araştırmaya katkıda bulunan meslektaşlarıma ve iş arkadaşlarıma minnettarım. Yangın konusundaki hemen her şeyi öğrenmeme yardım ve kılavuzluk eden Sayın Okan TOKER'e bilgisini her zaman cömertçe paylaştığı için teşekkürü borç bilirim.

Aileme, sarsılmaz destekleri ve teşvikleri için derinden minnettarım. Anne ve babam Neriman ve Sebahattin BAHÇEKAPILI'ya, biricik kızım Derin'e, verdiğiniz sınırsız sevginiz için teşekkür ederim. Niran ve Matthew THOMPSON ve Nisan ELÇİ, desteğinizle bu yolculuk mümkün oldu. Sıra dışı insan, çok sevgili Hatice ÇİPER ULUCAN, yanımda olman benim için büyük şanstı. Müjgân YILDIRIM YILMAZ son okumalardaki dikkatin için minnettarım. T. Christian DORNER, bana inancın hep yolumu aydınlattı.

Ayrıca, Yıldız Teknik Üniversitesi'ndeki idari ve teknik personele, doktora sürecim boyunca sağladıkları yardım ve destek için teşekkür ederim. Son olarak, bu teze doğrudan veya dolaylı olarak katkıda bulunan herkese teşekkür etmek istiyorum. Desteğiniz, rehberliğiniz ve teşvikleriniz bu çalışmanın başarılı bir şekilde tamamlanmasında çok önemli rol oynadı.

Nalan BAHÇEKAPILI

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR iv

KISALTMA LİSTESİ x

ŞEKİL LİSTESİ xii

TABLO LİSTESİ xiii

HARİTA LİSTESİ xv

ÖZET xvi

ABSTRACT xviii

1 GİRİŞ 19

1.1 Literatür Özeti……2

1.2 Tezin Amacı ve Kapsamı……...2

1.3 Hipotez……...3

2 BÜYÜK YANGINLAR ve YANGINLA MÜCADELE 4

2.1 Yangınla İlgili Tanımlar ve Yangınla Mücadele……...4

2.2 Büyük Şehir Yangınları……8

2.3 Yangınla İlgili Düzenleme Örnekleri……..16

2.3.1 Birleşik Krallık'ta Yangınla İlgili Düzenlemeler.....16

2.3.2 ABD'de Yangınla İlgili Düzenlemeler.....20

2.4 Osmanlı'da 19. Yüzyıl Öncesinde Yangınla Mücadele……..22

3 OSMANLI'DA RESMİ METİNLERDE YANGIN VE İLGİLİ KURUMLAR 26

3.1 Osmanlı'da Yangın Güvenliğinden Sorumlu Kurumlar……..26

3.2 Şehir ve Mimari ile İlgili Resmi Metinler……...29

4 1848 İLE 1891 YILLARI ARASINDA OSMANLI'DAKİ RESMİ DÜZENLEMELERDE YANGIN ve TERMİNOLOJİSİ 41

4.1 Ebniye Nizamnamesi 1848……..44

4.1.1 Ebniye Nizamnamesi 1848 Konuları.....44

4.1.2 Ebniye Nizamnamesi 1848 Sözcükleri..... 61

4.2 Ebniye Beyannamesi 1848……...66

4.2.1 Ebniye Beyannamesi 1848 Konuları 66

4.2.2 Ebniye Beyannamesi 1848 Sözcükleri 87

4.3 Ebniye Nizamnamesi 1849……..94

4.3.1 Ebniye Nizamname 1849 Konuları 95

4.3.2 Ebniye Nizamname 1849 Sözcükleri 127

4.4 Harîk Vûkuunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl Mu'amelâta Dâ'ir T'alimât 1854 133

4.4.1 Harîk Vûk'uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat 1854 Konuları 133

4.4.2 Harîk Vûk'uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat 1854 Sözcükleri 145

4.5 Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 1857 148

4.5.1 Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 1857 Konuları 148

4.5.2 Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 1857 Sözcükleri 150

4.6 Zokaklara Dair Nizamname 1859 151

4.6.1 Zokaklara Dair Nizamname 1859 Konuları 151

4.6.2 Zokaklara Dair Nizamname 1859 Sözcükleri 172

4.7 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1862 176

4.7.1 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1862 Konuları 176

4.7.2 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1862 Sözcükleri 179

4.8 Her Nev'î Ebniyeden Alınacak Harç ve Rüsûmat Nizamnamesi 1863 181

4.8.1 Her Nev'î Ebniyeden Alınacak Harç ve Rüsûmat Nizamnamesi 1863 Konuları 181

4.8.2 Her Nev'î Ebniyeden Alınacak Harç ve Rüsûmat Nizamnamesi 1863 Sözcükleri 182

4.9 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863 184

4.9.1 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863 Konuları 184

4.9.2 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863 Sözcükleri 211

4.10 lslâhât-l Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866 222

4.10.1 lslâhât-ı Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866 Konuları 222

4.10.2 lslâhât-l Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866 Sözcükleri 224

4.11 Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 1867 226

4.11.1 Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 1867 Konuları 226

4.11.2 Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 1867 Sözcükleri 228

4.12 Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870 230

4.12.1 Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870 Konuları 230

4.12.2 Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870 Sözcükleri 234

4.13 İstanbul ve Bilad-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizamnamenin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875 235

4.13.1 İstanbul ve Bilad-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizamnamenin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875 Konuları 235

4.13.2 İstanbul ve Bilad-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamnamenin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875 Sözcükleri 238

4.14 İstanbul ve Bilad-ı Selase'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamname 1875 240

4.14.1 İstanbul ve Bilad-ı Selase'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamname 1875 Konuları 240

4.14.2 İstanbul ve Bilad-ı Selase'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamname 1875 Sözcükleri 248

4.15 Ebniye Kanunu 1882 254

4.15.1 Ebniye Kanunu 1882 Konuları 254

4.15.2 Ebniye Kanunu 1882 Sözcükleri 302

4.16 Men'i Harîk Hakkında Nizâmname 1891 311

4.16.1 Men-i Harîk Hakkında Nizamname 1891 Konuları 311

4.16.2 Men-i Harîk Hakkında Nizamname1891 Sözcükleri 318

4.17 Ebniye Kanunu 1891 321

4.17.1 Ebniye Kanunu 1891 Konuları 321

4.17.2 Ebniye Kanunu 1891 Sözcükleri 363

5 1848 İLE 1891 YILLARI ARASINDA OSMANLI'DAKİ RESMİ DÜZENLEMELERDE YANGIN ve TERMİNOLOJİSİ ANALİZİ 377

5.1 Konular 377

5.1.1 Ebniye Nizamnamesi 1848 Konuları 377

5.1.2 Ebniye Beyannamesi 1848 Konuları 379

5.1.3 Ebniye Nizamnamesi 1849 Konuları 380

5.1.4 Harîk Vûk'uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat 1854 Konuları 383

5.1.5 Devâ'ir-i Belediyyeden Altıncı Da'ire İ'tibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dâ'iresi'nin Nizam-ı Umumisi Konuları....384
5.1.6 Zokaklara Dair Nizamname 1859 Konuları....385
5.1.7 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1861 Konuları....386
5.1.8 Her Nev'i Ebniyyeden Alınacak Harç ve Rûsûmât Nizâmnâmesi 1863 Konuları....387
5.1.9 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863 Konuları....388
5.1.10 lslâhât-ı Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866 Konuları....390
5.1.11 Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 1867 Konuları....391
5.1.12 Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870 Konuları....392
5.1.13 İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapilacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme'nin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875 Konuları....393
5.1.14 İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme 1875 Konuları....394
5.1.15 Ebniye Kanunu 1882 Konuları....395
5.1.16 Men-i Harîk Hakkında Nizâmnâme 1891 Konuları....398
5.1.17 Ebniye Kanunu 1891 Konuları....398
5.2 Sözcük ve Kavramlar....400
5.2.1 Kişi ve Kurumlar....400
5.2.2 Kullanım....403
5.2.3 Malzeme....406
5.2.4 Bina....408
5.2.5 Ayırım....419
5.2.6 Yangın....423
6 SONUÇ 438
KAYNAKÇA 446
A EK: 1848 Ebniye Nizamnamesi 452
B EK: 1848 Ebniye Beyannamesi 459
C EK: 1849 Ebniye Nizamnamesi 468
D EK: 1854 Harîk Vûk'uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat 474
E EK: 1857 Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 478

F EK: 1859 Zokaklara Dair Nizamname 499

G EK: 1862 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 511

H EK: 1863 Her Nev'î Ebniyeden Alınacak Harç ve Rüsûmat Nizamnamesi 517

I EK: 1863 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 523

J EK: 1866 lslâhât-l Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 538

K EK: 1867 Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 541

L EK: 1870 Etmekçilik Hakkında Nizamname 547

M EK: 1875 İstanbul ve Bilad-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamnamenin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 553

N EK: 1875 İstanbul ve Bilad-ı Selase'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamname 555

O EK: 1882 Ebniye Kanunu 558

U EK: 1891 Men-i Harîk Hakkında Nizamname 574

V EK: 1891 Ebniye Kanunu 576

Y EK: SÖZLÜK 592

Z EK: YAPISAL BİNA SINIFLARI 722

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR 726

KISALTMA LİSTESİ

Alm	Almanca
Ar	Arapça
DBA	Devâ'ir-i Belediyyeden Altıncı Da'ire İ'tibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dâ'iresi'nin Nizam-ı Umumisi (Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 1857 içinde) (Seyitdanlıoğlu, 2010)
DBÇ	Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1861 (Seyitdanlıoğlu, 2010)
DBM	Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 1867 (Seyitdanlıoğlu, 2010)
Dvl06	Devellioğlu (2006)
Dvl15	Devellioğlu (2015)
EB	Ebniye Beyannamesi (Ergin, 1995)
EHN	Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870 (Seyitdanlıoğlu, 2010)
EK1	Ebniye Kanunu 1882 (Ergin, 1995)
EK2	Ebniye Kanunu 1891 (Ergin, 1995)
EN1	Ebniye Nizamnamesi 1848 (Ergin, 1995)
EN2	Ebniye Nizamnamesi 1849 (Ergin, 1995)
Erm	Ermenice
ETü	Eski Türkçe (8.-11.yy Orta Asya Yazı Türkçesi)
ETü-OK	Eski Türkçe (Oğuz ve Kıpçak lehçeleri)
Eyb	Eyb (2017)
Eyb	Eyüboğlu (2017)
Fa	Farsça
HNE	Her Nev'i Ebniyyeden Alınacak Harç ve Rûsûmât Nizâmnâmesi 1863 (Seyitdanlıoğlu, 1999)
HVZ	Harîk Vûk'uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat 1854 (Seyitdanlıoğlu, 1999)
İBD	İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapilacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme'nin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875 (Ergin, 1995)
İBN	İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme 1875 (Ergin, 1995)
Ims	Islahat-ı Mi'mariyye: Osmanlı Dönemi Mimarlık Sözlüğü (2017)

ITK	lslâhât-l Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866 (Ergin, 1995)
İveBS	İstanbul ve Bilâd-ı Selâse
Kbl	Kubbealtı Lügatı (2019)
Kbl	Kubbealtı Lügatı (2019)
Knr	Kanar (2009)
Ktü	Kıpçakça
Lgg	Lüggat https://www.luggat.com/
MHH	Men-i Harîk Hakkında Nizâmnâme 1891 (Seyitdanlıoğlu, 2010)
Nşn	Nişanyan (2018)
OTü	Orta Türkçe (erken 14.yy Türkçe yazı dili)
Özd	Özdural (1998)
Psk	Püsküllüoğlu (2002)
TDK	Güncel Türkçe Sözlük (2019)
TEN	Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863
Ven	Venedikçe
Yun	Yeni Yunanca (> 16. yy)
ZDN	Zokaklara Dair Nizamname 1859 (Ergin, 1995)
[e.d.]	edat
[f.]	fiil
[g.f.]	geçişli fiil
[is.]	isim
[sf.]	sıfat
[tk.]	takı
[zmr.]	zamir
[zrf.]	[zrf.]

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Zaman içinde küresel yangın aktivitesinin niteliksel grafiği (Glikson & Groves, 2016) 5

Şekil 2.2 Yangın Üçgeni 7

Şekil 2.3 II. Ve III. Dönemlerinin Karşılaştırılması 15

Şekil 2.4 Drury Lane Tiyatrosu'nda ilk kez kullanılan sahneyi seyirci bölümünden ayıran demir perde 18

Şekil 3.1 Belediye Teşkilatının Gelişimi 28

Şekil 3.2 1848-1891 Yılları Arası Yangınla İlgili Gelişmeler 40

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1 Metinler ve kısaltmaları 33

Tablo 3.2 Metinlerde yangınla ilgili maddelerin sayı ve oranları 34

Tablo 4.3 Ölçü birimleri.....67

Tablo 4.4 Yol genişlikleri ve çıkma ölçüleri tablosu 265

Tablo 4.5 Ebniye Kanunu 1882'e göre belirlenmiş bina yükseklikleri.....271

Tablo 4.6 Ebniye Kanunu 1891'e göre belirlenmiş bina yükseklikleri 338

Tablo 5.7 Ebniye Nizamnamesi 1848 (EN1) konu tablosu.....378

Tablo 5.7 Ebniye Nizamnamesi 1848 (EN1) konu tablosu (devamı) 379

Tablo 5.8 Ebniye Beyannamesi 1848 (EB) konu tablosu 379

Tablo 5.8 Ebniye Beyannamesi 1848 (EB) konu tablosu (devamı).....380

Tablo 5.9 Ebniye Nizamnamesi 1849 (EN2) konu tablosu.....381

Tablo 5.9 Ebniye Nizamnamesi 1849 (EN2) konu tablosu (devamı) 382

Tablo 5.10 Harîk Vûk'uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat 1854 (HVZ) konu tablosu 383

Tablo 5.11 Devâ'ir-i Belediyyeden Altıncı Da'ire İ'tibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dâ'iresi'nin Nizam-ı Umumisi (DBA) konu tablosu [Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 1857 (DBT) içinde] 384

Tablo 5.12 Zokaklara Dair Nizamname 1859 (ZDN) konu tablosu 385

Tablo 5.12 Zokaklara Dair Nizamname 1859 (ZDN) konu tablosu (devamı).....386

Tablo 5.13 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1861 (DBÇ) konu tablosu 387

Tablo 5.14 Her Nev'i Ebniyyeden Alınacak Harç ve Rûsûmât Nizâmnâmesi 1863 (HNE) konu tablosu 388

Tablo 5.15 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863 (TEN) konu tablosu.....389

Tablo 5.15 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863 (TEN) konu tablosu (devamı) 390

Tablo 5.16 lslâhât-ı Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866 (ITK) konu tablosu 391

Tablo 5.17 Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 1867 (DBM) konu tablosu 392

Tablo 5.18 Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870 (EHN) konu tablosu.....393

Tablo 5.19 İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme'nin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875 (IBD) konu tablosu 394

Tablo 5.20 İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme 1875 (IBN) konu tablosu 395

Tablo 5.21 Ebniye Kanunu 1882 (EK1) konu tablosu 396
Tablo 5.21 Ebniye Kanunu 1882 (EK1) konu tablosu (devamı) 397
Tablo 5.22 Men-i Harîk Hakkında Nizâmnâme 1891 (MHHN) konu tablosu 398
Tablo 5.23 Ebniye Kanunu 1891 (EK2) konu tablosu 399
Tablo 5.23 Ebniye Kanunu 1891 (EK2) konu tablosu (devamı) 400
Tablo 6.24 Konuların özet tablosu 440
Tablo Ek.25 Kâgir bina sınıflandırması - zamana bağlı 722
Tablo Ek.26 Ahşap bina sınıflandırması – alana bağlı 723
Tablo Ek.27 Ahşap bina sınıflandırması – zamana bağlı 724
Tablo Ek.28 Duvar türleri ve kalınlıkları 725

HARİTA LİSTESİ

Harita 2.1 Büyük Şikago yangınının ilerleyişi (Conzen, M. P. 2004).....9
Harita 2.2 Londra yangınının üç günde ilerleyişi (Hanson, N., 2010). 11

ÖZET

1848 ile 1891 Yılları Arasındaki Osmanlı Mevzuatında Yangın Terminolojisi Üzerinden Osmanlı'da Yangın Yönetimi Olgusuna Bir Bakış

Nalan BAHÇEKAPILI

Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı
Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Ateş, keşfinden beri insanoğlunun varoluşu ve hayatta kalma mücadelesinde hayati önemde olmuştur. Farklı büyüklüklerde gerçekleşmiş yangınlar şehirleri etkilemiş, yok oluşla sonuçlanan bu hızlı değişimler, bina ölçeği ya da yerleşim dokusunda oluşan farklılaşmalarla sonuçlanmıştır. Şehirlerin ve binaların yapımıyla ilgili deneyimler ışığında önleyici tedbirler aranmış ve bu tedbirler insanın fiziksel çevresinin oluşumunda önemli rol oynamıştır.

Günümüzde artık, dünyanın birçok şehrinde geçmişte yaşandığı gibi felaket ölçeğinde yaşanan büyük yangınlar gerçekleşmiyor, fakat yangına karşı alınan tedbirler ve uygulamada olan kurallar, yapılı çevremizin şekillenmesinde hala önemli derecede etkilidir.

Yangınla ilgili konmuş kuralların ortaya çıkışı, İstanbul ve diğer şehirlerle benzerlikleri ve ayrılıklarıyla karşılaştırmalı olarak incelenecek, bu kuralların farklı şehirlerde yapılı çevreyi etkileme şekilleri de karşılaştırılacaktır. Binaların ve şehrin düzenlemelerindeki bu değişikliklerin kuşkusuz insan ve toplum yaşamında da karşılıkları bulunuyor. Çok bilinen sözdeki gibi 'bizim şekillendirdiğimiz binalar ve şehirler de bizi şekillendiriyor'.

Tezin amacı, Osmanlı'da 1848-1891 yılları arasına tarihlenen ve yangın güvenliği ile ilgili olan resmi metinlerde yangın tedbirleri ve yapılı çevre ilişkisi bağlamında içerik ve kullanılan dil üzerinden bilgi dağarcığını görünür hale getirmek ve bu yıllar arasındaki düzenlemelerdeki değişimi ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yangın, Osmanlı, mevzuat, terminoloji.

ABSTRACT

Between 1848 and 1891 an Overview of Fire Management in the Ottoman Empire Through Fire Terminology in Ottoman Legislation

Nalan BAHÇEKAPILI

Department of Architecture
Doctor of Philosophy Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Since its invention, fire has been vital to human existence and the struggle for survival. Fires at varying scales have affected buildings and cities, rapidly disappearing changes and the need for repair and renewal of heat occur quickly, changes occur instantly. Efforts have been made to scan the cities/cities and facilities under the guidance of the accumulations resulting from experiences, and in this process, they have played an important role in the formation of the physical structure of the human being.

Today, large explosions that cause disasters do not occur in many countries of the world, as in the past, but the rules taken and presented against flares are still significantly effective in shaping our environment.

The emergence of the rules regarding fire will be examined comparatively with the similarities and differences between Istanbul and other cities, and how these rules are made in different cities and affect the environment will also be checked. These developments in the organization of buildings and the day also have their counterparts in universal human and social life.

The thesis aims to make the vocabulary of knowledge visible through the content and language used in the context of the relationship between fire prevention and the

built environment in the official texts on fire prevention in the Ottoman Empire between 1848 and 1891 and to reveal the change in regulations between these years.

Keywords: Fire, Ottoman, regulations, terminology.

1.1 Literatür Özeti

Çalışmaya temel olan resmi metinler 1848 ve 1891 yılları arasındaki, nizamname (tüzük), beyanname (açıklama), talimat, kanun ve kararlardan oluşan 17 metinden oluşmaktadır.

Bu metinler için kullanılan literatür; Ebniye Nizamnamesi 1848 (Ergin, 1995), Ebniye Beyannamesi 1848 (Ergin, 1995), Ebniye Nizamnamesi 1849 (Denel, 1982), Harîk Vûk'uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat 1854 (Seyitdanlıoğlu, 1999), Devâ'ir-i Belediyyeden Altıncı Da'ire İ'tibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dâ'iresi'nin Nizam-ı Umumisi (Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 1857 içinde) (Seyitdanlıoğlu, 2010), Zokaklara Dair Nizamname 1859 (Ergin, 1995), Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1861 (Seyitdanlıoğlu, 2010), Her Nev'i Ebniyyeden Alınacak Harç ve Rûsûmât Nizâmnâmesi 1863 (Seyitdanlıoğlu, 2010), Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863 (Seyitdanlıoğlu, 2010), lslâhât-l Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866 (Ergin, 1995), Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 1867 (Seyitdanlıoğlu, 2010), Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870 (Seyitdanlıoğlu, 2010), İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i inşâiyyesine Dair Nizâmnâme'nin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875 (Ergin, 1995), İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme 1875 (Ergin, 1995), Ebniye Kanunu 1882 (Ergin, 1995), Men-i Harik Hakkında Nizâmnâme 1891 (Seyitdanlıoğlu, 2010), Ebniye Kanunu 1891 (Ergin, 1995) belgeleridir. Çalışma, Latin alfabesi ile yayınlanmış baskıları üzerinden ve Ersoy'un (2017) eserinde bulunanları günümüz Türkçesi ile dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Tezlerden özellikle konuyla en ilgili olan Söğüt (2010)'ün çalışması, basılı kaynaklar, yangın ve doğrultu haritaları incelenmiştir.

1.2 Tezin Amacı ve Kapsamı

Tezin amacı, Osmanlı'da yangın tehlikesinin ne şekillerde ele alındığının ve yönetilmek istendiğini araştırmaktır. Bu araştırma, Osmanlı'da 1848-1891 yılları arasına tarihlenen, kanunlaştırma hareketi ile başlayan, nizamnameler, beyannameler, talimatlar ve kanunlar gibi resmî belgelerdeki, yangın güvenliği ile ilgili içeriğe sahip metinler incelenerek gerçekleştirilmiştir.

Belirlenen resmi metinlerde dönemin imkânlarına ve anlayışına göre yangın tedbirlerinin nasıl somutlaştığı ve yangın tehlikesinin ne şekillerde yönetilmek istendiğini ortaya çıkarmak hedeflenmiş, bir yangın yönetiminin varlığı araştırılmıştır.

Yangın güvenliği konusundaki birikimin değerlendirilebilmesi açısından, bu bilgi alanının dağarcığı olan terimler araştırmanın diğer odak noktasıdır ve söz dağarcığının detaylı bir incelemesi hedeflenmiştir. Terminoloji, belirli bir bilgi alanındaki teknik ve özel kavramlarla belirtimlerin toplamıdır ve bir uzmanlık alanına ait söz dağarcığını oluşturur. Terminoloji çalışması ise terimlerin bir derlemden (koleksiyon) ya da metinlerden çıkartılması, düzenlenmesi ve kullanıma sunulması işlemlerini kapsar (Hütam, n.d.).

Çalışma iki eksenden oluşmaktadır. İlk eksen, metinlerin içeriklerinin yangın güvenliğinin mimari ve şehir dokusu ile ilişkisi bağlamında, yangınla hangi açıdan ilişkili olduğunu detaylı olarak ortaya koyarken, ikinci eksen ise kullanılan dildeki sözcük ve ifadeler aracılığıyla bilgi, bilinç ve niyete dair sınırları anlamayı amaçlar. Osmanlı'da yangın güvenliğinin nasıl ele alındığı ile ilgili içeriğe ait konular, birbiriyle yer yer iç içe geçen, Yangın Öncesi, Yangın ve Müdahale aşamaları içerisinde değerlendirilen, Önleme, Yaptırım/Kontrol, Ayırma, Yapısal, Kaçış ve Müdahale başlıkları altında ele alınmıştır. İçeriğin bu başlıkların izindeki analizinin sonuçlarına, tez kapsamında incelenen metinlere ait başlıkların altında bulunan, konulara dair olan alt bölümlerde, ilişkilendirilme gerekçeleriyle ilgili açıklamaların ardından tablolar halinde 4. Bölüm'de yer verilmiştir.

1.3 Hipotez

Sonuç olarak tez kapsamında yangın güvenliği konusunda Osmanlı'daki birikimin kapsamı ve sınırlarının Osmanlı'da 1848-1891 yılları arasındaki döneme tarihlenen on yedi belge üzerinden araştırılarak yangına nasıl yaklaşıldığının ve yapılı/yapma çevreye etkilerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Dönem içerisinde düzenlemelerde yenilikler ve değişikliklerle, ya da bazı durumlarda daha önceki kurallara dönüşlerle, pratik yaşamla güvenlik arasında aranan dengeyi görünür kılmak hedeflenmiştir. Hazırlık, zarar azaltma, müdahale ve yangın sonrası aşamada iyileştirme ve yenilikleri içeren yangın yönetimine yaklaşım çeşitliliğini göstermek hedeflenmiştir.

2
BÜYÜK YANGINLAR VE YANGINLA MÜCADELE

2.1 Yangınla İlgili Tanımlar ve Yangınla Mücadele

Enerji kaynağı olarak ateş, insanoğlunun varoluşu ve hayatta kalma mücadelesinde hayati önemde olmuştur. Değişik ölçeklerde yaşanmış yangınlar binaları yerleşim yerlerini etkilemiş, hızla yok olan binaların ve dokunun tamiri ve yenilenmesiyle ilgili gereklilik, hızlı değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Binyıllar boyunca biriken deneyim, kazalar, trajediler ve eğitim, insanların ateş ve yangını kontrol etme, onunla başa çıkma, önleme, sınırlandırma ve güvenlikli şartları yaratma konusunda rehberi olmuştur. Kentler/şehirler ve binaların yapımında, yangınla ilgili yaşanmışlıklardan kaynaklanan birikimlerin rehberliğinde önleyici tedbirler alınmaya çalışılmış, bu tedbirler insanın fiziksel çevresinin oluşumunda önemli rol oynamıştır.

Günümüzde artık, dünyanın birçok şehrinde geçmişte yaşandığı gibi felaket ölçeğinde yaşanan büyük yangınlar gerçekleşmiyor, fakat yangına karşı alınan tedbirler ve uygulamadaki kurallar, yapılı çevremizin şekillenmesinde hala önemli derecede etkilidir.

Yangın, insanlara dair kalıntıların rastlandığı tarihlerin çok öncelerinde, bitki adaptasyonlarının kaynakları ve ekosistemlerin dağılımıyla ilgili anahtar rollerden birini üstlenmiştir. Uzun zaman ekosistemlerin dağılımında, iklim ve toprakların etkili olduğu düşünülürken, son dönemlerde yapılan araştırmalarda yangınların etkileri de ortaya çıkarılmıştır. İnsanlar da ekosistem yangınlarına başka bir boyut katmış, yangınları kullanarak toprağı kendi yaşam biçimlerine daha uygun hale getirmişlerdir (Juli G. Pausas, 2009). Küresel yangın aktivitesi ile ilgiler veriler Şekil 2.1'de verilmiştir.

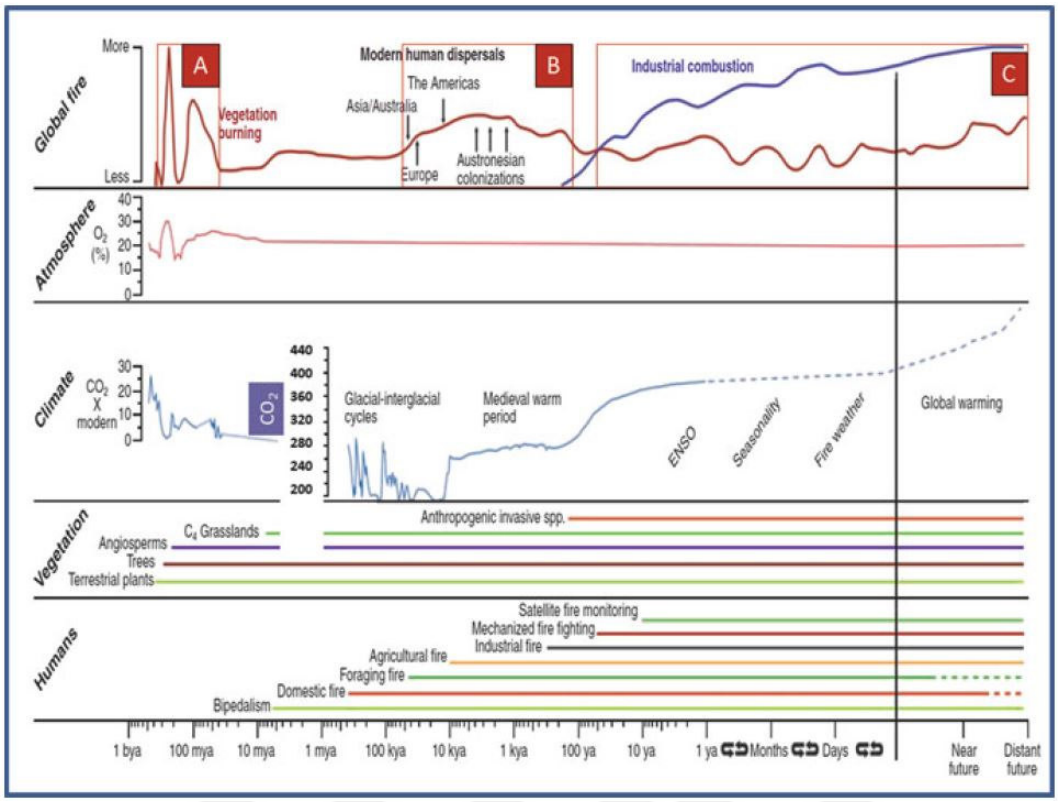

Şekil 2.1 Zaman içinde küresel yangın aktivitesinin niteliksel grafiği (Glikson & Groves, 2016)

Ateşin kontrollü kullanımı, tekerleğin icadı ya da dilin gelişimi yanında insanlık tarihinin en erken ve en önemli buluşları arasında kabul edilir. Kontrolsüz ateş olarak tanımlanan yangın ise mimarlık ve şehirlerin şekillenmesinde şüphesiz en önemli etkenlerden biridir. Ateş, sunduğu fayda ve tehlikeleriyle çok erken dönemlerden itibaren modern insanın oluşmasında hayatın önemli bir parçasını oluşturmuştur. Hem uygarlıklara güç olmuş, çağdaş insanın değişimini etkilemiş, hem de bugüne kadar sayısız bölgeyi, ormanı, yerleşimleri, binaları ve hayatları yok etmiştir.

Ateşin ilk olarak ne zaman insan tarafından kontrollü kullanıldığı ile ilgili farklı görüşler bulunuyor. 2,5 milyon yıl önce Afrika'nın doğusunda ortaya çıkan hominidlerin (genus homo) gelişim aşamalarıyla ateşin yakın ilgisi olduğu biliniyor. Homo erektus'un yükselişinin ise pişirme sayesinde mümkün olduğu görüşü de mevcut (Wrangham, R. W., 2010). Ateşi pişirmek için kullanmamış bir kültürün olmadığı düşünülür. Biyolog Richard Wrangham'a (2010) göre, dil dahil tüm kültürel ürünlerin ortaya çıkması için beyin denen organa yakıt gerekmiştir. 1,8

milyon yıl önce, insan beynindeki önceden örneğine rastlanmamış büyümenin sebebinin insan beslenmesine etin eklenmesinin yanı sıra önemli bir etkenin de yiyeceklerin pişirilmesi olduğu görüşü bulunuyor (Aiello, L. C., & Wheeler, P., 1995). Bunun sebebi ise insan vücudunun, pişirilmiş yiyecekten daha fazla kalori elde edebiliyor olmasıdır. Ateş ayrıca bazı yiyecekleri toksinlerden arındırıyor, parazit ve bakterileri öldürüyor. Ayrıca doğrama, öğütme gibi işlemler sayesinde de sindirim sistemi için daha az enerji gerekiyor. Bütün bunlar sayesinde de beyine kullanabileceği daha fazla enerji sağlanmış oluyor. Wrangham (2010), pişmiş yiyeceklerin daha büyük beyin, daha küçük dişler ve modern insana yakın bedensel oranlara olan katkısının yanı sıra pişirmenin, insana yakıştırılan sosyal davranışların şekillenmesine olan etkisine de dikkat çekiyor.

Ateşin teknoloji olarak ilk kullanılmasına Avustralya Aborijinleri'nde rastlanıyor. Çevresini yaşam biçimine daha uygun hale getirmek için insanın yaptığı değişikliklerde kullanılan bir yöntem olan kontrollü yangınların (fire-stickfarming), ekosistemi oluşturan bitki ve hayvanların yayılımını ya da türlerin yok olmalarında önemi büyük (Juli G. Pausas & Jon E. Keeley, 2009). Bu çalışmaya göre, kontrollü kullanılan yangınlar, ekosistemi şekillendirmenin yanı sıra, kontrolsüz ve büyük ölçüde yangınları da engelleme işlevine de sahipti.

Türk Dil Kurumu'na göre 'zarara yol açan büyük ateş' olarak tanımlanan yangın kelimesi 'parlamak, yanmak' anlamına gelen 'yan' fiilinden türetilen Eski Türkçe kökenli bir sözcüktür ve yakmak, ışık (yaşuk), parlamak (yaltır/yaltrı), yağız (koyu kahve, yanık rengi) gibi sözcüklerle akrabadır (TDK, n.d.). Osmanlıca'da yangın için kullanılan Arapça kökenli sözcük harîk'tir (Kanar, M., 2011). 'Hârika' sözcüğünün insanda hayret uyandıran şeyler anlamı dışında, ateş anlamı da vardır. 'Harîk-zede' evi veya eşyası yanmış kimse anlamıma gelir (Devellioğlu, F., 2015). Çoğulu 'harîk-zedegân'dır.

Yangın Kontrolü ve Yangınla Mücadele: Ateşin kontrollü kullanımı, insanlık tarihinin ve yeryüzünün şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. Benzer şekilde ateşin kontrolsüz hali olan yangınlar da yıkıcılığıyla pek çok şehrin baştan inşa edilmesine sebep olmuştur. Bununla birlikte yaşanan yangınlardan dersler çıkaran insanlar, bu tehlikeden korunmak için, daha güvenli şehirler ve binalar yapmaya çalışmışlardır. Yangın tehlikesi fiziksel çevrenin kurgulanışında bugün de önemli bir etkendir. Kontrolsüz ateşin tehlikelerinden korunmak için bugün hâlâ daha etkili

yöntemler geliştirmeye çalışıyor, daha güvenli fiziksel çevreler oluşturmayı hedefliyoruz.

Yangın tehlikesinden korunmak için geliştirilen önlemler çok genel olarak yangın tehlikesini ve kontrolsüz yanmanın gerçekleşme ihtimalini azaltan, yanma olayından önce alınan tedbirler, yangın sırasında ve sonrasında alınan tedbirlerdir.

Yanma genellikle kimyasal bir olay olarak tanımlanır. Esası; yanıcı maddenin ısı yardımı ile oksijenle birleşmesi sonucu ortaya çıkan kimyasal olaydır. Oksijen, ısı ve yanıcı malzemenin bir arada bulunması anlamına gelen yangın üçgeni, yanmanın gerçekleşmesi için gerekli ortamı tarif eder. Yangının kontrolü de bu üç bileşenden birinin değişik yollarla kontrol edilmesi ile mümkün olabilir. Bu ilişkiyi gösteren grafik, Şekil 2.2'de yer almaktadır.

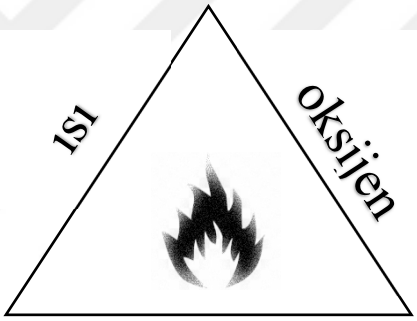

Şekil 2.2 Yangın üçgeni

Yangından korunma yöntemleri ana hatlarıyla kontrolsüz yanmanın ortaya çıkmasını engellemeye çalışmak, çıkan yangının yayılmasını engellemek ve söndürmektir. Yangın güvenliği ile ilgili üç temel aşama, yanmanın kontrolü, yangının sınırlanması ve müdahale/söndürme aşamalarıdır. Bu aşamalar yer yer yangının seyri boyunca birbiri içine geçebilmektedir.

Yanmanın kontrolünün; tutuşmanın kontrolü, yakıt/yanıcı malzemenin kontrolü, eğitim ve hazırlığı içeren yangın güvenliği yönetimi ve kullanımdaki tehlikelerin azaltılması olarak özetlenebilir.

Sınırlama ile ilgili önlemler ise mimari ve planlama ile gerçekleştirilebilen, yangın çıktıktan sonra belli bir alanda/hacimde tutulup, yayılmasını engelleyecek

tedbirlerdir. Bu kapsama girebilecek konular, yapısal koruma ve kompartmantasyondur.

Söndürme ve müdahale ile ilgili olarak da görevliler ve halk olarak yangın yerinde bulunanlar tarafından elle ya da araçlarla yürütülen, erişim, sahanın yönetimi, söndürme (sulu-kuru) ve yangın sonrası araştırma-soruşturma-ders çıkarma aşamalarına yayılan faaliyetler söz konusudur.

2.2 Büyük Şehir Yangınları

Yangınların, şehirlerin zaman içinde değişimine önemli etkileri olmuştur. Gerek yangınlardan sonra oluşan yeniden yapılanmalar ve planlamalar ile, gerekse yangından korunmak için getirilen kurallarla şehirlerin yapısı önemli değişimler geçirmiştir. İstanbul da büyük yangın felaketlerinin yaşandığı şehirler arasında sıklıkla sayılır. Londra 798, 982, 1212, 1666. Sonuncusu tarihte 'Büyük Yangın' olarak anılır. 13.200 bina ile şehrin büyük bölümü yok olmuştur. Diğer felaket ölçeğinde yangınlarıyla anılan bazı kentler ise Edinburgh 1700, Lizbon 1707, Lyon 1759, Rome 1764, Venedik 1106 ve 1577, Berlin 1405, Hamburg 1842, Kopenhag 728 ve 1795, Stockholm 1751, St. Petersburg 1736 ve 1862, Moskova 1752 ve 1812 (savaşta).

Büyük Şikago Yangını ve Yapılı Çevreye Etkisi: 8-10 Ekim 1871 tarihleri arasında Şikago kentinde gerçekleşen büyük bir yangındır. Yangın sonucunda büyük bir alanın yok olması ve binlerce kişinin evsiz kalmasıyla sonuçlanmıştır. On binlerce ahşap binanın yandığı, 2.5 km2'lik yoğun yapılaşmanın olduğu alandaki bu büyük yangından sonra 'Board of Aldermen'den ahşap karkas yapıları yasaklaması için kamu talebi oluşmuştur. Kurul hiçbir zaman böyle bir yasa geçirmemiş ya da İtfaiye ve diğerlerinin su sisteminde iyileştirme gibi taleplerine yanıt vermemiştir. Ancak yangın sonrasında şehir halkı tarafından büyük bir yeniden inşa süreciyle modern mimari anlayışı ile yeni binalar inşa edilmeye başlanmıştır. Bu süreç, modern mimariden ve kentsel planlamadan etkilenerek Şikago'nun günümüze ulaşan karakterini kazanmasına yardımcı olmuştur. Şikago yangını, yangına dayanıklı binaların inşa edilmesi için çeşitli düzenlemeler yapılmasını sağlamıştır. Yangın sonrası yapılan incelemeler ve raporlar, yapı tasarımı ile ilgili geliştirmeleri ve düzenlemelerde değişikliklerle güvenliğin arttırılmasını sağlamıştır. Bu deneyimler, modern bir kentsel planlama ve

yapılaşma anlayışının gelişimine ve güvenli, yangına dayanıklı yapıların inşasına etki eden, güvenlik standartlarının geliştirilmesiyle önemli bir dönüm noktası olmuştur. 1871 tarihli Büyük Şikago Yangınının ilerleyişini gösteren harita, Harita 2.1'de verilmiştir.

Harita 2.1 Büyük Şikago yangınının ilerleyişi (Conzen, M. P. 2004).

Rayfield, J. A.'a göre (1997), fırsat tesadüfen ortaya çıkmış olsa da, mimarlığın başarıları tesadüf değildir. Orduda çalışmış bir mühendis olan William LeBaron Jenney (1832-1907), 1860'ların sonunda Şikago'ya gelmiş, ticari tarzı ve gökdeleni geliştiren bu eleştirel ve yaratıcı kuşağın mimarlarının çoğunun en azından kısa bir süre birlikte çalıştığı, öğretmen ve eğitmen olmuştur. 1885 yılında on katlı Home Insurance Building'in (1884-1885) inşasıyla Jenney, iskelet veya köprü inşaat fikrini hayata geçirmeye yaklaştırmıştır. Home Insurance Binası, görünüşe göre inşaat komisyonu gereklilikleri nedeniyle alt katlarda yığma iskeleler (iskele/pier ile duvarın iki pencere açıklığı arasındaki dikey bölümü kastediliyor) ve duvarlarla desteklenmiş, ancak üst katlarda çelik kirişler kullanılmıştır. Bu bina gerçek gökdelenin prototipidir. Şikago Okulu'nun temel felsefesini dile getiren kişi 1873 yılında Şikago'ya gelen Louis Sullivan (1856-1924) idi. John Wellborn Root (1850-1891), Daniel H. Burnham (1846-1912), bu dönemin önemli mimarlarındandır. Koşulların çakışması, Şikago'da ülke çapında taklit edilecek yeni bir kentsel mimari için fırsat yaratmıştır. Bu dönüşümde çeşitli faktörler önemli rol oynamış fakat kuşkusuz Büyük Yangın, değişim için ortamı hazırlamıştır. Fiziksel olarak sınırlandırılmış merkezi bir bölgede, ofis ihtiyacı acil bir sorun olduğundan, gayrimenkul ekonomisi ve artan arazi değerleri, yeni inşaatları daha ucuz hale getiren daha hızlı bir inşaat gerektirmiştir. Çelik endüstrisinin büyümesi malzeme ve teknik sağlamış, Şikago Okulu'nun kurucularının yaratıcı entelektüel vizyonu, gökdeleni bu ihtiyaç ve olanaklardan yola çıkarak geliştirmiştir.

Londra Yangını ve Yapılı Çevreye Etkisi: 1666 Londra yangını hem yangının boyutları bakımından hem de daha sonrasında getirilen düzenlemeler açısından en önemli şehir yangınlarındandır. Yangının ilerleyişini gösteren harita, Harita 2.2'de verilmiştir

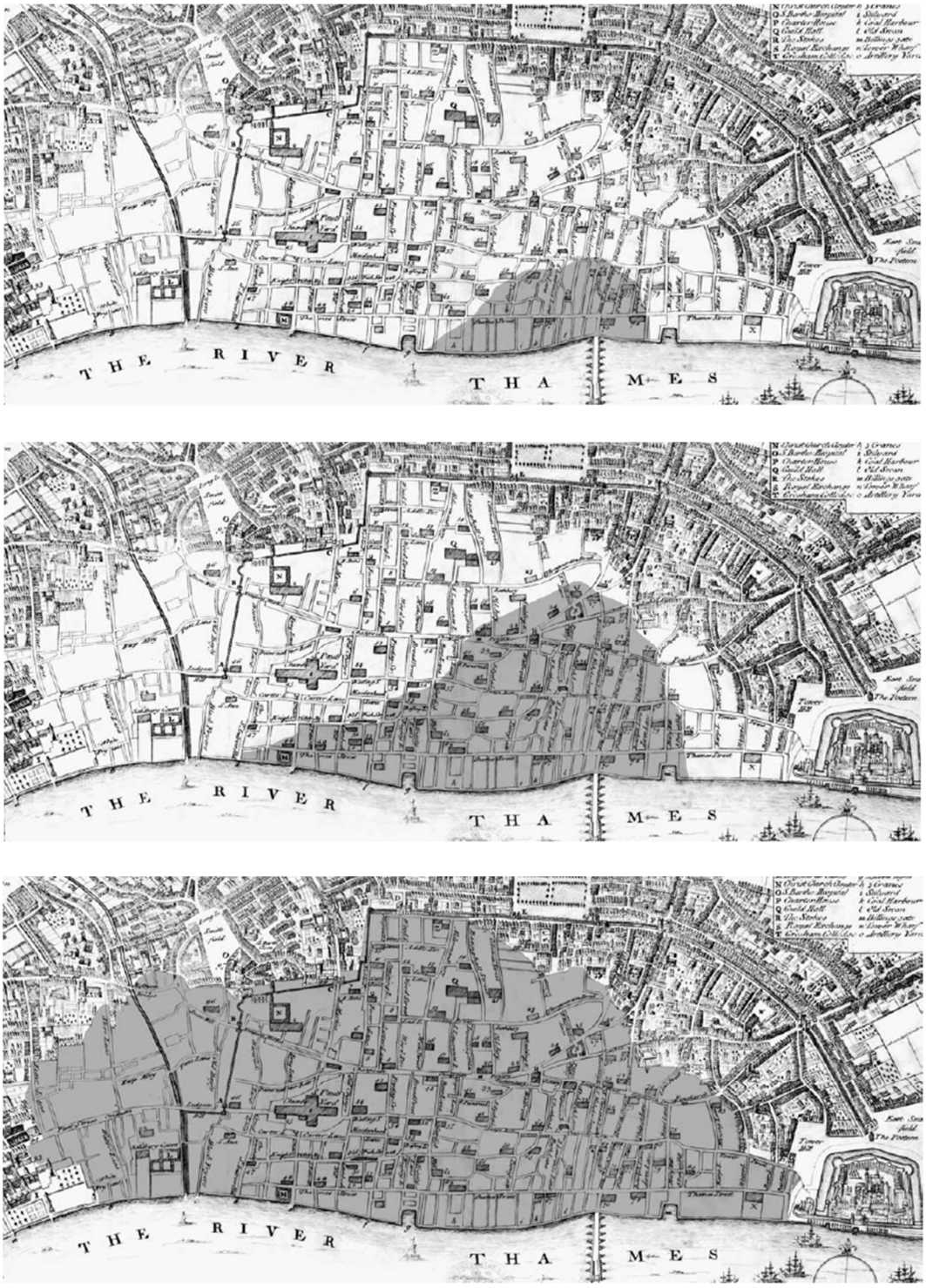

Harita 2.2 Londra yangınının üç günde ilerleyişi (Hanson, N., 2010).

Londra'nın yeniden planlaması için II. Charles'ın desteğiyle John Evelyn tarafından bütünüyle yenilenmiş bir kent tasarımı hazırlanmışsa da uygulamaya koyulamamıştır. Yine de caddeler daha geniş ve yangına karşı daha fazla güvenlik önlemi ile tekrar inşa edilmiştir. Thames Nehri kıyısı boyunca rıhtımlar

oluşturulmuş ve nehre girişi engelleyen hiçbir yapıya izin verilmemiştir. Tüm bu yapılanların içinde, en önemlisi evlerin, bu kez ahşaptan değil taş ve tuğladan yapılmış olmasıdır. Böylesine yıkıcı bir yangının Londra gibi bir ticaret merkezinde gerçekleşmesinin bir sonucu, sigortacılığın, özellikle yangın sigortalarının, tarihte daha önce görülmedik ölçüde gelişmesi olmuştur. 1667'de şehir meclisi ilk yangın sigortası kurumu olan Yangın Dairesini (Fire Office) kurmuştur. Tarihte modern yangın sigortacılığının Büyük Londra Yangını ile başladığı kabul edilir (Hanson, N., 2010). Edinburg, Lizbon, Lyon, Rome, Venedik, Berlin, Hamburg, Kopenhag, Stockholm, St. Petersburg, Moskova Hindistan, Çin ve Japonya'da da büyük yangınlar meydana gelmiş ve birçok kereler şehirler tamamen yok olmuştur.

İstanbul Yangınları ve Yapılı Çevreye Etkileri: İstanbul, tarihi boyunca çok sayıda yangına tanıklık etmiş ve önemli ölçülerde yangınlardan etkilenmiştir. İstanbul'da geniş alanlarda etkili, felaket ölçeğinde yangınların önemli sebepleri arasında deprem ve ekonomik sebeplerle tercih edilen ahşap karkas bina stoğunun ağırlıklı olmasıdır. Yoğunluk ise diğer bir sebeptir. Yıldırım gibi doğal sebeplerle birlikte baca yangınları da görülen kasti olmayan yangın sebepleri arasındadır. Isınma, aydınlatma ve pişirme işlevlerine hizmet eden iç mekânlarda kullanılan çıplak aleve, İstanbul'da Tanzimat sonrasında havagazı ve elektrik gibi diğer enerji çeşitlerinin eklenmesiyle yangın tehlikesi önemli ölçüde artmıştır. Söndürme tekniklerinin de yangınların yayılımını engelleyecek etkinlikte olmaması, yangınların yayılımı açısından önemlidir. Zaman içinde yıl başına gerçekleşmiş yangın sayısı artarken, yangın başına yanan bina sayısı artış göstermiştir. Bu artış, söndürme teknolojilerinin ve yangınla ilgili konulmuş kurallarla alınan tedbirlerin yeterliliği konusunu sorgulanabilir bir konu haline getirmektedir. İstanbul, her dönem kalabalık bir şehir olmuş, fakat özellikle 19.yy'da hızlı bir nüfus artışı gerçekleşmiştir. 1840'ta 400.000 civarındaki nüfus, 1886'da 873.000'e ulaşmıştır (Mantran, R., 2015). Nüfusun yoğunluğu, hanelerin artışı ve dolayısıyla boş alanların (ki bunlara tarihi yarımada içindeki Bizans forumları da dahil) dolması ve binalar arasındaki mesafelerin azalıp bina dokusunun sıkılaşmasını beraberinde getirmiştir. Yaygın olarak kullanılan ahşabın yanıcı ve alevin yürümesini sağlayan yapısı, yoğun yerleşim bölgelerinde yangının geniş alanları etkilemesine hizmet etmiştir. İstanbul'un hâkim rüzgâr yönü olan kuzeydoğudan esen poyraz rüzgârı da yangınların güneye doğru yayılmasında etkili olmuştur. Kaza karakterli yangın

sebeplerinden ayrıca, insan eliyle kasten çıkarılması da günümüzde de hala yangınların başlangıç sebeplerindendir. Söndürme tekniklerinin de yangınların yayılımını engelleyecek etkinlikte olmaması, yangınların yayılımına başka bir sebeptir. İstanbul'da 16. yüzyılda yangın önlemleri başlıca üç maddeden oluşmaktaydı:

Constantinople (İstanbul) 1729, 6,000 kişi hayatını kaybetmiş ve 12.000 bina yok olmuştur. Ayrıca şehir 1745'te ve 1750'de iki yangın geçirmiştir. 1756, 1782, 1791, 1798, 1816 ve 1870.

Osman Nuri Ergin (1995), Mecelle-i Umur-i Belediye'de İstanbul Yangınlarını üç döneme ayırıyor. I. Devre (1453-1853), II. Devre (1853-1908) ve III. Devre (1908-1921).

I. Devrede Hocapaşa ve Cibali ağırlıklı 109 yangından bahsedilir ve çoğunlukla tekne yapımıyla kalafatçılar ve balmumcu, keresteci, zeytinyağcı ve sepetçiler gibi kolay yanan malzemelerle ilişkili esnafın bulunduğu Balat, Ayvansaray, Cibali, Haliç sahil surları boyunca ve Sirkeci odun pazarı etrafında etkin olduğu, bazen de surları aşarak sur içine de yayıldığı görülür.

II. Devre yangınları (1853-1908) Hocapaşa ve Beyoğlu gibi geniş alanda etkili olmuş yangınları da içeren bir dönemdir. Hocapaşa'da 2910, Beyoğlu yangınında ise 3.000 bina yanmıştır. Hocapaşa yangını sonrasında Islahat-ı Tarik Komisyonu kurulmuş, tarihi yarımadanın bu önemli bölgesini ilgilendiren önemli parselasyon ve yolları içeren planlama çalışmaları yapılmıştır.

Toplam: 129 yangın,
Yıl başına: 4.2 yangın
Yangın başına yanan konut sayısı: 106,
Yıllık ortalama: 452 binanın kaybı söz konusudur.
Yaklaşık 25.000 konut ve işyeri kullanılamaz hale gelmiştir.

III. Dönem (1908-1921) daha kısa bir dönem olmasına karşılık yangınların sayılarının ve sebep olduğu zararın artış gösterdiği bir dönemdir.

Toplam: 79 yangın,
Yıl başına: 6.2 yangın
Yangın başına yanan konut sayısı: 268
Yıllık ortalama: 1630 binanın kaybı söz konusudur.

Yaklaşık 21.579 bina zarar görmüştür.

I. Döneme dair bilgiler diğer dönemlerdeki kadar ayrıntılı ve çeşitli değildir. Fakat II. ve III. devrelerin karşılaştırmasında, III devrenin çok daha kısa bir süre olmasına rağmen, bu aralıkta yitirilen bina sayısında II. Devre ile arasında çok büyük bir fark yoktur. III. Devrede, yıllık ortalama yanan bina sayısıyla yangın başına yanan bina sayısında büyük artış olduğu görülür.

Osmanlı İstanbul'unda hemen her yüzyılda onlarca yangın meydana geldiği gibi, bunlardan birkaçı şehri baştan başa harabeye çeviren ve ihrâk-ı azîm, harîk-i kebîr, harîk-i ekber şeklinde adlandırılan büyük yangınlardır (Yıldız, 2015). Şehrin dokusunda büyük değişikliklere yol açan yangınların başında, 1826'da Hocapaşa akla gelir. 1833 Cibali yangını ise rüzgârın da etkisiyle kollara ayrılarak büyük zarara yol açmıştır.

Çalışmaya konu olan metinlerin tarih aralığına denk gelen önemli yangınlarla ilgili bir özet, (Schild, 2014), aşağıda verilmiştir:

Tarihi Yangın Yerinin Adı Yanan Bina Sayısı

1854 Küçükmustafapaşa 140, 1855 Fener 200

1856 Aksaray-Laleli 748, Kadıköy 250, Salmatomruk (Edirnekapı) 111, Sakızağacı (Beyoğlu) 209, 1861 Unkapanı 600, Fener 10,

1862 Küçükmustafapaşa 242, Ayvansaray 219

1863 Kasımpaşa 526

1865 Hocapaşa (Sirkeci) 1007, Kumkapı 1903, Eğrikapı 170

1866 Demirkapı (Sirkeci) 150, Balat 500

1867 Mercan 220

1868 Balat 118

1870 Beyoğlu 3000

1871 Edirnekapı 305

1873 Aksaray 186, Kuzguncuk 591

1874 Samatya 687, Galata 120

1877 Mahkemealtı 121

1878 Kadıköy 150

1879 Küçük Mustafa Paşa 172

1880 Ortaköy 414

1856 yılında çıkan Aksaray yangını bazı cadde ve sokak düzenlemelerine sebep teşkil etmiştir. 1865 Hocapaşa yangınıysa, "İstanbul için felaketten ziyade saadeti" getirmiş ve Islahat-ı Tarîk Komisyonu'nun kurulmasına vesile olmuştur. Nitekim bu komisyonun yaptığı çalışmalarla hazırlanan planlara uygun olarak Bâbıâli, Divanyolu, Gedikpaşa bölgeleri nizami bir şekilde yeniden imar edilmiştir. 1865 Galata ve Hocapaşa yangınları ve 1870 Beyoğlu yangınında devlet tarafından halka birtakım yardımlar yapılmıştır. (Yıldız, 2015).

İkinci ve üçüncü dönem yangınlarının ortalama yanan bina, yangın başına yanan bina, yıl başına yangın sayısı ve toplam yangın sayılarının karşılaştırmaları, yazar tarafından hazırlanan Şekil 2.3'te verilmiştir.

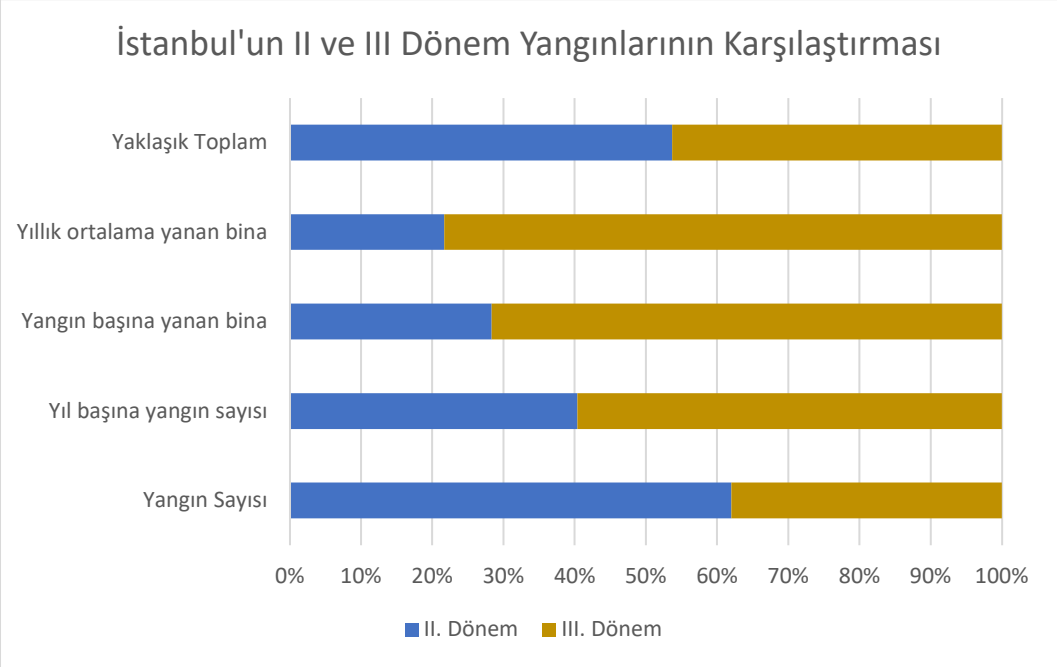

Şekil 2.3 II. ve III. dönemlerin karşılaştırılması

Çalışmaya konu olan belgelerde yangın gerçeği ile başa çıkmanın yolları aranırken, yapılı/yapma çevre ile ilgili kurallar getirilerek, bu dönemde yapılan kent planlamaları ile birlikte, yerleşimlerin, yeni bir anlayışla şekillendirilmeye çalışıldığı hemen göze çarpmaktadır. Söğüt (2021), İstanbul'un tarihinde hep yanıp tekrar inşa edilen bir şehir olarak, 19. yüzyılda modern bir anlayışa sahip yeni

yapılanma sürecine girdiğinden ve inşa yönteminin değiştiğinden bahseder. Aksaray yangını ile birlikte, önceki dönemin imar anlayışından farklı olarak, kentin bilinen geleneksel yöntemlerle yeniden imarı yerine, bambaşka bir anlayışla planlı imar dönemine girilmiştir. 1856 Aksaray yangını sonrasında bir İtalyan mühendisi olan Storari'nin bölgenin yeniden imarı ile ilgili görevi kapsamında ızgaralaştırılmaya çalışılan dokuda Von Moltke'nin önerilerinin yankılarını görmek mümkündür. Hocapaşa yangını sonrası kurulan Islahat-ı Turuk Komisyonu, yanmış ve yanmamış bölgelerde yetkili kılınmış, çağdaş planlama çalışmalarını yürütmekle görevlendirilmiştir (Çelik, 1996).

2.3 Yangınla İlgili Düzenleme Örnekleri

Dünyada yangınla ilgili düzenlemelere örnek bakımından iki önemli ülke olan Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yangının yapılı çevreye ve düzenlemelere etkisi kısaca incelenmiştir.

2.3.1 Birleşik Krallık'ta Yangınla İlgili Düzenlemeler

Birleşik Krallıkta yangın güvenliği ile ilgili yasaların gelişimi Orta çağ'dan günümüze uzanan bir süreçtir. 18. Yy'ın ortalarında yangının çıktığı mekânda sınırlanabileceğinin farkına varılmış olmasına rağmen, yangında insanların güvenliği için alınan ilk yapısal tedbirler 18. Yy'da gerçekleşmiştir.

Orta çağ'da binalar yaygın olarak ahşap konstrüksyon ile çubuk/dal ve çamurdan malzemelerden oluşmaktaydı. Çatı örtüleri saman-sazdan oluşuyor, baca bulunmuyordu. Yoğun dokulu yerleşim bölgelerinde evler dar sokaklar etrafında, çıkmalarla inşa ediliyordu. Evlerin merkezi bir ocağı bulunuyor, yer kaplaması olarak da saz kullanılıyordu. I. William (yönetimi 1066-1087) geceleri evlerde yakılan ateşlerin söndürülmesi gerekliliği getirmiştir.

12-15. Yüzyıllar: Yangın güvenliğiyle ilgili kayıtlı ilk kurallara 12.Yüzyıl'da rastlanır. Londra belediye başkanı, kentte yapılacak evlerin taştan yapılması gerekliliğini getirerek saman çatı kaplamalarını yasaklamış, iki bina arasındaki ortak duvarların kalınlık ve yüksekliğine sınırlar getirmiştir. 13. Yüzyıl'da Londra'da tahminen 3.000 kişinin hayatını kaybettiği yangın sonrasında birahanelerin inşaatının kontrolü ile birlikte fırın ve bira fabrikalarıyla ilgili gereklilikler getirilmiştir. Yaz aylarında, söndürme amaçlı kullanılmak üzere bir

fıçı su bulundurulması da mecbur kılınmıştır. 14. Yüzyıl'da merkezi olarak konumlandırılmış ocaklar, bir dış duvara doğru kaydırılmış, fakat yüzyıl sonuna kadar bacalar ortaya çıkmamıştır. 15. Yüzyıl'da İskoçya'da parlamento ilk olarak ahşap bacaları yasaklamış, yangın önleme, yangınla mücadele ve yangına yol açanların cezalandırılması ile ilgili kurallar getirilmiştir.

17. Yüzyıl: II. Charles dönemi, Londra için, Yeniden İnşa Yasası (Act for Rebuilding), 13 Eylül 1666; 17. Yüzyıl'da 2 Eylül 1666'da sadece altı kişinin hayatını kaybetmesine rağmen Londra'nın 5/6'sını yok eden ve 4 gün süren büyük yangın felaketinden sonra, kentin ilk tüme yönelik bina düzenlemesiyle ilgili ortaya çıkan kanun ve uygulama esaslarıdır. 13 Eylül 1666'da II. Charles, yeni binaların duvarlarının tuğla ya da taş yapılacağını duyurmuştu. Bu düzenlemelere göre; ana caddeler genişletilecek, mevcut dar sokakların sayısı azaltılmıştır.

Edinburgh için, İnşaat Yönteminin Düzenlenmesi Yasası (Act Regulating the Manner of Building) 1698; ile Edinburg'da bir dizi önemli yangından sonra, samanla örtülmüş küçük ahşap kulübelerin yerini dar sokaklara bakan 10-12 katlı binaların almasından sonra, kat yüksekliği 5 ile sınırlanmıştır.

18. Yüzyıl: Yangın Önleme Yasası (The Fires Prevention Act /Metropolis Act), 1774; bu kanuna göre, binalar 7 gruba ayrılmış, her sınıftaki binaya göre dış ve bölücü duvar kalınlıkları belirlenmiştir. Kanun depolar için de izin verilen en fazla alanı tanımlamıştır. Bu kanunun dikkat çeken bir tarafı da yangından kaçışla yani doğrudan can güvenliği ile ilgili kural barındırmasıdır. Her mahallede yangın anında, bir, iki ve üç kat yüksekliğindeki binalardan, kaçış için kullanılmak üzere, üç ya da daha fazla adet merdiven bulundurulması istenmiştir (Metropolis Act 1774, n.d.).

Yangına karşı kullanılan yeni yöntem ve teknolojiler, önce hayat pratikleri olarak uygulanmaya başlar ve daha sonra bu yöntemlerin etkili bulunanları kanun ve düzenlemelerde yerini alır. 1794'te Drury Lane Tiyatrosu'nda da daha sonra yönetmelik ve kodlarda yerini alacak olan bazı yenilikler uygulanmıştır (Şekil 2.4). Drury Lane Tiyatrosu'nun yapımında ilk kez sahneyi ayıran yangın perdesi ve yangın anında kullanılmak üzere çatıda su depolanması uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Boraks, alüminyum-potasyum sülfat ve demir sülfat gibi yangın geciktiricilerin sahnede kullanılması da 18. Yüzyıl'ın yangın ile ilgili

yeniliklerinden olmuştur. Alınan yenilikçi tedbirlere rağmen 3. Drury Lane tiyatro binası bir kez daha, 1809'da geçirdiği yangınla kullanılamaz hale gelmiştir.

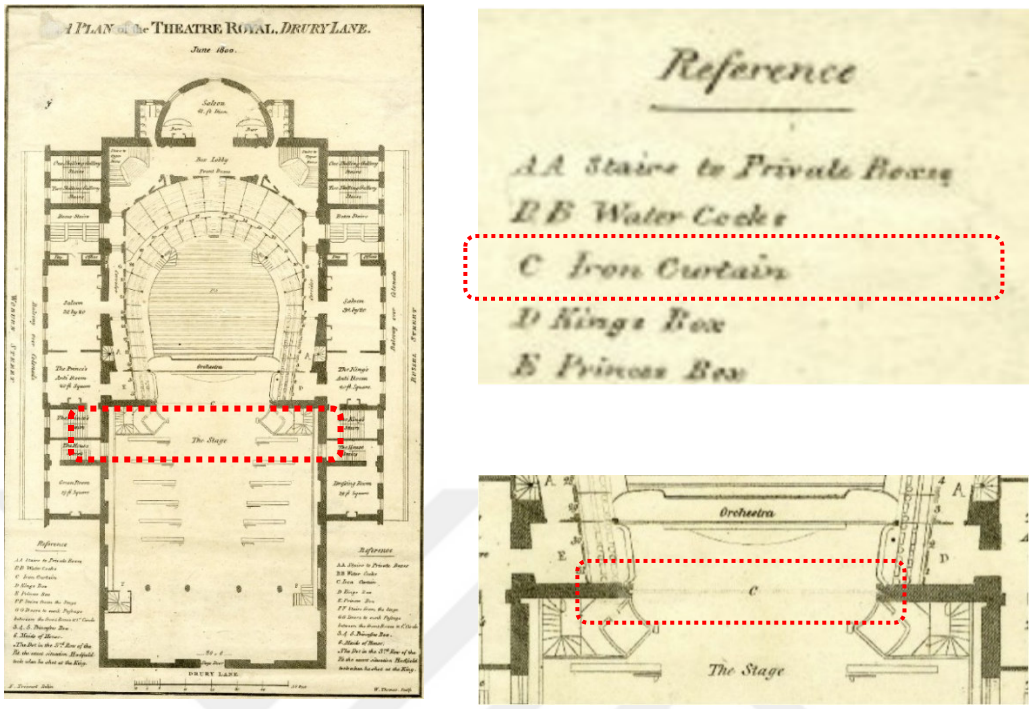

Şekil 2.4 Drury Lane Tiyatrosu'nda ilk kez kullanılan sahneyi seyirci bölümünden ayıran demir perde

19. Yüzyıl'da 1824'teki büyük yangından iki ay önce Edinburg'da 80 yarı zamanlı itfaiyeciden oluşan bir itfaiye kuruldu. İtfaiye şefi James Braidwood, bugün de hala kullanılan yangınla mücadelenin esaslarını oluşturdu.

1844 Büyükşehir Bina Yasası (Metropolitan Building Act) 1774 kanununda bina yapımıyla ilgili değişiklikler yapılmış, bina sınıflandırması (konaklama, depo ve sosyal olmak üzere) 3 adete düşürülmüştür. Depoların hacim sınırı 200,000 ft3 (5663 m3) olarak belirlenmiştir.

1850'de Burgh Polis Yasası (Burgh Police Act), binaların ortak duvarlarının çatıdan yukarı uzanmasını ve dış duvarlarla çatı malzemelerinin yanmaz olması gerekliliğini getirmiştir.

1861'de iki gün süren ve sigorta şirketlerine 2.000.000 £'a mâl olan yangından sonra, Londra İtfaiyesi şefi Sir Eyre Massey Shaw, söndürmede başarı sağlanabilmesi için bina hacminin üst sınırının 216.000 ft3 (6.116 m3) olduğunu belirtmiştir.

Yangın güvenliği ile ilgili ilerlemeler ve iyileştirmeler söz konusu olduğunda sigorta şirketlerinin çabaları da önemli yer tutar. 1862'de Londra itfaiyesinden (London Fire Engine Establishment) sorumlu sigorta şirketleri binaların yangın güvenliği ile ilgili yetersizlikleri sebep göstererek Londra'da yangınla ilgili sorumluluklarını reddetmişler, bazı depoların mevcut kanuna aykırı olduğunu da saptayarak Londra Bina Yasasının (London Building Acts) hatalı ve yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

12 Mart 1867'de Seçilmiş Komite için Önerge (Motion for a Select Commitee) adlı komite Birleşmiş Krallık'taki tüm kanunları inceleyip, can ve mal güvenliği için en iyi kuralları tüm krallıkta kullanılmak üzere bir araya getirmek için çalışmalar yapmıştır. Ortak duvarların kalınlığı ve yüksekliği, şömine/ocak/sobalarla bacaların yerleştirilmesi, ahşap yapı malzemelerinin bacalara uzaklığı, depoların büyüklüğü ve ayrımı ve binalarda uygun malzeme kullanımı konuları dikkate alınan konular arasında olmuştur. Diğer bazı konular, ticari mekânlar üzerindeki konut kullanımları, büyük konaklama yapıları, su kaynakları, depolanan malzemelerin sınıflandırılması, alevlenici malzemelerin satışı ve depolaması ve her yangından sonra olayın araştırılması için inceleme yönteminin oluşturulması olmuştur. Ne yazık ki hiçbiri fiiliyata geçirilmemiştir fakat yangın güvenliği ile ilgili bilincin seviyesini belirlemesi ve kurulu düzenin değişiminin kolaylıkla değiştirilmesinin mümkün olamayacağını örneklemek adına dikkate değerdir.

Londra dışındaki tiyatrolarla ilgili düzenleme 1843 Tiyatro Yasasına (Theaters Act) göre yapılmaktaydı fakat 1887'de Exeter'de 186 kişinin hayatını kaybettiği yangın, daha sonra 1890'da kabul edilen Halk Sağlığı Yasaları Değişiklik Yasasının (Public Health Acts Amendment Act) 36. Bölümünü etkilemiş görünür. Bu düzenlemeye göre toplumun ziyaret ettiği ve aynı anda belli sayının üzerinde toplanılan mekânlar, yeterli güvenlik, genişlik ve uygunlukta, giriş ve çıkışa izin verecek şekilde yapılacaktır. Ne var ki aynı yıl verilen, yerel yönetim meclislerine otel, fabrika, tiyatro, okul, hastane ve atölyelerde kaçışların ve alarm cihazlarının uygunluğunu denetleme yetkisi verecek önerge kabul edilmemiştir.

Fabrika ve Atölye Yasası (The Factory and Workshop Act) 1891, 1895: 1891 ve 1895'te Yüzyıl'ın sonunda, 40'ın üzerinde çalışanın bulunduğu fabrikalarda kaçış yollarıyla ilgili ilk kontrol bu düzenlemeyle söz konusu olmuştur. Kanun aynı zamanda yeni toplanma amaçlı binalarda (1879 tiyatro düzenlemelerine dayanan)

merdiven ve çıkış genişlikleri ile ilgili gereklilikler getirilmiş, ayrıca caddeden 60 ft ‘den (18.3 m) fazla yükseklikteki binaların merdivenleri için de kriterler belirlemiştir, yangına dayanıklı malzemelerle ilgili bir çizelgeye yer vermiştir.

1897’de çıkışlara yeterince yönlendirmenin bulunmadığı, kapı kanatlarının kaçış yönüne açılmadığı ve tavanda dekoratif yanıcı malzeme kullanılması gibi detaylarla anılan Paris Hayırseverlik Çarşısı’nda (Paris Charity Bazaar) 124 kişinin hayatını kaybetmesi ve 200 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan yangından sonra yerel yönetim meclislerine, toplanma mekânlarını denetleme ve ruhsat verme yetkisi tanınmıştır.

2.3.2 ABD’de Yangınla İlgili Düzenlemeler

Birleşik Devletler’de bina ve yangın yönetmelikleri 1600’lerin ortalarından itibaren erken dönemlerde, bölgesel olarak ve yaşanan yangınlara tepki olarak belirmeye başlamıştır.

19. Yüzyıl: 19. Yüzyıl’da 1873’te, adı daha sonra Uluslararası İtfaiye Şefleri Birliği (The International Association of Fire Chiefs /IAFC) olan, Ulusal Yangın Mühendisleri Birliği (National Association of Fire Engineers / NAFE), yangın korunumuna dair sekiz sorunun altını çizdiği bir belge yayınlamıştır. Bu konular; alevlenici ve yanıcı yapı malzemeler, merdivenle erişilemeyen yüksekliği fazla binalar, yangın kaçışları, su temini, binalar arası mesafe, koridorlarla açık merdivenler, yangın alarmı ve itfaiyelerdir.

1884’te Ulusal Yangın Mühendisleri Birliği, resmi bir bina yönetmeliğinin oluşturulması için çağrıda bulundu. Aynı zamanda sonra New York adını almış olan New England’da, değirmen ve fabrikaların sigortacıları, fabrika yangınlarında büyük kayıplara sebep olan sekiz sorunun altını çizdi.

Şikago örneği: Yangından sonra, yeni binaların tuğla, taş, mermer ve kireçtaşı gibi yanmaz malzemelerle inşa edilmesini zorunlu kılan yasalar çıkarılmıştır. Birçok yoksul Şikagolunun yeniden inşa etmek için yangına dayanıklı malzemelere ya da yetkin duvar ustalarına gücü yetmiyor, ayrıca, birçoğunun yangın sigortası yaptıracak gücü de bulunmuyordu. Diğer taraftan, yangından önce birçok kişinin sigortası olsa da poliçeleri yangında yanmıştır. Mülklerini yeniden inşa edecek ya da sigortalatacak imkânları olmayan binlerce insan ve küçük işletme, Şikago'nun dışına itilmiştir. Diğer birçok işletme yeni inşaat yasalarını görmezden geldi. Ahşap

genellikle taşın yerini aldı ve inşaatçılar binalarını ahşap tenteler, kubbeler ve kornişlerle süsledi. Yangının ardından şehir, binasını ve yangın güvenliğini güçlendirmek için harekete geçmiştir. İtfaiye teşkilatının altyapısında yangınla mücadele kapasitesini artırmak için iyileştirmeler yapılmakla kalınmamış, büyük yangınları önlemek amacıyla ek bina kuralları da düzenlenmiştir. Ahşabın yerine tuğla ve taş tercih edilen inşaat malzemeleri haline gelmiş ve itfaiyecilerin işinin engellemesi veya ara sokaklarda açık ateş taşınması gibi çok çeşitli tehlikeli davranışlara cezalar uygulanmıştır. Ancak pek çok kişi, 1903'te çıkan bir yangında 600'den fazla katılımcının öldüğü Şikago'daki Iroquois Tiyatrosu da dahil olmak üzere yeni bina ve yangın yasalarını göz ardı etmiştir (González, J. 2022). İnşaat faaliyetleri kısa sürede başlamış ve 1872 ve 1879 yılları arasında on binden fazla inşaat ruhsatı verilmiştir. Yangının ardından şehrin yangın yönetmeliği ve bina yönetmeliği güçlendirilmiştir. 1874'te Van Buren ve Michigan'ın güney ve batısında bir düzine bloğu yok eden bir başka yangın sigorta şirketi yöneticilerini korkutmuş ve sigortacıların baskısı daha sıkı düzenlemelere ve daha kapsamlı güvenlik denetimlerine yol açmıştır. Şehrin nehir ve demiryollarıyla çevrili merkezi iş bölgesi dokuz ya da on blokluk bir alanda yoğunlaşmıştı. Arazi fiyatları neredeyse astronomikti. Bina yükseldikçe daha kalın temeller ve daha büyük temeller gerektiren geleneksel yığma yapı, bu potansiyeli sınırlıyordu. İhtiyaç duyulan şey yeni bir mimari vizyon ve yeni bir inşaat tekniğiydi. Vizyon, yüksek ofis binası ya da gökdelen idi. İskelet inşaat tekniği, köprü inşaatında geliştirilen mühendislik tekniklerini adapte ederek bunları hızlı ve ekonomik bir şekilde dikey ofis alanı yaratma sorununa uyguladı. Artık binalar dış duvarlar tarafından değil, iç iskelet yapısı tarafından ayakta tutulacaktı. Metal çerçeveleme ya da iskelet yapı, çok pratik amaçlar için kullanılmaya başlandı. Yüksek ofis binası ya da "canavar ofis bloğu" bir gayrimenkul yatırımı olarak inşa edildi. İskelet yapının sunduğu hızlı inşaat, düşük işçilik maliyetleri ve artan zemin ve pencere alanı, daha fazla ve daha hızlı karlılığa yol açtı.1870'lerde ortaya çıkan "ticari tarz", sadelik ve süslemeden yoksunluk ve geleneksel malzemelere güvenmeye devam etme ile karakterize edildi. Bu binalar yangın öncesi binalardan daha uzundu ve birçoğu nispeten yeni bir kolaylık olan asansörleri içerdiği için genellikle "asansörlü binalar" olarak adlandırılıyordu. Yine de geleneksel kâgir yapıların yüksekliği dört ya da beş katla sınırlıydı. (Rayfield, J. A., 1997).

20. Yüzyıl ve sonrası: 1904'teki büyük Baltimore yangınından sonra sigorta şirketleri 1906'da Ulusal Bina Yönetmeliği'ni (National Building Code) yayınladı. Bu kod 1873 ve 1884 Ulusal Yangın Mühendisleri Birliği raporlarına ve New York Eyaleti bina koduna dayanıyordu.

20. Yüzyıl'da, yerel organizasyonlar tarafından bazı diğer kodlar da geliştirilmiştir. Uluslararası Bina Yetkilileri ve Kod Yöneticileri (Building Officials and Code Administrators International / BOCA) 1915'te kurulmuş ve Kuzeydoğu ve Ortabatı eyaletlerinde yaygın olarak kullanılan 'Ulusal Bina Kodu'nu (National Building Code) yayınlamıştır.

Uluslararası Bina Memurları (The International Conference of Building Officials / ICBO) 1922'de kurulmuş ve Batı ve Güneybatı'da yaygın olarak kullanılan ilk 'Tek Tip Bina Yönetmeliği'ni (Uniform Building Code) yayınlamıştır.

1945'te organize edilen Güney Bina Kodları Kongresi (The Southern Building Code Congress / SBCC) Güneydoğu eyaletlerinde kullanılan Standart Bina Yönetmeliğini (Standard Building Code) yayınladı. 1994'te kod geliştiren bu üç kurum Uluslararası Kod Konseyi (International Code Council / ICC) çatısı altında toplandı ve her üç yılda güncellenen ve Uluslararası Yangın Yönetmeliğinin (International Fire Code) ilk edisyonunu yayınladı. Ulusal Yangından Korunma Birliği de (The National Fire Protection Association /NFPA) her iki yılda bir güncellenen pek çok eyaletin kabul ettiği, NFPA 5000, Bina İnşaat ve Güvenlik Kanunu (Building Construction and Safety Code) ve NFPA 1 Yangın Yönetmeliğinin (Fire Code) de aralarında olduğu çok sayıda kod yayınlamaktadır.

2.4 Osmanlı'da 19. Yüzyıl Öncesinde Yangınla Mücadele

Yangınların, ortalamalara bakıldığında şehir yaşamını doğal afet, salgınlar, toplumsal ve askeri olaylardan daha çok etkilemiştir. Cezar (1963), İstanbul'daki tabii âfetlerden çok yangınlardan çile çekilmiş olmasının sebeplerinin başında ahşap inşaatın esas tutulmasını gösterir ve ayrıca şehrin ve sokakların durumu, yangın söndürme teşkilatı ve çalışma tarzı konularının da dikkate değer olduğunu belirtir. Yangınlar sadece binlerce yapıyı yok etmemiş, mevcut sanat eserlerimizi pek çoklarının ilk şekillerini değiştirmeye de sebep olmuştur (Cezar, M., 1963). Var olan en eski belge on beşinci asra ait, Fatih Camii civarında Sultan Pazarı

mevkiinde çıkan bir yangınla ilgilidir. Senesi belli ilk kayıt ise 1489 ve 1501 yıllarına ait Atmeydanı ve Galata'da baruthane, barut deposu ve mühimmat deposuna düşen yıldırımlardan kaynaklanan yangın ise tabii afete aittir. 1515 yılında Çemberlitaş civarında Tavukpazarı'ndaki yangına Sadrazam ve Yeniçeri Ağasından başka bizzat Yavuz Sultan Selim'in de gelerek söndürme işlerine dair emirler vermiş olması kayda geçmiştir (Hammer, 1917). Kanuni Süleyman dönemindeki 1539 Tersane ve Zindankapı yangınlarının yanı sıra 1540 Eski Saray yangını, 1546 Bedesten ve Bitpazarı yangını, 1554 Baba Cafer Zindanı civarı, 1560 Galata civarındaki yangın, II. Selim döneminde 1569 Yahudi mahallesinden çıkan yangın, 1574 Topkapı Sarayı mutfaklarında çıkan yangın, III. Murat devrinde 1588, 1590, 1591, 1592 yangınları, I. Ahmet döneminde 1606 yangını, IV. Murat döneminde 1627 Yeniköy yangını, 1633'te Cibali Kapısı dışında bir geni kalafatçı dükkânından çıkan ve üç gün süren Büyük Yangın, 1640 Galata ve Balat yangınları, I. İbrahim döneminde 1645 Bayezid yangını, IV. Mehmet döneminde Esir Hanından başlayıp Kadırga'ya kadar uzanmış 1652 yangını, Haliç kıyısında zararlar yaratan 1653 yangını, 1660 Büyük İstanbul ve Galata yangınları, 1665 Topkapı Sarayı yangını, 1673, 1677, 1679, 1680, 1681'de küçük yangınlar, 1683'te Tavşantaşı ve Haliç kıyısındaki Odunkapısı'ndaki yangınlar, 1687 Eski Saray kapısı civarında başlayan ve Eski Saray'da çıkan yangınlar, II. Süleyman döneminde 1688 Haliç yangını, 1690 Eyüp, 1691 Mısır Çarşısı yangını, II. Ahmet döneminde 1693 Cibali ve Ayazağa kapısı dışında, Haliç kıyısında ve Ayazma kapısı dışında başlayan yangınlar, 1695 Bedesten yangını, II. Mustafa döneminde 1696 Galata, 1698 Topkapı, 1701 Eski Bedesten, III. Ahmet döneminde 1703 Alaca Hamam civarı, 1706 Tersane yangını, 1707 Vezneciler yangını, 1708 Hocapaşa yangını, 1715 Galata ve İstanbul yangınları, 1716 Fatih, 1717 Galata yangınları, , 1718 Büyük yangın, 1719 Gedikpaşa yangını, 1720'de Kazasker cami civarı, Tophane ve Balat-Fener çevresindeki yangınlar, 1721'de Sultan Selim civarında ve Balat'taki yangınlar, 1722 Karaman Çarşısı civarında, Kasımpaşa'da, Hasırcılar'da, Üsküdar'da Mihrimah Camii civarı, 1723'te Büyük Karaman Çarşısı ve Fındıklı yangınları, 725 yılında Hocapaşa'da iki ayrı ve Gedikpaşa yangınları, 1726 Tahtakale, Eski Saray, Fatih, Mahmudpaşa, 1727 Zindankapı, Üsküdar'da Kaya Sultan yalısı civarı Yahudi evlerinde çıkan yangın, 1729 Büyük Balat yangını, I. Mahmut döneminde 1730 Fındıklı, 1731 Galata, 1732 Koska, Eyüp, Kasımpaşa ve Bayezid Camii civarı, Ayakapı-Yenikapı arasındaki yangınlar, 1733 Fatih, 1735

Unkapanı, Tophane, Şehzadebaşı, 1738 Fener, 1740 Bâbıâli, Üsküdar, 1741 Bayezid camii civarı, Ayasofya civarı, Kulebostanı civarı, Kasımpaşa, Kadırga, Ortaköy, 1744 Fatih, 1745 Tersane, Fener Kapısı ile Balat Kapısı arasındaki Kiremit mahallesinde çıkan yangın, 1746 Hocapaşa, Galata, Balat, Samatya yangınları, 1750 Ayazma Kapısı dahilinde Küçük Pazar yangını, 1750 Bahçekapı, Mercan-Bitpazarı-Parmakkapı-Okçular, Üsküdar Ayazma sarayı arkasındaki mahalle, 1751 Fatih Camii civarı, 1752 Gedikpaşa-Kumkapı, Sultan Selim semti, Koska, Kandilli, Langa Yenikapısı civarı, 1753 Galata, 1754 Kandilli, Yenikapı, Cibali, Şehzadebaşı, Aksaray, Üsküdar, Uzunçarşı, Sultanhamam, 1755 Ayvansaray, Kadırga, III. Osman döneminde 1755 Büyük Hocapaşa yangını, 1756 Cibali yangını, III. Mustafa döneminde, 1758 Nakilbend mahallesinde başlayan yangın, 1762 Odun Kapısı, Fatih At pazarı, 1762 Bayezid-Yenikapı arası, 1763 Fatih, Üsküdar, 1765 Tophane, 1767 Hocapaşa, 1767 Beyoğlu, At Pazarı, Kasımpaşa, Yenikapı, Sultanahmet, 1771 Galata; I. Abdülhamit döneminde 1778 Nişancı-Langa, 1779'da Testereciler başında çıkan yangın, 1780'de Cibali, Yeniçeri kışlaları yangınları, 1782 Büyük Samatya yangını, Balat-Fener Kapısı arasında başlayan büyük alanı etkileyen yangın, Büyük Cibali yangını, 1784 Kiremit mahallesi-Yenibahçe arasındaki yangın; III. Selim döneminde 1790 ve 1791 Uzunçarşı, 1792 Odunkapısı, 1793/1794 Galata, 1793 Eski Saray civarı, 1795 Balıkpazarı, 1797 Azapkapı, Üsküdar Açıktürbe mahallesi, 1798 Arnavutköy yangınları, kayıtlarda yer almıştır. Eski Saray yangını, uygulanan idam cezasının kaldırılmasına sebep olmasıyla önemlidir. Ev veya dükkânında yangın çıkan kişinin, bir felakete sebep olmasından dolayı, asılması geleneği, Padişahın evi sayılan sarayda yangın çıkmasından sonra terk edilmiştir. 1560 Galata yangını sonrasında evlerin tekrar bina olduğunda 'saçak' yerine 'kirpi' ile yapılması buyurulmuştur. 1569 yangını sonrasında herkesin evleri yüksekliğinde 'nerdüban / merdiven' ve büyük bir fıçı suyu hazır etmeleri, kaçmayıp söndürmeye yardım etmeleri mecburiyetleri ve 'bina ve dülgerlik ilminden haberi olmayub ellerine arşun alub veçhi-meşruh üzere mimarlık eyleyenlerin' mimarlıktan men edilmesi tedbiri getirilmiştir. 1633 Büyük Yangın sonrasında kahvehanelerde toplanan kalabalıktan fitne doğacağını düşünen Padişah, kahvehanelerin kapatılmasını emretmiştir. 1696 İstanbul Kaymakamına yazılan bir hükümde yanan binaların yerine yenileri tekrar yapılırken elvah (levhalar) ve pedavra (ince tahta) yerine kâşi (çini), kireç ve çamur kullanılmasının sağlanması, 1702 tarihli bir hükümde kireç

fırınları ile tuğla ve kiremithanelerin faaliyete geçirilmesi istenmiştir. 1719 Gedikpaşa yangını sonrası binaların inşa tarzı üzerinde sıkıca durulmasıyla sonuçlanmış, ahşap yerine kâgir malzeme, ahşap saçak yerine kirpi saçak kullanılması, şehnişin çıkmalarıyla ilgili sınırlamalarla en fazla üç kat izni söz olmuş, emirlere uymayan mimar başının 'katl' olunacağından bahsedilmiştir. 1720'de yanan Tophane-i Âmirenin tamiri sırasında büyük bir su sarnıcı inşa edilmiş olduğu bilinmektedir. 1721'de Sadrazam İbrahim Paşa'nın yangın sahasına yetiştiği, Sultan Selim civarındaki yangında ilk kez Davud adında bir Fransız mühendisinin icadı olan tulumba kullanılmıştır. 1725 tarihli bir hükümde bina yükseklikleri Müslüman olanlar için on iki, zimmî ve Yehud olanlar için dokuz zira' olarak belirlenmiş, tura saçak yerine tuğladan kirpi saçak zorunlu kılınmıştır. 1729 Büyük Balat yangınından sonra Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın başında olduğu hükümet, inşaat malzemelerinin yangından önceki fiyatlarının tespit edilerek, yangından sonra da daha fazla fiyatla satılmasının önüne geçmeye çalışmış, mimarbaşısına kontrol görevi vermiştir, İstanbul'a inşaat malzemesi teminini kolaylaştırıcı uygulamalar getirmiş, yangında evini kaybedenlerin evleri yapılıp bitirilmeden başkasına bina yapılmasının engellenmesi istenmiştir. 1794'le başlayan zamanda Bayezid, Süleymaniye, Nuruosmaniye, Lâleli ve Yeni Cami civarında su ile dolu bulundurulmak kaydıyla havuzlar meydana getirilmiştir. 1795 Balıkpazarı dışındaki Hasır iskelesinde çıkan yangında Yeni Cami havuzundan faydalanıldığı bilinmektedir.

3
OSMANLI'DA RESMİ METİNLERDE YANGIN VE İLGİLİ KURUMLAR

Osmanlı'nın 19.yy'a gelene kadar organik olarak gelişen kent dokusu, özellikle bu yüzyılda başkentte meydana gelen deprem ve yangınlarla bozulmuş ve Avrupa kentlerindeki planlama anlayışıyla yapılan yeni düzenlemelerle farklılaşmaya başlamıştır.

Yine bu yüzyılda, her alanda olduğu gibi, şehircilik ve mimarlık ile ilgili, yeni düzenlemeler yapılmış, bunlar, nizamnameler, yönergeler ve benzeri mevzuat ile hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Özellikle 1839'daki Tanzimat Fermanı, sonrasında Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Reformlarıyla başlayan süreçte, Batı normlarına göre modernleştirilmesi hedeflenen hukuk sistemi, şehir planlaması ve bina yapımı alanlarında etkili olmuştur. Osmanlı'nın modernleşme döneminde oluşturulan yeni kurallar ve kurumlarla tanzim edilmeye çalışılan şehir dokusu, model alınan örneklere göre farklı karaktere sahiptir. En küçük yönetsel birim olan mahalle, çoğunlukla ismini aldığı bir mescit etrafında oluşuyordu. Kimi mahallede hamam, kiminde mektep, kiminde ise her ikisi de mevcuttu. Konutlar genellikle kamusal yol (tarîk-i âm) ile bağlayıcı bir avlu birimi etrafında kümelenmiş, ortak kuyu ve hela kullanımlı, tek ya da iki katlı bina gruplarıydı. Kimi zaman bu bina grupları bir çıkmaz sokak (tarîk-i hâs) oluştururdu (Söğüt, S., 2015).

3.1 Osmanlı'da Yangın Güvenliğinden Sorumlu Kurumlar

Yangın ve can güvenliği konularını barındıran fiziksel çevreyle ilgili düzenlemeler, büyük oranda belediye yapısı içerisinde gerçekleşmiştir. Belediyeciliğin gelişimi ise ihtiyaçlar ve kurumların değişimiyle farklı aşamalardan geçmiş, düzenlemeler gittikçe daha ayrıntılı bir yapıya ulaşmıştır. Tanzimat öncesinde belediye hizmetleri, devlet tarafından değil halk tarafından "ferdiyet usulü" yoluyla fertlerin kurduğu vakıflar aracılığıyla gerçekleştirilirken II. Mahmut döneminde belediye hizmetleri -sonradan şehremanetine dönüşecek olan- ebniye-i hassa müdürlüğü (padişah/devlet binaları müdürlüğü) aracılığıyla gerçekleştirilmeye başlandı. Ebniye-i hassa müdürlüğü, hassa mimarlar ocağının kaldırılıp, onun yerine 4 Kasım

1831'de İmparatorluk genelinde imar ve inşa faaliyetlerini yürütüp organize etmek üzere oluşturulmuş kurumdur.

Kadılık: Modern belediyelerin doğuşu ve gelişimine kadar, belediye hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili en önemli görevi üstlenen kurum Kadılık idi. Kadılar, haklaştırma ve adalet, güvenlik ve vakıfların yönetimi gibi sorumluluklarının yan ısıra belediye hizmetleriyle de ilgililerdi. Belediye hizmetlerinden 'kentin imar düzeninin gözetilmesi' işlevini ise Yeniçeri Ocağı'na bağlı kolluk kuvvetleri ve görevlilerden mimarbaşınım desteği ile gerçekleştirirdi.

İhtisab Nazırlığı, Evkaf Nazırlığı: 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile yaptırım gücünü yitiren Kadının görevini yürütecek olan İhtisab Nazırlığı kurulmuştur. Yine Kadının görevleri arasında olan Vakıfların denetlenmesi işi ise 1836'da kurulan Evkaf Nazırlığına bırakılmış ve Kadılığın şehrin yönetimi ile ilişkili görevleri son bulmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle liman kentlerinde yaşanan ticari ve iktisadi faaliyetlerle çeşitlenen nüfus yapısının beraberinde getirdiği ihtiyaçlara yanıt verebilecek idari örgütlenmeler gerekiyordu. Ülke yönetiminin merkezi bir yönetim anlayışıyla yeni baştan düzenlendiği Tanzimat Dönemi, yerel yönetimlerin de ele alındığı ve modern belediyeciliğin de temellerinin atıldığı zamandır. Bu dönem, Mustafa Reşid Paşa, Âlî Paşa, Fuat Paşa ve Ahmet Cevdet Paşa gibi Tanzimatçıların fark ettiği ihtiyaçlara hizmet edecek yasa, yönetmelik ve tüzüklerin çağa uygun olarak kaleme alındığı bir 'kodifikasyon reformu' evresidir. Yeni baştan şekillenen Osmanlı kentinin yasa ve yönetmelikleri, Osmanlı kent yaşamının kendine özgü özellikleri de gözetilerek tekrar düzenlenmiştir.

Şehremaneti/Belediyeler: İlk belediye örgütünün kuruluşunun bu büyük çaplı değişim içinde gerçekleşmesi ise Tanzimat Fermanı'ndan ancak 15 yıl sonra, 1854'te olmuştur. Bu yeni Osmanlıca sözcük Fransızca ‘municipalité’ karşılığı olarak Arapça şehir anlamına gelen ‘beled’ sözcüğünden türetilmiştir (Devellioğlu, F., 2015). İlk belediye örgütü olan Şehremaneti'nin İmparatorluğun Başkenti İstanbul’da kurulmasını sağlayan en önemli neden, Kırım Savaşı olmuştur. Avrupalı müttefik İngiliz, Fransız ve İtalyan ordularının kent nüfusunu arttırması ve artan sorunlar karşısında İhtisap Nezareti'nin yetersiz kalması, yöneticileri

çözüm arayışına yöneltmiştir. Yetkilerin el değiştirmesi ile ilgili olarak yazar tarafından oluşturulmuş grafik Şekil 3.1'te verilmiştir.

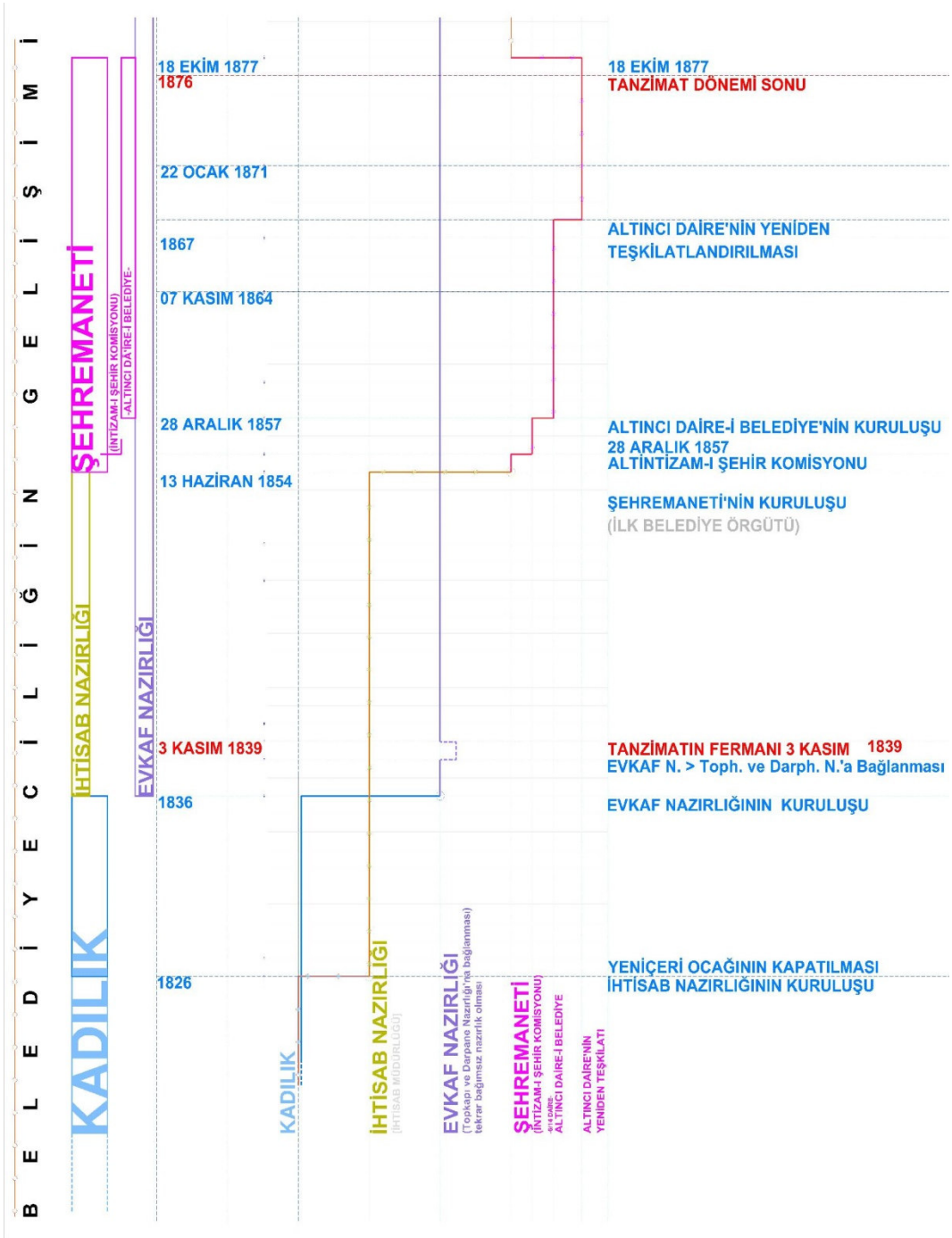

Şekil 3.1 Belediye teşkilatının gelişimi

İtfaiye Teşkilatı: İstanbul'da yangınların yaygın olmasının en önemli nedenlerinden birisi ahşap evlerin tercih edilmesi, yoğun yerleşim, rüzgâr etkisi gibi sebeplerdir. Diğer bir önemli etkense yangınlara karsı savaşacak bir teşkilatın ve

güvenlik önlemlerinin olmamasıdır. İstanbul'da 16. yüzyılda yangın önlemleri başlıca üç maddeden oluşmaktaydı:

Birincisi, her evde içi su dolu bir fıçı bulundurma zorunluluğuydu. İkinci olarak yine her evde bir merdiven hazır bekletilecekti. Üçüncü madde ise yangın çıktığında mahalleden kimsenin kaçmamasıydı. Yangın söndürme teşkilatının olmadığı yıllarda mahalleli kaçınca ortada yangını söndürecek kimsenin kalmaması en önemli problemdi. İstanbul' da yangınlara karsı ilk koruyucu teşkilata Lale Devri'nde rastlamaktayız. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın emriyle yeniçerilerden kurulan "Yangın Tulumbacıları Ocağı" ilk itfaiye birimimiz olarak adlandırılabilir. Yangına karsı kullandıkları en önemli araçları ise, David olan ismini Müslüman olarak Davud-i Hakiki olarak değiştiren bir Fransız mühendisinin 1714 yılında yaptığı Tophane ve Tüfekhane yangınlarında başarıyla kullanılan bir pompa idi. Bu ilk itfaiye teşkilatımız, 1826'da yeniçeri ocağı dağıtılana kadar varlığını sürdürmüştür.

1826 yılında 2. Mahmud tarafından Yeniçeri Ocağı kaldırılınca bu ocağa dahil olan tulumbacılar da idam edilenler arasındaydı. Tulumbacıların yeniden teşkilatlandırılması 2. Mahmud' un kurduğu Asakir-i Mensure-i Muhammediye ordusu içinde bir itfaiye taburu seklinde oldu. 1868 yılına kadar bu teşkilat içinde hizmet veren itfaiye taburu, bu tarihten itibaren Şehremaneti Belediye Dairesi'nin kurulması ve dairenin belediyelere bölünmesiyle, belediyeler bünyesinde "Tulumbacı Takımları" adıyla görev yapmaya başladı.

1871'deki "Büyük İstanbul Yangını" sonrasında tekrar itfaiye kurma girişimleri başlamış ve bu amaçla konunun uzmanı Macar Kontu, Sultan Abdulaziz tarafından İstanbul'a davet edilmiştir. Kont, bir yılda dört kara ve bir de deniz itfaiyesi kurarak bugünkü itfaiye teşkilatımızın temellerini atmıştır.

3.2 Şehir ve Mimari ile İlgili Resmi Metinler

Osmanlı'da farklı tarihlerde binaların yapımı ile ilgili düzenlemeler ve kanunlar çıkarılmıştır. Bu çok sayıdaki düzenleme ancak Tanzimat devrine gelinince 1848 tarihli Ebniye Nizamnamesiyle (EN1) toparlanmış ve maddeler halinde açıklanmış bir metin haline gelebilmiştir. 1839 sonrası döneme ait kanunlaştırma çabaları, imarla ilgili modern bir hukuk sisteminin oluşturulmasına katkıda bulunmuş ve

Osmanlı İmparatorluğu'nda imar faaliyetlerinin daha tutarlı, takip edilebilir ve öngörülebilir bir yapıya bürünmesine yardımcı olmuştur. Kanunlaştırma dönemine kadar, sorunlara tekil çözüm getirilmeye çalışılmış kapsayıcı ve tutarlı bir kurallar metni oluşturulmamıştır. Osmanlı'da Yangınla İlgili Düzenlemelere Mühimme Defterlerinden Örnekler: Altınay'ın Mühimme defterlerindeki bazı konuları gruplayarak aktardığı kitabında (Altınay, 1988) yangınla ilgili düzenlemelere dair olanları ve konuları aşağıda özetlenerek verilmiştir.

Mühimme Defterleri 1696-1900: Yangınla ilgili tedbirin en erken kayıtlarına 'mühimme defterleri'nde rastlanır. Divân-ı Hümayûn toplantılarında müzâkere edilen dâhilî ve haricî meselelere ait siyasî, askerî, içtimaî ve iktisadî önemli kararların kaydedildiği bu defterlere 'Mühimme Defterleri' adı verilmiştir. Mühimme defterlerinde yangınla ilgili önlem ve kısıtlamalar birkaç grupta toplanabilir. Bunlar büyük oranda malzeme kısıtlaması, binaların çıkmaları ve çıkıntıları (şehnişin, tahtapuş, saçak) arasında belli bir mesafenin korunması ve 'bina yüksekliği' yer almaktadır.

Malzeme kısıtlaması: Mühimme defterlerinde en fazla karşılaşılan kısıtlama ahşap malzemenin kullanımının önüne geçilmesi ve 'Halep ve Şam ve sair Anadolu'da olan ebniye gibi taş ve kireç ve çamur ile bina olunması' benzeri emirlerdir. Binalarda 'ağaç ile saçak yapılmayub' tuğladan kirpi saçak kullanılması istenmiştir. Ahşap esaslı 'tahtadan ve çörden çöpten zıyk (dar) ve birbirine muttasıl odalar'ın 'sarayları muzmahil eylediklerinden (yok etmek) maada, harîk zuhurunda itfasına imkân olmayub' zarara sebep olmasından dolayı defalarca 'kat'â izin ve ruhsat' verilmemesine karar verilmiştir.

Ayırma mesafesi ve çıkmalar: Yangının yayılımını kolaylaştıran yoğun yerleşim dokusundan kaynaklanan tehlikelerin azaltılmasına yönelik olarak binaların çıkmalarına sınır getirilmiş, 'saçaklarının uzun ve şehnişinleri karşu karşuya' olması da bir tehlike olarak belirtilmiş, saçakların ve 'tura saçakların' yaptığı çıkıntıyı azaltacak, yayılımı zorlaştıracak kirpi saçak ile çıkmaların ölçüsüne getirilen sınırlamalarla tedbir alınmaya çalışılmıştır. Evlerin üzerine tahtapuş yapılmamasına dair kararlar bulunmaktadır ve 'âdeti kadimeye mugayir mürtefi tahtapuş' yapımı 'olmakule tahtapuşun harîklerde civarında olan menazile sirayeti sebebile' tehlikeli olarak belirlenmiş ve engellenmeye çalışılmıştır.

Kullanım: Yangınların ‘ekser harîk ahşabdan bekâr odalarından ve hanlardan ve dükkânlardan zuhur’ ettiği belirtilerek bu kullanım sınıflarının diğer kullanımlardan daha tehlikeli olduğu belirtilmiş ve bu tür kullanımlarda ‘taşdan kârgir yapdırub zinhar ağaçdan yapdırmasına ruhsat virilmememesi’ buyurulmuştur.

Bina yüksekliği: Bina yükseklikleri ve kat sayıları ile ilgili olarak hem kullanım hem de ev bağlamında kullanıcıların inançları temelinde farklı sınırlamalara rastlanmaktadır. ‘İslam’dan maada Kefere (kâfirler) ve Yehud taifesinden hane bina idenlere iki katdan ziyade yapdırılmıyub üç kat yapdırmağa ruhsat virmeyüb’ kat sayıları sınırlandırılmıştır. Yükseklikle ilgili olarak da ‘Mahmiyei (surlarla korunan) Kostantaniyye'de vaki gerek müceddeden inşa ve gerek tağyir ve tecdidini murad iden menazil eshabından müslüman olanlarına on ikişer ve zimmî ve Yehud olanlarına dokuzar zira'kadden irtifaa ruhsat’ söz konusu edilmiştir. 7 Zilkade 1175 / 30 Mayıs 1762, tarihli Mühimme defterinden kullanımlara göre belirlenmiş bina yükseklikleri örnek olarak aşağıda verilmiştir:

bikâr odaları ve kahvehaneler ve hanlar bina olunmamak üzre ancak canbaz aburlarının kadleri altışar zira’

muytab (çuval) dükkânlarının kadleri beşer zira’

kiçeci dükkânları kadleri altışar zira’

çarksız etmekci fırınları ve çörekçi fırınlarının kadleri sekizer zira’

tahtında çarkları olan değirmenlerin kadleri onar zira'

bakkal ve paçacı ve sebzevatcı ve kalaycı dükkânlarının kadleri altışar zira’

manav ve attar misillû dükkânların kadleri dörder zira’

Özgünler (1994), 1558 tarihli bir fermanda İstanbul'daki yangın tehlikesini azaltmak için yolların açık tutulması, surların çevresindeki binaların yıkılması ve tekrar yapılması durumunda aralarında belli bir mesafe bulundurulması ve suyun kullanımının kontrolü için yeni saray ve hamam yapımının sultanın iznine bağlandığını aktarır. Her evde bir fıçı su ve merdiven bulundurulmasıyla halkın yangının söndürülmesine katılmasının mecbur kılınması ise 1579 tarihli III. Murat'ın 'Yangından Korunma Fermanı'nda yer alan tedbirlerdendir (s.49).

Kanunlaştırma Hareketi Sonrası: Tanzimat dönemi, genel olarak kanunlaştırma alanında adımların atıldığı, imparatorluğun yasa, yönetmelik ve tüzüklerinin, çağın

gereklerine göre ele alındığı bir dönemdir. Bu dönemde, Osmanlı kentlerindeki ekonomik ve demografik değişikliklerin beraberinde getirdiği ihtiyaçlara hizmet etmesi amacıyla modern anlamda hizmet verebilecek belediye teşkilatlarının da şekillenmeye başladığını görürüz. Yangınla ilgili planlama kontrolleri ve mücadele etkinlikleri günümüze kadar belediyelerin bünyesinde işlemiştir. Bu sebeple, yangın bağlamında belediyelerin gelişimini ve yangınla ilgili getirilmiş kuralların açılımlarını incelemek anlamlıdır.

Resmi Metinlerde Yangın: Ülkemizde imar (bayındırlık) ve planlama (tasarımlama) çalışmaları, İstanbul'un bir bölüm mahallelerinde imar uygulaması amacıyla 1848'de çıkarılan "Ebniye Nizamnamesi (Yapılar Tüzüğü)" ile başlamıştır. Binaların biçimine ve kentleşme ilkelerine ilişkin bu tüzükte, kamulaştırma, binalara ruhsat verilmesi, bina yapımlarının denetlenmesi, yol ve sokakların genişlikleri ile çevrelerinde yapılacak binaları yükseklikleri ile ilgili kurallara yer verilmiştir. İstanbul'un bayındırlığı ile sınırlı tutulan 1848 Ebniye Nizamnamesi 1864 yılına değin yürürlükte kalmış, 1864 yılında yürürlüğe giren ve yalnızca İstanbul'da değil tüm İmparatorluk'ta uygulanacak olan "Turuk ve Ebniye Nizamnamesi (Yollar ve Yapılar Tüzüğü)" ile harita yapımına, kamulaştırmaya, parsellemeye, yol genişliklerine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

Çalışma içerisinde kullanışlılık açısından, gerekli görülen yerlerde incelemeye esas olan metinler kısaltmalarıyla kullanılmıştır. Bu kısaltmalar aşağıdaki Tablo 3.1'de ifade edilmiştir. Metinlerdeki madde/bend/paragrafların yangınla ilgili olanlarının genele oranları Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.1 Metinler ve kısaltmaları

Kısaltma	Yıl	Metin Adı
EN1	1848	Ebniye Nizamnamesi
EB	1848	Ebniye Beyannamesi
EN2	1849	Ebniye Nizamnamesi
HVZ	1854	Harîk Vûk'uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat
DBT(DBA)	1857	Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme
ZDN	1859	Zokaklara Dair Nizamname
DBÇ	1862	Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât
HNE	1863	Her Nev'î Ebniyeden Alınacak Harç ve Rüsûmat Nizamnamesi
TEN	1863	Turuk ve Ebniye Nizamnamesi
ITK	1866	lslâhât-l Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme
DBM	1867	Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât
EHN	1870	Etmekçilik Hakkında Nizamname
IBD	1875	İstanbul ve Bilad-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamnamenin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi
IBN	1875	İstanbul ve Bilad-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizamname
EK1	1882	Ebniye Kanunu
MHH	1891	Men-i Harîk Hakkında Nizamname
EK2	1891	Ebniye Kanunu

Tablo 3.2 Metinlerde yangınla ilgili maddelerin sayı ve oranları

Kısaltma	İlgili Maddeler	İlgisiz Maddeler	Toplam	Oran (%)
EN1	25	5	30	83
EB	19	1	20	95
EN2	29	4	33	88
HVZ	15	0	15	100
DBA	2	113	115	2
ZDN	30	73	103	29
DBC	2	34	36	6
HNE	1	11	12	8
TEN	33	16	49	67
ITK	2	13	15	13
DBM	3	22	25	12
EHN	4	29	33	12
IBD	2	0	2	100
IBN	8	1	9	89
EK1	53	46	99	54
EK2	46	42	88	52
MHH	8	0	8	100

Tez kapsamında incelenen, yangınla ilgili içeriğe sahip olan ilki 1848, sonuncusu 1891 yıllarına ait olan on yedi adet metinle ilgili bilgiler paylaşılmış, ayrıca 4. bölümde de bu metinlerin yangınla ne yönden ilişkili olduğu analiz edilmiş, kullanılan dil ayrıntılı olarak incelenmiş ve yangın ve yapılı çevre ile ilgili olan sözcüklerden oluşan bir sözlük oluşturulmuş, EK Y olarak verilmiştir.

EN1: Farklı tarihlerde binaların yapımı ile ilgili düzenlemeler ve kanunlar çıkarılmıştır. Bu çok sayıdaki düzenleme ancak Tanzimat devrine gelinince 1848 (1264) tarihli Ebniye Nizamnamesiyle (EN1) toparlanmış ve maddeler halinde açıklanmış bir metin haline gelebilmiştir. EN1, şehircilik ve planlama alanında ilk imar düzenleme olma özelliği taşır. Nizamnamenin girişinde, Dersaadet ve Bilad-ı Selâse'de binaların yapımı ile ilgili olarak eski kanunların varlığından ve gerek görüldükçe bunlara başvurulduğundan bahsedilmekte, fakat bazı ifadelerin yeterince açık olmaması ve bazı maddelerin uygulanmasının zorluğu dile getirilmektedir. Dokuzuncu maddede ifade edildiği üzere 'Dersaadet dahil ve haricinde ayrıca Bilad-ı Selâse (Üsküdar, Galata ve Eyüp)' uzaklığındaki

yerleşimlerin kapsama alındığı açıklanmıştır. Mustafa Reşit Paşa tarafından çıkarılmıştır.

Bu otuz maddelik Nizamnamenin giriş metninde, yangın yayılımının (sirâyet-i harîk) engellenmesinin önemsenen konulardan olduğu açıkça görülmektedir.

1848 tarihli Ebniye Nizamnamesinde toplam 30 Bend bulunur. Bunlardan 25 tanesi yangın güvenliği ile ilişkilidir. Bu düzenlemeyle binaların belirlenmiş standartlara göre ve inşaat kalitesini arttırmaya yönelik üretimi amaçlanmıştır.

EB: Ebniye Beyannamesi (Ergin, 1995) ve Ebniye Nizamnamesi (Ergin, 1995) aynı yıl yayınlanmıştır. Bu metin, bina türleri ve yapım şekillerine dair daha detaylı bilginin bulunabileceği bir metin olması yanı sıra bir tür rehber niteliğindedir. Yapıma dair verilmiş bilgilerle, yapı kalitesinin arttırılmasının da hedeflendiği görülür. Bu beyanname ile kâgir ve ahşap yapılar sınıflara ayrılmış, daha önce EN1'de ahşap yapılar için belirlenmiş izin verilen en fazla yükseklikte değişiklik yapılmış ve gerekçesi de açıklanmıştır.

EB, Osmanlı İmparatorluğu'nda mimari yapıların inşası ve mimarlıkla ilgili konuları düzenlemek amacıyla hazırlanan bir beyannamedir. Ebniye, Arapça kökenli 'bina' sözcüğünün çoğuludur. Bu beyannamede mimari projelerin, inşaatın ve malzemelerin standartları ile ilgili kurallar ve yönergeler belirlenmiştir. Metin, bina kalitesini arttırmaya yönelik standartlaşmaya hizmet eden teknik detayları içerir ve malzeme kalitesi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Beyannamede belirlenen kurallar ve yönergeler, bina yapımının düzenlenmesi ve mimari eserlerin kalitesinin artırılmasına yönelik amacıyla özel yere sahiptir.

Binaların yükseklik ve alanlarına getirilen sınırlamalar, kâgir malzeme kullanımı ve yapısal ahşap malzemenin sert ağaçlardan oluşması, yangının engellenmesi ve yayılım hızının sınırlanması bağlamında da önemlidir. Metni oluşturan yirmi maddenin tümü yangınla ilgilidir.

EN2: 1849 tarihli EN2, Ebniye Beyannamesi (Ergin, 1995) düzenlemesinin kısa süre yürürlükte tutulmasından sonra EN1 metninin üzerinde küçük değişiklikler gerçekleştirilmiş halidir. EN2'de toplam 33 Bend bulunur ve bunlardan 25 tanesi yangın güvenliği ile ilişkilidir. Anlatıma dair iyileştirme ve sözcüklerdeki biçimle ilgili az miktarda değişikliklerin yanı sıra yangın bağlamındaki tek değişiklik, dükkânların bodrum katlarının sokak tarafında izin verilmiş girişinin mümkünse

yandan açılıp, olamıyorsa dükkânın içine açılmasının istenmiş olmasıdır. Bu değişiklik, sokak tarafındaki korunumsuz açıklıkların sınırlandırılması açısından güvenliği arttıran bir tedbirdir. Metinde kamu yararının ‘menfaat-i umûmiyye’ gözetilmiş olduğu vurgulanan konulardandır.

HVZ: 1854 Harîk Vukuunda Zabıtaca İttihaz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat (Seyitdanlıoğlu, 1999), Osmanlı İmparatorluğu'nda "harîk" (felaket) denilen doğal afetler veya yangınlar gibi olaylarda zabıta (polis) teşkilatının nasıl hareket etmesi gerektiğini belirleyen bir talimattır. Bu talimat, harîk olayları sırasında güvenliği sağlamak, zararın en aza indirilmesi ve olayların etkilerinin hızlı bir şekilde atlatılması için alınması gereken önlemleri ve izlenecek yöntemleri detaylı bir şekilde açıklar. Metinde zabıtanın yangın yerindeki görev ve sorumlulukları yanı sıra müdahale düzenine dair planlama yer alır. Görevliler ve halkın kontrollü etkileşimiyle mal güvenliğinin sağlanması ve müdahaleye düzen getirilmesi hedeflenmiştir.

HVZ, harîk olaylarına karşı etkili bir müdahale ve yönetim sağlamayı amaçlayan önemli bir belgedir. Bu talimatla, yangın olaylarına hızlı ve etkili bir şekilde tepki verilmesi, güvenliğin sağlanması ve zararın en aza indirilmesi için zabıta teşkilatına rehberlik etmesi amaçlanmıştır. Metindeki toplam 15 Maddenin tümü yangınla ilişkilidir.

DBA: Osmanlı İmparatorluğu'nda belediyecilik teşkilatının organizasyonunu, görevlerini ve işleyişini düzenleyen 1857 Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme (Seyitdanlıoğlu, 2010) metnidir. "Dâ'ire-i Belediye" terimi, belediyecilik sistemini ifade eder. Bu nizamname, Osmanlı İmparatorluğu'nda belediyelerin nasıl kurulacağına, hangi görevleri üstleneceğine ve nasıl çalışacağına dair kapsamlı kurallar ve yönergeler içerir.

ZDN: 1859 Zokaklara Dair Nizamname (Ergin, 1995), Osmanlı İmparatorluğu'nda sokakların ve caddelerin düzenlenmesi, bakımı ve yönetimiyle ilgili kuralları ve yönergeleri belirleyen bir nizamnamedir. "Zokak" kelimesi, eski Osmanlı Türkçesi'nde "sokak" anlamına gelmektedir. Bu nizamname, şehirlerin ve kasabaların sokaklarının nasıl planlanacağı, bakımı ve temizliği kimin sorumluluğunda olacağı gibi konuları düzenler. Yeni sokakların açılması, mevcut sokakların genişletilmesi, çıkmaz sokanların açılması gibi düzenlenmelere dair

kurallar ağırlıktadır. Binalar arasındaki mesafenin yangın yayılımını engelleyici özelliği bakımından sokak genişliklerini arttırmaya yönelik kurallar aynı zamanda müdahalenin hızlı ve engelsiz erişimi bakımından yangınla doğrudan ilişkilidir. Ergin, (1995, p.1795) bu metnin adının sokaklara dair nizamnâme olmakla beraber Dersaâdet'te ilk defa olarak teşkil olunan Altınca Dâire-i Belediyye'ye mahsus bir zâbıta-i Belediyye Talimnâmesi olduğunu ve 1280 ve 1298 Tarihli Ebniye Kanunlarındaki bazı maddelerin önceden bu metinde yer aldığını ve belediye tarihi açısından önemli olduğunu belirtir. Toplam 103 düzenleme maddesinin 30'u yangınla ilgilidir.

DBÇ: 1862 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât (Seyitdanlıoğlu, 2010), Osmanlı İmparatorluğu'nda belediye teşkilatında görev yapan çavuşların (görevlilerin) görevleri, sorumlulukları ve yetkileri hakkında talimatlar içeren bir belgedir. "Devâir" kelimesi, Osmanlı Türkçesi'nde "dönemler" veya "yönergeler" anlamına gelmektedir. Bu talimat, belediye çavuşlarının görevlerinin daha etkin ve verimli bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Toplam 36 düzenleme maddesinin 2'si yangınla ilgilidir.

HNE: 1863 Her Nev'î Ebniyeden Alınacak Harç ve Rüsûmat Nizamnamesi (Seyitdanlıoğlu, 2010), Osmanlı İmparatorluğu'nda çeşitli yapı türlerinden (ebniye) alınacak harçlar ve resmi ücretlerin (rüsûmat) belirlendiği bir nizamnamedir. Bu nizamname, yapı inşaatıyla ilgili olarak alınacak harçlar, vergiler ve resmi ücretlerin nasıl hesaplanacağını ve tahsil edileceğini düzenler. Toplam 12 düzenleme maddesinin 1'i yangınla ilgilidir.

TEN: 1863 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi (Seyitdanlıoğlu, 2010), Osmanlı İmparatorluğu'nda yol (turuk) ve yapı (ebniye) inşaatıyla ilgili standartları, yönergeleri ve kuralları belirleyen bir nizamnamedir. "Turuk" kelimesi, Arapça kökenli olup "yol" anlamına gelir. Bu nizamname, yol ve yapı inşaatlarının planlanması, yapımı, bakımı ve denetimiyle ilgili konuları düzenler.

Turuk ve Ebniye Nizamnamesi, Osmanlı İmparatorluğu'nda yol ve yapı inşaatlarının standartlarını belirlemek, inşaat sektörünün düzenlenmesi, güvenliğin sağlanması ve kamusal alanların düzenli ve estetik bir şekilde geliştirilmesini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Nizamnamede belirlenen kurallar ve yönergeler, Osmanlı İmparatorluğu'nda inşaat sektörünün standartlarını yükseltmeyi ve

toplumsal yaşamın kalitesini artırmayı amaçlar. Toplam 49 düzenleme maddesinin 33'ü yangınla ilgilidir.

ITK: 1866 Islâhât-ı Turuk Komisyonu Vazâifinin Mübeyyin Tâlimatnâmesi (Ergin, 1995), Osmanlı İmparatorluğu'nda yol (turuk) ıslahatı için oluşturulan komisyonun görevlerini, sorumluluklarını ve çalışma yönergelerini belirleyen bir tâlimatnâmedir. "Islâhât-ı Turuk" terimi, yol ıslahatı anlamına gelmektedir. Bu tâlimatnâme, yol ağının geliştirilmesi, yenilenmesi ve modernleştirilmesi için oluşturulan komisyonun çalışmalarını düzenlemeyi amaçlar.

1866 Islâhât-ı Turuk Komisyonu Vazâifinin Mübeyyin Tâlimatnâmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nda yol ıslahatı ve yol ağının modernleştirilmesi amacıyla kurulan komisyonun etkin ve verimli bir şekilde çalışmasını sağlamak için hazırlanmıştır. Bu tâlimatnâme, yol ıslahatı projelerinin etkili bir şekilde yürütülmesini, yol ağının geliştirilmesini ve modernleştirilmesini teşvik etmeyi hedefler. Tâlimatnamede belirlenen kurallar ve yönergeler, yol ıslahatı projelerinin koordineli bir şekilde yürütülmesini ve toplumun ihtiyaçlarına uygun bir ulaşım ağı oluşturulmasını sağlamayı amaçlar. Toplam 15 düzenleme maddesinin 2'si yangınla ilgilidir.

DBM: 1867 Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât (Seyitdanlıoğlu, 2010), Osmanlı İmparatorluğu'nda belediye meclislerinin organizasyonu, işleyişi ve görevleriyle ilgili kuralları ve yönergeleri belirleyen bir tâlimatnâmedir. "Dâ'ire-i Belediye" terimi, belediye teşkilatını ifade etmektedir. Bu tâlimat, belediye meclislerinin daha etkin ve verimli bir şekilde çalışabilmesi için hazırlanmıştır.

Metin, dokuz ve on altı bendden (madde) oluşan iki talimattan (yönerge) oluşur. Bunlardan ilki, dokuz bendden oluşan 'Vilayet Dahilinde Olan Şehir ve Kasabalarda Teşkil Olunacak Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Sûret-i Tertîbi ve Me'mûrlarının Vezâ'ifi Hakkında T'alîmât (Seyitdanlıoğlu, 2010)' kısmıdır. İkincisi ise on altı bendden oluşan 'Dâ'ire-i Belediye Meclisinin Vezâ'if-i Umûmîyyesi Hakkında T'alîmât (Seyitdanlıoğlu, 2010)' kısmıdır. İlk talimat altındaki 'Meclis-i Mezkûrun Vezâ'ifi Beyanındadır (Seyitdanlıoğlu, 2010)' alt başlığı altındaki sekizinci bend ve ikinci talimat olan 'Dâ'ire-i Belediye Meclisinin Vezâ'if-i Umûmîyyesi Hakkında T'alîmât (Seyitdanlıoğlu, 2010)' başlığı altındaki kısmında birinci ve beşinci bendler yangınla ilgili konuları içerir.

EHN: 1870 Etmekçilik Hakkında Nizamname (Seyitdanlıoğlu, 2010), Osmanlı İmparatorluğu'nda et (et ürünleri) satışı ve ticareti ile ilgili kuralları ve yönergeleri belirleyen bir nizamnamedir. "Etmekçilik" terimi, et ticareti veya kasaplık işi anlamına gelmektedir. Bu nizamname, et ticareti yapacak olan kişilerin, esnafın ve işletmelerin uyması gereken kuralları ve standartları düzenler. Ekmek üretiminin sağlık ve hijyen standartlarına uygun olması için belirlenmiş kurallar arasında fırın ve baca güvenliğine dair olanları da mevcuttur. Toplam 25 düzenleme maddesinin 3'ü yangınla ilgilidir.

İBD: İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i inşâiyyesine Dair Nizâmnâme'nin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi **(Ergin, 1995)** adlı danıştay kararnamesi, İstanbul ve Bilad-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizamname (Ergin, 1995) metninin düzenlenme gerekçesini açıklayan bir kararnamedir. Metinde kâgir bina yapımı için teşvik amacı taşıyan vergi muafiyeti, çatı kurulumu gerekliliğinde değişiklik, kâgir binaların üst katında cumba inşası yasağı konularına yer verilmiştir. Metnin iki maddesi vardır ve ikisi de yangınla ilişkilidir.

İBN: 1875 İstanbul ve Bilad-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizamname (Ergin, 1995), Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul ve çevresinde (Bilad-ı Selâse) yapılacak yapıların (ebniye) mimari ve inşaat standartlarını belirleyen bir nizamnamedir. "Suver-i İnşâiyye" terimi, inşaatın mimari çizimlerini ve planlarını ifade etmektedir.

Nizamnamede, yapıların mimari ve teknik standartları, yapı malzemeleri, inşaat teknikleri, statik hesaplar ve güvenlik önlemleri hakkında yönergeler, ruhsatlandırma ve izinler, denetim ve yaptırımlar, yıkım ve düzeltme kararları hakkında talimatla yer alır. Toplam 8 düzenleme maddesinden 7'si yangınla ilgilidir.

EK1: 1882 Ebniye Kanunu (Ergin, 1995), Osmanlı İmparatorluğu'nda yapı inşaatı ve yapılaşma konularını düzenleyen bir kanundur. Kanun, belediyelerin imar faaliyetleriyle ilgili düzenlemelerle yeni imara açılacak yerlerle ilgili düzenlemelerin yer aldığı Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk imar kanunudur. Toplam 99 maddeden 54 tanesi yangınla ilgilidir.

MHN: 1891 Men-i Harîk Hakkında Nizamname (Seyitdanlıoğlu, 2010), yangının önlenmesine yönelik hazırlanan bir düzenlemedir. Yangın durumunda müdahalede kimin ne görevleri olduğu açıklanmış. Mal ve can güvenliğinin sağlanması için tedbirler belirlenmiştir. Sekiz maddeli metnin tüm maddeleri de doğal olarak yangınla ilişkilidir.

EK2: 1891 Ebniye Kanunu (Ergin, 1995), 1882 tarihli metinle bazı değişiklikler ve ekleme çıkarmaların yanı sıra büyük oranda aynıdır. Binaların yüksekliklerinin bulundukları sokakların genişliklerine göre belirlenmiş olması, binaların çıkmalarına dair sınırlamalar, yangın geçirmiş alanlarla ilgili düzenlemelerle yangına karşı alınacak önlemler, yangınla ilişkisi bakımından önemlidir. Toplam 88 maddeden 43 tanesi yangınla ilgilidir.

Yukarıda sözü geçen düzenlemelerin hayata geçirildiği dönem, yangınla ilgili resmi düzenlemelerin yanı sıra Kont Ödön Szechenyi (Seçenyi) Paşa öncülüğünde itfaiye teşkilatının kurulması ya da yangın sigortacılığı yapan şirketlerin faaliyet göstermeye başladığı geçmişte benzeri olmayan yeni bir ortamın da hazırlayıcısı olmuştur. Aşağıdaki zaman çizelgesinde (Şekil 3.2), düzenlemeler, iki büyük yangın, itfaiye teşkilatının kuruluşu ve yangın sigorta şirketlerinin ortaya çıkışı görülmektedir.

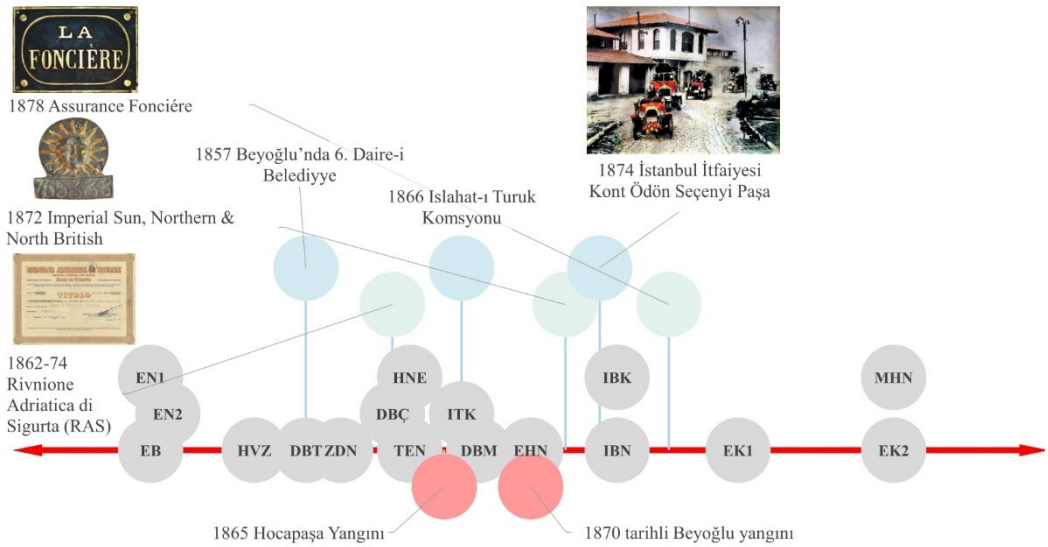

Şekil 3.2 1848-1891 yılları arası yangınla ilgili gelişmeler

4
1848 İLE 1891 YILLARI ARASINDA OSMANLI'DAKİ RESMİ DÜZENLEMELERDE YANGIN VE TERMİNOLOJİSİ

Bu bölümde, incelemeye konu olan metinlerin içeriklerinden yangınla ilişkili olanlar belirlenerek, bu kısımlar üzerinde iki tür çalışma gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki, içeriğin konusu ile ilgilidir ve metinlerin yangınla ilgili madde, bend ya da paragraflarının yangınla ne bakımdan ilgili olduğu belirlenerek açıklamaları yapılmıştır. Bu konular, terimler ve tanımlar dışında, temel olarak 'yangın öncesi', 'yangın' ve 'müdahale' aşamalarının alt başlıklarında yer alan, 'önleme', 'yaptırım /kontrol', 'ayırma', 'yapısal', 'kaçış' ve 'söndürme / müdahale /erişim/ sahadan bilgi' konu gruplarında ele alınmıştır.

İkinci tür çalışma ise metinlerdeki sözcüklerin yoğunlaştığı kümelerin belirlenmesi ve bu kümelerde yer alan sözcüklerin terim özellikleri ve kavramlaşma ile ilişkilerinin araştırılmasıdır. Sözcüklerin kümelendiği başlıklar aşağıdaki gibi oluşmuştur:

Kişi/Kurum: Bu başlık altındaki kurum ve kişiler yöneten ve yönetilen olarak iki alt sınıfa ayrılmıştır.

Kullanım: Bu başlık altında binaların kullanım sınıflarına 'genel' alt başlığında yer verilmiştir. 'Özel' alt başlığı altında ise diğer kullanımlardan daha tehlikeli olmalarından dolayı, ek gereklilikler getirilmiş kullanımlara yer verilmiştir.

Malzeme: Malzeme başlığı altında binanın strüktürü dışında metinlerde geçen malzemeler yer almıştır.

Bina: Bina, genele bakıldığında sözcüklerin en fazla yoğunlaştığı iki başlıktan biridir. Bu başlığın alt başlıkları, 'konstrüksyon', 'yükseklik / 'alan ve 'kısım' olarak belirlenmiştir. Bu başlıklar altında binanın strüktürü, kısımları, alt mekânları ve bileşenleri ile ilgili sözcükler yer alıyor.

Ayırma: Ayırma başlığı altında, binalar arasında yangının yayılımının engellenmesinde önemi olan mesafelenme ya da benzer etkiyi yapabilecek kurulumlarla ilgili sözcükler yer alıyor. Bu kısımdaki sözcükler, yollar ya da

yerleşim dokusu içindeki boşluklar sayesinde oluşan mesafelenmeler ve komşuluk ilişkisiyle bağlantılı sözcüklerdir.

Yangın ve Kavram: Bu başlık altında yangınla doğrudan ilgili olan sözcükler yer alıyor. Bu sözcüklerin gruplandığı alt başlıklar; 'ölçü', 'tehlikeli iş ya da maddeler' ile 'güven', 'belgeler', 'düzenleme-uygunluk', 'aykırılık-yasak-ceza', 'araç ve müdahale' ve 'harîk' kavramıdır.

Bu çalışmanın devamında, terminoloji çalışmasından elde edilen kullanım sıklığı ve sözcüklerin niceliksel özelliklerine de yer verilmiştir.

'**Düşünce**'den '**bilinç**'e, '**kelime**'den '**kavram**'a

Osmanlı'da yangınlara karşı alınmak istenen tedbirlerin izlenebildiği resmî belgeler üzerinde yürütülen bu çalışmada terimler, kaçınılmaz olarak da kelimeler, araştırmanın odağındadır. Bilincimiz kelimelerle şekillenir ve zihnimizde canlandırdığımız her bir kelime bilincimizin bir parçasıdır (Vygotsky, 2018, s. 94). Vygotsky'e göre düşünce bilincin bir ürünüdür ve bilinç durumu, kullanılan dil ve kelimeler ile bir bütün teşkil eder (2018, s. 8). Bilincin en sık kullanılan anlamı Vygotsky'e göre (2018, s. 84) belirli ve sınırlı bir alanda farkındalığa erişmek ve düşünce ve eylemler üzerinde kontrol sahibi olmaktır.

Kavramlar, bir bilgi alanının sınırlarını ve niteliğini yansıtır. Öyleyse, ancak anahtar konumundaki kelimelerin ve kullanılan dilin detaylı incelenmesi sayesinde, Osmanlı'da yönetimin yangın sorununa ilişkin bilincinin ve kontol isteğinin sınırlarını anlamak mümkün olabilir.

Vygotsky'e göre (2018, s. 57) dil kavram ve düşünce oluşturmak için kullanılan en etkin araçlardan bir tanesi, hatta en önemlisidir. Kelimeler kavramlar yaratırlar. Dil ve düşünce arasındaki çok yakın ilişki, devam eden, gelişen, karmaşık ve karşılıklı bir süreçtir (Vygotsky, 2018, s. 87). Dil bilincin ifadesi olmanın yanısıra, düşünceyi de şekillendirir. Yani hem onu biçimlendirir hem de onun tarafından biçimlenir (Vygotsky, 2018, s. 8).

Jargon-Terim-Kavram

Kelime asla tek bir anlamı ifade etmez, kelime doğası gereği birçok nesneyi tanımlar ve her kelime başlı başına bir genelleme sayılabilir (Vygotsky, 2018, s. 9). Kelimelerin anlamının bağlama göre daralması jargon-terim-kavrama doğru

evrilmesi anlamına gelir. Bir bilgi alanının gelişimi söz konusu olduğunda ilgili jargonun oluşması da bunun doğal sonuçlarındandır. Vygotsky (2018, s. 47) 'Aynı dili konuşan insanların üzerinde anlaştıkları anlamlara gelen kelimeler ortak bir anlaşma imkânı yaratırlar' der.

Etkileşim-Değişim

Diller canlı varlıklardır. Yaşar ve gelişirler. (Vygotsky, 2018, s. 57). Dilin gelişimi de düşüncenin gelişmesi ile paralel bir şekilde ilerler (Vygotsky, 2018, s. 87-88). Düşünce geliştikçe kelimelerin de daha karmaşık fikir ve teorileri karşılamak için değişmek zorunda olduğunu söyler (Vygotsky, 2018, s. 86). Terimlerin incelendiği bu çalışmada da anlamını yitiren ya da yeni anlamlar kazanan kelimelerin değişiminin belirlenmesi, yangın tehlikesiyle ilgili bilincin değişiminin de gözlenebilmesine imkân vermektedir.

Çalışma kapsamında, yangın olgusu ve önlemleriyle ilgili bilgi birikiminin içinde oluşan terim ve kavramları araştırmaya ve bu bilgi dağarcığını görünür hale getirmeye odaklanılmıştır.

Yangın güvenliği konusundaki birikimin değerlendirilebilmesi açısından, bu bilgi alanının dağarcığı olan terimlerle ilgili bir araştırmanın ortaya konması gerekli ve önemlidir. Bu çalışmada da bu söz dağarcığının detaylı bir incelemesi hedeflenmektedir. Ayrıca yangın tehlikesine karşı alınmak istenen tedbirlerin, bugüne kadar oluşmuş etkin yangınla mücadele stratejileriyle karşılaştırması da çalışmanın kapsamındadır.

Söz konusu metinlerde yangın güvenliği çerçevesinde bahsi geçen konular, aşağıdaki gruplarda sınıflandırılmıştır. Yangın güvenliği konusundaki stratejiler incelenerek, belirlenen beş ana grupta toplanmıştır.

Konu Ağacı aşağıdaki gruplarda oluşturulmuştur:

- Terim ve Tanımlar
- Önleme
- Yaptırım ve Kontrol
- Ayırma
- Yapısal

- Kaçış
- Söndürme / Müdahale / Erişim/ Tecrübeler

Terimler ve tanımlar, metinlerle ilgili sözcüklerle ilgili bölümlerde incelendiği için bu kısımda detaylandırılmamıştır.

4.1 Ebniye Nizamnamesi 1848

4.1.1 Ebniye Nizamnamesi 1848 Konuları

1848 tarihli Ebniye Nizamnamesi metninde, düzenlemelerin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır. 1848 tarihli Ebniye Nizamnamesi bu konular bağlamında incelendiğinde yapılan düzenlemelerin hangi eksenlerde yoğunlaştığını görmek için maddelerin her birinin içeriğinin ve amacının çözümlemesi gerçekleştirilmiştir.

Maddelerin içeriğinde en büyük oranın, yangının yayılmasına engel olacak ayırma ile ilgili oldugu görülmektedir. Ağırlıkla yer alan tedbirlerde ikinci sırada yaptırım ve kontrol yer alır. Binanın strüktürü ile ilgili yapısal konular üçüncü sıradadır. Önleme ile ilgili tedbirler dördüncü sırada yer alır. Müdahale ve erişimle ilgili konular beşinci sıradadır. Kaçışla ilgili bir kurala rastlanmamıştır.

Evre olarak en fazla yangın öncesi evreye ait tedbirden bahsedilebilir. Bunu yangının başlangıcını ve gelişimini içeren evre takip etmektedir. Yangına müdahale üç evreden en az bahsin bulunduğu aşama olarak ortaya çıkmaktadır.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.1.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Ayırım: Yollanın genişlikleriyle ilgili bu düzenlemeler daha geniş ölçekte şehir planlaması ve değişen ulaşım ihtiyaçlarına yanıt vermeye yönelik olsa da kaçınılmaz olarak binalar arası yangın yayılımını kontrol etmeye yönelik ‘ayırma mesafesi’ stratejisi bağlamında yangın güvenliğini sağlamaya yardımcı bir özellik taşımakta. Yol genişliklerinde gerçekleştirilmek istenen bu artış, çıkan yangının yayılımını engellemeye katkıda bulunacağından yukarıda anılan konulardan ayırma/sınırlandırma içinde değerlendirilmiştir.

Yol genişlikleri ile ilgili her madde ayırım ile de ilgilidir ve aşağıda maddelere özel açıklamalarda tekrar edilmemiştir. Bunun dışında konu olduğunda belirtilmiştir.

Kaçış bağlamında hiçbir maddede düzenleme içerisinde bahis yer almamaktadır.

Müdahale konusu kapsamında, belirlenen yol genişlik sınırlarının üzerinde olan yollarda daralmaya izin verilmeyen bu kuralla müdahale edecek tarafın kolay ve engelsiz erişimi ve yol genişliğinin bina cephesine ulaşılabilmesi açılarından önemi dolayısıyla, yol genişlikleri ile ilgili her madde de müdahale konusu kapsamına girer.

Yol genişlikleri ile ilgili her madde müdahale ile de ilgilidir ve aşağıda maddelere özel açıklamalarda tekrar edilmemiştir. Bunun dışında konu olduğunda belirtilmiştir.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.7) verilmiştir.

4.1.1.1 1. Bend

Düzenlemenin ilk maddesi yolların genişliklerine getirilen bir standartla ilgilidir. Bu yönetmelik maddesi, yolların genişliği ile getirilen kurallar dolayısıyla doğrudan yangın güvenliğine yönelik katkısı olan bir özellik içerir. Yönetmeliğin bu maddesinin devamı, imar kuralları çerçevesinde bu değişikliğin nasıl gerçekleştirileceğine dair detaylar taşıyor. Bu madde yol genişlikleri, mümkünse çıkmaz sokakların açılması ve yolların genişletilemesi için yolun iki tarafında, binaların arsalarından alan alınmasından bahseder. Madde içeriği açısından yangın güvenliği ile doğrudan ilişkilidir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Bu maddede, Önleme ve Yaptırım ve Kontrol konuları ile ilgili ifade bulunmamaktadır.

Ayırım konusu içinde değerlendirilebilecek düzenlemeler arasında en fazla yer verilmiş konu, yolların genişliğidir. Yolların genişliği, binalar arasında doğal olarak bir ayırma mesafesi oluşturacağı için yangın yayılımının engellenmesine yardımcı

bir özellik taşır. Ayrıca çıkmaz yolların sonlandığı noktada yapıların birbirine bitişik ya da yakın olma ihtimali düşünüldüğünde, binalar arasında olması istenen mesafelerin sağlanamayacağı ortadadır. Dolayısıyla yangının yayılımını sınırlandırma ile de ilgili ciddi bir zorluğa sebep olacağından ayırım konusunu barındırır.

Bu maddede, Yapısal ve Kaçış konuları ile ilgili ifade bulunmamaktadır.

Büyük cadde, âdi cadde ve sokak olarak üç sınıfa ayrılan yolların genişlikleri de sırasıyla 10 zıra (758,0 cm), 8 zıra (606,4 cm) ve 6 zıra (454,8 cm) olarak belirlenmiştir. Yangın yerine yaklaşımın tek taraftan yapılabilmesi ile sonuçlanacak çıkmaz yollar ayrıca bu yolun erişime açık olmaması durumunda başka bir tehlike barındırdığından müdahale ile ilişkilidir.

4.1.1.2 2. Bend

Düzenlemenin ikinci maddesi de yol genişlikleriyle dolayısıyla yangınla ilgilidir. Bu maddede 'genişliği nizamına muvafık veyahut daha vüsatlî bulunan sokaklar' olarak tanımlanan yollar, şehir dokusu içerisinde halihazırda mevcut yolların genişliklerinin, anılan üç sınıfta belirtilmiş en az genişliklerin üzerinde olması durumudur. Madde bu gibi yol genişliklerinde daraltmaya gidilmeyeceğini güvence altına almaya yöneliktir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme ve Yaptırım ve Kontrol konuları ile ilgili ifade bu maddede yer almamaktadır.

Ayırım konusu bağlamında, genişliği belirlenmiş en az yol genişliklerinin üzerinde bulunan yolların daraltılmadan korunması söz konusu olduğu için, yangın güvenliği ile doğrudan ilişkilidir. Bu maddenin düzenleme içinde yer almasıyla ilgili dikkate değer bir durum söz konusudur. İlk maddeye yapılan bu ek, başka bir deyişle, verilen yol genişlikleri değerlerinin üzerinde yol genişlikleri olabileceğini vurgulayarak bu ölçülerin 'gerekli ya da izin verilen en az (required minimum)' değerler olduğunun altını çizmesidir. Ayrı bir madde ile açıklanan bu detay, izin verilen en az gereklilik (minimum) kavramına duyulan ihtiyacın bir göstergesidir.

Bu maddede, Yapısal konusu ile ilgili ifade bulunmamaktadır.

4.1.1.3 3. Bend

Üçüncü maddede de yolların genişliklerini istenen ölçülere çıkarabilmek amacıyla yapılacak değişiklikler çerçevesinde yeni yapılacak binalarda ve duvarlarda yola terk edilecek alanı gözeterek geri çekilmemesi durumunda inşaata izin verilmeyeceği belirtilmektedir. Burada kullanılan 'müceddeden inşa olunacak hân ve hâne ve dükkân' ifadesinde yeni-mevcut bina ayırımına tekrar rastlıyoruz. Bununla birlikte, bu ifadede yapı sınıflandırmalarına dair bilginin yer alması açısından önemlidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Yaptırım ve Kontrol: Genişliklerle ilgili kurallara uygunluğun, ruhsatlandırma ile kontrolü söz konusu olduğu için bu kapsamda yer alır.

Ayırım: Yol genişlikleriyle ilgili düzenlemeler binalar arasında oluşan mesafeler açısından yangının yayılması tehlikesini azaltması açısından önemlidir. Bu sebeple ayırma konusu kapsamındadır.

Yapısal konusu ile ilgili ifade yer almamaktadır.

4.1.1.4 4. Bend

EN1'in dördüncü maddesinde yanmış kâgir binaların sokak genişliğini arttırmaya hizmet edecek şekilde geri çekilmesinin mümkün olmadığı ve sahibinin razı olmaması halinde, bu binaların yenilenmesi veya yeniden yapılması durumunda söz konusu geriye çekmenin mutlaka uygulatılacağı belirtilmiştir. Aksi taktirde izin/ruhsat verilmeyecektir. Ayrıca bu türden binaların varlığında zarar (tehlike) veya kaldırılmasında kamu yararı olması durumunda sahibi değeri üzerinden devlete satmaya ya da bu tehlikeyi ortadan kaldırmaya mecbur tutulacaktır. Bu maddede bulunan malzemeye bağlı olarak getirilen bir düzenleme görüyoruz. 2. Maddede yer alan işlev/kullanım sınıflandırması ise daha genişlemiş olarak karşımıza çıkıyor. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Yaptırım ve Kontrol: Yol genişlikleri bağlamında ruhsatlandırma yoluyla kontrol söz konusudur.

Yapısal konusu ile ilgili ifade yer almamaktadır.

4.1.1.5 5. Bend

Düzenlemenin 5. Maddesi mevcut kâgir mağaza ve buna benzer binaların sokak genişliklerinin belirtilmiş sınırın altında olması durumunda, sahibinin binayı düzenlemeye uygun olacak şekilde geri çekeceğini belirtir. Çekilmemesi durumunda üzerine bina ya da ek yapılmasına izin verilmeyecektir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme ve konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Yaptırım ve Kontrol: Düzenlemeye uygun olması durumunda inşaata izin verileceği dile getirilmiş olmasından dolayı kontrol konusu kapsamındadır.

Yapısal ve Müdahale konularında ifade yer almamaktadır.

4.1.1.6 6. Bend

EN1'in altıncı maddesi, hayır binalarıyla devlet binalarının da sokak genişlikleriyle ilgili düzenlemelere uygun inşa edileceğini ifade eder. Şimdiye kadar anılan binalar ve kullanımlar dışındaki cami-i şerif, türbe, mektep, çeşme ve benzeri binaların da getirilen yeni düzenlemeye dahil edildiği görülüyor. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme, Yaptırım ve Kontrol, Yapısal konularına dair bahis yer almamaktadır.

4.1.1.7 7. Bend

Yedinci maddede bahsedilen yangın geçirmiş yerlerdeki cami, medrese, hayır yapısı ve benzeri yapıların önlerinde açıklık ya da avlu bulunuyorsa, yine aynı şekilde nizamnameye göre düzenleneceğinden bahsedilmekte. Binalar arasındaki mesafeler bağlamında ayırım ve müdahale konularıyla ilgilidir.

4.1.1.8 8. Bend

Sekizinci maddede, köşe binaların her iki taraftan geri çekilmesi gerekliliğinin söz konusu olduğu ve bunun uygulamada zorluklar barındırması durumunda bina sahibinin kaybını karşılamaya yönelik ödeme yapılacağından bahseder. Köşe binanın iki yönde geri çekilmesinden kaynaklı kalan alanın kullanılamaz boyutta olması durumda dilenirse komşuları tarafından değerinde satın alınabilecektir. Madde, yangına dair konularla ilgili değildir.

4.1.1.9 9. Bend

Dokuzuncu maddede bu ilk imar düzenlemesi olarak kabul edilen metnin sadece İstanbul'da (Dersaadet dahil ve haricinde ve Bilad-ı Selase) uygulanacağının ifadesini görüyoruz. Bu alanlarda yapımında mahsur olmayan binaların inşasının padişah iznine bağlandığı belirtilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme, Ayırım, Yapısal ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Yaptırım ve Kontrol: Boş alanlarda bina yapımının izne bağlanması söz konusu olduğundan kontrol konusu kapsamındandır.

4.1.1.10 10. Bend

Düzenlemenin onuncu maddesi, bina yüksekliklerine getirilen sınırlamalarla ilgilidir. Kamu binaları söz konusu yükseklik sınırlamalarına tabi olmayacaktır. Özel mülk olan binalarda yükseklik sınırı, ahşap olanlar için 22 zıra (16,676 m), kâgir olanlar için ise en fazla 30 zıra (22,74 m) olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte bu yüksekliği aşan kısımlar, memurların kontrolüyle kaldırılması mümkün özellikteyse inşaata izin verilecektir. Çalışmanın konusu bağlamında bu maddede bulunan önemli bir tanım bina yüksekliği tanımıdır. Bina yükseklikleri ahşap bina için 22 zıra (16,676 m) ve kâgir bina için 30 zıra (22,740 m) olarak belirlenmiştir.

Binanın yüksekliği zemin ve üst taban (döşeme) arasındaki mesafe olarak belirtilmiştir ve bu tanım günümüzde kullanılan bazı bina yüksekliği tanımları ile özdeştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Madde, barındırdığı kavram ve sınıflandırmalardan dolayı 'terim ve tanım'la sınırlandırmaların görüldüğü ifadelerden dolayı 'yapısal' konusuyla ilgilidir. Ölçü sınırlandırmalarıyla birlikte ruhsat vurgusundan dolayı 'yaptırım ve kontrol' konusuyla ilgilidir.

Önleme, Ayırım ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Yaptırım ve Kontrol: Bu maddede bina yüksekliğine uygunluk durumunda ruhsatlandırma vurgusundan dolayı kontrol konusu kapsamındadır.

Yapısal: Bu madde de binayla yüksekliği ile ilgili getirilmiş sınırlandırmalardan dolayı yapısal konusu kapsamındadır.

4.1.1.11 11. Bend

Düzenlemenin on birinci maddesinde ahşap hane ve dükkânlar arasında durumu olanların binanın iki tarafına 2 zıra yüksekliğinde kâgir duvar yapılmasının gerekliliği belirtilmekte. Bu imkâna sahip olunmaması durumunda ise söz konusu duvarın 10 hane ya da dükkân arasında yapılması gerekmektedir. Bu maddede ilk kez kompartmantasyona yönelik mimari bir tedbirden bahsedilmektedir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme, Yaptırım ve Kontrol, Yapısal ve Müdahale konularına dair bahis yer almamaktadır.

Ayırım: Bu maddede binalar arasında 2 zıra (1,516 m) yüksekliğinde yapılması gereken duvar, yangın yayılımının engellenmesi amacı taşır. Bu işlevinden dolayı ayırım konusu kapsamındadır.

4.1.1.12 12. Bend

On ikinci madde, on birinci maddede anılan duvarın ve mahallinin maliyetinin kimler tarafından ve ne oranda karşılanacağını açıklar. Madde, yangına dair konularla ilgili değildir.

4.1.1.13 13. Bend

On üçüncü madde de ayırıcı duvarlarla ilgili tamamlayıcı özelliktedir. Binalar arasında yapılması istenen duvarın masrafının paylaştırılmasında, binalar arasında kâgir olanlar varsa ya da binasının çevresine kâgir duvar yapılmış ise, bunların sahiplerinin payına bir bedel düşmeyeceği açıklanmaktadır. Devamı olduğu on ikinci maddede olduğu gibi, bu madde de yangına dair konularla ilgili değildir.

4.1.1.14 14. Bend

On dördüncü madde yeni yapılacak han binalarına özeldir. Uygun olan yerlerde bu binalara sokak genişliği standardı gözetilerek izin verileceği belirtilmiştir. Binanın arsasının vakıf olması durumdaki bazı uygulama detayları verilerek, mevcut ahşap hanların geniş çaplı tamiri, ek yapılması ya da temelden yeniden inşası söz konusu olduğunda ancak düzenlemeye uygun olarak inşasına izin verilecektir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme, Yapısal ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Yaptırım ve Kontrol: Bu madde, içerdiği izin ve ruhsat vurgularından dolayı kontrol başlığı kapsamındandır.

Yapısal: Madde, yeni han binalarında kâgir malzeme zorunluluğu ve dolayısıyla strüktür kısıtlaması sebebiyle yapısal konusu kapsamındandır.

4.1.1.15 15. Bend

On beşinci madde de hanlarla ilgilidir. Kâgir ve yarı kâgir binaların arsa ilavesiyle genişletilmek istenmesi durumunda, ancak eklenecek yapının da kâgir ve yarı-kâgir olması ve düzenlemeye uygun olması durumunda izin verileceğini belirtilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme, Ayırım ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Yaptırım ve Kontrol: Maddedeki izin vurgusundan dolayı kontrol konusu ile ilgilidir.

Yapısal: Yeni han binalarına yapılacak eklerde kâgir ve yarı-kâgir malzeme zorunluluğu dolayısıyla strüktür kısıtlaması sebebiyle yapısal konusuyla ilişkilidir.

4.1.1.16 16. Bend

On altıncı madde hanlara özel bir düzenleme içerir. Burada dile getirilen kurala göre han binalarının (meydan olarak ifade edilmiş) avluları ya da çevrelendikleri açıklık alanlarda dış mekânlarda ahşap bina yapılamayacak, oda sahiplerinin çoğunun rızası olması durumunda kâgir birer adet berber dükkânı yapılmasına izin verilecektir. Bu kural mevcut binalar için de geçerli kılınmıştır.

Önleme: Bu maddede hem binanın dışındaki yanıcı madde yükünün azaltılması, hem de içeriği için önlem alınmaya çalışılmıştır.

Ayırım: Binaların birbirine mesafeleri olması yoluyla yangının yayılımının engellenmesi konusu ile ilgilidir.

Yapısal: Avluda izin verilecek binanın sadece kâgir olabileceğinden bahsedilmesi sebebiyle bu konuyla ilişkilidir. Bu maddede han odalarında kullanılmasına izin verilen ahşap malzemenin dolap ve döşemelerde söz konusu olduğu görülüyor. İç mekânlarda yaygın olarak uygulanan ahşap malzemenin bu düzenleme kapsamında da kullanımına izin verilmesi her düzenlemede rastlanan optimizasyonlardan biridir.

Yaptırım ve Kontrol ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

4.1.1.17 17. Bend

On yedinci maddede anılan han, hane ve dükkân işlevleri bu kuralın, ticari kullanımla ilgili bir düzenleme olduğunu gösterir. Bu açılardan on yedinci madde terimler, önleme ve ayırma konularıyla ilişkilidir. Ticari işlevlerin konu edilmesi, kullanıma bağlı bir tehlike ön görüsünün olduğunu gösterir. Çatı bağlamında, asıl saçak ve siper için en fazla 18 parmak (56,88 cm) arzında, ölçü sınırı getirilmiş, ayrıca malzeme sınırlaması da yapılmıştır.

Yaptırım ve Kontrol, Yapısal ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Önleme: Binanın dışındaki yanıcı madde yükünün azaltılması ve saçak ve siper olarak anılan dış cephede bulunan mimari öğelerin boyutlarındaki kısıtlama, alevin iletimi yoluyla yangının yayılımının engellenmesi amaçlanmıştır.

Ayırım: Asıl saçaklarda malzeme kısıtlamasının olmayıp, kapı üzeri ya da sokak cephesinde yapılacak siperlerde yanmaz malzeme kısıtlamasının olması, söz konusu tedbirin bu bölgelerde binalar arası mesafelerin, ticari birimlerin ana cephesinin önündeki açıklığa göre, görece daha az olmasından dolayı alınmış olduğunu düşündürür.

4.1.1.18 18. Bend

On sekizinci madde, yeni yapılacak evlerin mutfaklarıyla, dükkân ve han odalarının ocaklarının bacaları ile ilgili malzemeye dayalı bazı kısıtlamalar getirmektedir. Bacalar tuğladan kâgir olarak, metal hatılla, katıksız harç kullanılarak ve çatı kaplamasından 2 zıra (151,6 cm) daha yükseğe kadar inşa edilecektir. Konakların (daha küçük olmasına rağmen) kahve ocaklarının bacalarında dahi sac boru ile tedbir alınıp, zeminine ve tavanına sac kaplanacaktır. Ahşap evlerin orta katında ahşap üzerine mutfak yapılmayacaktır. Mutfak ve bacalarının binaların kalan kısımlarından daha tehlikeli olarak ek tedbirler gerektirmesi, bu hacimlerin tehlike derecelendirmesi ile ilgili bir ayırıma işaret eder. İçeriği açısından on sekizinci madde terimler, önleme ve ayırma konularıyla ilişkilidir.

Yaptırım ve Kontrol, Yapısal ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Önleme: Yaygın ahşap malzemenin tehlikeli işlevle ilişkisinin azaltılmasına yönelik önlemler, önleme ile ilgilidir ve Önleme konuısu kapsamına girer. Çıplak

ateş ve ısının kullanıldığı mekânların binanın kalanından ayrılması gibi bugün rastladığımız derecede bir ayırma söz konusu olmasa da bina içinde daha güvenli bir bölge olan zeminde konumlandırılması ve en azından tehlikeli işlevin çevresinde yangına tepkisiz malzemelerle önlem alınmaya çalışılması bu amaca yönelik çabalardır. Ayrıca halis harç kullanımının mecbur tutulması kaliteli malzeme seçiminin yanı sıra harçta organik malzemenin de bulunmaması anlamına gelir. Bu sebeple de önleme konusu kapsamında değerlendirilebilir.

Ayırım: Isı ve alev yayılımının kontrol edilmesine yardımcı olacak kâgir baca mecburiyeti ve ahşap yapı içinde, orta katta mutfak yapılamayacak olması tehlikenin sınırlandırılması bağlamında, ayırıma hizmet edecek türdendir.

4.1.1.19 19. Bend

On dokuzuncu madde, konutlara özel cephe çıkıntılarındaki bazı kısıtlamaları içerir. Cumba yaptırmak isteyenler evlerinin yapımında bu çıkıntıyı zeminden en az 5 arşın yükseklikten başlayarak uygulayabilecektir. Genişliği ise bir zırayı (75,8 cm) aşmayacak ve açıklıklarda pencere yüksekliğinde demir parmaklık bulunacaktır. Bu çıkıntının üzerindeki çatı örtüsü ancak sac olarak inşa edilebilecektir. Yaptırılmak istenen demir balkonların ise kurallara uygun olması durumunda izin verilecektir.

Bu maddede cumba ve şehnişin ayrımının özellikle belirgin oluşu dikkate değerdir. Yapılacak cumbaların şehnişin şekline sokulmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Yapısal ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Önleme: Malzeme kısıtlamaları yangın yükünü azaltma yoluyla önleme kapsamında bir tedbirdir.

Yaptırım ve Kontrol: Madde ayrıca ruhsat ve izin vurgularından dolayı kontrolle ilgilidir.

Ayırım: Cephedeki çıkıntılar binalar arasında ayırımı sağlayan mesafede azalmayla sonuçlanacağından ölçüsünün bir üst sınıra bağlanmış olması, Ayırma ve Sınırlandırma konusu kapsamında değerlendirilebilir. Ayrıca pencerelerde kullanılması istenen demir parmaklıkların malzeme kısıtlaması önleminin yanı sıra, bu mimari öğenin, yangın anında binadan kopacak parçaları da bir miktar kontrol

edeceğinin düşünülmüş olması muhtemeldir. Diğer taraftan, balkon yapımına ancak demir malzeme ile izin verilmesi, cumba yapımına getirilen kurallara göre daha sert bir kuraldır. Bu da balkondan, yangın anında kopan parçaların, yangın yayılımına katkıda olacağının düşünüldüğünü akla getirir.

Bu çıkıntıların zemin kotundan yüksekliğinde bir alt sınırın olması, yanıcı ve alev yayıcı ahşap malzemenin zemindeki tehlikeli işlev ya da olası çıplak alev kullanımından uzaklaştırılmasına yönelik bir düzenleme olduğunu düşündürür. Söz konusu mesafe sınırı, Ayırma ile ilişkilidir.

Cumba genişliği ise sadece bir zıra ile sınırlı tutulmuştur. Söz konusu mesafe sınırı, Ayırma ile ilişkilidir.

4.1.1.20 20. Bend

Yirminci madde yine konut binalarına özeldir ve çamaşır sermek ya da oturmaya yarayan, çalışma bağlamında balkona benzer bir alandır. Dolayısıyla yine çevresine açık bir alan olmasından dolayı yangın anında kopması, olası yanan parçalar söz konusudur ve bu sebeple sadece demir kirişli, sac döşemeli (kaplama) ve etrafının da sac kaplı olması gereklidir. Balkondan daha büyük olmasından dolayı metal malzemenin kirişlerle kaplamalarda mecburi kılınması yine uygulamaya yönelik bir optimizasyondur.

On dokuzuncu maddeyle birlikte yirminci madde birlikte düşünüldüğünde cephe çıkıntısı ve binaya ait dış mekân alanları ile ilgili tehlike sınırlaması şu şekilde oluşmaktadır.

Şahnişin > Cumba > Balkon=Tahtabuş

Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Yapısal ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Önleme: Malzeme kısıtlaması yangını Önleme ile ilişkilidir.

Yaptırım ve Kontrol: İfade edildiği şekliyle iznin anılan şartlara bağlanmasından dolayı Kontrol ilgilidir.

Ayırım: Tahtabuş şeklindeki açık mekân yapımında kullanılacak malzeme ile ilgili Sınırlandırma konusu kapsamındadır.

4.1.1.21 21. Bend

Yirmi birinci madde ahşap yapılacak esnaf dükkânları ile ilgilidir. Bu binaların yükseklikleriyle ilgili 7 arşın (530,6 cm) üst sınırı getirilmiştir. Dükkânların üzerinde oda ihtiyacı olması durumunda yükseklik sınırı 10 (758 cm) arşın olarak belirlenmiştir. Dükkân önlerinde yangın riski oluşturacak asmalıklar yasaklanmıştır. Han binalarındaki kâgir mecburiyetiyle birlikte düşünüldüğünde daha küçük ve daha alçak esnaf dükkânlarında ahşap konstrüksiyonun mümkün olması, daha küçük çaplı işletmelere tanınmış bir rahatlama ve optimizasyondur. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Ayırım ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Önleme: Bina yakın çevresindeki asmalıkların yasaklanması, saçaklara getirilen boyut ve siperliklere getirilen malzeme sınırlandırmasıyla konuda, Önleme kapsamındandır.

Yaptırım ve Kontrol: Yükseklikliere uyulması durumunda izin verileceği bahsinden dolayı Kontrol ile ilgilidir.

Yapısal: Ahşap strüktüre bağlı olarak belirtilen yükseklik sınırı Yapısal konusu ile ilişkilidir. Bina yüksekliğine dair ölçü sınırlandırmaları, tek kat için 7 arşın (530,6 cm) ve iki kat için 10 arşın (758 cm) olarak belirlenmiştir.

4.1.1.22 22. Bend

Yirmi ikinci maddede esnaf dükkânlarında işlerinin gerektirmesi durumunda usta ve işçilerin dükkânda yatıp kalkmaları için dükkân mekânına bir iç merdivenle bağlanan, 40 arşın2 büyüklüğe kadar, usta ve işçilere yetecek kadar bir oda yapımına izin verilmektedir. Söz konusu işlevin öteden beri dükkânda kalmayı gerektiriyor olması önemle vurgulanmıştır. İşlev söz konusu olduğunda binanın kullanıcı için tanıdık olma durumu ve içinde uyunulması durumu tehlike profilinin belirlenmesinde önemli etkenlerdir. Bu madde bağlamında içinde uyunulacak mahallerin sadece işlevin mecbur kıldığı durumlarla sınırlandırılması, başlayan yangının fark edilemezliği tehlikesini azaltmaya yöneliktir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme, Yapısal ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Yaptırım ve Kontrol: İznin vurgusundan dolayı Kontrol ile ilgilidir.

Ayırım: Merdivenin dışarıdan düzenlenmesi yerine ancak bina içerisinde yapımına izin verilmesi, cephe çıkıntılarıyla ilgili tehlikeleri azaltmaya yönelik olduğunu düşündürür. Bu açıdan Ayırmayla ilgili konu kapsamındadır.

4.1.1.23 23. Bend

Yirmi üçüncü maddede çarşılar dışında, mahalle arasında ve hane altlarında yeni olarak sadece bir dükkânın yapılmasına izin verilecektir. Konut amaçlı yerleşimlerin içinde yangın riski daha fazla olan ticari birimlerin adet olarak sınırlandırılması söz konusudur. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme, Ayırım ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Yaptırım ve Kontrol: Ruhsat vurgusundan dolayı Kontrol ile ilgilidir

Yapısal: İşlevdeki tehlike derecelendirmesi sonrasında daha tehlikeli olan işlevin adetle birlikte, alanının kısıtlanması sebebiyle Yapısal konusu ile ilişkilendirilebilir.

4.1.1.24 24. Bend

Yirmi dördüncü madde, üretimlerinde ateş kullanması gereken esnafların dükkânlarıyla ilgilidir. Bu dükkânların üzerinde konutları yoksa üç tarafının sokaktan 2 arşın yüksekliğinde halis harç kullanılarak çevresinde kâgir duvarla birlikte inşa edilmesi gerekliliği ile ilgilidir. Bu duvarın bina duvarı değil, binayı çevreleyen bir tür bahçe duvarı olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma tezgâhları üzerinde ise tavanların sacla kaplanması ya da bağdadi sıva ile kaplanması gerekmektedir. Ateşle çalışan esnaf dükkânlarının (imalatı ateşe muhtaç, ateşle melûf çalışan) üzerinde konut olması durumunda ise, yeni yapılacak bu tür binaların tamamen kâgir yapılmaları gereklidir. Bu kural, dükkânın eskiden beri konut altında bulunan bir kullanım olması ve bu türden bir binanın yeniden yapılması durumunda geçerlidir. Söz konusu ifadeden, yeni yapılacak ve eskiden konut altında olmayan ateşle çalışan bir esnaf dükkânın üzerinde konut ile inşa edilemeyeceği anlaşılıyor. Dolayısıyla mevcutta bulunan karışık bir kullanım değilse, tehlikeli işlevli esnaf dükkânı ve konut işlevlerini bir arada barındıran bir binanın yapılamayacağı sonucu çıkmaktadır.

Bu madde tehlikeli işlemin ve olası yangının sınırlandırılması amacına yönelik açıkça tarif edilmiş tedbirlere yer veriyor. Tezgâh olarak sözü edilen çalışma

alanında, ateş ve ısıyla yapılan tehlikeli işlem çevresinde, tavanın yangına tepkisiz malzemeyle kaplanması tedbirini getiriyor ve binanın çevresinde yangının sınırlandırılmasına yönelik yangına dayanıklı duvarların yapımını belli bir yüksekliğe kadar mecbur kılıyor. Üst katta uyunulan mekân (konut) bulunması durumunda ise bütün binanın kâgir olması şartı söz konusu. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Yaptırım ve Kontrol ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Önleme: Tehlikeli iş çevresindeki alınacak tedbirlerden bahsedilmesinden dolayı önlemeye yönelik Önleme ile ilişkilidir.

Ayırım: Üretim yapılan mahal ile konut mahali arasındaki döşemenin de kâgir olması gerekliliği, kullanımlar arasında belirgin bir ayırım tedbirini tarif ediyor. Bununla birlikte binanın 3 tarafının yaklaşık 152 cm yüksekliğinde kâgir duvarla çevrilmesi, Ayırma ve Sınırlandırma ile ilişkili konu dahilindedir.

Yapısal: Binanın konut işlevini de barındırması söz konusu ise tümünün kâgir olması gerekliliği binanın dayanım ve strüktürüne yönelik bir kısıtlamadır ve Yapısal konusu kapsamındadır.

4.1.1.25 25. Bend

Yirmi beşinci maddede de ateşle işlem yapan esnaf dükkânlarına benzer şekilde, değirmen ve fırınların etrafının 3 tarafında kâgir duvar yapılması gerekliliği belirtilmiştir. Bu tedbir ile olası bir yangının yayılmasının engellenmesi hedeflenmiştir. Fırınlar, ‘ateşle iş yapan esnaf dükkânı’ tarifine dahil edilmeyip, ayrı olarak belirtilmiştir. Bu maddede fırınlarla birlikte tehlikeli sayıldığı için birlikte anılan değirmenler dikkate değer. Bunun sebebi, unun havada asılı durması ve belli bir yoğunluğun üzerine çıkması durumunda patlama ve yangın tehlikesi oluşturmasının muhtemel olmasıdır. Değirmenlerin tehlikeli olarak tanımlanması ve ayırım tedbirinin alınmasına yönelik düzenleme, konuyla ilgili farkındalığa ve tehlikenin azaltılmasına yönelik niyete işaret eder. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme, Yaptırım ve Kontrol, Yapısal ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Ayırım: Tehlikeli işlevli bina çevresinde alınacak ayırma tedbirinden bahsedilmesinden dolayı ayırımla ilişkilidir.

4.1.1.26 26. Bend

Yirmi altıncı madde, dükkân içlerinde yapılacak bölmeler ile ilgilidir. 'Cam çerçeve' ile vitrin benzeri bir hacmin tarif edildiği düşünülmektedir. Bu hacimlere izin verilirken kasap dükkânlarının içinde bölmelere izin verilmeyeceği belirtilmektedir. Etlerin dükkân içinde satılması istenmekte, ayrıca depo işlevi görecek 'çengel takılacak yer' bir mekânın oluşturulmasına izin verilmeyecektir. Bu maddenin yangın güvenliği açısından anlamlı olabilecek yönü, içinde sürekli kullanıcı olması beklenmeyen depo hacminde bir yangın çıkması durumunda yangından haberdar olmanın gecikeceği gerçeğidir. Böyle bir durumda erken müdahale şansı da olmayacaktır. Bu bakımdan içinde insan olmayan hacimler içinde sürekli insan bulunan mekânlara göre daha tehlikelidir.

Önleme, Yaptırım ve Kontrol, Yapısal ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

4.1.1.27 27. Bend

Yirmi yedinci madde, dükkânların altına yapılacak yeni bodrum hacimleriyle ilgilidir. Bu hacmin taş duvarlarla ve üzerinin tonoz kemerle inşa edilmesi şartı vardır. Bodrum katın sokak tarafında ve sokaktan daha düşük kotta olması durumunda kaldırımla aynı hizada demir kapak yapılması ve bu kapağın kapalı tutulması gereklidir. Mekâna ışık alabilmek için pencere açılması ancak demir parmaklıklarla mümkün olacaktır. Doğal ışık için açılacak bu pencerelerin 'aydınlık olacak kadar' büyüklükte yapılabileceğinin belirtilmesi, bu açıklıkların mümkün olan en az büyüklükte yapılmasına yönelik bir niyeti gösterir. Kapısının mümkünse yandan açılmasının istenmesinin, söz konusu açıklığın, binanın çevresindeki sokaklardan işleyiş ve belki genişlik açısından daha düşük dereceli olan tarafında düzenlenmesi demek olduğu düşünülmektedir. Bodrum katla ilgili tüm şartlar zemin üstüne göre her zaman daha tehlikeli olarak görülen bu hacimdeki olası bir yangının sınırlandırılmasıyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Önleme: Kaldırım seviyesindeki kapağın, kapıları sokak tarafında çukurda ise, demir olması mecburiyeti ve demir parmaklıklı pencereye izin verilmesi yangın yükünün azaltılmasına yönelik olarak Önleme konusu kapsamındadır.

Yaptırım ve Kontrol: İzin vurgusundan dolayı Kontrol ile ilgilidir.

Ayırım: Taş duvarın ve tonoz kemerin dayanımıyla birlikte açıklıkların dışarıyla ara yüzünde istenen metal parmaklık ve kapaklar yangının sınırlandırılması ile ilgili Ayırım ve Sınırlandırma konusu içinde yer alır.

Yapısal: Dükkân altındak, bodrumlar için, etrafı kâgir duvar ve üzeri tonoz kemer mecburiyeti, diğer bir deyişle, yapısal malzemelerin taş duvar ve tonoz kemer olarak yangına karşı tepkisiz şekilde tarif edilmiş olması strüktürle ilgili olan Yapısal konusu kapsamındadır.

4.1.1.28 28. Bend

Yirmi sekizinci madde, şehir dokusu içerisinde binalar arasındaki mesafeler açısından anlamlı olacak şekilde var olan boşlukların korunmasına yöneliktir. Bu kuralla birlikte iskele meydanları, cami avluları ve benzeri meydan açıklıklarında, yeni bina yapımına izin verilmeyecektir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme, Yapısal ve Müdahale konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Yaptırım ve Kontrol: İzin vurgusundan dolayı Kontrol ile ilgilidir.

Ayırım: Binalar arasındaki mesafeler bağlamından ötürü Ayırım konusu kapsamındadır.

4.1.1.29 29. Bend

Yirmi dokuzuncu madde yeni bekar odalarının yapılmasını yasaklar. Bekar odalarının yangın açısından diğer mekânlara göre daha tehlikeli olmasını gerektiren tek sebep kullanıcının tek başına olması olabilir. Olası bir yangının başlangıcında mekânda daha fazla kullanıcı olması her zaman erken aşamada kontrolsüz yanmadan daha erken haberdar olma şansını arttırır. Bununla birlikte yasaklamanın tek başına yaşayan başka profildeki kullanıcıları kapsayacak şekilde genişletilmemiş olması, bu maddenin yangın güvenliği ile ilgisiz olduğu sonucuna varmamıza sebep olur. Yangın güvenliği ile doğrudan ilişkili değildir.

4.1.1.30 30. Bend

Otuzuncu madde büyük oranda izin ve ruhsatla ilgili işleyişle ilgili detaylar içerir. Sorumluluk sahibi tarafları (sahip, kalfa), kanun yapıcı ve uygulayıcıları belirler. Belge ve inceleme ücretleri dışında bir ödemenin olmayacağını vurgular. Bu detay da kontrolün sağlıklı işleyişinin sağlanmasına yönelik bir tutumdur. Bu maddenin başka önemli bir özelliği de yukarıda belirtilen ölçü sınırlamalarına getirilmiş istisnaları içeriyor olmasıdır. Ahşap binalar için tanımlanmış 22 zıra ve kâgir binalar için tanımlanmış 30 zıra yükseklik sınırlamaları eğer söz konusu binanın çevresindeki binaların küçük haneler bulunması durumunda görüntünün yakışıksız olacağı düşünülerek, yakındaki binanın yüksekliğini aşmamak şartıyla ahşap binalar için 18 zıra ve kâgir binalar için 22 zıra izin verilen yükseklik olarak belirtilmiştir. Bu ifadeden, mevcut ve sıkışık dokuya sahip eski mahallelerde binaların ortalama yüksekliklerinde bir artışın gerçekleşmeyeceğini, 'biraz fazlaca' olarak ifade edilen 22 ya da 30 zıra yüksekliklerin, daha çok yeni yerleşim bölgelerinde ve zaten bina yüksekliğinin daha fazla olduğu Pera-Beyoğlu bölgesinde uygulanabileceği görülmektedir. Öte taraftan yapılmak istenen binanın yüksekliğinin belirlenmiş yükseklik sınırını 1-2 arşın kadar geçmesi durumunda, eğer düzenlemelere aykırı başka bir konu yoksa 'onlara bir şey denilmeyecek'tir. Diğer bir konu da yolların genişletilmesiyle ilişkili olarak yapılacak düzenlemeler ve işleyişlere dair detayları kapsar. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Önleme konusuna dair bahis yer almamaktadır.

Yaptırım ve Kontrol: İzin, ruhsat ve işleyişleriyle ilgili detaylar, Kontrol konusu kapsamındadır.

Ayırım: Yolların genişletilmesi konusunun, binalar arasındaki mesafe bağlamında çıkan yangının yayılımıyla ilgisinden dolayı, Ayırm konusu içinde değerlendirilebilir.

Yapısal: Kâgir binalara tanınan izin verilen en fazla yükseklik sınırının ahşap binalara göre daha fazla olması, strüktür ve dayanımla ilgili Yapısal konusu kapsamındadır.

Müdahale: Yolların genişletilmesi, Müdahale ile ilgilidir.

4.1.2 Ebniye Nizamnamesi 1848 Sözcükleri

Düzenleme metninde ihtiyaç duyulmuş bazı kavramlara dair:

Yeni / Cedide -Mevcut / Kadim

Diğer düzenlemelerde olduğu gibi yangın güvenliği ile ilgili olanlarda da tahmin edilecek sebeplerden yeni/yeni yapılacak ve eski/var olan yapılar önemli bir farka sahiptir. İyileştirilmeye çalışılan durumun yeni yapılacak üretimlerde, görece daha kolay gerçekleştirilmesi mümkünken, mevcut yapılarda değişikliğe gidilmesi güçlükler barındırır. Bu sebeple 'yeni' ve 'mevcut' binalardaki güvenlik tedbirleri, çoğunlukla farklı sınırlamalar ve hatta düzenlemelerle yönetilir.

Aktörler ve Kurumlar

Metinde aktörlerin ve kurumların belirtilmiş olması, düzenlemeyi getiren iradeyi, düzenlemenin bağladığı tarafları, kontrol aracı olarak uygulayıcıları ve düzenlemeyle uyumlu bina yapımı/iyileştirilmesine yönelik sorumluluk sahiplerini belirlemesi açısından önemlidir.

4.1.2.1 Sözcük Grupları

1848 tarihli Ebniye Nizamname'sinin Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' tarafında karşımıza çıkan sözcükler; devlet, irade-i seniye, nezaret (su nezareti), meclis (erbab-ı ebniyeden oluşturulan ebniye meclisi), meclis-i umumi, meclis-i vâlâ, memur, memur mühendis, müdür (ebniye müdüri efendi), sözcükleridir.

Yönetilen tarafındaki sözcükler ise, eshab, sahip, erbab-ı ebniye, ebniye bina edenler, kalfa, usta, işçi, halk, tebaa (sınuf-u tab'a-yı saltanat-ı seniyye) ve tebaa (tab'a-i saltanat-ı seniye) sözcükleridir.

Kullanımla ilgili sözcüklerin 'genel' alt başlığındaki kullanımlar; berber, cami, çarşı (büyük), çarşı (mahalle arası), çeşme, dükkân (hane altı esnaf), dükkân (mahalle arası), dükkân (tek, üzerinde hane olmadığı halde), dükkân (yeni), ebniye-î âlîye-i mirîye, ebniye-i hayriyye, ebniye-i mîrîye, hân, han (yeni), hâne, mağaza, medrese, mekteb, türbe yer alıyor.

Tehlike seviyesi diğerlerinden daha fazla olarak belirlenmiş kullanımlar ise; değirmen, dükkân (esnaf, imalatı ateşe muhtaç, ateşle melûf çalışan), fırın, mutfak (matbah), ocak, ocak (kahve ocağı) sözcükleridir.

Malzeme başlığı altındaki sözcükler, tuğla, bağdadi sıva, harç (halis harç), sac (boru), sac (çatı örtüsü, siper), sac (tahtabuş döşemesi), sac (tavan) ve sac (zemin) sözcükleridir.

Bina başlığı altındaki alt başlıklardan 'konstrüksyon' altındaki sözcük ve tamlamalar; ahşap bina, ahşap dükkân, ahşap han (mevcut), ahşap hane, kâgir (duvar), kâgir (tam -halis harç ile), kâgir (yarı) han, kâgir bina, kâgir dükkân, kâgir han, kâgir hane, dayanım (sene cinsinden belirtilen) kullanımlarıdır.

Yükseklik-Alan başlığı altında, bina yüksekliği sınıflandırmaları, cumba boyutları ve yerden yüksekliği limitleri ile anılan ifadeler yer alıyor. Bunlar, ahşap bina (22 zıra-16,676 m), cumba (eni 1 arşın-75,8 cm), cumba (yüksekliği, zeminden 5 arşın -379 cm), esnaf dükkânı (ahşap, yüksekliği tek kat ve 7 arşın- 530,6 cm), esnaf dükkânı (ahşap, yüksekliği iki kat ve 10 arşın-758 cm), kâgir (nîmkâgir), kâgir bina 30 zıra (22,740 m) ve alanla ilgili sınırlandırmayla ilgili ifade ise, sanatları gerektirdiği için dükkânlarda yatar-kalkar kabilinden olanların içindeki odaya özel olarak tanımlanmış 40 arşın (kare)-23 m2 olan kullanımdır.

Bina içindeki hacim, kısım ve bileşenlerin olduğu grup en fazla çeşitliliği barındıran başlıktır. Yer, bina-çevresi-yeni-mevcut, bina üstü, çıkma, çıkıntı-çukur, cephe-dış duvar, kat-mekân, duvar-açıklık (kurulum), döşeme ve kurulumu, baca-ocak-tesisat olarak alt başlıklarda toplanmıştır. Yer başlığı altında arsanın alanı anlamında kullanılan 'yüz (alan, arsa yüzü)' sözcüğü bulunur. Bina, iç mekân anlamında 'derûn', bina özelliklerine sahip yapı anlamında 'eser bina', mevcut bina için kullanılan 'evvel ebniye', yeni binalar için kullanılan, 'yeniden (yeniden yapılacak ebniye, dükkân, han, câmii-i şerîf ve türbe ve mekteb ve çeşme ve sâir bu misillü ebniye-i hayriyye ve mîriyye)', ‘müceddeden’, 'bundan böyle (yeni, bundan böyle yapılacak bilcümle hâneler)', 'mevcut (mevcut bulunan ahşap hanlar)' ve onarım için kullanılan 'tamir (tamirat-ı cüziye, tamirat-ı külliye, tecdid suretinde tamir, kafes şeklinde tamir)' ifadeleri bulunur.

Binanın kısımlarından binanın üst kısmı ile ilgili olanlar, çatı (sac çatı), saçak (saçak en fazla 56,88 cm), örtü (sac), siper (siper en fazla 56,88 cm), tahtabuş (demir kiriş üzeri), tahtabuş, korkuluk (tahtabuş korkuluğu) kullanımları bulunur.

Binanın çıkmaları ile ilgili olarak, şehnişin, cumba, balkon, balkon (demir balkon) kullanımları yer alır.

Çıkıntı-çukur başlığı altında kuranglez ve benzer bir bölgeyi tarifleyen bodrum kat girişi için, çukurda olarak belirtilen 'giriş kapıları sokak tarafında çukurda ise' olarak yer alan kullanımdır.

Cephe-dış duvar başlığı altında, binanın dış cephesi için kullanılan yüz (çarşı yüzü, sokak yüzü, kâgir yüzlü) ifadesi bulunur.

Kat ve mekân ve bölgelerle ilgili olarak, beliren kullanımlar, ebniye ilavesi, kat (bodrum), mahal, oda, mutfak, dest-i gah ifadeleridir.

Duvar ve duvar üzerindeki açıklıklarla ilgili kurulumlara dair kullanımlar, duvar, duvar (kâgir duvar-ayırıcı), duvar (taş), sıva (bağdadi), pencere, parmaklık (demir parmaklıklı pencere) ifadeleri yer alır.

Döşeme ve kurulumu başlığı altında, döşeme (tonoz kemer döşeme), döşeme (saç, tahtabuş), döşeme (tahtabuş döşemesi, tahtaboş inşâsını istida edenlere demir kirişli ve saç döşemeli ve etrafı dahi kezâlik saç kaplı olmak şartıyla izin verilecektir), kapak (demir kapak), ocak zemini saç kaplama (kahve ocakları zeminine ve tavanına saç kaplanacaktır), ocak tavanı saç kaplama (kahve ocakları zeminine ve tavanına saç kaplanacaktır), tavan (sac kaplama,tezgah üzeri, imâlâtı ateşe muhtâc olan esnaf dükkânlarının dest-gâhları üzerinde olan tavanları saç kaplı veyahut bağdadi sıva olup...) taban kullanımlarıdır.

Baca-ocak-tesisat başlığı altındaki kullanımlar, ocak (kahve ocağı), ocak (han odaları ocaklarının bacaları demir hatıllı, tuğladan kârgîr yüzlü olarak hâlis harç ile kiremitten ekalli iki zirâ' irtifâında olacaktır), baca, boru (sac boru) ifadeleridir.

Ayırma ve yollar-açıklıklar ile ilgili kullanımlar; arsa (vüs'atsiz arsa), açıklık (önde), avlu, avlu (cami), meydan, meydan (iskele meydanı), meydan mahaller, cadde (büyük câdde, 10 zıra-7,580 m), cadde (âdi cadde, 8 zıra-6,064 m), sokak (6 zıra-4,548 cm) , sokak (yan sokak) ve sokak (çıkmaz) ifadeleridir.

Yangın ve kavramları başlığı altında, ölçü alt başlığında, arzan miktar (enine miktar, genişlik), zirâ, zıra, parmak, ebniyenin irtifaı, nihayet (sınır değeri belirten), vüsatsız ifadeleri bulunur.

Belgeler başlığı altında tezkere ve ruhsat sözcükleri bulunur. Ruhsat ve izin sözcükleri, nizam benzeri sözcüklerle birlikte, düzenleme ve düzenlemelerin kontrolu bağlamında önemlidir.

Düzenleme-uygunluk-aykırılık başlığı altında biraraya gelen kullanımlar; emir, nizam sözcüğü etrafındaki nizamen, nizam-ı ahir, nîzamat-ı atîk, nizam-ı aslisi veçhile, nizamı icabınca, nizamı vechile, nizamına muvafık, nizamına tatbiken, nizamına tevfik, nizamiye (sokağın vüsat-i nizamiyesi), mucib'i nizam kullanımlarıyla, mecbur olmak, lazım gelmek, cevaz gösterilmek, caiz olarak, mesağ gösterilmek (izin), müsaade ifadeleriyle aykırılık-yasak-ceza ile ilişkili olan gerekli en az sokak genişliğinin sağlanamaması durumunu tarif etmek için kullanılan hadd-ı nizamından dûn ifadesiyle, tecavüz, rüşvet için kullanılan gizli akça, mahzur şer'i ve nizami (dini kurallar ve yasaklar bakımından bir aykırılık), mazarrat (zarar, ziyan) ifadeleri yer alır.

Harîk başlığı altında ise muhterik mahal ve sirâyet-i harîk ifadeleri bulunuyor.

4.1.2.2 Niceliksel Özellikler

Köken: Sözcüklerin kökenleri bakımından en az rastlanan diller, 1'er sözcükle Almanca (kuruş/grosch), Fransızca (balkon), İtalyanca (berber) ve Venedikçe (mağaza)'dır. En fazla %70 ile Arapça kökenli sözcük bulunur. Bunu yaklaşık %14 ile Eski Türkçe, yaklaşık %12 ile Farsça ve %3'le Ermenice kökenli sözcükler takip eder. Ayrıca birden fazla dilden gelen sözcüklerin biraraya getirilmesiyle üretilen Der-saadet gibi kullanımlar da söz konusudur.

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında, 1848 tarihli Ebniye Nizamnamesi'ndeki sözcükler, en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, ebniye 34, kârgîr 29, dükkân 27, hâne 19, inşâ, nizam, sokak 18, ahşap, hân, mahal 14, zirâ ve geri 12, ruhsat 11, arsa 10, dıvar 10, müceddeden 10 kere kullanılmıştır. Metinde, 9 kere metinde geçen sözcükler, binâ, verilmek; 8 kere geçen sözcük vüs'atli; 7 kere geçen sözcükler, arşın, irtifâ, mezkûr, oda, sac, sâhib/sâhip, üzeri; 6 kere geçen sözcükler, mahzur, sâir, temur, tesfiye, veçhile; 5 kere geçen sözcükler, esnaf, etraf, lâzım, mâkule, meclis, yüz; 4 kere geçen sözcükler, câdde, eshab, hariç, icrâ, iftifa, ilave, meydan, muhterik, olunmak, taraf, yapılmak, yapmak, yeniden, yer;

3 kere geçen sözcükler, ahir, alt, ara, bilcümle, câmi, celile, çarşı, çekme, çekme, evvel, eylemek, gelmek, hisse, kapı, mâadâ, mağaza, mahallât, memur, mesaha, mevâd, misillu, muâyene, müsâade, nehayet, olarak, orta, ön, parmak, selâse, şart, tarafeyn, tatbik, tecâvüz, tecdîd, terk tevsi, üzere, vâlâ, vaz', yan, yükseklik, zemin,

2 kere geçen sözcükler; açık, aded, akçe/akça, arz, asıl, aslî, ateş, baca, bahâ, ber, bilad, bir, böyle, bundan, büyük, caiz, çektirilme, çerçeve, dahil, derece, derûn, döşeme, emir, etmek, gösterilmek, hal, hâli, harç, havlu/avlu, heyet, icab, iç, ihdas, iktizâ, ilmühaber, izin, kad, kadim, kaplı, kayıt, keyfiyet, kezalik, kiremit, köşe, lede-, madde, ma'rifet, matbah, mazarrat, mesağ, mesârif, mevcut, miktar, muktedir, müdür, mürâcaat, müstesnâ, müteallik, müzâkere, nezaret, nısf, nîmkârgir, nizâmen,, nizamiye, nizamname, ocak, parmaklık, pencere, sahih, satmak, seniy, sıva, şekil, şerif, tebaa, taksim, tamir, tâmîrat, tatbiken, tavan, tecezzi, tediye, terbîan, tertip, tesadüf, teskere, teşkil, tetkik, tezkere, tutulmak, varaka, vukuat, ziyâde,

1 kere geçen sözcükler; açıklık, açmak, addolunmak, âdî, ağız, aktarmak, âlîye, arazi, arşın, arzan, asmalık, aşağı, atîk, aydınlık, bab, ba'de, ba'dezin, bağdadî, balkon, behemehal, beher, bekâr, berber, bertaraf, beyan, bırakmak, bilâsebep, bilterkin, binâen, bir gûnâ, birle, bi't, bittaksim, bodrum, boru, bostan, böldürmek, cam, canib, cânip, cedîd, celî, cenab, cevânib, cevaz, cihandari, cumba, cüzi, çengel, çeşme, çıkmaz, çukur, dahi, def, değer, değirmen, değiştirmek, demek, demir, destigâh, devam, devlet, direk, dolap, dûn, ekalli, en, erbaa, erbâb, esas, eser, etraflı, ettirmek, evrak, ferağ, fırın, gadir, geçmek, genişlik, göre, gûna, haber, hâce, had, hafî, hakipay, halel, harîk, haseniyat, hatıl, hâvi, hazine, hisâb, hizâ, hümayun, ırza, îcap, ihtisâp, ilhak, ilm, îmâlât, imla (kılınmak), iptida, irade-i seniyye, irâe, ise, iskat, iskele, istifade, istizan, işbu, işçi, iştira, ita, îtidal, ittibâ, ittihaz, izhar, kabil, kabilinden, kad, kadar, kafes, kâffe, kahve, kaldırılma, kaldırım, kalem, kalfa, kalkmak, kalmak/kalan, kapak, kaplamak, kasap, kat, kemâ, kemer, kendi, kıraat, kısım, değer kıymet, kifâye, kifayet, kiriş, komşu, konak, konulmak, kuruş, küçük, külliye, l'ilvakıf, mahalle, mahdud, mahsûsa, mâl, maliye, mâlûm, mamure, manzara, mâruf, matlûp, maydan, mazbata, mebni, mecbur, medlûl, medrese, mekarim, mekteb, melûf, me'lûf, memhur, menafi, menfaat, mer'i, mesafat, meşruh, mirî, mûcib, mugayir, muhatara, muhtac, muhtaç, mukataa, murakkam, mutâa, muvafakat, muvaffakiyet, muvâfık, mübarek, müberrat, mühendis, mülk, mülûkâne, mümkün, münasib, mürâcaa, müstakil, müteassir, müteâsir, müteselsilen, nerdüban, nihâyet, nizâmât, nizamî, nümâyiş, örtülü, öteden beru, rabt, rağbet, ref', rüsûmât, saçak, sagir, sâhip, sakaf, sakil, salim, saltanat, sanat, sarîh, senet, sınf, sıra, siper, sûret, sûret, şehnişin, şekil, şer', şer'an, şeref-

sudûr, şer'î, şey, tahakkuk, tahammül, tahdit, tahmin, tahsil, tahtaboş, takdir, takmak, taksir, talep, ta'lîk, tâlip, tam, tamir, tâmîrat, tarh, tasrih, taş, ta'vik, teberru, tedkik, tefrik, tehir, tekrar, temel, tensib, teşvik, tevfik, tevfikan, tevkif, tonoz, tophane, tuğla, türbe, umumi, usta, usûl, üzeri, vâkıa, vakıf, vikaye, vuku, yalnız, yaptırılmak, yaptırmak, yatır, yatmak, yenbagi, yerli, yıkmak, yüksek, zabtiye, zarûrî, zeyl, zikrolunmak sözcükleridir.

4.2 Ebniye Beyannamesi 1848

4.2.1 Ebniye Beyannamesi 1848 Konuları

Ebniye Nizamnamesiyle (EN1) aynı yıl yayınlanan 1848 (1264) tarihli Ebniye Beyannamesi, içeriği itibariyle bina yapım tekniklerine dair konularla ilgili açıklama ve kullanılan strüktür tiplerine bağlı olarak alt ve üst limitleri belirler. Metin bu özelliği itibariyle bir kılavuz özelliği de taşır. Yirmi paragraftan oluşan beyannamenin ilk paragrafında, sağlamlık ve güvenliğin herşeyin temelinde olduğu belirtilmiştir.

Bina strüktür tiplerinin sınıflandırılmasında vurgulanan, binanın zamana karşı dayanımı, henüz ‘yangına dayanım’ mevhumunun oluşmamış olduğu bir çağda anlamlıdır. Ayrıca zamana karşı dayanıma göre yapılmış sınıflandırma dikkate değer şekilde, güncelde kullanılan kod, standart ya da yönetmeliklerde yapılmış ‘yanıcılık ve yangına karşı dayanım’ sınıflandırmalarıyla önemli ölçüde örtüşmektedir. EB metninde tanımlanmış yapı türleri ve özellikleri ile ilgili oluşturulmuş tablolar ve güncel örneklerle karşılaştırmalar sonuç bölümünde yer almaktadır.

1848 tarihli Ebniye Beyannamesi için Osman Nuri Ergin’in Mecelle-i Umûr-ı Belediyye eserinin 1995 baskısı esas alınmıştır ve bu metin söz konusu eserde ‘nizamname’ olarak yer almıştır. Bu çalışmada, Melih Ersoy’un Osmanlıdan Günümüze İmar ve Yasalar kitabında tercih ettiği adlandırmaya uygun şekilde incelenen metin, belgenin bir beyanname olması dolayısıyla ‘Ebniye Beyannamesi 1848’ olarak anılmış, EB kısaltmasıyla kullanılmıştır.

1848 Ebniye Beyannamesi metninde, düzenlemelerin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır.

EB (1848) Maddelerinin Çözümlemesi

EB 1848 metninin paragrafları, ayrı ayrı değerlendirilip bu çerçevede analiz edilmiştir. Oluşturulan konular bağlamında incelendiğinde metinde verilen bilgilerin yoğunlaştığı konular, metnin amacını ve kapsamını ortaya koyulmuş, konularına göre içeriklerin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.8) verilmiştir.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.2.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metinde kullanılan ölçüler ve metrik sistemdeki karşılıkları (Ersoy, M. 2017) aşağıda verilmiştir (Tablo 4.3).

Tablo 4.3 Ölçü birimleri

1 arşın (zira)	0,757738 m.
1 parmak (1/24 zira)	0,031572 m.
1 Zırakare	0,57416 m2

4.2.1.1 1. Paragraf

Beyannamenin ilk paragrafı binaların sağlamlık ve güvenliğine vurgu yapar. Ayrıca bu paragraftaki ifadelerden Meclis-i Ebniye'de (Binalar Meclisi) yapılacak binaların nitelikleri ve ne kadar süre dayanacağı konularının tartışılmış ve bazı sonuçlara ulaşılmış olduğunu öğreniyoruz. Varılan bu sonuçlar, takip eden paragraflarda detaylandırılmıştır. Yangın güvenliği konusunda risklerin ve stratejilerin belirlenmesinde binaların strüktürlerinin sınıflandırılması öncelikli adımdır. Bu beyannamenin metninde verilen bilgiler ve sınıflandırmalar da bu açıdan anlamlı ve değerlidir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Sağlamlığın önemi vurgusunun bulunmasından dolayı yapısal konusu kapsamındandır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.2 2. Paragraf

Binalar strüktürlerine göre bu paragrafta tam kâgir, nîm kâgir ve ahşap olarak ayrılmıştır. Ahşap binalar ise alan sınırlarına bağlı olarak 4 gruba ayrılmıştır. Ahşap binaların türlerinden Derece-i Ûlâ (1. Derece) olarak adlandırılmış olanı için 'ebniye-i âliye' olarak anılması dikkate değer. Yüksek bina olarak çevrilebilecek bu kavram, günümüzde binaların kabaca toprak üzerinde kalan kısmını ifade eder. Buradaki tanım ise alana bağlı olarak yapılmıştır. Ahşap binaların alanlara bağlı olarak sınıflandırması aşağıdaki gibidir.Önleme

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

(Tam kâgir, nîm kâgir), (Derece-i ûla (1. Derece > 2.000 zıra/1.148,32m2), Derece-i saniye (2.000 zıra/1.148,32m2 > 2. Derece > 1.000 zıra/574 m2), Derece-i salise (1.000 zıra/574 m2 > 3. Derece > 500 zıra/287,08 m2), Derece-i rabia (4. Derece < 500 zıra/287,08 m2).

Kâgir Ebniye

Tam kârgir

Nîm kârgir

Ahşap Ebniye

Derece-i ûla (1. Derece > 2.000 zıra/1.148,32m2)

Derece-i saniye (2.000 zıra/1.148,32m2 > 2. Derece > 1.000 zıra/574 m2)

Derece-i salise (1.000 zıra/574 m2 > 3. Derece > 500 zıra/287,08 m2)

Derece-i rabia (4. Derece < 500 zıra/287,08 m2)

2.000 zıra üzerindeki binaların 'ebniye-i aliye/yüksek bina' olarak adlandırılması önemlidir. Yangın güvenliğinde bina yüksekliği tehlike/risk değerlendirmesinde önemli bir kriterdir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.3 3. Paragraf

Üçüncü paragrafta tam kâgir binaların 3 farklı sınıfı ile ilgili açıklamalar bulunuyor. Bu sınıflandırmalar zamana karşı dayanıklılık bağlamında ele alınmış malzeme, yapım tekniklerine göre belirlenmiştir. Yapı malzemelerinin türü ve kalitesi, diğer bileşenlerle birlikte, binaların öngörülen doğal ömürlerini belirlemektedir. Üç tam kâgir bina türlerinden en uzun süre olan 2.000-1.000 yıl dayanacağı öngörülen ilki, gövde duvarlarının tamamen katışıksız taştan olanıdır. İkinci sırada 1000-500 sene ömrü olacağı belirtilen binaların gövde duvarlarının iki yüzeyi taş ve aradaki kısım sıkıştırılmış taş ve toprakla oluşturulmuş olandır. Son grupta ise binanın gövde duvarlarının sadece köşelerinin katışıksız taştan ve geri kalanının sıradan taştan yapıldığı ve 200 yıl ömrü olacağı öngörülen tür yer alır. İlk iki türün ömürleri ayrıca kenar-zıvana-hatıl bileşenlerinin demir ya da bakır olmasına bağlıdır. Yarı kâgir binaların tavan kalas ve makaslarının ahşaptan yapılması sebebiyle zamana ne kadar süre dayanacağı ile ilgili kesin bir süreden bahsedilemeyeceği belirtilmiş. Bununla birlikte söz konusu bu ahşap kısımların meşe ağacından yapılması ile, iyi işçilik ve bakımla 100 seneye kadar dayanabileceği ifade edilmiştir. EN1'den sonra

aynı yıl yayınlanan bu rehber niteliğindeki beyanname, binaların çeşitlerine dair daha fazla detaylandırılmış bilgiye ihtiyaç olduğunu gösterir. Tarif edilen tekniklerin bilgi vermenin yanı sıra bina kalitesini arttırmaya yönelik eğitim notları niteliği taşıdığı da düşünülebilir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Sınıflandırmalar zamana karşı dayanıklılık bağlamında ele alınmış malzeme, yapım tekniklerine göre belirlenmiştir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.4 4. Paragraf

Bu paragrafta yapıların zamana karşı dayanımı ile ilgili olarak öngörülebilirlik açısından kullanılacak taş çeşitlerinin sağlam küfeki ve siyah taşla sınırlı tutulması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca bu iki taş malzeme türünün kullanılan yapılardaki bütünleşme (kaynaşma) sürelerine dair de bilgiler verilmiştir. Zamana karşı yapısal dayanım ile ilgili olduğu için, bu paragraf yangın güvenliği ile de ilişkilidir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Zamana karşı dayanımın kestirilebilmesi adına küfegi ve kara taş dışında taş cinsi kullanılmaması ifadesi yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.5 5. Paragraf

Beşinci paragrafta duvar kurulumunda kullanılacak harç malzeme çeşitleri ve içerikleriyle ilgili bilgiler verilmekte, en az kaynama süreleri belirtilmektedir. Tarif edilen iki harç türünden birinde kireçle horasan diğerinde ise kireçle kum kullanılmaktadır. Ayrıca kılavuz niteliğinde, karışım oranlarına da yer verilmiştir. Harç karışımına toprak katılması yasaklanmıştır.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Yapısal dayanımla ilgili olan harç konusuyla ilgili detaylar paylaşılmıştır. Tarif edilen iki harç türünden birinde kireçle horasan diğerinde ise kireçle kum kullanılmaktadır. Ayrıca kılavuz niteliğinde, karışım oranlarına da yer verilmiştir. Harç karışımına toprak katılması yasaklanmıştır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.6 6. Paragraf

Altıncı paragraf zemin iyileştirmesi ile ilgili detaylar içerir. Yangın güvenliği ile ilişkili değildir.

4.2.1.7 7. Paragraf

Yedinci paragrafta binaların duvar kurulumlarının niteliklerine göre gerekli en az yükseklik ve duvar kalınlıkları belirlenmiştir. Duvarın strüktürel dayanımı ve kalitesi düştükçe gerekli en az yükseklik aynı kalırken duvar kalınlıkları arttırılmıştır. Som taştan duvar, iki tarafı som, derunu hurda taşlı ve köşeleri som, araları bayağı taşlı olarak üç türde tarif edilmiş duvarların en az 15 arşın (11,36607 m) yüksekliğe kadar gerekli en az kalınlıkları sırasıyla 1 arşın (0,757738 m), 1,5 arşın (1,136607 m) ve 1 arşın 18 parmak (1,316034 m) olarak belirlenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir binalarda kullanılacak farklı kâgir malzemelere bağlı olarak farklılaşan duvar kalınlıklarına dair bilgiler verilmiştir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.8 8. Paragraf

Sekizinci paragrafta kâgir binalarda ön görülen dayanım sürelerinin sağlanabilmesi geçilen açıklıkların 15 zıra ölçüye kadar kemer ile geçilmesi, bu ölçünün üzerine çıkıldığında ise için kubbe ve kemerin ağırlığının tak yapılarak köşelerdeki kolonlara aktarılması gerektiği belirtilmiştir. Kalfanın bilgisizliği sebebiyle, metindeki açıklamalara aykırı uygulama yapılması durumunda, binanın bahsedilen yaşam sürelerini sağlayamayacağı uyarısı yapılmıştır. Som duvar için kullanılacak harcın, süzme kireç ve ince kumlu olması gerektiği, ayrıca horasanın da yeni tuğladan üretilmiş olması gerektiği vurgulanmıştır. Tarife göre adi hükmündeki duvarlar için ise tatlı su kumu ve toz kireç yanı sıra nohut ya da daha irice çakıldan oluşan harç kullanılmalıdır.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir binalarda açıklıkların geçilmesi ile ilgili teknik bilgiler ve malzemelere bağlı olarak gerekli duvar kalınlıkları ile ilgili içerikten dolayı yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.9 9. Paragraf

Dokuzuncu maddede 2000 zira üzerindeki ya da 3 katlı binalarla ilgilidir. Bu yükseklik sınırı ahşap binalar için bir tehlike sınırını işaret eder (yüksek bina). Bu maddenin amacı, birinci derece ahşap binalarla ilgili olarak gerekli minimum inşaat kalitesini sağlamaktır. Yapısal elemanların malzeme tür ve boyutlarını

belirlenmiştir.

Temel'in en az yarım zira yükseklikte olması ve zemin döşemesinin taban yerine büyük kürsü taşlarıyla oluşturulması istenmektedir. (Burada tabandan kastın, ahşap malzemeyle oluşturulan bir kurulum olduğu düşünülmektedir.) Binanın alt katında büyük yağhane direği, orta ve üst katında basit yağhane direği kullanılmalıdır.

Döşeme kurulumlarında battal meşe kiriş ve tam yeni dünya destekler öngörülmüştür.

Tüm kirişlerin iri ve kalın ağaçların merdivenlik çifte yollamasından olması gerekir. Makas ve mahyalar battal meşe tabanından olmalıdır. Mertekler ve kiremit altı tahtaları adi yollamadan yapılabilir. Çerçeveler yani doğramaların da meşe ağacından yapılması durumunda binanın, afet zararlarından 100 seneye kadar dayanabileceği öngörülmüştür. Binanın yapımında kalfanın bilgisi ve onayıyla düzenleme yapılması gerekliliği vurgulanmıştır.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Derece-i ûlâ (birinci derece) ya da üç kat ahşap ebniye için rehber niteliğinde detaylar paylaşılmıştır. Bu bakımdan yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.10 10. Paragraf

Ebniye Beyannamesi'nin 10. Maddesi 2. Derece (derece-i sâniye) ahşap binalarla ilgilidir. Bu binaların büyüklüğü 1000 ve 2000 zirâ (kare) büyüklüktedir. Alt, orta ve üst kattan bahsedildiğinden, üç katlı binaların, bu sınıfta da olabileceği görülür. Binanın temeline gereken özen gösterilmeli ve zemin içinde de gerekli derinlik sağlanmalıdır.

Metinde 'alt ve orta katı tam çifte yenidünya ve üst katı âdeta yenidünya ikamesi' Ersoy 2017'de ikame için yerine kullanılacak bir malzeme olarak çevrilmiştir. Fakat ikame kelimesinin bu bağlamda 'ayağa kaldırma' anlamında sütunlar için kullanılmış olduğu açıktır.

2. Derece ahşap binalarda, alt ve orta kat sütunları çifte yenidünya, üst kat âdeta yenidünya olmalıdır. Tabanlarda çifte meşe kirişi kullanılmalıdır. Payandalar (taban desteği) âdi yenidünya olmalıdır. Kirişler buçuklu yollama olmalıdır. Tavan kirişleri bayağı yollama olmalıdır. Makas (mıkras) yenidünya olmalıdır. Mertekler âdeta yollama olabilir. Kiremit altı tahtası (kiremit altı tahtası) yollama olabilir. Doğramalar (çerçeve) meşe olmalıdır. Bu şekilde yaptırılması durumunda Allah'ın da korumasıyla 2.derece ahşap binanın 80 yıl dayanacağı öngörülmektedir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Derece-i sâniye (ikinci derece) grubudaki binlar için rehber niteliğinde detaylar paylaşılmıştır. Bu bakımdan yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.11 11. Paragraf

Ebniye Beyannamesi'nin 11. Maddesi 3. Derece (derece-i sâlise) ahşap binalarla ilgilidir. Bu binaların büyüklüğü 500 ve 1000 zirâ(kare) büyüklüktedir. Bu binalarda da bahsi geçen sağlamlık kurallarına dikkat edilerek; direklerin kürsü üzerine konulması gereklidir. 50 sene dayanacağı öngörülen 3. Derece ahşap bina için düzenlemede, alt ve orta katın sütunları çap yenidünya olmalıdır. Üst katın sütunları bayağı yenidünya olmalıdır. Tabanlar çifte meşe kirişi olmalıdır. Payandalar âdi yenidünya olmalıdır. Kirişler bayağı yollamadan olmalıdır. Makas (mıkras) ve mahya (mâhiye) yenidünya olmalıdır. Mertekler yollamadan olmalıdır. Kiremit altı çap karasu tahtası kaplanabilir. Çerçeveler meşeden yapılmalıdır.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Derece-i sâlise (üçüncü derece) grubudaki binlar için rehber niteliğinde detaylar paylaşılmıştır. Bu bakımdan yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.12 12. Paragraf

Ebniye Beyannamesi'nin 12. Maddesi 4. Derece (derece-i râbia) ahşap binalarla ilgilidir. Bu binaların büyüklüğü 500 zirânın altındadır. 30 sene süreyle dayanacağı

öngörülen bu sınıftaki binaların söz konusu dayanımı sağlayabilmesi için; temelde öncelikle sağlamlığa dikkat edilerek yarım zirâ ya da daha fazla yükseklik sağlanmalıdır. Temelin üzerindeki döşeme seviyesinde kürsü taşı kullanılmak istenmezse taban meşe kirişinden yapılmalıdır. Sütun adeta yenidünya olmalıdır. Üst kat varsa bu katın sütunları yarım yenidünya olmalıdır.

Payandalar yarım yenidünya olmalıdır. Tabanlar meşe kirişi olmalıdır.

Döşeme kirişleri yollama olmalıdır. Tavan kirişleri Rumeli kızanlığından olmalıdır. Mıkras ve mahiyeler orta kirişinden olmalıdır. Mertekler Rumeli kızanlığından olmalıdır. Kiremit tahtı çıralı mesned koğuşu olmalıdır. Çerçeveler meşe ağacından olmalıdır.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Derece-i sâlise (üçüncü derece) grubudaki binlar için rehber niteliğinde detaylar paylaşılmıştır. Bu bakımdan yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.13 13. Paragraf

Beyannamenin bu maddesi, ahsap binalar için tanımlanmış dört sınıfa girmeyen daha düşük özellikli yapılarla ilgilidir. Söz konusu yapıların bina olarak kullanılabilmesi için gerekli en düşük özelliler belirtilmiştir. Bu türden bir binanın 20-25 sene dayanabilmesi için, sütunlar çifte dolaptan olmalıdır. Tabanları orta kirişten olmalıdır. Döşeme kirişleri Rumeli kızanlığından olmalıdır. Mikras ve

mahiyeleri orta kirişten olmalıdır. Mertekleri Sakarya kızanlığından olmalıdır. Kiremit tahtı çam tahtası olmalıdır. Çerceveler kestane ya da gürgenden yapılmalıdır

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Sınıflandırma dışında kalan binların oturulabilir (kâbil-i süknâ olacak mertebe ebniye) sayılabilmesi için rehber niteliğinde detaylar paylaşılmıştır. Bu bakımdan yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.14 14. Paragraf

Beyannamenin bu on dördüncü maddesi ahşap binaların dış duvarlarıyla ilgili genel bir öneri niteliğindedir. Dış duvarlarda çepeçevre tamamen tuğla kullanılması durumunda dikilen sütunun payandalarının, inşaat sırasında çamurdan oluşacak nemden kötü etkileneceğinden, ayrıca bu düzenlemenin binaya faydasız bir ağırlık yükleyeceginden bahsedilmektedir. İstenirse dış duvarların pencere sövelerinin (söğe) altına kadar tuğla örülerek, bu seviyeden tavana kadar olan kısmında bağdadî yapılabilir. Bununla birlikte bağdadî duvarın dış yüzeyinde ahşap kaplamanın sakıncalı olacağı uyarısı yapılmıştır.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Ahşap binaların dış duvarlarıyla ilgili genel bir öneri niteliğindedir. Bu bakımdan yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.15 15. Paragraf

Beyannamenin on beşinci maddesinde, on dördüncü maddede dış duvarda sakıncalı olacağı belirtilmiş ahşap kaplamayla ilgili bazı detaylara yer verilmiştir.

Dış duvarın kaplamasında kullanılacak tahtalar kısa surede eğilip dışarıya doğru çıkıntı yapmaya eğilimli olacak ve diğer parçalarla uyumunu kaybederek parçalar birbirini tutmaz hale gelerek çatlaklara sebep olacaktır. Kış mevsiminde bu deliklerden kar ve yağmur girerek çürümeye sebep olacaktır.

Ayrıca, Allah korusun, çevrede oluşacak yangında ise boyalı tahta, kaplama ateşi kendine çekme potansiyelini ve yayılma hızını arttıracaktır. Bu sebeple yeni yapılacak binaların dış duvarları tahta kaplanmayarak halis ince horasan ve süzme kireç ya da ince kum ve aynı şekilde süzme kireç ve keten katigiyla sivanmasi durumunda hem binanın dayanıklılığı artacak hem de söz konusu mahsurlar giderilecektir. İsteyenler binalarını sıvalı yaptırabilecek, kış mevsiminde tahta kaplama yapmak isteyenler ise perestli ve lamalı olmak üzere çıralı hardat tahtası kullanmalıdırlar. Fakat sıva için uygun zaman, kâgir binalarda olduğu gibi, yaz ayları olduğundan, bu işin halledilmesine izin verilmeyecektir. Sıvanın sağlamlığı ve dayanıklığı, layıkıyla perdahlanmasıyla olabileceğinden ona göre ihtimam gerekecektir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Ahşap binaların dış duvarda sakıncalı olacağı belirtilen ahşap kaplamayla ilgili bazı gerekçelere yer verilmesinden dolayı yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.16 16. Paragraf

Bu maddede ahşap binalarda ön görülen dayanım sürelerinin sağlanabilmesi için kullanılacak kerestenin, kesime uygun olan, ağacın sularının çekildiği Kasım-Mart ayları arasında gerçekleşmesinin önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca kalfanın yeterince bilgisinin olmaması ya da inşaat sürecinde binayı bağlamada az da olsa gevşek davranmas, yapının dayanıklılığına zarar vereceğinden, yapılacak yapıya göre kalfa bulunmalıdır.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kalfanın Ebniye Meclisi'ne inşa edilecek yapı ile ilgili açıklamalarla yapacağı başvurunun Meclis tarafından onaylanması sonucunda ise başlanabilmesi için ruhsat belgesi verilecektir. Ebniye Meclisi onayı ve ruhsat ile kontrol söz konusudur.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Ahşap binalarda ön görülen dayanım sürelerinin sağlanabilmesi için kullanılacak kerestenin, kesime uygun olan mevsim ve kalfa konusundaki uyarılardan dolayı yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.17 17. Paragraf

On yedinci maddede iki önemli konu bulunuyor. Bunlardan biri, bina yaptıracak ve yapacak tarafların arasındaki ilişkiyi düzenlemek ve yapı yaptıracak olan kişilerin hilecilerden korunmasına yöneliktir. Bu amaca yönelik olarak ev yaptırmak isteyenler kalfasıyla birlikte Meclise gelerek yaptırılacak binanın resmini göstereceklerdir. Söz konusu binanın yaklaşık maliyeti konusunda kullanıcı, Meclis tarafından bilgilendirilecek ve kişi de bahsi geçen bina sınıflarının maliyetlerini bilerek buna göre karar verip uygun koşullarda bina yaptırabilecektir. Binanın özellikleriyle şeklinin gösterildiği ve maliyetinin belirtildiği belge, Meclis tarafından sözleşmeye eklenecek ve bu şekilde harcanacak akçaya layık bir binanın yapılmasına yönelik karar alınmış olacaktır.

Diğer konu ise binaların yapımında mümkün olduğunca kâgire yönelmeyle ilgilidir. Kâgir binaların yangın konusunda ahşap olanlara üstün olduğu bilindiğinden hanların genel olarak kâgir yapılması gerekliliği nizamnameye eklenmiştir. Ayrıca mağaza gibi gelir getiren ticari yapıların da bulundurduğu çok miktarda mal ve eşya sebebiyle yangın durumunda sahibinin zarar görmesinin önüne geçilebilmesi için gelir ve ticaret yeri olan büyük binalar, temel yerinin yeterince dayanıklı olması durumunda tamamen adi taş ve tuğladan kâgir olarak yapılacaktır.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Binanın özellikleriyle şeklinin gösterildiği ve maliyetinin belirtildiği belge, ile kontrol söz konusudur.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Hanların ve mağaza gibi gelir getiren ticari yapıların, temel yerinin yeterince dayanıklı olması durumunda tamamen adi taş ve tuğladan kâgir olarak yapılacağının belirtilmesinden dolayı yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.18 18. Paragraf

Beyannamenin on sekizinci maddesi han ve dükkânların kâgir yapılmasına teşvik ve yardımlarla ilgili açıklamalar barındırmaktadır. Beş yüz para akça değerinden fazla olan han inşasında her sınıftan/tebea halkın binaları kâgir olarak yaptırmalarına çalışılacaktır. Bu kişilerin kâgir yaptırmamak için yeterli gerekçelerinin olması durumunda binalarının etrafına mutlaka kâgir duvar yapılması konusunda ısrarcı olunacaktır. Bu bina ve dükkânların kâgir olarak inşasındaki amaç, büyük hanlardaki gibi küfeki taşı ve som kâgir olarak olmayıp, üç tarafı bayağı taştan moloz duvar ve kiremitleri horasanlı harçla bastırıldığı taktirde maliyetinin ahşap binayla farkı az olacak fakat alev yayılımından (sirayet-i nariyye) korunmuş olunacaktır. Gücü yettiği halde bayağı som kâgir yaptırmayanlardan ruhsat bedelinden başka bir şey istenmeyecektir. Gücü yetmeyenler ise dükkânlarının etrafını moloz duvarla örüp, önünü imkân dahilinde tuğla yapacak ve yeni üslupta saç kaplatılmış saçak ve sürme kepenkler kullanacak ve kiremitlerini horasan, kireçli ya da kumlu harçla bastıracaklardır.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Ruhsat bahsinden dolayı kontrol konusu kapsamındadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Beyannamenin on sekizinci maddesi han ve dükkânların kâgir yapılmasına teşvik ve yardımlarla ilgili açıklamalar barındırmasından dolayı yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.19 19. Paragraf

On dokuzuncu madde binalar arasında bir sınırlandırma tedbiri olarak ayırma konusuyla ilgilidir. Yangın geçirmiş yerlerde cadde ve sokaklar 10 arşın (7,5 m) ve yan sokakların 8 arşın (6 m) genişliğinde bırakılması gerekliliği belirtilmiştir. 500 kîse (para) değerden düşük han ve dükkânların ahşap olması durumunda beş binada bir kâgir duvar yaptırılacaktır. Ayrıca parselin genişlik ve sınırına göre açıklık ve ara bırakılmasına çalışılması ve denetlenmesi ön görülmüştür.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bina çevresinde bırakılması gereken açıklık ve ara ile ilgili denetleme bahsinden dolayı kontrol konusu kapsamındadır.

- **Ayırım**

Beş binada bir kâgir duvar gerekliliği, ayırım konusu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Beş binada bir gerekli görülen kâgir ayırma duvarı, binaların beş yüz 500 kîse değerden düşük han ve dükkânların ahşap olması durumunda söz konusu olduğundan yapısal konusu ile de ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.2.1.20 20. Paragraf

Metnin son paragrafında kâgir binanın yangından korunma ve ahşaptan daha dayanıklı olma özelliklerine değinilmiştir ve bu konuda teşvik ve kolaylıkların söz konusu olduğu hatırlatılmıştır. Ancak tüm mülk sahiplerinin buna gücü yetmeyeceğinden olabildiği kadarıyla (reasonable safety) yangından korunmaya çalışılmasının öneminden bahsedilmiştir. Binaların tahta ile kaplanmayıp horasanlı saf harçla yaptırılması istenmiştir. Kış mevsiminde sıva tutmayacağından ahşap kaplamaya izin verilse de bunun sakıncaları sıralanmış, sıva işinin bahara bırakılabileceği belirtilmiştir. Sıva le kaplı evlere ateş sıçramadığı, hatta bu tür evlerin bir tulumba ile korunarak kurtarıldığı bilgisi verilmiştir. Mevcut binaların bölmelerinin tuğla dolma duvar olmasının dayanıklı olması yanı sıra sıvaya da elverişli olacağından önerilmiştir. Bina cephesinde ahşap kaplama yapılması durumunda ruhsat verilmeyeceği bildirilmiştir. Dolma duvar yaptırmak istemeyenlere bağdadi sıva uygulama zorunluluğu getirilerek her durumda bina dışının horasan, keten ve kum ile sıvatılması mecbur kılınmıştır. Sıva istemeyenlerin sac kaplatmasına izin verilecektir.

Daha önce ahşap binalar için verilen 18 arşın yükseklik izninin fazla bulunarak 14 zira ile sınırlandırıldığı belirtilmiştir. Bu sınır kâgir binalar için 20 zıradır. Yüksek binaların kâgir yapılmasının istendiği tekrar vurgulanmıştır.

- **Önleme**

Cephede sıva uygulama ya da saç kaplama zorunluluğu, malzemenin tutuşmasını kontrol etmeye yönelik bir tedbir olarak önleme konusu ile ilişkilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bina cephesinde ahşap kaplama yapılması durumund ruhsat verilmeyeceği söz konusu olduğu için ruhsat ile kontrol söz konusudur. Harcına dikkat edilmemesi durumunda dış cephe sıvasının dökülmesi olasılığı bulunduğundan saf harç ile sıvattırılması memurlar tarafından sürekli izlenecektir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir binanın yangından korunma ve ahşaptan daha dayanıklı olma özelliklerine değinilmesinden dolayı yapısal konusu kapsamındadır. Ahşap bina yüksekliği sınırının 18 arşından 14 ziraya düşürüldüğü belirtilmiştir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Binaların tahta ile kaplanmayıp horasanlı saf harçla yaptırılması istenmiştir. Kış mevsiminde sıva tutmayacağından ahşap kaplamaya izin verilse de bunun sakıncaları sıralanmıştır. Sıva ile kaplı evlere ateş sıçramadığı, hatta bu tür evlerin bir tulumba ile korunarak kurtarıldığı bilgisi sahadaki tecrübenin düzenleme metnine yansıtıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

Ahşap bina yüksekliği sınırının 18 arşından 14 zıraya düşürülme gerekçesi olarak bu yükseklikteki bir binada yangın sırasında ateşin yayılmasına engel olunamayacağının tecrübe ile anlaşıldığı belirtilmiştir. Bu bağlamda yangından çıkarılan derslerden birine işaret eder.

Beyannamenin yirminci ve son paragrafında, kâgir bina inşasındaki amacın bu binaların ahşaptan daha dayanıklı olmasının yanı sıra, yangından korunmak olduğu ifadesi açıkça yer almaktadır. Kargir yapı yaptırmayı tercih eden bina sahiplerinin teşvik edilmesi ve gereken kolaylıkların sağlanacağı belirtilmiştir. Bu bakış açısından dolayı, kargir binalarla ilgili her tür yönlendirme, rehberlik ve teşvik içeren ifadeler bu motivasyon bağlamında incelenmeli ve doğrudan yangın güvenliği ile ilişkilendirilmelidir.

Diğer taraftan, tüm mülk sahiplerinin evlerini kargir yaptırmaya zorlanamayacakları fakat yine de ahşap binalarda da olabildiği kadar yangından korunmaya çalışılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu konunun Ebniye Meclisi'nde görüşülmesi sonrasında metne eklenen maddelerden birinde, bina cephesine tahta kaplama yerine, kireç horasanlı saf harçla sıvanması gerekliliği belirtilmiştir. Kışın yapılacak binalarda sıva tutmayacağından bu mevsimde cephelerde ahşap kaplamaya izin verilebileceği söylenmiş fakat ardından bunun yangın güvenliği açısından ciddi sakıncaları olduğu da vurgulanmıştır. Bina sahiplerinin kâgir yapı yaptırmaya zorlanamayacaklarının vurgulanması önemlidir. Bu ifade, şehrin özenilen Avrupa şehirlerine benzer şekilde güzelleştirilmeye çalışıldığı ya da kâgir yapı yaptıramayacak güçteki kişilerin nizamnamenin uygulama alanları dışına itilmeye çalışıldığına dair yorumlarla çelişir.

Bölmeleri tuğla ve dolma duvar olan binaların sıvaya elverişliliklerinin bilinmesinden dolayı, bundan sonra, yeni yapılacak bu türden evlerin kaplama yapılması durumunda ruhsat verilmeyeceği belirtilmiştir. Kaplama yerine isteyenlerin dolma duvar, istemeyenlerin ise bağdadi yaptırarak, her durumda binanın dışını Horasan ve keten ve kum ile sıvatmaları istenmiştir. Bununla birlikte, harcına dikkat edilmemesi durumunda, sıvada dökülmeler dolayısıyla çirkin bir görüntü olacağından saf harç ile sıvattırılması memurlar tarafından sürekli izlenecek, kaplama yerine, sıva istemeyenlerin dükkân ve evlerinde saç kaplanmasına izin verilecektir.

Bu paragrafta ayrıca, yangın memurları tarafından verilen bir bilgiye atıfta bulunulmuştur. Müdahale ve söndürme faaliyetleri açısından sıvalı evlere hemen ateş sıçramadığı, hatta yangınlarda bu tür evlerin bir tulumba ile korunarak kurtarılabildiği bilgisine yer verilmiş, bu yararından ötürü kış mevsiminde yapılan evlerin sıvasının, en azından bahar mevsiminde tamamlanması gerekliliği dile getirilmiştir.

Son paragrafın son kısmında ise 1848 tarihli Ebniye Nizamnamesi'nde yer almış azami bina yükseklik değerlerinde bir değişikliğe gidildiği görülmektedir. Ahşap evlerin yüksekliğine dair belirtilmiş en fazla yükseklik sınırı olan 18 arşın fazla bulunmuş ve bu yükseklik sınırı Ahşap binalarda 14, kargir evlerde ise 20 zira olarak tekrar tanımlanmıştır. Yüksek bina yaptırmak isteyenlere kargir şartı

getirilmiş olduğu için, teşvik edileceklerinden uygulamada bunun hem bu madde hem de eski nizamname çerçevesinde dikkate alınması gerekliliği hatırlatılmıştır.

Bu son paragrafta metnin yangın güvenliğindeki bağlamıyla ilgili ifadeler önemlidir. Yangın güvenliği ile ilgili geliştirilmiş tüm kural ve izlemlerin (strateji) temelinde yaşanmış olaylar ve alınan dersler bulunur. Bu metinde karşımıza çıkan 'bi't tecrübe' ifadesi de önceki yangınlardan öğrenilenlere atıfla birlikte, tecrübelerin dikkate alındığını gösteriyor. Ayrıca, hârik memurlarının bilgisine dayanarak müdahale ile ilgili tecrübelere de başvurulduğunu öğreniyoruz. Söndürme faaliyetlerinden edinilen bilgiye göre sıvalı hanelerin bir tulumba ile 'kurtarılması' mümkündür ve bu bilgi, binanın yapısal özelliklerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Diğer taraftan metinde, aynı yıl daha önce yayınlanan Ebniye Nizamnamesi'nin de anıldığı (EN 1 için nizamname-i mezkura ifadesi), izin verilen ahşap bina yüksekliği ile ilgili değişiklikle birlikte, bu metinlerin birbiriyle ilişkisi kurulmuştur. Bu sebeple metinlerin birarada değerlendirilmesi gerekliliği de açıkça görülür.

Bu belgenin incelenmesi sonucunda; Ersoy (2017)'un da belirttiği gibi, daha önceki yıllarda inşaatlarla ilgili olarak yayımlanan belgelerde daha çok nelerin yapımının yasak olduğunu öne çıkaran kurallar/fermanlardan farklı olarak, inşaat ustaları ve kalfaları için inşaat yapımı ile ilgili önemli bir rehber; ilgili memurların ve bina yaptıracak olanların da bilgilendirilebileceği bir belge niteliğinde hazırlanmış olması dikkat çekicidir. Bu yönüyle de bir ilkten söz edilmesi gerekir.

Metinde tarif edilmiş sınıflandırmalara göre oluşturulmuş tablolarda (Tablo Ek.25, Tablo Ek.26, Tablo Ek.27, Tablo Ek.28) kâgir, yarı-kâgir ve ahşap binaların özellikleri, günümüzde de yangın risk analizinin ilk basamağı olan yapı türü sınıflandırmasına çok benzer şekilde görülebilir.

4.2.2 Ebniye Beyannamesi 1848 Sözcükleri

4.2.2.1 Sözcük Grupları

1848 tarihli Ebniye Beyannamesi'sinin Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' tarafında karşımıza çıkan sözcükler; ebniye meclisi ve memur sözcükleridir. Yönetilen tarafındaki sözcükler ise, eshab-ashab, bânî, esnaf, kalfa (kalfa işbaşısı), dülger, tebea (han inşasına muktedir olacak her sınıf tebea), fukarâ, fukarâdan kimseler, aceze, nisvân (kadınlar, yaparım diyerek aldatmasına mebnî başlatarak

sonraları iddiâ-yı ziyân ile bir takım kisânın ve belki aceze ve nisvânın canlarını yakmak cihetiyle) ifadeleridir.

Kullanımla ilgili sözcükler, ebniye-i âliye, han, han (kebîr han), dükkân, ticaret (olan mahaller), ticaret (mevkii olan cesîmce binalar), mağaza, hâne sözcükleridir ve tehlikelerine dikkat çekilen özel kullanımlara dair ifade bulunmamaktadır.

Malzemelerle ilgili sözcükler, kâgir binalarda ilgili kısımlarda; taş (som taş), taş (siyah taş), taş (küfegi taşı), taş (bayağı taş, tam kâgir bina, gövde duvarı bahsinde), hurda taş (tam kâgir binada, iki tarafı som olup da derûnu hurda taşlarla imlâ -doldurma- için), çakıl (adi duvar içi dolgu olarak, nohut kadar veya daha kabaca çakıl), tuğla, tuğla (yeni tuğla), kiremit, horasan, harç, harç (halis harç), harç (kumlu harç), demir (tam kâgir binanın duvar bahsinde, kenar ve zıvana ve hâtılı), bakır (tam kâgir binanın duvar bahsinde, kenar ve zıvana ve hâtılı) kullanımlarıdır. Kaçınılması gereken malzeme olarak toprağa 'metânet-i kârgîre halel irâs edeceğinden asla ve kat'â toprak karıştırılmaması' ifadesiyle değinilmiştir.

Malzeme ile ilgili olarak ahşap binalar ile ilgili kısımlarda yer alan sözcükler; ağaç (mevsimde kat' olunmamış ağaç), binanın konstrüksyonunu tanımlar nitelikte ahşab (ahşab bina, ahşab dükkân, ahşab hâne, mertek), ayrıca, tahta (duvar kaplaması), tahta (çıralı hardat tahtası kaplama), tahta (kiremit tahtı çap karasu tahtası), tahta (kiremit tahtı çam tahtası), tahta (boyalı tahta), tahta (perestli ve lâmalı tahta kaplama), yağhane, yollama kullanımlarıdır. Ahşabın yapının içindeki yerine bağlı olarak, ağacın türüyle anıldığı sözcükler, meşe (ahşap ebniyede, çerçeve için), gülgenden (ahşap ebniyede, çerçeve için), kestâne (ahşap ebniyede, çerçeve için), çıralı hardat tahtası (ahşap bina duvar kaplaması için), çıralı mesned koğuşu (kiremit tahtı için), kereste (mevsimsiz kereste), Rumeli kızanlığı, Sakarya kızanlığı, yenidünya, âdi yenidünya (payanda için) kullanımlarıdır.

Sıva ile ilgili olarak anılan malzemeler, sıva, horasan (ince horasan), kireç, kireç (toz kireç), kireç (süzme kireç), kum, kum (ince kum), kum (tatlı su kumu) kullanımları ve dış duvar kaplama malzemesinin son katı olarak, boya sözcüğü (hânelerin etrafında olan kaplamaların boyalı bulunmasından ve yaz günleri kuruyup yanmağa ziyade müstait/meyyal olmasından neş'et eylediğinden) kullanımı yer almaktadır.

1848 Ebniye Beyannamesi metninde, malzeme başlığı ile, bina başlığı altında konstrüksyonla ilgili olan sözcükler en zengin çeşitliliğe sahiptir. Bu konuda dikkati çeken ilk konu, ahşap temini için ağaç kesimi ve inşaat için uygun mevsimlere dair bilgilerdir. Şita yani kış mevsimi, esnâ-yı şitâ, eyyâm-ı şitâ, vakt-i şitâ kullanımlarıyla karşımıza çıkmaktadır.

Sıvanın mevsimi eyyâm-ı sayf (yaz) olarak belirlenmiş, kerestenin dayanıklılığı için doğru mevsimin önemi, 'ebniyeye kullanılacak kerestenin dayanıklığı mevsiminde kesilmiş olmasıyla hâsıl olup' ifadesiyle vurgulanmıştır.

Metnin kâgir binalarla ilgili kısımlarında; binanın konstrüksyonunu tarif için; kâgir (kârgîr ebniye), kâgir (ebniye dükkânları), bâlâ kârgîr ebniye (kâgir yüksek bina) ve kâgir binaların kendi içindeki türlerini anlatmak için; kâgir (tam kârgîr), kâgir (nîm-kârgîr) ve kâgir duvarlarla ilgili olarak; dış duvarlar için kâgir (gövde duvarı, (gövde duvarlarının derun ve etrafı som taştan) ve ayrıca, kâgir (som taştan kâgir, tam kâgir bina tarifinde, gövde duvarlarının derun ve etrafı som taştan), kârgîr (som kârgîr), kâgir (âdetâ som kârgîr), kâgir (âdi taş ve tuğladan kârgîr, ticari binalar için) ve iki tarafı som, arası hurda taş dolgu kâgir duvar (tam kâgir binada, iki tarafı som olup da derûnu hurda taşlarla imlâ -doldurma-) ifadeleri bulunmaktadır.

Duvar türleriyle ilgili ayrıca; duvar (yalnız köşeleri som olup sâir gövde mahalleri bayağı taştan), duvar (som olmayarak âdi hükmünde olan), duvar (bayağı taştan moloz duvar), duvar (tuğla duvar) ifadeleri de yer almaktadır.

Açıklık geçme ile ilgili kubbe, tâk (tâk yapılarak lâzım gelen kubbenin onun üzerine inşası), pâye (kolon, kubbe ve kemerin sikleti köşelerde kâin pâyelere verilmek lâzım geleceğinden), kemer (kavis kemer), kemer (sengten -taş- kemer) sözcükleri yer almaktadır. Metalin yapısal olarak sınırlı kullanımı, demir kenar ve zıvana (som taştan gövde duvarının kenar ve zıvanası ve hâtılı demirden mâmul), hatıl, demir hâtıl, bakırdan hatıl kullanımlarıyla bulunmaktadır.

Metanet metnin en fazla vurgulanan ifadelerindendir. Binanın sağlamlığını kötü etkileyeceğinden toprak kullanılmaması gerektiği 'metânet-i kârgîre halel irâs edeceğinden asla ve kat'â toprak karıştırılmaması' ifadesiyle vurgulanmıştır.

Ahşap bina konstrüksyonunu ifade için, ahşab bina, ahşab dükkân, ahşab hâne ifadeleri bulunmaktadır.

Ahşap binalar ile ilgili metnin onu diğerlerinden ayıran en önemli özelliği, ahşap binalarla ilgili zamana karşı dayanıma bağlı olarak getirmiş olduğu sınıflandırma ve her sınıfa özel alan sınırlarının belirlenmiş olmasıdır. Bu sınıflar; Derece-i Ûla (I. Derece), Derece-i Sâniye (II. Derece), Derece-i Salise (III. Derece), Derece-i Rabia (IV. Derece, âdi hükmünde) sınıflarıdır. Bu binaların dayanma süreleri için bir afet olmadığı sürece şartıyla detayı, 'ârıza-i âfâttan masûn (ortaya çıkacak afetlerden korunmuş)' ifadesiyle yer almaktadır.

Bu sınıflara dahil edilmeyen niteliksiz binalar ise çerçöpten hâne (bunun daha aşağısına yani fukarâdan kimselerin çörçöpten olarak yaptıracakları hâneler derece tahtına girmeyeceğinden onların müstesna tutulması) ifadesiyle belirtilmiştir. Ahşap binaların önerilen dış duvar kaplaması olarak sıva (keten katığıyla sıva) ifadesi bulunmaktadır.

Yine Bina başlığı altında binanın mekân kısım ve bölgeleri ile ilgili sözcüklerin başında doğrudan bina ile ilgili kullanılan sözcükler bina ve yapı (kalfa da kangı nevi yapı yapacak ise) sözcükleridir. Yeni ve mevcut bina ayırımı ile ilgili kullanılan sözcükler; bundan sonra, ba'demâ, (yeni binalar için, ba'demâ yapılacak ebniyeler), tâmîr, tâmir (kafes şeklinde tamir) ifadeleridir. Binanın oturmaya elverişliliği için; kābil-i süknâ (oturmaya elverişli, oturulabilir, aceze ve fukarânın kâbil-i süknâ olacak mertebe yapılması emelinde olan ebniye) ifadesi yer alır.

Yapı kalitesini arttırmak ve standart getirmeye yönelik olarak hazırlandığı açık olan metinde en fazla vurgulanan konu dayanıklılıktır. Kâgir binanın bu bakımdan ahşap binaya olan üstünlüğü, dayanma (harîkden muhafaza ve ahşabdan ziyade dayanma) ve metânet (metânet-i kârgîr, kârgîrin metâneti), metânet (metânet-i ebniye)sözcükleri ile belirtilmiştir. Duvarın ve sıvanın dayanımı yine metânet (duvar için), metânet (sıvanın rasânet ve metâneti) sözcükleri ile ifade edilmiş, sıva sağlamlığı için ayrıca rasânet (sıvanın rasânet ve metâneti) sözcüğüne de yer verilmiştir. Toprak kullanımından kaçınılması gerekliğinden bahiste de yine kâgirin metanetini bozması sebep olarak gösterilmiştir.

Binanın kısımları ile ilgili sözcükler; mahal, duvar (kârgîr duvar), vech (yüzey, duvar vechi), kat, kat (alt kat), kat (orta kat), kat (üst kat), nerdüban (merdiven), pencere, söğe-söve, kepenk, kepenk (sürme kepenk), zemin, taban, temel sözcükleridir.

Ayırmaya yardımcı mesafe olması açısından açklık ve yollarla ilgili kullanılan sözcükler; açıklık, fâsıla ve bahçe (mahallinin vüs'at ve tahammülüne göre bahçe ve açıklık, fâsıla bırakılması) yol bağlamında ise, cadde, sokak sözcükleridir.

Yangın ve güvenliği çevresinde kullanılan sözcük ve ifadelerden ölçülerle ilgili olanları; ölçü, vüs'at, yükseklik, irtifâ, kad (boy, ahşab hânelerin ba'd ez-în kaddi ondört zirâ), zirâ,, parmak (ölçü birimi), dûn (az, beş yüz zirâdan dûn)

bâlâ (yüksek) kârgîr ebniye, kullanımlarıdır. Yüksek bina kavramının karşılığı olan 'bâlâ kârgîr ebniye' ifadesi yüksek bina ayırımının yapılmış olması açısından çalışma bağlamında en önemli ifadelerden biridir.

Bina yapımının kontrollü yönetilebilmesine yardımcı olan belgeler başlığı altında; ruhsat (ruhsat verilmesi, ruhsat gösterilmesi); resm (binanın resmi, meclise gelerek yaptıracağı binanın resmini irâe ile arşını kaç guruşa çıkacağını fiyat-ı mâlumesiyle) ve binayı yapacak ve yaptıracak kişiler arasında tartışmalı bir durumun kalmamasını sağlamayı hedefleyen konturato (kontrat, meclisce konturatoya bi'r-rabt artık muahharan şu, bu demeğe tarafeynin selâhiyeti olmamak) sözcükleri bulunmaktadır.

Düzenleme, uygunluk, teşvik ve aykırılık konularında kullanılan sözcükler; nizam, nizâmat, nizamname, fariza (mecbur olma, -ecek-acak/-meli-malı yerine), behemehal (mutlaka, -ecek, -acak eki yerine), lazım gelmek (gereklilik), lüzum (zeminden lüzum-ı irtifâ), mucib-i teşvik (gerekli teşvik), icrâ-yı iktiza (gerekli uygulama), izin verilmek, tecviz (izin), mesağ gösterilmek (izin), bir şey dememek (engel olmamak, izin vermek anlamında), müstesnâ (yani fukarâdan kimselerin çörçöpten olarak yaptıracakları hâneler derece tahtına girmeyeceğinden onların müstesna tutulması), teşvîk (ebniyenin kârgîr olarak inşası zımnında teşvikâtı)

teshîlât (kolaylaştırma, ebniyenin kârgîr olarak inşası zımnında teshilât-ı lâzime), dikkat olunmak (saha denetimi, izlemek, kontrol etmek anlamında, memurları ale'd devam dikkat olunması), aykırılık (yasak), ceza, tecavüz ifadeleridir.

Müdahale ve araçla ilgili olarak, tulumba sözcüğü bulunmaktadır.

Doğrudan harîk kavramı ile ilişkili sözcükler, harîk (yangın), hârika (ateş), yanmak (kaplamaların boyalı bulunmasından ve yaz günleri kuruyup yanmağa ziyade), ateş (sıvalı bulunan hânelere ise çarçabuk ateş sirâyet edemeyüp), muhterik, muhâtara-i nâriyye (yanma tehlikesi), sirâyeti nâriyye (sirâyet-i nâriyyeden muhafaza

olunmak), harîka kuvve-i câlibe (ateşi çeken güç, tahtanın harîka kuvve-i câlibesi), sirayet-i serîa (hızlı yayılım, tahtanın harîka kuvve-i câlibesi sirayet-i serîayı istilzam edeceğinden, tahtanın ateşi çeken gücü hızlı yayılıma sebep olacağından), harîkın sirâyet ve kesb-i cesâmet etmesi (yayılma ve büyüme), harîkden muhafaza olunmak (yangından korunmak), tehaffuzıyye (korunma, muhâtara-i nâriyyeden tehaffuzıyye), âsâyiş-i fukarâ ve tebea (halkın ve yoksulların güvenliği) kullanımlarıdır.

1848 Ebniye Beyannamesi metninde, yaşanan yangınlar ve edinilen tecrübenin düzenlemelere etkisini gözlemleyebileceğimiz iki önemli ifade yer almaktadır. Bunlardan biri ahşap binalarda 18 arşına kadar ve etrafı sıvalı olunması durumunda bir tulumba ile yangının söndürülebilir olması ile ilgili olarak; bitecrübe (karar-gîr olan ebniye nizâmında ahşab hânelerin haddi onsekiz arşına kadar olmak üzere ruhsat gösterilmiş ise de bu mikdar yükseklik ahşab hâneleri ziyadece görülüp sirâyeti nâriyyeden muhafaza olunamayacağı sonradan bi't-tecrübe haber verilmiş olduğundan o misillü ahşab hânelerin ba'd ez-în kaddi ondört zirâ olmak ve) ve 'etrafı sıvalı bulunan hâneler bir tulumba ile muhafaza olunarak kurtarıldığı' ifadeleridir. Kötü sonuç ve kayıp için kullanılan sözcükler; zarar ve ziyan (emtia ve eşya bulunacağı cihetle muhterik olduğu takdirde ashâbına pek çok zarar ve ziyanı mûcib olduğundan) sözcükleridir.

4.2.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu:

Kullanım yoğunluğuna bağlamında, 1849 tarihli Ebniye Beyannamesi metnindeki sözcükler, ebniye 42, kârgîr 29, zira 23, inşâ/inşa 19, derece 16, hâne, lâzım, taş 15, gelmek, sıva 14, harç-harc, kiriş, kum, sene 13, ahşap, bina, kat 12, horasan, meşe, yenidünya 11, duvar, kalfa, kireç, müddet, som 10 kere kullanılmıştır.

9 kere kullanılan sözcükler, mevsim ve tahta;

8 kere kullanılan sözcükler, dayanmak, etraf, meclis, taban;

7 kere kullanılan sözcükler, âdi, kaplama, kiremit, metânet, nevi - nev', tuğla, yollama;

6 kere kullanılan sözcükler, harîk, nizam, ruhsat, sütun, taht, tam, yollama;

5 kere kullanılan sözcükler, çerçeve, çifte , dükkân, han, kereste, mertek, miktar, orta sirâyet, şitâ, üç, vaz';

4 kere kullanılan sözcükler, âdeta, ağaç, alt, bayağı, derun, dikkat, dolma, eshab - ashab, eyyam, gövde, hâlis, ikâme, istihkâm, kâffe, kaplanmak, kemer, kızanlık, küfeki, mahal, mahya, mertebe, mıkras/makas, muhâfaza, payanda, tecavüz, temel, tesviye, vakit, yapı, ziyâde;

3 kere kullanılan sözcükler, akça - akçe, az, ba'de-zan (-zin), bağdadî, bahar, çürümek, fâide - fayda, fukarâ, ihtimam, imal, ince, irtifâ, kad, kat', kaynamak, kebir keyfiyet, kıymet, köşe, mahâret, mevki, misillu, mûcib - mûvip, muharrer, nâr, ömür - ömr, şerâit, taraf, ûlâ, üst , zarar, zemin, ziyanakça - akçe, az, ba'de-zan (-zin), bağdadî, bahar, çürümek, fâide - fayda, fukarâ, ihtimam, imal, ince, irtifâ, kad, kat', kaynamak, kebir keyfiyet, kıymet, köşe, mahâret, mevki, misillu, mûcib - mûvip, muharrer, nâr, ömür - ömr, şerâit, taraf, ûlâ, üst , zarar, zemin, ziyan;

2 kere kullanılan sözcükler, aceze, ara, âsâyiş, aşağı, bakır, bâlâ, bastırılmak, battal, behemehal, boyalı, câbecâ, cins, çap, çıralı, demir, esas, eşya, etmek, götürmek, hakîkiye, halel, herkes, hîn, imâr, imtizaç- imtizac, îras, irâs, istihsal, îtinâ, kabaca, kadar, kalınlık, kaplamak, kaplatma, kavis, kenar, kesp, kesip, keten, kılınmak, kısım, kîse, kubbe, külliye, kürsü taşı, lâyıkıyle, mahlut, mehâzir - mahâzir, memur, meşruh, moloz, muhterik, mülk, müzâkere , nısf, nim, nohut, olmak, pâye, râbia, saç-sac, sağlam, sâire, sakf - sakıf, sâlise, sâniye, sıvanmak, sokak, süzme, tarafeyn, tatlı su, tavan, tebea - tebaa - teb'a - tab'a, teşvîkat, ticaret, toprak, vâridat, vecîh, verilmek, yağhane, yarım, yekpâre, zeyl - zeyil, zıvana;

1 kere kullanılan sözcükler, açıklık, âfet, ağırlık, aksam, alelumûm , âlet, âliye, ârıza, asla, ateş, bâdema, bağlamak, bahçe, bâni, boru, bedîhî, bekâ - bakâ, berklik, bervech, bilad, bilcümle, bi't-tahmin, bittecrübe, bölme, buçuk, cadde, câlib - câlip, cânip, cesâmet, cesîm, cevânib, cihet, cümle, cüz'î, çakıl, çam, çamur, çatı, çekilmek, çerden çöpten, damla, davranmak, dayanıklılık, def-defi, delik, dememek, direk, dolap, dört, döşeme, dûn, dülger, edevât, ednâ, efkâr, eğrilmek - iğrilmek, ehem, ehven, elli, elverişli, emel, emniyet, emtia, erbaa, esnâ, eşkâl, evsaf, evvel, evvelemir, farîza, fâsıla, fenalaşmak, ferc - ferç, ferd - fert, fiyat, garaz, geçenlerde, gibi, göstermek, guruş, gün, gürgen, gülgen, haber, had, hal, hardat, hâricî, hariç, hârika, hasar-dîde, hatıl, himmet, hurda, husûl, hüküm, ib'ad,

îcab - îcap, icbar, icrâ, iç, içinde, idare etmek, ifade, ifham, ikdam, iktidar, iktizâ, ilâh, ilave, ilhah, imkân, imla kılınmak, indifâ, inzibat, isabet etmek, îsal, ister, istîcab, istîdâd, istîdat, iş başı, îtâ, kâbil, kâffeten, kâmil, kanbur - kambur, karargîr, karıştırma, kat'â, katık, kepenk, kestâne, keşide, kifayet, kimse, kisân koğuş, kontrato, kudret, kullanılma, kurmak, kurtarılmak, kutur, kuvve, külliyetli, kündeke, kündekâr, kürsü, lâma, lüzum, mâdun, mağaza, makûle, mâlûmat, mâmul, Mart, masraf, mastur - mestur, masun, matlûb - matlûp, mâzeret, mechûl, mensûta, mesağ, mesned - mesnet, metânetli, mevad, mevâni, mevsimsiz, mezkûr, mezkûre, mikras-mikraz, muâvenet, mugâyir, muhassenât, muhâtara, mukaddem, mukaddemâ, muktedir, murâd, murat, mücerreb-mücerrep, mümkin, müsâit, müsâvât, müstesnâ, müstevcib, müşevvik, müteaddid-müteaddit, müteferria, mütehammil, müzâkerat, nerdüban, neşf, nev-resm, nezâret, nisvan, nizâmat, nizamname, on, otuz, ön, parmak, pek çok, pencere, perdah, perestli, rabt - rapt - rabit, rağbet, rehâvet - rahâvet, resîde, resim, rey, rıhtım, rutûbet, Rûz-ı kasım, rüchâniyet - rüçhâniyet, sâbıka, sabit, sabit olmak, saçak, sâir, sanat, sarf, savn, sayf, sekiz, senk - seng, serî, sıklet, sınıf, sıvatmak, sızıntı, siyah, söğe - söve, su, süknâ, sürme, şeriât, tabii, tahammül, tak, takdir, talik, tâmîrat, tanzim, tasavvur, tasdik, tatbik, tayin olmak - tayin etmek, tecviz, tedârik, teehhür, tehaffuz - tahaffuz, temayül, teshil, teshîlât, tesir, teşvik, tezkere - tezkire, toz, tulumba, uhde, umur, usûl, vazolunmak - vazedilmek, vech - veçh - vecih, vüs'at, yan, yanma, yaptırmak, yaz, yedi, yekdîğer - yekdiğeri, yekvücut, yeni, yirmi, yirmibeş, yüksek, yükseklik, yüz, zevât, zuhur sözcükleridir.

4.3 Ebniye Nizamnamesi 1849

1848 yılında yayınlanan Ebniye Nizamnamesi yalnızca İstanbul'da uygulanmak üzere oluşturulmuşken 1849 yılında yayınlanan Ebniye Nizamnamesi ülke genelinde uygulanmak üzere oluşturulmuştur (Kirpi 2020). Ersoy (2017), 1848 tarihli Ebniye Nizamnamesi ve Ebniye Beyannamesinin yayınlanmasından sonra uygulamada yaşanan sorunlar sebebiyle bir yıl sonra 1849 tarihli tüzüğün yürürlüğe girdiğini aktarır. Bu metin, 1849 tarihli 2. Ebniye Nizamnamesidir.

1848 tarihli Ebniye Nizamnamesi EN1, 1849 tarihli Ebniye Nizamnamesi ise EN2 olarak anılacaktır. İki metnin karşılaştırılmasında sözcüklerdeki değişiklikler EN1 > EN2 sırasıyla verilmiştir. Eklenen ve çıkarılan sözcükler önlerindeki + ve –

simgeleriyle belirtilmiştir. Parantez içindeki ifadeler hem EN1 hem de EN2'de yer alan sözcüklerdir. Kuralların içeriğine dair olmayan, sadece anlatım ve dilin kullanımına yönelik küçük değişikliklerin çevirirden kaynaklanıyor olması ihtimali de vardır.

4.3.1 Ebniye Nizamname 1849 Konuları

1849 Ebniye Nizamnamesi metninde, düzenlemelerin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır. Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.3.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.9) verilmiştir.

4.3.1.1 1. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 1. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 1. Maddesi anlatımdaki bazı küçük değişiklikler dışında aynıdır. Söz konusu farklılıklara örnekler, 'çıkmaz sokak' yerine 'çıkmazlar', 'sokaklara' yerine mahallerden sokaklara, 'ebniyeden' yerine 'mahallerden', müsife-i tesfiye yerine münasıfeten, nısıf hissesinin yerine nısfı hissesinin ve tecdid (yenileme) yerine tahdid (sınırlama, tarif etme) sözcüklerinin kullanılmış olmasıdır. 1. Maddedeki farklılıklar incelendiğinde anlatımı kolaylaştırma amacıyla yapılmış değişiklikler olduğu görülür, kuralın içeriği ile ilgili bir değişiklikten söz edilemez. Değişiklikler anlatımı ve anlaşılırlığı iyileştirmek adına yapılmıştır.

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 1. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 1. Maddesi içeriği birbirinin aynısıdır ve yolların genişliklerine getirilen bir standartla ilgilidir. Bu yönetmelik maddesi, yolların genişliği ile getirilen kurallar dolayısıyla doğrudan yangın güvenliğine yönelik katkısı olan bir özellik içerir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle terimler, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yolların genişliği, binalar arasında doğal olarak bir ayırma mesafesi oluşturacağı için yangın yayılımının engellenmesine yardımcı bir özellik taşır. Ayrıca çıkmaz yolların sonlandığı noktada yapıların birbirine bitişik ya da yakın olma ihtimali düşünüldüğünde, binalar arasında olması istenen mesafelerin sağlanamayacağı ortadadır. Dolayısıyla yangının yayılımını sınırlandırma ile de ilgili ciddi bir zorluğa sebep olacağından ayırım konusunu barındırır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yangın yerine yaklaşımın tek taraftan yapılabilmesi ile sonuçlanacak çıkmaz yollar ayrıca bu yolun erişime açık olmaması durumunda başka bir tehlike barındırdığından müdahale ile ilişkilidir.

Büyük cadde, âdi cadde ve sokak olarak üç sınıfa ayrılan yolların genişlikleri de sırasıyla 10 zıra (758,0 cm), 8 zıra (606,4 cm) ve 6 zıra (454,8 cm) olarak belirlenmiş. Yollanın genişlikleriyle ilgili bu düzenlemeler daha geniş ölçekte şehir planlaması ve değişen ulaşım ihtiyaçlarına yanıt vermeye yönelik olsa da kaçınılmaz olarak binalar arası yangın yayılımını kontrol etmeye yönelik ‘ayırma mesafesi’ stratejisi bağlamında yangın güvenliğini sağlamaya yardımcı bir özellik taşımakta. Yol genişliklerinde gerçekleştirilmek istenen bu artış, çıkan yangının yayılımını engellemeye katkıda bulunacağından yukarıda anılan konulardan ayırma/sınırlandırma içinde değerlendirilmiştir.

4.3.1.2 2. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 2. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 2. Maddesi birbirinin neredeyse aynısındır. Nizamına sözcüğü yerine nizamnamesine ve sokaklara yerine sokaklar sözcüğünün kullanılmış olması dışında biçime dair bir değişiklik bulunmaz.

İkinci madde, içeriğe dair bir yenilik taşımaz ve yol genişlikleriyle dolayısıyla yangınla ilgilidir. Bu maddede 'genişliği nizamına muvafık veyahut daha vüsatlî bulunan sokaklar' olarak tanımlanan yollar, şehir dokusu içerisinde halihazırda mevcut yolların genişliklerinin, anılan üç sınıfta belirtilmiş en az genişliklerin üzerinde olması durumudur. Madde bu gibi yol genişliklerinde daraltmaya gidilmeyeceğini güvence altına almaya yöneliktir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Genişliği belirlenmiş en az yol genişliklerinin üzerinde bulunan yolların daraltılmadan korunması söz konusu olduğu için ayırma/sınırlandırma bağlamında yangın güvenliği ile doğrudan ilişkilidir. Bu maddenin düzenleme içinde yer almasıyla ilgili dikkate değer bir durum söz konusudur. İlk maddeye yapılan bu ek, başka bir deyişle, verilen yol genişlikleri değerlerinin üzerinde yol genişlikleri olabileceğini vurgulayarak bu ölçülerin 'gerekli ya da izin verilen en az (required minimum)' değerler olduğunun altını çizmesidir. Ayrı bir madde ile açıklanan bu detay, izin verilen en az gereklilik (minimum) kavramına duyulan ihtiyacın bir göstergesidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Belirlenen yol genişlik sınırlarının üzerinde olan yollarda daralmaya izin verilmeyen bu kuralla müdahale edecek tarafın kolay ve engelsiz erişimi ve yol genişliğinin bina cephesine ulaşılabilmesi açılarından önemi dolayısıyla, müdahale başlığı kapsamındadır.

4.3.1.3 3. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 3. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 3. Maddesi 3. de birbirinin neredeyse aynısındır. Değişiklik, 'sokak yüzünde yerine 'sokak yüzünden' anlatımındaki sözcük eki kullanımı ile sınırlı olup, içerikle ilgisizdir.

Üçüncü maddede de yolların genişliklerini istenen ölçülere çıkarabilmek amacıyla yapılacak değişiklikler çerçevesinde yeni yapılacak binalarda ve duvarlarda yola terk edilecek alanı gözeterek geri çekilmemesi durumunda inşaata izin verilmeyeceği belirtilmektedir. Burada kullanılan 'müceddeden inşa olunacak hân ve hâne ve dükkân' ifadesinde yeni-mevcut bina ayırımına tekrar rastlıyoruz. Bununla birlikte, bu ifadede yapı sınıflandırmalarına dair bilginin yer alması açısından önemlidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede, uygulamalarda yol genişlikleriyle ilgili kurallara uygunluğun, ruhsatlandırma ile kontrolü söz konusu olduğu için bu kapsamda yer alır.

- **Ayırım**

Yol genişlikleriyle ilgili düzenlemeler binalar arasında oluşan mesafeler açısından yangının yayılması tehlikesini azaltması açısından önemlidir. Bu sebeple ayırma konusu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yol genişlikleri, müdahale amacıyla engelsiz ve kolay erişim yanı sıra cepheden müdahale ile ilişkili olduğundan bu konu kapsamındadır.

4.3.1.4 4. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 4. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 4. Maddesi arasındaki farklar da çoğunlukla anlatımı iyileştirmeye yönelik değişikliklerdir. Bu maddedeki en dikkati çeken değişiklik, 'han 'sözcüğünün çıkarılmış olmasıdır. Dükkân ve mağaza sözcüklerinin kullanımı aynı kalmış fakat hanların bina türü olarak listelenmesine gerek görülmemiştir. Yenileme anlamı taşıyan tecdid sözcüğü, yerini sınırlama, tarif etme anlamlı tahdid sözcüğüne bırakmıştır.

Değişiklikler, 'imiş bulunan' yerine 'yanmış bulunan', 'muvafakıyet' yerine 'muvafakat', 'evvel ebniye' yerine 'ol ebniye', 'inşasında' yerine 'inşasından', 'tecdid' yerine 'tahdid' ve 'mezkûre' yerine 'mezkûrenin'sözcüklerinin kullanılmasıdır.

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 4. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 4. Maddesi içerikleri aynıdır. Bu maddede yanmış kâgir binaların sokak genişliğini arttırmaya hizmet edecek şekilde geri çekilmesinin mümkün olmadığı ve sahibinin razı olmaması durumda, bu binaların yenilenmesi veya yeniden yapılması durumunda söz konusu geriye çekmenin mutlaka uygulatılacağı belirtilmiştir. Aksi taktirde izin/ruhsat verilmeyecektir. Ayrıca bu türden binaların varlığında zarar (tehlike) veya kaldırılmasında kamu yararı olması durumunda sahibi değeri üzerinden devlete satmaya ya da bu tehlikeyi ortadan kaldırmaya mecbur tutulacaktır. Bu maddede bulunan malzemeye bağlı olarak getirilen bir düzenleme görüyoruz. 2. Maddede yer alan işlev/kullanım sınıflandırması ise daha genişlemiş

olarak karşımıza çıkıyor. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede, uygulamalarda yol genişlikleriyle ilgili kurallara uygunluğun, ruhsatlandırma ile kontrolü söz konusu olduğu için bu kapsamda yer alır.

- **Ayırma**

Yol genişlikleriyle ilgili düzenlemeler binalar arasında oluşan mesafeler açısından yangının yayılması tehlikesini azaltması açısından önemlidir. Bu sebeple ayırma konusu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yol genişlikleri, müdahale amacıyla engelsiz ve kolay erişim yanı sıra cepheden müdahale ile ilişkili olduğundan bu konu kapsamındadır.

4.3.1.5 5. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 5. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 5. Maddesi arasındaki değişiklikler anlatımı iyileştirmeye yönelik, içeriğe dair olmayan değişikliklerdir. Değişiklikler, 'hadd-i nizamından' yerine 'hatt-ı nizamından', 'nizamına tatbiken' yerine 'lüzumuna tatbiken', 'sahibi' yerine 'eshabı', 'geri' yerine 'geriye ve 'çekecektir' yerine 'çekmesi' sözcüklerinin kullanımıdır.

Madde, mevcut kâgir mağaza ve buna benzer binaların sokak genişliklerinin belirtilmiş sınırın altında olması durumunda, sahibinin binayı düzenlemeye uygun olacak şekilde geri çekeceğini belirtir. Çekilmemesi durumunda üzerine bina ya da

ek yapılmasına izin verilmeyecektir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Düzenlemeye uygun olması durumunda inşaata izin verileceği dile getirilmiş olmasından dolayı kontrol konusu kapsamındadır.

- **Ayırım**

Yol genişlikleriyle ilgili düzenlemeler binalar arasında oluşan mesafeler açısından yangının yayılması tehlikesini azaltması açısından önemlidir. Yol genişlikleriyle ilgili içeriğinden ötürü ayırma konusu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yol genişlikleri, müdahale amacıyla engelsiz ve kolay erişim yanı sıra cepheden müdahale ile ilişkili olduğundan bu konu kapsamındadır.

4.3.1.6 6. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 6. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 6. Maddesindeki değişiklikler anlatımı iyileştirmeye yönelik, içeriğe dair olmayan değişikliklerdir. Değişiklikler, 'olduğunda' yerine 'olduğu halde', 'sokağın' yerine 'bulunduğu sokağın' sözcükleri seçimleridir.

Altıncı madde, hayır binalarıyla devlet binalarının da sokak genişlikleriyle ilgili düzenlemelere uygun inşa edileceğini ifade eder. Şimdiye kadar anılan binalar ve kullanımlar dışındaki cami-i şerif, türbe, mektep, çeşme ve benzeri binalarda da getirilen yeni düzenlemeye dahil edildiği görülüyor. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yol genişlikleriyle ilgili düzenlemeler binalar arasında oluşan mesafeler açısından yangının yayılması tehlikesini azaltması açısından önemlidir. Yol genişlikleriyle ilgili içeriğinden ötürü ayırma konusu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yol genişlikleri, müdahale amacıyla engelsiz ve kolay erişim yanı sıra cepheden müdahale ile ilişkili olduğundan bu konu kapsamındadır.

4.3.1.7 7. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 7. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 7. Maddesindeki değişiklikler içeriğe dair olmayan değişikliklerdir. Değişiklikler, 'müberrat ve saire' yerine 'müberrât-ı sâire', 'tevfikan' yerine 'tatbîkan' sözcüklerinin kullanılmış olmasıdır.

Yedinci maddede bahsedilen yangın geçirmiş yerlerdeki cami, medrese, hayır yapısı ve benzeri yapıların önlerinde açıklık ya da avlu bulunuyorsa, yine aynı şekilde nizamnameye göre düzenleneceğinden bahsedilmektedir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yol genişlikleriyle ilgili düzenlemeler binalar arasında oluşan mesafeler açısından yangının yayılması tehlikesini azaltması açısından önemlidir. Yol genişlikleriyle ilgili içeriğinden ötürü ayırma konusu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yol genişlikleri, müdahale amacıyla engelsiz ve kolay erişim yanı sıra cepheden müdahale ile ilişkili olduğundan bu konu kapsamındadır.

4.3.1.8 8. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 8. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 8. Maddesindeki değişiklikler içeriğe dair olmayan değişikliklerdir. Kullanımdaki farklar, 'tesadüf eyledikte' yerine ‘tesadüf edildikte', 'tarafındaki' yerine 'taraftaki', 'biltetkik' yerine 'bittetkik', 'kılınırda' yerine 'kılınır ise' sözcüklerindeki kullanımdır.

Sekizinci maddede, köşe binaların her iki taraftan geri çekilmesi gerekliliğinin söz konusu olduğu ve bunun uygulamada zorluklar barındırması durumunda bina sahibinin kaybını karşılamaya yönelik ödeme yapılacağından bahseder. Köşe binanın iki yönde geri çekilmesinden kaynaklı kalan alanın kullanılamaz boyutta olması durumda dilenirse komşuları tarafından değerinde satın alınabilecektir. Madde, yangına dair konularla ilgili değildir.

4.3.1.9 9. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 9. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 9. Maddesinde, boş araziler üzerine yapılmasında sakınca olmayan binaların inşası bahsinde, sayılan yapı türlerine kâgir han binalarına ek olarak nimkâgir olan han

binaları da eklenmiştir. Değişiklik, kârgir han yerine ‘kârgir ve nîmkârgir han’ ifadesinin kullanımı olup içeriğe dairdir ve kapsamdaki yapısal bina türüne ek söz konusudur.

Dokuzuncu maddede bu ilk imar düzenlemesi olarak kabul edilen metnin sadece İstanbul’da (Dersaadet dahil ve haricinde ve Bilad-ı Selase) uygulanacağının ifadesini görüyoruz. Bu alanlarda yapımında mahsur olmayan binaların inşasının padişah iznine bağlandığı belirtilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Boş alanlarda bina yapımının izne bağlanması söz konusu olduğundan kontrol konusu kapsamındandır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.10 10. Madde

Düzenlemenin onuncu maddesi, bina yüksekliklerine getirilen sınırlamalarla ilgilidir. 1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 10. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 10. Maddesi içerikleri arasında önemli bir fark yer alır. Ebniye-i âliye-i mirîye hariç tutularak binalar için izin verilen en fazla yükseklik sınırı ile ilgili düşüşle, bina uygulamasına getirilen sınırlama ile yangın güvenliği arttırılmış, kural daha sınırlayıcı hale gelmiştir. Özel mülk olan binalarda yükseklik sınırı, ahşap olanlar

için 14 zıra (10,612 m), kâgir olanlar için ise en fazla 20 zıra (15,16 m) olarak belirlenmiştir. Buna karşın izin verilen bina yüksekliğinin azaltılmasıyla birlikte, EN2'de kafir binalar için belirtilen yükseklik sınırının bir-iki arşın aşılmasına 'bir şey denmeyeceği' belirtilmiştir.

Biçime dair bir değişiklik, ilk cümlenin, anlaşılırlığı artıracak şekilde ikiye bölünmüş olmasıdır.

Son cümle içeriğe bağlı değişikliğe göre baştan düzenlenmiştir.

Madde, barındırdığı kavram ve sınıflandırmalardan dolayı 'terim ve tanım'la sınırlandırmaların görüldüğü ifadelerden dolayı 'yapısal' konusuyla ilgilidir. Ölçü sınırlandırmalarıyla birlikte ruhsat vurgusundan dolayı 'yaptırım ve kontrol' konusuyla ilgilidir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede bina yüksekliğine uygunluk durumunda ruhsatlandırma vurgusundan dolayı kontrol konusu kapsamındadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla yüksekliği ile ilgili getirilmiş sınırlandırmalardan dolayı yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.11 11. Madde

Bu madde iki yönetmelik arasındaki önemli değişikliklerden birinin görüldüğü kurallardandır. Bina çevresindeki ayırma tedbirinin detaylandırıldığı, tartışmaya açık durumların en aza inrilmek istendiği görülür.

Onbirinci maddede, EN1'de ahşap hane ve dükkân yapanların güçleri yetiyorsa binanın iki tarafına kâgir duvar yapmaları istenmiştir. Bina sahiplerinin binanın iki tarafına kâgir duvar yapmaya gücünün olmaması durumunda ise söz konusu duvarın 10 hane dükkân arasına yapılması istenmiştir.

EN2'de ise binanın kıymetine bağlı olarak, 500 kese akça değerin üzerinde bina yapılmasının söz konusu olduğu durumda ahşap binaya izin verilmeyeceği, binanın kâgir yapılmasının mecburi olduğu belirtilmiştir. 500 kese akça değerden düşük bina yapacak olanların da binalarını kâgir yapmaya teşvik edileceği belirtilmiş, yapmamak için geçerli sebebi olanların bina çevresinde iki zira yüksekliğinde kâgir duvar yapmaları istenmiştir. 500 kese akça değerinden düşük bina (hane ve dükkân) yaptıracak bina sahiplerinin, bina çevresine kâgir duvar da yaptıramayacak durumda olmaları halinde binaların her 5 hane ve dükkânda bir kâgir duvar yaptırılacağı, yerin izin verdiği ölçüde binalar arasında da bahçe, açıklık ve aralıklar da bırakılacaktır. Bununla birlikte bu gerekliliklerin binanın değerine bağlı olarak belirlenmiş olması, kullanıcıların ekonomik olarak gözetilmiş olduğunu gösterir.

Hem içerik hem anlatımda değişiklikler bulunur. Kural daha detaylandırılmış ve birkaç binanın birlikte ayrılması durumunda gerekliliği, 10 binadan 5 binaya indirilerek kural daha sınırlayıcı hale getirilmiştir.

Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede binalar arasında yapılması gereken duvar, yangın yayılımının engellenmesi amacı taşır. Binanın yerine göre imkân varsa bırakılması istenen,

bahçe, açıklık ve aralık gibi boşuklar da aynı amaca hizmet eder. Bu işlevinden dolayı ayırım konusu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.12 12. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 13. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 13. Maddesi, tamamen aynıdır ve on birinci maddede anılan duvarın ve mahallinin maliyetinin kimler tarafından ve ne oranda karşılanacağını açıklar. Madde, yangına dair konularla ilgili değildir.

4.3.1.13 13. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 13. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 13. Maddesinde, binalar arasında yapılması istenen duvarın masrafının paylaştırılmasında, binalar arasında kâgir olanlar varsa ya da binasının çevresine kâgir duvar yapılmış ise, bunların sahiplerinin payına bir bedel düşmeyeceği açıklanmaktadır. Devamı olduğu on ikinci maddede olduğu gibi, bu madde de yangına dair konularla ilgili değildir.

4.3.1.14 14. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 14. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 14. Maddesi, metinlerde tamamen aynıdır. On dördüncü madde yeni yapılacak han binalarına özeldir. Uygun olan yerlerde bu binalara sokak genişliği standardı gözetilerek izin verileceği belirtilmiştir. Binanın arsasının vakıf olması durumdaki bazı uygulama detayları verilerek, mevcut ahşap hanların geniş çaplı tamiri, ek yapılması ya da temelden yeniden inşası söz konusu olduğunda ancak düzenlemeye uygun olarak inşasına izin verilecektir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu madde, içerdiği izin ve ruhsat vurgularından dolayı kontrol başlığı kapsamındandır.

- **Yapısal**

Madde, yeni han binalarında kâgir malzeme zorunluluğu ve dolayısıyla strüktür kısıtlaması sebebiyle yapısal konusu kapsamındandır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.15 15. Madde

1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 15. Maddesi ile yangın yükü fazla olan ticari binaların tümünün kâgir olması mecburiyeti getirilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Yangın yükü fazla olan binalarda kâgir malzeme zorunluluğu ve dolayısıyla strüktür kısıtlaması sebebiyle yapısal konusu kapsamındandır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.16 16. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 15. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 16. Maddesi olarak karşımıza çıkar. Değişiklikler içeriğe dair olmayan değişikliklerdir. On altıncı madde de hanlarla ilgili olup, kâgir ve yarı kâgir binaların arsa ilavesiyle genişletilmek istenmesi durumunda eklenecek yapının da kâgir ve yarı-kâgir olması ve düzenlemeye uygun olması durumunda izin verileceğini belirtir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Maddedeki izin vurgusundan dolayı kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Yeni han binalarına yapılacak eklerde kâgir ve yarı-kâgir malzeme zorunluluğu dolayısıyla strüktür kısıtlaması sebebiyle yapısal konusuyla ilişkilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.17 17. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesi 16. Bendi ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 17. Maddesi olarak yer alır. Bu maddede, hayır binalarıyla devlet binalarının da sokak genişlikleriyle ilgili düzenlemelere uygun inşa edileceğini ifade edilmiştir. Şimdiye kadar anılan binalar ve kullanımlar dışındaki cami-i şerif, türbe, mektep, çeşme ve benzeri binalarda da getirilen yeni düzenlemeye dahil edildiği görülüyor. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yol genişlikleriyle ilgili düzenlemeler binalar arasında oluşan mesafeler açısından yangının yayılması tehlikesini azaltması açısından önemlidir. Yol genişlikleriyle ilgili içeriğinden ötürü ayırma konusu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yol genişlikleri, müdahale amacıyla engelsiz ve kolay erişim yanı sıra cepheden müdahale ile ilşkili olduğundan bu konu kapsamındadır.

4.3.1.18 18. Madde

1849 tarihli Ebniye Nizamnamesine eklenen 18. Maddede gücü olanların yaptırdıkları kâgir binalar için sağlam ruhsatı verileceğini, gücü olmayanların dükkânın etrafını moloz duvar, önünü imkân olduğu sürece tuğladan yapmaları gerektiği belirtilmiştir. Saçak ve sürme kepenkler sac ile kaplanıp kiremitler horasan kireci veya kumlu harçla bastırılacaktır. Bahsi geçen tüm önlemler malzeme kısıtlaması ve sınırlama (containment) ile ilgilidir.

- **Önleme**

(Som kârgîr yapamayacaklar) dükkânın önlerini imkânı mertebede tuğladan yapıp, yeni stilde saçak ve sürme kepenkleri saç kaplatıp, üzerinin kiremitleri horasan kireç veya kumlu harçla bastıracaklardır. Yapısal olmayan malzemelerin tutuşma tehlikesinin azaltılması söz konusudur.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kâgir yapanlara ruhsat verilmesi söz konusudur.

- **Ayırım**

(Som kârgîr yapamayacaklar) dükkânın etrafını moloz duvar yapacaklardır.

- **Yapısal**

Gücü olanların, dükkânlarını som kârgîr yapmaları söz konusudur.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.19 19. Madde

1849 tarihli Ebniye Nizamnamesine eklenen 19. Maddede Kâgir bina ve kâgir duvarlar arasında yapılacak ahşap binaya izin verilmeyeceği, kâgir yapabilene sattırılacağı belirtilmiştir. Bu kâgir malzeme ile istenen tedbirleri sağlamış binaları da korumaya yönelik, yangin güvenliğini arttırıcı ve uygulamayı kısıtlayıcı bir tedbirdir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kârgir binalar arasında ahşap binaya ruhsat verilmemesi bağlamında ruhsat ile kontrol söz konusudur.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir sekiz-on hane ve dükkândan oluşan sırada, araya ahşap bina yapılması yasağı söz konusudur.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.20 20. Madde

1849 tarihli Ebniye Nizamnamesine eklenen 20. Maddede dükkânlar üç sınıfta tanımlanmıştır. Bunlardan ilki üç tarafı kâgir olup, kanatları sacdan yapılmış, saçakları sac kaplı, kiremitlerin harçla bastırıldığı en güvenli sınıftır. İkinci sınıfta etrafı duvarla çevrilmiş, sürme kanatları sacdan yapılmış, saçakları sacla kaplanmış çatıları harç ve kiremitle örtülü binalar bulunur. Üçüncü sınıfta ise kâgir yapılması ya da duvar çevrilmesi mümkün olmayan sulak ve bataklık yerlerde binanın açıkta kalan yerleri ve kanatları sacdan, saçakları sac kaplı çatıları harçlı kiremitle örtülü binalar bulunur.

Yanıcı malzemeye karşı, dükkânlar bağlamında önemli sınırlamalar getirilmiştir.

- **Önleme**

Malzeme kontrolu, yanmaz malzeme (kâgir, harç, saç) kullanma zorunluluğu getirilmiştir.

birinci kısım: kâgir yani üç tarafı duvar, kanatları nev-resm süre olarak saçtan, saçakları saç kaplı, sakfına harçla kiremit bastırarak;

ikinci kısım: mevcud olan dükkânları müstakil çarşı gibi bir daire içinde olmak üzere arka ve yanlarında duvar keşîdesi (çekilerek) ve saçtan sürme kanat ve saçaklarına saç kaplayarak ve sakflarına harç ile kiremit vaz'ıyla inşa edilecek;

üçüncü kısım: yerleri kâgir yapılmasına ve duvar çekilmesine uygun olmayan (sulak ve bataklık) ise, dükkânların dış tarafı yanni açıkta kalan mahalleriyle kanatları saçtan olup ve saçaklarına diğerleri gibi saç kaplayıp cümlesinin sakftarı harçlı kiremit ile örtülecektir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

İkinci tür daire içindeki mevcut dükkânların çevresine duvar çekme gerekliliği (ikinci kısım: mevcud olan dükkânları müstakil çarşı gibi bir daire içinde olmak üzere arka ve yanlarında duvar keşîdesi (çekilerek) ve saçtan sürme kanat ve saçaklarına saç kaplayarak ve sakflarına harç ile kiremit vaz'ıyla inşa edilecek)

- **Yapısal**

Yeni yapılacak dükkânlarda kâgir (üç tarafı duvar ve kanatları saçtan sürme) zorunluluğu.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.21 21. Madde

1849 tarihli Ebniye Nizamnamesine eklenen 21. Maddede yine yanıcı malzeme olan ahşapla ilgili önemli bir sınırlama yer alır. Yeni yapılacak evlerde binaların ahşap kaplanmasına izin verilmeyeceği belirtilmiştir. Seçenekler tuğla malzeme ile dolgu yapılması ya da bağdadi yaptırılarak binanın dışını yangına tepkisiz katkısız sıva (horasan ve süzme kireç ya da kum ve keten karışımıyla) ile kaplanmasıdır.

Bina dışının malzemesi ile ilgili bu sınırlandırmalar, yangının yayılımını engellemek (containment) amacı taşır.

- **Önleme**

Bina dışında tahta kaplama yasağı ile tutuşma tehlikesnin azaltılmaya çalışılması söz konusudur.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Az vakitte dökülmemesi için hâlis harçla sıvattırılmasına memurları tarafından sürekli dikkat edilecektir. Tahta kaplamaya ruhsat verilmeyecektir.

- **Ayırım**

Ayırım ile ilgili içerik bulunmamaktadır.

- **Yapısal**

Dış duvarda tuğla ile dolma duvar, olamıyorsa bağdadi ve her durumda horasan ve süzme kireç ya da ince kum ve keten ile sıvanması mecburiyeti yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Tahta kaplı olarak ifade edilen cephe kaplama malzemesinin, 'harîkin çarçabuk sirayete sebep olması yanı sıra diğer binalar için de sakıncalı olduğu tecrübeyle bilindiği için' olarak ifade edilen tehlikesi, yaşanan yangınlardan çıkarılan derslere, sahadan sağlanan bilginin düzenlemede yer bulmasına işaret eder.

4.3.1.22 22. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesinin 17. Bendi, 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 22. Maddesidir. Siper sözcüğünün yerine saçak sözcüğünün kullanılması dışında değişiklik bulunmaz. İçerik aynıdır.

Anılan han, hane ve dükkân işlevleri bu kuralın, ticari kullanımla ilgili bir düzenleme olduğunu gösterir. Bu açılardan bu madde terimler, önleme ve ayırma konularıyla ilişkilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Binanın dışındaki yanıcı madde yükünün azaltılması ve saçak ve siper olarak anılan dış cephede bulunan mimari öğelerin boyutlarındaki kısıtlama, alevin iletimi yoluyla yangının yayılımının engellenmesi amaçlanmıştır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Asıl saçaklarda malzeme kısıtlamasının olmayıp, kapı üzeri ya da sokak cephesinde yapılacak siperlerde yanmaz malzeme kısıtlamasının olması, söz konusu tedbirin

bu bölgelerde binalar arası mesafelerin, ticari birimlerin ana cephesinin önündeki açıklığa göre, görece daha az olmasından dolayı alınmış olduğunu düşündürür.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.23 23. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesinin 18. Bendi, 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 23. Maddesidir. Baca için kullanılan 'kâgir yüzlü' ifadesi yerine, 'kâgir kuburlu (borulu)' ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca, konak kahve ocakları yerine konak ocakları ifadesi ile tehlikeli mahal kapsamı genişletilmiştir.

Anlatımı geliştirme amaçlı değişiklik bulunur. Konak kahve ocakları, konak ocakları olarak daha genele yayılmıştır. İçerik bu ayrıntı dışında aynıdır. Bu madde, yeni yapılacak evlerin mutfaklarıyla, dükkân ve han odalarının ocaklarının bacaları ile ilgili malzemeye dayalı bazı kısıtlamalar getirmektedir. Bacalar tuğladan kâgir olarak, metal hatılla, katıksız harç kullanılarak ve çatı kaplamasından 2 zıra (151,6 cm) daha yükseğe kadar inşa edilecektir. Konakların (daha küçük olmasına rağmen) kahve ocaklarının bacalarında dahi sac boru ile tedbir alınıp, zeminine ve tavanına sac kaplanacaktır. Ahşap evlerin orta katında ahşap üzerine mutfak yapılmayacaktır. İçeriği açısından on sekizinci madde terimler, önleme ve ayırma konularıyla ilişkilidir.

Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yaygın ahşap malzemenin tehlikeli işlevle ilişkisinin azaltılmasına yönelik önlemler, önleme ile ilgilidir ve Önleme konuısu kapsamına girer. Çıplak ateş ve ısının kullanıldığı mekânların binanın kalanından ayrılması gibi bugün rastladığımız derecede bir ayırma söz konusu olmasa da bina içinde daha güvenli

bir bölge olan zeminde konumlandırılması ve en azından tehlikeli işlevin çevresinde yangına tepkisiz malzemelerle önlem alınmaya çalışılması bu amaca yönelik çabalardır. Ayrıca halis harç kullanımının mecbur tutulması kaliteli malzeme seçiminin yanı sıra harçta organik malzemenin de bulunmaması anlamına gelir. Bu sebeple de önleme konusu kapsamında değerlendirilebilir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Isı ve alev yayılımının kontrol edilmesine yardımcı olacak kâgir baca mecburiyeti, ahşap yapı üzerine orta katta mutfak planlanamayacak olması tehlikenin sınırlandırılmasına hizmet edecek türdendir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.24 24. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesinin 19. Bendi, 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 24. Maddesi olarak yer alır. Bu iki madde de büyük oranda aynı olup, yapımına izin verilecek cumbaların sadece demir parmaklıklı ve sac örtülü olması ile ilgili ifade EN2'de yeterli görülmeyip, cumba desteğinin de demir olması gerektiği belirtilmiştir. Biçim ile ilgili bir değişiklik 'usul ve nizamına binaen' yerine 'nizamına tatbikan' ifadesinin kullanılmasıdır.

Bu madde konutlara özel cephe çıkıntılarındaki bazı kısıtlamaları içerir. Cumba yaptırmak isteyenler evlerinin yapımında bu çıkıntıyı zeminden en az 5 arşın yükseklikten başlayarak uygulayabilecektir. Genişliği ise bir zırayı (75,8 cm) aşmayacak ve açıklıklarda pencere yüksekliğinde demir parmaklık bulunacaktır. Bu çıkıntının üzerindeki çatı örtüsü ancak sac olarak inşa edilebilecektir.

Yaptırılmak istenen demir balkonların ise kurallara uygun olması durumunda izin verilecektir.

Bu maddede cumba ve şehnişin ayrımının özellikle belirgin oluşu dikkate değerdir. Yapılacak cumbaların şehnişin şekline sokulmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Malzeme kısıtlamaları önleme kapsamındabir tedbirdir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Madde ayrıca ruhsat ve izin vurgularından dolayı kontrolle ilgilidir.

- **Ayırım**

Cephedeki çıkıntılar binalar arasında ayırımı sağlayan mesafede azalmayla sonuçlanacağından ölçüsünün bir üst sınıra bağlanmış olması, Ayırma ve Sınırlandırma konusu kapsamında değerlendirilebilir. Ayrıca pencerelerde kullanılması istenen demir parmaklıkların malzeme kısıtlaması önleminin yanı sıra, bu mimari öğenin, yangın anında binadan kopacak parçaları da bir miktar kontrol edeceğinin düşünülmüş olması muhtemeldir. Diğer taraftan, balkon yapımına ancak demir malzeme ile izin verilmesi, cumba yapımına getirilen kurallara göre daha sert bir kuraldır. Bu da ancak, kapalı bile olmayan balkon çıkıntısından, yangın anında kopması olası yanan parçaların yangın yayılımına katkıda olacağının düşünüldüğünü akla getirir.

Bu çıkıntıların zemin kotundan yüksekliğinde bir alt sınırın olması, yanıcı ve alev yayıcı ahşap malzemenin zemindeki tehlikeli işlev ya da olası çıplak alev kullanımından uzaklaştırılmasına yönelik bir düzenleme olduğunu düşündürür. Söz konusu mesafe sınırı, Ayırma ile ilişkilidir.

Cumba genişliği ise sadece bir zıra ile sınırlı tutulmuştur. Söz konusu mesafe sınırı, Ayırma ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.25 25. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesinin 20. Bendi, 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 25. Maddesi olarak yer alır ve aralarında değişiklik bulunmaz. Bu madde yine konut binalarına özeldir ve çamaşır sermek ya da oturmaya yarayan, çalışma bağlamında balkona benzer bir alandır. Dolayısıyla yine çevresine açık bir alan olmasından dolayı yangın anında kopması, olası yanan parçalar söz konusudur ve bu sebeple sadece demir kirişli, sac döşemeli (kaplama) ve etrafının da sac kaplı olması gereklidir. Balkondan daha büyük olmasından dolayı metal malzemenin kirişlerle kaplamalarda mecburi kılınması yine uygulamaya yönelik bir optimizasyondur.

Yirmi dördüncü maddeyle birlikte yirmi beşinci madde birlikte düşünüldüğünde cephe çıkıntısı ve binaya ait dış mekân alanları ile ilgili tehlike sınırlaması şu şekilde oluşmaktadır.

Şahnişin > Cumba > Balkon=Tahtabuş

Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Malzeme kısıtlaması yangını Önleme ile ilişkilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İfade edildiği şekliyle iznin anılan şartlara bağlanmasından dolayı Kontrol ilgilidir.

- **Ayırım**

Tahtabuş şeklindeki açık mekân yapımında kullanılacak malzeme ile ilgili Sınırlandırma konusu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.26 26. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesinin 21. Bendi, 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 26. Maddesi olarak yer alır. İlk ve ikinci Ebniye Nizamnameleri arasındaki en önemli değişikliklerden biri, dükkânlar için izin verilen yükseklikler ile ilgilidir. İlk nizamnamede verilen 7 arşınlık yükseklik, ikinci nizamnamede 5'e, üzerinde oda olan esnaf dükkânlarının yükseklik sınırı ise 10 arşın'dan 8 arşın'a düşürülmüştür. Bu değişiklikler, yangın güveniliğini arttırıcı, bina yapımını kısıtlayıcı niteliktedir.

Bu madde ahşap yapılacak esnaf dükkânları ile ilgilidir. Bu binaların yüksekliklerileyle ilgili üst sınır 5 arşın (379 cm) olmuştur. Dükkânların üzerinde oda ihtiyacı olması durumunda yükseklik sınırı 8 (606,4 cm) arşın olarak belirlenmiştir. Dükkân önlerinde yangın riski oluşturacak asmalıklar yasaklanmıştır. Han binalarındaki kâgir mecburiyetiyle birlikte düşünüldüğünde daha küçük ve daha alçak esnaf dükkânlarında ahşap konstrüksiyonun mümkün olması, daha küçük çaplı işletmelere tanınmış bir rahatlama ve optimizasyondur. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bina yakın çevresinde yanıcı asmalıkların yasaklanması, saçaklara getirilen boyut ve siperliklere getirilen malzeme sınırlandırmasıyla aynı eksende, Önleme kapsamındandır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Yükseklikliklere uyulması durumunda iznin verileceğinden bahisten dolayı Kontrol ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Ahşap strüktüre bağlı olarak belirtilen yükseklik sınırı Yapısal konusu ile ilişkilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.27 27. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesinin 22. Bendi, 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 27. Maddesi olarak yer alır ve aralarında değişiklik bulunmaz. EN1'deki 'nerdübanları dahilinde' ifadesine 'nerdübanları dükkânları dahilinde' şeklinde açıklık getirilmiştir. Değişklik ifadeyi geliştirmeye yönelik olup, içeriğe yönelik değildir.

Yirmi ikinci maddede esnaf dükkânlarında işlerinin gerektirmesi durumunda usta ve işçilerin dükkânda yatıp kalkmaları için dükkân mekânına bir iç merdivenle bağlanan, 40 arşın2 büyüklüğe kadar, usta ve işçilere yetecek kadar bir oda yapımına izin verilmektedir. Söz konusu işlevin öteden beri dükkânda kalmayı gerektiriyor olması önemle vurgulanmıştır. İşlev söz konusu olduğunda binanın kullanıcı için tanıdık olma durumu ve içinde uyunulması durumu tehlike profilinin belirlenmesinde önemli etkenlerdir. Bu madde bağlamında içinde uyunulacak mahallerin sadece işlevin mecbur kıldığı durumlarla sınırlandırılması, başlayan yangının fark edilemezliği tehlikesini azaltmaya yöneliktir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İznin vurgusundan dolayı Kontrol ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Merdivenin dışarıdan düzenlenmesi yerine ancak bina içerisinde yapımına izin verilmesi, cephe çıkıntılarıyla ilgili tehlikeleri azaltmaya yönelik olduğunu düşündürür. Bu açıdan Ayırmayla ilgili konu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.28 28. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesinin 23. Bendi, 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 28. Maddesi olarak yer alır. Değişiklikler içeriğe dair olmayan değişikliklerdir. Biçime dair bir değişiklik, 'ihdas' yerine 'inşa' sözcüğünün kullanılmış olmasıdır.

Bu maddede çarşılar dışında, mahalle arasında ve hane altlarında yeni olarak sadece bir dükkânın yapılmasına izin verilecektir. Konut amaçlı yerleşimlerin içinde yangın riski daha fazla olan ticari birimlerin adet olarak sınırlandırılması söz konusudur. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Ruhsat vurgusundan dolayı Kontrol ile ilgilidir

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

İşlevdeki tehlike derecelendirmesi sonrasında daha tehlikeli olan işlevin adetle birlikte, alanının kısıtlanması sebebiyle Yapısal konusu ile ilişkilendirilebilir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.29 29. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesinin 24. Bendi, 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 29. Maddesi olarak yer alır. Değişiklikler içerikle ilgili olmayan yazım farklarıdır.

Bumadde, üretimlerinde ateş kullanması gereken esnafların dükkânlarıyla ilgilidir. Bu dükkânların üzerinde konutları yoksa üç tarafının sokaktan 2 arşın yüksekliğinde halis harç kullanılarak çevresinde kâgir duvarla birlikte inşa edilmesi gerekmektedir. İfade, bu duvarın bina duvarından çok bina etrafındaki bir tür bahçe duvarını tariflediğini düşünündür. Çalışma tezgâhları üzerinde ise tavanların sacla kaplanması ya da bağdadi sıva ile kaplanması gerekmektedir. Ateşle çalışan esnaf dükkânlarının üzerinde konut olması durumunda ise, yeni yapılacak bu tür binaların tamamen kâgir yapılmaları gereklidir. Bu kural, dükkânın eskiden beri konut altında bulunan bir kullanım olması ve bu türden bir binanın yeniden yapılması durumunda geçerlidir. Söz konusu ifadeden, yeni yapılacak ve eskiden konut altında olmayan ateşle çalışan bir esnaf dükkânın üzerinde konut ile inşa edilemeyeceği anlaşılıyor. Dolayısıyla mevcutta bulunan karışık bir kullanım değilse, tehlikeli işlevli esnaf dükkânı ve konut işlevlerini bir arada barındıran bir binanın yapılamayacağı sonucu çıkmaktadır.

Bu madde tehlikeli işlemin ve olası yangının sınırlandırılması amacına yönelik açıkça tarif edilmiş tedbirlere yer veriyor. Tezgâh olarak sözü edilen çalışma alanında, ateş ve ısıyla yapılan tehlikeli işlem çevresinde, tavanın yangına tepkisiz malzemeyle kaplanması tedbirini getiriyor ve binanın çevresinde yangının sınırlandırılmasına yönelik yangına dayanıklı duvarların yapımını belli bir yüksekliğe kadar mecbur kılıyor. Üst katta uyunulan mekân (konut) bulunması durumunda ise bütün binanın kâgir olması şartı söz konusu.

Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Tehlikeli iş çevresindeki alınacak tedbirlerden bahsedilmesinden dolayı önlemeye yönelik Önleme ile ilişkilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Üretim yapılan mahal ile konut mahali arasındaki döşemenin de kâgir olması gerekliliği, kullanımlar arasında belirgin bir ayırım tedbirini tarif ediyor. Bununla birlikte binanın 3 tarafının yaklaşık 152 cm yüksekliğinde kâgir duvarla çevrilmesi, Ayırma ve Sınırlandırma ile ilişkili konu dahilindedir.

- **Yapısal**

Binanın konut işlevini de barındırması söz konusu ise tümünün kâgir olması gerekliliği binanın dayanım ve strüktürüne yönelik bir kısıtlamadır ve Yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.30 30. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesinin 25. Bendi ve 26. Bendin ilk cümlesi, 1849 tarihli Ebniye Nizamnesinin 30. Maddesinin ilk cümlesi olarak yer alır.

Bu maddede de ateşle işlem yapan esnaf dükkânlarına benzer şekilde, değirmen ve fırınların etrafının 3 tarafında kâgir duvar yapılması gerekliliği belirtilmiştir. Bu tedbir ile olası bir yangının yayılmasının engellenmesi hedeflenmiştir. Fırınların ateşle iş yapan esnaf dükkânından ayrı olarak belirtilmiştir. Bu maddede fırınlarla birlikte tehlikeli sayıldığı için birlikte anılan değirmenler dikkate değer. Bunun sebebi, unun havada asılı durması ve belli bir yoğunluğun üzerine çıkması durumunda patlama ve yangın tehlikesi oluşturmasının muhtemel olmasıdır. Değirmenlerin tehlikeli olarak tanımlanması ve ayırım tedbirinin alınmasına yönelik düzenleme, konuyla ilgili farkındalığa ve tehlikenin azaltılmasına yönelik niyete işaret eder.

EN1'in 26. Maddesi EN2'de 30. Maddenin ikinci cümlesi olarak yer alır. İfadede dükkân önündeki camlı kısmı niteleyen ifade eklenmiştir. İçerikte değişiklik

bulunmaz. Et depolama ile ilgili bölüntü yapılması gerekliliği ikinci nizamnamede kaldırılmıştır. EN1 26. Maddedeki dükkân içi bölünmesine getirilen yasağa, EN2 metninde ratlanmaz. Bu sınırlamada bir rahatlama gerçekleşmiştir.

Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Tehlikeli işlevli bina çevresinde alınacak kâgir duvar ile ayırma tedbirinden bahsedilmesinden dolayı ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.31 31. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesinin 27. Bendi, 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 31. Maddesi olarak yer alır. Bu iki maddedeki en büyük değişiklik, dükkânlara eklenecek bodrum katın açıklıkları ile ilgilidir. EN1'de bodrumların giriş kapılarının sokak seviyesinden aşağıda olması durumunda, kapalı tutulmak şartıyla demir bir kapağa izin verileceği belirtilmiş, mümkünse kapısının yandan açılması istenmiştir. EN2'de ise mümkünse kapısının yandan açılması istenmiş, mümkün olmaması durumunda ise üzerinde bulunan dükkânların içine açılması istenmiştir. Kural, kısıtlama arttirilarak daha güvenli tarafa kaydırılmıştır. Bodrum kattan kaynaklanacak tehlikenin sokak tarafına sirayeti en aza indirilmek istenmiştir

(containment). Maddede yapılan değişiklik, Sınırlandırma / Ayırma ile ilgili güçlendirici niteliktedir.

Madde, dükkânların altına yapılacak yeni bodrum hacimleriyle ilgilidir. Bu hacmin taş duvarlarla ve üzerinin tonoz kemerle inşa edilmesi şartı vardır. Bodrum katın sokak tarafında ve sokaktan daha düşük kotta olması durumunda kaldırımla aynı hizada demir kapak yapılması ve bu kapağın kapalı tutulması gereklidir. Mekâna ışık alabilmek için pencere açılması ancak demir parmaklıklarla mümkün olacaktır. Doğal ışık için açılacak bu pencerelerin 'aydınlık olacak kadar' büyüklükte yapılabileceğinin belirtilmesi, bu açıklıkların mümkün olan en az büyüklükte yapılmasına yönelik bir niyeti gösterir. Kapısının mümkünse yandan açılmasının istenmesinin, söz konusu açıklığın, binanın çevresindeki sokaklardan işleyiş ve belki genişlik açısından daha düşük dereceli olan tarafında düzenlenmesi demek olduğu düşünülmektedir. Bodrum katla ilgili tüm şartlar zemin üstüne göre her zaman daha tehlikeli olarak görülen bu hacimdeki olası bir yangının sınırlandırılmasıyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Kaldırım seviyesindeki kapağın, kapıları sokak tarafında çukurda ise, demir olması mecburiyeti ve demir parmaklıklı pencereye izin verilmesi yangın yükünün azaltılmasına yönelik olarak Önleme konusu kapsamındadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İzin vurgusundan dolayı Kontrol ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Taş duvarın ve tonoz kemerin dayanımıyla birlikte açıklıkların dışarıyla ara yüzünde istenen metal parmaklık ve kapaklar yangının sınırlandırılması ile ilgili Ayırım ve Sınırlandırma konusu içinde yer alır.

- **Yapısal**

Dükkân altındaki, bodrumlar için, etrafı kâgir duvar ve üzeri tonoz kemer mecburiyeti, diğer bir deyişle, yapısal malzemelerin taş duvar ve tonoz kemer olarak yangına karşı tepkisiz şekilde tarif edilmiş olması strüktürle ilgili olan Yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.32 32. Madde

1948 tarihli Ebniye Nizamnesinin 28. Bendi, 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 32. Maddesi olarak yer alır.

Bu madde, şehir dokusu içerisinde binalar arasındaki mesafeler açısından anlamlı olacak şekilde var olan boşlukların korunmasına yöneliktir. Bu kuralla birlikte iskele meydanları, cami avluları ve benzeri meydan açıklıklarında, yeni bina yapımına izin verilmeyecektir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İzin vurgusundan dolayı Kontrol ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Binalar arasındaki mesafeler bağlamından ötürü Ayırım konusu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.3.1.33 33. Bend

1948 tarihli Ebniye Nizamnesinin 29. Bendi, 1849 tarihli Ebniye Nizamnesi 33. Maddesi olarak yer alır.

Bu madde yeni bekar odalarının yapılmasını yasaklar. Bekar odalarının yangın açısından diğer mekânlara göre daha tehlikeli olmasını gerektiren tek sebep kullanıcının tek başına olması olabilir. Olası bir yangının başlangıcında mekânda daha fazla kullanıcı olması her zaman erken aşamada kontrolsüz yanmadan daha erken haberdar olma şansını arttırır. Bununla birlikte yasaklamanın tek başına yaşayan başka profildeki kullanıcıları kapsayacak şekilde genişletilmemiş olması, bu maddenin yangın güvenliği ile ilgisiz olduğunu sonucuna varmamıza sebep olur. Yangın güvenliği ile doğrudan ilişkili değildir.

4.3.2 Ebniye Nizamname 1849 Sözcükleri

4.3.2.1 Sözcük Grupları

1849 tarihli Ebniye Nizamnamesi'sinin Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' olarak karşımıza çıkan sözcükler sadece devlet ve memûr sözcükleridir. Yönetilenler tarafında ise; sahip/eshab, mal sahibi, her sınıf tabea ve kesân (hâne inşasına muktedir olacak her sınıf tabea ve kesân), tab'a/tebaa ve kesân (kimseler, beş yüz kese akça kıymetinden ziyade hâne inşasına muktedir olacak her sınıf tabea ve kesân) kârgir bina inşa edenler, esnaf ('sanatları iktizâsınca zarurî dükkânlarında yatar kalkar kabilinden olanların ustaları ve işçileri'), usta ve işçi sözcükleri yer almaktadır.

Genel kullanımla ilgili sözcükler, ebniye-i âliye, ebniye-i mîriyye, câmi ve medrese ve müberrât-ı sâire (hayrat ve hasenat yapıları), câmi, medrese, mekteb, türbe, çeşme, tebberruan li'l-vakf yaptırılan bina (bağış olarak), ticaret mevkii olan binalar, ticaret olan mahaller, cesimce binalar (büyükçe binalar, ticaret mevkii olan cesimce binalar), hân, hân (tebberruan li'l-vakf yaptırılan), çarşı, büyük çarşu, dükkân (3 kısım olarak sınıflandırma), dükkân (müstakil dükkân), berber, mağaza, konak, hâne kullanımlarıdır.

Tedbir gerektiren kullanımlar ise; dükkân (ateşle me'lûf esnaf dükkânları), esnaf (İmâlâtı ateşe muhtaç olan esnaf), ticaret mahalleri (mağaza gibi mevki-i vâridât ve ticaret olan mahaller), dükkân ('imâlâtı ateşe muhtaç olan esnaf dükkânı'), dükkân ('öteden beri mâruf ve mâlum olduğu üzere esnaftan sanatları iktizâsınca zarurî dükkânlarında yatar kalkar kabilinden olanlar), değirmen (değirmen ve fırınların etraf-ı selâsesi kârgîr duvar olacaktır), fırın (değirmen ve fırınların etraf-ı selâsesi kârgîr duvar olacaktır), konak ocakları, kahve ocakları olarak belirtilmiştir.

1849 tarihli Ebniye Nizamnamesi metnindeki malzemeler; taş, taş (âdi taş), harç, hâlis harç, sıva, sıva (horasan ve süzme kireç veyâhud ince kum ve keten katığıyla), bağdadî sıva, süzme kireç, ince kum, keten katığı, kireç, kum, kiremit, tuğla, horasan, tahta (kaplama), saç (kaplama), saç boru, demir (demir parmaklık, saçakları demir saçtan, demir hatıllı, demir destekli, demir balkon) malzemeleridir.

Kontstrüksyonla ilgili kullanılan ifadeler; kârgîr , som kârgîr, tam kâgir, nîmkârgir, kârgir bina, kargir ebniye, kârgir han, nimkâgir han, kârgir dükkân, kârgir hane, ahşap bina, ahşap ebniye, ahşap han, ahşap dükkân, ahşap hâne, tonoz, döşeme, taban (üst taban), kemer, kiriş, kargir, duvar/dıvar, hatıl, direk, temel kullanımlarıdır.

Mekâna ve bina ile ilgili bölge ve kısımlara dair kullanılan ifadelerden 'Yer' alt başlığında yer alan sözcükler; arâzi, bostan, arsa, mevki, zemin sözcükleridir.

Bina çevresi ile ilgili olan sözcükler; havlu/avlu, bahçe, dış taraf (açık mekân kullanımı, dükkânların dış tarafı yani açıkta kalan mahalleri), asmalık, (dükkân önlerinde asmalık), ifadeleridir.

Bina, yeni-mevcut-tamir müdahalesi ile ilgili kullanımlar; binâ etmek, bina inşâsı, yanmış bulunan bina, eser-i binâ, yeniden bina inşası, bundan böyle inşa olunacak binalar, ebniye-i cedîde, ebniye ilavesi, mevcut bina (mevcud bulunan ahşab han, mevcud olan dükkânları), ibtidâ (mevcut, ibtidâ mağaza), binanın tevsîi (genişletme), tecdîd sûretinde tamir (basit tamir), tamirât-ı külliye, tamirât-ı cüz'iyye, kafes suretinde tamir ifadeleridir.

Binanın üst kısmı ile ilgili ifadeler; sakf/sakıf (çatı-dam, sakfları harçlı kiremit ile örtülecektir), çatı (kiremitleri horasan kireçle veya kumlu harçla bastırılarak), tahtaboş kullanımlarıdır.

Bina çıkmaları ile ilgili sözcükler; şehnişin, cumba (zeminden beş arşın irtifâından aşağı olmamak ve şehnişîn şekline konulmamak şartıyla bir zirâ arzında ve kaddi pencere yüksekliğinde demir parmaklık ve demir destekli ve üzeri saç örtülü olarak), demir destek (cumba için), balkon, parmaklık (demir parmaklık) sözcükleridir.

Çıkıntı ve benzer şekilde değerlendirilen bina çevresinde çukur oluşturan kısımlar için; saçak (dükkânın asıl saçakları), nev-resm saçak, kepenk, sürme kepenk, cephe-dış duvar, yüz (cephe anlamında), dışarısı (cephe anlamında, ebniyenin dışarısı

tahta kaplı), kaplama (saçaklarına saç kaplama), kaplama (ebniyenin dışarısı tahta kaplı olması) kullanımları bulunur.

Kat ve mekânlara dair ifadeler; kat (orta kat), kat (esnaf dükkânları katları), bodrum, mahal, mahallât, oda, bekâr odası, matbah, nerdübân (merdiven), destgâhlar, dolap

duvar-açıklık (kurulum) ifadeleridir.

Duvar ve duvardaki açıklıklarla ilgili kullanılan ifadeler; kapı, pencere, kanat, sürme kanat (dükkânlarda), cam çerçeve (dükkânları önlerine), çerçeve (çerçeve ve sıva veyâhud bir iki direk değiştirmek misillü tamirât) ifadeleridir.

Döşeme ve kurulumuyla ilgili sözcüker; döşeme ve tavan sözcükleridir.

Bina içindeki tehlikesi yüksek olduğu için özel tedbirlerin gerektiği baca-ocak ve tesisatla ilgili kullanımlar; ocak, baca, konak ocakları bacaları, kahve ocakları bacaları, baca ('han odaları ocaklarının bacaları demir hatıllı tuğladan kârgîr kuburlu olarak '), kârgîr kubur (han odaları ocaklarının bacaları demir hatıllı tuğladan kârgîr kuburlu olarak hâlis harçla kiremitten) kullanımlarıdır.

Yollar ve yerleşim dokusu içindeki boşluklar sayesinde ayırım sağlayan açıklıklarla ilgili ifadeler, meydan, iskele meydanı, han meydanı, açıklık (ayırma mesafesi olarak, 'beş hâne ve dükkâda bir kârgîr duvar yaptırılup mahallinin vüs'at ve tahammülüne göre bahçe ve açıklık ve fasıla dahi bıraktırılacaktır'), fâsıla ('mahallinin vüs'at ve tahammülüne göre bahçe ve açıklık ve fâsıla dahi bıraktırılacaktır') cadde, cadde (âdi cadde), cadde (asıl cadde tarafı), cadde (büyük cadde), sokak, vüs'atli sokaklar , çıkmaz sokaklar, geriye çektirmek, (yola) terk, tesviye ve tevsî (düzleme ve genişletme, ebniye-i cedîde yapıldıkça tesviye ve tevsî olunmak üzere), ifadeleridir.

Binalar arası yakınlıkla ilgili ifade ittisal (komşu olma durumu, 'arsası ittisalinde') olarak karşımıza çıkar.

Yangın güvenliği ile ilgili diğer ifadelerin başında ise; ölçü ile ilgili olanları bulunuyor. Bunlar; mesaha (ölçme), genişlik, arz, arşın, aşağı (aşılmaması gereken sınır belirtmek için, 'beş arşın irtifâından aşağı olmamak ve şehnişîn şekline konulmamak şartıyla'), irtifâ, kad (boy), ekalli (en az anlamında, 'ekalli iki zirâ irtifâında'), parmak, yükseklik, vüs'at (genişlik), vüsat, ziyade (sınır aşımı için, ..'dan ziyade olmayacaktır), zirâ, zirâ-ı mahdûd (kâgir ebniyenin yükseklik sınırı

anlamında, kâgir ebniyenin irtifaı zirâ-ı mahdûd), terbîan (dört köşe olarak anlamında), bina yüksekliği (ahşap için, ‘zeminden üst tabana varıncaya kadar 14 zıra’, kagîr için ise, ‘zeminden üst tabana varıncaya kadar 20 zıra), nehayet (limit olarak), nihayet (nihayet beş arşın, nihayet kırk arşın) ifadeleridir.

Tehlikeli iş ya da maddelerle ilgili kullanımlar; güvenli eşya (yangın yükü olarak oluşturan içerik bağlamında, 'ticaret olan mahallerde külliyetli emtia ve eşya bulunacağı cihetle'), emtia (yangın yükü olarak, 'ticaret olan mahallerde külliyetli emtia ve eşya bulunacağı cihetle'), ebniyenin vücudunda mazarrat olması (‘bu makûle ebniyenin vücudunda mazarrat ve kaldırılmasında menfaat-i umûmiyye olup da devlet tarafından değer bahasıyla iştirâsına rağbet olunduğu halde sahibi satmağa veyâhud def'i matlub olan mazarratı bertaraf etmeğe mecbur olacaktır’) Güvenli olma durumu için ise; mahzurdan sâlim ifadesi kullanılmıştır.

Düzenlemelerin kontrolü ve uygulanması bakımından önemli araçlardan olan belgelerle ilgili olarak; ebniye ve ruhsat, sözcüklerinin kullanıldığı görülüyor.

Düzenleme, uygunluk ve aykırılıkla ilgili ifadelerin başında nizam sözcüğü etrafında; nizamname, nizâmen, nizamiye, nizâmı vechile, nizâmına muvâfık, nizâmına tatbikan, nizâm-ı aslîsi vechile, nizâmen tevsîi, nizamından dûn (sokağın vüs'ati hadd-i nizamından dûn), nizâmen bir gûnâ mahzuru bulunmak yanı sıra izin ve uygunluk anlamı taşıyan, bir şey denilmemek (mahzurdan sâlimdir onlara birşey denilmeyecektir), caiz, cevaz gösterilmek, müsâade, hadd-i nizamı, mahzur-ı şer'î ve nizâmîsi kullanımları bulunuyor. Kurallara zorunluluk belirten ifadeler; mecbur olmak (uyum şartı bulunması anlamında, 'def'i matlub olan mazarratı bertaraf etmeğe mecbur olacaktır'), lâzım gelmek, lüzumuna tatbîkan, tahdid (sınırlama, hudut koyma) ve denetleme ile ilgili ifadeler, tedkik ('memurları marifetiyle bi’t-tedkik'), muâyene ('memurları marifetiyle bilmuâyene'); istisnai durumlar için; müstesna olarak (kural dışı olarak, ebniye-i âliye-i mîriyye bina yükseklikleri bağlamında, 'ebniye-i âliye-i mîriyyenin irtifâı müstesna olarak kâffe-i tebe'a-i saltanat-ı seniyyenin inşa edecekleri ahşab ebniyenin irtifâı zeminden üst tabana varınca ondört zırâı tecavüz etmeyecektir'); özendirmeye yönelik olarak kullanılan ifadeler; teşvik ('beş yüz kese kıymetinden noksan hâne inşa edenler kârgîr inşasına teşvik olunarak') ve bittahsin (ashâb-ı iktidârdan olup da âdetâ som kârgîr yapacak olanlara bi’t-tahsin ruhsat verilip') ifadeleridir.

Düzenlemeye aykırılık ve uygunsuzluk ifadeleri olarak; tecâvüz ve mahzur, (‘bir gûne mahzur-ı şer'î ve nizâmîsi olmadığı halde’, ‘şer’an ve nizâmen bir gûnâ mahzuru bulunmamak’ ifadeleri yer alır. Yasak ve ceza konusunda kullanılan ifadeler, erteleme ve durdurma anlamında tâlik ve tevkif (‘tarafeynden biri tecdîd île sokağa terkolunacak mahallin nısfını verir de karşısındaki bina kaldığı takdirde onun dahi diğer nısf hissesinin tesviyesi ileride tecdîdine tâlik ve tevkif olunacaktır') ifadeleridir.

Harîk ve çevresindeki kullanımlar; ateş, harîk, muhâtara-i nâriyye (yangın tehlikesi anlamında), nâriyye (yanıcı, parlayıcı), nâriyyeye giriftâr olmak, harîkın çarçabuk sirâyeti ifadeleridir.

Kayıplar ve mal güvenliği ile ilgili ifadeler; zarar ve ziyan ('mağaza gibi mevki-i vâridât ve ticaret olan mahallerde külliyetli emtia ve eşya bulunacağı cihetle muhterik olduğu takdirde ashabına pek çok zarar ve ziyanı mûcib olacağından ba’d ez-în o makûle vâridât ve ticaret mevkii olan cesimce binalar dahi temel vaz'ına mevkii mütehammil olduğu halde kâffeten âdi taş tuğladan kârgîr olarak yapılacaktır') sözcükleridir.

Yaşanan tecrübeler sonucu çıkarılan dersler başlığı altında değerlendirilebilecek kullanım, 21. Maddedeki bi’t-tecrübe ifadesidir; (‘ebniyenin dışarısı tahta kaplı olması harîkın çarçabuk sirâyetini mûcib olacağından başka ebniyece dahi mahzur olduğu bi’t-tecrübe malum olduğundan bundan böyle inşa olunacak hânelerin hiçbir vakitte kaplama yapılmasına ruhsat verilmeyüp kaplama yerine isteyenler tuğla ile dolma duvar yapup istemediği surette bağdâdî yaptırılarak behemehâl ebniyenin harici horasan ve süzme kireç veyâhud ince kum ve keten katığıyla sıvattırılacaktır’). Düzenlemelerin ‘yaşayan’ metinler olmasının en önemli özelliği olan, çıkarılan derslerin metne etkisinin ispatı olan ifade bu bakımdan da değerlidir.

4.3.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu:

Kullanım yoğunluğuna bağlamında, 1849 tarihli Ebniye Nizamnamesi metnindeki sözcükler, en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, kârgîr 36, dükkân 29, inşâ/inşa 25, ebniye 23, hâne 22, mahal, zirâ+arşın 16, ahşap 15, sokak 15, saç-sac 14, dıvar / duvar 13, ruhsat 13, hân 12, binâ 11, arsa ve nizam 10 kere kullanılmıştır.

9 kere geçen sözcükler, etraf, harç-harc, müceddeden, zirâ;

8 kere geçen sözcükler, sahip, üzeri;

7 kere geçen sözcükler, arşın, oda, vüsat/vüs'at;

6 kere geçen sözcükler, eshab, kiremit, olmak, saçak, sâir, temur, tesviye (tesfiye);

5 kere geçen sözcükler, ara, esnaf, geri, irtifâ, kaplamak, kısım, kıymet, mâkule, meydan, muhterik, olunmak, taraf, yapılmak, yeniden, yüz;

4 kere geçen sözcükler, câdde, çekmeilave, kaplama, mağaza, mahzur, mevki, misillu, müsâade, ön, sakaf, yapmak, yer, zemin;

3 kere geçen sözcükler, alt, bahâ, bilcümle, bulunmak, câmi, çarşı, eylemek, hâlis, hariç, kanat, kapı, kaplı, kese, lâzım, mahallâtmesaha, mezkûr/mezkûre , miktar, nehayet, olarak, orta, parmak, selâse, sıva, sûret, sürme, şart, taksim, tatbîkan, terk, tesadüf, tevsi, tuğla, ziyâde;

2 kere geçen sözcükler, , açık, açıklık, aded, âdî, arz, asıl, aşağı, ateş, baca, bastırmak, behemehal, ber bi'l-, bilad, bir, böyle, bundan, büyük, caiz, çektirilme, çerçeve /çarc, hil , derece, döşeme, etmek, gösterilmek, gûna, hal, havlu/avlu, hisse, horasan, iç, iktidar, ittisal, kâbi, kad, kadim, kalmak, kalan, kezalik, kireç, köşe, kum, mâadâ, mâlûm, matbah, mazarrat, me'mûr, mesârif, mevcu, mucip, muktedir, muvaffakat, mümkün , nevresim, nısf, nihâyet, nîmkârgir, nizâmen, nizamiye, ocak, parmaklık, pencere, satmak, sıra, sıvanmak, şerif, tab'a, tebaa, tahdid, tahmil, tâlip, tamir, tâmîrat, tarafeyn, taş, tatbik, tavan, tecâvüz, tediye, terbîan (terbian), tetkik, ticâret, üst, üzere, vakit, vâridat, vaz, vech / vecih, veçhile, vüs'a, yan, yüksek, yükseklik;

1 kere geçen sözcükler, açılmak, addolunmak, âdeta, âhar, akçe/akça, akdam, aktarmak, ale'd-devam, âlîye, arazi, arşın, arzan, aslî, asmalık, aydınlık, az, bade-izin, bağdadî, bahçe, balkon, bataklık, beher (I), bekâr, berber, bertaraf, bırakılma, bırakmak, bi'l- / bi't, Biladı Selase, binâ etmek, binâen, birer, bi't, bittaksim, bittecrübe, bodrum, boru, bostan, bundan böyle, cam, cedîd, cesim, cevaz, cihet, cumba, cümles, cüzi, çarçabuk, çerçeve, çeşme, çevrilmek, çıkmaz(lar), def/def-i, değer, değirme, değiştirmek, demir / temur, derûn, destek, dest-igâhları, devlet, dış, dışarısı, dikkat, direk, dolap, dökülmek, ekalli – akalli, elhak, emtia, en, eser, eşya, ettirmek, fâsıla, ferağ, fırın, gelmek, genişlik, giriftar, göre, had, hakiki, hasb, hatıl,

heyet, hiçbir, hisâb (hesap), ihdas, iktizâ, ilhak, îmâlât, ince, iptida, iskele, istanbul, istifade, işçi, iştira, izhar, izin, kabîlinde, kadar, kafes, kâffe, kâffeten, kahve, kaldırılma, kalkar – kalkmak, kat, katkı, kemer, kendi, kepenk, kesan, keten , keten, kifayet, kiriş, komşu, konak, konulmak, kudret, kuruş (I), küIIiye, külliyetli, l'ilvakıf, lüzum, madde, mahalle, mahsur olmak, mâl, ma'rifet, mâruf, matlûb/matlûp, mâzeret, mecbur , medrese, mektebmelûf – me'lûf, menfaat, mesafat, meşruh, mirî, moloz, muayene, mûcib, muhâtara, muhtac/muhtaç, mukataa, mutlaka, muvâfık, müberrat, mülk, münâsafeten, münasib, müstakil, müstesnâ, müteassir/müteâsir, müteselsilen, nâr, nazaran, nerdüban, nîm, nizamname, noksan, ol, örtülme/örtülmek, örtülü, öteden beru, rabt, rağbet, ref, salim, sanat, sattırmak, seniy, sık, sınıf, sirâyet, som, sulak, süzme, şehnişin – şahnişin, şekil, şeklinde, şer', şer'an, şey, taban, tahakkuk, tahammül, tahmîn, tahsil, tahsin, tahta, tahtaboş, taleb/talep, ta'lîk, tam, teberru, tecdîd, tedkik, tekrar, temel, teşvik, tevkif, tonoz, tuğla, türbe, umûmi/umûmiyye, usta, usûl, vakıf, vârid/vârit, vücut/vücud, yalnız, yanmak, yaptırılmak, yaptırmak, yatır – yatmak, yerli, yıkmak, zarar, zarûrî, ziyan, sözcükleridir.

4.4 Harîk Vûkuunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl Mu'amelâta Dâ'ir T'alimât 1854

4.4.1 Harîk Vûk'uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat 1854 Konuları

Metinde, düzenlemelerin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır. Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.4.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Bu metinde yangın yerinde müdahale için yapılan planlamada en fazla önemsenen konunun, bir 'kordon' oluşturularak eşyanın kurtarılması, taşınması ya da yangına müdahaleyle ilgili kişilerin kontrolü ve düzenin sağlanmasıyla ilgili olduğu görülür. Alana görevlendirilmemiş ya da binanın sahibinin tanımadığı kişilerin yaklaştırılmasının önlenmesi hedeflenmiştir. Bu tedbirler, yangınlarda mal güvenliği ile ilgili çözüm getirilmesi gereken ciddi sorunlar olduğunun göstergesidir. Müdahale ile ilgili olarak, genel 'ahâlînin nefslerini muhafazaya s'ay

-çalışmak-' ifadesi dışında detay bulunmamaktadır. Yangınlarda kaybedilen bina sayısı ile ilgili bilgiler aktarılırken can kaybı ile ilgili bahise rastlanmaması, az katlı ve karmaşık mimariye sahip olmayan binalardan kaçışın fazla zorluk yaratmadığını düşündürür.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.10) verilmiştir.

4.4.1.1 1. Paragraf

İlk paragrafta harîk mahali, yangın yerine gidecek görevliler belirtilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde görevlilerin belirlenmesine dair bilgiler sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir. Görevliler, ‘harîk mahallerine gitmeleri mutad olan me’mûrîn’ olarak, bâb-ı zâbtiyye teftîş müdir ve muavini, müfettişler ve müfettişlerin refakatlerinde onar nefer teftîş me’mûru olarak belirlenmiştir.

4.4.1.2 2. Paragraf

İkinci paragrafta, yangın durumunda görev alacakların çalışma zamanları ile ilgili bilgi (leyl ü nehâr), gündüz ve gece görevlilerinin organizasyon şekli açıklanmıştır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Birinci maddede müfettişlerinin gece gündüz nöbetleşe çalışacakları belirtilmiştir. Gündüz ise zabtiye binasından teftiş müdür ve muaviniyle birlikte yangın mahalline gitmeleri, gece ise de yangın mahallinde buluşacakları sakalarla, hızla tulumbalara kesintisiz su yetiştirilmesinin sağlanması istenmiştir. Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle 'müdahale ve saha' konusu ile ilgilidir.

4.4.1.3 3. Paragraf

Yangın yerinde görevliler ve alacakları görevler tarif edilmiştir. Tariflenen planlamaya göre, Bâb-ı Alî'de, Bâb-ı Zabtiyyede, Bâb-ı Ser-Askerî ve ticârethânenin her birinde yirmi beş adet sakanın nöbetleşe hazır bulunacakları belirtilmiştir. Bu yirmi beş saka, on süvari ve on beşi piyade olarak belirlenmiştir. Ayrıca her dairenin bu ekibe bir de memur tayin edeceği bildirilmiştir. Yangın olayında tulumbacı başılar tulumbalarıyla, memûrlar da gözetimlerindeki sakalarla hızla yangın mahalline yetişeceklerdir. Sakalardan nöbetçi olmayanlar da hızla bulundukları yerlerden hareket edip yangın mahallinde işe girişeceklerdir. Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

4.4.1.4 4. Paragraf

Dördüncü tabloda yöneticiler ve alt kadroları ile İlgili bilgiler paylaşılmıştır. Sakaların kethüdâ ve yiğit başılarının idareleri altında olduğu belirtilmiş, yangın yerlerinde ise hem sakaların hem de kethüdâ ve yiğit başılarının teftîş müdür ve muavininin kontrolünde olacakları açıklanmıştır. Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

4.4.1.5 5. Paragraf

Beşinci paragraf, tulumbacıların organizasyonıu ile ilgilidir. Tulumba dairelerinin her birinin yirmi beş neferden fazla tulumbacının yangın yerine gitmesi istenmemiş, bunun önüne geçilmesine yönelik olarak, daha fazla kişinin gitmesi durumunda Ceza Kanununa göre cezalandırılacakları belrtilmiştir. Tulumbalar Dersaadet ve Bilâd-ı Selâse'de (Üsküdar, Galata ve Eyüp semtleri) yedi daireye bölünmüş, tulumbanın re’is ve efrâdının, tulumbacı başısına teslim edilen 'defteri umûm'a uygun olarak görevini yapması istenmiştir. Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

4.4.1.6 6. Paragraf

Altıncı paragraf, tulumbacıların organizasyonıu ile ilgilidir. “Hüdâ- nekerde (Allah korusun) bir harîk kesb-i cesâmet ve imtidâd edecek olur ise defter-i mahsûsunda

mu’ayyen mikdârdan mâ’adâ diğer dâirelerden dahî harîk mahalline tulumbalar gelecektir (Seyitdanlıoğlu, 1999)”. Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

4.4.1.7 7. Paragraf

Yedinci paragraf, yangın yeri güvenliği tedbirleri ile ilgilidir. Yangın mahallerinin çevresinde dört tarafın her birine on nefer süvari ve on piyade ve toplam seksen zabtiye askeri ile bir kordon oluşturulacağı belirtilmiştir. Bu kordonun içinde seyirci kimsenin sokulmaması sağlanmak istenmiştir. Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

4.4.1.8 8. Paragraf

Sekizinci paragraf, yine yangın yeri organizasyon ile ilgilidir. Yangın yerine ulaşmış olan tulumbalar dışında, sonradan gelecek tulumbaların kordondan içeri girmeyip görevli memurlar istemedikçe kordondan içeri girmeyeceklerdir. Evlerine tulumba almak isteyenler de görevli memurlardan talepte bulunacaklardır. Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

4.4.1.9 9. Paragraf

Dokuzuncu paragraf, yine yangın yeri organizasyon ile ilgilidir. Yangın yerine gelecek baltacıların kordon dışında kalıp, memurlar istemedikçe kordon içine girmemeleri istenmiştir. Kancacılara ise her zaman ihtiyaç olduğundan geldiklerinde hemen kordonun içine geçip memurların yanına gitmeleri ve emir almaları sağlanarak zaman kaybının önlenmesine çalışılmıştır. Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

4.4.1.10 10. Paragraf

Onuncu paragraf, yine yangın yeri organizasyon ile ilgilidir. Yangın yerine yardım etmek için gelen dost ve akrabanın, piyade neferleri tarafından hâne sahibine gösterilerek kabul edilmeleri durumunda yardım etmelerine izin verileceği belirtilmiştir. Eğer hane sahibi bilgisi olmadığını belirtir ve ayrıca zabıtaca da şüphe

uyanırsa, durumun soruşturulması için zabtiyeye gönderilmeleri istenmiştir. Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

4.4.1.11 11. Paragraf

On birinci paragraf, yine yangın yeri organizasyonu ve mal güvenliği ile ilgilidir. Yangın yerinde zararın daha çok telaşla bilinmeyen kişilere eşya teslim edilmesinden ve belirsiz yerlere bırakılmasından kaynaklandığı belirtilmiştir. Yangın durumunda zabtiye merkez ve karakolhânelerinde ikişer nöbetçi bırakılarak zâbitân ve müfettişleriyle kalan neferlerin hızla yangın yerine gitmeleri ve evlerden çıkarılacak eşyanın, varsa cami çevresinde, yoksa da yangının yayılma tehlikesi bulumayan yerdeki meydan ya da açıklık bir yere taşınmasına ve korunmasına özen göstermeleri istenmiştir. Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle 'müdahale ve saha' konusu ile ilgilidir.

4.4.1.12 12. Paragraf

On ikinci paragraf, yine yangın yeri organizasyon ile ilgilidir ve binalardan eşya taşınmasının kontrolü hedeflenmiştir. Hamallar kethüdasından, yangın yerinde yeterli sayıda belirlenmiş hamal bulunduracağı ve hiçbir şekilde zarar oluşmamasına dikkat edileceği ile ilgili söz alındığı anlaşılmaktadır. Her on nefer hamalın bir değnekçi idaresinde olacağı belirtilmiştir. Bu düzen sayesinde, bina sahip ya da kiracılarının, belirlenmemiş hamallara ya da kim olduğu bilinmeyen kimselere eşya teslim etmesinin engellenmesi hedeflenmiştir.

"Hamallar kethüdâsına her harîk mahallinde kifayet mikdârı ve alâmetli hamall bulunduracağı ve bunların beher on neferi bir değnekcinin kumandası altında olub hiçbir güne zâyi'ât vuku'a gelmemesine dikkat olunacağı taahhüd etdirildiğinden bundan böyle eshâb-ı büyût ve dekâkin taraflarından alâmetsiz hamallara ve şuna buna eşya teslîm olunmayacaktır (Seyitdanlıoğlu, 1999)". Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

4.4.1.13 13. Paragraf

Yedinci paragraf, yangın yeri güvenliği tedbirleri ile ilgilidir. Hamalların gelişinden önce, yangın çıkan binalardan çıkarılacak eşyanın zabtiye memurlarının göstereceği yerlere taşınmasına izin verileceği belirtilmiştir. Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

4.4.1.14 14. Paragraf

On dördüncü paragraf, yangın yeri güvenliği tedbirleri ile ilgilidir. Yangının başlangıcında yetişecek hamallardan sonra gelecek hamalların kordon dışında uygun bir yerde toplanması istenmiştir. Bu hamallar, hamal başı tarafından görevli zabitlere gösterilecek ve gerekli görülürse içeriye alınacaklardır. Değnekçilerin eşlik edeceği ortamda evlerden çıkarılan eşya, zabtiye askerlerinin korumasında olan mahale teslim edilecektir. Hamallara teslim edilen eşya, ayırılan yerlere teslim edilmeksizin ziyan olursa değnekçiler ve hamalbaşı hakkında soruşturma gerçekleştirilecektir. Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

4.4.1.15 15. Paragraf

On beşinci paragraf, yangın yeri güvenliği tedbirleri ile ilgilidir. Kişilerin eşyasını hamallara vermeyip kendi tanıdıkarına taşıttırmayı tercih edebileceği fakat bu durumda görevli memurlar ya da hamalbaşının sorumluluğunun olmayacağı belirtilmiştir. Paragraf içeriğinin Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangın yerinde müdahale planlamasına dair bilgi içermesi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

4.4.2 Harîk Vûk’uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu’amelâta Dâ’ir Talimat 1854 Sözcükleri

4.4.2.1 Sözcük Grupları

Metnin Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' tarafında karşımıza çıkan kişiler güvenliği sağlayan güvenlik kuvvetinden, yangına müdahale görevi olanlar, yardımcı esnaf ve halktan kişilere uzanan bir çeşitlilikte şu şekildedir; zabtiye müdir ve muavini (harîk mahallerine gitmeleri mutad olan me’mûrîn), bâb-ı zâbtiyye teftîş müdir ve muavini, zabtiye, âsâkir-i zabtiyye, âsâkir -askerler-, süvari, piyade, piyâde neferleri, beşeri piyade, beşeri süvâri, zabit, zâbitân ve müfettişler , zâbıta, zâbitan, müfettiş, müdür, muâvin, memur, memûrin, tulumbacı başı, tulumbanın re’is ve efrâdı -kişiler-, tulumbacı, kancacı, baltacı, nefer teftîş me’mûru, nefer, neferat, saka, nöbetçi saka, nöbetci olmayan saka, kethüdâ ve yiğit başıları, kethüdâ, yiğit başı, değnekçi (hamal esnafı içerisinde kethüda-esnaf koordinasyonunu sağlayan görevli), hamalbaşı, hamal, alâmetli hamal, alâmetsiz hamal, hamal, şahıs, adam ('devâ’ir tulumbalarının beheri ili yirmibeş neferden ziyâde tulumbacı gitmeyüb bundan ziyâde adam götürülecek olur ise), harîk mahallinde hânesi

bulunan ehibbâ/dostlarla akrabasına gelenler ve meçhûlü'l-ahvâl/bilinmeyen kimseler olarak karşımıza çıkar.

Yönetilen kişiler ise; sahip, ashap, eshâb-ı büyût (haneler), hâne sahibi, hânelerine tulumba almak isteyenler, i'âne (yardım) içün gelenler, hamalbaşı, harîk mahallinde hânesi bulunan ehibbâ/dostlar ve akrabasına gelenler, akrabâ, komşu, seyirci, seyirci (bir kordon belirlenerek dahiline seyirci olarak kimse kabul edilmeyecektir), meçhûlü'l-ahvâl kesan, eshâb-ı büyût ve dekâkin tarafları, müteallikat ve atıbbâ (yangından zarar görenlerin yakınları için, 'eşyasını hamallara vermeyerek kendi müteallikat ve atıbbâ'ına/yakınlarına- nakl etdirmekde muhtâr olup') olarak metinde yer almaktadır.

Genel bina kullanımları; hâne, ticârethâne, dekâkin/dükkânlar, câmi, zabtiye merkezi, zabtiye karakolhânesi, karakolhâne kullanımlarıdır. Diğerlerinden daha tehlikeli olması sebebiyle özellikle belirtilmiş kullanımlara dair bahis bulunmamaktadır.

Yer olarak karşımıza çıkan ifadeler; mahal (harîk zuhûr iden mahal), harîk mahalli, mahall-i harîk, harîk vuku' bulan mahallerin cihât-ı erb'ası, vâs'i ve sirâyet-i harîkden sâlim mahall (geniş ve güvenli alan anlamında) ifadeleridir. Binaya dair sözcük, hâne (derûnunda harîk zuhûr iden hâne) sözcüğüdür.

Binalar arasındaki boşluk bakımından karşılaştığımız ifadeler, yangından kaçırılan eşyanın konacağı güvenli uzaklık ve büyüklükteki yerler olarak; meydan, münâsib bir mahall veya meydan, kordonun hâricinde ve münâsib mahal (sonradan gelen tulumbacıların kalması için yer olarak), câm'i havâlîsi, vâs'i ve sirâyet-i harîkden sâlim mahall (güvenli alan olarak), ifadeleridir.

Yangınla ilişkili diğer ifadeler;

Metnin bağlamı ile ilişkili olan belge, defteri umûm belgesidir.

Düzenleme ve uygunluk, konuları ile ilgili ifadeler, tertîb, usûl, câ'iz olmak sözcükleridir.

Aykırılık, yasak, soruşturma ve ceza konuları ile ilgili kullanımlar; te'dip, tahkik, tahkîkat-ı kaviyye (güvenlik soruşturması anlamında), ifadeleridir.

Araç ve müdahale ile ilgili kullanımlar, zamanın yangına müdahale anlayışı olan yetişme + taşıma + yıkma (kuru) & söndürme (sulu) ve soruşturma aşamaları ile

bağlantılı olarak, planlama ve hazırlıklı olma konusunda, tertîb üzere hareket (müdahale planlaması bağlamında), münâvebeten (nöbetleşe) ifadeleridir.

Yangına müdahale ile ilgili olarak erişim bağlamında kullanılan ifadeler, yetişmek, müsâraat (hızlı hareket vurgusu) ifadeleridir.

Yangın yerinin çevresinde kumanda ve kordona alma ile ilgili kullanımlar; idare, kumanda, değnekcinin kumandası, müsâraat (müdahalede hızlı harekete dikkat çekilmesi anlamında), kordon ve kordonun hârici, ifadeleridir.

Eşya taşıma aşaması ile ilgili kullanılan ifadeler; eşya, şitab (çabukluk, acele anlamında), ihrac (taşıma anlamında), nakl ve hıfz (eşya nakil ve koruması için), mes'ûliyet (eşyanın taşınması bağlamında), terettüb (sorumluluk) ifadeleridir.

Binaya ıslak ve kuru müdahale olarak özetleyebileceğimiz müdahale işlemleri ile ilgili kullanılan sözcük ve ifadeler; su, tulumba, mürâcaat, sür'at-i seyr (hızlı hareket vurgusu), tulumbalara arkası kesilmeksizin su yetişdirmek, iane için gelenler (görevliler dışındakilerin müdahalesinde güvenlik konusu bağlamında), yıkmak, kesüb yıkmak (mücadele yönteminden 'yıkma'ya dair), kullanımlarıdır.

Harîk ile ilgili ifadeler, harîk vuku, ibtidâ-yı zuhûr-ı harîk (yangının başlangıcı), harîkin hîn-i zuhûrunda (yangın çıktığı zaman anlamında), sirâyet-i harîk, harîk kesb-i cesâmet (yangının büyümesi ve yayılması anlamında) ve sirâyet-i harîkden sâlim, ifadeleridir.

4.4.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında, HVZ metnindeki sözcükler, en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, mahal 23, harîk 21, eşya 14, hamal 12, zabtiye 12, memur 11, hâne ve tulumba 10 kere kullanılmıştır.

Bu sözcükleri 8 kere ile Kordon, 5 kere ile hareket, memûrin, nefer, saka, teftiş, tulumbacı, vukû ve zâyiat; 4 kere ile ashap – ashab – eshap – eshab, bab – bap, baş müfettiş, nâkil – nakl; 3 kere ile akrabâ, büyut – buyut, dâire, defter, değnekçi, derhal, ehibbâ – ahibbâ, emr – emir, hamalbaşı, hâric – hâriç, muâvin, muhâfaza, müdür, sahip ve zuhur; 2 kere ile, asâkir, dekâkin, evvel, hal, iâne, îtinâ, kancacı, karakolhâne, kethüdâ, kumanda, merkez, mes'ûliyet - mesûliyet, münâsib - münâsip, nöbetçi, piyade, taht, te'dib–tedip, tertib-tertip, teslim, umûm, yetiştirmek,

zabit; ve 1 kere ile adam, ahval, alâmet, arkası kesilmek, atıbbâ, baltacı, beşeri piyade,beşeri süvâri, câiz, câmi, celb - celp, cesâmet, cihât-ı erbaa, dâhil, derun, devâir, efrad - efrat, gelecek, gündüz, havâlî, heman, hıfz, hilâf, hîn, içeri, idâre, ihrâc - ihraç, ikâme, imtidad - imtidat, intizar, iptidâî - ibtidâî, kabul, kaviyye, kesan, kesb - kesp, kesmek, kifayet, kimse, komşu, leyl ü nehar, mahsus, meçhul, meydan, mikdar - miktar, muayyen, mûcib - mûcip, mûtad - mûtat, muvâsalat, münâvebe, münavebeten, mürâcaat, müsâraat, müteallikat, neferat, olunma, reis, riâyet, sâir, salim, seyirci, seyr - seyir, sıfat, sınıf, sirâyet, su, sürat - sür'at, süvari, şahıs - şahs, şitab - şitap, şüphe - şübhe, tahkik, tahkîkat, talep - taleb, tayin olunmak - tayin etmek, terettüb - terettüp, ticârethâne, usûl, vâsi, yetişmek, yıkmak, yiğit başı, zâbıta, zâbitan, zâyi takip eder.

4.5 Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 1857

4.5.1 Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 1857 Konuları

1857 Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme metninde, düzenlemelerin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır. Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 1857 (DBT) içinde bir bölüm olan Devâ'ir-i Belediyyeden Altıncı Da'ire İ'tibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dâ'iresi'nin Nizam-ı Umumisi (DBA) içindeki 73 ve 74. Bendler, yangın güvenliği ile ilgilidir. Yangınla ilgili içeriğe sahip olmayan 1-72 ve 75-94 Bendlerine bu bölüm içerisinde yer verilmemiştir.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.5.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.11) verilmiştir.

4.5.1.1 73. Bend

Yetmiş üçüncü bend, tulumba husûsuna mücerreb ve mâhir adamlar tedariki bahsinden dolayı yangın güvenliği ile ilgilidir. Harîk tulumbalarının bir hüsn-i nizâma rabtı memleketin havâyic-i asliyye ve mühimmesinden olduğuna ve virgü

verenlerin dahî ihtiyâr etdikleri fedâkârlığa mukabil emniyyetlerine bir zaman-ı kavî olacağına mebni işbu mevadd-ı mühimmeye da'ir lâzım gelen husûsât meclis tarafından câ'nib-i Bâb-ı Alî'ye beyân olunarak ol babda iktizâ eden ruhsat tahsîl olundukdan sonra işbu tulumba husûsunda mücerreb ve mâhir adamlar tedârik olunarak iktizâsının icrâsına kemal-i dikkatle mübâşeret kılınacakdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Tulumba husûsuna mücerreb ve mâhir adamlar tedariki bahsi sebebiyle 'müdahale ve saha' konusu ile ilgilidir.

4.5.1.2 74. Bend

Yetmiş dördüncü bend, tulumbalara dair başka bir kanunname bahsinden dolayı çapraz referans içerir. İşbu tulumba maddesiçün başkaca bir kanûnnâme dahî tertîb olunub Bâb-ı Alî'den istizân kılınacakdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Tulumbalara dair başka bir kanunname bahsi sebebiyle ‘müdahale ve saha’ konusu ile ilgilidir.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.14) verilmiştir.

4.5.2 Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 1857 Sözcükleri

4.5.2.1 Sözcük Grupları

1857 tarihli Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme metninde, Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' tarafında karşımıza çıkan sözcükler; Bâbıâlî, meclis (dâ'ire-i belediyye meclisi), meclis-i belediyye, mücerreb ve mâhir adamlar (tecrübeli ve becerikli) iken, yönetilen tarafında, virgü verenler, ifadesi yer alır.

Bina başlığı altında binanın çevresi bağlamında, arsa sözcüğü bulunmaktadır.

Yangın ve ilişkili ifadeler ise, düzenleme, uygunluk, aykırılık konularında, kanûnnâme ('tulumba maddesiçün başkaca bir kanûnnâme dahî tertîb olunub Bâb-ı Alî’den istizân kılınacakdır'), nizâm, nizâmnâme, hüsn-i nizam, iktizâ eden (gereken, iktizâ eden ruhsat tahsîl olundukdan sonra), iktizâ (iktizâsının icrâsına kemal-i dikkatle mübâşeret kılınacakdır, yangın tulumbalarıyla ilgili düzenleme için gereğinin yapılmasına büyük bir dikkatle başlanacaktır), lazım gelmek (işbu mevadd-ı mühimmeye da’ir lâzım gelen husûsât) ifadeleridir.

Araç ve müdahale ile ilgili kullanımlar, tulumba, harîk tulumbaları, virgü verenlerin dahî ihtiyâr etdikleri fedâkârlık ifadeleridir.

Hârik ile ilgili ifadeler ise, harîk, vuk'û-ı harîk, memleketin havâyic-i asliyye ve mühimmesi, tulumbaların düzene rabtının memleket icin önemi ve yerinin vurgulanması bağlamında önemlidir. Emniyet kavramı da 'vergi verenlerin emniyetleri' ifadesiyle halkın güvenliğinin amaçlandığını göstermesi açısından dikkate değer. Yetkin kişilerle yangınla etkin bir mücadelenin hedeflendiği de 'mâhir adamlar' ('mâhir adamlar tedârik olunarak iktizâsının icrâsına kemal-i dikkatle mübâşeret kılınacakdır') ifadesinde görülebilir.

4.5.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında, Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme metni içerisinde ilgili iki maddede kullanılan sözcükler en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında;

3 kere geçen sözcükler, harîk, tulumba;

2 kere geçen sözcükler, arsa, meclis, mürur, nizam (1), nizamname (1), sene, virgü-vergi, teftiş, vukû, zâyiat, ashap – ashab – eshap – eshab;

ve 1 kere geçen sözcükler, adam, elhalet hazihi - elhâlet hâzihi, emniyet, havâyic-i asliyye, kanûnnâme, kıymet, mâhir, memleket, mücerreb – mücerrep, mühimme, ruhsat, sene, tahmîn, tahsîs ve zuhur sözcükleridir.

4.6 Zokaklara Dair Nizamname 1859

4.6.1 Zokaklara Dair Nizamname 1859 Konuları

1859 Zokaklara Dair Nizamname metninde, düzenlemelerin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır. 1859 tarihli Zokaklara Dair Nizamname'nin 2-14. Bend, 17-20. Bend, 25. Bend, 33-35. Bend, 38-50. Bend, 56. Bend, 58. Bend, 61-85. Bend ve 89-101. Bend'leri yangında ilgili olmayan içeriğe sahiptir.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.6.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.12) verilmiştir.

4.6.1.1 1. Bend

Nizamnamenin ilk bendinde Beyoğlu ve Galata kapsamdaki bölgeler olarak belirtilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yol derecesinden, dolayısıyla ayırma mesafesi olarak genişliklerinden bahisten dolayı ayırım konusu ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Yolun derecesine göre bina kuralları söz konusu edilmiş, evlerin yüksekliklerinin belirleyicisi olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.2 15. Bend

On beşinci bend ile kimsenin özel olarak gaz borusu yaptıramayacağı belirtilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Ruhsat olmaksızın kimsenin özel gaz borusu yaptıramayacağı belirtilerek ruhsatlama yoluyla kontrol söz konusudur.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.3 16. Bend

Nizamnamenin on altıncı bendinde gaz borularına ve musluklarına izinsiz dokunanların zarar vermemiş olsa dahi cezalandırılacağı belirtilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İzinsiz gaz borusuna dokunanların cezalandırılacağı belirtilerek ceza yoluyla yaptırım söz konusudur.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.4 21. Bend

Nizamnamenin yirmi birinci bendinde sokaklarda geçişin engelsiz bulundurulması gerekliliği belirtilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Sokaklarda geçişin engelsiz bulundurulması gerekliliği, müdahale için erişimi kolaylaştırması bağlamında bu konu ile ilgilidir.

4.6.1.5 22. Bend

Yirmi ikinci bendde, sokaktan yer tutarak geçişin engellenmesinin önüne geçmek hedeflenmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Sokaktan yer tutarak geçişin engellenmesinin yasaklanması, yangın yerine engelsiz erişimin sağlanması bağlamında müdahale konusu ile ilgilidir.

4.6.1.6 23. Bend

Yirmi üçüncü bendde, yol üzerine mal konulmasına yasaklanarak ceza söz konusu edilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yolların, üzerinde mal bulundurulması yasağı ile olası yangın yükünden arındırılmaya çalışılması, ateş üçgeninde yakıtın kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Yolların, üzerinde mal bulundurulması yasağı ile ilgili ceza yoluyla yaptırım söz konusudur.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların, üzerinde mal bulundurulmasının yasaklanması, yangın yerine engelsiz erişimin sağlanması bağlamında müdahale konusu ile ilgilidir.

4.6.1.7 24. Bend

Yirmi dördüncü bendde, meyhaneci ve kahvecilerin sokaklara sandalye masa çıkarması yasağı ve cezası söz konusu edilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

İşletmelerin sokaklara sandalye masa çıkarması yasağı ile, bu mekânların olası yangın yükünden arındırılmaya çalışılması, ateş üçgeninde yakıtın kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İşletmelerin sokaklara sandalye masa çıkarması yasağı ile ilgili ceza yoluyla yaptırım söz konusudur.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

İşletmelerin sokaklara sandalye masa çıkarmasının yasaklanması, yangın yerine engelsiz erişimin sağlanması bağlamında müdahale konusu ile ilgilidir.

4.6.1.8 26. Bend

Yirmi altıncı bend, tüccar ve dükkân sahiplerinin, hurda satıcılarının sokaklara uzun süre malzeme koymasına dair yasak ve cezası ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ticari faaliyetler dolayısıyla sokaklara uzun süre malzeme konmasına dair yasak ve cezası yoluyla, bu mekânların olası yangın yükünden arındırılmaya çalışılması, ateş üçgeninde yakıtın kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Ticari faaliyetler dolayısıyla sokaklara uzun süre malzeme konmasına dair getirilen yasağa dair ceza yoluyla yaptırım söz konusudur.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Ticari faaliyetler dolayısıyla sokaklara uzun süre malzeme konmasının yasaklanması, yangın yerine engelsiz erişimin sağlanması bağlamında müdahale konusu ile ilgilidir.

4.6.1.9 27. Bend

Yirmi yedinci bend, dışarıda bulundurulacak inşaat malzemelerinin konacağı yerle ilgili düzenleme ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Dışarıda bulundurulacak inşaat malzemelerinin konacağı yerle ilgili düzenleme yoluyla, bu mekânların olası yangın yükünden arındırılmaya çalışılması, ateş üçgeninde yakıtın kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İnşaatta kullanılacak malzemelerin konacağı yerin uygunluğunun belediye idaresi mühendishanesi tarafından düzenlenecek resmi durum belgesi yoluyla kontrol söz konusudur.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

İnşaatta kullanılacak malzemelerin konacağı yerin, yol üzeri yerine yetkililerce belirlenmiş alana konması, yangın yerine engelsiz erişimin sağlanması bağlamında müdahale konusu ile ilgilidir.

4.6.1.10 28. Bend

Yirmi sekizinci bend, sokakta odun kırılması yasağı ile ilgilidir. Bu türden bir işin, evde ya da buna ayrılan yerlerde yapılmasına izin verilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Sokakta odun kırılması için yer belirlenmesi ile sokakların olası yangın yükünden arındırılmaya çalışılması, ateş üçgeninde yakıtın kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Sokakta odun kırılmasının evlerde ya da belirlenmiş alana konması, yangın yerine engelsiz erişimin sağlanması bağlamında müdahale konusu ile ilgilidir.

4.6.1.11 29. Bend

Yirmi dokuzuncu bend ile, açık alan ve iskelelerde odun ve kömür benzeri malzeme bırakılmaması kuralı getirilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

açık alan ve iskelelerde odun ve kömür benzeri malzeme bırakılmaması kuralı ile, ateş üçgeninde yakıtın kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.12 30. Bend

Otuzuncu bend, binek, çöp ve yük arabalarının bekleme yapmamasına dair kuraldır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Sokakta çöp ve yük arabalarının bekleme yapmasının engellenmesi yoluyla sokakların olası yangın yükünden arındırılmaya çalışılması, ateş üçgeninde yakıtın kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Sokakta çöp ve yük arabalarının bekleme yapmasının engellenmesi, yangın yerine engelsiz erişimin sağlanması bağlamında müdahale konusu ile ilgilidir.

4.6.1.13 31. Bend

Otuz birinci bend, sokağa taşan ve yolları kapatan bina ekleri yasağı ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Sokağa taşan ve yolları kapatan kepenk, dükkân armaları, vitrin dolapları ve gölgelik gibi yangın yükü oluşturabilecek bina eklerinin engellenmesi yoluyla, ateş üçgeninde yakıtın kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Sokağa taşan ve yolları kapatan bina eklerinin önüne geçilmesi, yangın yerine engelsiz erişimin sağlanması bağlamında müdahale konusu ile ilgilidir.

4.6.1.14 32. Bend

Otuz ikinci bend, balkon ve sokak üzerindeki çıkmalara çiçek saksısı, sandık ve asma dikilmesi yasağı ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Balkon ve sokak üzerindeki çıkmalara çiçek saksısı, sandık ve asma dikilmesi yasağı yoluyla, ateş üçgeninde yakıtın kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.15 36. Bend

Otuz altıncı bend, soba borularının sağlam tespiti ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Soba borularının sağlam tespiti, ısı kaynağının kontrolü yoluyla önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.16 37. Bend

Otuz birinci bend, on zira ve daha az genişliğe sahip sokaklarda tente yasağı ve daha geniş sokaklarda yerden beş zira yükseklik ve en fazla üç zira genişlik sınırı getirilmesi ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

On zira ve daha az genişliğe sahip sokaklarda tente yasağı ve daha geniş sokaklarda yerden beş zira yükseklik ve en fazla üç zira genişlik sınırları, ateş üçgeninde yakıtın kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

On zira ve daha az genişliğe sahip sokaklardaki tente yasağı ve ayrıca ve on ziradan daha geniş sokaklarda belirlenmiş en fazla üç zira genişlik sınırı, binalar arasında istenen ayırma mesafesinin korunmasına yardımcı olması bağlamında ayırma konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

On ziradan daha geniş sokaklardaki tentelerin, yerden beş zira yükseklikte olması gerekliliği ile ilgili olarak atlı ve yayalara engel olmaması amacı vurgulanmıştır.

Engelsiz geçişin hedeflenmiş olması, yangın yerine engelsiz erişimin sağlanması bağlamında müdahale konusu ile ilgilidir.

4.6.1.17 51. Bend

Elli birinci bend, yeni evlerin yükseklikleri ile avlu ve bahçe bölümlerinin dağılımının planlar ile denetlenmesi ve kabul ya da reddi ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bina yükseklikleri ile ilgli konunun idare tarafından denetlenmesi sonrası kabul bağlamında kontrol söz konusu olduğu için bu konu kapsamındadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Elli birinci bend, bina yüksekliklerinin düzenlemelere uygun planlanması bağlamında yapısal konuyla ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.18 52. Bend

Elli ikinci bend, gaz borularının kontrol ve izni ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Tehlikeli enerji kaynağına ait tesisatın ve buna bağı aletlerin sağlamlıkları onaylanmadıkça gaz kullanılmasının engellenmesi ile önlemeye yönelik tedbir alınmıştır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Gaz kullanımının gerekli denetlemeler sonrası kabulü bağlamında kontrol konusu kapsamındadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.19 53. Bend

Elli üçüncü bend, gaz borularının incelenmeden kapanmaması kuralı ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Tehlikeli enerji kaynağına ait tesisatın memurlar tarafından incelenip onaylanmadıkça gaz borularının kapatılmasını önlemeye yönelik tedbir alınmıştır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Gaz kullanımının gerekli denetlemeler sonrası kabulü bağlamında kontrol konusu kapsamındadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.20 54. Bend

Elli dördüncü bend, gaz borularının sızıntı ve bakımı için mümkün yerlerde üzerinin açık bırakılması gerekliliği ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Tehlikeli enerji kaynağına ait tesisatın sızıntı ve bakımı için açık bırakılması tehlikenin önlenmesine yönelik tedbir olması bakımından bu konu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kullanım aşamasında olası gaz sızıntısının gözlenebilmesinin mümkün kılınmaya çalışılması bağlamında kontrol konusu kapsamındadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.21 55. Bend

Elli beşinci bend, gaz boruları ile ilgili değişiklikler ve uygulamalar için idare gözetimi gerekliliği ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Tehlikeli enerji kaynağına ait tesisat dair değişiklik ve uygulamaların idare gözetimi aracılığı ile yürütülmesi, tehlikenin önlenmesine yönelik tedbir olması bakımından bu konu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Gaz tesisatının değişiklik ve uygulama aşamasının idare gözetimi ile kontrol konusu kapsamındadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.22 57. Bend

Elli yedinci bend, kâgir ev içinde fırın yapılması için gereklilikler ve baca güvenliği ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ateş üçgeninin enerji bileşeninin fırın ve baca yapımının, kurallara uygunluğu şartına bağlanması, tehlikeyi azaltması bakımından önleme ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.23 59. Bend

Elli dokuzuncu bend, odun ve kömürün, mağazalarda bulundurulmasının yasaklanması ve işleri gereği fırınlarda kullanılmak üzere, ancak bir ay yetecek kadar odun ve kömür bulundurmaya dair izinle ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Fırın mekânlarında odun ve kömür miktarının sınırlandırılması ve mağazalarda yasaklanması ile ateş üçgeninde yakıtın kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.24 60. Bend

Altmışıncı bend, evlerinin içinde fırın kullanmak isteyenlerin idare merkezine isimlerini kaydettirme yükümlülükleri ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Fırın kullanılacak evlerin, idare tarafından kayıt altına alınması yoluyla kontrolü söz konusudur.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.25 86. Bend

Seksen altıncı bend, içki mağaza dükkân ve depolarının, hava alacak ve yangından korunacak şekilde yapılması gerekliliği ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Alkol içerikli madde bulunan depoların havalandırılması gerekliliği mekândaki alkol buharının tehlikeli bir seviyeye ulaşmasını engellemeye yönelik olarak önleme konusu ile ilişkilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

İçki mağaza dükkân ve depolarının, yangından korunacak şekilde yapılması ile ilgili detay verilmemiş olmakla birlikte bu gereklilik akla, binanın mesafe ya da duvar ayırımı ile, çevredeki olası yangından etkilenmemesini sağlayacak tedbirlerin alınmasını getirmektedir.

- **Yapısal**

İçki mağaza dükkân ve depolarının, yangından korunacak şekilde yapılması ile ilgili detay verilmemiş olmakla birlikte bu gereklilik, akla yangına tepkisiz ve yangını olduğu mekânda tutma özelliğine sahip kâgir bina yapımını getirmektedir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.26 87. Bend

Seksen yedinci bend, rahatlatıcı türden içkilerin üstü kemerli bodrumlara konulmasına dair gereklilik ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Rahatlatıcı türden içkilerin üstü kemerli bodrumlara konulmasına dair gereklilik, beraberinde kâgir bina yapımını getirmektedir. Bu sebeple yapısal konusu ile ilişkilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.27 88. Bend

Seksen sekizinci bend, büyük miktarda depolanacak içkilerin haklın yaşadığı yerlerden uzak yerde bulundurulması ve dikkatle denetlenmesi ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yanıcı parlayıcı malzeme halkın yaşadığı yerlerden uzak yerlerde büyük miktarlarda bulundurulmaması kolay alevlenip parlayacak malzemenin yangın çıkmasına sebep olacak etkenlerden de uzak tutulmasına yönelik olarak önleme konusu ile ilişkilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Büyük miktarda depolanan bu tür içkilerin depolanmasının denetme ile kontrolü söz konusudur.

- **Ayırım**

Yanıcı parlayıcı malzemenin yerleşim yerlerinden uzak tutulması bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.28 102. Bend

Yüz ikinci bend, tehlikeli fabrikaların halkın yaşadığı yerlerden ayrı olarak mümkün olduğu kadar uzak yerlere kurulmalarına izin verilmesi ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Tehlikeli fabrikaların halkın yaşadığı yerlerden ayrı olarak yapılmasının izin ile kontrolü söz konusudur.

- **Ayırım**

Tehlikeli fabrikaların yerleşim yerlerinden uzak tutulması bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.1.29 103. Bend

Yüz üçüncü bendde, fabrika kurmanın, idare meclisi aracılığıyla Bab-ı Ali'den izinle mümkün olabileceği ve ruhsatın ise ancak inceleme ve denetimler sonrasında, idare tarafından belirlenen koşulların yerine getirilmesi durumunda verileceği belirtilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Tehlikeli fabrikaların kurulumunun, inceleme, denetim ve ruhsat yollarıyla kontrolü söz konusu olmasından dolayı bu konu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.6.2 Zokaklara Dair Nizamname 1859 Sözcükleri

4.6.2.1 Sözcük Grupları

18459 tarihli metinde Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' tarafında karşımıza çıkan kişi ve kurumlara dair ifadeler, hükümet, merkez-i beledi , daire meclisi (dâire-i belediyye meclisi), meclis-i beledî , dâ'ire- i belediyye mühendishânesi, daire müdürü, mühendis, memur, memurlar, memurîn kullanımlarıdır. Yönetilen tarafında, ahâli, eshab (ashâb-ı mülk), sahib, dükkâncı, fabrikacı, kahveci, boğaçacı (poğaçacı), müşteri, esnaf ifadeleri bulunmaktadır.

Genele yönelik işlevler, hâne , dükkân, mağaza, meyhâne, fabrika olarak belirtilmiştir. Özel tedbir gerektiren kullanımlar, fırun/fırın, müskirat dükkân ve mağazaları, fabrika (harîk zuhûru yahud patlamak tehlikesi olan... fabrikalar), ve güvenli olarak tarife sahip 'harîktan sâlim mağaza' kullanımları mevcuttur.

Malzeme ve yapı bileşeni ile ilgili kullanılan sözcükler; kereste, taş, kireç, kiremit, tuğla, künk, boru, sözcükleridir.

Bina, çevresi ve kısımları ile ilgili kullanılan ifadelerden, yer başlığı altında; 'mesâkîn-i ahalîden mehmâemken -mümkün olduğu kadar- baîd mahaller' ifadesiyle fabrikalar için işaret edilen yerleşim yerlerinden uzak alanlar kastedilmektedir. Bina ve çevresi, yeni-mevcut bina ayırımları ile ilgili ifadeler; mesken, mesâkin (mesâkîn-i ahalî, mikdâr-ı vâfî hava ve aydınlık almayan mesken), ebniyenin önleri (tahta perde çekilmesi bahsinde), müceddeden inşâ olunan ebniye, ebniye, yapı; çıkmalar özelinde, çıkma (sokak üzerine olan çıkmalar) ve şehnişin; bina çıkıntıları olarak, sokağa çıkıntı yapan kısımlar ('sokak üzerine çıkan kepenk ve ilerisine doğru asılan dükkân armaları ve mostra dolapları ve sergi ve duvarlara mıhlı yahud yanlarına muttasıl sâyeban ve sâir bu misillü nesneler'), tente (arzı on zira' ve daha aşağı olan sokaklarda tente vaz' olunması memnu' olub enli sokaklarda bu babda müsaade olunacak), çiçek saksıları veyahud sandıkları ve asma olarak belirtilmiştir. Binanın cephesi ve dış duvarı ile ilgili ifadeler, hâne ve mağaza ve dükkân önleri (asma dikilmemesi), garb tarafı, yan tarafı (kasap dükkân kapıları için, 'mezkûr dükkânlar daîmâ tathîr olunup hatta kapıları lodos ve garb taraflarına açılanları yan taraflarından dahi hava almak üzere inşa olunmalıdır. …') ifadeleridir. Kat ve mekânla ilgili kullanımlar, bodrum, mahal, daire (büyük bir binânın bölündüğü kısımlardan her biri olarak, 'daire

dahilinde ekmekçilik etmek isteyenler ...', 'binâları kârgir ve ocakları sûret-i münâsibede masnû ve tütün dışarı vermekten mâ'adâ tepelerinden hurûclarında dahi komşuları bî-huzur etmeyecek sûrette inşa olunmak şartıyla isteyen daire dahilinde ekmekçi ve poğaçacı fırını yapmağa mezundur'), dükkânların arka tarafı (ekmek ve poğaça fırınları için, 'fırınlar behemahal dükkânların arka tarafına doğru yapılmalıdır), oda kullanımlarıdır. Duvar ve açıklık kurulumları ile ilgili ifadeler; dıvar/duvar, kepenk ve baca-ocak-tesisatla ilgili sözcükler, fırın, ocak, soba, boru (soba borusu) sözcükleridir.

Yol ve binalar arasındaki boşluklar bağlamında anlam taşıyan kullanımlar; meydan, iskele, havlu/avlu (havlu ve bahçe ve memer -geçit- yerler), bahçe, memer yer (havlu ve bahçe ve memer -geçit- yerler), yol, tarik, sokak/zokak, hâne ve mağaza ve dükkân önlerinde asma dikilmesi memnû'dur.'), yaya yolu kullanımlarıdır. Yolların engelsiz tutulması gerekliliği ile ilgili ifade barındıran kullanımlar; mürûr ve ubûra mâni ve hâil ('sokaklar mürûr ve ubûra mâni ve hâil olan bilcümle husûsâttan hâlî ve berî olacaktır'), yolları tıkayan şeyler ('...yolları tıkayan şeylerin bırakılması …memnû'dur') kullanımlarıyla karşımıza çıkar.

Yangınla ilgili olan sözcük ve kavramlardan ölçü ile ilgili olanlar, arz (genişlik), vüs'at (genişlik), irtifâ (hânelerin irtifâları) ölçü birimi olarak, zirâ (arşın) ve arşun kullanımları bulunmaktadır.

Tehlikeli iş ve maddelerle güvenlilik konularındaki ifadeler; harîk zuhûru tehlikesi, patlama (patlamak tehlikesi olan fabrikalar), yanma patlama tehlikesi olan maddeler; gaz, odun, kömür, saman olarak karşımıza çıkmaktadır. Güvenlilik ile ilişkili kullanımlar, harîk tehlikesinden salim, vikaye (korunma, 'kazâ ve tehlikeden vikâye olunmak için'), harîktan sâlim ('harîktan sâlim mağazalara konulamadığı halde fırınlar için bir mah kifayet edecek kadar hatab ve kömür tedarik olunabilecektir'), kazâdan sâlim (gaz künkleri bağlamında), emniyet ve sıhhat-i âmme ifadeleridir.

Tedbir olarak, güvenli olmayan durum için 'levha' ile bunun ilgili binada işaretlenmesi gerekliliği söz konusudur, (mikdâr-ı vâfî hava ve aydınlık almayan meskenlere sahibleri tarafından icâbına bakılıncaya kadar muzarr-ı sıhhat olduklarını mu'lin levhalar talik olunacaktır).

Belge ve kayıt altına almaya dair kullanılan sözcükler, ruhsat (gaz künklerinin vesaâr alâtının hâl ve heyeti tecessüs olunup kazâdan sâlim bulundukları iyice tahkik olunmadıkça ebniye derûnunda gaz yakılmağa ruhsat verilmeyecekdir) ve kaydettirmek (evlerinin içinde fırın işletmek isteyenler idare merkezine isimlerini kaydettirmelidir) sözcükleridir.

Düzenleme, uygunluk ve aykırılığa dair ifadeler, kanûnnâme, ilmühaber, nizam, nizamnâme, nizâmına tatbikan, usûle tatbikan, usûl (kural olarak, 'usûl-i muntazam, usûl-i inşâiyye, merkez-i beledi tarafından intihâb olunacak usûl üzerine, usûle mugayyir, usûl-i haseneye tevfikan'), müsaade kullanımlarıdır. Mecburiyet bildiren, şart ('...bırakmamak şartıyla, ...olunmak şartıyla) ve denetim için kullanılan, tecessüs (tetkik, 'ekmek tabhını tecessüs etmek üzere dâire-i belediyye canibinden olur olmaz vakitlerde fırınlara girilecektir') ifadeleri bulunmaktadır.

Uygunluk belirten ifade, sûret-i münâsibede masnû (kurallara uygun ve güzelce yapılmış anlamında, fırın ocakları için, 'binâları kârgir ve ocakları sûret-i münâsibede masnû ve tütün dışarı vermekten mâ'adâ tepelerinden hurûclarında dahi komşuları bî-huzur etmeyecek sûrette inşa olunmak şartıyla isteyen daire dahilinde ekmekçi ve poğaçacı fırını yapmağa mezundur.') kullanımı yer almaktadır.

Aykırılık, yasak, denetleme, ceza konularında kullanılan ifadeler; tecavüz, memnû ('şehnişin ve duvar vesâir bu misillü sokak üzerine olan çıkmalara çiçek saksıları veya hud sandıklan konması ve hâne ve mağaza ve dükkân önlerinde asma dikilmesi memnû'dur', ya da 'geçişin engellenmemesi konusunda, '...yolları tıkayan şeylerin bırakılması …memnû'dur'), denetleme ile ilgili olarak da, araştırmak, soruşturmak anlamı taşıyan, tahkîk, tahkikat ('memurîn taraflarından tahkîkat-ı mezbûre icra olunup üzerlerinin kapanmasına ruhsat verilinceye değin gaz künkleri zâhirde olacaktır') ifadesi kullanılmıştır.

Harîk/yangın ile ilgili konularda kullanılan ifadeler, harîk, harîk zuhûru (yangın çıkması), tütün (duman anlamında, 'çok tütün veren fabrikalar, tütün dışarı veren ocaklar') kullanımlarıdır. Fırınlar için daha güvenli olarak daha önce düşünülen dükkânın arka tarafı tarifinin daha sonra 'fenni olarak uygun görülen yer' olarak tarif edilmesi düşünce biçiminde önemli bir değişimi işaret eder. Kontrollü bir enerji türü olarak alevle ilgili ifade, yakmak (gaz yakmak) sözcüğüdür.

4.6.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında, Zokaklara Dair Nizamname metni içerisinde kullanılan sözcükler, en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, sokak – zokak 14, cezâ ve memnû 10 kere kullanılmıştır. Bunları 9 kere ile gaz, 7 kere ile mahal ve vaz' (olunmak/edilmek), 7 kere ile inşâ/inşa, 6 kere ile devlet işlerini yürüten kuruluş anlamındaki dâire, künk, misillü, nesne, ruhsat, 5 kere ile ahz, bundan böyle, hâne, hümâyun, kanûnnâme, 4 kere ile beşlik, ebniye, husûs, mücâzat, nakit – nakd, odun, tatbîkan, üzeri, vaz' takip eder.

3 kere kullanılan sözcükler, ahâli - ehâli, bırakmak, boru, cânib/cânip, dıvar/duvar, dükkân, fabrika, fırun/fırın, harîk, istemek, konmak, mağaza, mahsûsa, mâni, sâlim, sûret, tahsis, taraf, yol, zarar, zirâ, arşın/arşun;

2 kere kullanılan sözcükler, araba, arz, baid, bir, çöp, dâhilî, -devlet işlerini yürüten kuruluş anlamındaki- dâire, doğru, esnaf, etmek, gün, hakkında, hal, hareket etmek, harita, huni, ihdas, ilâve, irtifâ, itâat, kazâ, kırdırmak, kireç, kömür, küşat/küşad/güşad, me'mur/memur, mesâkin, mikdar/miktar, mûcib/mûcip (olmak), muharrer, mübâşeret, müceddeden, mükerrer, mürur, müsâade, müskirat, nâs, nezâret, nizamnâme, ön, revh, sandık, sıhhat, şart, tahkik etmek, tahsîl etmek (eylemek), tarafından, tecessüs, tehlike, tütün, usûl, vâsıtasıyla, virgü/vergi, yapmak, yaya, yer, yeryüzü, yük;

1 kez kullanılan sözcükler, iktizâ etmek (eylemek), almak, alt, anlar, arka, asma, asmak, aşağı, atât, atlu/atlı, aydınlık, bab/bap, Bâbıâlî, ba'de-zan/-zin, bağçe/bahçe, bakmak, balık, bargir, behemal, ber-, berî, bervech-i bâlâ, beş, beyân, Beyoğlu, bez, bırakılmak, bîhuzur etmek, bilcümle, binâ, binâen, bodrum, boğaçacı/poğaçacı, buğu, bulmak/bulunmak, bulunmak, bunlar, cârî, cemetmek/cemeylemek, cümle, cüret (etmek), çekmek, çıkarmak, çıkma, çıkmak, çiçek, daha, dahi, dâhil, dar, derece, derhal, derun, dışarı, diğer, dikkatli, dikmek, dokunmak, dükkâncı, ehemmiyet, emlâk, en, en aşağı, enli, envâ, erbab/erbap, eshab/eshap/ashap/ashab, esvab/esvap, eşya, evvel be-evvel, evvelki, eylemek, eyüce/iyice, fabrikacı, fenâ, fener, fuçu/fıçı, Galata, gâlib/gâlip, gelmek, gibi, göre, göstermek, hâil, hâlî, hasar, hatab, hava almak, havli/avlu, herkes, hey'et/heyet, hiç değil ise (veya olmazsa), hurda, huruç/huruc, husûsat, îcâbına bakmak, icrâ, icrâ

(olunmak), icrâ (etmek), ikâmet, iktizâ, ileri, ilmühaber, inşaat, irâe, isim/ism, iskele, iskemle, istid'â/istidâ, işbu, izdiham, kabahat, kâbil, kabul, kadar, kahveci, kaldırım, kapanmak, kapatmak/kapatılmak, kapı, karar vermek, kârgîr, kat, kavî, kayd/kayıt, kemerli, kendi, kepek, kepenk, kereste, kereste, kesret, kifâyet etmek, kimesne, kimse, kiremit, koku, komşu, kömür, kutu, lağım, lâzım gelmek, lâzımeden (lâzım olmak), mâadâ, mah/meh, mahallî, makûle, mal, masnû, me'kûlât, me'zun/mezun, mebnî, meclis, medîde, mehil/mehl, mehmâemken, meks (etmek), menâfı, menut, merkez, merkez, meydan, meyhâne, meyve/meyva, mezbûre, mezkûr, mıhlu/mıhlı, mostra, mugâyir, muhalif, muntazama, musarrah, musluk, mutâbık, muttasıl, muvâfık, muzır, mücâzât etmek /eylemek, mücerred/mücerret, müddet, mühendis, müşâhede (olunmak/eylemek), müşteri, mütedâir, nakdî, nakdiyye, nakil/nakl, nihâyet, nizam, ocak, oda, ol, on, ora, parça, patlamak, perde, perde çekmek, rabt/rapt/rabit, re'y/rey, resm/resim, saat, sahip, sâir, saire, saksı, saman, sandalye/sandalya, satıcı, sâyeban, sebze, seped/sepet, sergi, sızıntı, soba, sofra, süpürmek, şamata, şehnişin/şahnişin, şerâit, şey, tabla, tahkîkat, taht, tahta, tâmir, tanzim, tarik, taş, tazmin, tebdil, tecavüz, tedârik, tehzin, temyiz etmek, tensib/tensip, tente, tepe, terkim, tesviye, tevsî, tevzî, tıkamak, toz, tuğla, tüccar, ubur, üç, üst, üzerine, vech/veçh/vecih, velev, vermek (üç farklı anlamda birer kere), vukuf, vüs'at, yakmak, yalnız, yan, yapı, yek-cihet, yüksek, zabtetmek/zaptetmek, zâhir olmak, zenbil/zembil, zikredilmek/zikrolunmak, zuhur sözcükleridir.

4.7 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1862

4.7.1 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1862 Konuları

1862 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât metninde, 36 madde bulunur. 5 ve 19. Maddeler yangınla ilgili olup, 1-4. Madde, 6-18. Madde ve 20-36. Maddeler yangınla ilgili değildir. Düzenlemenin yangın tehlikesiyle ilgili konuları ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır. Metinde belirtildiği şekliyle Devâir'i Belediye Çavuşlarının görevleri şu şekilde özetlenebilir:

1) yanıcı ve sağlığa zararlı eşya bulundurulan yerkerde bunların ortadan kaldırılması

2) sokaklarda gezerken yangın görülürse en yakın zabtiye karakolhanesine haber vermek

3) yangına müdahaleye bizzat yardım etmek

4) halkın eşyasını korumak

5) olası tehlikelerden ahâlinin canını korumaya çalışmak

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.7.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.13) verilmiştir.

4.7.1.1 5.Madde

Metnin beşinci maddesinde, ahşap hane ve mağazalarla bodrumlarda büyük miktarda talaş, kuru ot ve benzeri yanıcı (müstaid-nâr) eşyanın bulundurulmasının yasak olduğu hatırlatılmış Devâir'i Belediye Çavuşlarının bu tür malzemelerin uzaklaştırılmasını sağlamanın yanı sıra, sokaklarda gezerken bir yangın görmeleri durumunda en yakın zabtiye karakolhanesine haber verip mümkün olduğunca yardım etmeye ve güvenliği sağlamaya gayret edecekleri belirtilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Büyük miktarda yanıcı (müstaid-nâr) malzemenin bodrumlarla, ahşap hane ve mağazalarda bulundurulmasının yasaklanması, yangın yükünün azaltılması yoluyla önlemeye hizmet eden bir tedbir olarak karşımıza çıkar.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Devâir'i Belediye Çavuşlarının bir yangın görmeleri durumunda en yakın zabtiye karakolhanesine haber verip mümkün olduğunca yardım etmeye ve güvenliği sağlamayla İlgili görevleri haberleşme ve güvenliği de içeren müdahale ile İlgili konu kapsamındadır.

4.7.1.2 19. Madde

Metnin on dokuzuncu maddesinde, yangın mahallerinde arsa sahipleri ya da kiracılardan ruhsatsız yapı yapanların şehremanetine bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İzinsiz yapı yapılması durumunda, nizami olmayan binaların üretimine engel olunabilmesi için şehremanetine bildirilmesi yoluyla kontrol söz konusudur.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.7.2 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1862 Sözcükleri

4.7.2.1 Sözcük Grupları

1862 tarihli talimat metninde Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' tarafında karşımıza çıkan kişi ve kurumlar; şehremâneti ve zabtiyedir. Yönetilen tarafında ise, ahâli, halk, sahip (arsa sahibi, harîk mahallerinde olan arsalara sahibleri veyahûd icâra -kiraya- verilecek müste'cirleri), müstecir (kiracı, harîk mahallerinde olan arsalara sahibleri veyahûd icâra (kiraya) verilecek müste'cirleri), salaş inşâ edenler (Şehremaneti cânibinden ruhsat tezkeresi almaksızın salaş -niteliksiz ve izinsiz bina anlamında- inşâ edenler), mütecâsirlar (ruhsatsız inşaat yapmaya cesaret edenler), hırsız ve yankesici (halkın eşyasını hırsız ve yankesicilerden vikaye -korumak-) kullanımımlarıyla karşımıza çıkmaktadır.

Genel kullanımlar; hane ve karakol (zabtiye karakolhânesi) ifadeleridir.

Tedbir gerektiren özellikteki kullanımlar ise yangın yükü fazla olan ahşap hane (külliyyetlü talaş ve kuru ot ve sa'ir müstaid-nâr eşya bulunduran) ve mağaza (bodrum ve emsâli, külliyyetlü talaş ve kuru ot ve sa'ir müstaid-nâr eşya bulunduran) kullanımlarıdır.

Binanın konstrüksyonuna işaret eden ifadeler, ahşap hâne ve salaş (izinsiz yapılan niteliksiz bina olduğu anlaşılıyor) kullanımlarıdır.

Bina mekân ve çevresi ile ilgili ifadeler arsa (harîk mahallerinde olan arsalar) ve mahal (harîk mahalleri) ifadeleridir.

Binalar arasında ayırma mesafesi açısından önem taşıyan tek kullanım, sokak sözcüğüdür.

Yangınla konusu kapsamında, tehlike ve tedbir konularında, muhâtarât (tehlikeler) ve 'külliyyetlü talaş ve kuru ot ve sa'ir müstaid-nâr (yanmaya meyyal) eşya' ifadeleridir.

Bu metinde yangından korunma bağlamında iki önemli kavramla karşılaşırız. 'Can ve mal güvenliği' olarak çağdaş dil kullanımında olan kavramlar, bu metinde 'eşya' ve 'nefs' olarak ifade edilmiştir. İlkine örnek kullanım mal güvenliği anlamında 'halkın eşyasını vikaye-korumak-' ve ikincisine örnek ise, 'hırsız ve yankesicilerden vikaye ile beraber vuku'ı melhuz olan -meydana gelmesi beklenen- muhâtarâtdan -

zararlar ve tehlikelerden- ahâlînin nefslerini muhafazaya s'ay -çalışmak-' kullanımlarında görülebilir. Can güvenliğindeki 'can' yerine nefs/nefis (halkın eşyasını vikaye ve ahâlinin nefslerini muhafaza) sözcüğü kullanılmıştır.

Düzenleme, uygunluk, aykırılık konularında karşılaşılan kullanımlar; memnû' (ahşap hane bodrum ve benzeri mağazalarda külliyetli miktarlarda yanıcı madde bulundurma yasağı), 'ruhsat tezkeresi almaksızın' ve 'külliyyetlü talaş ve kuru ot ve sa'ir müstaid-nâr -yanıcı- eşya bulundurma yasağı' ifadeleridir.

Belge olarak 'ruhsat tezkeresi' ifadesi bulunur.

Araç ve müdahale ile ilgili olarak; müşahade, harîk zuhuru müşahadesi (yangın çıkışının gözlenmesi/farkedilmesi, harîk zuhuru müşahade olunmak), haber etmek, muavenet -yardım-, eşyayı vikaye ve nefslerimuhafaza ('zokaklarda gezerken bir harîk zuhuru müşahade olunur ise der-akab en yakın olan zabtiye karakolhânesine haber virüb kendüleri dahî mümkün olabildiği kadar muavenete -yardım etmeğe- ve halkın eşyasını hırsız ve yankesicilerden vikaye -korumak- ile beraber vuku'ı melhuz olan -meydana gelmesi beklenen- muhâtarâtdan -zararlar ve tehlikeler- ahâlînin nefslerini muhafazaya s'ay -çalışmak- ve gayret ideceklerdir') ifadeleri yer almaktadır.

Hârik konusuna özel ifadeler, müstaid-nâr eşya (yanıcı anlamında, 'külliyyetlü talaş ve kuru ot ve sa'ir' için), nâr, müstaid-nâr (yanmaya meyyal), harîk zuhuru kullanımlarıdır.

4.7.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında, Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât metni içerisinde kullanılan sözcükler, en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, eşya 3, harîk 2 ve diğer sözcükler, ahâli - ehâli, ahşap, arsa, bâjurnal - bajurnal, bodrum, emsâl, gayret, haber etmek, halk, hâne, hırsız, icâr, inşâ/inşa, karakolhâne, kuru, külliyetli, mağaza, mahal, memnû, muâvenet, muhâfaza, muhâtarât, muzır, müstaid - müstait, müste'cir - müstecir, müşâhede, müteaffin, mütecâsir, nâr, nefs - nefis, ot, ruhsat, sahip, salaş, sa'y, sıhhat, sokak, talaş, tezkere - tezkire, vesâire, vikaye, yankesici, zabtiye - zaptiye, zuhur, 1'er kere kullanılmıştır.

4.8 Her Nev'î Ebniyeden Alınacak Harç ve Rüsûmat Nizamnamesi 1863

4.8.1 Her Nev'î Ebniyeden Alınacak Harç ve Rüsûmat Nizamnamesi 1863 Konuları

1863 Her Nev'î Ebniyeden Alınacak Harç ve Rüsûmat Nizamnamesi metninde, 12 madde bulunur. 2. Madde yangınla ilgili olup, 1. Madde ve 3-12. Maddeler yangınla ilgili değildir. Düzenlemenin yangın tehlikesiyle ilgili konuları ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.8.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.14) verilmiştir.

4.8.1.1 2. Madde

Metnin ikinci maddesinde, yeni bina inşası ya da mevcut binanın yenilenmesi durumunda alınacak vergi ya da harçlarla ilgilidir. Maddenin yangınla ilgili olan kısmı, halkın kullandıığı yol (tarîk-i amm) üzerine yapılacak cumba ve şehnişinlerin iki arşın üzerinde olanların vergilendirilmeyeceğinin belirtilmesidir. Bina çıkmalarının Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında ayırma mesafesi işlevi gören yolların üzerine yapılacak cumbaların iki arşın altında olması durumunda vergiden muaf tutularak özendirilmesi söz konusudur. Bu yolla bina çıkıntıları sebebiyle azalan, binalar arasında ayırma mesafelerinin belli bir seviyede tutulması amaçlanmıştır. Bu bakımdan ayırma konusu ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.8.2 Her Nev'î Ebniyeden Alınacak Harç ve Rüsûmat Nizamnamesi 1863 Sözcükleri

4.8.2.1 Sözcük Grupları

1863 tarihli nizamnamenin Kişi/Kurum başlığı altında 'yönetilen' tarafında karşımıza çıkan sözcükler; eshâb-ı emlâk ve kalfa sözcükleridir.

Genel bina kullanımına dair ifadeler; hâne, hâne hamamları, hanenin ve teferruâtı, hamamdan mâ'adâ teferruât-ı sâ'ire, mağaza, müştemilât, taht-ı zeminde (zeminin altında) taş mağazalar ifadeleridir.

Malzeme olarak taş sözcüğü yer almaktadır.

Bina konstrüksyonu ile ilgili kullanımlar, kâgir (hamamlarının kâgir mikdârı) ve taş mağaza ifadeleridir.

Bina ile ilgili 'bina' sözcüğü, çıkma başlığı altında, şehnişin ve cumba kullanımları; kat-mekân başlığı altında, kat, zemin kat, ev altı (hanelerde ev altı t'abîr olunan mahall ile sarnıç ve su hazînesi ve kuyu ve taht-ı zeminde taş mağazalar), sarnıç, su hazînesi, kuyu, mağaza (taht-ı zeminde taş mağaza), matbah (mutfak), âhur (ahır), çamaşuyluk (çamaşırlık), mağaza (mağaza ve bunlara mümâsil -benzer- satıhlar) kullanımları bulunmaktadır.

Döşeme konusunda, zemîn (hanenin ve teferruâtının zemîni) sözcüğü bulunmaktadır.

Ayırma başlığı altında yol olarak tarîk-i amm (halkın kullandığı yol, tarîk-i amm üzerine yapılacak cumba ve şehnişinler) kullanımı bulunmaktadır. Yine ayırma konusunda değerlendirilebilecek yakın binalarla ilgili olarak şehnişinlerle ilgili ölçü sınırlaması kuralına bağlı olarak iki arşına kadar boyutla ilgili ifade ('şehnişinlerin

her katı içün iki arşun uzunluğuna kadar olanlarından dolayı resm i'tâ etmeyüb') yer almaktadır.

Yangın konusundaki kullanımlardan ölçü ile ilgili olanlar; arşun (her kırk arşunundan yirmi guruş resm alınacakdır), zira (meselâ üçer arşun olarak yapılan iki şehnişinin mecmû'u altı arşun olarak iki arşunu afv (af) ile diğer dört arşunun beher zirâ'ından (75 ilâ 90 cm tutarında uzunluk ölçüsü, endâze) yirmişer guruş ahz olunacakdır), dûn (sınırın altı, 'baki kalan küsûr yirmi arşundan dûn olur ise muaf olub'), be-hesâbü't-terbî'i (dörtlü hesabı yapılarak), mecmû (toplam, satıhların mecmû'u yalnız kırk arşuna bâliğ olmaz ise), cem' olunmak (bir katda yapılanların mikdârı cem' olunarak) kullanımlar bulunmaktadır.

Düzenleme, uygunluk, aykırılık konularında karşımıza çıkan kullanımlar; 'resm i'tâ'sı (her katı içün iki arşun uzunluğuna kadar olanlarından dolayı resm i'tâ etmeyüb mikdâr-ı mezkûru tecâvüz eder ise fazlasından her kat içün başka başka olarak arşun başına yirmişer guruş vereceklerdir), resimden muaf (hanelerde ev altı t'abîr olunan mahall ile sarnıç ve su hazînesi ve kuyu ve taht-ı zeminde -zeminin altında- taş mağazalar resimden muaf olacakdır) ifadeleridir.

Aykırılıkla ilgili tecavüz (mikdâr-ı mezkûru tecâvüz eder ise) kullanımı bulunmaktadır.

4.8.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında, Her Nev'î Ebniyeden Alınacak Harç ve Rüsûmat Nizamnamesi metni içerisinde kullanılan sözcükler, en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, zirâ 18, hâne, kat, resm 5 kere, şehnişin, yekûn, zemin 3 kere, ahz, hamam, hesab -hesap, mağaza, mikdar – miktar, satıh – sath, teferruat ve ziyâde 2 kere kullanılmıştır. 1 kere geçen sözcükler, afv (af) , âhur, bâlâ, bina, cem, cumba, çamaşırlık, dûn, emlâk, eshab - ashab, ev, ev altı, hazne, inşâ/inşa, îtâ, kalfa, kârgir - kâgir, kuyu, mahal, matbah, mecmû, muaf, müştemilât, sâir, sarnıç, taht, tarîk-i am, taş, tecavüz, terbî, zemin (kat) sözcükleridir.

4.9 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863

4.9.1 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863 Konuları

Turuk ve Ebniye Nizamnamesi, sokaklarla ve binalarla ilgili düzenlemelerin birarada bulunduğu bir metindir. Bu tüzükle ilk kez kentsel mekânsal düzenlemelerde binalar, yollar ve meydanlar birlikte bir bütünün parçaları olarak ele alınmaktadır. (Ersoy 2017). Düzenleme metninin son maddesinde Turuk ve Ebniye Nizamnamesinin ilan tarihinden itibaren eski Ebniye Nizamnamesinin yürürlükten kalkacağı duyurulmuştur. Nizamnamenin 'nin 7-9. Maddeleri, 11-14. Maddeleri, 30. Madde, 32. Madde, 34. Madde, 35. Madde, 38. Madde, 40-41. Maddeleri, 46. Madde ve 47. Maddeleri yangında ilgili olmayan içeriğe sahiptir. 1863 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi metninde, düzenlemelerin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.9.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.15) verilmiştir.

4.9.1.1 1. Madde

Düzenlemenin ilk maddesinde uzunluk ölçüsü standardı olarak arşın kullanılacağı belirtilmiş ve bu uzunluk biriminin ‘Fransız Metresi’nin üç çeyreğine eşit olduğu bilgisi verilmiştir. Bu metinde metrik sistemden haberdar olunduğuna dair önemli bir detay bulunuyor. Genişlikler geleneksel olarak kullanılan zirâ ve arşun ile ifade edilmiş olsa da metrenin üç çeyreğine eşit olduğu belirtilerek, ölçü birimleri arasındaki çevirim resmi dille kesinleştirilmiştir. Bu maddede, arşun ve zirâ ölçülerinin birbirinin yerine kullanılmış olduğu görülmektedir. Aynı madde içinde dahi bu iki terimin birarada kullanılması, aralarında bir seçim yapılarak tutarlı bir ifadenin inşa edilmemiş olduğu görülür.

Yolların sınırını oluşturan fiziksel çevre unsurları, hâne ve ebniye-i saire ile duvarlar olarak ifade edilmiş, sokak genişliğinin, yolun iki yanındaki binaların zemin katlarının dış yüzeyinden ölçüleceği tariflenmiştir. Geçişe engel olmayacak şekilde yapılması hedeflenen düzenlemedeki 'mürûr ve ubûra sıkındı virmemek

üzere' ifadesi, engel (obstruction) ve geçiş hakkı (people's right of way) kavramlarına yakın dönemin dilindeki karşılıkları olduğu akla gelir.

Maddede, yolların genişliklerine göre sınıflara ayrılarak standardize edilmesi ile ilgili detaylar verilmiştir. Yolun iki tarafındaki binaların zemin düzlemindeki katlarının dış yüzeyleri'nden alınacak ölçü, yol genişlikleri için göz önünde bulundurulacak miktarın tayini için metod tarifler. Bu da metodoloji ile ilgili uygulamaya yönelik getirilmiş bir standarttır. Sınıflara ayrılan yolların genişliklerinin sırasıyla en az 15, 12, 10, 8 ve birkaç eve özel çıkmaz sokaklar için ise 6 zıra olması kararlaştırılmıştır.

Yeni yapılacak hane, bina ve duvarların inşasında gözetilecek olan ve beş farklı sınıfta ifade edilmiş sokakların uyulması gereken genişliklerinin sokağın başına bir tabelayla belitrilmesi gerekliliği de bu maddede yer alır. İşaretleme (signage) ile ilgili bir yeniliğin bu düzenleme ile getirilmiş olduğu görülür.

Bu maddeyle aynı zamanda cami avlusu, iskele meydanlar ve halkın kullanımına ayrılmış tüm kamusal yerlerde bina yapılması kesin bir dille yasaklanmıştır.

Yolların bahsi geçen sınıflara bölünmesi ile ilgili zorluklarla karşılaşılması durumunda kimlerin yetkili olacağı da otorite olarak belirlenmiş durumdadır. Bu kurum ve makamlar, Ebniye İdaresi, Ticaret Nezâreti, Valiler, Mutasarrıflar ve Ka'immakamlar olarak belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yolların genişliği, binalar arasında doğal olarak bir ayırma mesafesi oluşturacağı için yangın yayılımının engellenmesine yardımcı bir özellik taşır. Ayrıca çıkmaz yolların sonlandığı noktada yapıların birbirine bitişik ya da yakın olma ihtimali düşünüldüğünde, binalar arasında olması istenen mesafelerin sağlanamayacağı ortadadır. Dolayısıyla yangının yayılımını sınırlandırma ile de ilgili ciddi bir zorluğa sebep olacağından bu maddenin içeriği ayırım konusunu barındırır. Ayrıca bina yapımının yasaklandığı, cami avlusu, iskele, meydanlar ve halkın kullanımına ayrılmış kamusal yerler, şehir dokusunda açıklıklar olarak, binalar arasındaki ayırma mesafelerine katkıda bulunması bakımından yangın güvenliği bağlamında değerlidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir. Yangın yerine yaklaşımın tek taraftan yapılabilmesi ile sonuçlanacak çıkmaz yollar ayrıca bu yolun erişime açık olmaması durumunda başka bir tehlike barındırması açısından da müdahale ile ilişkilidir.

4.9.1.2 2. Madde

Nizamnamenin (tüzüğün) ikinci maddesinde yeni bina yapımı, mevcut binaların yıkılarak yeniden yapılması, kafes (iskele) ile kapsamlı ya da basit onarımlarla ilgili kurallar yer almaktadır. Üsküdar ve Ortaköy'den yukarı kısım Boğaziçi olarak adlandırılmakta ve sokak üzerindeki binaların yeniden inşasına ancak iki taraftaki komşu binalarla arasında kâgir duvar ya da otuzar arşın mesafe bırakılması koşulu ile izin verilmektedir. Bu tedbir, binaların ayrılması açısından doğrudan yangından korunma tedbiridir. Binalar birden fazla kısımdan oluşuyorsa da bunlar arasında da otuz arşın boşuk bırakılması şart koşulmaktadır. Sahilhaneler söz konusu

olduğunda ise iki tarafta bırakılacak boşluk ölçüsünün, bu değerden beş arşın daha fazla olması gerekmektedir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yangın duvarı bahsinden ve ayırma mesafesi bağlamında ayırım konusunu barındırır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişlikleri ve yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.9.1.3 3. Madde

Nizamnamenin üçüncü maddesi, gerekli yol genişliklerini sağlamak için mevcut şehir dokusu içinde, yolun her iki tarafından eşit miktarda yer alınacağını bildirir. Yol genişletilmesi için yer terk eden binalar, düzenlemeye uygun olduğunun ifadesi olarak, bina üzerinde zemin katta görülecek yere bir levha ile belirtilecektir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla

bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yangın duvarı bahsinden ve ayırma mesafesi bağlamında ayırım konusunu barındırır.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişlikleri ve yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.9.1.4 4. Madde

Dördüncü maddede belirlenmiş yol genişliklerinin üzerinde genişliğe sahip sokakların mevcut genişliklerinin korunmasıyla ilgilidir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında gerekli en az yol genişliklerinin üzerindeki açıklıkların korunması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerine tecavüz edilmesinin engellenmesi bağlamında yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.9.1.5 5. Madde

Beşinci madde de belirlenmiş yol genişliklerinin sağlanması için inşaat faaliyetlerinin istikamet haritalarına uygun yürüyülmei gerekliliği ile ilgilidir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında gerekli en az yol genişliklerinin sağlanması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerine tecavüz edilmesinin engellenmesi bağlamında yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.9.1.6 6. Madde

Altıncı maddede meydan, yol ağzı, rıhtım ve tek tarafına bina yapılabilecek yollar için önceki kuralların geçerli olmadığı belirtilmiştir. Haritaları yapılmış yerlerde binaların, haritalar gereğince gösterilecek istikamete göre yapılacağı, istikamet haritaları henüz düzenlenmemiş yerlerde ise binaların, başvuru halinde ilgili memurlar tarafından çizdirilecek geçici haritalara göre yaptırılması gerektiği belirtilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında gerekli en az yol genişliklerinin sağlanması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerine tecavüz edilmesinin engellenmesi bağlamında yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.9.1.7 10. Madde

Onuncu maddede yeni yapılacak cami, türbe, okul, çeşme gibi kamusal binaların da sokak genişlikleriyle ilgili kurallara göre yapılması gerekliliğinden bahsedilir. Yangın geçirmiş yerlerde yapılacak cami, medrese ya da dini binalar varsa, önlerinde açıklık ve avlu bırakılarak yine mevzuata uygun düzenleme söz konusudur. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında gerekli en az yol genişliklerinin sağlanması ve dini binalar önünde bırakılacak açıklıklar bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerine tecavüz edilmesinin engellenmesi bağlamında yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.9.1.8 15. Madde

On beşinci madde, binaların sokak yüzünde olan çıkma ve çıkıntıları ile ilgilidir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin korunması bağlamında **ayırma** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında yol sebebiyle bulunan mesafenin, binalara ait çıkma ve çıkıntılar sebebiyle azalmasının engellenmesi bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.9 16. Madde

On altıncı maddede, evlerin sokağa bakan cephelerinde yapılacak şehmnişin ve balkonlarla ilgili kurallara yer verilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafeyi etkilemesi bağlamında **ayırma** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında yol sebebiyle bulunan mesafenin, binalara ait çıkma ve çıkıntılar sebebiyle azalmasının kontrolü ve bitişik iki evin çıkmaları arasında en az dört arşın mesafe bırakılması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.10 17. Madde

On yedinci madde, binaların yol üzerineki çıkıntıları ile ilgili düzenlemedir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, söz konusu çıkıntılardan özellikle yağmur suyu sandıkları, kepenk, saçak ve tentelerle ilgili sınırlandırmalar, ayırma mesafelerini etkilemesi bağlamında **ayırma** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasındaki çıkıntılardan özellikle yağmur suyu sandıkları, kepenk, saçak ve tentelerle ilgili sınırlandırmalar, ayırma mesafeleri bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.11 18. Madde

On sekizinci madde, binaların yol üzerindeki merdiven, basamak, set ve her türden inşaatın yasaklanması ile ilgilidir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, Yol üzerine inşa edilecek çıkıntıların ayırma mesafelerini etkilemesi bağlamında **ayırma** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasındaki çıkıntıların inşaatının yasaklanması, ayırma mesafeleri bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.12 19. Madde

On dokuzuncu maddede, binaların çıkma ve çıkıntılaryla ilgili belirlenmiş kuralların, yol, meydan, rıhtım üzerinde olan cepheler için geçerli olduğu hatırlatılarak, mülk sahiplerinin, diğer cepheleri diledikleri gibi yaptırabileceği belirtilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, kuralın dışında kalan istisnaların açıklanması bağlamında **ayırma** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bina çıkma ve çıkıntıları ile ilgili istisnaların belirlenmiş olması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.13 20. Madde

Yirminci maddede, binaların yüksekliğinin ölçüm yöntemi olarak, ön cephenin zemininden üst tabana kadar olan mesafe tarif edilmiş, kâgir binalar için 20, ahşap

binalar için 14 arşın sınır belirlenmiştir. Tahtapuş ve mehtabiyyelerin zeminden yüksekliğinin ise, belirlenen sınırı altı arşından fazla aşamayacağı ifade edilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, bina yüksekliği sınırları bağlamında **yapısal** konusuyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir ve ahşap bina yükseklik sınırlarının belirlenmesi bağlamında yapısal konusu ile ilişkilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.14 21. Madde

Yirmi birinci maddede, eğimli arsalardaki binaların yüksekliğinin ölçüm yönteminde, en yüksek kot ile en düşük kotun yüksekliklerinin ortalamasının esas alınacağı açıklanmış ve her durumda bina yüksekliğinin kotun en yüksek olduğu noktada kâgir binalar için 26, ahşap binalar için 20 arşını aşmayacağı belirtilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, bina yüksekliği sınırları bağlamında **yapısal** konusuyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir ve ahşap bina yükseklik sınırlarının belirlenmesi bağlamında yapısal konusu ile ilişkilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.15 22. Madde

Yirmi ikinci maddede, üzerinde kat olmayan odalı ve odasız kâgir dükkânların yüksekliğinin zeminden üst tabana kadar sekiz arşını aşmayacağı belirtilmiştir. Ahşap dükkânların üzerinde oda olmasına izin verilmeyeceği ifade edilmiş, yükseklik sınırı olarak da beş arşın belirlemiştir. Madde içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, bina yüksekliği sınırları bağlamında **yapısal** konusuyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir ve ahşap dükkânların yükseklik sınırlarının belirlenmesi bağlamında yapısal konusu ile ilişkilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.16 23. Madde

Yirmi üçüncü maddede, kamu binalarında, çıkma ve bina yükseklikleri ile ilgili kuralların geçerli olmadığı belirtilmiştir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, bina yüksekliği sınırları bağlamında **yapısal** konusuyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Çıkma ve yükseklik kurallarının geçerli olmadığı kamusal binaların belirtilmesi bağlamında yapısal konusu ile ilişkilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.17 24. Madde

Yirmi dördüncü madde, baca güvenliği ile ilgilidir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ısı kaynağının kontrolü bağlamında **önleme**, künk baca inşasına izin bahsinden dolayı **kontrol**, bacanın çatıdan gerekli en az yüksekliğinin belirlenmesi bağlamında **ayırım** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Isı kaynağının kontrolü bağlamında önleme konusu ile bağlantılıdır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Künk baca yapımına izin verilmeyeceğinin özellikle belirtilmesi açısından kontrol konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Bacaların çatıdan iki arşın yüksekte olması zorunludur. Ayrıca bacalarla, soba borusu ve içinden duman geçen boruların, dış yüzeyi ile çevresindeki yapısal ve kaplama ahşap malzeme ile arasında altı parmak mesafe gerekliliği söz konusudur. Üst katlarda yere basan mutfak yasaklanmıştır. Söz konusu edilen bu tedbirler, ayırma konusu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.18 25. Madde

Yirmi beşinci maddede hanların tümüyle kâgir bina olarak inşa edilmesi zorunluluğu bildirilmiştir. Odaların döşeme, dolap benzeri gerekli şeyler dışında ahşap malzeme kullanımı yasaklanmıştır. Odaların dışına ve hanın meydanına ahşap binası da yapılamayacak, ancak oda sahiplerinin çoğunluğunun kararıyla meydanın ortasına kâgir bir dükkân yapılabilecektir. Bu dükkân tamamıyla kâgir, kapı ve kepengi ise demirden olabilecektir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ahşap kısıtlamasıyla yangın yükü oluşturan malzeme kontrolü bağlamında **önleme**, han ortasındaki olası kâgir dükkânın dört tarafında sekiz arşın mesafe gerekliliği bağlamında **ayırım,** kâgir yapı zorunluluğu bağlamında yapısal konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ahşap kullanımı kısıtlamasıyla yangın yükü oluşturan malzeme kontrolü bağlamında önleme konusu ile bağlantılıdır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Han ortasındaki olası kâgir dükkânın dört tarafında sekiz arşın mesafe gerekliliği bağlamında ayırma konusu kapsamındadır.

- **Yapısal**

Han binalarında kâgir yapı zorunluluğu bağlamında yapısal konu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.19 26. Madde

Yirmi altıncı madde, geceleri çalışılan ve ateş kullanılması gereken dükkânlar ile ilgilidir. Bu türden fırın, hamam ve fabrikaların duvarları kâgir olması, kapı, kapak ve kepenklerinin ise saçla kapatılması gerekliliği bildirilmiştir. Dükkânların çatıları madeni bir malzeme ile kaplanacak ya da harç ve kiremitle örtülecektir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ahşap kısıtlamasıyla yangın yükü oluşturan malzeme kontrolü bağlamında **önleme**, kâgir yapı zorunluluğu bağlamında **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ahşap kullanımı kısıtlamasıyla yangın yükü oluşturan malzeme kontrolü bağlamında önleme konusu ile bağlantılıdır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Tehlike seviyesi daha fazla görülen geceleri çalışılan ve ateş kullanılması gereken dükkânlar için kâgir yapı zorunluluğu bağlamında yapısal konu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.20 27. Madde

Yirmi yedinci madde, kolaylıkla yanan mal ve eşyanın depolanacağı mağazalar ile ilgilidir. Bu türden mağazaların kâgir olması, kapı ve kepenklerinin demir olması gerekliliği bildirilmiştir. Mağazadaki malzemenin zeytin yağı, katran ve alkol türü mayalı ürün olması durumunda ise mağaza zemininin sokak hizasından bir arşın alçakta olması zorunluluğu getirilmiştir. Odun ve kömür depolanan ambarların etrafının kâgir duvarla çevrilerek, üzerinin çatı ile örtülmesi istenmiştir. Bu tür ambarların konutlara yapılması durumunda hükümetten özel izin soz konusu olacaktır. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ahşap kısıtlamasıyla yangın yükü oluşturan malzeme kontrolü bağlamında **önleme**, kâgir yapı zorunluluğu bağlamında **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Konutlara yakın yapılması durumunda hükümetten özel izin gerekliliği bağlamında kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Zeytinyağı, katran, alkol türü mayalı sıvı ürün bulunduran mağazalarının zemininin sokaktan bir arşın alçakta olması ile, odun ve kömür ambarlarının çevresinde kâgir

duvar yapılarak, üzerinin çatı ile örtülmesi gerekliliği söz konusudur. Kapı ve kepenklerin demir yapılması istenmiştir. Bu tedbirler tehlikeli içeriğe sahip mekânların ayırılması konusu ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Tehlike seviyesi daha fazla görülen, kolaylıkla yanan mal ve eşyanın depolanacağı mağazaların kâgir yapı olması zorunluluğu bağlamında bu madde, yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.21 28. Madde

Yirmi sekizinci madde, tahtapuş ve mehtabiye alanlarında yerlerde taş, tuğla, saç ve harçla kaplama gerekliliği ile ilgilidir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yanıcı ahşap malzemenin tutuşmasının zorlaştırılması bağlamında **önleme** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Tahtapuş ve mehtabiye alanlarında yanıcı ahşap malzemenin yanmaz malzeme ile kaplanarak tutuşmasının zorlaştırılması bakımından önleme konusu ile bağlantılıdır

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.22 29. Madde

Yirmi dokuzuncu maddede, hattı-ı istikametleri kararlaştırılmış sokaklarda yönetim tarafından gerekli görülmesi durumunda, ahşap bina yapının yasaklanması ya da bazı koşullarla izin verilmesinin söz konusu olabileceği belirtilmiştir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yanıcı ahşap malzemenin sınırlandırılması bağlamında **önleme,** ahşap yapı konusunda yasak ifadesi sebebiyle yasak ve ruhsat yoluyla **kontrol,** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ahşap bina yapımına gerekli görülen koşullarla izin verilebileceğinin söz konusuedilmesi bağlamında yanıcı malzemenin kontrollü kullanımı bakımından önleme konusu ile bağlantılıdır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Ahşap yapılarla ilgili tehlikelerin yasak ve ruhsat yoluyla kontrolü bakımından kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.23 31. Madde

Otuz birinci madde, bina inşası için gereken malzemenin yol üzerine konulması durumunda yerin ölçülerinin otorite tarafından belirleneceği ve yolda geçişe engel

olmamak için en az beş arşın genişliğin bırakılması gerektiği belirtilmiştir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, kereste gibi yanıcı malzemenin konacağı yerin otorite tarafından belirlenmesi yönüyle **kontrol**, yolda en az beş arşın genişliğin korunması gerekliliği açısından **ayırma** ve geçişin engellenmemesinin amaçlanması bağlamında **müdahale** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Yanıcı olanlar dahil inşaat malzemesinin konacağı yer ve ölçülerinin yönetim tarafından tayini bağlamında kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Yol genişliğinin hiçbir koşulda 5 arşının altına düşürülmemesi bağlamunda ayırım konusu ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Engelsiz geçiş ve erişimin sağlanmasınnın gözetilmesi sebebiyle müdahale ile ilişkilidir.

4.9.1.24 33. Madde

Otuz üçüncü madde, sokaklardan geçecek gaz borularının inşaat ve onarımlarının hükümet denetiminde yapılacağını bildirir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yönetimin denetimi gerekliliği bağlamında **kontrol** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Tehlikeli gazla ilgili tesisatın tamir ve inşşatı ile ilgili konularda hükümet denetimi gerekliliği bağlamında kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.25 36. Madde

Otuz altıncı madde, inşaat ve onarımın yasak olduğu durumlarla ilgilidir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ahşap malzeme kontrolü bağlamında **önleme**, yasak ve ruhsat yoluyla **kontrol**, geri çekilmesi gereken binalar bağlamında **ayırma** ve ahşap yapı türlerine dair düzenleme içeriği bakımından **yapısal** konularla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ahşap malzeme kullanımının kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilişkilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Onarımı yasaklanan durumlarla ilgili ruhsat verilmemesi yoluyla kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Geri çekilmesi mecburi olan binaların onarımına ve ayrıca şehnişin onarımına izin verilmeyerek ayırım mesafelerinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu bakımdan ayırım konusu ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Ahşap bina yapımının yasaklandığı sokaklarda binaların tüm cephelerinin kaplamalarının yenilenmesi yanı sıra ahşap taban ve direk onarımının engellenmesi ahşap bina bağlamında yapısal konu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yol üzerinde yer tutan ve çıkıntı oluşturan merdiven ve basamak onarımının engellenmesi, engelsiz geçişi sağlamaya katkısı açısından müdahale konusuyla ilgilidir.

4.9.1.26 37. Madde

Otuz yedinci madde, inşaat ve onarımın sırasında mal sahibi ve kalfaların yolların genişletilmesi istikametleri ile ilgili olarak uymak zorunda oldukları işler hakkındadır. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yasak ve ruhsat yoluyla **kontrol**, geri çekilmesi gereken binalar bağlamında **ayırma** ve ahşap yapı türlerine dair düzenleme içeriği bakımından **yapısal** konularla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

İnşaat ve onarım sırasında yolların genişletilmesi kurallarına uyumun sağlanmasının sağlanması bağlamında ayırım mesafelerinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu bakımdan ayırım konusu ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.27 39. Madde

Otuz dokuzuncu maddede, geri çekilmesi zorunlu olan kâgir dükkânlarda kat eklenmesi yasaklanırken, mevcut konutlar için kural gevşetilerek, zemin kat geri çekilmeksizin, kat eklenmesine ya da üst katların yeniden inşasna izin verilmiştir. Bu durumda, alt katın cephesi düzenlemeye uygun kabul edilerek, üst katlarda kurallara uygunluk aranacaktır. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yasak ifadesi bağlamında **kontrol**, binaların geri çekilmesi gerekliliği bağlamında **ayırma** ve kâgir binalar için söz konusu olan kurallar bakımından **yapısal** ve yol genişliğini geri çekilme kuralları ile erişime açık tutmak bağlamında **müdahale** konularıyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Geri çekilmesi gereken binaların üst katlarındaki inşaat kuralları kapsamında, kâgir dükkânlarda yasağın söz konusu edilmesi sebebiyle, yasaklama yoluyla kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Geri çekilmesi mecburi olan binalarda eklenecek katlar bağlamında kâgir dükkânlara izin verilmemesi ve mevcut evlerde zemin katta olmasa da üst katlarda düzenlemeye uygunluk aranması ile, ayırım mesafelerinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu bakımdan ayırım konusu ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Geri çekilmesi gereken binaların üst katları ile ilgili inşaat faaliyetlerinin kâgir bina özelinde belirlenmiş olması dolayısıyla, yapısal konu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Geri çekilmesi gereken kâgir dükkânların üst katları ile ilgili inşaat faaliyetlerinin yasaklanması yoluyla, engelsiz geçişi sağlamaya yönelik katkısı açısından müdahale konusuyla ilgilidir.

4.9.1.28 42. Madde

Kırk ikinci maddede, kalfa ya da taşınmaz sahibinin yapılacak işlerin, meydan rıhtım ya da genişletme levhası olmayan sokaklarda olması durumunda bina cephelerinin, gösterilecek örneğe göre inşa etmeleri için ölçü belgesi almaları gerekliliğinden bahis bulunur. Genişletme levhası bulunan sokaklarda ise, üçüncü maddede belirlenen kuralları kendi sorumlulukları çerçevesinde ölçüsünü alıp kendilerinin çizmeleri istenmektedir. Üçüncü maddenin uygulanması ile ilgili olarak kuşkuya düşülmesi ya da başkalarıyla anlaşmazlık durumunda ise ölçü belgesi isteneceği belirtilmştir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ölçü belgesi alma zorunluluğu yoluyla **kontrol**, yol genişliği ile ilgli gerekliliklerin yerine getirilmesi bağlamında **ayırım** ve yol genişliklerine uygunluk yoluyla engelsiz erişimi mümkün kılmak bağlamında **müdahale** konularıyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Genişletme levhası olmayan sokaklarda ölçü belgesi alma zorunluluğu yoluyla kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Yol genişliği ile ilgli gerekliliklerin yerine getirilmesi bağlamında ayırım konusu ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yol genişliklerine uygunluk yoluyla engelsiz erişimi mümkün kılmak bağlamında müdahale konusuyla ilgilidir.

4.9.1.29 43. Madde

Kırk üçüncü madde, kalfa ya da bina sahiplerinin, düzenlemenin kurallarına uymadığı durumlarda alınacak para cezası ile ilgilidir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, tüzüğün yapım onarım kurallarına uymama durumunda para cezası yoluyla **yaptırım ve kontrol** konusuyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Düzenlemenin yapım ve onarım kurallarına uyulmaması durumunda para cezası yoluyla yaptırım söz konusudur. Bu sebeple yaptırım konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.30 44. Madde

Kırk dördüncü madde, kimseye danışmadan binasına genişlik ya da istikamet levhası koyanlardan alınacak para cesası ile ilgilidir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, izinsiz genişlik ya da istikamet levhası konması ile

ilgili olarak para cezası yoluyla **yaptırım ve kontrol** konusuyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Düzenlemenin yapım ve onarım kurallarına uyulmaması durumunda para cezası yoluyla yaptırım söz konusudur. Bu sebeple yaptırım konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.1.31 48. Madde

Kırk sekizinci maddede, düzenlemenin uygulanacağı yerler, İstanbul, Belad-ı Selase, diğer şehirler ve büyük kasabalar olarak bertilmiştir. Belediye dairesi ya da Liva meclisleri tarafından gerekçeleri belirtilerek başvurulması durumunda ise düzenlemeye ek ya da bazı maddelerinde değişiklik yapılabilecektir. Madde, içerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, izinsiz genişlik ya da istikamet levhası konması ile ilgili olarak para cezası yoluyla **yaptırım ve kontrol** konusuyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Düzenlemenin yerel koşullara göre farklı uygulanması gereken durumların gerekçeleriyle başvuruya bağlanması yoluyla kontrolü söz konusudur. Bu sebeple kontrol konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.9.2 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863 Sözcükleri

4.9.2.1 Sözcük Grupları

1863 tarihli nizamnamenin Yöneten' Kişi ve Kurum başlığı altında karşımıza çıkan ifadeler; Dersaâdet, devlet, hükûmet, ticaret nezâreti, vülât (valiler), mutasarrıf (kazâ ve vilâyet arasında kalan sancak yâhut livânın en büyük mülkî âmiri, sancak beyi), kâimmakam, livâ meclisleri , dâ'ire-i belediyye, devâ'ir-i belediye meclisleri, Altıncı Daire, ebniye ve turuk-ı amme me'mûrları bulunmaktadır.

Yönetilen tarafta ise; sâhib, eshab, eshâb-ı emlâki, kalfa, ebniyenin kalfası ifadeleri yer almaktadır.

Genel bina kullanımları ile ilgili ifadeler; ebniye-i umûmîyye (ebniye-i umûmîyye yani ebniye-i hayriyye ve mîrîyye), ebniye-i hayriyye, ebniye-i mîrîyye, dükkân, odasız dükkân (üzerinde kat olmayan odalı ve odasız kârgir dükkânlar), mağaza, han, hâne, ev, sâhilhâne, yalı (önünde tarîk-i amme olmayan yalılar), müştemilât ifadeleridir.

Tehlikelerinden dolayı özellikli olan kullanımlar ateşle iş yapılan ve geceleri iş işlenen yerler olarak belirtiliş; fırun, hamam, fabrika, dükkân (fırunlar, hamamlar ve fabrikalar ve derûnunda giceleri iş işlenilen ve ateş ist'imâli lâzım gelen bi'l

cümle dükkânlar), timurcu fabrikası, timurcu dükkânı, dökmeci, anbar (gerek ticaret için ve gerek hamam ve fırınlarda kullanılmak üzere içine odun ve odun kömürü ve kereste vaz' olunan anbarlar), ateş ist'imâli lâzım gelen dükkân (kullanma, derûnunda ateş ist'imâli lâzım gelen bi'l cümle dükkânlar), giceleri iş işlenilen dükkân (derûnunda giceleri iş işlenilen bi'l cümle dükkânlar) kullanımlardır.

Malzeme ile ilgili kullanımlar, taş, taş (yontma taş), taş (bulunmuş taşlar), hâlis hare (taş parçaları, duvarların arasına harçla birlikte doldurulan taş parçaları), tuğla, künk, kiremit, metal, sac/saç ifadeleridir.

Bina konstrüksyonu ile ilgili ifadeler, büsbütün kâgir, kâgir dükkân, kemer (taş kemer, ocaklar taş kemer veyahud yanmaz şeyler üzerinde olacaktır), hatıl, ahşab bina ve ahşabdan ebniye kullanımlarıdır.

Bina çevre ve kısımları ile ilgili olarak, 'yer' başlığı altında; İstanbul ve Bîlâd-ı Selâse'de ve şehirlerde ve büyücek kasabalar, taşra, zemin (zemin üzerinde bulunan ebniye, sokağın zemini, oluklar vaz' olunarak suları zemine kadar borular ile indirilecektir), yer (terkolunacak yer, üç dört yol ağzında bulunan yer), yokuşlu arsa, sokağın sathı, ifadeleri yer alır.

Bina ile ilgili ifadeler, bugun kullandığımız tasarım aşamasına denk gelebilecek 'mücerred ebniye' (yapılacak, planlanan anlamında, fikirde olan bina, mücerred ebniyelerinin yüzlerinin sathını gösterilecek sûrete tevfikan inşa eylemeleriyçün bir kıta satıh tezkiresi dahi alacaklardır), ebniye, ebniye-i sâire, binanın yolla ilişkisi bağlamında, 'girü çekilmeğe mecbûr olan ebniye', 'katın hatt-ı istikameti' (katın çıkmaları o katın hatt-ı istikâmetinden itibaren hesab olunacaktır) ifadeleridir. Bina yüksekliği ile ilgili olarak, 'binâ irtıfâ'ı' (kâgir (bir binanın yüzünün her bir tarafının irtifâ'ı 20 arşın, ahşap bina icin, bir binanın yüzünün her bir tarafının irtifâ'ı 14 arşın, Altıncı Daire dahilinde inşa olunacak binanın irtifâı her nevi kârgir için 24, ahşab için 16 zirâ) ifadesi kullanılmıştır. Bina ile ilgili yeni-mevcut-tamir konularındaki ifadeler; müceddeden inşâ (yeni olarak, ilk defa), yeniden inşa (ebniyenin hedmiyle -yıkıp- yeniden inşası), mevcud ebniye, mevcud bulunan ebniye, tamir, kafes sûretiyle t'amîr, kafes idilerek t'âmir, adi sûretde tâmir, inşâ ve tecdidi -yenileme- veya kafes sûretiyle t'amîr, külliyen tecdîd (yenileme), tâdil (değişiklik), teedîd (yenileme, inşâ veyahûd teedîd olunacak ebniye), m'adenî ve

ahşab direk ve tabanlar ve tuğla ve bulunmuş taşlar ve alçı emsâli şeyler ile t'amîri (katın) ağaç veya timur direkle ve tuğla ve yontma taşlar ve alçı ve emsâli şeyler t'amîri, tamir (muhâfaza duvarlarının hatıl ve tuğla ve her nev'i taş ve alçı ve emsâli şeyler ile t'amîri), m'adenî ve ahşab taban ve direk ve taş ile t'amîr (şehnişin tamiri bağlamında) kullanımlarıdır.

Bina üst kısmı ile ilgili kullanılan sözcükler; dam (evlerin damları), harc ile kiremit, bastırılmış kiremit, tahta-pûş, mehtâbiye, kepenk ve saçak (dükkân kepenk ve saçak çıkıntısı üst sınırı, zeminden lâ-ekall dört arşun irtifâ bulunmak şartıyla çıkıntı sınırı içinde izin verilen kepenk ve saçak için en az yükseklik, 1 Arşun, zeminden lâ-ekall dört arşun irtifâ'ında bulunmak şartıyla dükkân kepenkleri ve oluklar dahil olduğu halde saçaklar) ve ağaç ürünlerinin depolanacağı yapılar üzerinin örtü ile kapatılması gerekliliği bahsinda kullanılan, müsakkaf (anbar üzerleri çatı örtüsü için, gerek ticaret için ve gerek hamam ve fırınlarda kullanılmak üzere içine odun ve odun kömürü ve kereste vaz' olunan anbarlar kârgir duvar ile muhat ve üstü müsakkaf bulunacaktır) sözcükleridir.

Çıkmalarla ilgili sözcükler; çıkma (her bir katın çıkmaları), çıkma (eski tarzda, ber-minvâl-i sabık çıkma), şehnişin, balkon (açuk ve kapalu balkon, üzeri kapalu balkon), parmaklık (timur parmaklık), eğri (bina çıkmalarının destekleri ve bunlar eğriler vesâir şeyler ile tutturulabilip fakat bunların duvar üzerinde müstenid olduğu mahal ile zemin arasında lâ-ekal üç arşın mesafe bulundurulacaktır) sözcükleridir.

Binadan çıkıntılar ve zemin altındaki mekânların kullanımından kaynaklanan çukurlarla ilgili ifadeler; çıkıntı (yol üzerinde yer tutan ve çıkıntı peyda eden her nevi insaat, hutût-ı istikâmet üzerinde olan çıkıntılar), basamak, sed/set, merdiven (merdiven, basamak ve sed ve mahzen penceresi gibi yol üzerinde yer tutan ve çıkıntı peyda iden her nev'i inşâat), mahzen penceresi, tente (lâ-ekall zeminden dört arşun irtifâ'ında bulunmaları şartdır), tente-sırık ve kolları (bunların divara müstenîn olan sırık veyahud kolları zeminden lâ- ekall üç arşun irtifâ'ında ve bu sınk ve kolların inhinaları -eğimleri- kırkbeş derece olacaktır, bu sınk ve kolların inhinaları -eğimleri- kırkbeş derece olacaktır), askı (ve dükkân yüzüne asılan askılar), fener (fenerlerin çıkıntısı üst sınırı, 1 Arşun, 2 Parmak, zeminden lâ-ekall beş arşun irtifâ'ında olmak şartıyla) ifadeleridir. Çıkıntıların yola taşması yanı sıra geçişi engellemeyecek yükseklikte olması da sağlanmak istenmiştir.

Bina cephe ve dış duvarı ile ilgili ifadeler, katın hatt-ı istikameti (katın çıkmaları o katın hatt-ı istikâmetinden itibaren hesab olunacaktır), yüz (‘binanın yüzü, dükkân yüzü, sokak yüzü, aşağı katın yüzü, üzerinde katlar olan duvarların sokak yüzleri’, ve ‘kamusal alanlarla ilşkili cephesi olan binalarda, meydan ve büyük ve küçük sokaklar ve tarîk-i amme kabilinden olan Boğaziçi rıhtımları üzerine yüzleri olan hâne ve duvar ve ebniye-i sâ’ire’), muhâfaza duvarı (muhâfaza duvarlarının hatıl ve tuğla ve her nev’i taş ve alçı ve emsâli şeyler ile t’amîri), duvar (han duvarı, dükkân duvarı), han divarının iç tarafı (avluya bakan kısım), ön (dükkân önlerine vaz' olunan cam çerçeve), kaplama (bir binanın her hangi tarafının olur ise olsun kaplamasının külliyen tecdidi) ifadeleridir.

Bina kat ve mekânları ile ilgili ifadeler; kat, zemin kat, üst kat (bir hânenin üst katları), yukaru katlar, yukaruki katlar (ahşab binâların yukaru katları), aşağı katlar, mahal, oda, matbah (mutfak), yirlü matbah), dolap (odaların içinde icab eden döşeme ve dolap misillü şeylerden başka hiçbir sey için ahşab kullanılmayacaktır), kullanımlarıdır.

Duvarlar ve duvar üzerindeki açıklık kurulumları ile ilgili kullanılan ifadeler; duvar (dükkânlar duvarları kâgir), duvar (her katın mebnâ-yı aleyhi olan -temeli, dayanağı olan- bir duvar), direk (ağaç direk, timur direk), pencere (mahzen penceresi), pencere pervazı, pancur, cam çerçeve, kapı (saç kaplı), kanat (saç kaplı), kepenk (saç kaplı), ifadeleridir.

Döşeme ve kurulumları ile ilgili kullanılan ifadeler, döşeme (ahşab döşemeden geçecek madenî borular, odaların içinde icab eden döşeme ve dolap misillü şeyler), taban (ahşab taban, orta, evsât taban), zemîn (mağazaların zemîni), kullanımlarıdır.

Baca-ocak-tesisat ile ilgili ifadeler, ocak (ocaklar taş kemer veyahud yanmaz şeyler üzerinde olacaktır), soba, soba ile kahve ocağının ateş yanan yerleri, kahve ocağı, taş kemer (ocaklar taş kemer veyahud yanmaz şeyler üzerinde olacaktır), baca (bacalann kâffesi harîktan sâlim olacak ve suhûlet ile tamir ve tathir olunacak sûrette inşa olunacaktır), bacanın haricî yüzü, m’adenî boru (soba boruları ile sâ’ir duman geçen m’adenî borular), boru (ahşab içinden geçürülecek boru, ahşab döşemeden geçecek m’adenî borular), ‘harîktan sâlim ve suhûlet ile -kolay- tamir ve tathir olunacak -temizleme- surette’ (bacalann kâffesi harîktan sâlim olacak ve

suhûlet ile tamir ve tathir olunacak sûrette inşa olunacaktır), tesisat, yağmur suyu borusu, gaz borusu, su yolu, lağım, ifadeleridir.

Ayırma başlığı altında yol ve yerleşim dokusundaki açıklıklarla ilgili kullanılan ifadeler, diğer metinlere kıyasla daha çeşitlidir. Bu ifadelerden büyük açıklıklarla ilgili olanları, hâvlu (avlu), iskele, meydan, meydan ve rıhtımlar (tarîk-i amme kabilinden olan Boğaziçi rıhtımları, tarîk-i âmm -kamu yolu- kabîlinden olan rıhtımlar) ifadeleridir. Yollarla ilgili önemsenen konuların başında geçişe engel olmayacak ve planlanan yol genişliklerinin sağlayacak düzenlemelerdir. Geçişe engel olmama, mürûr u ubûra sıkıntı vermemek, mürûr ve ubûra mân'i olmamak (metnin ilk maddesinin ilk olarak belirttiği konudur) ifadeleriyle metinde yer almaktadır. Yol genişlikleri ile ilişkili konulardaki ifadeler ise, 'henüz istikamet haritası yapılmamış olan sokaklar', 'istikâmeti katiyyen mukarrer olan sokak', 'hatt-ı istikametleri kat'iyyen kararlaşmış olan sokaklar', 'nizâmen mukarrer olan -kesinleşmiş- hatt', tarîk, yol (12 arşın ve daha ziyade vâsi olan yollar, 10 arşın vüs'atinde olan yollar, 8 arşın olan yollar, 6 arşın olan yollar ve çıkmaz sokaklar), sokak, çıkmaz sokak, cadde, en büyük cadde, turuk-ı amme (birinci sınıf turuk-ı amme genişliği 15 arşın, ikinci sınıfta bulunan turuk-ı amme genişliği 12 arşın, üçüncü sınıfta bulunan turuk-ı amme genişliği 10 arşın, dördüncü sınıfta bulunan turuk-ı amme genişliği 8 arşın, dar ve müteaddid hânelere mahsûs olan çıkmaz sokaklar 6 arşın, vüs'ati bâlâda beyân olunan nizâma mutabik veyahud daha vâsi' bulunan sokaklar), menâfi-i âmme için terkolunmuş olan bilcümle yerler (menâfi-i âmme için terkolunmuş olan bilcümle yerlerde ebniye inşası külliyyen memnû'dur'), köprü (Üsküdar'dan ve Ortaköy'den yukarı Boğaziçi'nde kâin sahilhânelerin arkasında bulunan bağ ve bahçe ve müştemilât-ı sâireye kolaylıkla geçilmek için zeminden altı arşın irtifâında ve dörder arşın genişlik ve yüksekliğinde köprüler inşa olunabilecektir), ifadeleridir. Yolların genişletilmesi ve binaların geri çektirilmesine dair ifadeler ise, meccanen -bedelsiz- terk, geri çekilmeye mecbûriyyeti olmak, tevsi'-i tarîk -genişletme-, tevsî' -genişletme- veya istikamet-i tarîk , tanzim ve tesviye (etrafı yol ile mahdud odalar veyahud mahalleler muhterik oldukta sokakları mücerred tevsî ve isikâmet ve tathir zımnında icabı vechile tanzim ve tesviye olunacaktır), ifadeleridir. Yolların genişlikleriyle ilgili levhalarla işaretleme konusunda karşılaştığımız ifadeler ise asılması gereken yol genişliğini gösteren, levha-i istikamet t'alîki -asma-, levha-i

tevsî'iyyesi vaz' olunmuş olan sokak, meydanlarda ve rıhtımlar üzerinde veyahûd levha-i tevsî'iyyesi olmayan sokak, levha ('nizâmen lâzım gelen yeri terk ile insa kılınmış olan ebniyenin işbu nizâma dahil olduğu bilinmesiyçün zemin katı yüzünün görünecek bir mahalline bir levha-i tevsîiyye vaz' olunacak ve bu levhanın vücudu ol ebniyenin artık hasbe'n-nizâm tevsî-i tarîk için geri çekilme mecburiyeti olmadığına emniyet verecektir') kullanımlarıdır.

Ayırma başlığının binalar arasındaki yakınlıktan kaynaklanan tedbirlere dair kullanımları ise; muttasıl (bitişik anlamında, 'ahşab bölmelere muttasıl bacalar', 'yekdiğere muttasıl iki hânenin balkon ve şehnişinleri aralarında lâ-ekal dört arşın fâsıla bırakılmak lâzımdır ve bu babda bir münâzaa ve müşkilât zuhûr eder ise zikrolunan hâneler sahiblerinden her birisi kendi balkon veyahud şehnişinlerini komşusunun hanesi hududundan lâ-ekal iki arşın uzakça yaptıracaktır'), karib (bir ahşab binaya lâ-ekal iki arşın karib bulunan bacalar işbu ahşablardan iki arşın yüksek yapılacaktır), hudud (şehnişinlerini komşusunun hanesi hududundan lâ-ekal iki arşın uzakça yaptıracaktır), arsa-i hâliye ('Boğaziçi'nde sokak üzerinde ebniyesi bulunan sahilhâneler ashabı taraflarından mezkûr ebniyenin hedmiyle müceddeden inşasına dahi ruhsat verilir, ancak bu halde tarafeyninde bulunan komşulan harîktan muhafaza edecek sûrette kârgir duvar inşa etmek veyahud komşularının haneleri taraflarında otuzar arşın arsa-i hâliye bırakmak lâzımdır'), fasıla ('eğer bu binalar bir kaç kısmı müştemil ise kısımların yekdiğeri arasında onar arşın ve ittisalinde bulunan sahilhânelerin hududundan itibaren iki tarafinda dahi lâ-ekall beşer arşın fâsıla bırakılacaktır' ve han meydana dükkân yapımı ile ilgili olarak da bırakılması gereken mesafe olarak, oda muttasıflarının ekseriyet-ârâsıyla meydanın ortasına bir kârgir dükkân inşası câiz olabilir ise de bu sûrette cevânib-i erbaadan han duvarının iç tarafıyla dükkân arasında lâ-ekal sekiz arşın arzında fasıla kalmak lâzım gelecektir), kârgir duvar (yangına dayanımlı duvar işlevine sahip olarak, sahilhaneler için, 'tarafeyninde bulunan komşuları harîktan muhafaza edecek sûrette kârgir duvar inşa etmek lâzımdır') ifadeleridir. Ayrıca baca çevresinde ve içinden duman geçen borular için de ayırma mesafesi gerekliliklerine yer verilmiştir ve mesafe (bacanın haricî yüzünden i'tibâren altı parmak mesafe) ile ahşabdan uzak (duman geçen boru için, her tarafdan altı parmak mesâfesine kadar ahşabdan olan her nev'i şeylerden uzak) olarak ifade edilmiştir. Düşeyde kot farkıyla bir ayırım da, yanıcı sıvıların bulunduğu mekânın döşemesinin sokaktan daha 'alçak' olması

gerektiği şekilde, (eğer konulacak eşya zeytinyağı ve katran ve envâ-ı müskirât misillü eşyâ-yı mâyia mağazalarının zemini sokağın sathından lâ-ekal bir arşın alçak bulunacakur) ifade edilmiştir.

Yangın ile ilgili konularla ilgili başlıklardan, ölçü ile ilişkili sözcük ve ifadeler; genişlik, vüs'at, kutr/kutur -çap-, arşın, zirâ', parmak, Fransız metresi (sokakların üzerine yeni yapılacak bina ve duvarların yapımı ile ilgili ölçülerin zirâ hesabıyla yapılacağı bilgisi verilmekte ve metre türünden ölçüye çevrilmesi ile ilgili üçte bir oranı belirtilmiştir, itibar olunan zirâ' Fransiz metresinin üç rub'una müsâvi bulunacakır), ifadeleri yer almaktadır. Zirâ'nın, metrik ölçü sistemindeki bir metrenin dörtte üçüne denk olarak tariflenmesiyle, ölçüm sistemleri arasında da bir çevrilebilirlik sağlanmış durumdadır. Yol genişliği için de ölçüm yöntemi, yolun iki tarafındaki binaların zemin katlarının dış yüzleri arası olarak (turuk-i âmmenin genişliği ebniyenin iki tarafından satıh zemîn katlarının dış yüzlerinden ölçülerek) belirtilmiştir.

Yangın güvenlili açısından büyük önem taşıyan bina yüksekliği de metinde öne çıkan konulardandır. Bu kavram, irtifâ'-i bina, binâ irtıfâ'ı olarak karşımıza çıkar. Bina yüksekliği ölçümü 'zeminden üst tabana kadar' tarif edilmiş, yokuşlu arsa üzerinde bulunan binâlarda ise tüm cephelerin yüksekliklerinden bir ortalama yükseklik 'hadd-i vasat' belirlenerek bu değerin esas alınacağı (yokuşlu arsa üzerince bulunan binanın irtifâı en yüksek tarafıyla en alçak tarafının irtifâlarından bir hadd-i vasat alinarak onun üzerine hesab olunacaktır) bildirilmiştir. Çıkmaların yerden yüksekliği ile ilgili olarak da beş arşınlık bir alt sınır irtifa değeri (yükseklik sınırı, şehnişinler ile balkonlar zeminden ekalli beş arşın irtifâında bulunacaktır) belirlenmiştir. En az anlamında, ekalli (en az, en azından), lâ-ekal (en azından, asgarî) sözcükleri kullanılmıştır.

Tehlikeli işlev olarak; yerli matbah (ahşab binaların yukarı katlarında yerli matbah inşası caiz olmayacaktır), yanma tehlikesi olan maddelerle ilgili kullanılan sözcük ve ifadeler ise, 'kolaylıkla muhterik olan kâffe-i emtia ve eşya', ahşab (hanlar için ahşab yasağı, odaların içinde icab eden döşeme ve dolap misillü şeylerden başka hiç bir sey için ahşab kullanılmayacaktır), ateş yanan yerler (soba ile kahve ocağının ateş yanan yerleri), kâbil-i iltihâb ve iştiâl olan şeyler (tutuşabilir, parlayabilir anlamında tahta ve benzeri malzeme için, evlerin damları tahta vesâir kâbil-i iltihâb ve iştiâl olan şeylerle örtülmeyecektir), odun ve odun kömürü ve kereste (tehlikeli

madde olarak, gerek ticaret için ve gerek hamam ve fırınlarda kullanılmak üzere içine odun ve odun kömürü ve kereste), katran, kâğıd/kâğıt, bez parçaları, kolay yanıcı parlayıcı eşya-yı may'î -sıvılar- olarak da zeytin yağı katran ve envâ'ı müskirâta (envâ'ı müskirât -içki- misüllü eşya-yı may'î) yer verilmiştir. Diğer tehlikeli unsurlar, gaz borusu ve içinden duman geçen boru olarak belirtilmiştir.

Ateşe ve yanmaya dayanıklı ya da tepkisiz malzemeler ise 'ateşe dayanur şeyler' (yangına tepkisiz malzemeler belirtilmiştir, tahtapus ve mehtâbiyye yaptırılması şartı olarak, harîktan muhafaza olunmak için bu misillü şeyler taş ve tuğla ve saç ve hâlis harc gibi ateşe dayanır şeylerle döşettirilecektir), ve 'yanmaz şeyler' (ocaklar taş kemer veyahud yanmaz şeyler üzerinde olacaktır) ifade edilmiştir.

Yanıcı ağaç ürünlerinin depolandığı yerlerin çevresinde kârgir duvar ve üstünün 'müsakkaf' ile örtülü olması ise (anbar üzerleri örtü gerekliliği, gerek hamam ve fırınlarda kullanılmak üzere içine odun ve odun kömürü ve kereste vaz' olunan anbarlar kârgir duvar ile muhat ve üstü müsakkaf bulunacaktır) alınması gereken tedbirlerdendir.

Belgeler başlığı altında; ruhsat (künk ile baca inşasına asla ruhsat verilmeyecektir, içine odun ve odun kömürü ve kereste vaz' olunan anbarlar haneler civarına yapılacak olduğu halde taraf-ı hükûmetten ruhsat-ı mahsûsa istihsâli lazım gelecektir, inşaat ve tamiratın icrasi memnû'olduğundan bunlar için asla ruhsat verilmeyecektir), istikamet haritası (henüz istikâmet haritası yapılmamış olan sokaklar) ve satıh tezkiresi (yapılacak, planlanan, fikirde olan bina, mücerred ebniyelerinin yüzlerinin sathını gösterilecek sûrete tevfikan inşa eylemeleriyçün bir kıta satıh tezkiresi dahi alacaklardır) yer almaktadır.

Düzenleme, gereklilik, uygunluk bağlamında kullanılan sözcük ve ifadeler; nizam, nizamname, nizâmen, nizâma tevfîk hareket etmek, nizâma mutâbık, nizâma tatbîkan, nizâmen mukarrer olan -kesinleşmiş-, hasbe'l-nizâm -kural gereği-, ahkâm -hükümler-, nizâmiyyenin ahkâmı, mer'iyyü'l-icrâ -yürürlükte-, câri olan -yürürlükte olan-, iktiza etmek (gerekmek, 'her sokağın nizâm-nâmece kaç arşın olması iktiza edeceği bir levhaya yazılarak mezkûr sokağın başına yapıştırılacaktır'), icab etmek, lâzım gelmek, câiz, mücaz, tevfikan -uygun olarak, uyarak-, mûcibince -gerektirdiği şekilde, gereğince-, mecburiyyet (geri çekilmeye mecbûriyyeti olmak), şerâit -şartlar-, kullanımlarıdır.

Aykırılık/yasak, denetim ve ceza konularındaki kullanımlar ise, memnû (tamîrât-ı memnûa), külliyen memnû, menetmek, meneylemek, mugâyyir (nizâmnâmeye mugayyir olarak vukû'a gelecek hareketler), tecavüz (hudûd-ı hesâbiyyeyi tecavüz itmeyecektir, sokağa tecavüz edemeyecektir) ve yasaklama belirten 'odaların içinde icab eden döşeme ve dolap misillü şeylerden başka hiçbir sey için ahşab kullanılmayacaktır' ifadesi bulunmaktadır.

Denetimle ilgili olarak, nezâret (sokaklardan geçecek gaz borularının inşa veya tamirleri hükûmetin nezaretiyle yaptırılarak) sözcüğü, ceza ile ilgili olarak da 'cezâ-yı nakdî' kullanımı bulunmaktadır.

Doğrudan harîk, ateş ve yanma ile ilgili ifadeler; kabil-i iltihab (tahta vesâ'ir kabil-i iltihab -alev alabilir- olan şeyler), kâbil-i iltihâb ve iştiâl olan (alevlenen/tutuşan ve parlayan anlamında, kolaylık muhterik olan kâffe-i emtia ve eşya), ateş yanan (ocak için), ateş ist'imâli lâzım gelen (ateş kullanılan işlevler için, derûnunda geceleri iş işlenilen ve ateş ist'imâli lâzım gelen bi'l cümle dükkânlar) ifadeleri kullanılmaktadır. Ateşe dayanıklı malzemeler için; ateşe dayanur şeyler (taş ve tuğla ve sac ve hâlis hare gibi ateşe dayanur şeyler), ifadesi bulunmaktadır. Yangından korunumlu ve korunma için; harîkden sâlim (bacalann kâffesi harîktan sâlim olacak ve suhûlet ile tamir ve tathir olunacak sûrette inşa olunacaktır), harîktan muhafaza (harîktan muhafaza olunmak için) ifadeleri mevcuttur.

4.9.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında, Turuk ve Ebniye Nizamnamesi metni içerisinde kullanılan sözcükler en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, ebniye 45, zirâ 41, inşâ/inşa 33, sokak 32, kat 26, ahşap 22, istikâmet, taraf ve zemin 19, irtifâ ve tamir 16, lâ-ekal/lâakal ve yüz 15, dıvar/duvar ve parmak 14, binâ ve dükkân 13, kâgir/kârgîr lâzım (gelmek), tecavüz ve üzerinde 12, hakkında, nizamname ve yer 11, icrâ ve taş 10 kere kullanılmştır.

9 kere kullanılan sözcükler, bulunmak, hal, hâne, harita, hat, şehnişin/şahnişin, yol;

8 kere kullanılan sözcükler, bi'l-cümle, boru, câiz, levha, mâdenî, mahal, meydan, tarîk, tuğla, üzeri, vukû;

7 kere kullanılan sözcükler, hudud-hudut, memnû, mikdar - miktar, misillü, nev' - nevi, satıh - sath, sûret, taban, tevsi, yapılmak;

6 kere kullanılan sözcükler, alçı, baca, balkon, emsal, eshab, hükûmet , içün - için, kalfa, mecbur olmak, mevad, nizam, oda, ruhsat, vaz olunmak/vaz edilmek;

5 kere kullanılan sözcükler, ahkâm, çıkındı/çıkıntı, çıkma, direk, eşya, geri çekilmek/girü çekilmek, hareket, kendü/kendi, kepenk, rıhtım, sınıf, şart, tahta, tarafından, tâyin, tecdîd, terk, üst;

4 kere kullanılan sözcükler, ara, beyân (olunmak/edilmek), bırakmak, bulunma, dam, diğer/dîger, eğer, en, fazla, geçmek, genişlik, her kangı/herhangi, hesap/hesab, iç, ilâve, inşaat, kabil, kadar, komşu, mezkûr, mûcibince, muhâfaza, olur ise olsun, ön, parça, pencere, sâhilhâne, sâir, tâmîrat, tarîk-i âm, tatbîkan, tesviye (tesfiye), tezkere/tezkire, timur /demir ve sa'ir, vüs'at, yalnız, yapdırmak/yaptırmak, yukarı, yüksek;

3 kere kullanılan sözcükler, aşağı, ateş, âtîü'z-zikr/âti'z-zikr/âtiyü'z-zikr, bâzı, bilâistisnâ, büsbütün, büyük, cârî (olmak), cezâ, ekalli/akalli, gerek, han, hare, hâricî, harîk, îtibâren, kafes, kapı, kararlaştırılmak, kat'iyen, külliyen, mer'î, mesâfe, muttasıl, müceddeden, nakdî, sac/saç, sahib/sâhip, tâdil, tevfik/tevfikan, üzere, vaz', vecîh;

2 kere kullanılan sözcükler; -pûş, ağaç , alçak, alelumum, altı, ameliyat, amme, anbar/ambar, arsa, asıl, asla, basamak, belediye, beş, beyân, bundan böyle, cadde, cânip, çıkarılmak, çıkmaz, dâire, devlet, döşeme, döşenmek, esbab - esbap, eski, ev, evvelen , fabrika, fakat, fıkra, fırun (fırın), geçürmek/geçirmek, geri, hâlis, hamam, hatkıl/hatıl , hâvi, hayriyye, hedm, henüz, her bir, her hâlde , îcap etmek, iki, iktizâ etmek, îlân, istid'â - istidâ, kâffe, kanat, kapalı, kaplu/kaplı, katran, kereste, kol, konmak, kullanmak, künk, madde, mağaza, mahzen, me'mur/memur, mecbûriyet, mecîdiye, meclis, mehtâbiye, mevki, mîrîyye, mugâyir, mukarrer, mutasarrıf, muvakka ten, müddet, münâzaa, mürur, müstenid/müstenit (olmak), nerdiban/merdiven, nısf, nizâmen, nizâmiyye, ocak, odun, olacak, olmak, peyda (itmek, etmek/eylemek), sâbıka , saçak, saniyen , sekiz, sırık, soba, su, şerâit, talep/taleb, tarafeyn, taşra, tersim, ticaret, tul, turuk, ubur, üzerine, vâsi, vücut - vücud, yekdîğer/yekdiğeri, yeniden, yer tutmak, yontma, zeyl/zeyil, zikrolunmak/zikredilmek, ziyâde;

1 kere kullanılan sözcükler, açık, açıklık, added/ adet, adi, ahir, ahz (olunmak), aleyh, alınmak, alt, altun - altın, a'mal, ana/ona, anın (onun), ânife, anlar/onlar, artık,

arz, askı, asmak, bâ-, bab/bap, bâdî olmak, bağ, bağçe, bâlâ, bastırmak, baş, berminvâl-i sâbık, beşinci madde, beşlik, beyn, bez, bilâd, Bilâd-ı Selâse, bilakis, bildirmek, boyunda/boyunca, bölme, bulundurmak, büyücek, cam, câmi-i şerif, cebriye, cevânib-i erbaa, civar, çekilmek, çenber - çember, çerçeve, daha, dahî, dâhil, dâhil olmak, dâir, dar, dayanmak, Dersaâdet, derun, devâir, dış, dilediği gibi, dokuz madde, dolab/dolap, dökmeci, dördüncü, dördüncü madde, duman, durmak, eğri, ekseriyyet-i ârâ, el, elhalet hazıhi/elhâlet hâzihi, emlâk, emniyet, emtia, envâ, eşik, etraf, evsât, eylemek, farzolunmak - farzedilmek, fâsıla, Fransız, gaz, gerekmemek, gibi, gice/gece, göre , gösterilen, gösterilmek, hadd-i vasat, hâliyle, hâmis, harç-harc, hasbe'l-nizâm (kural gereği), hâsıl olmak, hattıhümâyun, hemcivar, her ne olur ise olsun/ne olursa olsun, her nokta ki, heyet, hiçbir, hizâ, hodbehod, hutut, hüküm - hükm, iç, içinde, idâre, ihbar, ihrac/ihraç, ihtirak, iken, ikinci, ile, ilerü/ileri, iltihab/iltihap, inhinâ, inşâiye, irâ'c, iskele, İstanbul, istihsal, istilzam, istîmal, iş, işlemek, iştibah, itibar, ittisâlinde, kabul, kâğıd - kâğıt, kahve, kâide, kâimmakam, kâin, kalan, kapadmak/kapatmak, kaplamak, kararlaşmış, karib, karşı, kasaba, kazanmak, kemer, keyfiyyet, kırkbeş derece, kırkbirinci maddede, kısım, kıt'a/kıta, kıymet, kimse, kiremit, kolaylıkla, konmak, köprü, kutr/kutur, küçük, lağım, lâzım olmak, livâ, lüzum, mâadâ, mah/meh, mahsus, mahsûse, mahzur, mâni, masârif/mesârif, matbah, mâyi, meâlen, mebnâ, mecbûr (idmek/etmek), meccânen, menâfi-i amme, menetmek/meneylemek, merkum, mes'ûliyet/mesûliyet, metro (metre), mevcud/mevcut, mezkûre, muâmele, muhâlif, muhat, muhterik, muskaf, mutâbık, mücaz, mücerred/mücerret, müdevver, müfettiş, mühendis, mülâbese - mülâbeset, mülgâ, mürûr-ı zaman, müsâvî, müskirat, müşkilât/müşkülât, müştemil, müştemilât, müteaddid/müteaddit, müteallik, ne kadar olur ise olsun, neşr/neşir, nezâret, nıfiyyet, nisbet, odun kömürü, ol, oluk, on, on altı zirâ, on beşlik, orta, ölçmek, örtülmek, panjur/pancur, parmaklık, pervaz, râbian/rabian, râzı olmak, resim/resm, rub'/rubu, sâire, sâlifü'z-zikr , sâlim, salisen, sed/set, sekizinci madde, sıkıntı vermek, sıra, sırasında , sonra, su yolu, suhulet, sütun, şehir/şehr, şol, tâdîlât, tahtında (olarak), taksim, tâlik, tanzim, taraf, târih, tasdik, tathir, tazmin, tediye etmek, teedîd (olunmak), tekrar, temin/te'min, tente, terk olunmak/terk edilmek, timurcu/demirci, tutturmak, umûmiyye, uzak olmak, üç, üçde ikisi, üçüncü, vâkıa, vasat, velhâsıl, vermek, vülât, yağ, yağmur, yanmak, yanmaz, yapmak, yaptırılmak, yaya, yer almak, yirlü/yerli,

yirmi dört (zira), yokuş, yol ağzı, yükseklik, yüzey, zahir, zarar, zarfında, zâtiyye, zeytun/zeytin, zuhur (idmek-etmek) sözcükleridir.

4.10 Islâhât-l Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866

4.10.1 Islâhât-ı Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866 Konuları

Islâhât-l Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme, 1865 tarihli Büyük Hocapaşa Yangını sonrasında, sadece yangın geçirmiş yerlerde değil, geniş bir alanda yeni yolların açılması, var olanların genişletilmesi gibi çağdaş planlama çalışmaları yapmakla yetkiendirilmiş Islat-ı Turuk Komisyonunun görevlerini tanımlamak için hazırlanmış bir yönetmeliktir (ERSOY, 2017, s.83).

Islâhât-ı Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme metninde, 15 madde bulunur. 3. Madde ve 4. Madde yangınla ilgili olup, 1. Madde, 2. Madde ve 5-15. Maddeleri yangınla ilgili değildir. Metnindeki, düzenlemelerin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.10.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.16) verilmiştir.

4.10.1.1 3.Madde

Metnin üçüncü maddesinde, Hocapaşa yangını sonrasında, Hocapaşa'dan Divanyoluyla Kumkapı'ya ve Bayezid'e kadar yanmış olan ve yapımı gereken yerler ile Bâb-ı Vâlâ-yı Seraskeri yakınındaki alan kapsamında, planlamaya esas oluşturacak haritalara uygun olarak isimleriyle anılan caddelerin genişlikleri belirtilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yol genişlikleri bağlamında ayırım mesafeleri ile ilgisinden dolayı **ayırım** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Kapsamdaki bölgedeki belirli yolların genişlikleri dolayısıyla ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.10.1.2 4.Madde

Metnin dördüncü maddesinde, arsaların parselasyonu ve sahiplerine tahsisi uygulamasına başlandıktan sonra ev ve diğer yapıların belirlenen kurallara uygun olarak kâgir yapmaları için ücretsiz izin belgelerinin verileceğinden bahsedilir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, izin belgeleri yoluyla **kontrol** ve izin verilecek bina türü olarak kâgir bina bahsinden dolayı **yapısal** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bina yapımının kurallara uygun olması durumunda verilecek izin belgeleri yoluyla kontrol söz konudur. Bu bakımdan kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Söz konusu alanda ev ve diğer yapılara verilecek izinlerin sadece kâgir olması durumunda söz konusu olduğu belirtilmiştir. Bu bakımdan yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.10.2 lslâhât-l Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866 Sözcükleri

4.10.2.1 Sözcük Grupları

1866 tarihli talimatnamenin Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' tarafında karşımıza çıkan kişi ve kurumlar; komisyon (lslâhât-ı Turuk Komisyonu), erkân-ı harbiyye zâbitânı (komisyon maiyyetinde bulunacak Erkân-ı Harbiyye zâbitânıyla ebniye ve harîk memur ve mühendislerinden tertib ve terkib olunacak bir heyet-i müfreze), memur ('ebniye ve harîk memur ve mühendislerinden tertib ve terkib olunacak bir heyet-i müfreze') ve mühendis ('ebniye ve harîk memur ve mühendislerinden tertib ve terkib olunacak bir heyet-i müfreze') ifadeleridir.

Yönetilen tarafında; arsa ashâbı, bulunmaktadır.

Genel bina kullanımı olarak; hâne ve sâir ebniye ifadesi bulunmaktadır.

Malzeme olarak; demir ('Sirkeci İskelesi'nden Kadırga Limanı'na kadar mümted olacak büyük tarîkın iki başlarına müsâdif olan surun yirmişer zirâ' arzında hedm ve küşadıyla demir kapılar ve yanlarına parmaklık yaptırılması') kullanımı bulunmaktadır.

Bina konstrüksyonu olarak; kâgir (kârgir olarak inşa etmeleri içün meccânen me'zûniyet tezkireleri verilecektir) sözcüğü yer almaktadır.

Bina ile ilişkili yer olarak dış mekânda yerleşim dokusu içinde bir bölgeyi tariflemek için, mahal (açılacak sokakların tesviyeleri hasıl oldukça hemen bitmiş mahallerdeki arsaların ashâbına irâe ve tahsisi maddesi pey-â-pey icrâ kılınacaktır) ve arsa sözcükleri kullanılmıştır.

Bina ve binaya ait kısımlar başlığı altında; ebniye ve demir kapı ifadeleri yer almaktadır.

Ayırma başlığının yol tarafında; cadde, sokak, büyük tarîk (mümted -uzamak- olacak büyük tarîk), açılacak caddeler, tesviye (sokakların tesviyeleri hasıl oldukça, tarîkların tesviye ve küşadıyla), küşad (açmak, tarîkların tesviye ve küşadıyla), hedm (yıkma, surun yirmişer zirâ' arzında hedm ve küşadıyla) ifadeleri bulunmaktadır.

Yangına özel olarak, ölçü ile ilgili olarak; arz (sekiz ve on iki ve on beş zirâ' arzında açılacak sokaklar), zirâ (on beş zirâ, yirmişer zirâ' arzında, yirmi beş zirâ arzında, Divanyolu yirmi beş zirâ arzında olup) ve arşın (yirmi arşın arzında) sözcükleri yer almaktadır.

Belge olarak; harita, resm (neşr ve ilân olunan resmlere tatbikan) ve me'zûniyet tezkiresi kullanımları bulunur.

Düzenleme, uygunluk, aykırılık konularıyla ilgili olarak; tatbikan (ilân olunan resmlere tatbikan) sözcüğü bulunmaktadır.

4.10.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında, lslâhât-l Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme metni içerisinde kullanılan sözcükler en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, arz ve zirâ 4, küşâd 3 kere, açılmak, arsa, ebniye, eshab-ashab, irâe, , madde ve tahsis 2 kere kullanııştır. 1'er kere kullanılan sözcükler, cadde, demir, erkânıharbiye, hâne, harîk, harita, hedm, heyet, icrâ, îlân, inşâ/inşa, irâe, kapı, kârgir, komisyon, mahal, maiyet, meccânen, memur, mezûniyet, müfreze, mühendis, mühimme, mümted, neşir, parmaklık, pey-â-pey, resm - resim, sokak, tarik, tatbikan, tefrik, terkib, tertib, tesviye, tezkere, zâbıta sözcükleridir.

4.11 Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 1867

4.11.1 Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 1867 Konuları

Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât metni içerisinde alt başlıklar bulunmaktadır. 'Vilayet Dahilinde Olan Şehir ve Kasabalarda Teşkîl Olunacak Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Sûret-i Tertîbi ve Me'mûrlarının Vezâ'ifi Hakkında T'alîmât' başlığı altında 9, 'Dâ'ire-i Belediye Meclisinin Vezâ'if-i Umûmîyyesi Hakkında T'alîmât' başlığı altında 16 olmak üzere 25 bend bulunur. İlk bölümdeki 8. Madde ile, ikinci bölümdeki 1. Madde ve 5. Madde yangınla ilgili olup, diğerleri yangınla ilgili değildir. Metnindeki, düzenlemelerin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.17) verilmiştir.

4.11.1.1 8.Bend

Metnin, 'Vilayet Dahilinde Olan Şehir ve Kasabalarda Teşkîl Olunacak Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Sûret-i Tertîbi ve Me'mûrlarının Vezâ'ifi Hakkında T'alîmât' bölümünün sekizinci bendinde, belediye meclisinin görevleri sıralanmıştır. Bu görevler arasında hârik tulumbaları ile ilgili sorumluluğa da yer verilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, tulumbalarla ilgili sorumluluk tarifinden dolayı **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.11.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede belediyenin görevleri arasında tulumbalarla ilgili sorumluluğa değinilmiş olmasından dolayı müdahale konusu ile ilgilidir.

4.11.1.2 1.Bend

Metnin ‘Dâ'ire-i Belediye Meclisinin Vezâ'if-i Umûmîyyesi Hakkında T'alîmât’ bölümünün ilk bendinde, kasaba içinde mevcut sokak, ebniye ve kaldırımların ilgili kurallara uygun hale getirilmesi için yol genişliklerinin kararlaştırılıp bir defteri yapılarak inşaat ve tamirat söz konusu oldukça nizama uygun hale getirilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, izin belgeleri yoluyla **kontrol** ve izin verilececk bina türü olarak kâgir bina bahsinden dolayı **yapısal** konularıyla bağlantılıdır Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Engelsiz erişim sağlanmasına yönelik planlama açısından müdahale konusu ile ilgilidir.

4.11.1.3 5.Bend

Metnin, ‘Dâ'ire-i Belediye Meclisinin Vezâ'if-i Umûmîyyesi Hakkında T'alîmât’ bölümünün beşinci bendinde, harîk tulumbaları ve diğer yangınla mücadele aletlerinin muhafazası ve ilgili görevli tarafından nezaretine dair tarif yapılmıştır. Tulumba yanı sıra kullanılan aletler, balta, kanca, kova ve fıçı olarak belirtilmiştir. Harîk için mahsus tulumbacı tertib edilecek zamana kadar ise zabtiye nezareti sorumluluğunda tutulacağı da eklenmiştir. Bu görevler arasında hârik tulumbaları ile ilgili sorumluluğa da yer verilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, tulumba ve yangınla mücadelede kullanılan diğer aletlerle ilgili planlamadan dolayı **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

4.11.2 Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T’alimât 1867 Sözcükleri

4.11.2.1 Sözcük Grupları

1867 tarihli talimattaki Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' tarafındaki sözcükler; meclis-i mezkûr (Dâire-i Belediye Meclisi kastediliyor, görevlerinden biri de 'harîk tulumbalarının vâridât-ı sa'iresinin hüsn-i muhâfaza ve idâresi'), hükûmet (makâm-ı hükümet), zabtiye nezâreti, me’mur/memur, bekçi (çarşu bekçileri), âdem ('harîk tulumbalarıyla balta ve kanca ve koğalar içün bir mahall-i mahsûs ittihâz olunub ve üzerine mahsûsan bir âdem t'ayîn edilüb'), vezâif dâiresi, zabtiye nezâreti, ifadeleri bulunmaktadır.

Yönetilen tarafında ise, aceze ve fukara (aceze ve fukaranın teshîl-i havâyicine, geçimlerinin kolaylaştırılmasına), erbâb-ı ihtikâr -vurguncu-, kullanımları yer almaktadır.

Genel bina kulllanımları ile ilgili olarak, çarşı/çarşu, lokanta, balo, hastahâne (memleket hastahânesi) ifadeleri bulunmaktadır.

Bina çevresi ile ilgili olarak, yer başlığı altında; kasaba, mahal sözcükleri, bina ile ilgili ve yeni-mevcut bina bağlamında; ebniye, mahall-i mahsûs (özel yer ayırılması

ile ilgili olarak, harîk tulumbalarıyla balta ve kanca ve koğalar -kova- içün bir mahall-i mahsûs), mevâkî-i münâsibe (harîk içün mevâkî-i münâsibeye konulacak fuçulara dâ'ima nezâret edecekdir), kullanımları yer almaktadır.

Ayırma başlığı altında yollarla ilgili olan sözcük ve ifadeler, sokak, cadde, yol ve müteferru (dallanıp kollara ayrılan anlamında, 'sokaklara bağlanan yollar kasaba içinde mevcûd zokak ve ebniye ve kaldırım ve bunlara müteferru'), mevcûd cadde ve zokaklar, ifadeleridir.

Yangınla ilişkili konulardan ölçü ile ilgili olanları, vüs'at (cadde ve zokakların vüs'ati), dirhem, kilo, arşun (kangısı nizâmen kaç arşun olmak lâzım geleceği kararlaşdurulub), kantar ve terazü, sözcükleridir.

Düzenleme, uygunluk, aykırılık konularında kullanılan ifadeler; kanûn ve ka'ide, nizam, nizâmen, nizamname, tanzîm ve rü'yet -düzenleme ve idare-, tâlîmat (dâ'ire-i belediye meclislerinin t'alîmâtı), usûl ve ka'ide, lâzım gelmek (cadde ve zokaklardan kangısı nizâmen kaç arşun olmak lâzım geleceği), esbâb-ı teshîliyye (yönetiminin kolaylaştırılması anlamında, tulumbaların sevkinde esbâb-ı teshîliyye) ve men -engelleme-, ifadeleri bulunmaktadır. Aykırılıkla ilgili metinde yer alan ifade, taaddi (tecavüzler, zulümler, kanûn ve ka'ide hâricinde taaddiyât), sözcüğüdür.

Belgeler başlığı altında; ebniye nizâmnâmesi, mazbata, umûr-ı ebniye nizâmnâmesi -bina işleri tüzüğü-, defter (yol genişliklerine dair planlama için kullanılmak üzere, 'mevcûd cadde ve zokaklardan kangısı nizâmen kaç arşun olmak lâzım geleceği kararlaşdurulub ve isim ve resmiyle bir defteri yapılub hıfz ile t'amîrât ve inşâât vuku' buldukca cadde ve zokakların vüs'ati âna ve ebniyyenin hey'eti muktezâ-yı nizâma tatbîk olunacakdır'), ifadeleri yer almaktadır.

Araç ve müdahale ile ilgili kullanılan sözcük ve ifadeler; alât harîk, tulumba, harîk tulumbası ve edevâtı, harîk tulumbalarının vâridât-ı sa'iresi, , fuçu/fıçı (harîk içün mevâkî-i münâsibeye konulacak fuçular), koğa/kova, balta, kanca, gaz feneri, kullanımlarıdır.

4.11.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât metni içerisinde kullanılan sözcükler en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, harîk 6, -nizam 2,

nizâmen 1, nizamname 2 olmak üzere- nizam köklü sözcükler ve -tulumba 4 ve tulumbacı 1 olmak üzere- tulumba köklü sözcükler 5, ebniye, icrâ ve sokak – zokak 4, kâide, nezâret ve usûl 3 kere kullanılmıştır.

2 kere kullanılan sözcükler, cadde, istîmal , kaldırım, lâzım gelmek, lüzum, mahsus, meclis, memleket, mevcud - mevcut, mezkûr, muhafaza, münderic - münderiç, nezâret, sâir, şey, ta'dad - tâdat, tâlîmat, vezâif - vezâyif, zirâ (arşın),

1'er kere kullanılan sözcükler ise, aceze, âdem, âlât, âna, balo, balta, başkaca, bekçi, bulmak, çarşu, dâima, dâire, defter etmek, derhal, dirhem, edevat, erbab/erbap, erzak, esbab/ esbap, evvelemir, fener, fuçu/fıçı, fukarâ, gaz, gece, hal, hâric/hâriç, hastahâne/ hastâne, havâyiç/havâic, hey'et/heyet, hıfz, husûsat, hükûmet, hüsn/hüsün, ıslâh, îcab/îcap, idâre, ihtikâr, ihtiyar etmek, inşaat, isim/ism, istîzan, ittihaz, kâbil, kadar, kanca, kandil, kantar, kânun, kararlaştırmak, kasaba, kendini göstermek, kilo, koğa/kova, lağım, lokanta, madde, mahal, mahsûsan/mahsûsen, makam, maslahat, mazbata, me'mur/memur, memur olmak, men, mevâki, mevki, meydana gelmek, mîde, misillu, muayyen, muktezâ/muktazâ, musarrah, muzır, müfredat, münâsib/münâsip, müteferru/müteferri, ölçü, resm/resim, rü'yet/rüyet, sevk, sıhhat, su yolu, sûret, şimdiden, şimdilik, taaddî/teaddî, tahkik, taht, tamam, tamâmıyle, tâmîrat, tanzim, tatbik, tatbîkan, tâyin etmek, tecessüs, terâzû/terâzi, tertip etmek, teshîl, tevfîkan, umûmiyye, umur, üzerine, vâridat, vech/veçh/vecih, velhâsıl , vukû, vüs'at, yanmak, yol, zabtiye/zaptiye sözcükleridir.

4.12 Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870

4.12.1 Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870 Konuları

1870 Etmekçilik Hakkında Nizamname metninde, 46 madde bulunmaktadır. Bu maddelerden 29.Madde, 30.Madde, 31.Madde ve 33.Madde yangınla ilişkili olup diğerleri ilgisizdir. Düzenlemenin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.12.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.18) verilmiştir.

4.12.1.1 29. Bend

Metnin yirmi dokuzuncu maddesinde, fırınların inşa ve idaresinin belediyenin talimatlarına uygun olması gerekliliği belirtilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, resmi talimatlar yoluyla **kontrol** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Fırınlara dair talimat belgesi yoluyla fırınların inşaat ve idaresinin kontrolü söz konusudur. Bu bakımdan kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.12.1.2 30. Bend

Metnin otuzuncu maddesinde, fırınların, içinde bulundukları bina ile arasında ortak duvar kullanılmasına izin verilmeyerek, binanın duvarıyla fırın arasında en az otuz sekiz santimetre ve yerine göre daha fazla aralık bırakılması gerektiği vurgulanmıştır. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, fırın ve bina arasında bırakılması gereken mesafe bağlamında **ayırma** konusuyla bağlantılıdır. Bu maddede uzunluk birimi olarak arşın, zira ya da parmak yerine metrik sistemde kullanılan santimetre cinsinden ifade önemli değişikliklerdendir. Ayırma mesafesi olarak belirtilmiş otuz sekiz santimetre, yarım arşına çok yakın bir uzunluktur. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Ekmek fırınlarında fırın ile bina arasında ortak duvar olmaksızın bina duvarıyla fırın duvarı arasında bırakılması gerekli mesafe bağlamında **ayırma** konusu ile bağlantılıdır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.12.1.3 31. Bend

Metnin otuz birinci maddesinde, fırınlarda günlük yakacak olarak kullanılacak odunları koymak için fırın ocağının altında fırının derinliği boyunda demir kapaklı ve kapalı bir bölüm yapılması gerektiği tarif edilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yanıcı maddenin kontrollü ve kapalı yanmaz malzemelerden oluşan bir hacimde tutulması tedbiri bakımından **ayırma** konusuyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Fırında kullanılacak günlük odun yakıtının tutulacağı hacmin mekânın kalanından ayrılması gerekliliği bağlamında **ayırma** konusu ile bağlantılıdır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.12.1.4 33. Bend

Metnin otuz üçüncü maddesinde, hamur teknelerinin meşe, ceviz, gürgen ve benzeri sert ağaçlardan yapılması ve fırın ağzından en az iki metre uzakta bulunmaları gerekliliği belirtilmiştir. Hamur teknelerinin sert ağaçtan yapılması gerekliliği ile fırıın ağzından bulundurulması istenen en az iki metrelik mesafe birlikte düşünüldüğünde, sert ağaç talebinin tutuşmanın kolay gerçekleşmesinin önüne geçilmesi çabası akla gelir. Bu maddede de yine geleneksel ölçü birimleri yerine metrik sisteme ait metre biriminin kullanılmış olması önemlidir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yanıcı madde olan sert ağaçtan yapılan hamur teknelerinin fırının ağzı arasında korunması gereken mesafe bakımından **ayırma** konusuyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Ekmek yapımında kullanılacak hamur teknelerinin fırının ağzından en az iki metre uzak bulundurulması gerekliliği bağlamında **ayırma** konusu ile bağlantılıdır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.12.2 Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870 Sözcükleri

4.12.2.1 Sözcük Grupları

1870 tarihli nizamnamede Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' tarafında karşımıza organizasyon; şehremâneti sözcüğüdür.

Malzeme ile ilgili sözcük ve ifadeler; timur kapak (yevmiye kullanılacak odunları koymak içün fırun ocağının altında fırunun derinliği boyunda timur/demir kapaklı ve kapalı bir mağaza yapılacakdır), meşe, ceviz, gülgen, sert ağaç (hamur tekneleri meşe ve ceviz ve gülgen ve sa'ir sert ağaçdan olacak ve bunlar fırunun ağzından la-ekall -en az- iki metro uzakda bulunacakdır) ifadeleridir.

Binanın kısımları ile ilgili kullanılan ifadeler, fırının binası ve mekânla ilgili olarak mağaza (depolama hacmi anlamında, yevmiye kullanılacak odunları koymak içün fırun ocağının altında fırunun derinliği boyunda timur kapaklı ve kapalı bir mağaza yapılacakdır) ifadeleri bulunmaktadır.

Duvar ve açıklıklarla ilgili ifadeler; binanın duvarı ve fırunun duvarı (fırunun divarı arasında ekallî otuz sekiz santimetro veyahud icabına göre daha ziyâde aralık bulunacakdır), müşterek divar (binasıyla fırunu arasında müşterek divar kullanılmayub) ve kapak (timur kapak), ifadeleridir.

Ocakla ilgili ifade, firun ocağı ifadesidir.

Ayırma ilgili olarak, yakınlık bağlamında kullanılan sözcük; aralık (fırun inşâsında binasıyla fırunu arasında müşterek divar kuilanılmayub binanın divarıyla fırunun divarı arasında ekallî otuz sekiz santimetro veyahud icabına göre daha ziyâde aralık bulunacakdır) sözcüğüdür.

Yangınla ilgili kullanımlardan ölçü ile ilgili olanlar, la-ekall iki metre (hamur tekneleri meşe ve ceviz ve gülgen ve sa'ir sert ağaçdan olacak ve bunlar fırunun ağzından la-ekall iki metro uzakda bulunacakdır), otuz sekiz santimetre (fırun inşâsında binasıyla fırunu arasında müşterek divar kullanılmayub binanın divarıyla

fırunun divarı arasında ekallî otuz sekiz santimetre veyahud icabına göre daha ziyâde aralık bulunacakdır) ifadeleridir.

Belge olarak; talîmat (Şehremâneti'nin vereceği resmü t'alîmat-ı mahsûsaya tatbîk olunmak üzere) sözcüğü bulunmaktadır.

Araçla ilgili ifade; hamur teknesi, kullanımıdır.

4.12.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğu bağlamında, Etmekçilik Hakkında Nizamname metni içerisinde kullanılan sözcükler, en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, fırın-fırun 7, dıvar-divar 3, bina ve inşâ 2 kere kullanılmıştır.

1'er kere kullanılan sözcükler, ağaç, akalli /ekalli, ceviz, gülgen, hamur, kapak, kapalı, la-akall, mağaza, mahsûsa, meşe, metro, müşterek, ocak, odun, resmen, santimetre, sert, sûret, şehremâneti, tâlîmat, tekne, timur, uzak, sözcükleridir.

4.13 İstanbul ve Bilad-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizamnamenin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875

4.13.1 İstanbul ve Bilad-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizamnamenin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875 Konuları

İki paragraflık metin, kâgir bina yapma zorunluluğundaki zorluklar, çatılarının kiremit üzerine tuğla ile bastırılmasının sebep olacağı ek masraf ve üçüncü katta balkon yapımına izin verilmemesi konularına yer verilmiştir. Ayrıca kâgir inşasına teşvik ve kireçle tuğlanın ölçülü fiyatla satılmasının sağlanması da amaçlanmıştır. Metnin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konuları ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.13.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.19) verilmiştir.

4.13.1.1 1. Paragraf

Metnin ilk paragrafında, İstanbul'da kâgir bina zorunluluğu, çatı kaplaması ve kâgir binaların üst balkonlarına izin verilmemesi konuları ele alınmıştır. Ayrıca ahşap bina yapımının kesinlikle yasaklanmasının halk açısından sorun yaratacağı ve bu sebeple gerekli önlemlerin aşamalı olarak alınıp sonuçlandırılmasının uygun olacağı görüşüne yer verilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binada yangın yükünün azaltılması bağlamında **önleme**, binaların üçüncü katında balkona izin verilmemesi bahsiyle **kontrol**, üçüncü katta balkon çıkması yapılamaması sebebiyle bu seviyede ayırma mesafesinin artırılması yoluyla **ayırma** ve kâgir binaların yapımının kolaylaştırılmasını sağlayacak düzenlemelerle **yapısal** konularıyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede yangın yükünün azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Binaların üçüncü katındaki balkonlar bağlamında izin verilmemesi bahsiyle kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Üçüncü katta balkon çıkması yapılmaması sebebiyle bu seviyede ayırma mesafesinin artırılması, ayırma konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Kâgir binaların yapımının, çatı kiremitlerinin tuğla ile bastırılması mecburiyetini kaldırmak suretiyle kolaylaştırılması bakımından yapısal konusu ile ilgilidir. Ahşap bina yapımına dair yasağın da halk açısından kolaylaştırımasına yönelik olarak kademeli olarak uygulanabileceği görüşü de yine ahşap yapıların kâgir yapıya dönüşümü bağlamında yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.13.1.2 2. Paragraf

Metnin ikinci paragrafında, kâgir inşası teşviki ve kireçle tuğla nakliyesinin kolaylaştırılması, ayrıca kireç ve tuğlanın ölçülü fiyatla satılmasının belediye tarafından kontrolü konularna yer verilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binada yangın yükünün azaltılması bağlamında **önleme**, kireç ve tuğlanın ölçülü fiyatla satılmasının belediye ile kontrolü bahsiyle **kontrol**, üçüncü katta balkon çıkması yapılamaması sebebiyle bu seviyede ayırma mesafesinin artırılması yoluyla **ayırma** ve kâgir bina masraf ve vergilerinin terkiyle, tuğla fabrikası yapımı teşviki ve kirele tuğlanın nakliyesinin kolaylaştırılması yoluyla kâgir bina teşviki ilgili düzenlemeler **yapısal** konularıyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede yangın yükünün azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kireç ve tuğlanın fiyatlarının belediye tarafından kontrol edilmesi bahsi sebebiyle kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir bina teşviki ilgili düzenlemeler bağlamında yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.13.2 İstanbul ve Bilad-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamnamenin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875 Sözcükleri

4.13.2.1 Sözcük Grupları

1875 tarihli kararnamede Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' tarafında karşımıza çıkan kişi ve kurumlar; devlet, padişah yerine ‘re'y-i rezîn-i isâbet-karîn-i hazret-i Sadâret-penâhîleri, dahiliye dairesi, tanzimât dairesi, hey'et-i umûmiyye -danıştay genel heyeti-, şehremâneti, kullanımlarıdır. Yönetilen tarafta ise; halk, ahâli, ebniye ashâbı, ebniye yapacaklar, ifadeleri yer almaktadır.

Genel bina kullanımlarından; fabrika sözcüğü yer almaktadır.

Malzeme başlığı altındaki sözcükler; harc, hâlis harc, kireç, kiremit, tuğla, battal tuğla, sözcükleridir.

Bina konstrüksyonu ile ilgili iki kullanım; kârgîr ebniye ve ahşab inşası, ifadeleridir.

Bina ve kısımları ile ilgili kullanımlar; ebniye (bundan sonra yapılacak binalar anlamıda, ba'd ez-în yapılacak kârgîr ebniye), çıkma başlığı altında, cumba (kârgîr ebniyenin üst katında yapılacak cumbalar), binanın üst kısmı ile ilgili olarak; çatı, saçak (cumbaların tavanı saçak ile beraber çevrilmeyeceği…), katlarla ilgili olarak; üst kat (kârgîr ebniyenin üst katı); döşeme kurulumu ile ilgili olarak; tavan sözcük ve ifadeleridir.

Yangınla ilgili konulardan tedbirle ilgili olarak; tedabir, tedâbîr (kâgirleşme tedbirinin adım adım yapılması gerekliği), tedâbir-i müessire -etkin tedbir-, ifadeleri bulunmaktadır.

Düzenleme, yasaklama, izin, teşvik ve denetim konularında kullanılan ifadeler; nizamnâme, emir, emr-ü fermân, men (ahşab inşasının külliyyen ve def'aten men'i), müsâade (kirec ve tugla vergi affından bahiste), teshil (kolaylaştırma anlamında, kârgîr inşasının teshili, kireç ve tuğlanın teshil-i nakliyyan), teşvik (tuğla fabrikaları inşası içün teşvikât îfâsı), rüsûm affı, afv ('kireç ve tuğla rüsûmuyla kârgîr ebniye harç ve rüsûmunun afvı), nezaret (denetleme anlamında, kireç ve tuğlanın fiyât-ı mu'tedile ile satılmasina Şehremâneti'nce mütemâdiyen dikkat ve nezâret edilmesi) ifadeleridir.

Belgeler başlığı altında, Tanzimât Dairesi'nin mazbatası, ruhsat, kullanımları mevcuttur.

Harîkle ilgili ifade; sirâyet-i harîka, ifadesidir.

4.13.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında İstanbul ve Bilad-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamnamenin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi metni içerisinde kullanılan sözcükler en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, ebniye ve tuğla 9, kârgîr 6, harç-harc, inşâ/inşa, kireç rüsum 5, cumba, kiremit, nizamnâme 3 kere kullanılmıştır.

2 kere kullanılan sözcükler, afv, bastırmak, bastırılmak , daire, emir - emr, hâlis, halk, kat, madde, masârif - mesârif, mevad, şehremâneti, takdim , tedâbîr, teshil, vaz',

1'er kere kullanılan sözcükler, ahâli/ ehâli, ahir, ahkâm, ahşap, âlÎ, âmil, ârâ, Ba'de-zan/-zin, bab/bap, bahâ, battal, bedîhî, behiyye, beyhûde, bidâyet, bi't-tab', cümleten, çatı, çevrilmek, dâhiliye, def'aten, dercetmek - derceylemek, devlet, dikkat, dûçar, efkâr, ehveniyet, ekseriyetle, ekseriyyet-ârâ, emir/ emr, esas, eshab/ashab, fabrika, fâide/fayda, ferman, fevkânî, fiyat/fiat, gazete, hal, harîk, hâsıl, havâle, hazret, hey'et-i umûmiyye, Hudâ ne kerde/ne gerde, husûs, ıslâh, iâde, ibârat, îcab/îcap, icrâ, idâre, îfâ, îlân, ilgâ, îrad/îrat, istifâ/istîfâ, istikmal, ittihaz, kabul, kemâkân, kuvvet, külliyyen, lağvolunmak/lağvedilmek, lâyiha, leffen, mantuk, maslahat , matlûb/matlûp, mazbata, mebhûsün-anh/-anhâ, mebnî, men, men lehü'l-emr, metânet, mezbur, mezkûre, muâfiyet, mûceb/mûcep, muharrer, mûtedil, muvâfık , muvakkaten, mübeyyeza/mübeyyeze, müderice, müessire, mültezem , müntefi , müsâade, müstefid/müstefit, mütâlaa/mutâlaa, mütemâdiyen, mütemetti, nâkil, nef', neşir/neşr, nezâret, nüsha/nusha, ruhsat, saçak, sadâret-penâhî, sâire, sâlifü'z-zikr , satılmak, sıklet, sirâyet, şürû/şurû, tahammül etmek, tahkîk, tasdik, tashih, tasvîb/tasvip, tavan, tavsiye , tavzih, tay, tedkik/tetkik, tedrîcen, tensib/tensip, terk, teşebbüs, teşvik, tevâfuk, tezâyüd/tezâyüt, usûl, üst , vâki, vakit/vakt, vâridat, vech/veçh/vecih, vusul , zâyi, ziyâde, sözcükleridir.

4.14 İstanbul ve Bilad-ı Selase'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamname 1875

4.14.1 İstanbul ve Bilad-ı Selase'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamname 1875 Konuları

1875 İstanbul ve Bilad-ı Selase'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamname metninde sekiz madde bulunmaktadır. Yedinci madde dışındaki maddeler yangınla ilişkilidir. Metnin mukaddime kısmında İstanbul iki kısma bölünerek sınırlarının tarifi yapılmıştır. Kısm-ı evvel olarak adlandırılan birinci kısım, 'Unkapan'ndan Zeyrek ve Sepetçilerbaşı ve Horhor tarîkıyla Aksaray Karakolhânesi önünden Yenikapi'ya kadar olan ve haritasında işaret olunan hatt-ı mefrûzun Bâyezid ciheti' olarak belirtilmiştir.

Azapkapısı'ndan Altınci Daire'nin ikâmetgâhina doğru gider iken karakolhânenin yanındaki yoldan Aynalı Çeşme'ye ve çeşmenin sol tarafından gidip Sakızağacı'nın deresinden Şişli ve Feriköy dahil olarak bu hatt-ı mefrûzun sağ tarafi birinci ve Azapkapısı'ndan Ortaköy'e kadar olan büyük cadde ve Şişli Karakolhânesi caddesine giderek Balmumcu Çiftliği Deresi'nden Ortaköy'e mümted olan hattın dahili zikrolunan büyük caddeye ininceye değin birinci "

Kısm-ı sânî olarak adlandırılan ikinci kısım ise, 'Fatih ciheti kism-ı sâni ve sol tarafi yani Tatavla ve Kasımpaşa tarafi ikinci ve Adalar kısm-ı sânîye dahil bulunmustur' ifadesine yer verilmiştir.

Ahşap yapı yasağı, binaların yanlarında koruma duvarları gerekliliği, kâgir binalara dair gereklilikler, yol genişliklerine bağlı belirlenmiş bina yükseklikleri, cephe kaplama malzememeleri, ahşap dükkânlarla ilgili ruhsat kontrolü, tehlikeli işlevleri barındıran binaların kâgir olma zorunluluğu, çatı ve cumbalarla ilgili kurallar, tehlikeli işlevlerin şehir dokusundan uzaklaştırılması ve onarımla ilgili izinlere dair konular ele alınmıştır. Metnin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konuları ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.14.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.20) verilmiştir.

4.14.1.1 1. Madde

İstanbul içinin ikiye bölünerek tariflendiği mukaddime kısmıdan sonra metnin ilk maddesinde, birinci kısım olarak tariflenen bölgede gerek genişletme yoluyla açılacak yollarda, gerek boş alanda planlanacak mahallelerle yollarda ahşap bina yapımının yasak olduğu ve yapılacak her tür yapının tümüyle kâgir olacağı belirtilmiştir. İkinci kısımda ise on eve kadar yanmış yerlerde, yanan kısmın iki başında muhafaza duvarları yapılacağı ifade edilmiştir. Yapılacak evlerin tümünün ön ve arka yüzlerinin, çevresi açık ise de tüm yüzlerinin, Bağdadi üzerine katkısız kum ile sıvanmasının gerekliliği bildirilmiştir. Boğaziçi'ndeki yalılarla bağ köşkleri gibi yazlık evlerin ahşap yapılabileceği ve sıva yönünden de ayrıcalıklı olacağı belirtilmiştir. Lakin, birbirine bitişik olan bu yalıların yanmaları ya da yeniden inşa edilmeleri durumunda binanın iki tarafına da muhafaza duvarı yapılması mecburi olacaktır. Birinci kısımda ise yanan ya da yeniden inşa edilen bina bir tane de olsa, kâgir olarak inşa edilecektir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ahşap kullanımının kısıtlanması ya da yasaklanması yoluyla binada yangın yükünün azaltılması bağlamında **önleme**, ahşap yapı özelinde yasak bahsiyle **kontrol**, yanan ya da yeni yapılacak binaların iki tarafında mecburi kılınan muhafaza duvarları yoluyla **ayırma** ve kâgir yapı mecburiyeti ve ahşap yapı kısıtlamalarıyla **yapısal** konularla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede yangın yükünün azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Ahşap bina yapımının yasak olduğu bahsiyle kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Binaların arasında yapılması gereken koruma duvarları bağlamında ayırma konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Ahşap bina yapımına dair kısıtlamalar ve kâgir mecburiyeti bağlamında yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.14.1.2 2. Madde

Nizamnamenin ikinci maddesinde, kâgir binaların yüksekliklerinin, Ebniye Nizamnamesinin yirminci maddesi gereğince eskisi gibi 20 zira olacağı hatırlatılmış fakat bazı durumlar için istisna yaratılarak, genişliği on beş zira ve üzerindeki caddelerde 24 ziraya kadar izin verileceği açıklanmıştır. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, kâgir malzeme kullanılan binalara tanınan ayrıcalıkla yangın yükünün azaltılması bağlamında **önleme**, bina yüksekliğinde artışa ancak on beş zira ve üzeri yollarda söz konusu edilmesi bakımından **ayırma** ve kâgir yapı yapımına özendirme bağlamında **yapısal** konularla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede kâgir malzeme kullanımının yaygınlaştırılması yoluyla yangın yükünün azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bina yüksekliğinde artışa ancak on beş zira ve üzeri yollarda söz konusu edilmesi bakımından ayırma konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Genişliği fazla olan caddelerde, kâgir yapılara tanınan ayrıcalıkla yapımıın teşvik edilmesi bağlamında yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.14.1.3 3. Madde

Nizamnamenin üçüncü maddesinde, kâgir binaların tüm cephelerinin taştan ya da katıksız sıva ve tuğladan yapılması gerekliliğinden bahsedilmektedir. Zorunluluk halinde iç bölme ve döşemelerinin ahşap olabileceği belirtilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, kâgir binaların cephelerinde yanmaz malzeme kullanımı bağlamında **önleme**, cephelerde kullanılacak malzemeden bahiste şart olduğu ifadesi sebebiyle kontrol ve kâgir binalarda zorunluluk halinde iç bölme ve döşemelerin ahşap olabileceği bağlamında **yapısal** konularla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Cephelerinde yanmaz malzeme kullanımı ile yangın yükünün azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Cephelerde kullanılacak yanmaz malzemenin şart olduğunun ifadesi sebebiyle kontrol konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir binalarda zorunluluk halinde iç bölme ve döşemelerin ahşap olabileceğinin belirtilmesi bağlamında yapısal konu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.14.1.4 4. Madde

Nizamnamenin dördüncü maddesinde, İstanbul'da hem birinci hem de ikinci kısım olarak belirlenmiş bölgelerde, evlerin altında yapılacak ya da bağımsız dükkân fabrika ve benzeri imalathanelerin yanmaları ya da yeniden yapılmaları durumunda kâgir olarak yapılacakları belirtilmiştir. Bu binaların kapı ve kepenklerinin demirden ve tavan kaplamalarının Bağdadi üzerine katıksız harç olması istenmiştir. İçinde ateşle çalışılan yapıların, Turuk ve Ebniye Nizamnamesi'nin yirmi yedinci maddesinde belirtildiği şekilde yapılacağı hatırlatılarak, üzerinin de tonozlu olmasının gerekli olacağı vurgulanmıştır. Bu maddeyle, içinde ateşle çalışılan dükkânlarla yakıt bulunan dükkânlar yan yana yapılamayacaktır. Mevcut bir ahşap evin altında, ateşle çalışılmamak ya da yakıt bulundurulmaması şartıyla ahşap dükkânlara izin verilebileceği belirtilse de bu yapıların içinin, dışının ve tavanının Bağdadi üzerine harç ile sıva uygulanması durumunda ruhsat verileceği belirtilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ateşle çalışılan ya da yankıt bulunan tehlikeli içeriğe sahip binalarda yanmaz malzeme kullanımı bağlamında **önleme**, ahşap dükkânların ruhsat yoluyla kontrolü bağlamında **kontrol**, ateşle çalışılan dükkânlarla içinde yakıt bulunan dükkânların bitişik yapılmaması şartı ile **ayırma** ve tehlikeli işlevlerle yakıt barındıran dükkânların kâgir olma gerekliliğibağlamında **yapısal** konularla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Kâgir yapı, demir kapı ve kepenkle, Bağdadi üzerine katıksız harç ile sıva yoluyla yangın yükünün azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Ahşap dükkânların ruhsat yoluyla kontrolü bağlamında kontrol konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Ateşle çalışılan dükkânlarla içinde yakıt bulunan dükkânların bitişik yapılmaması şartı bağlamında ayırım konusu ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Tehlikeli işlev veya malzeme barındıran dükkân, imalathane ya da fabrikaların kâgir olması zorunluluğu sebebiyle yapısal konu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.14.1.5 5. Madde

Nizamnamenin beşinci maddesinde, kâgir binaların çatı kurgusu ve cumba yapımı için gerekli koşullar belirlenmiştir. Kâgir binaların çatılarında, kaplama üzerine bitişik normal tuğla döşendikten sonra üzerinin kiremit döşenmesi ya da kaplama üzerine samanlı çamurlu harç uygulandıktan sonra kiremit döşenmesinin ve yan duvarlaının da yapının tavanından bir aşın yukarı kadar devam ettirilmesi gerektiği tarif edilmiştir. Eğer teraslı çatı yapılacaksa da dört tarafına duvar örülecek ve cumbalara ancak ikinci katta ve kâgir olması koşulu ile izin verilecektir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, kâgir binalarda çatıların yanmaz malzeme ile kaplanması yoluyla yangın yükünün azaltılması bağlamında **önleme**, cumba yapımı ile ilgili koşullarla birlikte izin bahsinden dolayı **kontrol**, yan duvarların çatıdan bir arşın yüksek yapılması ve benzer şekilde, teras çatıların dört tarafının duvarla çevrilmesi ile sadece ikinci katta cumba yapılabilmesi bağlamlarında **ayırım** ve kâgir yapılara özel çatı ve cumba kurulumları ile ilgili şartları barındırması açısından **yapısal** konularla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Kâgir yapıların çatı kurgusunda yanmaz malzeme kullanılarak yangın yükünün azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Cumba yapımı ile ilgili koşulların sağlanması durumunda izin bahsinden dolayı kontrol konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Kâgir binaların çatısı çevresinde yapılması istenen duvarlar ve cumba için konulan şartlar bağlamında ayırım konusu ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Kâgir yapıların çatı ve cumba kurulumları ile ilgili şartları barındırması açısından yapısal konu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.14.1.6 6. Madde

Nizamnamenin altıncı maddesinde, metnin ilk maddesinde tanımlanan İstanbul'un birinci ve ikinci kısımlarda, tamamen ateşle çalışan demirci, dökümcü dükkânlarıyla demir fabrikaları gibi yapıların yanması durumunda, aynı amaçla yeniden yapılmalarına ruhsat verilmeyip, topluca bir yerde çalışmak isteyen esnaf için Belediye tarafndan özel olarak ayrılmış uygun bir yere taşınmalarının gerekeceği belirtilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, tehlikeli işlevli binaların tekrar yapımının bahsi geçen iki bölge içinde engellenmesi bağlamında **önleme**, ruhsat yoluyla **kontrol**, ateşle çalışılan tehlikeli dükkân ve fabrikaların Belediye tarafından uygun görülen bir yere taşınması bağlamlarında **ayırım** konularıyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Tehlikeli işlevli binaların tekrar yapımının, bahsi geçen İstabnul'daki iki bölge içinde engellenmesi bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

tamamen ateşle çalışan demirci, dökümcü dükkânlarıyla demir fabrikaları gibi yapıların yanması durumunda, aynı amaçla yeniden yapılmalarına ruhsat verilmeyip bahsinden dolayı kontrol konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Ateşle çalışılan tehlikeli dükkân ve fabrikaların Belediye tarafından uygun görülen bir yere taşınması ayırım konusu ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.14.1.7 8. Madde

Nizamnamenin sekizinci maddesinde, İstanbul'da birinci ve ikinci kısım olarak tariflenen yerlerde mevcut ahşap yapıların ön tarafının onarımında Turuk ve Ebniye Nizamnamesi'nin otuz altıncı maddesinde onarımı yasaklanan yapıların genişletilmesi ile ilgili madde korunmakla birlikte, binanın ön ve arka tarafının cephe kaplamasının beş arşın kareye kadar yenilenmesine izin verileceği belirtilmiştir. Ancak, bu miktar aşıldığında ya da ilgili otuz altıncı madde gereğince, binanın geri çekilmesiyle birlikte tüm cephe yüzlerinin Bağdadi üzerine saf harç ile sıvanacağı gerekliliği vurgulanmıştır. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, mevcut ahşap yapıların cephelerindekim onarımlarda sınırlama ve yanmaz kaplama malzemesi kullanımı gerekliliği bağlamında **önleme**, onarımın 5 arşın kareyle sınırılı olması şartıyla bahsedilen iznin yoluyla **kontrol** konularıyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ahşap malzemenin yanmaz malzeme ile kaplanarak tehlikesinin azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İstanbul'da birinci ve ikinci kısım olarak tariflenen yerlerde, mevcut ahşap binaların ön ve arka tarafının cephe kaplamasının beş arşın kareye kadar yenilenmesine izin bahsinden dolayı kontrol konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Ateşle çalışılan tehlikeli dükkân ve fabrikaların Belediye tarafından uygun görülen bir yere taşınması ayırım konusu ile ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.14.2 İstanbul ve Bilad-ı Selase'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamname 1875 Sözcükleri

4.14.2.1 Sözcük Grupları

1875 tarihli nizamnamenin Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' tarafındaki kişi ve kurumlar; belediye ve şehremâneti iken yönetilen tarafında ise; sahib (ahşap hanenin sahibi) ve esnaf (külliyetli ateş ile icrâ-yi sanat eden) kullanımları mevcuttur.

Genel bina kullanımları olarak; hâne, sâhilhâne, sahil ebniyesi, bağ köşkü, sayfiye, fabrika, mahsûsan yapılacak dükkân ve imalhâne (özellikle üretim mekânı olarak yapım vurgusu tek kullanıma işaret etmektedir), hâne tahtında yapılacak dükkân ve imalhâne (konutla karışık kullanım söz konusudur), dükkân (alışveriş ve zanaate özel, ahz u i'tâ ve sanâyie mahsus), ifadeleri bulunmaktadır.

Tehlikelerinden dolayı özel kuralların söz konusu olduğu işlevler; kahve dükkânı, kalaycı dükkânı, çilingir dükkânı (derûnunda ateşle icrâ-yı sanat edilen, kahve dükkânı, kalaycı dükkânı, çilingir dükkânı), derûnunda mevâdd-ı müşte'ıle hıfzolunan dükkân, demirci dükkânı ve dökmeci dükkânı (külliyetli ateş ile icrâ-yı sanat edilen veya ahz u i'tâ ve sanâyie mahsus), demir fabrikası (külliyetli ateş ile icrâ-yı sanat edilen veya ahz u i'tâ ve sanâyie mahsus), işlevleri bulunmaktadır.

Malzeme ile ilgili sözcük ve ifadeler, taş, hâlis harç, sıva (yapılacak hânelerin cümlesinin yüzleri ve arka tarafları ve açık bulunur ise cihât-ı erbaası Bağdâdî üzerine hâlis harç ile sıva olacak), demir (kapı ve kepenk), kiremit, beğlik/beylik

tuğla ('kârgir bina inşasında hâne ve dükkân vesâirenin çatıları kaplama üzerine kuru kuruya birbirine mülâsık beğlik tuğla ferşolunduktan sonra onun üzerine kiremit bastırılacak), çamurlu harç (çatı için, 'kârgir bina inşasında… samanlı çamur harc üzerine kiremit ferşedilecek'), tuğla (kârgir binaların etrâf-ı erbaası taştan veyahud hâlis harç ile tuğladan yapılmak bi't-tabi taht-ı mecbûriyyette ise de dahilî bölme ve döşemelerinin ahşap olması câizdir), ahşap (dahili bölme ve döşemeler için), kullanımlarıdır.

Bina konstrüksyonu ile ilgili ifadeler; ahsap ebniye , ahşap hâne, ahşap dükkân (ruhsat şartı, mevcut ahşap hânenin tahtına derûnunda ateşle icrâ-yı sanat olunmamak ve mevâdd-ı müşte'ıle hıfzedilmemek şartıyla, derûn ve birûnunu ve tavanını Bağdadî üzerine hâlis harc ile sıvalatılarak), kâgir bina, kârgir (yeni her nevi dükkân ve imalhâne; kısm-ı evvel ve sanide, mahsûsan veya hâne tahtında, demir kapı ve kepenkli, tavanı bağdadi üzeri hâlis harc ile sıvalı), kârgir (yeni her nevi dükkân ve imalhâne; kısm-ı evvel ve sanide, mahsûsan veya hâne tahtında, ateşle icrâ-yi sanat edilen veya mevâdd-ı müşte'ıle hıfz olunanlar), tonoz, sakf/sakıf -çatı-, ifadeleridir.

Bina çevresi bağlamımda, yer ile ilgili ifadeler, Dersaâdet ve Bilâd-ı Selâse, Boğaziçi'nin bilcümle mevâkı, iki bölgeye ayrılan alanlarla ilgili olaral, kısm-ı evvel ve kısm-ı sânî, ham arazi (mahalle şekline konulacak ham arazi), mahal, mevâki (mevkiler, yerler), mahalle, muhterik olup da tarla olmayan yerler, ifadeleridir.

Bina ve yeni-mevcut olma durumları ve kısımları ile ilgili konulardaki sözcük ve ifadeler, binâ, ebniye, mevcud ('ahşap olarak mevcud olan ebniye', 'mevcud olan bir ahşap hâne'), hedmiyle yeniden inşa (yıkıp yeniden inşa, 'muhterik olarak veyahud hemdolunarak yeniden inşa olunacak dükkân ve imalhâne'), tekrar inşa ('külliyetli ateş ile icrâ-yi sanat edilen dükkânlar muhterik veya münhedim oldukda o yolda kullanılmak üzere tekrar inşasına ruhsat verilmeyip'), tecdîd (yenileme, 'arka tarafının kaplamasının beş arşın terbîine kadar tecdîdi câiz olup'), tamir ('ahşap olarak mevcud olan ebniyenin yüz tarafının tamirin'), bab hane (konut birimi, kapı (bab) ile birlikte ifade ediliyor, 'on bab hâneye kadar muhterik olup da tarla olmayan yerlerde mahall-i harîkin iki başına muhafaza duvarları bina olunacak'), derûn ve birûn (içi ve dışı 'ahşap dükkân küşâdına ruhsat verilecek ise de derûn ve birûnunu

ve tavanını Bağdadî üzerine hâlis harc ile sıvalatmaya sahibi mecbur bulunacaktır'), ifadeleridir.

Bina üstü ile ilgili sözcükler ve ifadeler; çatı, teraseli çatı, yan duvar (tuğlasız olarak samanlı harç üzerine kiremit bastırılan çatılarda, 'yan duvarları gerek muttasıl ve gerek hâlî ve munfasıl olsun ebniyenin sakfından bir arşın yukarı kaldırılacak'), tuğla ferşolunmak ('kârgir bina inşasında hâne ve dükkân vesâirenin çatıları kaplama üzerine kuru kuruya birbirine mülâsık beğlik tuğla ferşolunduktan sonra onun üzerine kiremit bastırılacak'), kiremit ferşolunmak ('kârgir bina inşasında hâne ve dükkân vesâirenin çatıları kaplama üzerine tuğlasız olarak samanlı çamur harc üzerine kiremit ferşedilecek'), yan duvar (tuğlasız olarak samanlı harç üzerine kiremit bastırılan çatılarda, 'yan duvarları gerek muttasıl ve gerek hâlî ve munfasıl olsun ebniyenin sakfından bir arşın yukarı kaldırılacak') ifadeleri, çıkma ile ilgili olarak ise cumba sözcüğü kullanılmıştır.

Cephe ve dış duvar ile ilgili konularda, cihât-ı erbaa (dört tarafı anlamında, 'ön tarafında teraseli çatı yapılır ise cihât-ı erbaası behemehal duvar olacak'), yüz (cephe, 'mevcud olan ebniyenin yüz tarafının tamiri', 'hânelerin yüzleri), açık yüz (bina cephesinin muhafaza duvarıyla bitişik olmayan kısımları kastediliyor, 'yapılacak hânelerin cümlesinin yüzleri ve arka tarafları ve açık bulunur ise cihât-ı erbaası Bağdâdî üzerine hâlis harç ile sıva olacak'), vech (cephe, 'ebniyenin vechi kâmilen Bağdâdî üzerine hâlis harc ile sıva olacaktır'), ön taraf ('kârgir bina çatılarının ön tarafında teraseli çatı yapılır ise cihât-ı erbaası behemehal duvar olacak'), arka taraf (hânelerin arka tarafları), muhâfaza duvarı (tarafeynine muhâfaza duvarları çekmeğe ashabı mecbur bulunacaklardır), ifadeleri yer almaktadır.

Katlarla ilgili olarak, kat (ikinci kat, 've kârgir ebniyenin yalnız ikinci katında ve fakat kârgir olmak üzere cumba inşasına ruhsat verilecektir'), ikinci kat, kullanımlarıyla karşılaşırız.

Duvar ve duvarlardaki açıklık kurulumları ile ilgili sözcük ve kullanımlar, duvar, dahili bölme (dahilî bölmelerin ahşap olması câizdir), kapı, kepenk, döşeme ve kurulumu, tavan (hâneler tahtında olarak yapılacak her nevi dükkân ve fabrika vesâir bilcümle imalhâne muhterik olarak veyahud hedmolunarak yeniden inşa olunacak olduğu halde kârgir yapılıp kapı ve kepenkleri demir ve tavanları Bağdâdî

üstüne hâlis harc ile sıva olacak), döşeme (döşemenin ahşap olması câizdir), kullanımlarıdır.

Ayırma mesafesi olarak yollarla ilgili olarak, cadde, sokak, müceddeden açılacak cadde ve sokaklar, geri çekilmek (yol genişletmeleri bağlamında), tevsi (yol genişletme), ifadeleri yer almaktadır.

Yakınlıkla ilgili ayırma konusunda, mülâsık (bitişik anlamında, 'derûnunda ateşle icrâ-yı sanat eden dükkânlar ile mevâdd-ı müşte'ıle hıfzolunanlar birbirine mülâsık inşa olunmayacaktır'), birbirine muttasıl, birbirine mülâsık, ifadeleri bulunmaktadır.

Yangınla ilgili konulardan ölçü ile ilgili olanlar, zirâ, arz -genişlik-, arşın, ebniye irtifası (bina yüksekliği, 'kârgir ebniye irtifâları yirmi zirâ ve yirmi dört zirâ), ifadeleridir.

Tehlike ve tedbirlerle ilgili metindeki ifadeler, ‘ateşle icrâ-yı sanat eden dükkânlar’, ‘mevâdd-ı müşte'ıle hıfzolunanlar’, ‘külliyetli ateş ile icrâ-yı sanat edilen’, işlevler tehlikelerinden dolayı, muhafaza duvarları (yangın duvarı olarak, 'kısm-ı sânîde on bab hâneye kadar muhterik olup da tarla olmayan yerlerde mahall-i harîkin iki başına muhafaza duvarları bina olunacak') ve kârgir gerekliliği ile birlikte, yan yana yapılmaları ile ilgili yasakla düzenlenmiştir, (yeni her nevi dükkân ve imalhâne; kısm-ı evvel ve sanide, mahsûsan veya hâne tahtında, ateşle icrâ-yı sanat edilen veya mevâdd-ı müşte'ıle hıfz olunanlar, EN Madde 27'e göre ve ayrıca tonozlu olacak ve ateşle iş yapılan ve yanıcı madde depolananlar yan yana yapılamayacaktır). Tehlikeli işlevlerin birlikte iş görmek istemeleri durumunda, belediyenin göstereceği yere taşınmaları da söz konusudur, (birinci ve ikinci kısımda mevcut olan ahz u i'tâ ve sanâyie mahsus, belediyece mahzuru olan veya külliyetli ateş kullanılan, demirci ve dökmeci dükkânlarıyla demirci fabrikalarının yeniden yapılması durumunda ruhsat verilmeyip, topluca bir yerde iş görmek istemeleri durumunda Şehremanetince uygun görülen yere naklettirilecektir). Ahşap dükkânlarla ilgili ruhsat, ateşle iş yapmıyor olmaları, yanıcı madde depolamamaları ve iş-dış-tavanının sıvanması şartına bağlanmıştır, (ruhsat şartı, ahşap hânenin tahtına derûnunda ateşle icrâ-yı sanat olunmamak ve mevâdd-ı müşte'ıle hıfzedilmemek şartıyla ahşap dükkân küşâdına ruhsat verilecek ise de derûn ve birûnunu ve tavanını Bağdadî üzerine hâlis harc ile sıvalatmaya sahibi

mecbur bulunacaktır'). Bitişik olup yanıp tekrar inşa edilmeleri durumunda, muhâfaza duvarı ile ayrılacaktır, (tarafeynine muhâfaza duvarları çekmeğe ashabı mecbur bulunacaklardır). Tuğla ile bastırılmamış çatıların çevresinin 'yan duvar' ile çevrilmesi istenmiştir, (tuğlasız olarak samanlı harç üzerine kiremit bastırılan çatılarda, 'yan duvarları gerek muttasıl ve gerek hâlî ve munfasıl olsun ebniyenin sakfından bir arşın yukarı kaldırılacak'). Birinci ve ikinci bölgede yanıp yıkılmış olan ateşle iş gören, binalara aynı işlevle yerleşimin yakınında izin verilmemesi de tedbirlerden başkasıdır, (muhterik veya münhedim -yanmış, yıkılmış- demirci ve dökmeci dükkânlarıyla demir fabrikaları müsillu ebniye muhterik veya münhedim oldukda o yolda kullanılmak üzere tekrar inşasına ruhsat verilmeyip).

Düzenleme, uygunluk, yasak, aykırılık ve istista ile ilgili kullanılan ifadeler; ahkâm, nizamnâme, usûl (kural anlamında, Boğaziçi'nde sahil ebniyesiyle bağ köşkleri gibi sayfiyelerin ahşap olarak inşaası câiz ve sıva usûlünden dahi müstesna olup), tevsi kaidesi (yol genişletme düzenlemeleri kastediliyor), muktezâsınca (gereğince, muktezâsınca geri çekilecek), câri (nizamnamenin ya da ahkamının yürürlükte olması için kullanılıyor), şart ('mevcud olan bir ahşap hânenin tahtına derûnunda ateşle icrâ-yı sanat olunmamak ve mevâdd-ı müşte'ıle hıfzedilmemek şartıyla ahşap dükkân küşâdına ruhsat verilecek'), mecburiyet ('kârgir binaların etrâf-ı erbaası taştan veyahud hâlis harç ile tuğladan yapılmak bi't-tabi taht-ı mecbûriyyette'), mecbur bulunmak ('mevcud olan bir ahşap hânenin tahtına derûnunda ateşle icrâ-yı sanat olunmamak ve mevâdd-ı müşte'ıle hıfzedilmemek şartıyla ahşap dükkân küşâdına ruhsat verilecek ise de derûn ve birûnunu ve tavanını Bağdadî üzerine hâlis harc ile sıvalatmaya sahibi mecbur bulunacaktır'), memnû, kat'iyyen memnû ('tamirât-ı memnû', 'müceddeden açılacak cadde ve sokaklarda ve mahalle şekline konulacak ham arazide kaç hâne olur ise olsun ahsap ebniye inşası kat'iyyen memnû' olup buralarda yapılacak her nevi ebniye umûmen kârgir olacaktir'), tecavüz ('bu mikdarı tecâvüz ettiği halde'), câiz, mücaz (kârgir ebniye irtifâları ... on beş ve daha ziyade arşın arzında olan caddelerde yirmi dört zirâ'a kadar irtifâ mücaz tutulacaktır), müstesnâ (kaide harici istisna anlamında, 'Boğaziçi'nde sahil ebniyesiyle bağ köşkleri gibi sayfiyelerin ahşap olarak inşaası câiz ve sıva usûlünden dahi müstesna olup) ifadeleri bulunmaktadır.

Belge olarak; ruhsat sözcüğü kullanımını görmekteyiz.

Harîk ve ateşle ilgili ifadeler ise; ateşle icrâ-yı sanat, mahall-i harîk, muhterik - yanmış-, kullanımlarıdır.

4.14.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında İstanbul ve Bilad-ı Selase'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşaiyyesine Dair Nizamname metni içerisinde kullanılan sözcükler en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, ebniye 11, hâne 9, inşâ/inşa ve kârgir – kâgir 8, ahşap, harç-harc ve zirâ 6, duvar, dükkân, hâlis, icrâ, kısm-ı evvel, kısm-ı sânî, muhterik, sanat - san'at 5, ateş, bağdadî, binâ, derun, mevcud – mevcut, sıva, taraf 4 kere kullanılmıştır.

3 kere kullanılan sözcükler, birbiri, hıfzolunmak - hıfzedilmek, kaplama, mahal, mevad, muhâfaza, müştail, nizamnâme, ruhsat, taht, tuğla, üzeri;

2 kere kullanılan sözcükler, arka, behemehal, beş, bilcümle, bir, Boğaziçi, cadde, câiz, cihât-ı erbaa, çatı, demir, fabrika, her, irtifâ, kemâkân, mecbur, memnû, mevâki, muttasıl, mülâsık, nevi - nev', taksim, tarafeyn, tarla, tavan, tecdit, tevsî, usûl, üst, vech - veçh - vecih, vesâire, yeniden, yüz, ziyâde,

1 kere kullanılan sözcükler, açık, açılmak, ahkâm, ahz u i'tâ , arâzi - erâzi, arz, bab - bap, bağ, bastırılmak , baş, beğlik/beylik, beher, belediye, beş, bi-, Bilâd-ı Selâse, birûn - birun, bölme, bulunmak, cârî, cumba, cümle, çamur, çilingir, dahi, dâhil, dâhilî, demirci, Dersaâdet, dökümcü, döşeme, edilmek, esnaf, etrâf-ı erbaa, ferş, gayri - gayrı, geri çekilmek, gösterilmek, hal, ham, harîk, hedmetmek - hedmeylemek, hedmolunarak, iki, ikinci, îmâlâthâne, kadar, kahvehâne, kâide, kalaycı, kaldırılmak, kâmilen, kapı, kat, kat'iyen, kepenk, kıymet, kiremit, konmak, köşk, kullanılmak, kuru kuruya, külliyetli, küşâd - küşat - güşad, mahalle, mahsus, mahsûsan - mahsûsen, mahzur, masârif - mesârif, mecbûriyet, mezkûre, misillü, muktezâsınca, munfasıl, mücaz, müceddeden, mümâsil, münhedim , müstesnâ, nâkil - nakl, on, onbeş, otuzaltı, ön, sâhil, sâhilhâne, sâir, sakf - sakf, saman, sanâyi, sayfiye, sıvanmak, sokak, sûret, şart, şehremâneti, şekil - şekl, tahâret, tâmir, tâmîrat, taş, tayin olunmak - tayin etmek, tecavüz, tekrar, tensib - tensip, teras , terbîi, tevzî, tezyînat, tolos / tonoz, topluca, umûmen, verilmek, yan, yapılmak, yer, yirmi, yirmidört, yirmiyedinci, yukarı sözcükleridir.

4.15 Ebniye Kanunu 1882

4.15.1 Ebniye Kanunu 1882 Konuları

1882 Ebniye Kanunu metninde, 98 madde bulunur. 7. Madde, 8. Madde, 12-20. Maddeler, 22 ve 23. Maddeler, 25. Madde, 52-55. Maddeler, 57-78. Maddeler, 94-95. Maddeler dışındaki maddeler yangınla ilgilidir. Metnindeki düzenlemelerin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.15.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.21) verilmiştir.

4.15.1.1 1. Madde

Düzenlemenin ilk maddesi, Turuk ve Ebniye Nizamnamesi metninin ilk maddesine büyük oranda benzerdir. Yolun genişliğinin, iki yandaki binaların zemin katlarının dış yüzeyinden ölçüleceği ile ilgili tarif tekrarlanmıştır. Genişliklerine göre belirlenmiş sınıflandırmada artık dört yerine beş çeşit yol bulunur. 15, 12, 10, 8 arşın olarak belirlenmiş yollara ek olarak bir de 20 arşınlık yol eklenmiştir. Mevcut çıkmaz sokakların genişliği ise en az 6 en çok 8 arşın olabilecektir. Çıkmaz sokaklar için kullanılan ‘mevcut olan’ ifadesinden, yeni yapılacak planlamalarda çıkmaz sokak bulunmayacağı anlaşılır.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir. Yangın yerine yaklaşımın tek taraftan yapılabilmesi ile sonuçlanacak çıkmaz yollar ayrıca bu yolun erişime açık olmaması durumunda başka bir tehlike barındırması açısından da müdahale ile ilişkilidir.

Yeni yapılacak hane, bina ve duvarların inşasında gözetilecek olan ve beş farklı sınıfta ifade edilmiş sokakların uyulması gereken genişliklerinin sokağın başına bir tabelayla belitrilmesi gerekliliği de bu maddede yer alır. İşaretleme (signage) ile ilgili bir yeniliğin bu düzenleme ile getirilmiş olduğu görülür.

4.15.1.2 2. Madde

Düzenlemenin ikinci maddesinde uzunluk ölçü birimi ve genişliği belirlenmiş sokakların levha ile işaretlenmesi ile ilgilidir. Uzunluk ölçüsü standardı olarak zira'nın, 0,75 metre ve sekiz milimetreye eşit olduğuı belirtilmiş, yol için belirlenen genişliklerin, sokağın baş tarafına bir levha aracılığıyla belirtileceği ifade edilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.3 3. Madde

Düzenlemenin üçüncü maddesinde genişliğini belirleme ile ilgili sorumlu ve yetkili otorite belirlenmiştir. Bu kurum ve makamlar, Dersaâdet'te devâir-i belediyyenin bildirimi üzerine Şehremâneti Meclisi ve taşralarda mecâlis-i belediyyenin karar ve bildirimi üzerine idare meclisleri olarak belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.4 4. Madde

Metnin dördüncü maddesi TEN metninin dördüncü maddesi ile aynıdır ve belirlenmiş yol genişliklerinin üzerinde genişliğe sahip sokakların mevcut genişliklerinin korunmasıyla ilgilidir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında gerekli en az yol genişliklerinin üzerindeki açıklıkların korunması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerine tecavüz edilmesinin engellenmesi bağlamında yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.5 5. Madde

Metnin beşinci maddesinde TEN metninin birinci maddesinde belirtildiği gibi, ibadet edilen yerlerin avlularıyla, iskele, halka açık meydanlarla dinlence yerlerinde, yani kamu yararı için terk edilen yerlerin ne yolla olursa olsun özelleştirilmesi yasaklanmıştır. Belediye dairelerinin gerekli görmesi durumunda mevcut genişliğin değiştirilmemesi koşulu ile düzenleme ve mevcut binaların yerlerinin değiştirilmesi Padişahın izni ile mümkün olabilecektir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında gerekli açıklık ve boşlukların korunması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerine tecavüz edilmesinin engellenmesi bağlamında yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.6 6. Madde

Metnin altıncı maddesinde istikamet ve genişliği belirlenmiş cadde ve sokakların üstüne köprü benzeri ebniye inşaası ve mevcut bulunan bu tür ebniyenin yıkılıp yenilenmesi veya kafes içine alınarak tamiri yasaklanmış, ancak basit onarımlara izin verilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, köprü türünde yeni binaların yapılması ile ilgili yasak bahsinden dolayı **kontrol**, binalar arasında bulunan mesafenin korunması bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Köprü türünde yeni binaların yapılması ile ilgili yasak bahsinden dolayı kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Binalar arasında gerekli açıklık ve boşlukların korunması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerine tecavüz edilmesinin engellenmesi bağlamında yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.7 9. Madde

Düzenlemenin dokuzuncu maddesi, gerekli en az genişliğe uygun ya da daha geniş sokakların, uygulama haritasında istikamet çizgilerinin belirtilerek genişliklerinin korunacağı belirtilmiş ve haritadaki yolun istikameti sebebiyle öne çekilmesi gereken binalarla ilgili İstimlak Kanunu gerekliliklerinin uygulanacağı ifade edilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.8 10. Madde

Nizamnamenin onuncu maddesine göre, istikameti belirlenerek haritası hazırlanan yolların baş tarafına ikinci maddede bahsi geçen istikamet levhası asılacak ve yol boyunca inşa edilecek ya da yenilenen binalar düzenlemeye uygun olacaktır. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İstikamet levhası uygulaması ile sahada kontrol söz konusu olduğu için kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişlikleri ve yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.9 11. Madde

Metnin on birinci maddesi, TEN metninin altıncı maddesi ile büyük ölçüde aynıdır. Bu maddede meydan, yol ağzı, rıhtım ve tek tarafına bina bina yapılabilecek yollar için bir, sekiz ve dokuzuncu maddelerdeki açıklamalar yeterli değilse, bu yerlere ait istikamet haritalarının hazırlanacağı ve binaların, yerin durumuna göre belirlenecek yol genişliğine göre inşa edilip yenileceği belirtilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında gerekli en az yol genişliklerinin sağlanması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerine tecavüz edilmesinin engellenmesi bağlamında yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.10 21. Madde

Düzenlemenin yirmi birinci maddesi, yangın geçirmiş yerlerde yapılacak düzenlemelerde, çıkmaz sokakların ya açılması ya da tamamen kapatılarak alanının

ada içine paylaştırılması ile ilgilidir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Çıkmaz yolların sonlandığı noktada yapıların birbirine bitişik ya da yakın olma ihtimali düşünüldüğünde, binalar arasında olması istenen mesafelerin sağlanamayacağı ortadadır. Çıkmaz sokakların açılması binalar arasındaki mesafenin sağlanmasına yardımcı olacağından ayırım konusuyla ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir. Yangın yerine yaklaşımın tek taraftan yapılabilmesi ile sonuçlanacak çıkmaz yollar ayrıca bu yolun erişime açık olmaması durumunda başka bir tehlike barındırması açısından da müdahale ile ilişkilidir.

4.15.1.11 24. Madde

Nizamnamenin yirmi dördüncü maddesine göre, yangın geçirmiş yerlerde yanmış bir adada, binalar mevcut görüntüsüyle kalmış ya da kısmen yanmış ise, onarımının yasak olmaması halinde on ve on birinci maddelerine tabi olacaktır. Yani binaların

yeniden inşası ya da yenilenmesi durumunda belirlenmiş yol genişlikleri ve istikamet haritalarına uygunluk aranacaktır. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İstikamet levhası uygulaması ile sahada kontrol söz konusu olduğu için kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişlikleri ve yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.12 26. Madde

Nizamnamenin yirmi altıncı maddesine göre, düzenlemenin belirlediği çıkmalar dışında çıkma yapılamayacağı ve her katın çıkmalarının istikamet çizgilerine göre hesaplanacağı belirtilmiştir. Binalarda şehnişin ve balkon olması durumunda çıkmalar en fazla; meydan ve rıhtımlarda bir arşın on sekiz parmak, on iki arşın ve daha geniş yollarda bir arşın on iki parmak, on arşın genişliğindeki yollarda bir arşın altı parmak ve sekiz arşın genişliğindeki yollarda ise bir arşın olabilecektir.

Çıkmalar ile ilgili yollara bağlı izin verilen en fazla ölçüler aşağıda (Tablo 4.7) metre olarak ifade edilmiştir.

Tablo 4.4 Yol genişlikleri ve çıkma ölçüleri tablosu

Yol Genişliği	**(m)**	**En Fazla Çıkma**	**(m)**
meydan ve rıhtımlar		bir arşın on sekiz parmak	1,33
on iki arşın ve daha vâsi	9,10	bir arşın on iki parmak	1,14
on arşın vüs'atinde	7,58	bir arşın altı parmak	0,95
sekiz arşın vüs'atinde	6,06	bir arşın	0,76

1 arşın = 0,7580 m, 1 parmak = 0,0316 m,
1 arşın = 24 parmak

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişlikleri ve yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.13 27. Madde

Nizamnamenin yirmi yedinci maddesi, düzenlemenin yirmi altıncı maddesinde ne kadar çıkma yapabileceği belirlenen, ikinci ve üçüncü katlardaki şehnişin ve balkonların, yerden yükseklikleri ve genişlikleri ile ilgilidir. Bu tür çıkmaların zeminden en az beş arşın yüksekliğinde ve bulundukları katın en fazla üçte biri genişliğinde olabileceği belirtilmiş, fenni bir zorunluluk olmadıkça çarpık şehnişin yaptırılmayacağı ifade edilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Çıkmaların binanın çevresi ile mesafelerine etkisinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişlik ve yüksekliklerin yangına müdahalede engelsiz erişimle ilgisi açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.14 28. Madde

Nizamnamenin yirmi sekizinci maddesi, bitişik evlerin balkon ve şehnişinleri arasında korunması gereken mesafe ile ilgilidir. Bu tür çıkmalar arasında en az dört

arşın bırakılacağı, mal sahiplerinin arasında anlaşmazlık olması durumunda ise bu mesafenin iki arşın arttırılacağı belirtilmiştir. Ayrıca zeminden yüksekliği beş arşından az olan mevcut şehnişinlerin cephe onarımı sırasında yıktırılacağı belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bitişik binaların çıkmalarının birbirine mesafeleri bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.15 29. Madde

Nizamnamenin yirmi dokuzuncu maddesi, bina üzerinde bulunan ve yolların sınır çizgisi üzerine olan çıkıntıları ile ilgilidir. Kapı eşikleri, sütun, kürsü taşı, pencere pervazı, kanat, yağmur suyu borusu ve sandığı ile dükkân önlerindeki cam vitrinler, pencere önlerine konulan parmaklık ve çemberler, askılar için en fazla ölçüler 1-6 parmak arasında kalan miktarlarda belirlenmiştir. Ayrıca zeminden dört arşın yüksekliğinde bulunmak koşulu ile dükkân kepenk, oluk ve saçaklarının en fazla

bir arşın çıkıntı yapabileceği belirtilmiştir. Dükkân ve mağazaların önündeki tenteler yine en az dört arşın yüksekliğinde ve duvara dayanan sırık ve kolları yerden üç arşın yüksekliğinde olacak, duvara dayanan gaz fenerleri de yine yerden en az dört aşın yükseklikte ve sokağa çıkıntısı iki arşın iki parmak kadar olabilecektir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binaların üzerinde bulunan yola çıkıntı yapan eklerle ilgili ölçüleri belirlemesi bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.16 30. Madde

Nizamnamenin otuzuncu maddesinde, yol üzerinde binalara ait çıkıntı ve çukurların inşa edilmesi, kesin bir dille yasaklanmıştır. Bunlar merdiven basamakları, set, mahzen pencereleri ve bodrum gibi çıkıntı ve çukurlardır.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma**

konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Binaya ait çıkıntı ve çukurların yapımının kesinlikle yasak olduğu ifadesi bağlamında kontrol konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Binaların üzerinde bulunan merdiven basamak, set, pencere gibi yola çıkıntı yapımının engellenmesi bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Sokak üzerine çıkıntı ve çukurların erişim ve müdahaleye etkisinden dolayı bu konu ile ilgilidir.

4.15.1.17 31. Madde

Nizamnamenin otuz birinci maddesinde, çıkma ve çıkıntılarla ilgili sınırlama ve yasaklara, yol, meydan ve rıhtım üzerindeki bulunmayan cephelerde uyma zorunluluğunun olmadığı belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binaların üzerinde bulunan çıkma ve çıkıntılarla iligli düzenlemelerin, binanın yol, meydan ve rıhtım üzerinde bulunmayan cephelerinde geçerli olmaması bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.18 33. Madde

Nizamnamenin otuz üçüncü maddesi, üzerinde bulundukları yollara göre bina yükseklikleri ile ilgili sınırları belirler. Söz konusu sınırlama binanın cephesinin yol ya da arka sırada olmasından bağımsız olarak geçerli olduğu vurgulanmış, bina yüksekliği ise, bina cephesinin zeminden üst tabana kadar olan yüksekliği olarak tarif edilmiştir. Düzenlemeye göre genişliği 8-10 arşın arasındaki sokaklarda sınır kâgir binalar için 24, ahşap binalar için 16 arşındır. 12-15 arşın arasındaki sokaklarda izin verilen yükseklik kâgir binalar için 28, ahşap binalar için 18 arşındır. Genişliği 15 arşından geniş olan sokaklarda kâgir binalar için 30, ahşap binalar için 20 arşın sınır belirlenmiştir. Ahşap yazlıkların yirmi arşına kadar yapılabileceği, dam, tahtapuş ve mehtabiyyelerin ise belirlenen sınırı en fazla altı arşın aşabileceği ifade edilmiştir. Bu ölçüler aşağıdaki tabloda (Tablo 4.8) verilmiştir.

Tablo 4.5 Ebniye Kanunu 1882'e göre belirlenmiş bina yükseklikleri

Sokak Genişliği (arşın)	Kâgir Bina Yüksekliği (arşın)	*Kâgir Bina Yüksekliği (m)*	Ahşap Bina Yüksekliği (arşın)	*Ahşap Bina Yüksekliği (m)*	Ahşap Bina için: Dam, Tahtapuş, Mehtâbiyye Yüksekliği (üst sınır + 6 arşın)	*Dam, Tahtapuş, Mehtâbiyye Yüksekliği (üst sınır + 4.548 m)*
8-10	24	*18,19*	16	*12,13*	22	*16,68*
12-15	28	*21,22*	18	*13,64*	24	*18,19*
> 15	30	*22,74*	20	*15,16*	26	*19,71*
sayfiye			20	*15,16*	26	*19,71*

Bina Yüksekliği: 'sokak üzerinde ve geride bir bina yüzünün her tarafının irtifâ'ı, yüzünün zemininden üst tabana kadar arzı'nı ifade eder.

Ebniye Kanunu'nun 1. Madde'sine göre, mimari zira'nın boyu 0,75 m sekiz milimetreye eşittir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ahşap binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı **önleme** konusu ve bina yüksekliğinin yapısal konularla doğrudan ilgisi sebebiyle **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ahşap binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı bu konu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bina yüksekliklerinin belirlenmesi bağlamında yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.19 34. Madde

Nizamnamenin otuz dördüncü maddesi, eğimli arazilerdeki bina yükseklikleri ile ilgilidir. Kurala göre, bina yüksekliğinin belirlenmesinde eğimli arazilerde en düşük kot ile en yüksek kot arasındaki farkın ortalaması esas alınacak ve bina yüksekliği, kotun düşük olduğu tarafta, izin verilen yüksekliği en fazla 6 arşın aşabilecektir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ahşap binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı **önleme** konusu ve bina yüksekliğinin yapısal konularla doğrudan ilgisi sebebiyle **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı önleme ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bina yüksekliklerinin belirlenmesi bağlamında yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.20 35. Madde

Nizamnamenin otuz beşinci maddesi, dükkânların bina yükseklik sınırları ile ilgilidir. Tek katlı ve odası olmayan kâgir binaların yüksekliği zeminden üst tabana kadar on arşını geçmeyecektir. Ahşap dükkânlarda ise üzerinde oda olmaması durumunda altı, oda bulunması durumunda ise on arşını geçemeyecek ve bu odaların kapısı mutlaka dükkân içine açılacaktır.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ahşap binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı **önleme** konusu ve bina yüksekliğinin yapısal konularla doğrudan ilgisi sebebiyle **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı önleme ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bina yüksekliklerinin belirlenmesi bağlamında yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.21 36. Madde

Nizamnamenin otuz altıncı maddesinde, üzerinde kat ve oda barındıran ve çarşı içinde bulunan kâgir dükkânların yükseklikleri için, düzenlemenin otuz üçüncü maddesinin hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı **önleme** konusu ve bina yüksekliğinin yapısal konularla doğrudan ilgisi sebebiyle **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı bu konu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bina yüksekliklerinin belirlenmesi bağlamında yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.22 37. Madde

Nizamnamenin otuz yedinci maddesinde, kamu yapıları için otuz üç, otuz dört ve otuz beşinci maddelerin geçerli olmadığı fakat, bu yapılara bağlı emlak ve kazanç getiren mülkler hakkında söz konusu maddelerin uygulanacağı belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı **önleme** konusu ve bina yüksekliğinin yapısal konularla doğrudan ilgisi sebebiyle **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı bu konu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bina yüksekliklerinin belirlenmesi bağlamında yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.23 38. Madde

Nizamnamenin otuz sekizinci maddesi, ‘yangın çıkmasını engelleme önlemleri’ nin sıralandığı 38-48 maddelerini kapsayan ‘harîkin men’-i vukûu tedâbîri’ alt başlığının ilk maddesi ve ocakların güvenliği ile ilgilidir. Bu maddeye göre, ocakların ot taşı ya da tuğladan kemerli, bacasının ise tümüyle tuğla ya da taş ve saf harçla yapılması ve bacaların ahşap bina ya da bölmelere iki arşına kadar uzaklıkta olanlarının binanın damından iki arşın yüksekte olması gerekmektedir. Ahşap binaların içinden çıkan bacaların ise en az bir tuğla yani sekiz parmak kalınlıkta olması gerekliliği ve künkten baca yapılmayacağı da belirtilmektedir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ısı kaynağı olan ocak ve baca güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı **önleme** konusu ve ve baca çevresinde istenen mesafe bağlamında **ayırım** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu madde, ocak ve bacaların güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bacaların çatıdan ve ahşap binalardan ve binaların ahşap kısımlarından mesafeli yapılması bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.24 39. Madde

Nizamnamenin otuz dokuzuncu maddesi, soba ve kahve ocakları ile ilgilidir. Bu maddede, soba ve kahve ocaklarının önününün, en az sekiz parmak metal malzeme ile döşenmesi ve soba borularıyla duman geçen boruların, çevresindeki ahşap malzemeden altı parmak mesafeli olması gerektiği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ısı kaynağı olan ocak ve baca güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı **önleme** konusu ve baca çevresinde istenen mesafe bağlamında **ayırım** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu madde, soba ve kahve ocaklarıyla bacaların güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bacaların çevresindeki ahşap malzemeden mesafeli olması gerekliliği bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.25 40. Madde

Nizamnamenin kırkıncı maddesi de duman boruları güvenliği ile ilgilidir. Bu maddeye göre ahşap içinden geçirilecek boruların geçeceği delik ve boru arasında iki parmak mesafe olması ve bu deliğin açık kalan kısımlarının da saç levha veya tuğla ile kapatılması gereklidir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ısı kaynağı olan ocak ve baca güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı **önleme** konusu ve baca çevresinde istenen mesafe bağlamında **ayırım** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu madde, soba ve kahve ocaklarıyla bacaların güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bacaların çevresindeki ahşap malzemeden mesafeli olması gerekliliği bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.26 41. Madde

Nizamnamenin kırk birinci maddesi ahşap döşeme içinden geçen madeni borularla ilgilidir. Bu maddeye göre bu tür boruların iki parmak boşluk bırakılarak künk içinden geçirilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Ayrıca bu maddede ahşap binaların üst katlarında mutfak inşasına izin verilmeyeceği ifade edilmiştir. Bahsi geçen madeni borunun ocak, soba mutfak ve baca güvenliği ile ilgili kurallar arasında değinilmiş olması, söz konusu borunun içinden duman geçen türden boru olduğunu düşündürür.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ısı kaynağı olan ocak ve baca güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı **önleme** konusu, ahşap binaların üst katlarında mutfak inşasının 'caiz olmayacağı' ifadesiyle yasaklama yoluyla **kontrol** konusu ile ve madeni boru çevresinde istenen mesafe bağlamında **ayırım** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu madde, soba-ocak borusu güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Ahşap binaların üst katlarında mutfak inşasına izin verilmeyeceği ifadesi sebebiyle kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Boruların döşeme geçişinde çevresindeki ahşap malzemeden yalıtılması gerekliliği bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.27 42. Madde

Nizamnamenin kırk ikinci maddesi kâgir han binaları ile ilgilidir. Bu maddeye göre han binaları kâgir olması ve döşemeyle dolap türü şeylerden başka ahşap bulunmaması gereklidir. Odaların dışında ve hanın meydanında da ahşap bina yapılmayacağı, han meydanının ortasına dükkân yapımının, ancak söz konusu dükkânın han duvarlarından sekiz arşın mesafede ve kâgir olması durumunda izin verileceği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ahşap malzeme kullanımını han binalarında engelleme bakımından **önleme** konusu, han meydanında, dükkânların ancak kâgir ve sekiz arşın mesafeli olması durumunda izin verileceği ifadesi sebebiyle **kontrol**, han meydanında yapılacak dükkânın hanın duvarları ile arasında olması istenen mesafe sebebiyle **ayırım**, han binaları için ahşap yerine kâgir zorunluluğu sebebiyle **yapısal** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ahşap malzeme kullanımının, han binalarında engellenmesi yoluyla önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Han meydanlarında dükkânların şartlarai taşıması durumunda izin verileceği ifadesi sebebiyle kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Han meydanlarında dükkânların han binasında sekiz arşın mesafe istenmesi sebebiyle ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Han binaları için kâgir zorunluluğu sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.28 43. Madde

Nizamnamenin kırk üçüncü maddesi fırın, hamam, fabrikalar ile içinde gece çalışılan ve ateş kullanılan dükkânlar ile ilgilidir. Bu tür mekânların duvarla çevrilmiş, kapı kanatları ve kepenklerinin saçla kaplanmış olması gerekliliği belirtilmiştir. Dökümhane ve demirci fabrika ve dükkânlarına özel olarak, tonozlu ya da demir kirişli kâgir, kapı ve kepenkleri ise demirden olması gerekliliği söz konusudur. Genel olarak bu türlü dükkânların damlarının ya madeni malzeme ile kapatılması ya da kiremit ve harçla bastırılması istenmektedir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yanıcı ahşap malzemesinin kısıtlanması ya da yanmaz malzeme ile kaplanarak tutuşma tehlikesinin azaltılması yöntemleriyle **önleme** konusu, gece çalışılan ve ateş kullanılan dükkânların duvarla çevrilmesi gerekliliği sebebiyle **ayırım**, dökümhane ve demirci fabrika ve dükkânlarının tonozlu ya da demir kirişli kâgir olması tarifi sebebiyle **yapısal** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ahşap malzeme kullanımının, kısıtlanması ya da kontrolü yoluyla önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Gece çalışılan ve ateş kullanılan dükkânların duvarla çevrilmesi gerekliliği sebebiyle ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Dökümhane ve demirci fabrika ve dükkânlarının tonozlu ya da demir kirişli kâgir olması gerekliliği sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.29 44. Madde

Nizamnamenin kırk dördüncü maddesi kolay yanıcı malzeme bulunduran mağazalar ile ilgilidir. Kâğıt, bez parçaları, fırıncıların kullandığı talaş, ot, tahta parçaları ve yanıcı maddeler konulacak mağazaların kâgir yapılması, kapı ve kepenklerinin ise demirden olması gerekliliği ifade edilmiştir. Zeytinyağı ve katran gibi yanıcı sıvı maddelerin konulacağı mağazaların ise ayrıca, zemininin sokağın yüzeyinden en az beş arşın alçakta olması gerekliliği söz konusudur.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, kapı ve kepenklerin yanmaz malzemeden olması gerekliliği tutuşma ve yangına katkı tehlikesinin azaltılması yöntemleriyle **önleme** konusu, yanıcı maddeler konulacak mağazaların kâgir duvar ve demir kapı ve kepenkle ayrılması, ayrıca zeytinyağı ve katran gibi yanıcı sıvı madde konulacak mağazaların zeminin sokak yüzeyinden en az beş arşın alçakta olması sebebiyle **ayırım**, yanıcı maddeler konulacak mağazaların kâgir bina olması gerekliliği sebebiyle **yapısal** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ahşap malzeme kullanımının, kısıtlanması ya da kontrolü yoluyla önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yanıcı madde bulunduran mağazaları kâgir ve demir kapı ve kepenkle, ayrıca yanıcı sıvı bulunduran mağazaların sokak seviyesinden düşük yapılması gerekliliği sebebiyle ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Yanıcı malzeme bulunduran mağazaların binalarının kâgir olması gerekliliği sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.30 45. Madde

Nizamnamenin kırk beşinci maddesine göre, fırınlarda ve hamamlarda kullanılacak odun ile satılık kerestenin kâgir mağazalara ya da geniş meydanlara konması gerekliliği belirtilmiştir. Kömür satışı yapan mağazaların ise kâgir duvarlı, tonoz kemerli ya da demir kirişle tuğla ve kemerli olması istenmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yoğun olarak bulundurulacak yanıcı maddenin kâgirle ya da açık alanda bulundurulması yoluyla tutuşma ya da yangına katkı tehlikesinin azaltılması bağlamında **önleme** konusu, fırınlarda ya da hamamlarda kullanılacak odun ya da satılık kerestenin geniş meydanlara konması yoluyla **ayırım**, kâgir bina zorunluluğu sebebiyle **yapısal** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yanıcı maddenin kâgirle ya da açık alanda bulundurulması yoluyla tutuşma ya da yangına katkı tehlikesinin azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yanıcı madde bulundurulan yerlerin kâgir binalarda ve geniş meydanlarda bulundurulması yoluyla ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Kömür satışı yapılan mağazaların kâgir duvarlı, tonoz kemerli ya da demir kiriş ve tuğla ve kemerli olması zorunluluğu sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.31 46. Madde

Nizamnamenin kırk altıncı maddesi, binaların üzerine yapılacak tahtapuş ve mehtabiyelerle ilgilidir. Bu tür mekânların ancak, zemininin kâgir, tuğla ve saç ya da harçla döşenmesi koşulu ile yapılabileceği belirtilmiştir. Ahşap binalarda ise zemini saç ve çevresinde demir çubuk (parmaklık) olması koşulu ile tahtapuş yapılabileceği ifade edilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yanıcı malzemenin yanmaz malzeme ile kaplanması yoluyla tutuşma ya da yangına katkı tehlikesinin azaltılması bağlamında **önleme** konusu, ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yanıcı maddenin yanmaz malzeme ile kaplanması yoluyla tutuşma ya da yangına katkı tehlikesinin azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.32 47. Madde

Nizamnamenin kırk yedinci maddesi, gaz borularını da içeren tesisatla ilgilidir. Hangi kısmın kimin tarafından karşılanacağına dair detayların yanı sıra, söz onusu tesisatın inşaat ve tamiratında belediyenin gözetiminde yapılacağı bildirilmiştir. Bu madde EK2'de 45 numaralı madde olarak bulunur fakat belediyenin gözetiminde uygulaması yapılacak tesisat türü sadece lağımlar olarak belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, tehlikeli gaz tesisatı ile ilgili yapım ve tamiratta otoritenin kontrolü ile kurallara uygun uygulamayı sağlamaya yönelik yanıyla **önleme** ve belediyenin gözetimi bağlamında **kontrol** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Tehlikeli tesisatın yapım ve tamiratında otorite gözetimi ile uygun uygulama yapılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Tehlikeli tesisatın yapım ve tamiratında belediye gözetimi yoluyla kontrol konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.33 49. Madde

Nizamnamenin kırk dokuzuncu maddesi, düzenlemenin yasaklanan onarımlarla ilgili alt başlığının ilk maddesidir ve şehnişinlerle ilgilidir. Tüm sokaklarda, yerden beş arşın yüksekliğinde olmayan şehnişinlerin ister metal ister ahşap taban ve ister kâgirden olsun, onarımının yasak olduğunu bildirir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, kurallara uymayan şehnişinlerin tamirinin yasak olduğunun ifadesiyle **kontrol**, sokaktan gerekli yüksekliğin sağlanmasına yönelik gereklilikten dolayı **ayırım**, konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kurallara uymayan şehnişinlerin tamiriyle ilgili yasak ifadesi dolayısıyla kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bina çıkmasının sokaktan olması gereken yüksekliği sağlamaya yönelik olmasından dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.34 50. Madde

Nizamnamenin ellinci maddesi, istikamet sınırları belirlenmiş yollarda geri çekilmesi gereken binalarla ilgilidir. Bu tür binaların üst katlarında onarım yapılabileceği fakat zemin katına dokunulmasa bile kafes içine alınarak yapılacak onarımların, yola yer bırakılmadığı sürece yasak olduğu belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, geri çekilmesi gereken binalarda geniş çaplı tamiratın yasak olduğu ifadesi ile **kontrol**, sokaklarda planlanan genişlikleri sağlamaya yönelik kısıtlamadan dolayı **ayırım**, söndürme için görevlilerin engelsiz erişimi bağlamında **müdahale** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kurallara uymayan binalarda geniş çaplı onarımın yasak oldugu ifadesi sebebiyle kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Sokaklarda sağlanması istenen genişliklerin binalar arası ayırımla ilişkisinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.35 51. Madde

Nizamnamenin elli birinci maddesi, istikamet sınırları belirlenmiş mahallerde, bahçe ve koruma duvarlarında derz ve badana gibi basit işler dışındaki onarımların, sınır çizgisine çekilmedikçe yasak olduğu belirtilmiştir. EK2'de bu madde kaldırılmıştır.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, geri çekilmesi gereken bahçe ve koruma duvarlarında boya ve derz dışında tamiratın yasak olduğu ifadesi ile **kontrol**, sokaklarda planlanan genişlikleri sağlamaya yönelik kısıtlamadan dolayı **ayırım**, söndürme için görevlilerin engelsiz erişimi bağlamında **müdahale** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kurallara uymayan binalarda geniş çaplı onarımın yasak oldugu ifadesi sebebiyle kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Sokaklarda sağlanması istenen genişliklerin binalar arası ayırımla ilişkisinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.36 56. Madde

Nizamnamenin elli altıncı maddesi, binaların inşa ve onarım vergileri ile ilgili alt başlığın maddeleri arasındadır. Bu maddede, kamuya açık yollar üzerinde yapılacak cumba ve şehnişinlerden her kat için geçerli olmak üzere, iki arşın uzunluğa kadar olanlardan vergi alınmayacağı, bu sınırı aşanlarda ise her aşın içi yirmişer kuruş vergi alınacağı belirtilmiştir. Belirlenen ölçü altındaki cumba ve şehnişinlerde vergi muafiyeti yoluyla teşvik ve bu ölçü sınırının aşılması durumunda her arşın başına belirlenen vergi ile sınırlama söz konusudur.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, sokaklarda planlanan genişlikleri etkileyecek bina çıkmaları ile ilgili olmasından dolayı **ayırım**, söndürme için görevlilerin engelsiz erişimi bağlamında **müdahale** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Sokaklarda sağlanması istenen genişliklerin binalar arası ayırımla ilişkisinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.15.1.37 79. Madde

Nizamnamenin yetmiş dokuzuncu maddesi, İstanbul ve Bilad-ı Selase binalarına ilişkin maddelerin ilkidir. Maddede, yangın sonrasında planlanmış kurallara uygun olarak yolları açılmış yerlerde ve iki tarafında kâgir yapıların bulunduğu yerlerde, yeni yapılacak binaların da kâgir olması gerekliliği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, tarif edilen yerlerde kâgir bina yapma zorunluluğu sebebiyle **yapısal** konusu, ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yanıcı malzemenin kullanımının azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Düzenlenen yangın yerlerinde ve iki tarafında kâgir bina olan yerlerde kâgir bina zorunluluğu sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.38 80. Madde

Nizamnamenin sekseninci maddesinde, yetmiş dokuzuncu madde gereğince kâgir bina şartı olan yerlerde, bazı değersiz yerlerin, yolları açılmış ve sınır çizgileri belirlenmiş olsa bile, sahibinin yoksul olması durumunda, durumunun incelenerek, koşullu olarak ahşap bina yapımının mümkün olabileceği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ahşap yapı yapma istisnası için şehremaneti ve devlet kurulu incelemesi ve izin söz konusu olduğu için otorite tarafından kontrol bağlamında **kontrol** konusu, tarif edilen yerlerde kâgir bina yapma zorunluluğuna karşın bazı durumlar için yaratılan istisnalar sebebiyle **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kâgir zorunluluğu durumu ile ilgili otorite incelemesi ve izni bağlamında kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir bina yapma zorunluluğuna istisna ahşap yapma imkânı sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.39 81. Madde

Nizamnamenin seksen birinci maddede, Boğaziçi'nin sahil binalarıyla bağ köşklerinin, koşulsuz olarak ahşap yapılabileceği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, Boğaziçi kıyıları ve bağ köşklerinde ahşap bina yapma imkânı ile bağlantılı olarak **yapısal** konusu, ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bazı yerlerde kısıtlı olarak ahşap bina inşası imkânına dair açıklama sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.40 82. Madde

Nizamnamenin seksen ikinci maddesinde, kâgir olması şart olan yerler dışındaki yerlerde, seksen üçüncü maddede koşulları belirlenmiş ahşap binaların yapılabileceği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, kâgir bina zorunluluğu olmayan yerlerde ahşap bina yapma imkânı ile bağlantılı olarak **yapısal** konusu, ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir zorunluluğı olmayan yerlerde ahşap bina inşası imkânına dair açıklama sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.41 83. Madde

Nizamnamenin seksen üçüncü maddesi, ahşap binaların yapım şartları ile ilgili kurallar içerir. Bu maddeye göre, ahşap olmasına izin verilen binaların cephelerinin kaplama ya da sıva olabileceği belirtilmiş, ancak binaların bitişik olması durumunda binanın sağ tarafına taş ya da tuğla ile, bitişik çatıdan iki zira yüksekliğinde duvar yapma zorunluluğu getirilmiştir. Üzerinde mahalle oluşturulacak boş arazide ise, inşa edilecek her türlü binanın, aralarında sekiz arşın mesafe olması durumunda ahşap olmasına izin verileceği ifade edilmiştir. Sekiz arşınlık mesafenin sağlanmadığı yerlerde, binalar arasında taş ya da tuğla ile çatıdan iki zira yükseklikte duvar mecburiyeti getirilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yeni mahallelerde binalar arası sekiz arşın mesafe bulunması durumunda ahşap bina yapımına izin bahsi sebebiyle **kontrol**, binalar arasıda duvar ya da mesafe yoluyla ayırım söz konusu olduğu için **ayırım**, ahşap bina yapma şartlarıyla bağlantılı olarak **yapısal** konuları ile ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Ahşap bina yapımının izne bağlanması yoluyla kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Duvar ya da boşluk bırakılarak ayırım söz konusu olduğu için bu konuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Ahşap bina inşası bahsi sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.42 84. Madde

Nizamnamenin seksen dördüncü maddesi, kâgir binalarla ilgilidir. Bu maddeye göre, kâgir binaların taştan ya da saf harç ve tuğladan yapılmasının zorunlu olup iç bölmelerinin ahşap olacağı belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, tarif edilen yerlerde kâgir bina koşulları ile ilgili açıklamalar **yapısal** konusu, ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Kâgir yapılarla yanıcı malzemenin kullanımının azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir binalara dair açıklamalar sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.43 85. Madde

Nizamnamenin seksen beşinci maddesi, kâgir ev ve dükkânların çatı kaplamaları ile ilgilidir. Bu maddeye göre, çatı kaplamasının üzerine, beylik tuğla ya da samanlı harç döşendikten sonra kiremit konulması gerekliliği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yanıcı çatı kaplaması üzerinin yanmaz malzeme ile kaplanması yoluyla tutuşma ya da alevin yayılma tehlikesinin azaltmaya yönelik tedbirler bağlamında **önleme** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yanıcı malzemenin yanmaz malzeme ile kaplanması yoluyla önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.44 86. Madde

Nizamnamenin seksen altıncı maddesi, ön tarafı teraslı çatılarla ilgilidir. Bu maddeye göre, yan duvarları bitişik ya da ayrı olsun, binaların çatısını bir arşın geçecek ve ön tarafı teraslı çatı yapılması durumunda, bu mekânın dört tarafının da duvarla çevrilmesi gerekliliği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, teraslı çatılarda yangın yayılımını engellemeye yönelik duvar uygulaması bağlamında **yayılım** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Teraslı çatılarda yangın yayılımını engellemeye yönelik duvar uygulaması bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.45 87. Madde

Nizamnamenin seksen yedinci maddesi, kâgir binalarda çıkmalarla ilgilidir. Bu maddeye göre, sokak zemininden en az beş arşın yüksekte olması durumunda istenilen katta kâgir cumba ve balkon yapılabileceği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, bina çıkmalarının sokaktan gerekli en az yüksekliği belirlemesi bağlamında **ayırım** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Kâgir binalarda kâgir cumba ve bakonların sokak zemininden en az beş arşın yüksekte olması gerekliliği, ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.46 88. Madde

Nizamnamenin seksen sekizinci maddesi, ahşap binalara ek kat ve oda yapımı ile ilgilidir. Bu maddeye göre, belirlenen yasal sınırları aşmamak koşulu ile ahşap bina üzerine kat eklenebileceği veya oda inşa edilebileceği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binaya ek kısım yapımı ile ilgili açıklamalar sebebiyle **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kurallar içinde kalınması koşulu ile ek kat ve oda yapımının ‘caiz’ olacağı ifadesi sebebiyle izin yoluyla kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu madde binaya ek mekânlarla İlgili açıklamadan dolayı yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.47 89. Madde

Nizamnamenin seksen dokuzuncu maddesi, tehlikeli kullanımları barındıran mekânlarda yanıcı malzeme kontrolü ile ilgilidir. Bu maddeye göre, içinde ateşle iş yapılan yanıcı maddeler bulunan ya da satışı yapılan dükkân ve mağazaların, tonozlu kâgir olması gerekliliği belirtilmiştir. Ayrıca açıklıklarda demir kapı ve pencere kullanılması, ocakların ise dükkânın arkasında yer alması koşullarının da sağlanması istenmiştir. Bu gereklilikler, bu tür mekânların ister bağımsız ister ev altında demir kirişli ve tuğladan yapılmış olması durumunda, geçerli olacaktır.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, tutuşma ve yangına katkıda bulunacak ahşap malzemenin açıklıklarda demir kapı ve pencere ile kontrol edilmesine yönelik tedbirle bağlantılı olarak **önleme**, ocakların dükkânın arkasında konumlandırılmasıyla, ocaktan kaynaklanacak olası bir yangının bu bölgede kontrol edilebileceği yönünde bir ön görüye işaret etmesinden dolayı **ayırım**, tehlikeli içerik ve işleve sahip dükkân ve mağazalar için şart koşulan taşıyıcı sisteme ait detaylar sebebiyle, **yapısal** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yangın yükünü azaltmaya yönelik demir kapı ve pencere şartı dolayısıyla önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Ocakların dükkânın gerisinde konumlandırılması yoluyla ayırıma yönelik tedbir sebebiyle bu konu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Tehlikeli içerik ya da işlev barındıran binaların kâgir olma zorunluluğundan dolayı yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.48 90. Madde

Nizamnamenin doksanıncı maddesi, seksen dokuzuncu maddede tariflenen mekânlar dışında esnaf dükkânı olmayan ve mangalla idare olunan kahvehaneler ile ilgilidir. Bu maddeye göre, söz konusu mekânlarda seksen dokuzuncu madde gerekliliklerinin aranmayacağı belirtilmiş, fakat içleri ve tavanlarının saf harç ile sıvanması istenmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yanıcı maddenin yanmaz madde ile kaplanarak alıncak tedbir bağlamında **önleme** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yanıcı madde üzerini yanmaz madde ile kaplama yoluyla tutuşma ve yangına katkının kontrolü bağlamında önleme konusu ile ilgilidir

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.49 91. Madde

Nizamnamenin doksan birinci maddesi, cezalara dair alt bölümün ilk maddesidir ve inşaata dair izin süreci ve sorumlularıyla ile ilgilidir. Bu maddeye göre, kalfa veya bina sahiplerinin bina konumu ile türünü, katların yüz ölçümü ile cephesi ve cumba ve şehnişinlerin ölçülerini gösterir belgeyi belediyeye vermeleri gereklidir. Başvuruda sunulacak üç boyutlu görünüm ve planlarla birlikte dilekçenin içeriğine aykırı davranılması durumunda ise bina sahiplerinin sorumlu tutulacağı belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yapılacak binanın ilgili alan hesapları ve çizimleri ile planlama yoluyla denetlenmesi bağlamında **kontrol** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Planlamayı gösterir hesap ve çizimler yoluyla inşaat aşamasına yönelik kontrol sağlamaya yönelik olduğu için bu konuyla ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.50 93. Madde

Nizamnamenin doksan üçüncü maddesi, doksan birinci maddede belirtilen üç boyutlu görünüm ve plana aykırı iş yapılması durumunda dilekçe sahibinden alınacak cezayla ilgilidir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, planlamaya aykırı uygulama yapılması durumunda alınacak ceza yoluyla yaptırım bağlamında **yaptırım ve kontrol** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Planlamaya uygun uygulama yapılmaması durumunda yaptırıma yönelik olduğu için bu konuyla ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.51 96. Madde

Nizamnamenin doksan altıncı maddesi, bina kalfalarınının şartname hükümlerine göre hareket etmelerini sağlamaya yöneliktir. Bina yapımına ilişkin bilgileri belirten söz konusu şartnamenin, yayınlanarak ilan edileceği bilgisi verilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, şartnameye uygun inşaat yapımını şartname çerçevesinde sağlama bağlamında **kontrol** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bina inşaatını şartname yoluyla kontrol bağlamında bu konu ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.52 97. Madde

Nizamnamenin doksan yedinci maddesi, yaptırım ve kontrolü olan ve olmayan düzenlemelerin ilanı üzerinedir. 1863 tarihli Turuk ve Ebniye Nizâmnâmesi'yle zeyli, 1863 tarihli Her Nevi Ebniyeden Alınacak Harc ve Resm ve Rüsûm-i Keşfiyye Nizâmnâmesi, 1875 tarihli İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Sûret-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme, bu düzenlemenin yürürlüğe girmesiyle geçersiz olan düzenlemeler olarak duyurulmuştur.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, inşaat planlama ve yapımını, yasal düzenleme çerçevesinde sağlama bağlamında **kontrol** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Geçerli olan ve olmayan düzenlemelerin duyurulması ve yasal çerçevenin belirlenmesi bağlamında kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.1.53 98. Madde

Nizamnamenin doksan sekizinci maddesinde, düzenlemenin uygulamasında yetkili olarak Dahiliye Nezareti ilan edilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, bina yapımı ile ilgili nizamnamenin uygulayıcısı olan otoritenin belirtilmesi bağlamında **yaptırım ve kontrol** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Düzenlemenin uygulayıcısı kurum yoluyla yaptırım ve kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.15.2 Ebniye Kanunu 1882 Sözcükleri

4.15.2.1 Sözcük Grupları

1882 tarihli Ebniye Kanunu'nun 'yöneten' tarafındaki kişi ve kurumları; devairi belediyye, şehremaneti meclisi (sokakların tayin-i vüs'ati yetkisi), idare meclisleri (taşralarda mecâlis-i belediyyenin karar ve iş'ârı üzerine, sokaklann tayin-i vüs'ati yetkisi), Şûrâyı Devlet (Devlet şûrâsı, danıştay), Dâhiliye Nezâreti, me'mur/memur, bulunmaktadır. Yönetilen tarafındaki kişler ise, sâhib-i mülk, ashâb-ı emâkin, ebniye ashabı, kârgir inşaâtına mütehammil olmayan ashab (-binanın- fakr u zarûret -içindeki- ashabı, kârgir inşaâtına mütehammil olmayan -katlanamayan- ashab (istisna bağlamında, 'o misillü mahallerdeki binaların bi'l-istîzân şerefsâdır olacak irâde-i seniyye ahkâmına tevfikan bi'l-istisna meşrûtan ahşap yapılması câiz olacaktır'), eşhas (şahıslar, ebniye-i emîriyye ve hayriyyeye merbut eşhas uhdesindeki emlâk ve akâr), mutasarrıf (hanlarda, bir mal yâhut mülkün sâhibi, mâliki olup kullanma hakkını elinde bulunduran kimse), fırıncı, kalfa, ebniye kalfası, kişileridir.

Bina kullanımı ile ilgili ifadeler, ebniye-i emîriyye, ebniye-i hayriyye (ebniye-i emîriyye ve hayriyyeye merbut emlâk ve akâr), çarşı, han, dükkân (ahşap dükkânlar), odasız dükkân (üzerinde bir katı daha olmayan odasız kârgir dükkânlar), mağaza, kömürcü mağazası, sahil ebniyesi, bağ köşkü (İstanbul ve Beladı Selase'de ahşap istisnası bağlamında, Boğaziçi'nin sahil ebniyesiyle bağ köşkleri, ashabının fakr u zarûreti cihetiyle kârgir inşaâtına mütehammil olmadığı binalar (İstanbul ve Beladı Selase'de ahşap istisnası bağlamında), esnaf dükkânı (sıva mecburiyeti söz konusu)

Tehlikeli olmaları dolayısıyla özel olarak belirtilen kullanımlar ise, fırın (derûnunda gece iş işlenilen ve ateş kullanılan dükkân), hamam (derûnunda gece iş işlenilen ve ateş kullanılan dükkân), fabrika -derûnunda gece iş işlenilen ve ateş kullanılan dükkân), ateş kullanılan dükkân, dökmeci ve demirci fabrika ve dükkânları , mangal ile idare olunan kahvehâneler (sıva mecburiyeti sözkonusu), ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân, han meydanında dükkân (mutasarrıfların ekseriyet-i ârâsıyla han meydanının ortasına kârgir dükkân inşası caiz olabilir ise de cevânib-i erbaasıyla han duvarının iç yüzü arasında lâ-ekal sekiz arşın fâsıla bulunacaktır), mevâdd-ı müşte'ile vaz' olunacak mağazalar, zeytinyağı

ve katran vesâir mevâdd-ı müşte'ile-i mâyi'a konulacak mağazalar, ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ile hıfz ve furûht edilen mağaza

Malzemelerle ilgili sözcük ve kullanımlar; som taş, ot taşı, harç, hâlis harc (esnaf dükkânları ve mangal ile idare olunan kahvehâneler için iç-dış duvar ve tavanda halis harç ile sıva mecburiyeti bağlamında, ‘ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazaların gayri esnaf dükkânları ve mangal ile idare olunan kahvehâneler madde-i mezkûre şerâitinden müstesna tutulacak ise de derûnları ve tavanları hâlis harc ile sıva olunacaktır’), sıva (ahşap olarak inşası tecviz -uygun- olunan binaların dışarısını kaplama veya sıva olarak inşa), derz ve badana (derz ve badana misillü cüz'î tersîmât -çizimler-), tuğla, kiremit, harc ile bastırılan kiremit , cam, mâdeni (şahnişin için tamiri bahsinde, madenî ve ahşap taban ve taş ile tamir), demir (kanat, parmaklık ve çenberler), demir çubuk (parmaklıklı korkuluk kastediliyor), saç tahta (karma malzeme, kompozit), saç kaplı kapı, kanat ve kepenk, ifadeleridir.

Bina konstrüksyonu konusunda metinde bulunan sözcük ve ifadeler; kâgir, tonozlu kâgir bina (dökmeci ve demirci fabrika ve dükkânları için), kârgir duvar ile tonoz kemerli veya demir kiriş ile tuğla ve voltalı olmak (kömür mağazaları için), kâgir ebniye (kârgir bina tarifi bağlamında, ‘kârgir ebniyenin taştan veya hâlis harç ile tuğladan olması mecburî olup derûn bölmeleri ahşap olacaktır’, ‘kârgir hâne ve dükkânların çatı kaplamasının üzerine beylik tuğla veyahud samanlı harç ferşolunduktan sona kiremit konulacaktır’), kârgir cumba ve balkon (kâgir ebniye için söz konusu, 'kârgir ebniyenin sokak zemininden beş arsın irtifaından bed' etmek üzere her hangi katına olur ise olsun kârgir cumba ve balkon yapılacaktır'), kâgir (derûnunda ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalar gerek yalnız olsun ve gerek hâne tahtında demir kirişli ve tuğlalı bulunsun tonozlu ve demir kapı ve pencereli kârgir olacak ve ocakları dükkânın gerisinde bulunacaktır), toloslu ve demir kapı ve pencereli kârgir (gerek yalnız olsun ve gerek hâne tahtında demir kirişli ve tuğlalı bulunsun, ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalar için), ot taşı veya tuğladan kemer, ahşap bina, ahşap (dükkânlar), demir kiriş ile tuğla ve voltalı, kârgir duvar, tonoz kemer, demir kiriş, ifadeleridir.

Bina, çevresi ve kısımları ile ilgili ifadelerden, ‘yer’ başlığı altında, tarla (üzerinde bina bulunmayan yer anlamında, tesviye edilerek tarla heyetine konulmuş), mahalle

şekline konulacak mahaller, ham arazi, kıymetsiz ve kenar mahaller, muhterik bir ada (çevresi yollarla belirlenmiş olan arsa anlamında), yokuşlu arsa, zemin, ifadeleri bulunmaktadır.

Bina ile ilgili sözcük ve ifadeler, binâ, ebniye sözcüklerdir. Yeni bina anlamında, müceddeden inşa olunacak ebniye, yapılacak bina, müceddeden ebniye; yenileme ve mevut bina anlamında; tecdîd -yenileme- olunacak ebniye, hedmiyle tecdîd, mevcut bulunan ebniye, el-yevm -bugünkü- (mevcud olan şehnişinler bağlamında), ifadeleri yer almaktadır. Tamir bağlamında kullanılan ifadeler, kafes sûretiyle tamir, âdi sûrette tamir, tamiri memnû' olmayan ebniye, ifadeleridir. Binanın sokakla ara kesitindeki sınırını belirlemek için kullanılan ifadeler; katın hadd-i istikameti, zemin katının hadd-i istikâmeti, zemîn üzerindeki katın istikameti, yukarıdaki katların hadd-i istikâmeti, ifadeleridir.

Binanın üst kısmı ile ilgili, dam, mehtâbiyye, tahtapuş (ahşap ebniye de zemini saç olmak üzere tahtapuş yapılacağı gibi etrafı demir çubuklu olacaktır), demir çubuk, kullanımları mevcuttur.

Bina çıkmaları ile ilgili olarak, çıkma (her katın çıkmaları), şehnişin, çarpık şehnişin, balkon, üzeri kapalı balkon, ifadeleri bulunmaktadır. Çıkmaların ölçüleri ile ilgili üst sınırlar ise; meydan ve nhtımlarda bir arşın on sekiz parmak, on iki arşın ve daha vâsi yollarda bir arşın on iki parmak, on arşın vüs'atindeki yollarda bir arşın altı parmak, sekiz arşın vüs'atinde olan yollarda bir arşın ve yoldan yüksekliği için en az mesafe olarak da sath-ı zemînden ekalli beş arşın irtifâında gerekliliği söz konusudur. Çıkmanın cepheden ne kadar taşacağı ve yerden yüksekliği ile ilgili en fazla ve en az ölçüler yanı sıra, cepheye oranı da belirlenmiş, ‘bulunduğu katın vechi tûlünün sülüsânı -üçte ikisi-, olarak belirtilmiştir.

Çıkıntılar ile ilgili kullanılan sözcük ve ifadeler; ebniyenin sokak yüzündeki çıkıntıları, hutût-i istikâmet üzerinde olan çıkıntılar, saçak (zeminden lâ-ekal dört arşın irtifâında bulunmak şartyla dükkân kepenkleri ve oluklar dahil olduğu halde saçaklar bir arşın), dükkân kepenkleri ve oluklar, dükkân ve mağazalar önündeki tenteler, sırık ve kol (tentenin duvara müstenid olan sırık ve kolları zeminden 3 arşın irtifâında ve bu sırık ve kolların anahtarları kırk beş derecede bulunmak şartıyla iki arşın olacak), anahtar, duvara müstenid gaz fenerleri (dört arşın irtifâında olup sokağa çıkıntısı dahi iki arşın iki parmak olarak), müdevver ve yassı sütun kürsü

taşı (iki parmak olarak), pencere pervazı veya demir kanat (dört parmak olarak), cam çerçeve (dükkân önlerine vaz' olunan), demir parmaklık ve çenberler (zemin katların dükkânların pencerelerine konulan), yağmur suyu borusu ve sandığı, dükkân yüzüne asılan askılar, merdiven, basamak, kapı eşikleri (bir parmak) ve mahzen pencereleri olarak belirtilmiştir.

Cephe ve dış duvarlarla ilgili kullanılan sözcük ve ifadeler, yüz (cephe anlamında, sokak yüzü), yüz (sokak üzerinde ve geride bir bina yüzü), yüz (ebniyenin sokak yüzünün ikinci ve üçüncü katları), kaplama veya sıva (ahşap olarak inşası tecviz -uygun- olunan binaların dışarısını kaplama veya sıva olarak inşa), kepenk ve demir kepenk ifadeleridir.

Binanın kat ve mekânları ile ilgili ifadeler; mahzen, derûn (dükkânın derûnu), oda, matbah/mutfak (ahşap binanın katlarında matbah inşası câiz olmayacaktır), derûn bölme (derûn bölmeleri ahşap (kâgir bina tarifinde taşıyıcı olmayan kısım), ahşap bölme ve dolab kullanımlarıdır.

Duvar ve duvar üzerindeki açıklık kurulumları ile ilgili sözcük ve ifadeler; pencere, kapı (saç kaplı kapı), demir kapı, kanat iken döşeme kurulumu ile ilgili ifadeler; döşeme (ahşap döşeme), zemin (ahşap ebniyede zemini taş ve tuğla ve saç veya halis harc olmak üzere tahtapuş yapılacağı gibi etrafı demir çubuklu olacaktır) ifadeleridir.

Baca, ocak ve tesisatla ilgili kullanılan sözcük ve ifadeler; ocak (ateşle icrâ-yı sanat, mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalar, yalnız ya da hâne tahtında, ocakları dükkânın gerisinde bulunacaktır), kahve ocağı (lâ-ekal sekiz parmağa kadar, mevâdd-ı madeniyye ile döşenmek), soba ve kahve ocağının ön tarafları, baca (bacası aşağıdan yukarıya kadar tuğla veya som taş ve hâlis harc ile, binanın damından ekalli iki arşın yüksek), baca (ahşap binalar içinden çıkacak olan bacaların duvarları bir kazan tuğlası), künkten baca, soba borusu, duman geçen boru, borunun geçeceği delik, deliğin açık kalan mahalli, saç tahta veya tuğla ile kapatılmak, ahşap döşemeden geçecek madenî borular (künk içinden geçip arası iki parmak açık bırakılacak), umûma âit gaz boruları, madenî boru kullanımlarıdır.

Yollar ve yerleşim dokusundaki açıklıklar bağlamında karşımıza çıkan sözcük ve ifadeler; meydan, umûma ait Meydan, han meydanı, meydan ve müteaddid -bir çok- yol ağzı yerler, meâbit havluları, mesire -umuma ait mesire-, bağçe, bahçe, rıhtım,

rıhtım (tarîk-i âmm kabîlinden olan rıhtımlar), iskele, tarîk-i âm, tarîk, cadde, sokak, menâfi-i âmme için terk olunmuş olan yerler, sokaktan verilecek yer, ebniyenin geri çektirilmesinden sokağa alınacak mahal, binanın sokağa yürütülmesi (hasbe'l-istikâme bir binanın sokağa yürütülmesi lâzım gelir ise) ifadeleri ve yollarla ilgili düzenlemeler kapsamında; süret-i muntazam (süret-i muntazamada sokakları açılmış), hatt-ı istikâmet, istikâmet hattı (hatt-ı istikâmeti tayin edilmek), tevsî ve tesviye (genişletme ve düzleme, tevsî ve tesviyesine mahal kalmamış olmak), geri çekilmek/çektirilmek kullanımları bulunmaktadır. Yollarla ilgili belirlenmiş genişlikler 8-20 zirâ arasında değişen ölçülere sahiptir (ekalli 20 zirâ, ikincisi 15, üçüncüsü 12, dördüncüsü 10, beşincisi 8 zirâdır. Mevcut olan çıkmaz sokaklar için de genişlik belirlenmiştir (el-yevm mevcud olan çıkmaz sokaklar altı arşından nihayet sekiz arsına kadar vüs'atte bulunacaktır)

Yolların genişliklerine göre getirilmiş 5 sınıf ‘kademe’ ve bina yükseklikleri ilişkisi bağlamında kullanılan ifadeler; arzı sekiz-on arşın olan sokaklar (ve bu yollar üzerindeki bina yükseklikleri, kârgir yirmi dört, ahşap on altı), arzı on iki ve on beş arşın olan sokaklar (ve bu yollar üzerindeki bina yükseklikleri, kârgir yirmi sekiz, ahşap on sekiz), arzı on beşten ziyade olan sokaklar (ve bu yollar üzerindeki bina yükseklikleri, kârgir otuz arşın, ahşap yirmi arşın) ifadeleridir. En geniş yol sınıfından daha geniş olan yollarla ilgili ise; birinci sınıftan ziyade vâsi bulunanlar, vüs'ati birinci maddede beyân olunan mikdara mutabık veya daha vâsi bulunan sokaklar, fevkalâde büyük caddeler, olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerine göre karar verilecek durumlar için de bir imkân yaratılmış ve ‘tanzim ve mevkiinin tahammülüne göre’ ve ‘mahallinin iktizasına -ihtiyaç- ve tahammülüne göre’ olarak belirtilmiştir. Yollarla ilgili işaretlemeye dair kullanılan sözcük, levha (sokağın baş tarafına istikâmet levhası o tarîkın baş tarafına mıhlanarak orada inşa ve tecdîd olunacak ebniye haritaya tatbik olunacaktır) sözcüğüdür.

Bina ya da mekânların birbirlerine olan yakınlıklarından kaynaklanan ayırma mesafelerine dair ifadeler; muttasıl ve münfasıl (binaların bitişik ya da ayrı olması durumu tarifi, yan duvarları muttasıl ve münfasıl olsun), ittisal (yakınlık anlamında, diğer bina ile ittisal eden her bina), bir birine lâ-ekal ... arşın uzak (ahşap bina yapmak için ön şart bağlamında, ‘ham arazide olup mahalle şekline konulacak mahallere inşa olunacak her nevi ebniyenin bir birine lâ-ekal sekiz arşın uzak olduğu halde ahşap olarak yapılması caizdir ve bu makule ebniye yekdiğerine sekiz

arşından noksan veya muttasıl olduğu takdirde her ikisi beynine kezalik icabı vechile taş veya tuğla ile sakftan iki zirâ' mürtefi bir duvar yapılması mecburîdir'), ahşapdan baîd -uzak- olmak (duman geçen borular her tarafından altı parmak ahşapdan baîd olacaktır), muhafaza duvarları, -teras çatı çevresinde- duvar (teras çatı çevresi duvar gerekliliği bağlamında, 'yan duvarları muttasıl ve münfasıl olsun ebniyenin sakfını bir arşın tecavüz edecek ve ön tarafı terasalı çatı yapılır ise bunun cihât-ı erbaası dahi duvar olacaktır), -ahşap bina yanında ayırma amaçlı- duvar (ahşap olarak inşası tecviz olunan binaların dışarısını kaplama veya sıva olarak inşada sahibi muhtar olup fakat diğer bina ile ittisal eden her binanın sahibi tarafından hîn-i inşâsında binanın sağ cihetine icabı vechile taş veya tuğla ile sakftan iki zirâ' mürtefi bir duvar yapılması mecburîdir), sakftan iki zirâ' mürtefi bir duvar (ahşap olarak inşası tecviz olunan binalarda), fâsıla (yekdiğerine muttasıl iki hânenin balkon ve şehnişinleri arası ekalli dört arşın fâsıla -ara-bırakılıp), sokağın sathından ekalli bir arşın derin bulunmak (zeytinyağı ve katran vesâir mevâdd-ı müşte'ile-i mâyi'a konulacak mağazaların zemini sokağın sathından ekalli bir arşın derin bulunacaktır)

Yangınla ilişkili konulardan 'ölçü' ile ilgili olarak öncelikle, kullanılacak ölçü birimi 'zırai mimari' olarak belirlenmiş ve bu ölçü ile metrik sistemdeki 'metre'nin üçte biri ve sekiz milimetreye eşit olacağı (758 mm olarak, 'itibar olunan zirâ-ı mimarî bir metrenin üç rub'uyla sekiz milimetreye müsâvi olup') belirtilmiştir. Ölçü sistemleri arasında bir çevrilebilirliğe imkân veren bu bilgi, daha önce 1863 tarihli Turuk ve Ebniye Nizamnamesi metninde metrenin üçte biri olarak verilmişken ('itibar olunan zirâ', Fransız metresinin üç rub'una müsâvi bulunacakır) ilk Ebniye Kanunu metninde bu değere sekiz milimetre eklenerek daha hassas bir hesaplama belirlenmiştir. Yol genişliği ölçüm yöntemi 'ebniyenin iki taraf sathı zemin katlarının dış yüzlerinden ölçülerek' şeklinde tariflenmiştir. Bina yüksekliği ile ilgili dikkate alınacak ölçü ise 'sokak üzerinde ve geride bir bina yüzünün her tarafının irtifâ'ı' olarak belirtilmiştir. Eğimli araziye oturan binalarda ise üst sınır olan bina yüksekliği için ise, 'yüksek tarafıyla alçak taraflarının irtifâında bir hadd-ı vasat alınarak' çıkan değer olarak belirtilmiştir. Ölçü ile ilgili diğer sözcük ve ifadeler; irtifâ, irtifâ-i ebniye, ahşap sayfiyenin irtifâı (yirmi arşına kadar olarak), vüs'at, tul (boy, tül), arşın (yekdiğerine muttasıl iki hânenin balkon ve şehnişinleri arası ekalli dört arşın fâsıla -ara-bırakılıp), zirâ (her sokağın kânunen kaç zirâ

olması iktiza edeceği taayyün ettikçe bir levhaya yazılarak sokağın baş tarafına yapıştırılacaktır'), parmak ve bed (başlamak anlamında, beş arsın irtifaından bed' etmek üzere) kullanımlarıdır.

Bina içinde tehlikeli kısım ya da tehlikeli maddelerle ilgili sözcük ve ifadeler; ocak (dükkânın gerisinde olması gerekliliği bağlamında, 'ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ile hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalarda') ve yakıt olarak kullanılan, kâğıd/kâğıt, bez parçaları, fırıncıların kullandığı talaş ve ot ve tahta parçaları, odun ve kereste, kullanımlarıdır.

Belge olarak anılan ifadeler; harita (haritası tanzim olundukta), ruhsat, şartname (ebniye-i umûmiyyenin suver-i inşâiyyesini mübeyyin neşr ü ilan olunacak şartnâme) ve resm-i mücessem (perspektif anlamında, 'yapılacak her katın mikdarı sathıyla yüzünün ve cumba ve şehnişinlerin tüllerini mübeyyin idâre-i belediyyeye vermeleri iktizâ eden resm-i mücessem -üç boyutlu- ve payanda ve istidânın -dilekçe- mündericâtı içerik-), ifadeleridir.

Düzenleme, uygunluk, teşvik, aykırılık konularında kullanılan ifadeler, kanunen, kanun, ahkâm -hükümler, kānunlar, emirler, buyruklar anlamında-, irâde-i şâhâne, irade-i seniyye -padişah emri-, münfesih (yürürlükten kaldırılmış olan), usûle tevfik/tevfikan, mücebince/mûcibince -gereğince-, şart, meşrût (kârgir olması meşrût -şart- olan mahaller), lâzım gelmek, iktizâ etmek -gerekmek-, mecbur olmak, tevfik-i hareket eylemek -uygunluk-, mes'ul tutmak/tutulmak, câiz, tecviz (yapılmasına râzı olma, uygun görme, izin verme anlamında, 'ahşap olarak inşası tecviz olunan binalar'), şerâitinden müstesna tutulmak, zarûret-i fenniyye olmak, muafiyet (iki arşına kadar cumba ve şehnişinlerin resmden muaf olması teşviki bağlamında) ifadeleri; denetimle ilgili olarak da, ind-et tahkîk (tahkik sonunda, araştırma neticesinde), nezâret (denetim amacıyla eşlik etmek bağlamında, gaz boruları için, devâir-i belediyyenin taht-ı nezâretlerinde icra kılınmak) ve aykırılık ve yasakla ilgili olarak da, tecâvüz, memnû, külliyyen memnû ifadeleri bulunmaktadır.

Ceza ve yaptırım bağlamında ise; mücâzat (on ikinci fasıl alt başlığında, cezâ verme, cezâlandırma anlamında) ve cezâ-yı nakdî ifadeleri kullanılmıştır.

Harîk ve yanıcılıkla ilgili kullanılan ifadeler; mevâdd-ı müşte'ile -yanıcı madde-, cesîm harîk -büyük yangın- vukûu ve harîkin men'-i vukúu tedâbiri ifadeleridir.

4.15.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğu bağlamında 1882 tarihli Ebniye Kanunu metni içerisinde kullanılan sözcükler en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, zirâ 44, sokak 26, ebniye 27, ahşap 25, kâgir-kârgîr 21, binâ 19, dükkân ve kat 18, irtifâ ve zemin 17, inşâ/inşa 16, istikâmet 15, taraf 14, parmak 13, tamir-tâmîrat 12, duvar ve tuğla, vüs'at, yüz ve tecâvüz 10 kere kullanılmıştır.

9 kere kullanılan sözcükler, câiz, mahal, yer;

8 kere kullanılan sözcükler, boru, demir, derun - derin, her, kadar, meydan, şehnişin/şahnişin;

7 kere kullanılan sözcükler, ahkâm, memnû, oda, sûret, taş, tâyin, üzerinde;

6 kere kullanılan sözcükler, ekalli - akalli, geçmek, harç-harc, hat, icrâ, kapı, mağaza, mevad, tevfik / tevfikan, ziyâde;

5 kere kullanılan sözcükler, arz, balkon, belediye, çıkma, had, hal, iç, inşaat, misillü, mücaz, sahip, şart, tesviye (tesfiye), üzeri, vâsi, yol;

4 kere kullanılan sözcükler, baca, birinci, çıkındı / çıkıntı, gösterilmek, hâlis, han, hâne , harita, kepenk, lâ-ekal - lâakal, mâdenî/mâdeniyye, mevcut - mevcud olmak, muttasıl, müstenid - müstenit (olmak), ön, pencere, sac - saç, satıh - sath, tarîk, üzerine,

3 kere kullanılan sözcükler, ada, âit - âid, ara, bunlar , dam, devâir, diğer - dîger, eshab - eshap - ashap - ashab, gaz, geri çekilmek - girü çekilmek, göre , hakkında , heyet, hudud-hudut, husûsiyet/husûsiyye, idâre, iktizâ etmek, işbu, îtibâren, kânun, konmak, külliye/külliyen, lâzım/lâzım gelmek, mecburî, mevki, mikdar - miktar, muharrer, mücebince - mûcibince, müceddeden, müştail, ocak, resm - resim, rıhtım, sakf - sakıf, sûret, taayyün - teayyün, taban, tahammül, tahtapuş - tahtaboş, tanzim, tecdîd, tonoz, üst, vech - veçh - vecih, vukû, vukû bulmak, yapılmak, yaptırmak, yüksek;

2 kere kullanılan sözcükler, açık, akar, alçak, almak, ameliyat, ateş, baş, başka, bâzı, beyân (olunmak - edilmek), bırakılmak, bölme, bulunmak, cadde, cihet, cumba, çatı, çıkmaz, delik, döşeme, emlâk, etraf, fabrika, fâsıla, fırın, gerek, geri, hamam, harîk, hilâf, hîn, hüküm - hükm, îcab - îcap, ikinci, irâde-i şâhâne (seniye), istidâ -

istid'â, iş'ar, kâdime, kafes, kalfa, kalmak, kanat, kânûnî, kapalı, kaplama, kararlaşmak, kemer, kiremit, kiriş, kol, kullanmak, kutr - kutur, künk, lağım, levha, makûle, mecbur olmak, meclis, mehtâbiyye, menâfi-i amme (umûmiyye), meşrut, mezkûre, mûceb / mûcep, muhterik, muntazama, mübeyyin , Mücâzat, mücessem, mürtefi, neşr - neşir, nev' - nevi, nezâret, ot, parça, payanda, sed, sınıf, sırık, sıva, soba, su yolu, şehremâneti, şey, tâbi olmak, taht, tahta, tarafeyn, tarîk-i âm, terketmek - terkeylemek, tevsi, tul, umum, umûmi/umûmiyye, üçüncü, üzere, vaz olunmak - vaz edilmek, yapmak, yaptırmak/yaptırılmak, yekdîğer-yekdiğeri, yukarı,

1'er kere kullanılan sözcükler, açılmak, açımak, âdî, akârat, alelumum, altı, ana, anahtar, ârâ, arazi, arsa, asılmak, askı, aşağı, ayrılmak, badana, bağ, bağçe (bahçe), baid, basamak, bastırmak, bed' etmek, bedel, beher, beşinci, beylik, beyn, beyninde, bez, Bilâd-ı Selâse, bilâ-kayd ü şart, bilcümle, birbiri, Boğaziçi, büyük, cam, cârî (olmak), cereyan etmek - eylemek, cesîm, cevânib-i erbaa, cezâ, cihât-ı erbaa, cüzi, çarpık, çarşı, çenber - çember, çerçeve, çıkmak, çubuk, dahi, dâhil olmak, dâhiliye, delik, demirci, Dersaâdet, derz, dışarısı, diledigi gibi, dokunmak, dolab / dolap, dökmeci, dördüncü, döşemek, döşenmek, duman, dûn, eğer, ekseriyet, elyevm, emâkin, emîriyye, esnaf, eşhas, eşik, evvelen, fakr u zarûret, fazla, fener, fenniyye, ferş edilmek (olunmak), fevkalâde, fırıncı, füruht, gayri, gece, geçirmek, göstermek, hadd-i vasat, hâliyle, ham, hareket, hâricî, hariç olmak, hasb, havl, hayriyye, hâzıra, hazret, hedm, her biri, her kangı / herhangi, hesaplamak, hey'et-i asliyye, hıfz, hiçbir, hisse, husûsî, hutut, içinde, içün - için, ihlâl, iktizâ, îlân, ilâve, ile, ind-et tahkîk , inşâiye, iskele, İstanbul, istibdal, istîfâ - istifâ, istihsal, istimlâk, istisnâ, istîzan, iş, işlemek, îtâ, îtibar, ittisal, kabil, kâğıd - kâğıt, kahve, kahvehâne, kalınlık, kalmak 15/43, kanunen, kapatmak/kapatılmak, kaplamak, kaplı, karar, kararlaştırmak, karib, katran, kazan, kenar, kendi, kereste, kezâ, kıymetsiz, komşu, kömürcü, köprü, köşk, kuruş, kürsü taşı, küşâde - güşâde, lağvolunmak - lağvedilmek, lede'l-hâce , lüzum, mâadâ, mahal kalmamak, mahallî, mahzen, mangal, masraf, matbah / mutfak, mâyi, me'mur - memur, meâbid - maâbid, mebhus, mecâlis, men', merbut, merdiven, mesîre, mes'ul - mesul tutmak, meşrûtan - meşrûten, metre, mevâki, mıhlanmak, misl - misil, mm (milimetre), muaf, muhâfaza, muhat, muhtar, mukannen, munfasıl, mutâbık, mutasarrıf, mutlaka, müdevver , mülk, mündericat - münderecat, münfesih, münhasıran - munhasıran,

münkasım - münkasim, müsâvî, müstesnâ, müteaddid - müteaddit, mütehammil (olmak), nakdî, nihâyet, nisbet, nizâ, nizam, noksan, odun, oluk, olur ise olsun (ne olursa olsun), on, onbeş, oniki, ora, orta, ölçülmek, pâdişâhî, pervaz, râci (olmak), rubu - rub', ruhsat, sâbıka, saçak, sağ, sâhil, sâir, saman, sanat, sandık, sayfiye, som, sona / sonra, su, suver, sülüsan - sülüseyn, sütun, şartnâme, şehir - şehr, şekle sokmak (veya koymak), şerâit, şerefsâdır olmak, şu kadar ki, ŞûrâyıDevlet, tağyir, tahmin etmek, tahvil, takdirde, taksim etmek, talaş, tamâmen , tamâmıyle, tarafından, târih, tarla, taşra, tatbik, tavan, tecviz, tedâbir, tente, terasa / teras, terk, tersimat, tesîsat - te'sîsat, tetimmat, uhde, usûl, uzak, uzak olmak, uzunluk, üst 5/17, ve sa'ir, velhâsıl, vermek, vesîle, veya, veyâhut, volta, yağmur, yalnız, yan, yâni, yapıştırmak, yassı, yazılmak, yine , yirmi, yokuşlu, yol ağzı, yürütmek, zarûret, zeytin yağı, zırâ-i mi'mârî, zikrolunmak - zikredilmek, zuhur (etmek) sözcükleridir.

4.16 Men'i Harîk Hakkında Nizâmname 1891

4.16.1 Men-i Harîk Hakkında Nizamname 1891 Konuları

1891 Men-i Harîk Hakkında Nizamname metninde, sekiz madde bulunur ve tümü yangınla mücadele bağlamında yangınla ilişkilidir. Düzenlemelerin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.16.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.22) verilmiştir.

4.16.1.1 1. Madde

Men-i Harîk Hakkında Nizamname metninin ilk maddesinde, İstanbul, taşra belediyeleri ve bağlı olan yerleşimlerde, masrafı belediye tarafından ödenmek üzere mükemmel harîk tulumbaları ve kova, kanca, balta gibi yangın söndürmeye mahsus alet ve araç bulundurulacağı, maaşla tayin edilmiş görevli tulumbacısı olmayan yerlerde belediye tarafından yevmiye ve bir çift ekmek olarak ödenmek üzere, yeterli sayıda tulumbacının istihtam edileceği bildirilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler** ve söndürme için gerekli donanım ve görevlilerin organizasyonu

dolayısıyla **müdahale** konusuyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Birinci madde belediyenin sorumluluğu altında teşkil edilecek yangınla mücadele ve söndürme ekip ve donanımının oluşturulması ile ilgilidir. Tulumbacılar maaşlı ya da yevmiye ile istihdam edilebileceği belirtilmiş, söndürmeye özel araçlar arasında 'mükemmel' harîk tulumbaları yanı sıra kova, kanca ve balta sıralamıştır.

4.16.1.2 2. Madde

Nizamname metninin ikinci maddesinde, belediye memurları tarafından, yangının kolaylıkla yayılmasına sebep olacak maddelerin uygun olmayan yerlerde bulundurulmaması ve mutfak ve ocak bacalarıyla soba borularının kontrol edilmesi gerekliliği ile ilgilidir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, talaş ot saman gibi malzeme münasebetsiz yerlerde bulundurulmaması ve soba boruları kontrolü bağlamında **önleme**, talaş ot saman gibi malzeme münasebetsiz yerlerde bulundurulması, soba boruları kontrolü yoluyla **kontrol** ve söndürme için kullanılan kova bahsiyle **müdahale** konusuyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yanıcı maddelerin uygunsuz yerlerde bulundurulmamasına dikkat edilmesi bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Belediye memurlarının kolay yanıcı maddelerin tutulduğu yerler ve bacalarla ilgili tetkik ettirilmesi yoluyla kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Yangınla mücadelede kullanılan aletlerden kovanın madde içindeki bahsinden dolayı müdahale konusu ile ilgilidir.

4.16.1.3 3. Madde

Nizamname metninin üçüncü maddesi, ocak süpürücüleri ile ilgilidir. Bu maddeye göre, söz konusu kişilerin alet ve edevatının muntazam olması, mahallelerin gözden geçirdikleri zamanlar düzenlenecek, bacaların zamanında temizlenmesi için belediye tarafından tedbir alınacaktır. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ocak ve baca temizliğinin sağlanmasına yönelik olarak **önleme**, ocak ve bacaların incelenmesi yoluyla **kontrol** konularıyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ocak ve baca temizliğinin sağlanması yoluyla önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Ocak süpürücüleri aracılığıyla ocak ve bacaların incelenmesi bağlamında kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.16.1.4 4. Madde

Nizamname metninin dördüncü maddesinde, yangın çıkmaması için bina kullanıcıları tarafından ve yangın durumunda hızla söndürmeye yönelik memur tarafından alınması gereken önlem ve tedbirlerle ilgili bir layihanın (tasarı) belediye tarafından kaleme alınarak Bâb-ı Alî'ye sunulması gerekliliğinden bahsedilmektedir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yangın tehlikesini azaltacak tedbirlere dair hazırlık söz konusu olduğu için **önleme** ve yangın durumunda söndürmeye dair planlama hazırlığı talebi sebebiyle **müdahale** konusuyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yangın tehlikesini azaltmak için kullanıcılar tarafından alınması tedbirlerle ilgili planlama talebi bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Söndürmeye dair planlama hazırlığı ve incelenmesi için Bâb-ı Alî'ye iletilmesi talebi sebebiyle müdahale konusu ile ilgilidir.

4.16.1.5 5. Madde

Nizamname metninin altıncı maddesinde, yangın gerçekleşen binaların kullanıcıları ya da haklarında şüphe oluşan hariçten kişilerin soruşturulması ve zabıta tarafından hazırlanan tutanağın savcılara (müddei umumiliklere) sunulması gerekliliği bildirilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yangınla ilgili soruşturma açılması bağlamında **kontrol ve yaptırım** konusuyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kasti olarak yangına sebep olan kişiler hakkında soruşturma açılması yoluyla yaptırım konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.16.1.6 6. Madde

Nizamname altıncı beşinci maddesinde, mutfak bacaları ve soba borularının kurumlarının ortadan kaldırılmadığının görülmesi durumunda sahip ya da

kiracılarına para cezası ve yangın olmasa da bacanın tutuşmasından dolayı ek para cezası verilmesinden ve bu cezaların harîk iane sandıklarına ait olduğundan bahsedilmektedir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yangınla ilgili soruşturma açılması bağlamında **kontrol ve yaptırım** konusuyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede ocakların bacaları ve sobaların borularındaki kurumların temizlenmesine yönelik tedbirden dolayı önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Baca ve soba borusu temizliğinin yaptırılmadığının tespiti ya da baca tutuşması durumunda, bina sahibi ya da kiracısının para cezasına çarptırılması söz konusu olduğu için bu madde yaptırım konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.16.1.7 7. Madde

Nizamnamenin yedinci maddesinde, gaz ve benzeri yanıcı maddelerin (mevaddı müştail) gereğinden fazla bulundurulması ve uygun şekilde muhafaza edilmemesinden dolayı yangın çıkarsa, mahalin sahibi ya da kiracısı kanunen sorumlu tutularak, zabıta tarafından düzenlenecek tutanakla savcılığa, taşrada ise mahalli mahkemeye bildirileceği ifade edilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yangınla ilgili sorumluluğu olanların cezalandırılması bağlamında **kontrol ve yaptırım** konusuyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede yanıcı maddelerin, gereğinden fazla ya da uygunsuz muhafaza edilmesinin engellenmesi amaçlandığından önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Baca ve soba borusu temizliğinin yaptırılmadığının tespiti ya da baca tutuşması durumunda, bina sahibi ya da kiracısının para cezasına çarptırılması söz konusu olduğu için bu madde yaptırım konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.16.1.8 8. Madde

Nizamnamenin sekizinci ve son maddesinde, boş kalan hanelerin sahiplerinin yangından korumakla sorumlu oldukları belirtilmiş ve bu tür yerlerde mahallenin imam, muhtar, bekçi ve ahalinin ileri gelenlerinin, buraları gözlemleyip tehlike hissederlerse, hükümetçe gereğinin yapılması için zabıtaya ihbar etmeleri gerektiği belirtilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, boş kalan bina sahibinin sorumlu tutulması ve mekânın çevredeki belirli kişiler tarafından denetlenmesi gerekliliği bağlamında **kontrol ve yaptırım** konusuyla ilgilidir. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Boş kalan binadan sahibinin sorumlu tutulması ve çevredekilerce tehlikeye karşı denetlenmesi gerekliliği bakımından bu madde kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal konulara dair bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale ve Saha**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.16.2 Men-i Harîk Hakkında Nizamname1891 Sözcükleri

4.16.2.1 Sözcük Grupları

1891 tarihli nizamnamenin Kişi/Kurum başlığı altında 'yöneten' tarafında karşımıza çıkan kişi ve kurumlar; hükûmet, Bâbıâlî, müddeiumumilik -savcılık-, mahalli mahkemesi (taşralarda), Dersaadet ve taşra dairei belediyeleri merkezleri ve mülhakatları, belediye, devair-i belediye, şehremâneti, memur, belediye memurini, zâbıta, bekçi (mahalle bekçisi), tulumbacı, muvazzaf/görevli tulumbacı, ocak süpürücüsü, muteberanı ahalii mahalle, mahalle imamı, mahalle muhtarı, mahalle bekçisidir. Yönetilen tarafında ise; ashap, sâhip, müstecir -kiracı-, ahâli, şahıs (harîka sebep olan şahıs), sakin (yangın çıkan binanın içinde sakin olanlar) ve hariçten şüpheli kimse, ifadeleri bulunmaktadır.

Genel bina kullanımı ile ilgili tek ifade hâne sözcüğüdür. Tehlikesi daha fazla olduğu için özel tedbirler gerekliliği belirtilmiş kullanımlar ise; gaz ve sair mevaddı müşteilenin Iüzumundan ziyade bulundurulduğu mahal, tehi kalan hane ve mesakin (boş kalan hane ve meskenler) ve münasebetsiz yer (yangının kolaylıkla yayılımına sebep olacak kova, talaş, ot ve saman gibi maddelerin münasebetsiz yerlerde bulundurulmamasına belediye memurları dikkat olunacaktır), tarifleridir.

Bina ve kısımlarıyla ilgili ifadeler; ebniye, ebniyei saire, ebniyenin derunü (ebniyenin derununde sakin olanlardan icab edenler), mutbah/mutbak, ocak, baca (hane ve ebniyei saire bacaları), baca (mutbah bacası), baca (ocak bacası), soba borusu; kullanımlarıdır.

Yangınla ilgili ifadelerden, tehlike, tehlikeli iş, tehlikeli madde konularındaki sözcük ve ifadeler; tehlike (bir güna hali tehlike hisseyledikleri takdirde), mevaddı müşteile (gaz ve sair), harîkin suhuletle/kolaylıkla sirayetine sebep olacak mevad (kova, saman, ot, talaş) ve Iüzumundan ziyade (gaz ve sair mevaddı müşteilenin Iüzumundan ziyade bulundurulması), kullanımlarıdır.

Nizamnamede yöneten ve yönetilen taraflar için tanımlanmış farklı sorumlulukların bulunması, metinde öne çıkan özelliklerindendir. Yöneten taraf için söz konusu mes'uliyet tanımları; tahtı intizama alınmak (ocak süpürücülerinin aracılığıyla bacaların gözden geçirilip temizlenmesi için bu kesimin şehremanetince lazım gelen tedbirin alınması ve düzen altına alınması), dikkat ve nezaret olunmak (belediye memurinin yanıcı madde baca ve boru temizliği denetleme görevi hakkında), muayyene, alât ve edevat ve tulumbacı bulundurulması (İstanbul ve taşra belediyeleriyle mülhakatlarından gereken yerlerde yangına özel alet ve edevat bulundurulması ve tulumbacı istihdamı) ve zabıt varakasıyle, müddei umumiliklere ve taşrada mahkemeye beyan (gaz ve yanıcı maddeyi gereğinden fazla bulundurulduğu ortamda yangın çıkaması durumunda), olarak belirtilmiştir.

Yönetilen tarafı için söz konusu olan mes'uliyet tanımları ise, soba borularının tether/tathir ettirilmesi -temizlenmesi-, sahibi veya müsteciri kanunen mes'ul (gaz ve yanıcı maddeyi gereğinden fazla bulundurulduğu ortamda yangın çıkarsa sahibi veya müsteciri kanunen mes'ul tutulması ve müddei umumiliklere ve taşrada mahkemeye beyanı), layıkı vechile hıfzına itina olunması (uygun şekilde saklanmasına özen gösterilmesi, gereğinden fazla tehlikeli maddenin bulundurulması bağlamında), yangından koruma (boş kalan yerlerin sahipleri yangından korumaya mecbur olması), zabıtaya ihbar (tehi kalan hane ve mesakiniyle ilgili tehlike hissedilirse zabıtaya ihbarı) ve beyanı hal (yangın çıkan binanın kullanıcısı ya da dışarıdan yangına kasıtlı sebep olanlar hakkında müddei umumiliklere beyanı hal olunacakdır) ifadeleriyle metinde yer almıştır.

Metinde anılan belgeler, talimat layihası: tedabiri ihtiyati ve sürati itfa ve zabıtadan tanzim olunacak zabıt varakası (belge, denetim, cezalandırma için) belgeleridir.

Tedbir, yasak, ceza ve takibat konularındaki ifadeler; ittihazı iktiza eden usül ve tedabir (alınması gereken tedbir ve kural), harîk vukua gelmemesi için... ittihazı lâzımgelen tedabiri ihtiyatiye, ocak süpürücülerin alet ve edavatı, talimat layihası: tedabiri ihtiyati ve sürati itfa; cezalarla ilgili olarak, cezayı nakdî (mutfak soba baca ve borularının kurumlarının temizlenmemesi durumu için), cezayı nakdî (baca tutuşması durumunda temizletmeyen sahip ya da kiracıya) ifadeleri bulunmaktadır. Söz konusu para cezalarının, harîk iane sandıklarında (toplanan cezaların biriktirildiği yer) toplanarak, yangından zarar görenler için kullanılması düşünülmüştür. Yangında kötü niyet ya da kasıt olma durumunun araştırılması ile ilgili olarak ise; zabıtaya ihbar, kasten ve ligarazin, isticvap/sorgulama, takibatı kanuni/kovuşturma, mahkemeye beyan, ifadeleri yer almaktadır.

Araç ve müdahale olarak karşımıza çıkan sözcük ve ifadeler; itfâ -söndürme-, itfayi harîk, sürati itfa/hızla söndürme, itfayi harîka mahsus alât ve edevat, tulumba, mükemmel harîk tulumbaları, eksiksiz yangın tulumbaları, balta kova, kanca, mikdarı kâfi tulumbacı, tulumbacı istihdamı yapılacak yerler ifadeleridir.

Harîk ile ilgili kullanımlar; harîkden muhafaza, harîk vukû, harîk zuhuru, men-i harîk -yangının engellenmesi-, tutuşma (baca için), harîkin suhuletle sirayeti "yangının kolayca yayılması, harîk ve kova ve harîkin suhuletle sirayetine sebep olacak talaş ve ot ve saman gibi mevaddın münasebetsiz yerlerde bulundurulmamasına ve mutbah ve ocak bacalanyla soba borularının tethir (tathir) ettirilmesine belediye memurini tarafından mutemadiyen dikkat ve nezaret olunacaktır (Seyitdanlıoğlu, 1999)", kullanımlarıdır.

Metinde tarif edilen sorumluluk ve görevlerden yola çıkılarak, yangının yönetilmesinde, izleme, haberleşme, erişim, müdahale, inceleme, cezalandırma ve yardımla ilgili yapılacaklarla ilgili planlanma yapılmış olduğu görülebilmektedir.

4.16.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında Men-i Harîk Hakkında Nizamname metni içerisinde kullanılan sözcükler en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, harîk 12, baca ve hâne 5, ashap – ashab –

eshap – eshab, belediye, mahalle 4, boru, cezâ, ebniye, mahal, müstecir - müste'cir, nakdî, tedâbir 3 kere kullanılmıştır.

2 kere kullanılan sözcükler, ahâli - ehâli, edevât , hâriç - hâric, izâle, kova, kurum, memur, mesâkin, mevad, mutbak, ocak, sâire, sakin, soba, şahıs - şahs, şehremâneti, taht, tathir, tehî, tulumbacı, vukû, zâbıta,

1'er kere kullanılan sözcükler ise, âlât , âlet, Bâbıâlî, balta, bekçi, bilâ-muâyene, dâhilen, derun, dikkat, emâre, emr - emir, evkat, gaz, hıfz, hükûmet, iâne, ihbar, ihtiyâtî, îkâ, iktizâ, imam, intizam, isticvap - isticvab, itfâ, îtinâ, kanca, kânûnen, kânûnî, kasten - kasden, lâyıkıyle , lâyiha, li-ecli, li-garazin, lüzum, mahallât, mahallî, mahkeme, mecbur, mesul - mes'ul, miyat, muayyene, muhâfaza, muhtar, muntazam, mûteberan, muvazzaf, müddeiumûmîlik, mülhakat, münasebetsiz, müştail, nezâret, ot, sâhip- sâhib, sâir, saman, sandık, sirâyet, su, suhûlet- sühûnet, süpürmek, sürat - sür'at, şüphe - şübhe, tâkîbat, talaş, tâlîmat, taşra, tebeyyün , tehlike, tetkik - tedkik, tulumba, tutuşmak, usül, varaka, vech - veçh - vecih, vesâire, vukûa gelmek, yer, zabıt - zabt, ziyâde, zuhur sözcükleridir.

4.17 Ebniye Kanunu 1891

4.17.1 Ebniye Kanunu 1891 Konuları

1891 Ebniye Kanunu metninde, düzenlemelerin yangın tehlikesiyle ilgili etkisi olabilecek konular ve açıklamaları bu bölümde ele alınmıştır.

Metnin belirlenen konularından terim/tanım, kapsamındaki sözcük ve ifadelere bir sonraki bölümde, (4.17.2) yer verilmiştir. Terim ve tanım dışındaki diğer konuların, düzenleme maddelerine özel olarak incelemesi aşağıda yer almaktadır.

Metnin konularına göre içeriklerinin analizi, 5.1 Konular bölümünde tablo olarak (Tablo 5.23) verilmiştir.

4.17.1.1 1. Madde

Düzenlemenin ilk maddesi, 1882 tarihli Ebniye Kanunu'nun ilk maddesi ile hemen hemen aynıdır. Yolun genişliğinin, iki yandaki binaların zemin katlarının dış yüzeyinden ölçüleceği ile ilgili tarif tekrarlanmıştır. Genişliklerinde göre belirlenmiş sınıflandırmada 20, 15, 12, 10, 8 arşın olarak belirlenmiş beş çeşit yol bulunmaktadır. Mevcut çıkmaz sokakların genişliği ise en az 6 en çok 8 arşın

olabilecektir. Çıkmaz sokaklara ise yine, sadece 6-8 arşın arası genişlikte ve ancak mevcut olması durumunda izin verileceği ifadeden anlaşılmaktadır.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir. Yangın yerine yaklaşımın tek taraftan yapılabilmesi ile sonuçlanacak çıkmaz yollar ayrıca bu yolun erişime açık olmaması durumunda başka bir tehlike barındırması açısından da müdahale ile ilişkilidir.

4.17.1.2 2. Madde

Düzenlemenin ikinci maddesi, EK1'in ikinci maddesi ile aynıdır ve uzunluk ölçü birimi ve genişliği belirlenmiş sokakların levha ile işaretlenmesi ile ilgilidir. Uzunluk ölçüsü standardı olarak zira'nın, 0,75 metre ve sekiz milimetreye eşit

olduğuı belirtilmiş, yol için belirlenen genişliklerin, sokağın baş tarafına bir levha aracılığıyla belirtileceği ifade edilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.3 3. Madde

Düzenlemenin üçüncü maddesi de EK1 metninin üçüncü maddesinde olduğu gibi yolların genişliğini belirleme ile ilgili sorumlu ve yetkili otorite belirlenmiştir. Bu kurum ve makamlar, Dersaâdet'te devâir-i belediyyenin bildirimi üzerine Şehremâneti Meclisi ve taşralarda mecâlis-i belediyyenin karar ve bildirimi üzerine idare meclisleri olarak belirtilmiştir. Uygulama için bu metinle ayrıca Dersadâdet'te Bâb-ı Âlî ve taşralarda vâli-i vilâye izni gerekliliği belirtilmştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.4 4. Madde

Metnin dördüncü maddesi TEN ve EK1 metinlerinin dördüncü maddeleri ile aynıdır ve belirlenmiş yol genişliklerinin üzerinde genişliğe sahip sokakların mevcut genişliklerinin korunmasıyla ilgilidir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında gerekli en az yol genişliklerinin üzerindeki açıklıkların korunması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerine tecavüz edilmesinin engellenmesi bağlamında yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.5 5. Madde

Metnin beşinci maddesinde TEN metninin birinci maddesi ve EK1'in beşinci maddesi'nde belirtildiği gibi, ibadet edilen yerlerin avlularıyla, iskele, halka açık meydanlarla dinlence yerlerinde, yani kamu yararı için terk edilen yerlerin ne yolla olursa olsun özelleştirilmesi yasaklanmıştır. Bu tür yerlerde sıra dışı olarak değişiklik ve düzenleme gerekli görülürse bu Bâb-ı Âlî'nin izni ile mümkün olabilecektir. Bu maddede EK1'in beşinci maddesine göre gerçekleşmiş değişiklik, gerekli izin konusunda 'padişah' yerine 'Bâb-ı Âlî'nin anılmış olmasıdır.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından müdahale konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında gerekli açıklık ve boşlukların korunması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.6 6. Madde

Metnin altıncı maddesi, EK1'in altıncı maddesi ile aynıdır ve bu maddede, istikamet ve genişliği belirlenmiş cadde ve sokakların üstüne köprü benzeri ebniye inşaası ve mevcut bulunan bu tür ebniyenin yıkılıp yenilenmesi veya kafes içine alınarak tamiri yasaklanmış, ancak basit onarımlara izin verilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, köprü türünde yeni binaların yapılması ile ilgili yasak bahsinden dolayı **kontrol**, binalar arasında bulunan mesafenin korunması bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Köprü türünde yeni binaların yapılması ile ilgili yasak bahsinden dolayı kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Binalar arasında gerekli açıklık ve boşlukların korunması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerine tecavüz edilmesinin engellenmesi bağlamında yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.7 9. Madde

Düzenlemenin dokuzuncu maddesi, EK1 metninin dokuzuncu maddesi ile hemen hemen aynıdır. Gerekli en az genişliğe uygun ya da daha geniş sokakların, uygulama haritasında istikamet çizgilerinin belirtilerek genişliklerinin korunacağı belirtilmiş ve haritadaki yolun istikameti sebebiyle öne çekilmesi gereken binalarla ilgili İstimlak Kanunu gerekliliklerinin uygulanacağı ifade edilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.8 10. Madde

Kanunun onuncu maddesi, EK1'in onuncu maddesi ile aynıdır vebu maddeye göre, istikameti belirlenerek haritası hazırlanan yolların baş tarafına ikinci maddede bahsi geçen istikamet levhası asılacak ve yol boyunca inşa edilecek ya da yenilenen binalar düzenlemeye uygun olacaktır. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İstikamet levhası uygulaması ile sahada kontrol söz konusu olduğu için kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişlikleri ve yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.9 11. Madde

Metnin on birinci maddesi, EK1 metninin on birinci maddesi ile hemen hemen aynıdır. Bu maddede meydan, yol ağzı, rıhtım ve tek tarafına bina bina yapılabilecek yollar için bir, sekiz ve dokuzuncu maddelerdeki açıklamalar yeterli değilse, bu yerlere ait istikamet haritalarının hazırlanacağı ve binaların, yerin durumuna göre belirlenecek yol genişliğine göre inşa edilip yenileceği belirtilmiştir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binalar arasında gerekli en az yol genişliklerinin sağlanması bağlamında ayırım konusuyla ilişkilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerine tecavüz edilmesinin engellenmesi bağlamında yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.10 20. Madde

Düzenlemenin yirmi birinci maddesi, EK1 metninin yirmi birinci maddesi ile hemen hemen aynısıdır ve yangın geçirmiş yerlerde yapılacak düzenlemelerde, çıkmaz sokakların ya açılması ya da tamamen kapatılarak alanının ada içine paylaştırılması ile ilgilidir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve yine yollarla bağlantılı olarak müdahale görevlilerinin hızlı ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Çıkmaz yolların sonlandığı noktada yapıların birbirine bitişik ya da yakın olma ihtimali düşünüldüğünde, binalar arasında olması istenen mesafelerin sağlanamayacağı ortadadır. Çıkmaz sokakların açılması binalar arasındaki mesafenin sağlanmasına yardımcı olacağından ayırım konusuyla ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir. Yangın yerine yaklaşımın tek taraftan

yapılabilmesi ile sonuçlanacak çıkmaz yollar ayrıca bu yolun erişime açık olmaması durumunda başka bir tehlike barındırması açısından da müdahale ile ilişkilidir.

4.17.1.11 23. Madde

Kanunun yirmi üçüncü maddesi, EK1'in yirmi dördüncü maddesi ile aynıdır ve bu maddeye göre, yangın geçirmiş yerlerde yanmış bir adada, binalar mevcut görüntüsüyle kalmış ya da kısmen yanmış ise, onarımının yasak olmaması halinde on ve on birinci maddelerine tabi olacaktır. Yani binaların yeniden inşası ya da yenilenmesi durumunda belirlenmiş yol genişlikleri ve istikamet haritalarına uygunluk aranacaktır. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

İstikamet levhası uygulaması ile sahada kontrol söz konusu olduğu için kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişlikleri ve yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.12 25. Madde

Kanunun yirmi beşinci maddesi EK1 metninin yirmi altıncı maddesi ile aynıdır ve düzenlemenin belirlediği çıkmalar dışında çıkma yapılamayacağı ve her katın çıkmalarının istikamet çizgilerine göre hesaplanacağı belirtilmiştir. Binalarda şehnişin ve balkon olması durumunda çıkmalar en fazla; meydan ve rıhtımlarda bir arşın on sekiz parmak, on iki arşın ve daha geniş yollarda bir arşın on iki parmak, on arşın genişliğindeki yollarda bir arşın altı parmak ve sekiz arşın genişliğindeki yollarda ise bir arşın olabilecektir. İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yolların genişliğinin, binalar arasında oluşturacağı ayırma mesafesi özelliğinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişlikleri ve yangına müdahalede engelsiz erişim açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.13 26. Madde

Kanunun yirmi altıncı maddesi, EK1'in yirmi yedinci maddesinin aynısıdır ve düzenlemenin yirmi beşinci maddesinde ne kadar çıkma yapabileceği belirlenen, ikinci ve üçüncü katlardaki şehnişin ve balkonların, yerden yükseklikleri ve genişlikleri ile ilgilidir. Bu tür çıkmaların zeminden en az beş arşın yüksekliğinde ve bulundukları katın en fazla üçte biri genişliğinde olabileceği belirtilmiş, fenni bir zorunluluk olmadıkça çarpık şehnişin yaptırılmayacağı ifade edilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** ve engelsiz erişimi açısından **müdahale** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Çıkmaların binanın çevresi ile mesafelerine etkisinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişlik ve yüksekliklerin yangına müdahalede engelsiz erişimle ilgisi açısından müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.14 27. Madde

Kanunun yirmi yedinci maddesi, EK1'in yirmi sekizinci maddesi ile aynıdır ve bitişik evlerin balkon ve şehnişinleri arasında korunması gereken mesafe ile

ilgilidir. Bu tür çıkmalar arasında en az dört arşın bırakılacağı, mal sahiplerinin arasında anlaşmazlık olması durumunda ise bu mesafenin iki arşın arttırılacağı belirtilmiştir. Ayrıca zeminden yüksekliği beş arşından az olan mevcut şehnişinlerin cephe onarımı sırasında yıktırılacağı belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bitişik binaların çıkmalarının birbirine mesafeleri bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.15 28. Madde

Kanunun yirmi sekizinci maddesi, EK1'in yirmi dokuzuncu maddesi ile aynıdır ve bina üzerinde buunan ve yolların sınır çizgisi üzerine olan çıkıntıları ile ilgilidir. Kapı eşikleri, sütun, kürsü taşı, pencere pervazı, kanat, yağmur suyu borusu ve sandığı ile dükkân önlerindeki cam vitrinler, pencere önlerine konulan parmaklık ve çemberler, askılar için en fazla ölçüler 1-6 parmak arasında kalan miktarlarda belirlenmiştir. Ayrıca zeminden dört arşın yüksekliğinde bulunmak koşulu ile

dükkân kepenk, oluk ve saçaklarının en fazla bir arşın çıkıntı yapabileceği belirtilmiştir. Dükkân ve mağazaların önündeki tenteler yine en az dört arşın yüksekliğinde ve duvara dayanan sırık ve kolları yerden üç arşın yüksekliğinde olacak, duvara dayanan gaz fenerleri de yine yerden en az dört aşın yükseklikte ve sokağa çıkıntısı iki arşın iki parmak kadar olabilecektir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binaların üzerinde bulunan yola çıkıntı yapan eklerle ilgili ölçüleri belirlemesi bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.16 29. Madde

Kanunun yirmi dokuzuncu maddesi EK1'in otuzuncu maddesi ile aynıdır ve bu maddede, yol üzerinde binalara ait çıkıntı ve çukurların inşa edilmesini kesin bir dille yasaklanmıştır. Bunlar merdiven basamakları, set, mahzen pencereleri ve bodrum gibi çıkıntı ve çukurlardır.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Binaya ait çıkıntı ve çukurların yapımının kesinlikle yasak olduğu ifadesi bağlamında kontrol konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Binaların üzerinde bulunan merdiven basamak, set, pencere gibi yola çıkıntı yapımının engellenmesi bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Sokak üzerine çıkıntı ve çukurların erişim ve müdahaleye etkisinden dolayı bu konu ile ilgilidir.

4.17.1.17 30. Madde

Kanunun otuzuncu maddesi, EK1'in otuz birinci maddesi ile aynıdır ve bu maddede, çıkma ve çıkıntılarla ilgili sınırlama ve yasaklara, yol, meydan ve rıhtım üzerindeki bulunmayan cephelerde uyma zorunluluğunun olmadığı belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binalar arasında bulunan mesafenin ayırma mesafesi özelliğinden dolayı yol genişlikleri bağlamında **ayırma** konularıyla bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Binaların üzerinde bulunan çıkma ve çıkıntılarla iligli düzenlemelerin, binanın yol, meydan ve rıhtım üzerinde bulunmayan cephelerinde geçerli olmaması bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede binayla ilgili yapısal/strüktürel konularla ilgili bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.18 32. Madde

Kanunun otuz ikinci maddesi, EK1'in otuz üçüncü maddesinin değişikliğe uğramış halidir. Bina yüksekliklerine dair sınırlamalarla ilgili bu iki madde arasındaki en önemli fark, bina yüksekliklerinin, yine yolların genişliği ile orantılı verilmiş olmasına rağmen, sınırlamalarda alt ve üst değerlerin belirlenmiş olması ve kâgir ahşap ayırımının kaldırılmış olmasıdır. Değişikliklerle birlikte, 8 arşın genişliğindeki sokaklar üzerindeki binaların yüksekliği 12-18 arşın arasında, 10 arşın genişliğindeki sokaklar üzerindeki binaların yüksekliği 15-20 arşın arasında, 12 arşın genişliğindeki sokaklar üzerindeki binaların yüksekliği 20-25 arşın arasında ve 15 arşından geniş caddeler üzerindeki binaların yüksekliği ise 25-35 arşın arasında olacaktır. Bu ölçüler, Tablo 4.9'da verilmiştir. Bu kural, düzenlemenin 76. Maddesinde tariflenen İstanbul tarafındaki bölgelerle, bağ köşkleri ve sahil evleri için geçerli olmayacaktır. Diğer bir değişiklik tüm yol genişlikleri için kullanılan sokak ifadesinin, EK2'de 15 arşın üzerindeki yollar için 'cadde' olarak anılmasıdır.

Tablo 4.6 Ebniye Kanunu 1891'e göre belirlenmiş bina yükseklikleri

Sokak Genişliği (arşın)	Bina Yüksekliği - En az (arşın)	*Bina Yüksekliği - En az (m)*	Bina Yüksekliği - En çok (arşın)	*Bina Yüksekliği - En çok (m)*
8	12	*9,10*	18	*13,64*
10	15	*11,37*	20	*15,16*
12	20	*15,16*	25	*18,95*
> 15	25	*18,95*	35	*26,53*

Bina Yüksekliği: 'sokak üzerinde ve geride bir bina yüzünün her tarafının irtifâ'ı, yüzünün zemininden üst tabana kadar arzı'nı ifade eder.
Ebniye Kanunu'nun 2. Madde'sine göre, mimari zira'nın boyu 0,75 m sekiz milimetreye eşittir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı **önleme** konusu ve bina yüksekliğinin yapısal konularla doğrudan ilgisi sebebiyle **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı bu konu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bina yüksekliklerinin belirlenmesi bağlamında yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.19 33. Madde

Kanunun otuz üçüncü maddesi, EK1'in otuz dördüncü maddesiyle bir ek dışında aynıdır ve eğimli arazilerdeki bina yükseklikleri ile ilgilidir. Kurala göre, bina yüksekliğinin belirlenmesinde eğimli arazilerde en düşük kot ile en yüksek kot arasındaki farkın ortalaması esas alınacak ve bina yüksekliği, kotun düşük olduğu tarafta, izin verilen yüksekliği en fazla 6 arşın aşabilecektir. Eklenen ifade, köşe başlarında bulunan binalarda bina yüksekliğinin geniş cadde esas alınarak hesaplanacağı ile ilgilidir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı **önleme** konusu ve bina yüksekliğinin yapısal konularla doğrudan ilgisi sebebiyle **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı önleme ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bina yüksekliklerinin belirlenmesi bağlamında yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.20 35. Madde

Kanunun otuz beşinci maddesi, EK1'in otuz yedinci maddesi ile aynıdır ve bu maddede, kamu yapıları için otuz iki, otuz üç ve otuz dördüncü maddelerin geçerli

olmadığı fakat, bu yapılara bağlı emlak ve kazanç getiren mülkler hakkında söz konusu maddelerin uygulanacağı belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı **önleme** konusu ve bina yüksekliğinin yapısal konularla doğrudan ilgisi sebebiyle **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Binaların yüksekliklerindeki sınırlama ve dolayısıyla yangın yükünü azaltmaya yönelik düzenlemeden dolayı bu konu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bina yüksekliklerinin belirlenmesi bağlamında yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.21 36. Madde

Kanunun otuz altıncı maddesi, EK1 Madde 38'le büyük ölçüde benzerdir ve 'yangın çıkmasını engelleme önlemleri' nin sıralandığı 36-46. maddelerini kapsayan 'harîkin men'-i vukûu tedâbîri' alt başlığının ilk maddesi ve ocakların güvenliği ile ilgilidir. Bu maddeye göre, ocakların ot taşı ya da tuğladan kemerli, bacasının ise tümüyle tuğla ya da taş ve saf harçla yapılması ve binanın damından iki arşın yüksekte olması gerekmektedir. Ayrıca bacaların ahşap binalara iki arşın uzaklıkta ve iki arşın yüksekte olması istenmektedir. Bu maddede EK1 38.

Madde'sinden farklı olarak ahşap hatıl yapılamayacağı ve ocakların çevresindeki ahşap malzemeden bir arşın mesafeli olması gerekliliği ile ilgili ifade eklenmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ısı kaynağı olan ocak ve baca güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı **önleme** konusu ve baca çevresinde istenen mesafe bağlamında **ayırım** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu madde, ocak ve bacaların güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bacaların çatıdan ve ahşap binalardan ve binaların ahşap kısımlarından mesafeli yapılması bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.22 37. Madde

Kanunun otuz yedinci maddesi, EK1'in otuz dokuncu maddesi ile büyük ölçüde aynıdır ve soba ve kahve ocakları ile ilgilidir. Bu maddede, soba ve kahve ocaklarının önününün, en az sekiz parmak metal malzeme ile döşenmesi gerekliliği belirtilmiştir. EK1'in otuz dokuncu maddesine ek olarak da yeni yapılacak kâgir binalarda soba borularının, bina içinde yapılacak ocaklardan geçirilmesi istenmiştir. Soba ocakları bulunmayan ve yapılmasının olanaksız olup dışarı çıkarıldığı mevcut binalarda ise, soba borularıyla duman geçen boruların, çevresindeki ahşap malzemeden altı parmak mesafeli olması gerektiği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ısı kaynağı olan ocak ve baca güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı **önleme** konusu ve baca çevresinde istenen mesafe bağlamında **ayırım** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu madde, soba ve kahve ocaklarıyla bacaların güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bacaların çevresindeki ahşap malzemeden mesafeli olması gerekliliği ve soba borularının ocak bacası ile ayrılması bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.23 38. Madde

Kanunun otuz sekizinci maddesi, EK1'in kırkıncı maddesi ile aynı ve duman boruları güvenliği ile ilgilidir. Bu maddeye göre ahşap içinden geçirilecek boruların geçeceği delik ve boru arasında iki parmak mesafe olması ve bu deliğin açık kalan kısımlarının da saç levha veya tuğla ile kapatılması gereklidir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ısı kaynağı olan ocak ve baca güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı **önleme** konusu ve baca çevresinde istenen mesafe bağlamında **ayırım** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu madde, soba ve kahve ocaklarıyla bacaların güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bacaların çevresindeki ahşap malzemeden mesafeli olması gerekliliği bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.24 39. Madde

Kanunun otuz dokuzuncu maddesi EK1'in kırk birinci maddesi ile aynıdır ve ahşap döşeme içinden geçen madeni borularla ilgilidir. Bu maddeye göre bu tür boruların iki parmak boşluk bırakılarak künk içinden geçirilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Ayrıca bu maddede ahşap binaların üst katlarında mutfak inşasına izin verilmeyeceği ifade edilmiştir. Bahsi geçen madeni borunun ocak, soba mutfak ve baca güvenliği ile ilgili kurallar arasında değinilmiş olması, söz konusu borunun içinden duman geçen türden boru olduğunu düşündürür.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ısı kaynağı olan ocak ve baca güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı **önleme** konusu, ahşap binaların üst katlarında mutfak inşasının 'caiz olmayacağı' ifadesiyle yasaklama yoluyla **kontrol** konusu ile ve madeni boru çevresinde istenen mesafe bağlamında **ayırım** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu madde, soba-ocak borusu güvenliğini arttırmaya yönelik tedbirlerden dolayı önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Ahşap binaların üst katlarında mutfak inşasına izin verilmeyeceği ifadesi sebebiyle kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Boruların döşeme geçişinde çevresindeki ahşap malzemeden yalıtılması gerekliliği bağlamında ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.25 40. Madde

Kanunun kırkıncı maddesi, EK1'in kırk ikinci maddesi ile büyük ölçüde aynıdır ve kâgir han binaları ile ilgilidir. Önceki ifadede 'döşemeyle dolap türü şeylerden başka ahşap bulunmaması' yer alırken, maddenin yeni halinde katışıksız 'som' kâgir olması gerekliliği, tonozlu veya demir kirişli detayıyla vurgulanmştır. Han meydanında dükkân inşası ile ilgili kural aynen tekrar edilmiş, bu türden bir dükkânın yapımına, ancak, han duvarlarından sekiz arşın mesafede ve kâgir olması durumunda izin verileceği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, ahşap malzeme kullanımını han binalarında engelleme bakımından **önleme** konusu, han meydanında, dükkânların ancak kâgir ve sekiz arşın mesafeli olması durumunda izin verileceği ifadesi sebebiyle **kontrol**, han meydanında yapılacak dükkânın hanın duvarları ile arasında olması istenen sekiz arşınlık mesafe sebebiyle **ayırım**, han binaları için ahşap

yerine kâgir zorunluluğu sebebiyle **yapısal** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ahşap malzeme kullanımının, han binalarında engellenmesi yoluyla önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Han meydanlarında dükkânların şartları taşıması durumunda izin verileceği ifadesi sebebiyle kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Han meydanlarında dükkânların han binasında sekiz arşın mesafe istenmesi sebebiyle ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Han binaları için kâgir zorunluluğu sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.26 41. Madde

Kanunun kırk birinci maddesi, EK1'in kırk üçüncü maddesi ile aynıdır ve fırın, hamam, fabriklar ile içinde gece çalışılan ve ateş kullanılan dükkânlar ile ilgilidir. Bu tür mekânların duvarla çevrilmiş, kapı kanatları ve kepenklerinin ise saçla kaplanmış olması gerekliliği belirtilmiştir. Dökümhane ve demirci fabrika ve dükkânlarına özel olarak, tonozlu ya da demir kirişli kâgir, kapı ve kepenkleri ise demirden olması gerekliliği söz konusudur. Genel olarak bu türlü dükkânların damlarının ya madeni malzeme ile kapatılması ya da kiremit ve harçla bastırılması istenmektedir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yanıcı ahşap malzemesinin kısıtlanması ya da yanmaz malzeme ile kaplanarak tutuşma tehlikesinin azaltılması yöntemleriyle **önleme** konusu, gece çalışılan ve ateş kullanılan dükkânların duvarla

çevrilmesi gerekliliği sebebiyle **ayırım**, dökümhane ve demirci fabrika ve dükkânlarının tonozlu ya da demir kirişli kâgir olması tarifi sebebiyle **yapısal** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ahşap malzeme kullanımının, kısıtlanması ya da kontrolü yoluyla önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Gece çalışılan ve ateş kullanılan dükkânların duvarla çevrilmesi gerekliliği sebebiyle ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Dökümhane ve demirci fabrika ve dükkânlarının tonozlu ya da demir kirişli kâgir olması gerekliliği sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.27 42. Madde

Kanunun kırk ikinci maddesi, EK1'in kırk dördüncü maddesi ile büyük ölçüde aynıdır ve kolay yanıcı malzeme bulunduran mağazalar ile ilgilidir. Kâgir yapılması gereken kullanım türlerine ek yapılarak, kâğıt, bez parçaları, fırıncıların kullandığı talaş, ot, tahta parçaları ve yanıcı maddeler konulacak mağazaların yanı sıra, kereste ve kömür mağazalarının da sakıncası olmaması durumunda kâgir, kapı ve kepenklerinin ise demirden olması istenmiştir. Zeytinyağı ve katran gibi yanıcı sıvı maddelerin konulacağı mağazalarla ilgili aynı şekilde korunmuş, zemininin sokağın yüzeyinden en az beş arşın alçakta olması gerekliliği dile getirilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, kapı ve kepenklerin yanmaz malzemeden olması gerekliliği tutuşma ve yangına katkı tehlikesinin azaltılması yöntemleriyle **önleme** konusu, yanıcı maddeler konulacak mağazaların kâgir duvar ve demir kapı ve kepenkle ayrılması, ayrıca zeytinyağı ve katran gibi yanıcı sıvı madde konulacak mağazaların zeminin sokak yüzeyinden en az beş arşın alçakta olması sebebiyle **ayırım**, yanıcı maddeler konulacak mağazaların kâgir bina olması gerekliliği sebebiyle **yapısal** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Ahşap malzeme kullanımının, kısıtlanması ya da kontrolü yoluyla önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yanıcı madde bulunduran mağazaları kâgir ve demir kapı ve kepenkle, ayrıca yanıcı sıvı bulunduran mağazaların sokak seviyesinden düşük yapılması gerekliliği sebebiyle ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Yanıcı malzeme bulunduran mağazaların binalarının kâgir olması gerekliliği sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.28 43. Madde

Kanunun kırk üçüncü maddesi, EK1'in kırk beşinci maddesi ile aynıdır ve bu maddeye göre, fırınlarda ve hamamlarda kullanılacak odun ile satılık kerestenin kâgir mağazalara ya da geniş meydanlara konması gerekliliği belirtilmiştir. Kömür

satışı yapan mağazaların ise kâgir duvarlı, tonoz kemerli ya da demir kirişle tuğla ve kemerli olması istenmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yoğun olarak bulundurulacak yanıcı maddenin kâgirle ya da açık alanda bulundurulması yoluyla tutuşma ya da yangına katkı tehlikesinin azaltılması bağlamında **önleme** konusu, fırınlarda ya da hamamlarda kullanılacak odun ya da satılık kerestenin geniş meydanlara konması yoluyla **ayırım**, kâgir bina zorunluluğu sebebiyle **yapısal** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yanıcı maddenin kâgirle ya da açık alanda bulundurulması yoluyla tutuşma ya da yangına katkı tehlikesinin azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Yanıcı madde bulundurulan yerlerin kâgir binalarda ve geniş meydanlarda bulundurulması yoluyla ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Kömür satışı yapılan mağazaların kâgir duvarlı, tonoz kemerli ya da demir kiriş ve tuğla ve kemerli olması zorunluluğu sebebiyle yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.29 44. Madde

Kanunun kırk dördüncü maddesi, EK1'in kırk altıncı maddesi ile aynıdır ve binaların üzerine yapılacak tahtapuş ve mehtabiyelerle ilgilidir. Bu tür mekânların ancak, zemininin kâgir, tuğla ve saç ya da harçla döşenmesi koşulu ile yapılabileceği belirtilmiştir. Ahşap binalarda ise zemini saç ve çevresinde demir çubuk (parmaklık) olması koşulu ile tahtapuş yapılabileceği ifade edilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yanıcı malzemenin yanmaz malzeme ile kaplanması yoluyla tutuşma ya da yangına katkı tehlikesinin azaltılması bağlamında **önleme** konusu, ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yanıcı maddenin yanmaz malzeme ile kaplanması yoluyla tutuşma ya da yangına katkı tehlikesinin azaltılması bağlamında önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.30 47. Madde

Kanunun kırk yedinci maddesi, EK1'in kırk dokuzuncu maddesi ile aynıdır ve düzenlemenin yasaklanan onarımlarla ilgili alt başlığının ilk maddesidir şehnişinlerle ilgilidir. Tüm sokaklarda, yerden beş arşın yüksekliğinde olmayan şehnişinlerin ister metal ister ahşap taban ve ister kâgirden olsun, onarımının yasak olduğunu bildirir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, kurallara uymayan şehnişinlerin tamirinin yasak olduğunun ifadesiyle **kontrol**, sokaktan gerekli yüksekliğin sağlanmasına yönelik gereklilikten dolayı **ayırım** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kurallara uymayan şehnişinlerin tamiriyle ilgili yasak ifadesi dolayısıyla kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bina çıkmasının sokaktan olması gereken yüksekliği sağlamaya yönelik olmasından dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.31 48. Madde

Kanunun kırk sekizinci maddesi, EK1'in ellinci maddesi ile aynıdır ve istikamet sınırları belirlenmiş yollarda geri çekilmesi gereken binalarla ilgilidir. Bu tür binaların üst katlarında onarım yapılabileceği fakat zemin katına dokunulmasa bile kafes içine alınarak yapılacak onarımların, yola yer bırakılmadığı sürece yasak olduğu belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, geri çekilmesi gereken binalarda geniş çaplı tamiratın yasak olduğu ifadesi ile **kontrol**, sokaklarda planlanan genişlikleri sağlamaya yönelik kısıtlamadan dolayı **ayırım**, söndürme için görevlilerin engelsiz erişimi bağlamında **müdahale** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kurallara uymayan binalarda geniş çaplı onarımın yasak oldugu ifadesi sebebiyle kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Sokaklarda sağlanması istenen genişliklerin binalar arası ayırımla ilişkisinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.32 53. Madde

Kanunun elli üçüncü maddesi, EK1'in elli altıncı maddesi ile aynıdır ve binaların inşa ve onarım vergileri ile ilgili alt başlığın maddeleri arasındadır. Bu maddede, kamuya açık yollar üzerinde yapılacak cumba ve şehnişinlerden her kat için geçerli olmak üzere, iki arşın uzunluğa kadar olanlardan vergi alınmayacağı, bu sınırı aşanlarda ise her aşın içi yirmişer kuruş vergi alınacağı belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, sokaklarda planlanan genişlikleri etkileyecek bina çıkmaları ile ilgili olmasından dolayı **ayırım**, söndürme için görevlilerin engelsiz erişimi bağlamında **müdahale** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Sokaklarda sağlanması istenen genişliklerin binalar arası ayırımla ilişkisinden dolayı ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Yolların genişliklerinin, yangına müdahalede erişim açısından oynadığı rol bakımından, müdahale konusu ile ilişkilidir.

4.17.1.33 55. Madde

Kanunun elli beşinci maddesi, alkollü içkiler satan mağaza ve fabrikalardan alınacak ek vergilerle ilgilidir. Bu tür binalardan, belirtilen düzenleme gereği alınacak vergi yanı sıra ek yirmi para vergi, her bir kazanın tespiti durumunda ayrıca bin kuruş ve onarım ya da değişiklik halinde ise iki yüz elli kuruş vergi alınacağından bahsedilmektedir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, kaza başına alınacak paranın yıldırıcı rolünden dolayı **yaptırım ve kontrol** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Alkol satışı yapan mağaza ve fabrikaların tehlikeli madde ile iş yapılan mekân olarak ayırd edilmesi ile birlikte ek vergi ve kaza tespit edilmesi durumunda para alınması, yaptırım uygulaması sebebiyle bu konu ile ilgildir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.34 76. Madde

Kanunun yetmiş altıncı maddesi, İstanbul ve Bilad-ı Selase binalarına özel bölümün ilk maddesidir. EK1'in 79. Maddesinin değişikliğe uğramış halidir. Önceden yangın geçirmiş ve yeni planlanan alanlarda ve iki tarafında kâgir olan sokaklarda kâgir bina yapma zorunluluğu ile sınırlı olan kural, yeni haliyle İstanbul ve Bilad-ı Selase içinde tariflenen bölge içinde yapılacak binaların uyması gereken üç bina sınıfının tanımlarını içermektedir.Tanımlanan bina türlerinin ilkinde tam kâgir binanın özellikleri açıklanmıştır. İkinci tür olan yarı kâgir binalarda ise, dış duvarlar kâgir, iç bölmelerle döşeme, tavan ve çatı ahşap olarak tarif edilmiştir. Çamurlu harç ve tava kiremidi ile kaplanan çatıyı ise, en az bir arşın aşan duvar ile ayırım istenmiştir. Üçüncü tür ahşap binadır. Temelden çatıya kadar ahşap inşa edilecek bu binanın dört tarafında, çatıdan bir zira yüksek olmak üzere, her katta demir hançerlerle binaya bağlanacak sekiz parmak yani bir tuğla kalınlığında duvar ile ayırım tariflenmiştir. Bölge olarak tariflenen alanın dışında bulunan yerlede ahşap bina yapmak isteyenlerin, kendi arsaları içinde, binanın sağ tarafında, sekiz arşın genişliğinde boşluk bırakarak kâgir duvarsız olarak bina yapmalarına izin verilirken, boşluk bırakılmayacak yerlerde binanın sağ tarafına, çatıdan yüksekte taştan, saf harçla yapılacak bir duvarla ayırım zorunluluğu getirilmiştir. EK1'den farklı olarak, kâgir bina yapılması gereken yerlerde sahibinin yoksul olması durumunda inceleme sonrası verilebileceği belirtilen izin yeni kanunda yer almamaktadır.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, izin yoluyla **kontrol** ve bina türlerinin sınırlandırılarak tariflenmesi ile **yapısal** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Sıralanan bina türlerindeki tariflere uygun olması durumunda izin verileceğinden bahisle kontrol konusu ile ilişkilidir.

- **Ayırım**

Tam kâgir dışındaki binalarda, çatıdan en az bir arşın yüksekliğinde ya da bina çevresinde yapılacak duvarlar yolu ile ya da bırakılacak boşlukla tariflenen tedbirler, ayırım konusu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Bina türleri ve tarifleri yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.35 77. Madde

Kanunun yetmiş yedinci maddesi, EK1'in 81. Maddesi ile aynıdır ve belirlenmiş bina türleri ile ilgili kurallara bağımlı olmaksızın ahşap bina yapılabilecek Boğaziçi'nin sahil binalarıyla bağ köşkleri ile ilgilidir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, kâgir bina mecburiyeti olmayan binalarla ilgili açıklamadan dolayı **yapısal** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Kâgir bina zorunluluğu olmayan bina türleri ile ilgili açıklamadan dolayı yapısal konusu kapsamındadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.36 78. Madde

Kanunun yetmiş sekizinci maddesi, EK1'in 88. Maddesi ile aynıdır ve ahşap binalara ek kat ve oda yapımı ile ilgilidir. Bu maddeye göre, belirlenen yasal sınırları aşmamak koşulu ile ahşap bina üzerine kat eklenebileceği veya oda inşa edilebileceği belirtilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, binaya ek kısım yapımı ile ilgili açıklamalar sebebiyle **yapısal** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Kurallar içinde kalınması koşulu ile ek kat ve oda yapımının 'caiz' olacağı ifadesi sebebiyle izin yoluyla kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu madde binaya ek mekânlarla İlgili açıklamadan dolayı yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.37 79. Madde

Kanunun yetmiş dokuzuncu maddesi, EK1'in 89. Maddesine yapılan bir ek dışında aynıdır ve tehlikeli kullanımları barındıran mekânlarda yanıcı malzeme kontrolü ile ilgilidir. Bu maddeye göre, içinde ateşle iş yapılan yanıcı maddeler bulunan ya da satışı yapılan dükkân ve mağazaların, tonozlu kâgir olması gerekliliği belirtilmiştir. Açıklıklarda demir kapı ve pencere kullanılması istenmiştir. Bu gereklilikler, bu tür mekânların ister bağımsız ister ev altında demir kirişli ve tuğladan yapılmış olması durumunda, geçerli olacaktır. Ocakların yeri ile ilgili olarak önceden kullanılan 'dükkânın gerisinde' bulunacağına dair ifade, 'hâric ve dâhile bir gûna mazarratı olmamak üzere fennen tayin olunacak mevkide' ifadesi ile değiştirilmiştir. Ocak yerinin, dükkânın gerisinin ön tarafından daha korunumlu olacağı varsayımı yerine, yerinde inceleme ile bilimsel olarak verilecek bir karara bağlı olarak belirlenmesi düşünce yapısında da bir değişikliğe işaret etmektedir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, tutuşma ve yangına katkıda bulunacak ahşap malzemenin açıklıklarda demir kapı ve pencere ile kontrol edilmesine yönelik tedbirle bağlantılı olarak **önleme**, ocakların dükkânın arkasında konumlandırılmasıyla, ocaktan kaynaklanacak olası bir yangının bu bölgede kontrol edilebileceği yönünde bir ön görüye işaret etmesinden dolayı **ayırım**, tehlikeli içerik ve işleve sahip dükkân ve mağazalar için şart koşulan taşıyıcı sisteme ait detaylar sebebiyle, **yapısal** konuları ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Yangın yükünü azaltmaya yönelik demir kapı ve pencere şartı dolayısıyla önleme konusu ile ilgilidir.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bu maddede yaptırım ve kontrole dair bahis yer almamaktadır.

- **Ayırım**

Ocakların dükkânın fennen tayin olunacak mevkide konumlandırılması yoluyla ayırıma yönelik tedbir sebebiyle bu konu ile ilgilidir.

- **Yapısal**

Tehlikeli içerik ya da işlev barındıran binaların kâgir olma zorunluluğundan dolayı yapısal konusu ile ilgilidir.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.38 80. Madde

Kanunun sekseninci maddesi, güvenlik ve sağlık kurallarının belirleyicisi olan merci olarak belediyenin ilanı ve bina sahiplerinin uyma zorunluluğu ile ilgilidir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, sağlık ve korunum (tehaffuz) konularıyla ilgili otoritenin ilanı bağlamında **kontrol** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Belediyenin sağlık ve korunum (tehaffuz) konularıyla ilgili otorite olarak belediyenin ilanı bağlamında bu konu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.39 81. Madde

Kanunun seksen birinci maddesi, EK1 91. Madde'ye yapılan bir ek dışında aynısıdır ve cezalara dair alt bölümün ilk maddesidir ve inşaata dair izin süreci ve sorumlularıyla ile ilgilidir. Bu maddeye göre, kalfa veya bina sahiplerinin bina konumu ile türünü, katların yüz ölçümü ile cephesi ve cumba ve şehnişinlerin ölçülerini gösterir belgeyi belediyeye vermeleri gereklidir. Başvuruda sunulacak üç boyutlu görünüm ve planlarla birlikte dilekçenin içeriğine aykırı davranılması durumunda ise bina sahiplerinin sorumlu tutulacağı belirtilmiştir. Önceki maddede sadece kalfa veya bina sahiplerinin sorumlu tutulacağı belirtilmişken, yeni halinde yaptırımlar, para cezası, uygunsuz işlerin değiştirilmesi, yapının tatil edilmesi, tekrarlara bağlı olarak artan sürelerde kalfalık yapmanın yasaklanmasına uzanan şekillerde detaylandırılmıştır.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yapılacak binanın ilgili alan hesapları ve çizimleri ile planlama yoluyla denetlenmesi ve uymama durumunda cezalar bağlamında **yaptırım ve kontrol** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Planlamayı gösterir hesap ve çizimler ve uyumsuzluk durumunda getirilen cezalar yoluyla inşaat aşamasına yönelik kontrol sağlamaya yönelik olduğu için bu konuyla ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.40 82. Madde

Kanunun seksen ikinci maddesi, yasak onarımlarla ilgili kısıtlamalara uyulmaması durumunda verilecek cezalarla ilgilidir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, yerden beş arşından daha alçak şehnişin inşası ve geri çekilmesi gereken binalarda kafes içine alınarak yapılcak onarım yasağına uymayanlara verilecek cezalar bağlamında **yaptırım ve kontrol** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bina çıkmalarının sokaktan yüksekliği ve onarım kısıtlamalarına uyulmaması durumunda uygulanacak cezalar yoluyla inşaat aşamasına yönelik kontrol sağlamaya yönelik olduğu için bu konuyla ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.41 84. Madde

Kanunun seksen dördüncü maddesi, EK1'in 93. Maddesi ile aynıdır ve üç boyutlu görünüm ve plana aykırı iş yapılması durumunda dilekçe sahibinden alınacak cezayla ilgilidir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, planlamaya aykırı uygulama yapılması durumunda alınacak ceza yoluyla yaptırım bağlamında **yaptırım ve kontrol** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Planlamaya uygun uygulama yapılmaması durumunda yaptırıma yönelik olduğu için bu konuyla ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.42 85. Madde

Kanunun seksen beşinci maddesi EK1'in 96. Maddesi ile aynıdır ve bina kalfalarınının şartname hükümlerine göre hareket etmelerini sağlamaya yöneliktir. Bina yapımına ilişkin bilgileri belirten söz konusu şartnamenin, yayınlanarak ilan edileceği bilgisi verilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, şartnameye uygun inşaat yapımını şartname çerçevesinde sağlama bağlamında **kontrol** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Bina inşaatını şartname yoluyla kontrol konusu ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.43 86. Madde

Kanunun seksen altıncı maddesi, EK1'in 97. Maddesi ile büyük ölçüde aynıdır ve yaptırım ve kontrolü olan ve olmayan düzenlemelerin ilanı üzerinedir. 1863 tarihli Turuk ve Ebniye Nizâmnâmesi'yle zeyli, 1863 tarihli Her Nevi Ebniyeden Alınacak Harc ve Resm ve Rüsûm-i Keşfiyye Nizâmnâmesi, 1875 tarihli İstanbul, Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Sûret-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme ve 1882 tarihli Ebniye Kanunu, bu düzenlemenin yürürlüğe girmesiyle geçersiz olan düzenlemeler olarak duyurulmuştur.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, inşaat planlama ve yapımını, yasal düzenleme çerçevesinde sağlama bağlamında **kontrol** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Geçerli olan ve olmayan düzenlemelerin duyurulması ve yasal çerçevenin belirlenmesi bağlamında kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.1.44 87. Madde

Kanunun seksen yedinci maddesi, EK1'in doksan sekizinci maddesi ile aynıdır ve bu maddede, düzenlemenin uygulamasında yetkili olarak Dahiliye Nezareti ilan edilmiştir.

İçerdiği ilgili sözcükler sebebiyle **terimler**, bina yapımı ile ilgili nizamnamenin uygulayıcısı olan otoritenin belirtilmesi bağlamında **yaptırım ve kontrol** konusu ile bağlantılıdır. Konu tablosunda belirlenmiş alanlarla ilişkisi aşağıda incelenmiştir.

- **Önleme**

Bu maddede önlemeye dair bahis yer almamaktadır.

- **Yaptırım ve Kontrol**

Düzenlemenin uygulayıcısı kurum yoluyla yaptırım ve kontrol konusu ile ilgilidir.

- **Ayırım**

Bu maddede ayırıma dair bahis yer almamaktadır.

- **Yapısal**

Bu maddede yapısal ile ilgili konularda bahis yer almamaktadır.

- **Kaçış**

Bu maddede kaçışa dair bahis yer almamaktadır.

- **Müdahale**

Bu maddede müdahaleye dair bahis yer almamaktadır.

4.17.2 Ebniye Kanunu 1891 Sözcükleri

4.17.2.1 Sözcük Grupları

1891 tarihli Ebniye Kanunu metninde 'yöneten' tarafındaki kişi ve kurumlar; Bâbıâlî Dersaadet'te, belediye, idâre-i belediyye, devairi belediyye, şehremaneti meclisi; taşrada, mecâlis-i belediyye, idare meclisleri, vâli-i vilayet ve ayrıca devâir-i resmiyye, dahiliye nezâreti (kanunun icrasında memur olarak), kumpanya (gaz borularını içeren ana tesisat inşaat ve tamiratı bahsinde, âit olduğu devâir-i resmiyye ile kumpanyalar) ifadeleri ve yönetilen tarafında ise, eshab, arsa ashabı, arsa sahibi, ashâb-ı emâkin -yerler- ve akarât -akarlar, gayrimenkuller-, ebniye ashabı, ebniye kalfası, eşhas -şahıslar-, kalfa, mutasarrıf (handaki odaların kullanım hakkını elinde tutan kişiler) ifadeleri bulumaktadır.

Bina kullanımı ile ilgili ifadeler, konutla ilgili olarak, bağ köşkü, hâne, sahil ebniyesi, sâhilhâne; ticari ve üretimle ilgili olarak, dükkân, furûht -satış- edilen dükkân, hanlar, fabrika; depolama ile ilgili olarak, hıfz edilen -depolama- dükkân, mağaza ve ebniye-i emîriyye ve hayriyye, ebniye-i emîriyye ve hayriyye merbut -bağlı- emlâk ve akâr ve köprü misillü ebniye, ifadeleri bulunmaktadır.

Tehlikeli olmaları dolayısıyla özel olarak belirtilen, yanıcı madde, ateş ve gece kullanımın söz konusu olduğu ticari, depolama ve üretim işlevlerini barındıran mekânlar; hamam, fırın, ateş kullanılan dükkân, gece iş işlenilen dükkân, dökmeci, demirci, hâne tahtında dükkân, derûnunda ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân, hâne tahtında mağaza, odun konan mağaza (fırın ve hamamlarda kullanılacak odunun konacağı yerlerin kâgir olması gerekliliği bağlamında), kömürcü mağazaları, müskirât mağaza ebniyesi, kereste ve kömür mağazaları, mevâdd-ı müşte'ile hıfz -muhafaza- ve furûht -satış- edilen dükkân ve mağazalar, mevâdd-ı müşte'ile vaz' olunacak mağazalar, kereste ve kömür konulacak mağazalar, müskirât fabrika ebniyesi ve fabrika olarak belirtilmiştir.

Mevâdd-ı müşte'ile olarak anılan yanıcı maddeler, kâğıt, bez, talaş, ot, tahta, fırıncıların kullandığı talaş ve ot ve tahta parçaları olarak örneklendirilmiştir.

Malzemeler, ağaç, ahşap, som taş, taş (ebniyenin üstüne yapılacak tahtapuş ve mehtâbiye döşemesi için), harç/harc, hâlis harc, çamurlu harc, çimento harcı, tuğla, tuğla (ebniyenin üstüne yapılacak tahtapuş ve mehtâbiye döşemesi için), kiremit, tava kiremidi, harc ile bastırılan kiremit (dükkân damları için), çimento, asfalto (üzeri asfaltolu, çatı için) ve metal grubunda, demir, demir hançer, demir kanat, demir kapı, demir kepenk (dökmeci ve demirci fabrika ve dükkânlarıyla mevâdd-ı müşte'ile vaz' olunacak mağazalar için), saç levha), saç tahta (saç kaplı ahşap olduğu düşünülmektedir), saç kaplı kanat ve kepenk (kapılar kanat ve kepenkleri saç kaplı), saç (ebniyenin üstüne yapılacak tahtapuş ve mehtâbiye döşemesi ve ahşap ebniyenin üstüne yapılacak tahtapuş zemini kaplaması için için), maden (mevâdd-ı madeniyye) madenî kaplama (dükkân damları için), demir hançer (etrâf-ı erbaasına her katta demir hançerlerle binaya rabt), ifadeleri bulunmaktadır.

Binanın konstrüksyonu ile ilgili ifadeler; ahşap bina, ahşap ebniye, ahşap hâne, kârgir bina, kârgir dükkân, kârgir mağaza (fırın ve hamamlarda kullanılacak odunun konacağı yerlerin kâgir olmasi gerekliliği bağlamında), nîm-kârgir (sakf üzeri çamurlu harc ile tava kiremidi ferşli olmak üzere), som kârgir (tonozlu veyahud demir kirişli som kârgir), kârgir (kârgir duvar ile tonos kemerli veya demir kiriş ile tuğla ve kemerli (kömürcü mağazaları için, voltalı, kemerli ifadesiyle değiştirilmiş), kârgir tonozlu veya demir kirişli kârgir, dökmeci ve demirci fabrika ve dükkânları için), kâgir ('derûnunda ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz -muhafaza- ve furûht -satış- edilen dükkân ve mağazalar, gerek yalnız olsun, gerek hâne tahtında, demir kirişli ve tuğlalı bulunmuş tonozlu, ve demir kapı ve pencereli kârgir olacak'), temel (zemine kadar olan alt kısım olarak, birinci nev'i, tarîk zeminine değin temel inşa olunduktan sonra), duvar, kârgir duvar, etrâf-ı erbaa duvarları, ifadeleri yer almaktadır.

Bina türlerine bağlı olarak verilmiş duvar kalınlıkları için; 1,5 tuğla duvar (İveBS'de birinci tür, tam kârgir binada tuğla duvar gerekliliği bağlamında, binanın ikinci katının nihayetine kadar), 1 tuğla duvar (İveBS'de brinci tür, tam kârgir binada tuğla duvar gerekliliği bağlamında, üçüncü katı bir tuğla arzında), tuğlanın tûlanisinde (tam tuğla genişliğinin yarısı, IveBS'de brinci tür, tam kârgir binada tuğla duvar gerekliliği bağlamında, ikinci katın yukarısı tuğlanın tûlânîsinde olarak dört parmak

arzında bulunmak üzere hâlis harc ile duvarlı ve potrel demirinden kirişli), ifadeleri kullanılmıştır. Çatıdan yukarı çıkarılan duvarlar için, sakftan mürtefi duvar (ahşap binaların çatı üzerinde ayırımı için parapet olarak, sakftan bir zirâ mürfefi olmak üzere bir tuğla yani sekiz parmak arzında hâlis harç ile duvar) ifadesi yer almaktadır. Ahşap bina yanında yapılması gereken kâgir duvarın binaya bağlanması için kullanılacak bağlantı elemanı için, bağdemir hançer (etrâf-ı erbaasına her katta demir hançerlerle binaya rabt), demir hançer (etrâf-ı erbaasına her katta demir hançerlerle binaya rabt) ifadeleri yer almaktadır. Diğer yapısal kurulumlar ise, hatıl, ağaç hatıl, kiriş, demir kiriş, demir kiriş ile tuğla ve kemer (EK1'deki voltalı ifadesi yerine kemerli kullanılmış), potrel kiriş (potrel demirinden kiriş, IveBS'de brinci tür -tam kârgir- binada tuğla duvar gerekliliği bağlamında), kemer, kemer (ot taşı veya tuğladan kemerli, ocaklar için), kiriş kemer, tonos kemer, tonoz, tonoz (tuğlalı bulunmuş tonozlu), nîm-kavs tuğla kemer döşeme, ve binanın örtüsü olarak, sakf/sakıf (sakf üzeri çamurlu harc ile tava kiremidi ferşli), sakfından mütecâviz duvar (sakfından bir arşını mütecâviz duvar), çatı (isteyenler asfalto yerine ikinci ve üçüncü nevi binalarda gösterilen sûrete tevfikan çatı yaptırmağa mezun olacaklardır) ifadeleri bulunmaktadır.

İstanbul ve Bilâd-ı Selâse ebniyesi alt başlığında, üç tür bina tarifi yer almaktadır. Bu türler ve açıklamaları; birinci nev'i, tam kârgir (Tarîk zeminine değin temel inşa olunduktan sonra her binanın ikinci katının nihayetine kadar etrâf-ı erbaa duvarları lá-ekal birer buçuk ve üçüncü katı bir tuğla arzında olmak ve derûn bölmeleri ikinci kat nihayetine kadar sekiz parmak yani bir tuğla arzında ve ondan yukarısı tuğlanın tûlânîsinde olarak dört parmak arzında bulunmak üzere hâlis harc ile duvarlı ve potrel demirinden kirişli ve derûnları çimento harcıyla nîm-kavs tuğla kemerli ve döşemeli ve sakfı işbu kiriş kemer ile mestur ve üzeri asfaltolu tam kârgir olarak inşa olunacaktır. İsteyenler asfalto yerine ikinci ve üçüncü nevi binalarda gösterilen sûrete tevfikan çatı yaptırmağa mezun olacaklardır.) İkinci nev'i-nîm-kârgir (Íkinci nev'i, kezâlik hâlis harc ile temeli inşa olunduktan sonra ikinci katının nihayetine kadar etrâf-ı erbaa duvarları lâ-ekal bir buçuk ve ikinci ve üçüncü katı bir tuğla arzında bulunmak ve sakfından bir arşını mütecâviz duvarlı ve derûn bölmeleriyle döşeme ve tavan ve sakfı ahşap ve sakf üzeri çamurlu harc ile tava kiremidi ferşli olmak üzere nîm-kârgir olarak inşa olunacaktır.) Üçüncü nev'i-ahşap, temelden sakfa kadar ahsap olarak inşa (Üçüncü nev'i, temelden sakfa kadar ahsap olarak inşa

sakfına ikinci nevide gösterildiği vechile çamurlu harc ile tava kiremidi vaz' ve etrâf-ı erbaasına her katta demir hançerlerle binaya rabtolunmak ve sakftan bir zirâ mürfefi olmak üzere bir tuğla yani sekiz parmak arzında hâlis harç ile duvar yapılacaktr. Ve hatt-ı mezkürun sağ cihetinde kâin mahallâtta ahşap hâne yapmak isteyenlere yapılacak binaların sağ taraflarında kendi arsası olmak üzere sekiz arşın arzında fâsıla olduğu halde duvarsız olarak ahsap ve sekiz arşın arzından dûn veya bir binaya muttasıl olarak inşa olunacak binanın sağ cihetlerine sakftan mürtefi taştan hâlis harcla duvar yapılmak şartıyla ahşap olarak inşasına ruhsat verilecektir.) olarak belirtilmiştir.

Binanın kısımları, mekân ve kurulum olarak kullanılan ifadeler; ‘yer’ başlığı altında, yer (zemin üstü anlamında, irtifâ'i yerden beş arşından ekall), mülk, emlâk, ada (tesviye olunan muhterik bir ada), arsa (ebniyeli ebniyesiz arsa), zemin, sath-ı zemîn (sath-ı zemînden ekalli beş arşın irtifâında), tarîk zemini, sokağın sathı ifadeleri kullanılmıştır.

Bina ve çevresi ile ilgili kullanılan sözcük ve ifadeler, bina (ahşap bina, kâgir bina), yeni-mevcut bina ayırımı bağlamında, müceddeden inşa olunacak ebniye, mevcud ebniye (mevcud olup bu yolda soba ocakları bulunmayan ve yeniden yaptırılması kâbil olmayıp da dışarı çıkarılması zarûrî olan ebniye), geri çekilmeğe mecbur olan ebniye, ifadeleridir. Yol ile bina arakesiti bağlamında kullanılan ifadeler, caddenin yemin ve yesarı (yemin -sağ- ve yesarında -sol- müceddeden inşa olunacak ebniye), hatt (mülk sınırı olarak), muhafaza duvarı (ebniyeli ebniyesiz arsaların muhafaza duvarları), hadd-i istikâmet (katın hadd-i istikameti, zemin katının hadd-i istikâmeti, zemîn üzerindeki katın istikameti, yukarıdaki katların hadd-i istikâmeti), hutût (hatt -çizgi- çoğulu olarak, hutût-ı istikamet üzerinde olan çıkıntılar), hudud (hadd-sınır kökünden, hududu tecavüz etmemek, komşusu hududundaki balkon ve şehnişin, ebniyenin sokak cihetinde bulunan hududu, Şehremânetince gösterilecek sürete tevfikan hududu nihayetine kadar kaldırım ve lâğım yapmağa mecbur olacaklardır) ve sokak üzerinde veya geride olan bina (gerek sokak üzerinde olsun ve gerek geride bulunsun bir binanın yüzü), ifadeleridir.

Binanın üst kısmı ile ilgili ifadeler, ebniyenin üstü (tahtapuş ve mehtâbiyye bahsinde), tahtapuş ve demir çubuk (ahşap ebniyede tahtapuş çevresindeki parmaklık kastediliyor), mehtâbiyye, dam (dükkânların damları), sakf/sakıf, sakftan mürtefi duvar (sakftan bir zirâ mürfefi olmak üzere bir tuğla yani sekiz

parmak arzında hâlis harçla duvar), demir çubuk (ahşap ebniyede tahtapuş çevresindeki parmaklık kastediliyor), ifadeleridir.

Binanın çıkmaları ile ilgili kullanılan sözcük ve ifadeler, çıkma, her katın çıkmaları

cumba ve şehnişin (tarîk-i âmm üzerine yapılacak cumba ve şehnişinler), cumba, şehnişin (sath-ı zemînden ekalli beş arşın irtifâında, tifâ'i yerden beş arşından ekall olan), çarpık şehnişin ve balkon kullanımlarıdır.

Bina çıkıntıları ve zemin altındaki mekânların kullanımından kaynaklanan çukurlarla ilgili kullanımlar; çıkıntı ve çukurlar (merdiven ve basamak ve sed ve mahzen pencereleri ve bodrum gibi çıkıntı ve çukurlar), çıkıntı (hutût-i istikâmet üzerinde olan çıkıntılar, duvara müstenid gaz fenerleri dahi dört arşın irtifâında olup sokağa çıkıntısı dahi iki arşın iki parmak), müdevver yassı sütun kürsü taşı (iki parmak), merdiven, basamak, kapı eşikleri, sed, çukur, mahzen pencereleri (merdiven ve basamak ve sed ve mahzen pencereleri ve bodrum gibi çıkıntı ve çukurlar), pencere pervazı, cam çerçeve (dükkân önlerine vaz' olunan cam çerçeve), parmaklık ve çenber (zemin katların dükkânların pencerelerine konulan demir parmaklık ve çenberler), kepenk (dükkân kepenkleri), saçak, tente, sırık, kol, anahtar (duvara müstenid olan) sırık ve kolları ve kolların anahtarları), askı (dükkân yüzüne asılan askılar), fener (duvara müstenid gaz fenerleri), oluk, yağmur suyu borusu ve sandığı, kullanımlarıdır.

Cephe ve dış duvarlarla ilgili sözcük ve ifadeler; yüz (ebniyenin sokak yüzü, ebniye yüzünün üst katları, ebniyenin sokak yüzünün ikinci ve üçüncü katları, yol ve meydan ve rıhtımlar üzerinde bulunan binaların yüzleri, bina yüzü, binanın diğer yüzleri, han duvarının iç yüzü), cihet (ebniyenin sokak ciheti, binanın sağ cihetleri), duvar (taştan hâlis harcla duvar), dış duvar (etrâf-ı erbaa duvarları), kullanımlarıdır.

Binanın kat ve mekânları ile ilgili kullanımlar; kat (her kat, tarîk-i âmm üzerine yapılacak cumba ve şehnişinlerin her katı, zemin kat, üçüncü kat, ahşap binanın katlarında mufak inşası, ahşap olarak kat ilavesi), bodrum, derun (iç mekân anlamında), mahal, oda (yapılacak katlara oda inşası), matbah (mutfak) kullanımlarıdır.

Duvar ve duvar üzerindeki açıklık kurulumları ile ilgili kullanımlar; duvar (kârgir duvar), derûn bölme, kapı ve pencere (demir kapı ve pencereli, derûnunda ateşle

icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ile hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalar için), kapı, pencere (dükkânların pencereleri), kanat, kepenk ifadeleridir.

Döşeme kurulumu ile ilgili kullanılan sözcük ve ifadeler; taban, zemin (zeytinyağı ve katran vesâir mevâdd-ı müşte'ile-i mâyi'a konulacak mağazaların zemini), zemin (taş ve tuğla ve saç veya harc kullanılacak, kâgir ebniyenin üstüne yapılacak tahtapuş ve mehtâbiye döşemesi kastediliyor, maddenin devamında ahşap binalar için ayrıca bir gereklilik belirtildiği için burada geçen 'ebniye' ifadesinden kâgir ebniye olduğu anlaşılıyor), zemin (ahşap ebniyede tahtapuş zemini, saç olarak), döşeme (derûnları çimento harcıyla nîm-kavs tuğla kemerli ve döşemeli), tavan, binanın üst tabanı, kullanımlarıdır.

Baca, ocak ve tesisatla ilgili kullanılan sözcük ve ifadeler; ocak (derûnunda ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ile hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalar için, ocakları hâric ve dâhile bir gûna mazarratı olmamak üzere fennen tayin olunacak mevkide yapılacaktır), ocak (ebniye dahilinde yapılacak ocaklar), ebniyenin içinde yapılacak ocaklar, kahve ocağı, soba ocağı, ocak önü (soba ve kahve ocağının ön tarafları için, lâ-ekal sekiz parmağa kadar mevâdd-ı madeniyye ile döşenmesi), baca (ocak bacası, aşağıdan yukarıya kadar tuğla veya som taş ve hâlis harc ile, bir ahşap binaya muttasıl diğer bir ahşap binaya yapılacak bacalar, diğer bir ahşap binaya yapılacak bacalar, iki arşın yakın olma durumu), soba borusu, içinden duman geçen boru (soba borularıyla içinden duman geçen borular, ahşapdan altı parmak baîd -uzak- olacaktır), tesîsat, umuma ait gaz borusu, hususî gaz borusu (umuma ait tesisâttan hânelere ayrılan), borunun geçeceği delik (ahşap içinden geçirilecek boruların kutrundan borunun geçeceği deliğin kutru iki parmak vâsi olacak ve deliğin açık kalan mahalli saç levha veya tuğla ile kapatılacaktır), künk (ahsap döşemeden geçecek madenî borular künk içinden geçip arası iki parmak açık bırakılacak) ifadeleridir.

Yollar ve yerleşim dokusundaki açıklıklar bağlamında karşımıza çıkan sözcük ve ifadeler; şehir dokusunda inşaat yasağı olan açıklıklar olarak, meydan, müteaddid yol ağzı, tarîk-i âmm kabîlinden olan rıhtımlar ve bir tarafına ebniye inşa olunabilir tarîk, meydan, umûma ait meydan ve ayrıca, vâsi -geniş- meydan (fırınlarda ve hamamlarda kullanılacak odun ile satılık kerestenin konacağı yer için kâgir binaya alternatif olarak), meydan ve müteaddid yol ağzı yerler, dört yol ağzı, meâbit havluları, han meydanı (oda harici ve hanın meydanında, ahşap ebniye yasağı

bağlamında), menâfi-i âmme için terk olunmuş olan yerler, rıhtım (tarîk-i âmm kabîlinden olan rıhtım) büyük cadde (köşe başlarında bulunan ebniye bahsinde göreceli olarak değerlendirilen), yol, tarîk, tarîk-i âm, ifadeleri bulunmaktadır. Yolların hiyerarşisi, sokakların şeref ve mevkii olarak belirtilmektedir. Yolların G-genişliklerine göre ayırımı, on iki arşın ve daha vâsi yollar, on arşın vüs'atindeki yollar, sekiz arşın vüs'atinde olan yollar, arzı sekiz arşın olan sokaklar, on iki arşından on sekiz arşına kadar, arzı on arşın olan sokaklar, on beş arşından noksan ve yirmi arşından fazla olmayan, arzı on iki arşın olan sokaklar, yirmi arşından noksan ve yirmi beş arşından fazla olmayan, yirmi beş arşından dûn otuz beş arşından fazla olmayan, olarak ifade edilmiştir. Ayrıca genişliği yerine göre belirlenecek yollar 'yerin tanzim ve mevkiinin tahammülüne göre' ifadesiyle belirtilmiştir.

Yollarla ilgili diğer ifadeler; cadde, sokak, çıkmaz sokak (tesviye olunacak harîk mahallerinde bulunan çıkmaz sokaklar, mevkiin iktizasina ve tahammülüne göre ya küşad ya da seddolunacaktır) ifadeleridir.

Bina ya da mekânların birbirlerine olan yakınlıklarından kaynaklanan ayırma mesafelerine dair ifadeler; muttasıl (komşu, yanyana, bitişik), han avlusu açıklığı içindeki iki bina arası (han duvarının iç yüzü ile avludaki bina arasında lâ-ekal sekiz arşın fâsıla (avluya bakan cephesi kastediliyor), cevânib-i erbaasıyla han duvarının iç yüzü arası, hatt-ı mezkürun sağ cihetinde kâin mahallâtta (komşu arsa olarak), duvar ile muhat (derûnunda gece iş işlenilen ve ateş kullanılan dükkânlar için, kâgir olarak belirtilmediği için, ahşap bina çevresindeki duvardan bahsedildiği düşünülmüştür, duvar ile muhat, kapılar kanat ve kepenkleri saç kaplı), fâsıla (ayırma mesafesi anlamında, yekdiğerine muttasıl iki hânenin balkon ve şehnişinleri arasında ekalli dört arşın fâsıla bırakılıp, cevânib-i erbaasıyla han duvarının iç yüzü arasında lâ-ekal sekiz arşın fâsıla bulunacaktır, ahşap binanın sağ cihetinde kâin mahallâtta ahşap hâne yapmak isteyenlere yapılacak binaların sağ taraflarında kendi arsası olmak üzere sekiz arşın arzında fâsıla olduğu halde duvarsız olarak ahşap olarak inşasına ruhsat verilecektir), mahzurdan salim olan yerler (mevadd-ı müşteile vaz edilen mağazalar için konum gerekliliği), ifadeleridir. Yanıcı sıvıların bulunduğu mekân ve yol zemini arasında düşeyde ayırımı sağlayacak kot farkı, derin olmak (zeytinyağı ve katran vesâir mevâdd-ı müşte'ile-i mâyi'a konulacak mağazaların zemininin sokağın sathından ekalli bir

arşın derin bulunması gerekliliği, sokağın sathından ekalli bir arşın derin bulunmak), olarak ifade edilmiştir. Bina içinde boru geçişleri için de ayırım istenmiş, söz konusu boşluğun 'kutr'unun borudan ne kadar daha geniş olması gerektiği ve dolgu malzemesi (ahşap içinden geçirilecek boruların kutrundan borunun geçeceği deliğin kutru iki parmak vâsi olacak ve deliğin açık kalan mahalli saç levha veya tuğla ile kapatılacaktır) tanımlanmıştır. Bacaların çevresinde de benzer şekilde boşluk bırakılarak ayırılması/tecrid edilmesi (ebniye dahilinde yapılacak sâir nevi ocaklar dahi bu sûrete tevfikan yapılacak ve etrafı bir arşın olarak ahşaptan tecrid olunacaktır) istenmiştir.

Yangınla ilişkili konulardan 'ölçü' ile ilgili olarak, 1882 tarihli Ebnye Kanunu metninde olduğu gibi, kullanılacak ölçü birimi 'zırai mimari' olarak belirlenmiş ve 'metre'nin üçte biri ve sekiz milimetreye eşit olacağı (itibar olunan zirâ'-ı mimarî bir metrenin üç rub'uyla sekiz milimetreye müsâvi) belirtilmiştir. Yine bu başlık altında değerlendirilebilecek ifadeler; hesaplamak, mikdar (her katın mikdar-ı sathı), kutr (borunun geçeceği deliğin kutru), vâsi (geniş, boru ve ahşaptaki delik çapı ilişkisi bağlamında), tûl (bulunduğu katın vechi tûlünün sülüsü, katın yüzünün uzunluğunun üçte biri, şehnişin bağlamında, yüzünün ve cumba ve şehnişinlerin tûllleri) kullanımları bulunmaktadır. Bina yüksekliği ölçüm yöntemi olarak sokak yüzü ve üst taban arasındaki mesafe (irtifa'-ı ebniye, binanın irtifâı hadd-ı kânunî, bir bina yüzü ve tarafeyninin irtifâ'ı, binanın yüzü ve tarafeyninin irtifâ'ı zeminden binanın üst tabanına kadar) tarif edilmiştir. EK1'de olduğu gibi eğimli arsalar üzerindeki binalar için yine 'hadd-ı vasat' (yokuşlu arsa üzerine inşa olunacak binanın yüksek tarafıyla alçak taraflarının irtifâında bir hadd-ı vasat alınarak alçak tarafındaki zeminden itibaren binanın irtifâı hadd-ı kânunîyi altı arşından ziyade tecavüz etmeyecek) dikkate alınmıştır. İrtifâ ilgili diğer ifadeler çıkmaların ve çıkıntıların yerden en az yükseklikleri, (şehnişin ve balkon inşası mücaz olup bunlar sath-ı zemînden ekalli beş arşın irtifâında olacak, hutût-ı istikamet üzerinde olan çıkıntılar) yanı sıra, binanın üst örtüsü-baca ilişkisi bağlamında (bacanın irtifâ'ı, ocak bacası binanın damından elkalli iki arşın yüksek olacak) ve binanın üst kısmındaki mekânlarla (tahtapuş ve mehtâbiyyelerin zeminden irtifâı, dam ve tahtapuş ve mehtâbiyyelerin zeminden irtifâı, bina yüzünün irtifâını, altı arşından ziyade tecavüz etmeyecektir) ilgilidir. EK1 Madde 33, TEN Madde 20'de bina cephesinden belli bir miktar yüksekte yapılabilecek bu açık mekânlarla ilgili kurala,

EK2'de yer verilmemiştir. Alt-üst ölçü sınırları ile ilgili ifadeler, dûn (alt sınır olarak, el-yevm mevcud olan şehnişinlerden zeminden irtifâı beş arşından dûn olanlar, yirmi beş arşından dûn otuz beş arşından fazla, binanın irtifâ'ı, arzı on beş arşın veya daha vâsi bulunan caddelerde yirmi beş arşından dûn otuz beş arşından fazla olmayacaktır, sekiz arşın arzından dûn veya bir binaya muttasıl olarak inşa olunacak binanın sağ cihetlerine sakftan mürtefi taştan hâlis harcla duvar yapılmak şartıyla ahşap olarak inşasına ruhsat verilecektir) ve lâ-ekal (en az anlamında, bina çıkıntıları bahsinde, lâ-ekal dört arşın irtifâında bulunmak şartıyla, soba ve kahve ocağının ön tarafları lâ-ekal sekiz parmağa kadar mevâdd-ı madeniyye ile döşenecek, han meydanının ortasına kârgir dükkân inşası caiz olabilir ise de cevânib-i erbaasıyla han duvarının iç yüzü arasında lâ-ekal sekiz arşın fâsıla bulunacaktır, etrâf-ı erbaa duvarları lâ-ekal bir buçuk tuğla arzında), ziyâde (üst sınırdan fazla, fevkalâde büyük caddelerin vüs'ati mevkiinin tahammüİüne göre 20'den 40 zirâ'a kadar ve daha ziyâde olabilecektir, ebniyenin geri çektirilmesinden dolayı sokağa alınacak mahal tamamıyla veya hissesinden ziyade olarak bir taraftan alınmak lâzım geldikde, Boğazici ve Haliç sevahilinde inşa olunacak her nevi bina ve nhtımların hatt-ı müntehadan ziyade denize çıkması memnû'dur, tahtapuş ve mehtâbiyyelerin zeminden irtifâı, bina yüzünün irtifâ'ını, altı arşından ziyade tecavüz etmeyecektir, binanın irtifâı, hadd-ı kânunîyi altı arşından ziyade tecavüz etmeyecek) ifadeleridir.

Duvar kalınlıkları ile ilgili belirtilmiş ölçüler; 1,5 tuğla arzı (duvar için), 1 tuğla = 8 parmak arzı (sekiz parmak yani bir tuğla arzında), tuğlanın tûlânîsi = 4 parmak (duvar için) olarak belirtilmiştir. 1 parmak ölçü zîra'nın 1/24'ü olduğuna göre 758 / 24 = 31,58 mm'e denk gelmektedir. Duvar kalınlıkları ise metrik sistemde ifade edilirse, 1,5 tuğla duvar için 378,99 mm, 1 tuğla duvar için (8 parmak) 252,66 mm ve yarım tuğla duvar (tuğlanın tûlânîsi - 4 parmak) 126,33 mm'e denk gelmektedir. Metinde duvar kalınlıkları ölçüleri üzerinden çıkan tuğla boyutları, Çiftçi, A., ve Yergün, U.'nun çalışmalarında (2012) 'Tuğla boyutlarının 9-13,5 (en) x18-27 (boy) x 3-8,5 (yükseklik) cm aralığında değiştiği görülmektedir' olarak belirttikleri tuğla boyutları ile uyumludur.

Metinde bahsi geçen belgeler; resm-i mücessem -üç boyutlu çizim-, payanda, istidânın mündericâtı (dilekçenin içeriği ile ilgili olarak), şartnâme (ebniye-i

umûmiyyenin -binaların genelinin- suver-i inşâiyyesini mübeyyin -açıklayıcı- neşr ü ilan olunacak şartnâme), belgeleridir.

Metindeki tehlikeli işlev ve maddeler; ateşle icrâ-yı sanat (tehlikeli işlev olarak), mevâdd-ı müşte'ile (yanıcı madde, kâğıt ve bez parçaları ve fırıncıların kullandığı talaş ve ot ve tahta parçaları ve mevâdd-ı müşte'ile vaz' olunacak mağazalar, mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalar, zeytinyağı ve katran vesâir mevâdd-ı müşte'ile-i mâyi'a konulacak mağazaların zemini), müskirat (tehlikeli madde olarak alkollü içki), kereste (yanıcı içerik olarak, fırınlarda ve hamamlarda kullanılacak odun ile satılık kereste) ifadeleri bulunmaktadır. Güvenli yer için; 'mahzurdan salim yer', sağlıkla ilgili kurallar ve koruma tedbirleri için ise, 'kavâid-i sıhhiyye ve tehaffuziyyece lüzum görülecek tedâbir' ifadeleri kullanılmıştır.

Düzenleme, uygunluk ve istisnalarla ilgili ifadeler; ahkâm (hükümler), kânun, kânunen, nizâmnâme, kararlaştırılmış (kararlaşmak, kararlaştırılmak, istikameti kararlaştırılıp haritası tanzim olunmuş, hatt-ı istikâmetleri kararlaşan sokaklar), şart (hadd-i kânuniye tecâvüz etmemek şartıyla), hasbe'l-nizâm (hasbe'n-nizâm olarak yazım hatasıyla basılmış), mücebince (kânun mûcebince), tevfikan (ikinci ve üçüncü nevi binalarda gösterilen sûrete tevfikan), tatbikan (işbu Ebniye Kânunnâmesine tatbikan), hadd-i kânuni (hadd-i kânuniye tecâvüz etmemek şartıyla), ittibâ (uyma, tabi olma, işbu kavâide ittibâa mecbur), şartname ahkamına tevfik (ebniye-i umûmiyyenin -binaların geneli- suver-i inşâiyyesini mübeyyin -açıklayıcı- neşr ü ilan olunacak şartnâme ahkâmına tevfik-i hareket etme zorunluluğu), müstesnâ (istisnai durumlar için, dışında, hariç anlamında), dilediği gibi yaptırabilmek (binanın sokak tarafı dışındaki diğer yüzleri için), bilâ-kayd ü şart (hiçbir şarta bağlı olmadan, Boğaziçi'nin sahil ebniyesiyle bağ köşkleri için) ifadeleridir. Metinde 'münfesih' (feshedilmiş) olarak belirtilen belgeler; 1863 tarihli Turuk ve Ebniye Nizâmnâmesi'yle zeyli, 1863 tarihli Her Nevi Ebniyeden Alınacak Harc ve Resm Nizâmnâmesi ve Rüsûm-i keşfiyye hakkında nizâmnâme, 1875 tarihli İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de yapılacak ebniyenin sûret-i inşâiyyesine dair nizâmnâme ve 1882 tarihli Ebniye Kânunnâmesi'dir ve 'işbu kânunun tarih-i neşrinden itibaren münfesihtir' şeklinde belirtilmiştir.

Aykırılık ve yasaklarla ilgili ifadeler; memnû (tamirât-ı memnû'a), külliyyen memnû, mugayir-i nizam, tecavüz (ebniyenin sokak cihetinde bulunan hududunu tecavüz) ifadeleridir.

Cezalandırma için ‘mücâzat’ sözcüğü kullanılmaktadır. Değişiklik olduğu zaman ek vergi söz konusudur (bina resmi alındıktan başka, her bir kazânın -yargı ile ilgili- vaz'ı için bin ve tamir veya tebdili -değiştirme- halinde dahi iki yüz elli kuruş resm alınacaktır).

Mugayir-i nizâm olduğu tahakkuk eylediği sırada ‘cezâyı nakdî’ söz konusudur.

Bina katlarının cephe, cumba ve şehnişin için hesap edilen miktarları gösteren belgelerdeki bilgiler, kalfa ve bina sahiplerini bağlamaktadır. Başvuruya aykırılık durumunda cezâ-yı nakdî söz konusudur. Başvuru dilekçesi içeriğine ve dayanak olan üç boyutlu çizime aykırı iş yapma anlamında, ‘resm-i mücessem, payanda, istidânın mündericâtı hilâfında ameliyat icra eylemek’ ifadesi kullanılmıştır.

Başvuru belgeleri içeriğine aykırı iş yapılması durumundaki para cezası ‘cezâ-yı nakdî’, bir altından beş altına kadar olarak belirtilmiş, bunun yanı sıra, tâdil -değiştirme- ve tesviyeye -düzeltme- mecbur olunduğu vurgulanmıştır. Söz konusu uygunsuzluğun giderilmemesi durumunda ‘inşaatın tatil edilmesi’, sonraki aşamada, üçüncü defa başvuru belgerindeki içeriğe aykırılığa yeltenilmesi durumunda ‘bir sene müddetle kalfalıktan men' yaptırımı belirtilmiştir. Başvuru belgerindeki içeriğe aykırı olma durumunda binanın sahibi için cezalandırma, dilekçe ile ödenenden başa bir misli olarak ‘cezâ-yı nakdî’ olarak açıklanmıştır. Tamirat yasağına (Madde 47 ve 48’deki) aykırı iş yapılması durumunda ise, ‘tamirât-ı memnû'ayı icraya mütecâsir olan kalfalar’ için birinci defasında, ‘mimarlıktan altı ay müddetle men', ikinci defasında ‘mimarlıktan bir sene müddetle men' ve üçüncü defasında, ‘mimarlıktan üç sene müddetle men' cezaları belirtilmiştir.

Hârik ve ateşle ilgili sözcük ve ifadeler; ateş, harîkin men-i vukûu tedabiri, harîkdan mukaddem -öncelikli- yol ve harîk mahalleri, ifadeleridir.

4.17.2.2 Niceliksel Özellikler

Kullanım yoğunluğu: Kullanım yoğunluğuna bağlamında 1891 tarihli Ebniye Kanunu metni içerisinde kullanılan sözcükler en yoğun kullanımdan en az yoğun kullanıma göre sıralandığında, zirâ 54, ebniye 37, sokak 32, inşâ/inşa 25, binâ 24,

kat 22, ahşap 17, taraf 16, irtifâ, parmak, zemin 15, istikâmet 14, arz ve vüs'at 13, demir, duvar, kadar, tuğla, yüz 12, harç-harc ve kâgir-kârgîr 10 kere kullanılmıştır.

9 kere kullanılan sözcükler, boru, dükkân;

8 kere kullanılan sözcükler, icrâ, memnû, nev' - nevi, sakf - sakıf, şehnişin - şahnişin , tecâvüz;

7 kere kullanılan sözcükler, ahkâm, cadde, mağaza, mevki, meydan, tamir, tâyin, üzere, yer;

6 kere kullanılan sözcükler, belediye, derun, gerek, gösterilmek, hal, hâlis, harita, her, kiriş, mevad, ocak, vâsi;

5 kere kullanılan sözcükler, baş, câiz, cihet, çıkındı / çıkıntı, çıkma, defa - def'a, ekalli - akalli, had, kânun, kapı, kemer, lâ-ekal - lâakal, mahal, sûret, şart, tâmîrat, tarîk, tevfik / tevfikan, üzeri, yol;

4 kere kullanılan sözcükler, balkon, fazla, geçmek 2/38, göre , han, hâne , hat, kalfa, kepenk, lağım, lâzım gelmek, mecbur olmak, mevcut - mevcud olmak, mikdar - miktar, ön, pencere, resm - resim 8/8, sac - saç, sağ, satıh - sath, soba, tanzim, taş, tesviye (tesfiye), tonoz, üzerinde, vaz olunmak - vaz edilmek, yapılmak, yaptırmak/yaptırılmak, ziyâde;

3 kere kullanılan sözcükler, âit - âid, ara, arsa, baca, devâir, döşeme, dûn, eshab - eshap - ashap - ashab, etrâf-ı erbaa, fabrika, fâsıla, gaz, geri çekilmek - girü çekilmek, hakkında , hudud-hudut, iç, iktizâ etmek, îtibâren, kalmak , kiremit, konmak, mâdenî (2), mâdeniyye (1), men', misillü, muhterik, muttasıl, mücaz, müceddeden, müştail, nihâyet 1/3, pencere, rabtedilmek - raptedilme, resm - resim 7/8, rıhtım, sahip, sene, sınıf, sona / sonra, tahammül, tarafından, taşra, tavan, tecdîd, temel, tul, umûmi/umûmiyye, üst, üzerine, vech - veçh - vecih, yalnız, yukarı, yüksek;

2 kere kullanılan sözcükler, açık, ada, akar, alçak, almak, altun - altın, ameliyat, ana, arz, asfalto, ateş, Bâbıâlî, bağ, başka, bed', bedel, beher, beyân (olunmak - edilmek), bırakılmak, bir(er) buçuk, bölme, bulunmak, büyük, cezâ, çıkmaz, dâhil, dam, delik, dört yol ağzı, elyevm, emlâk, etraf, fevkalâde, fırın, geçirmek, göstermek, hamam, harîk, hasb, her biri, heyet, hilâf, husûsî, içün - için, idâre,

inşaat, istemek, istidâ - istid'â, istîzan, iş'ar, kabil, kanat, kanunen, kânûnî, kararlaşmak, kararlaştırmak, kavâid, kereste, kol, köşk, kullanmak, kuruş, kutr - kutur, levha, lüzum, meclis, menâfi-i amme (umûmiyye), mübeyyin , mücebince - mûcibince, mücessem, müddet, mürtefi, müstenid - müstenit (olmak), müstesnâ, mütecâsir, nakdî, neşr - neşir, nezâret, nîm, nizam, noksan, oda, odun, ot, parça, payanda, sâir, seddolunmak - seddedilmek, sırık, som, su yolu, tâbi olmak, tâdil, taht, tahta, tahtapuş - tahtaboş, tamâmen , tarîk-i âm, tedâbir, terketmek - terkeylemek, umum, velhâsıl, vermek, yapmak, yeniden , yine;

1'er kere kullanılan sözcükler ise, kâmilen , ağaç , akârat, alelumum, anahtar, ancak, ârâ, asılmak, askı, aşağı, ay, ayrı ayrı, ayrılmak, baid, basamak, bastırmak, bâzı, beyn, bez, bilâ-kayd ü şart, bilcümle, bodrum, Boğaziçi, bu, cam, cârî (olmak), cereyan etmek - eylemek, cevânib-i erbaa, cumba, çamur, çamurlu, çarpık, Çarşamba Karakolu, çatı, çenber - çember, çerçeve, çıkarmak, çimento, Çinili Hamam Caddesi, Çörekçi Kapısı, çubuk, çukur, dâhil olmak, dâhiliye, değin, demirci, derecât, derece, derin (bulunmak), dışarı, diledigi gibi, dokunmak, dolayı, dökmeci, dördüncü, döşemek, döşenmek, duman, ekal - akal, ekseriyet, emâkin, emîriyye, eşhas, eşik, evvel, fen, fener, fenniyye, ferş edilmek (olunmak), fırıncı, füruht, gece, geçmek 3/38, geri, gûnâ- gûne, hadd-i vasat, halinde (dahi), hâliyle, hançer, hareket, hâricî, hâriç - hâric, hâriç olmak, hatkıl / hatıl , havl, hayriyye, hedm, her kangı / herhangi, hesaplamak, hey'et-i asliyye, hıfz, hiçbir, hîn, hisse, Horhor Caddesi, husûsiyet, hutut, hüküm - hükm, îcab - îcap, îcâbat, içinde, îlân, ilâve, inşâiye, iskele, istîfâ - istifâ, istimlâk, iş, işlemek, îtibar, ittibâ, kâdime, kafes, kâğıd - kâğıt, kahve, kâide, kâin, kalfalık, kanûnnâme, kapatmak/kapatılmak, kaplamak, kaplı, karar, kasaba, katran, kavs - kavis, kazâ, kendi, kezalik, kırk beş derece (de bulunmak), komşu, kömür, kömürcü, köprü, köşe başı , kulak, kullanılmak, kumpanya, külliye, külliyen, künk, kürsü taşı, küşâde - güşâde, lağvolunmak - lağvedilmek, Langa Caddesi, Langa Yenikapısı, lede'l-hâce , mahallât, mahzen, mahzur, makûle, masraf, matbah / mutfak, mâyi, mazarrat, me'mur - memur, meâbid - maâbid, mebhus, mecâlis, mehtâbiyye, merbut, merdiven, mesîre, mestur , metre, meyil, mezkûr, mezun (olmak) , mıhlanmak, mîmarlık, misl - misil, mm (milimetre), muaf, muayyen, mugâyir, muhâfaza, muharrer, muhat, mukannen, mutâbık, mutasarrıf, mübâşeret, mücâzat, müdevver , mülk, mündericat - münderecat, münfesih, münhasıran - munhasıran, münkasım -

münkasim, müntehî, mürtefi, müsâvî, müskirat, müteaddid - müteaddit, mütecâviz, nihâyet 3/3, nisbet, nizâ, oluk, olur ise olsun (ne olursa olsun), ora, orta, ölçülmek, para, pervaz, putrel, resmiyye, rubu - rub', ruhsat vermek, rüsum, saçak, sâhil, sâhilhâne, sâlim, Samatya Caddesi, sanat, sandık, sıhhiyye, sıra, sol, su, suver, sülüs, sütun, şartnâme, şehir - şehr, şehremâneti, şeref, şey, taayyün - teayyün, taban, tağyir, tahakkuk, tahmin etmek, tahvil, taksim, taksim etmek, talaş, tam, târih, tatbik, tatbîkan, tâtil etmek, tebdil, tebeyyün, tecrid - tacrit, tehaffuz - tahaffuz, tenkis, tente, terk, tesîsat - te'sîsat, tevsi, tezyid - tezyit, tûlânî, uhde, Unkapanı, Unkapanı Köprüsü, usûl, uzak, uzunluk, üç, vâki olmak, vâli, vesîle, veya, vilâyat, vilâyet, vukû, vukû bulmak, yağmur, yakın olmak, yanında, yâni, yapıştırmak, yassı, yazılmak, yekdîğer-yekdiğeri, yemin, yerine , yesar, yokuşlu, yol ağzı, yürütmek, zarûret, zarûrî, zeytin yağı, zikrolunmak - zikredilmek, zîr, zirâ-i mi'mârî, zuhur (etmek) sözcükleridir.

5
1848 İLE 1891 YILLARI ARASINDA OSMANLI'DAKİ RESMİ DÜZENLEMELERDE YANGIN VE TERMİNOLOJİSİ ANALİZİ

Osmanlı'da yangınla ilgili yapılan düzenlemeler, şehir ölçeğinde, bina ölçeğinde ya da yangınla mücadele alanlarında görülür. Şehir ölçeğindeki düzenlemelerin büyük bölümü sokak ya da yolların düzenlenmesi ile ilgilidir. Yangınla ilgili en erken ve yaygın tedbirlerin başında, sokaklarla ilgili olanları yer alır. Gerek genişletme gerek organik yapıdan gridal düzene yaklaştırma çabaları gibi görünen 'düzeltme' çabaları ya da çıkmaz sokakların yok edilmesi gibi planlama çabalarının çok sayıda örneklerine rastlamak olasıdır. Bu düzenlemeler, sokakların genişletilmesi, sokakların düzeltilmesi (ya da doğrultu kazandırılması), çıkmaz sokakların iptali gibi şekillerde ortaya çıkmıştır.

Aşağıdaki tablolarda (Tablo 5.10-Tablo 5.26) tez kapsamında incelenen 17 metnin her madde/bend/paragrafının, yangın öncesi, yangın anı ve müdahale aşamalarından hangileri ile ilişkili oldukları, gerekçeleri belirlenerek verilmiştir.

5.1 Konular

Metinlerin içeriği analiz edildiğinde, dönemin yangın güvenlik anlayışının ve bilinç düzeyini açık ve keskin olarak göstermek mümkün olmuştur. Binaların strüktürel olarak, kullanıcılara ve işlevlere, mekânların içeriklerine bağlı olarak şekillenen tehlike sınıflarının ayırt edildiği açıktır. Bu sınıflandırmalara göre de önleyici ya da yayılmayı kontrol altına almaya yönelik tedbirlerin dönem şartlarında mümkün olacağı sınırlarda tanımlandığı görülmektedir. Sınıflandırmalar ve standartlaşmaya yönelik tanımlamalar ile aşağıdaki yapının varlığından söz edilebilir.

5.1.1 Ebniye Nizamnamesi 1848 Konuları

Metnin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analizi 4.1.1 bölümünde yer almaktadır. Tüm bendlerin konularla ilgili tablosu aşağıda (Tablo 5.7) verilmiştir.

Tablo 5.7 Ebniye Nizamnamesi 1848 (EN1) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1.	Bend	+			+			+
2.	Bend	+			+			+
3.	Bend	+		+	+			+
4.	Bend	+		+	+			+
5.	Bend	+		+	+			+
6.	Bend	+			+			+
7.	Bend	+			+			+
8.	Bend							
9.	Bend	+		+				
10.	Bend	+		+	+			
11.	Bend	+			+			
12.	Bend							
13.	Bend							
14.	Bend	+		+		+		
15.	Bend	+		+		+		
16.	Bend	+	+		+	+		
17.	Bend	+	+		+			
18.	Bend	+	+		+			
19.	Bend	+	+	+	+			
20.	Bend	+	+	+				
21.	Bend	+	+	+		+		
22.	Bend	+		+	+	+		
23.	Bend	+		+		+		
24.	Bend	+	+		+	+		
25.	Bend	+			+			
26.	Bend							
27.	Bend	+	+	+	+	+		
28.	Bend	+		+	+			
29.	Bend							
30.	Bend	+		+	+	+		+

Tablo 5.7 Ebniye Nizamnamesi 1848 (EN1) konu tablosu (devamı)

EN1 Toplam		25	8	15	19	9	0	8
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			
	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal						
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış						
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme						

5.1.2 Ebniye Beyannamesi 1848 Konuları

1848 tarihli Ebniye Beyannamesi metninin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analizi 4.2.1 bölümünde yer almaktadır. Tüm paragrafların konularla ilgili tablosu aşağıda (Tablo 5.8) verilmiştir.

Tablo 5.8 Ebniye Beyannamesi 1848 (EB) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1.	Paragraf	+				+		
2.	Paragraf	+				+		
3.	Paragraf	+				+		
4.	Paragraf	+				+		
5.	Paragraf	+				+		
6.	Paragraf							
7.	Paragraf	+				+		
8.	Paragraf	+				+		
9.	Paragraf	+				+		
10.	Paragraf	+				+		
11.	Paragraf	+				+		
12.	Paragraf	+				+		
13.	Paragraf	+				+		

Tablo 5.8 Ebniye Beyannamesi 1848 (EB) konu tablosu (devamı)

14.	Paragraf	+				+		
15.	Paragraf	+				+		
16.	Paragraf	+		+		+		
17.	Paragraf	+				+		
18.	Paragraf	+		+		+		
19.	Paragraf	+		+	+	+		
20.	Paragraf	+	+	+		+		+
EB Toplam		**19**	**1**	**4**	**1**	**19**	**0**	**1**
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			
	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal						
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış						
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme						

5.1.3 Ebniye Nizamnamesi 1849 Konuları

EN1 ve EN2 detaylı olarak karşılaştırıldığında metinlerin büyük oranda örtüştüğü görülmektedir. Yangın güvenliği açısından yarısından fazlasında değişiklik olmamış, üçte birden fazla oranda yangın güvenliğini arttırıcı değişiklikler yapılmış, göz ardı edilecek miktarda da planlamayı rahatlatıcı değişiklik gerçekleşmiştir.

Metin içeriğinin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analiz için 4.3.1 bölümünde yer verilmiş olup, aşağıda tüm paragrafların konulara göre içeriğinin özet tablosu (Tablo 5.9) verilmiştir.

Tablo 5.9 Ebniye Nizamnamesi 1849 (EN2) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1.	Bend	+			+			+
2.	Bend	+			+			+
3.	Bend	+		+	+			+
4.	Bend	+		+	+			+
5.	Bend	+		+	+			+
6.	Bend	+			+			+
7.	Bend	+			+			+
8.	Bend							
9.	Bend	+		+				
10.	Bend	+		+	+			
11.	Bend	+			+			
12.	Bend							
13.	Bend							
14.	Bend	+		+		+		
15.	Bend	+	+			+		
16.	Bend	+		+		+		
17.	Bend	+	+		+	+		
18.	Bend	+	+	+	+	+		
19.	Bend	+	+	+		+		
20.	Bend	+	+		+	+		
21.	Bend	+	+	+		+		+
22.	Bend	+	+		+			
23.	Bend	+	+		+			
24.	Bend	+	+	+	+			
25.	Bend	+	+	+				
26.	Bend	+	+	+		+		
27.	Bend	+			+	+		
28.	Bend	+		+		+		
29.	Bend	+	+		+	+		
30.	Bend	+			+			
31.	Bend	+	+	+	+	+		

Tablo 5.9 Ebniye Nizamnamesi 1849 (EN2) konu tablosu (devamı)

32.	Bend	**+**		**+**	**+**			
33.	Bend							
EN2 Toplam		**29**	**13**	**16**	**20**	**13**	**0**	**8**
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			
	<Yangın Öncesi>		Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal					
	<Yangın>		Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış					
	<Müdahale>		Yapısal, Kaçış, Söndürme					

EN1'den EN2'e geçişte yangın güvenliği arttırılan maddeleri özetlenecek olursa:

10. ve 26. Maddelerde izin verilen bina yükseklikleri azaltılmıştır. 3. Eksen - Yükseklik ile ilgili güçlendirici niteliktedir.

11. Maddede malzeme kısıtlaması, ayırma ve sınırlama tedbirleri arttırılmıştır. 4. Eksen - Sınırlandırma / Ayırma ile ilgili güçlendirici niteliktedir.

13. Maddede kâgir han ve haneler için belirlenmiş ayırma duvarı için kâgir ifadesi kaldırılarak tüm binaları kapsar nitelikte gereklilik genişletilmiştir. 4. Eksen - Sınırlandırma / Ayırma ile ilgili güçlendirici niteliktedir.

24. Maddede Yapımına izin verilecek cumbaların sadece demir parmaklıklı ve sac örtülü olması ile ilgili ifade yeterli görülmeyip, cumba desteğinin de demir olması gerektiği belirtilmiştir. Maddede yapılan değişiklik, 4. Eksen - Sınırlandırma / Ayırma ve 3. Eksen - Dayanım / Strüktür ile ilgili güçlendirici niteliktedir.

31. Maddede bodrumların giriş kapılarının ve açıklıklarının kontrolü ile ilgili tedbirler arttırılmıştır. Maddede yapılan değişiklik, 4. Eksen - Sınırlandırma / Ayırma ile ilgili güçlendirici niteliktedir.

1848 tarihli ilk Ebniye Nizamnamesinde bulunmayan ve 1849 tarihli Ebniye Nizamnamesine eklenen beş maddede ise durum şöyledir:

15. Madde, 18. Madde, 21. Madde 4. Eksen - Sınırlandırma / Ayırma ile ilgilidir.

19. Madde ve 20. Madde yapısal sınıflandırma sebebiyle Eksen 1 - Terimler, tanımlar kapsamına girer.

5.1.4 Harîk Vûk'uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat 1854 Konuları

Metnin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analizi 4.4.1 bölümünde yer almaktadır. Tüm paragrafların konularla ilgili tablosu aşağıda (Tablo 5.10) verilmiştir.

Tablo 5.10 Harîk Vûk'uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat 1854 (HVZ) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1.	Prgrf	+						+
2.	Prgrf	+						+
3.	Prgrf	+						+
4.	Prgrf	+						+
5.	Prgrf	+						+
6.	Prgrf	+						+
7.	Prgrf	+						+
8.	Prgrf	+						+
9.	Prgrf	+						+
10.	Prgrf	+						+
11.	Prgrf	+						+
12.	Prgrf	+						+
13.	Prgrf	+						+
14.	Prgrf	+						+
15.	Prgrf	+						+
HVZ Toplam		15	0	0	0	0	0	15
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			

	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme

5.1.5 Devâ'ir-i Belediyyeden Altıncı Da'ire İ'tibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dâ'iresi'nin Nizam-ı Umumisi Konuları

Osmanlı İmparatorluğu'nda yerel yönetimlerin organizasyonunu ve işleyişini düzenleyen 1857 Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme içerisinde, Devâ'ir-i Belediyyeden Altıncı Da'ire İ'tibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dâ'iresi'nin Nizam-ı Umumisi alt başlığında belirli bir bölge ile sınırlandırılmış olsa da yangına müdahale konusunda görevlendirilecek tulumbacılara yer verilmiş ve tulumba maddesi için bir kanunname tertip edileceğinden bahsedilmiştir.

Metnin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analizi 4.5.1 bölümünde yer almaktadır. Tüm maddelerin konularla ilgili tablosu aşağıda (Tablo 5.11) verilmiştir.

Tablo 5.11 Devâ'ir-i Belediyyeden Altıncı Da'ire İ'tibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dâ'iresi'nin Nizam-ı Umumisi (DBA) konu tablosu [Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 1857 (DBT) içinde]

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1-72.	Madde							
73.	Madde	+						+
74.	Madde	+						+
75-94.	Madde							
DBA Toplam		**2**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**2**
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			
	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal						
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış						
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme						

5.1.6 Zokaklara Dair Nizamname 1859 Konuları

Metnin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analizi 4.6.1 bölümünde yer almaktadır. Tüm bendlerin konularla ilgili tablosu aşağıda (Tablo 5.12) verilmiştir.

Tablo 5.12 Zokaklara Dair Nizamname 1859 (ZDN) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1.	Bend	+			+	+		
2-14.	Bend							
15.	Bend	+		+				
16.	Bend	+		+				
17-20.	Bend							
21.	Bend	+						+
22.	Bend	+						+
23.	Bend	+	+	+				+
24.	Bend	+	+	+				+
25.	Bend							
26.	Bend	+	+	+				+
27.	Bend	+	+	+				+
28.	Bend	+	+					+
29.	Bend	+	+					
30.	Bend	+	+					+
31.	Bend	+	+					+
32.	Bend	+	+					
33-35.	Bend							
36.	Bend	+	+					
37.	Bend	+	+		+			+
38-50.	Bend							
51.	Bend	+		+		+		
52.	Bend	+	+	+				
53.	Bend	+	+	+				

Tablo 5.12 Zokaklara Dair Nizamname 1859 (ZDN) konu tablosu (devamı)

54.	Bend	+	+	+				
55.	Bend	+	+	+				
56.	Bend							
57.	Bend	+	+					
58.	Bend				+			
59.	Bend	+	+					
60.	Bend	+		+				
61-85.	Bend							
86.	Bend	+	+		+	+		
87.	Bend	+				+		
88.	Bend	+	+	+				
89-101.	Bend							
102.	Bend	+		+	+			
103.	Bend	+		+				
ZDN Toplam		**29**	**19**	**15**	**5**	**4**	**0**	**10**
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			

	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme

5.1.7 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1861 Konuları

1861 tarihli Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât metninin içeriğinin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analize 4.7.1 bölümünde yer verilmiştir. Aşağıda tüm maddelerin konulara göre içeriğiine ait tablo (Tablo 5.13) verilmiştir.

Tablo 5.13 Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1861 (DBÇ) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1-4.	Madde							
5.	Madde	+	+					+
6-18.	Madde							
19.	Madde	+		+				
20-36.	Madde							
DBC Toplam		**2**	**1**	**1**	**0**	**0**	**0**	**1**
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			
	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal						
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış						
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme						

5.1.8 Her Nev'i Ebniyyeden Alınacak Harç ve Rûsûmât Nizâmnâmesi 1863 Konuları

1863 tarihli Her Nev'i Ebniyyeden Alınacak Harç ve Rûsûmât Nizâmnâmesi metninin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analiz 4.8.1 bölümünde yer almaktadır. Tüm maddelerin konularla ilgili tablosu aşağıda (Tablo 5.14) verilmiştir.

Tablo 5.14 Her Nev'i Ebniyyeden Alınacak Harç ve Rûsûmât Nizâmnâmesi 1863 (HNE) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1.	Madde							
2.	Madde	+			+			
3-12.	Madde							
HNE Toplam		1	0	0	1	0	0	0
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			
	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal						
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış						
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme						

5.1.9 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863 Konuları

1863 tarihli Turuk ve Ebniye Nizamnamesi metninin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analiz 4.9.1 bölümünde yer almaktadır. Tüm bendlerin konularla ilgili tablosu aşağıda (Tablo 5.15) verilmiştir.

Tablo 5.15 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863 (TEN) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1.	Madde	+			+			+
2.	Madde	+			+			+
3.	Madde	+			+			+
4.	Madde	+			+			+
5.	Madde	+			+			+
6.	Madde	+			+			+
7-9.	Madde							
10.	Madde	+			+			+
11-14.	Madde							
15.	Madde	+			+			
16.	Madde	+			+			
17.	Madde	+			+			
18.	Madde	+		+	+			
19.	Madde	+			+			
20.	Madde	+				+		
21.	Madde	+				+		
22.	Madde	+				+		
23.	Madde	+				+		
24.	Madde	+	+	+	+			
25.	Madde	+	+		+	+		
26.	Madde	+	+			+		
27.	Madde	+		+	+	+		
28.	Madde	+	+					
29.	Madde	+	+	+				
30.	Madde							
31.	Madde	+		+	+			+
32.	Madde							
33.	Madde	+		+				
34.	Madde							
35.	Madde							
36.	Madde	+	+	+	+	+		+

Tablo 5.15 Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863 (TEN) konu tablosu (devamı)

37.	Madde	+			+			
38.	Madde							
39.	Madde	+		+	+	+		+
40.	Madde							
41.	Madde							
42.	Madde	+		+	+			+
43.	Madde	+		+				
44.	Madde	+		+				
45.	Madde	+		+				
46.	Madde							
47.	Madde							
48.	Madde	+		+				
TEN Toplam		**32**	**6**	**13**	**20**	**9**	**0**	**11**
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			

	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme

5.1.10 lslâhât-ı Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866 Konuları

1866 tarihli lslâhât-ı Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme metninin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analiz 4.10.1 bölümünde yer almaktadır. Tüm bendlerin konularla ilgili tablosu aşağıda (Tablo 5.16) verilmiştir.

Tablo 5.16 Islâhât-ı Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866 (ITK) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1.	Bend							
2.	Bend							
3.	Bend	+			+			
4.	Bend	+		+		+		
5-15.	Bend							
ITK Toplam		**2**	**0**	**1**	**1**	**1**	**0**	**0**
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			
	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal						
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış						
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme						

5.1.11 Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 1867 Konuları

1867 tarihli Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât metninin içeriğinin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analize 4.11.1 bölümünde yer verilmiştir. Aşağıda tüm maddelerin konulara göre içeriğiine ait tablo (Tablo 5.17) verilmiştir.

Tablo 5.17 Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 1867 (DBM) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1-7.	Bend							
8.	Bend	+						+
9.	Bend							
1.	Bend	+			+			+
2-4.	Bend							
5.	Bend	+						+
6-16.	Bend							
DBM Toplam		**3**	**0**	**0**	**1**	**0**	**0**	**3**
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			
	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal						
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış						
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme						

5.1.12 Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870 Konuları

1870 tarihli Etmekçilik Hakkında Nizamname metninin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analiz 4.12.1 bölümünde yer almaktadır. Tüm bendlerin konularla ilgili tablosu aşağıda (Tablo 5.18) verilmiştir.

Tablo 5.18 Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870 (EHN) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1-28.	Madde							
29.	Madde	+		+				
30.	Madde	+			+			
31.	Madde		+		+			
32.	Madde							
33.	Madde		+		+			
EHN Toplam		**2**	**2**	**1**	**3**	**0**	**0**	**0**
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			
	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal						
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış						
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme						

5.1.13 İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapilacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme'nin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875 Konuları

1875 tarihli İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapilacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme'nin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi metninin içeriğinin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analize 4.13.1 bölümünde yer verilmiştir. Aşağıda tüm maddelerin konulara göre içeriğiine ait tablo (Tablo 5.19) verilmiştir.

Tablo 5.19 İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme'nin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875 (İBD) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1.	Paragraf	+	+	+	+	+		
2.	Paragraf	+	+	+		+		
IBD Toplam		2	2	2	1	2	0	0
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			
	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal						
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış						
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme						

5.1.14 İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme 1875 Konuları

1875 tarihli İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme metninin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analiz 4.14.1 bölümünde yer almaktadır. Tüm bendlerin konularla ilgili tablosu aşağıda (Tablo 5.20) verilmiştir.

Tablo 5.20 İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme 1875 (İBN) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
	Önsöz	+						
1.	Madde		+	+	+	+		
2.	Madde	+	+		+	+		
3.	Madde	+	+	+		+		
4.	Madde	+	+	+	+	+		
5.	Madde	+	+	+	+	+		
6.	Madde	+	+	+	+			
7.	Madde							
8.	Madde	+	+	+				
IBN Toplam		7	7	6	5	5	0	0
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			

	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme

5.1.15 Ebniye Kanunu 1882 Konuları

1882 tarihli Ebniye Kanunu metninin içeriğinin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analize 4.15.1 bölümünde yer verilmiştir. Aşağıda tüm maddelerin konulara göre içeriğiine ait tablo (Tablo 5.21) verilmiştir.

Tablo 5.21 Ebniye Kanunu 1882 (EK1) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1.	Madde	+			+			+
2.	Madde	+			+			+
3.	Madde	+			+			+
4.	Madde	+			+			+
5.	Madde	+		+	+			+
6.	Madde	+		+	+			+
7.-8.	Madde							
9.	Madde	+			+			+
10.	Madde	+		+				+
11.	Madde	+			+			+
12.-20.	Madde							
21.	Madde	+			+			+
22.-23.	Madde							
24.	Madde	+		+	+	+		+
25.	Madde							
26.	Madde	+			+			
27.	Madde	+			+			+
28.	Madde	+			+			
29.	Madde	+			+			
30.	Madde	+		+	+			+
31.	Madde	+			+			
32.	Madde							
33.	Madde	+	+			+		
34.	Madde	+	+			+		
35.	Madde	+	+			+		
36.	Madde	+	+			+		
37.	Madde	+	+			+		
38.	Madde	+	+		+			
39.	Madde	+	+		+			
40.	Madde	+	+		+			
41.	Madde	+	+	+	+			

Tablo 5.21 Ebniye Kanunu 1882 (EK1) konu tablosu (devamı)

42.	Madde	+	+	+	+	+		
43.	Madde	+	+		+	+		
44.	Madde	+	+		+	+		
45.	Madde	+	+		+	+		
46.	Madde	+	+					
47.	Madde	+	+	+				
48.	Madde							
49.	Madde	+		+	+			
50.	Madde	+		+	+			+
51.	Madde	+		+	+			+
52-55.	Madde							
56.	Madde	+			+			+
57-78.	Madde							
79.	Madde	+	+			+		
80.	Madde	+		+		+		
81.	Madde	+				+		
82.	Madde	+				+		
83.	Madde	+		+	+	+		
84.	Madde	+	+			+		
85.	Madde	+	+					
86.	Madde	+			+			
87.	Madde	+			+			
88.	Madde	+		+		+		
89.	Madde	+	+		+	+		
90.	Madde	+	+					
91.	Madde	+		+				
92.	Madde							
93.	Madde	+		+				
94-95	Madde							
96.	Madde	+		+				
97.	Madde	+		+				
98.	Madde	+		+				
Geçici	Madde							
EK1 Toplam		**53**	**20**	**19**	**32**	**18**	**0**	**16**

	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme

5.1.16 Men-i Harîk Hakkında Nizâmnâme 1891 Konuları

1891 tarihli Men-i Harîk Hakkında Nizâmnâme metninin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analiz 4.16.1 bölümünde yer almaktadır. Tüm bendlerin konularla ilgili tablosu aşağıda (Tablo 5.22) verilmiştir.

Tablo 5.22 Men-i Harîk Hakkında Nizâmnâme 1891 (MHHN) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1.	Madde	+						+
2.	Madde	+	+	+				+
3.	Madde	+	+	+				+
4.	Madde	+	+					
5.	Madde	+		+				
6.	Madde	+	+	+				
7.	Madde	+	+	+				
8.	Madde	+		+				
MHH Toplam		**8**	**5**	**6**	**0**	**0**	**0**	**3**
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			
	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal						
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış						
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme						

5.1.17 Ebniye Kanunu 1891 Konuları

1891 tarihli Ebniye Kanunu metninin içeriğinin ilişkili olduğu konulara dair detaylı analize 4.17.1 bölümünde yer verilmiştir. Aşağıda tüm maddelerin konulara göre içeriğiine ait tablo (Tablo 5.23) verilmiştir.

Tablo 5.23 Ebniye Kanunu 1891 (EK2) konu tablosu

Konular / Bend Madde Paragraf		Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme
1.	Madde	+			+			+
2.	Madde	+			+			+
3.	Madde	+			+			+
4.	Madde	+			+			+
5.	Madde	+		+	+			+
6.	Madde	+		+	+			+
7.-8.	Madde							
9.	Madde	+			+			+
10.	Madde	+		+				+
11.	Madde	+			+			+
12-19.	Madde							
20.	Madde	+			+			+
21.-22.	Madde							
23.	Madde	+		+	+			+
24.	Madde							
25.	Madde	+			+			+
26.	Madde	+			+			+
27.	Madde	+			+			
28.	Madde	+			+			
29.	Madde	+		+	+			+
30.	Madde	+			+			
31.	Madde							
32.	Madde	+	+			+		
33.	Madde	+	+			+		
34.	Madde							
35.	Madde	+	+			+		
36.	Madde	+	+		+			
37.	Madde	+	+		+			
38.	Madde	+	+		+			
39.	Madde	+	+	+	+			
40.	Madde	+	+	+	+	+		

Tablo 5.23 Ebniye Kanunu 1891 (EK2) konu tablosu (devamı)

41.	Madde	+	+		+	+		
42.	Madde	+	+		+	+		
43.	Madde	+	+		+	+		
44.	Madde	+	+					
45.-46.	Madde							
47.	Madde	+		+	+			
48.	Madde	+		+	+			+
49-52.	Madde							
53.	Madde	+			+			+
54.	Madde							
55.	Madde	+		+				
56-75.	Madde							
76.	Madde	+		+		+		
77.	Madde	+				+		
78.	Madde	+		+		+		
79.	Madde	+	+		+	+		
80.	Madde	+		+				
81.	Madde	+		+				
82.	Madde	+		+				
83.	Madde							
84.	Madde	+		+				
85.	Madde	+		+				
86.	Madde	+		+				
87.	Madde	+		+				
	Muvakkate							
EK2 Toplam		**44**	**13**	**19**	**28**	**11**	**0**	**16**
			<Yangın Öncesi>					
					<Yangın>			
					<Müdahale>			
	<Yangın Öncesi>	Önleme, Yaptırım / Kontrol, Yapısal						
	<Yangın>	Sınırlandırma / Ayırma, Yapısal, Kaçış						
	<Müdahale>	Yapısal, Kaçış, Söndürme						

5.2 Sözcük ve Kavramlar

5.2.1 Kişi ve Kurumlar

5.2.1.1 Yönetenler

Yönetenler ve yönetilenler olarak iki ana gruba ayrılan kişi ve kurumlar, tüm metinler çerçevesinde, yönetenler olarak alfabetik sırayla şu şekildedir;

adam (tulumbalarının beheri ili yirmibeş neferden ziyâde tulumbacı gitmeyüb bundan ziyâde adam götürülecek olur ise)

altıncı daire, alâmetli hamal , alâmetsiz hamal, Bâbıâlî, Bâbıâlî (Dersaadet'te), baltacı, bekçi (mahalle bekçisi), bekçi (çarşu bekçileri), belediye devairi belediye, beşeri süvâri, bâb-ı zâbtiyye teftîş müdir ve muavini, dahiliye dairesi, dahiliye nezâreti ('kanunun icrasında memurdur'), daire meclisi (dâire-i belediyye meclisi), daire müdürü, Dersaadet ve taşra dairei belediyeleri merkezleri ve mülhakatları, Dersaâdet, devairi belediyye, devairi belediyye (Dersaadet'te), devlet, devâir-i resmiyye, devâ'ir-i belediye meclisleri, değnekçi (hamal esnafı içerisinde kethüda-esnaf koordinasyonunu sağlayan görevli), dâ'ire- i belediyye mühendishânesi, dâ'ire-i belediyye, ebniye meclisi, ebniye ve turuk-ı amme me'mûrları, Erkân-ı Harbiyye zâbitânı (komisyon maiyyetinde bulunacak Erkân-ı Harbiyye zâbitânıyla ebniye ve harîk memur ve mühendislerinden tertib ve terkib olunacak bir heyet-i müfreze), hamal, hamalbaşı, hey'et-i umûmiyye (danıştay genel heyeti), hükûmet idare meclisleri (taşra), idare meclisleri (taşralarda mecâlis-i belediyyenin karar ve iş'ârı üzerine) (sokaklann tayin-i vüs'ati yetkisi), idâre-i belediyye, irade-i seniye, kancacı, kethüdâ, kethüdâ ve yiğit başıları, komisyon (lslâhât-ı Turuk Komisyonu), kumpanya (âit olduğu devâir-i resmiyye ile kumpanyalar), kâimmakam, livâ meclisleri, mahalle bekçisi, mahalle imamı, mahalle muhtarı, mahalli mahkemesi (taşralarda), me'mûr, meclis (dâ'ire-i belediyye meclisi), meclis (erbab-ı ebniyeden oluşturulan ebniye meclisi), meclis-i belediyye, meclis-i beledî, meclis-i umumi, meclis-i vâlâ, mecâlis-i belediyye (taşra), memur, mühendis, memur, belediye memurini, memur, memurlar, memurîn memur, memurin, merkez-i beledi, meçhûlü'l-ahvâl kesan (bilinmeyen kimseler), me'mur/memur, mutasarrıf, muteberanı ahalii mahalle, muâvin, mücerreb ve mâhir adamlar (tecrübeli ve becerikli), müddeiumumilik (savcılık), müdür, müfettiş, mühendis, nefer teftîş me'mûru, nefer, neferat, nezaret (su nezareti), nöbetçi saka, nöbetci olmayan saka, ocak süpürücüsü, piyade, piyâde neferleri, re'y-i rezîn-i isâbet-karîn-i hazret-i Sadâret-penâhîleri (padişah), saka, süvari, tanzimât dairesi, ticaret nezâreti, tulumbacı, tulumbacı başı, tulumbanın re'is ve efrâdı (kişiler), vezâif dâiresi, vâli-i vilâyet (taşra'da), vülât (valiler), yiğit başı, zabit, zabtiye, zabtiye müdir ve muavini, zabtiye nezâreti, zabtiye, âsâkir-i zabtiyye, âsâkir (askerler), zâbitân ve müfettişler, zâbıta, zâbitan, âdem ('Harîk tulumbalarıyla balta ve kanca ve koğalar içün bir

mahall-i mahsûs ittihâz olunub ve üzerine mahsûsan bir âdem t'ayîn edilüb'), ŞûrâyıDevlet (Devlet şûrâsı, danıştay), şahıs/şahs, şehremaneti meclisi, şehremâneti

5.2.1.2 Yönetilenler

Yönetenler ve yönetilenler olarak iki ana gruba ayrılan kişi ve kurumlar, tüm metinler çerçevesinde, yönetilenler olarak alfabetik sırayla şu şekildedir;

aceze, aceze ve fukara ('aceze ve fukaranin teshîl-i havâyicine, geçimlerinin kolaylaştırılmasına'), ahâli, akrabâ, arsa ashâbı, arsa sahibi, ashâb-ı emâkin, ashâb-ı emâkin (yerler) ve akarât (akarlar, gayrimenkuller), ashabının fakr u zarûreti ciheti, ashap, sâhip, bânî, boğaçacı (poğaçacı), dükkâncı, dülger, ebniye ashâbı, ebniye bina edenler, ebniye kalfası, ebniye yapacaklar, ebniyenin kalfası, erbab-ı ebniye, erbâb-ı ihtikâr (vurguncu), eshab, eshab (ashâb-ı mülk), eshab, ashab, eshab/sahip, eshâb-ı büyüt, eshâb-ı büyût ve dekâkin tarafları, eshâb-ı emlâk, eshâb-ı emlâki, esnaf, esnaf (külliyetli ateş ile icrâ-yi sanat eden), esnaf ('sanatları iktizâsınca zarurî dükkânlarında yatar kalkar kabilinden olanların ustaları ve işçileri'), eşhas (şahıslar), eşhas (şahıslar, ebniye-i emîriyye ve hayriyyeye merbut eşhas uhdesindeki emlâk ve akâr), fabrikacı, fırıncı, fukarâ, fukarâdan kimseler, halk, hamalbaşı, hâne sahibi, hânelerine tulumba almak isteyenler, harîk mahallinde hânesi bulunan ehibbâ ve akrabasına gelenler, her sınıf tabea ve kesân (hâne inşasına muktedir olacak her sınıf tabea ve kesân), hırsız ve yankesici (halkın eşyasını hırsız ve yankesicilerden vikaye -korumak-), i'âne (yardım) içün gelenler, işçi, kahveci, kalfa, kalfa (kalfa işbaşısı), kalfa/ebniye kalfası, kârgir bina inşa edenler, kârgir inşaâtına mütehammil olan/olmayan ashab (için özel izin 'o misillü mahallerdeki binaların bi'l-istîzân şerefsâdır olacak irâde-i seniyye ahkâmına tevfikan bi'l-istisna meşrûtan ahsap yapılması câiz olacaktır, M.80'), kimse (haklarında şüphe hasıl olan hariçten sair kimse), komşu, mal sahibi, meçhûlü'l-ahvâl kesan, mutasarrıf (handaki odaların kullanım hakkını elinde tutan kişiler), mutasarrıf (hanlarda, bir mal yâhut mülkün sâhibi, mâliki olup kullanma hakkını elinde bulunduran kimse, müstecir (kiracı), müstecir (kiracı, harîk mahallerinde olan arsalara sahibleri veyahûd icâra (kiraya) verilecek müste'cirleri), müşteri, müteallikat ve atıbbâ, mütecâsirlar (ruhsatsız inşaat yapmaya cesaret edenler), nisvân (kadınlar, yaparım diyerek aldatmasına mebnî başlatarak sonraları iddiâ-yı ziyân ile bir takım kisânın ve belki aceze ve nisvânın canlarını yakmak cihetiyle),

sahib, sahib (ahşap hanenin sahibi), sâhib/eshab, sâhib-i mülk, sahip, sakin (harîk zuhur eden hane ve ebniyei sairenin derununde sakin olanlar), salaş inşâ edenler (Şehremaneti cânibinden ruhsat tezkeresi almaksızın salaş -gecekondu- inşâ edenler), seyirci, seyirci, şahıs (harîka sebep olan şahıs), tab'a/tebaa ve kesân (kimseler, beş yüz kese akça kıymetinden ziyade hâne inşasına muktedir olacak her sınıf tabea ve kesân), tebaa (sınuf-u tab'a-yı saltanat-ı seniyye), tebaa (tab'a-i saltanat-ı seniye), tebea - tebaa - teb'a - tab'a tebea (han inşasına muktedir olacak her sınıf tebea) usta virgü verenler.

5.2.2 Kullanım

Kullanımlarla ilgli metinlerdeki ifadeler, ‘Genel Kullanımlar’ ve yangınla ilgili diğerlerinden daha tehlikeli olduğu için ek tedbirler gerektiren ‘Özel Kullanımlar’ olarak iki gruba ayrılarak verilmiştir. İncelenen metinlerde, yabancı elçiliklerin kullanımı ya da binalara dair ifade yer almamaktadır. Metinlerde, askeri cephanelik benzeri ordunun kullanımında olan binalarla ilgili ifadeye rastlanmamıştır. Halktan yardıma ihtiyaç duyan kesimlere hizmet eden yetimhane (dârüleytam) ya da aciz kimseler için (dârülaceze) gibi kullanımlar detaylandırılmamıştır. Genel olarak, ‘ebniye-i hayriyye’, ‘ebniye-i umûmîyye (ebniye-i umûmîyye yani ebniye-i hayriyye ve mîrîyye)’, 'ebniye-i âliye' ve 'ebniye-i emîriyye' ifadeleri kullanılmıştır. Bununla birlikte halkın güvenliğinin önemi ve toplumda kollanması gereken kişilere özel istisnalardan bahislere rastlamak mümkündür.

5.2.2.1 Genel Kullanım

Bina kullanımları genel ve tehlikeli olmaları sebebiyle özel olarak iki ana gruba ayrıldığında genel kullanımlar, alfabetik sırayla şu şekildedir;

balo, bağ köşkü, bağ köşkü (İstanbul ve Beladı Selase'de ahşap istisnası), belirsiz, berber, cami, cesimce binalar (büyükçe binalar, ticaret mevkii olan cesimce binalar), câmi, câmi ve medrese ve müberrât-ı sâire (hayrat ve hasenat yapıları), dekâkin (dükkânlar), depolama, dükkân, dükkân (alışveriş ve zanaate özel, ahz u i'tâ ve sanâyie mahsus), dükkân (müstakil dükkân), dükkân, dükkân (3 kısım olarak sınıflandırma), dükkân (hane altı esnaf), dükkân (mahalle arası), dükkân (tek, üzerinde hane olmadığı halde), dükkân (yeni), ebniye-i emîriyye, ebniye-i emîriyye ve hayriyyeye merbut emlâk ve akâr, ebniye-i hayriyye, ebniye-i mîrîyye, ebniye-i umûmîyye (ebniye-i umûmîyye yani ebniye-i hayriyye ve mîrîyye), ebniye-i âliye,

ebniye-î âlîye-i mirîye, esnaf dükkânı (sıva mecburiyeti var), ev, fabrika, furûht, (satış) edilen dükkân, hamamdan mâ'adâ teferruât-ı sâ'ire , han, han (kebîr han),, han (tebberruan li'l-vakf yaptırılan), han (yeni), hane, hanenin ve teferruâtı, hanlar, hastahâne (memleket hastahânesi), hân, hâne, hâne hamamları, hâne tahtında yapılacak dükkân ve imalhâne -karışık kullanım-, hâne ve sâir ebniye, hıfz edilen (depolama) dükkân, imalhâne (fabrika vesaire bilcümle), imalhâne (fabrika vesâir bilcümle imalhâne), karakol (zabtiye karakolhânesi), karakolhâne, konak, konut, kömürcü mağazası, köprü misillü ebniye, lokanta, mahsûsan yapılacak dükkân ve imalhâne -karışık olmayan 'single use' kullanım -, mağaza, medrese, mekteb, meyhâne, müştemilât, odasız dükkân (üzerinde kat olmayan odalı ve odasız kârgir dükkânlar), sahil ebniyesi, sahil ebniyesi (İstanbul ve Beladı Selase'de ahşap istisnası), sayfiye, sâhilhâne, sâhilhâne (konut), taht-ı zeminde (zeminin altında) taş mağazalar, tebberruan li'l-vakf yaptırılan bina (bağış olarak), ticaret (mevkii olan cesîmce binalar), ticaret (olan mahaller), ticaret mevkii olan binalar, ticaret olan mahaller, ticari ve üretim, ticârethâne, türbe, yalı (önünde tarîk-i amme olmayan yalılar), zabtiye karakolhânesi, zabtiye merkezi, çarşu/çarşı, çarşı (büyük), çarşı (mahalle arası), çarşı, büyük çarşu, çeşme.

5.2.2.2 Özel Kullanım

Bina kullanımları genel ve tehlikeli olmaları sebebiyle özel olarak iki ana gruba ayrıldığında özel kullanımlar, alfabetik sırayla şu şekildedir;

ahz u i'tâ ve sanâyie mahsus demirci ve dökmeci dükkânları, ahşap hane (külliyyetlü talaş ve kuru ot ve sa'ir müstaid-nâr eşya bulunduran), anbar (gerek ticaret için ve gerek hamam ve fırınlarda kullanılmak üzere içine odun ve odun kömürü ve kereste vaz' olunan anbarlar), ateş ist'imâli (kullanma, derûnunda ateş ist'imâli lâzım gelen bi'l cümle dükkânlar), ateş kullanılan dükkân, ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân, ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen mağaza, demir fabrikası (külliyetli ateş ile icrâ-yı sanat edilen veya ahz u i'tâ ve sanâyie mahsus), demirci (fabrika ve dükkân), derûnunda ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen, dükkân, değirmen, değirmen (değirmen ve fırınların etraf-ı selâsesi kârgîr duvar olacaktır), dökmeci, dökmeci (fabrika ve dükkân), dökmeci ve demirci fabrika ve dükkânları, dükkân ('imâlâtı ateşe muhtaç olan esnaf dükkânı'), dükkân ('öteden beri mâruf ve mâlum olduğu üzere esnaftan sanatları iktizâsınca zarurî

dükkânlarında yatar kalkar kabilinden olanlar), dükkân (ateşle me'lûf esnaf dükkânları), dükkân (demirci dükkânı, külliyetli ateş ile icrâ-yı sanat edilen veya ahz u i'tâ ve sanâyie mahsus), dükkân (derûnunda giceleri iş işlenilen ve ateş ist'imâli lâzım gelen bi'l cümle dükkânlar), dükkân (derûnunda mevâdd-ı müşte'ıle hıfzolunanlar), dükkân (dökmeci dükkânı, külliyetli ateş ile icrâ-yı sanat edilen veya ahz u i'tâ ve sanâyie mahsus), dükkân (esnaf, imalatı ateşe muhtaç, ateşle melûf çalışan), dükkân (hâne tahtında), dükkân ve mağaza (hâne tahtında), dükkân (derûnunda ateşle icrâ-yı sanat edilen, kahve dükkânı), dükkân (derûnunda ateşle icrâ-yı sanat edilen, kalaycı dükkânı), dükkân (derûnunda ateşle icrâ-yı sanat edilen, çilingir dükkânı), esnaf (İmâlâtı ateşe muhtaç olan esnaf), fabrika, fabrika (harîk zuhûru yahud patlamak tehlikesi olan... Fabrikalar), fabrika -derûnunda gece iş işlenilen ve ateş kullanılan dükkân), fırun/fırın, fırunlar, hamamlar ve fabrikalar ve derûnunda giceleri iş işlenilen ve ateş ist'imâli lâzım gelen bi'l cümle dükkânlar, fırın (derûnunda gece iş işlenilen ve ateş kullanılan dükkân), fırın (değirmen ve fırınların etraf-ı selâsesi kârgîr duvar olacaktır), gaz ve sair mevaddı müşteilenin Iüzumundan ziyade bulundurulduğu mahal, gece iş işlenilen dükkân, giceleri iş işlenilen (derûnunda giceleri iş işlenilen bi'l cümle dükkânlar), hamam, hamam (derûnunda gece iş işlenilen ve ateş kullanılan dükkân), han meydanında dükkân (mutasarrıfların ekseriyet-i ârâsıyla han meydanının ortasına kârgir dükkân inşası caiz olabilir ise de cevânib-i erbaasıyla han duvarının iç yüzü arasında lâ-ekal sekiz arşın fâsıla bulunacaktır), harîktan sâlim mağaza, kahve ocakları, kereste ve kömür mağazaları, konak ocakları, kömürcü mağazaları, mangal ile idare olunan kahvehâneler (sıva mecburiyeti var), mağaza (-fırın ve hamamlarda kullanılacak odunun konacağı yerlerin kâgir olmasi gerekliliği bağlamında), mağaza (bodrum ve emsâli, külliyyetlü talaş ve kuru ot ve sa'ir müstaid-nâr eşya bulunduran), mağaza (hâne tahtında), mağaza -yanıcı madde (kağıt, bez, talaş, ot ve tahta), kereste ve kömür konulacak mağazalar- kâğıt ve bez parçaları ve fırıncıların kullandığı talaş ve ot ve tahta parçaları, mevâdd-ı müşte'ile hıfz (muhafaza) ve furûht (satış) edilen dükkân ve mağazalar, mevâdd-ı müşte'ile vaz' olunacak mağazalar, mutfak (matbah), münasebetsiz yer, müskirat dükkân ve mağazaları, müskirât fabrika ebniyesi, müskirât mağaza ebniyesi, ocak, ocak (kahve ocağı), tehi kalan hane ve mesakin (boş kalan hane ve meskenler), ticaret mahalleri (mağaza gibi mevki-i vâridât ve ticaret olan mahaller), timurcu dükkânı, timurcu fabrikası, yanıcı madde, ateş, gece kullanımın söz konusu olduğu ticari, depolama ve üretim işlevlerini

barındıran mekânlar, zeytinyağı ve katran vesâir mevâdd-ı müşte'ile-i mâyi'a konulacak mağazalar.

5.2.3 Malzeme

Metinlerde geçen malzemeler şu şekildedir:

ahşab, ahşab (ahşab bina, ahşab dükkân, ahşab hâne, mertek) , ahşab (ağaç ve tahta vesâ'ir ahşab şeyler), ahşab (direk), ahşab (taban), ahşap, alçı, alçı (muhâfaza dıvarlarının hatıl, tuğla ve her nev'i taş ve alçı ve benzeri şeylerle tamiri), asfalto (üzeri asfaltolu, çatı için), ağaç , ağaç (direk), ağaç (mevsimde kat' olunmamış ağaç), bakır (tam kâgir binanın duvar bahsinde, kenar ve zıvana ve hâtılı), bağdadi sıva, beğlik tuğla (bitişik beylik tuğla, 'kârgir bina inşasında hâne ve dükkân vesâirenin çatıları kaplama üzerine kuru kuruya birbirine mülâsık beğlik tuğla ferşolunduktan sonra onun üzerine kiremit bastırılacak', boru, boya (hânelerin etrafında olan kaplamaların boyalı bulunmasından ve yaz günleri kuruyup yanmağa ziyade müstait olmasından neş'et eylediğinden), cam, ceviz, dahili bölme ve döşemeler ahşap, demir, demir ('Sirkeci İskelesi'nden Kadirga Limanı'na kadar mümted olacak büyük tarîkın iki başlarına müsâdif olan surun yirmişer zirâ' arzında hedm ve küşadıyla demir kapılar ve yanlarına parmaklık yaptırılması'), demir (demir hançer), demir (demir parmaklık, saçakları demir saçtan, demir hatıllı, demir destekli, demir balkon), demir (kanat), demir (kanat, parmaklık ve çenberler), demir (kapı ve kepenk), demir (kapılarıyla kepenkleri, mevâdd-ı müşte'ile vaz' olunacak mağazalar için), demir (kapısı ve kepengi, dökmeci ve demirci fabrika ve dükkânları için), demir (tam kâgir binanın duvar bahsinde, kenar ve zıvana ve hâtılı), demir hançer (etrâf-ı erbaasına her katta demir hançerlerle binaya rabt), demir çubuk (parmaklıklı korkuluk kastediliyor), derz ve badana (derz ve badana misillü cüz'î tersîmât -çizimler-), gülgen, gülgenden (ahşap ebniyede, çerçeve için), halis harç, harç, harc (hâlis harc), harc ile kiremit bastırmak (dükkân damları için), harç, harç (halis harç), harç (hâlis harç), harç (kumlu harç), harç (çamurlu harc), harç (çimento harcı), harç, hâlis harç, harç-harc, horasan, horasan (ince horasan), hurda taş (tam kâgir binada, iki tarafı som olup da derûnu hurda taşlarla imlâ -doldurma- için), hâlis harc (halis harç ile sıva mecburiyeti, esnaf dükkânları ve mangal ile idare olunan kahvehâneler için iç tavan-duvar sıva mecburiyeti, 'ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazaların gayri esnaf dükkânları ve mangal ile idare olunan kahvehâneler

madde-i mezkûre şerâitinden müstesna tutulacak ise de derûnları ve tavanları hâlis harc ile sıva olunacaktır. M.90), hâlis hare (taş parçaları, duvarların arasına harçla birlikte doldurulan taş parçaları), hâlis harç, ince kum, karma (kompozit), kereste, kereste (mevsimsiz kereste), kestâne (ahşap ebniyede, çerçeve için), keten katığı, kiremit, kiremit (tava kiremidi), kiremit, harc ile bastırılan kiremit, kireç, kireç (süzme kireç), kireç (toz kireç), kum, kum (ince kum), kum (tatlı su kumu), kâgir, kârgir (demir kirişli ve tuğlalı bulunsun tonozlu ve demir kapı ve pencereli), künk, maden (mevâdd-ı madeniyye), madenî bir şey ile kaplama (dükkân damları için), metal, meşe, meşe (ahşap ebniyede, çerçeve için), mâdeni (şahnişin için tamiri bahsinde, madenî ve ahşap taban ve taş ile tamir), mâdenî, mâdenî (direk), mâdenî (taban), ot taşı, Rumeli kızanlığı, sac (ahşap üzerine kaplama olarak), sac (boru),, sac (tahtabuş döşemesi), sac (tavan), sac (zemin), sac (çatı örtüsü, siper), sac – saç, Sakarya kızanlığı, saç (ahşap ebniyenin üstüne yapılacak tahtapuş zemini kaplaması için), saç (ebniyenin üstüne yapılacak tahtapuş ve mehtâbiye döşemesi için), saç (kaplama), saç (saç levha), saç boru, saç kaplı (kapılar kanat ve kepenkleri saç kaplı), saç kaplı kapı, kanat ve kepenk, saç tahta (karma malzeme, kompozit), saç tahta (sac ile kaplanmış tahta), saç tahta (saç kaplı ahşap), sert ağaç (33. Madde, Hamur tekneleri meşe ve ceviz ve gülgen ve sa'ir sert ağaçdan olacak ve bunlar fırunun ağzından la-ekall (en az) iki metro uzakda bulunacakdır), som taş, süzme kireç, sıva, sıva (ahşap olarak inşası tecviz (uygun) olunan binaların dışarısını kaplama veya sıva olarak inşa), sıva (Bağdadî üzeri halis harc ile sıva, 'yapılacak hânelerin cümlesinin yüzleri ve arka tarafları ve açık bulunur ise cihât-ı erbaası Bağdâdî üzerine hâlis harç ile sıva olacak'), sıva (horasan ve süzme kireç veyâhud ince kum ve keten katığıyla), tahta (boyalı tahta), tahta (duvar kaplaması), tahta (kaplama), tahta (kiremit tahtı çam tahtası), tahta (kiremit tahtı çap karasu tahtası), tahta (perestli ve lâmalı tahta kaplama), tahta (çıralı hardat tahtası kaplama), taş, taş (bayağı taş -tam kâgir bina, gövde duvarı içinde-), taş (bulunmuş taşlar), taş (ebniyenin üstüne yapılacak tahtapuş ve mehtâbiye döşemesi için), taş (küfegi taşı), taş (siyah taş), taş (som taş), taş (yontma taş), taş (âdi taş), timur (direk), timur (parmaklık), timur kapak (31.Madde: Yevmiye kullanılacak odunları koymak içün fırun ocağının altında fırunun derinliği boyunda timur (demir) kapaklı ve kapalı bir mağaza yapılacakdır.), toprak (metânet-i kârgîre halel irâs edeceğinden asla ve kat'â toprak karıştırılmaması), tuğla, tuğla (battal tuğla), tuğla (ebniyenin üstüne yapılacak tahtapuş ve mehtâbiye döşemesi için), tuğla (Kârgir binaların etrâf-ı

erbaası taştan veyahud hâlis harç ile tuğladan yapılmak bi't-tabi taht-ı mecbûriyyette ise de dahilî bölme ve döşemelerinin ahşap olması câizdir.), tuğla (yeni tuğla), yağhane, yenidünya, yollama, âdi yenidünya (payanda için), çakıl (-adi duvar içi dolgu olarak- nohut kadar veya daha kabaca çakıl), çamurlu harç (çatı için, 'Kârgir bina inşasında… samanlı çamur harc üzerine kiremit ferşedilecek'), çimento, çıralı hardat tahtası (ahşap bina duvar kaplaması için), çıralı mesned koğuşu (kiremit tahtı için).

5.2.4 Bina

5.2.4.1 Konstrüksyon

Binanın strüktür ve konstrüksyonuyla ilgili kullanılmış terim ve ifadeler şu şekildedir:

ahşap ebniye, ahşab bina / ahşap bina, ahşab dükkân, ahşab hâne, ahşab inşası, ahşabdan ebniye, ahşap (dükkânlar), ahşap dükkân (ruhsat şartı, mevcut ahşap hânenin tahtına derûnunda ateşle icrâ-yı sanat olunmamak ve mevâdd-ı müşte'ıle hıfzedilmemek şartıyla, derûn ve birûnunu ve tavanını Bağdadî üzerine hâlis harc ile sıvalatılarak), ahşap dükkân, ahşap ebniye, ahşap han, ahşap hane, ağaç hatıl, bağdadî, Birinci nev'i (Birinci nev'i, tarîk zeminine değin temel inşa olunduktan sonra her binanın ikinci katının nihayetine kadar etrâf-ı erbaa duvarları lá-ekal birer buçuk ve üçüncü katı bir tuğla arzında olmak ve derûn bölmeleri ikinci kat nihayetine kadar sekiz parmak yani bir tuğla arzında ve ondan yukarısı tuğlanın tûlânîsinde olarak dört parmak arzında bulunmak üzere hâlis harc ile duvarlı ve potrel demirinden kirişli ve derûnları çimento harcıyla nîm-kavs tuğla kemerli ve döşemeli ve sakfı işbu kiriş kemer ile mestur ve üzeri asfaltolu tam kârgir olarak inşa olunacaktır. İsteyenler asfalto yerine ikinci ve üçüncü nevi binalarda gösterilen sûrete tevfikan çatı yaptırmağa mezun olacaklardır), bâlâ kârgîr ebniye (kâgir yüksek bina), bölme duvar (ebniyenin bölmeleri), büsbütün kâgir, dayanım (sene cinsinden belirtilen), demir hançer (etrâf-ı erbaasına her katta demir hançerlerle binaya rabt), demir kenar ve zıvana (som taştan gövde duvarının kenar ve zıvanası ve hâtılı demirden mâmul), demir kiriş, demir kiriş ile tuğla ve kemerli (EK1'deki voltalı ifadesi yerine kemerli kullanılmış), demir kiriş ile tuğla ve voltalı, Derece-i Rabia (-IV. Derece, âdi hükmünde-), Derece-i Salise (-III. Derece-), Derece-i Sâniye (-II. Derece-), Derece-i Ûla (-I. Derece-), direk, dolma (ebniyenin cevânib-

i erbaası tuğla ile dolma), dolma (zemin için, sonradan dolma), duvar, duvar (bayağı taştan moloz duvar), duvar (kâgir), duvar (kaplama yerine dolma duvar), duvar (som olmayarak âdi hükmünde olan), duvar (tuğla duvar), duvar (yalnız köşeleri som olup sâir gövde mahalleri bayağı taştan), döşeme, etrâf-ı erbaa duvarları, gövde duvarı (gövde duvarlarının derun ve etrafı som taştan), hatkıl/hatıl, hatıl demir hâtıl, hâtılı bakırdan, iki tarafı som, arası hurda taş dolgu kâgir duvar (tam kâgir binada, iki tarafı som olup da derûnu hurda taşlarla imlâ -doldurma-), kâgir (duvar), kâgir (ebniye dükkânları), kâgir (gövde duvarı), kâgir (kârgîr ebniye), kâgir (nîm-kârgîr), kâgir (tam -halis harç ile), kâgir (tam kâgir bina tarifinde, gövde duvarlarının derun ve etrafı som taştan), kâgir (tam kârgîr), kâgir (yarı) han, kâgir (âdetâ som kârgîr), kâgir (âdi taş ve tuğladan kârgîr, ticari binalar için), kâgir bina, kâgir dükkân, kâgir ebniye (-tarifi-, kârgir ebniyenin taştan veya hâlis harç ile tuğladan olması mecburî olup derûn bölmeleri ahşap olacaktır) (Kârgir hâne ve dükkânların çatı kaplamasının üzerine beylik tuğla veyahud samanlı harç ferşolunduktan sona kiremit konulacaktır), kâgir han, kâgir hane, kaplama, kaplama (ahşap bina duvar için, çıralı hardat tahtası), kaplama (boyalı kaplama), kaplama (tahta kaplama, ba'demâ yapılacak ebniyeler tahta ile kaplanmayarak), kargir dıvar, kargir ebniye, kemer, kemer (kavis kemer), kemer (ot taşı veya tuğladan kemerli, ocaklar için), kemer (sengten -taş- kemer), kemer (taş kemer, ocaklar taş kemer veyahud yanmaz şeyler üzerinde olacaktır), kereste (ebniyeye kullanılacak kerestenin dayanıklığı mevsiminde kesilmiş olmasıyla hâsıl olup), kiremit tahtı (çıralı mesned koğuşu), kiriş, kiriş (döşeme kirişi), kiriş (kirişleri bayağı yollama), kiriş (kirişleri buçuklu yollama), kiriş (kirişleri Rumeli kızanlığından), kiriş (künde, kündekâr, kündekenin nerdübânlık çifte yollamasından), kiriş (kündekenin nerdübânlık çifte yollamasından), kiriş (meşe kirişi), kiriş (tahtabuş altı), kiriş (tavan kirişi), kiriş,, kemer, kubbe, kâgir, kâgir ('derûnunda ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz (muhafaza) ve furûht (satış) edilen dükkân ve mağazalar, gerek yalnız olsun, gerek hâne tahtında, demir kirişli ve tuğlalı bulunmuş tonozlu, ve demir kapı ve pencereli kârgir olacak'), kâgir ('kârgir olarak inşa etmeleri içün meccânen me'zûniyet tezkireleri verilecektir'), kâgir (hamamlarının kâgir mikdârı), kâgir (M89, Derûnunda ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalar gerek yalnız olsun ve gerek hâne tahtında demir kirişli ve tuğlalı bulunsun tonozlu ve demir kapı ve pencereli kârgir olacak ve ocakları dükkânın gerisinde bulunacaktır), kâgir bina, kâgir dükkân, kârgir (kârgir duvar ile

tonos kemerli veya demir kiriş ile tuğla ve kemerli (kömürcü mağazaları için, voltalı, kemerli ifadesiyle değiştirilmiş), kârgir (yeni her nevi dükkân ve imalhâne; kısm-ı evvel ve sanide, mahsûsan veya hâne tahtında, ateşle icrâ-yı sanat edilen veya mevâdd-ı müşte'ıle hıfz olunanlar, [EN M27'e göre, içinde uyunulan oda varsa en fazla 40 arşın ve merdiveni içinde] ve ayrıca tonozlu olacak), kârgir (yeni her nevi dükkân ve imalhâne; kısm-ı evvel ve sanide, mahsûsan veya hâne tahtında, demir kapı ve kepenkli, tavanı bağdadi üzeri hâlis harc ile sıvalı), kârgir bina, kârgir cumba ve balkon (-kâgir ebniye için-, 'Kârgir ebniyenin sokak zemininden beş arsın irtifaından bed' etmek üzere her hangi katına olur ise olsun kârgir cumba ve balkon yapılacaktır.'), kârgir duvar, kârgir duvar ile tonoz kemerli veya demir kiriş ile tuğla ve voltalı olmak (kömür mağazaları için), kârgir dükkân, kârgir han, kârgir hane, kârgir mağaza (fırın ve hamamlarda kullanılacak odunun konacağı yerlerin kâgir olması gerekliliği bağlamında), kârgir tonozlu veya demir kirişli kârgir, dökmeci ve demirci fabrika ve dükkânları için), kârgîr , kârgîr (som kârgîr), kârgîr Ebniyenin, kürsü taşı (temel üzerine (taban yerine kebîr kürsü taşı), mahya, mahya (mâhiyeleri orta kirişinden), mertek, mertek (mertekleri Rumeli kızanlığından), mertek (mertekleri Sakarya kızanlığından), mertek (âdetâ yollamadan), mertek (âdi yollamadan), metânet (metânet-i kârgîre halel irâs edeceğinden asla ve kat'â toprak karıştırılmaması), mıkras (makas), nimkâgir han, nîm-kavs tuğla kemer döşeme nîm-kârgir, nîm-kârgir (sakf üzeri çamurlu harc ile tava kiremidi ferşli olmak üzere) nîmkârgir, ot taşı veya tuğladan kemer, payanda (âdi yenidünya), potrel kiriş (potrel demirinden kiriş, IveBS'de brinci tür -tam kârgir- binada tuğla duvar gerekliliği bağlamında), pâye (kolon, kubbe ve kemerin sikleti köşelerde kâin pâyelere verilmek lâzım geleceğinden), sakf / sakıf, sakf üzeri çamurlu harc ile tava kiremidi ferşli, sakf, sakıf (çatı), sakftan mürtefi duvar (ahşap binaların çatı üzerinde ayırımı için parapet olarak, sakftan bir zirâ mürfefi olmak üzere bir tuğla yani sekiz parmak arzında hâlis harç ile duvar) ve demir hançer (etrâf-ı erbaasına her katta demir hançerlerle binaya rabt), sakfından bir arşını mütecâviz duvar (çatı çevresi parapet ile yangın ayırımı), salaş (izinsiz yapılan niteliksiz bina olduğu anlaşılıyor), saçak (nev-resm saçak), som kârgir (tonozlu veyahud demir kirişli som kârgir), som kârgîr, sütun, sütun (alt kata kebîr yağhâne), sütun (alt katı tam çifte yenidünya),, sütun (orta katı tam çifte yenidünya), sütun (orta katın sütunları çap yenidünya), sütun (sütunları çifte dolaptan), sütun (üst kat bayağı yenidünya), sütun (üst kat âdi

yağhâne), sütun (üst katı âdetâ yenidünya), sıva (keten katığıyla sıva), sıvanın mevsimi eyyâm-ı sayf (yaz), taban (battal meşe kirişinden), taban (tabanları orta kiriş), taban (çifte meşe kirişinden), taban (çifte meşe kirişli), taban (üst taban), tam kâgir, temel, temel (tarîk zeminine değin, M76, birinci nev'i, tarîk zeminine değin temel inşa olunduktan sonra), tolos / tonoz, toloslu ve demir kapı ve pencereli kârgir (gerek yalnız olsun ve gerek hâne tahtında demir kirişli ve tuğlalı bulunsun, ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalar için-), tonos kemer, tonoz, tonoz (tuğlalı bulunmuş tonozlu), tonoz kemer, tonozlu kâgir bina (dökmeci ve demirci fabrika ve dükkânları için), tuğlanın tûlanisinde (tam tuğla genişliğinin yarısı, IveBS'de brinci tür, tam kârgir binada tuğla duvar gerekliliği bağlamında, ikinci katın yukarısı tuğlanın tûlânîsinde olarak dört parmak arzında bulunmak üzere hâlis harc ile duvarlı ve potrel demirinden kirişli), tâk (tâk yapılarak lâzım gelen kubbenin onun üzerine inşası), zemin (iyileştirme için, kebîr taşlarla kenarlı tomruk vaz' etmek), ârıza-i âfâttan masûn (ortaya çıkacak afetlerden korunmuş), çatı, çatı (isteyenler asfalto yerine ikinci ve üçüncü nevi binalarda gösterilen sûrete tevfikan çatı yaptırmağa mezun olacaklardır), çatı kaplaması (horasanlı harçla bastırılmış kiremit), çatı makas ve mertekleri (meşe ağacı), çerçeve, çerçeve (ahşap ebniyede, meşe ağacından), çerçeve (ahşap ebniyede, çerçevesi gülgenden), çerçeve (ahşap ebniyede, çerçevesi kestâneden), çerçöpten hâne (bunun daha aşağısına yani fukarâdan kimselerin çörçöpten olarak yaptıracakları hâneler derece tahtına girmeyeceğinden onların müstesna tutulması)

İkinci nev'i, kezâlik hâlis harc ile temeli inşa olunduktan sonra ikinci katının nihayetine kadar etrâf-ı erbaa duvarları lâ-ekal bir buçuk ve ikinci ve üçüncü katı bir tuğla arzında bulunmak ve sakfından bir arşını mütecâviz duvarlı ve derûn bölmeleriyle döşeme ve tavan ve sakfı ahşap ve sakf üzeri çamurlu harc ile tava kiremidi ferşli olmak üzere nîm-kârgir olarak inşa olunacaktır.

Üçüncü nev'i

Üçüncü nev'i, M76 (İstanbul ve Bilâd-ı Selâse ebniyesi alt başlığında)temelden sakfa kadar ahsap olarak inşa sakfına ikinci nevide gösterildiği vechile çamurlu harc ile tava kiremidi vaz' ve etrâf-ı erbaasına her katta demir hançerlerle binaya rabtolunmak ve sakftan bir zirâ mürfefi olmak üzere bir tuğla yani sekiz parmak arzında hâlis harç ile duvar yapılacaktr. Ve hatt-ı mezkürun sağ cihetinde kâin mahallâtta ahşap hâne yapmak isteyenlere yapılacak binaların sağ taraflarında kendi

arsası olmak üzere sekiz arşın arzında fâsıla olduğu halde duvarsız olarak ahsap ve sekiz arşın arzından dûn veya bir binaya muttasıl olarak inşa olunacak binanın sağ cihetlerine sakftan mürtefi taştan hâlis harcla duvar yapılmak şartıyla ahşap olarak inşasına ruhsat verilecektir)

İkinci nev'i, şita (esnâ-yı şitâ, eyyâm-ı şitâ, vakt-i şitâ)

5.2.4.2 Yükseklik-Alan

yükseklik, ahşap bina 22 zıra (16,676 m), cumba (eni 1 arşın-75,8 cm), cumba (yüksekliği zeminden 5 arşın -379 cm), esnaf dükkanı (ahşap, yüksekliği tek kat ve 7 arşın- 530,6 cm), esnaf dükkanı (ahşap, yüksekliği iki kat ve 10 arşın-758 cm), kagir (nîmkagir), kagir bina 30 zıra (22,740 m), alan (uyunan oda alanı 40 arşın 2~23 m2)

5.2.4.3 Bina, çevresi, kısımları

Bina çevresi ve kısımları ile ilgili sözcük ve kullanımlar, yer, bina üst, çıkma, çıkıntı, cephe-dış dıvar, kat-mekan, duvar-açıklık, döşeme ve ocak-baca-tesisat alt gruplarında toplanmış olarak aşağıda verilmiştir:

Yer:

ada (tesviye olunan muhterik bir ada), arsa, arsa (ebniyeli ebniyesiz arsa, harîk mahallerinde olan arsalar), arâzi, bostan, emlâk, ham arazi, ham arazi (mahalle şekline konulacak ham arazi), harîk mahalli, mahall-i harîk, harîk vuku’ bulan mahallerin cihât-ı erb’ası (yangın yerine kordon oluşturma bağlamında), kasaba, kıymetsiz ve kenar mahaller, mahal, mevki, mevâki (mevkiler, yerler), mahal (açılacak sokakların tesviyeleri hasıl oldukça hemen bitmiş mahallerdeki arsaların ashâbına irâe ve tahsisi maddesi pey-â-pey icrâ kılınacaktır), mahal (harîk mahalleri, harîk zuhûr iden mahal), mahal, mahalle, mahalle şekline konulacak mahaller, mesâkîn-i ahalîden mehmâemken -mümkün olduğu kadar- baîd mahaller, muhterik bir ada (ada, çevresi yollarla belirlenmiş olan arsa ve böyle bir arsayı kaplayan yapılar topluluğu), muhterik olup da tarla olmayan yerler, mülk, sath-ı zemîn (sath-ı zemînden ekalli beş arşın irtifâında), tarla (tesviye edilerek tarla heyetine konulmuş), taşra, vâs’i ve sirâyet-i harîkden sâlim mahall (güvenli alan, hânelerden çıkarılacak eşyânın muhafazasıçün), yer (irtifâ'i yerden beş arşından ekall), yer (terkolunacak yer, üç dört yol ağzında bulunan yer), yokuşlu arsa, zemin, zemin, üz (alan, arsa yüzü), İstanbul ve Bîlâd-ı Selâse, şehirler, büyücek kasabalar,

Boğaziçi'nin bilcümle mevâkı, Dersaâdet ve Bilâd-ı Selâse, kısm-ı evvel, kısm-ı sânî

Bina Üst:

çatı (sac çatı), çatı (kiremitleri horasan kireçle veya kumlu harçla bastırılarak), çatı, teraseli çatı, yan duvar (tuğlasız olarak samanlı harç üzerine kiremit bastırılan çatılarda; yan duvarları gerek muttasıl ve gerek hâlî ve munfasıl olsun ebniyenin sakfından bir arşın yukarı kaldırılacak), sakf/sakıf (çatı-dam, sakfları harçlı kiremit ile örtülecektir), sakftan mürtefi duvar (sakftan bir zirâ mürfefi olmak üzere bir tuğla yani sekiz parmak arzında hâlis harçla duvar), dam (evlerin damları, dükkanların damları), ebniyenin üstü (tahtapuş ve mehtâbiyye bahsinde), mehtâbiye, tahtaboş/tahta-pûş, tahtabuş (demir kiriş üzeri), tahtapuş (ahşap ebniye de zemini saç olmak üzere tahtapuş yapılacağı gibi etrafı demir çubuklu olacaktır), korkuluk (tahtabuş korkuluğu), demir çubuk (ahşap ebniyede tahtapuş çevresindeki parmaklık kastediliyor), saçak, saçak (cumbaların tavanı saçak ile beraber çevrilmeyeceği…), siper, müsakkaf (anbar üzerleri çatı örtüsü için), örtü (saç olarak), harc ile bastırılmış kiremit, kiremit ferşolunmak (kârgir bina inşasında hâne ve dükkân vesâirenin çatıları kaplama üzerine, tuğlasız olarak samanlı çamur harc üzerine kiremit ferşedilecek), tuğla ferşolunmak (kârgir bina inşasında hâne ve dükkân vesâirenin çatıları kaplama üzerine kuru kuruya birbirine mülâsık beğlik tuğla ferşolunduktan sonra onun üzerine kiremit bastırılacak)

Çıkma:

çıkma, her katın çıkmaları, sokak üzerine olan çıkmalar, çıkma (her bir katın çıkmaları, çıkma (ber-minvâl-i sabık -eski tarzda- çıkma), cumba ve şehnişin (tarîk-i âmm üzerine yapılacak cumba ve şehnişinler), cumba, cumba (kârgîr ebniyenin üst katında yapılacak cumbalar), cumba (zeminden beş arşın irtifâından aşağı olmamak ve şehnişîn şekline konulmamak şartıyla bir zirâ arzında ve kaddi pencere yüksekliğinde demir parmaklık ve, demir destekli ve üzeri saç örtülü olarak, demir destek (cumba için), şehnişin, balkon, balkon (demir balkon), şehnişin/şahnişin, şehnişin (sath-ı zemînden ekalli beş arşın irtifâında, tifâ'i yerden beş arşından ekall olan), şehnişin (çarpık şehnişin), balkon, balkon (açuk ve kapalu balkon), balkon (üzeri kapalu balkon), parmaklık (demir parmaklık), timur parmaklık, eğriler (bina çıkmalarının destekleri, ve bunlar eğriler vesâir şeyler ile tutturulabilip fakat

bunların duvar üzerinde müstenid olduğu mahal ile zemin arasında lâ-ekal üç arşın mesafe bulundurulacaktır)

Çıkıntı:

bodrum gibi çıkıntı ve çukurlar, kuranglez, giriş bodrum kat girişi (kapıları sokak tarafında çukurda ise), mahzen penceresi, sed/set, merdiven (merdiven, basamak ve sed ve mahzen penceresi gibi yol üzerinde yer tutan ve çıkıntı peyda iden her nev'i inşâat), basamak, kapı eşikleri (bir parmak), pencere pervazı veya demir kanat (dört parmak), cam çerçeve (dükkan önlerine vaz' olunan), demir parmaklık ve çenberler (zemin katların dükkanların pencerelerine konulan), kepenk, sürme kepenk, dükkân kepenkleri, kepenk ve saçak (dükkan kepenk ve saçak çıkıntısı üst sınırı, zeminden lâ-ekall dört arşun irtifâ bulunmak şartıyla çıkıntı sınırı içinde izin verilen kepenk ve saçak için en az yükseklik, 1 Arşun, zeminden lâ-ekall dört arşun, irtifâ'ında bulunmak şartıyla dükkân kepenkleri ve oluklar dahil olduğu halde saçaklar), dükkan arması, mostra dolabı, sergi, sâyeban (gölgelik, duvarlara mıhlı yahud yanlarına muttasıl), müdevver ve yassı sütun kürsü taşı (iki parmak), saçak (zeminden lâ-ekal dört arşın irtifâında bulunmak şartyla dükkân, kepenkleri ve oluklar dahil olduğu halde saçaklar bir arşın), merdiven, basamak, kapı eşikleri (bir parmak), sed, pencere pervazı, cam çerçeve (dükkan önlerine vaz' olunan cam çerçeve), parmaklık ve çenber (zemin katların dükkanların pencerelerine konulan demir parmaklık ve çenberler)müdevver yassı sütun kürsü taşı (iki parmak), saçak (dükkânın asıl saçakları), nev-resm saçak, tente (dükkân ve mağazalar önündeki tenteler, arzı on zira' ve daha aşağı olan sokaklarda tente vaz' olunması memnu' olub enli sokaklarda bu babda müsaade olunacak, lâ-ekall zeminden dört arşun irtifâ'ında bulunmaları şartdır), tente sırığı, kolu ve anahtarı (duvara müstenid olan sırık ve kolları ve kolların anahtarları, (tentenin duvara müstenid olan sırık ve kolları zeminden 3 arşın irtifâında ve bu sırık ve kolların anahtarları kırk beş derecede bulunmak şartıyla iki arşın olacak), askı (dükkan yüzüne asılan askılar), tente sırık ve kolları (bunların divara müstenîn olan sırık veyahud kolları zeminden lâ-ekall üç arşun irtifâ'ında ve bu sınk ve kolların inhinaları-eğimleri- kırkbeş derece olacaktır), askı (dükkân yüzüne asılan askılar), fener, duvara müstenid gaz fenerleri (4 arşın irtifâında, çıkıntısı 2 Arşın 2 Parmak EK1), fener (zeminden lâ-ekall 5 arşun irtifâ'ında, çıkıntısı 1 Arşun, 2 Parmak TEN), oluk, yağmur suyu borusu ve sandığı, asma, çiçek saksıları veyahud sandıkları

Cephe-Dış Duvar:

dışarısı (cephe anlamında, ebniyenin dışarısı tahta kaplı), vech (yüzey, duvar vechi), vech (ebniyenin vechi kâmilen Bağdâdî üzerine hâlis harc ile sıva olacaktır), yüz (sokak yüzü), yüz (sokak üzerinde ve geride bir bina yüzü), yüz (ebniyenin sokak yüzünün ikinci ve üçüncü katları), kaplama veya sıva (ahşap olarak inşası tecviz -uygun- olunan binaların dışarısını kaplama veya sıva olarak inşa), yüz (ebniyenin sokak yüzü, binanın diğer yüzleri, bina yüzü), yüz (ebniye yüzünün üst katları, ebniyenin sokak yüzünün ikinci ve üçüncü katları), yüz (yol ve meydan ve rıhtımlar üzerinde bulunan binaların yüzleri), yüz (han duvarının iç yüzü), yüz (çarşı yüzü, sokak yüzü,, kagir yüzlü), yüz (cephe anlamında), yüz (binanın yüzü, dükkân yüzü, sokak yüzü, aşağı katın yüzü, üzerinde katlar olan duvarların sokak yüzleri), yüz (kamusal alanlarla ilşkili cephesi olan bina anlamında, meydan ve büyük ve küçük sokaklar ve tarîk-i amme kabilinden olan Boğaziçi rıhtımları üzerine yüzleri olan hâne ve duvar ve ebniye-i sâ'ire), yüz (hânelerin yüzleri, (mevcud olan ebniyenin yüz tarafının tamiri), açık yüz (bina cephesinin muhafaza duvarıyla bitişik olmayan kısımları; yapılacak hânelerin cümlesinin yüzleri ve arka tarafları ve açık bulunur ise cihât-ı erbaası Bağdâdî üzerine hâlis harç ile sıva olacak), ön (dükkân önlerine vaz' olunan cam çerçeve), ön (asma dikilmemesi bağlamında, hâne ve mağaza ve dükkân önleri), ön taraf (kârgir bina çatılarının ön tarafında teraseli çatı yapılır ise cihât-ı erbaası behemehal duvar olacak), arka taraf (hânelerin arka tarafları), cihet (ebniyenin sokak ciheti, binanın sağ cihetleri), garb tarafı, yan tarafı (kasap dükkan kapıları için, mezkûr dükkânlar daîmâ tathîr olunup hatta kapıları lodos ve garb taraflarına açılanları yan taraflarından dahi hava almak üzere inşa olunmalıdır), kaplama (ebniyenin dışarısı tahta kaplı olması), kaplama (bir binanın her hangi tarafının olur ise olsun kaplamasının külliyen tecdidi), muhâfaza duvarı (muhâfaza duvarlarının hatıl ve tuğla ve her nev'i taş ve alçı ve emsâli şeyler ile t'amîri), dış duvar (etrâf-ı erbaa duvarları), duvar (taştan hâlis harcla duvar), duvar (han duvarı, dükkan duvarı), , duvarın iç tarafı (iç cephe, han divarının iç tarafı -avluya bakan kısım-), muhâfaza duvarı (tarafeynine muhâfaza duvarları çekmeğe ashabı mecbur bulunacaklardır), cihât-ı erbaa (dört tarafı, ön tarafında teraseli çatı yapılır ise cihât-ı erbaası behemehal duvar olacak)

Kat-Mekan:

ebniye ilavesi, bodrum, bodrum kat, ev altı (hanelerde ev altı t'abîr olunan mahall), sarnıç, su hazînesi, kuyu, mağaza (taht-ı zeminde taş mağaza, mağaza ve bunlara mümâsil -benzer- satıhlar), mahzen, mağaza (yevmiye kullanılacak odunları koymak içün fırun ocağının altında fırunun derinliği boyunda timur kapaklı ve kapalı bir mağaza yapılacakdır), kat, kat (bodrum, zemin kat, alt kat, orta kat, üst kat, üçüncü kat, her kat), kat (esnaf dükkânları katları), kat (tarîk-i âmm üzerine yapılacak cumba ve şehnişinlerin her katı), kat (ahşap binanın katları, ahşap olarak kat ilavesi), aşağı katlar, yukaru katlar, yukaruki katlar (ahşab binâların yukaru katları), üst kat (bir hânenin üst katları, kârgîr ebniyenin üst katı), ikinci kat (kârgir ebniyenin yalnız ikinci katında ve fakat kârgir olmak üzere cumba inşasına ruhsat verilecektir), daire (büyük bir binânın bölündüğü kısımlardan her biri; daire dahilinde ekmekçilik etmek isteyenler..., binâları kârgir ve ocakları sûret-i münâsibede masnû ve tütün dışarı vermekten mâ'adâ tepelerinden hurûclarında dahi komşuları bî-huzur etmeyecek sûrette inşa olunmak şartıyla isteyen daire dahilinde ekmekçi ve poğaçacı fırını yapmağa mezundur), mahal, mahallât, oda, bekâr odası, oda (yapılacak katlara oda inşası), mutbah/mutbak/matbah/mutfak, yirlü matbah, matbah (ahşap binanın katlarında mutfak inşası), dest-i gah, nerdübân (merdiven), destgâhlar, dolap, derûn (iç mekan anlamında, dükkanın derûnu), dükkânların arka tarafı (ekmek ve poğaça fırınları için; fırınlar behemahal dükkânların arka tarafına doğru yapılmalıdır), dolap (odaların içinde icab eden döşeme ve dolap misillü şeylerden başka hiç bir sey için ahşab kullanılmayacaktır), âhur/ahır, çamaşuyluk/çamaşırlık

Duvar-Açıklık:

dıvar / duvar (taş duvar, kagir duvar, duvarları kâgir dükkân), binanın divarı (fırunun divarı arasında ekallî (en az) otuz sekiz santimetro veyahud icabına göre daha ziyâde aralık bulunacakdır'), fırunun divarı (fırunun divarı arasında ekallî -en az-, otuz, sekiz santimetro veyahud icabına göre daha ziyâde aralık bulunacakdır), müşterek divar ('binasıyla fırunu arasında müşterek divar kullanılmayub), duvar (her katın mebnâ-yı aleyhi olan -temeli, dayanağı olan- bir duvar), derûn bölme, dahili bölme (dahilî bölmelerin ahşap olması câizdir), sıva (bağdadi), cam çerçeve (dükkânları önlerine), çerçeve (çerçeve ve sıva veyâhud bir iki direk değiştirmek misillü tamirât), kapı ve pencere (demir kapı ve pencereli, derûnunda ateşle icrâ-yı

sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ile hıfz ve furûht edilen dükkan ve mağazalar için), kapı, saç kaplı kapı, demir kapı, pencere, mahzen penceresi, dükkanların pencereleri, pencere pervazı, kanat, saç kaplı kanat, dükkanlarda sürme kanat, kepenk, saç kaplı kepenk, kapak (timur kapak), söğe/söve, parmaklık (demir parmaklıklı pencere), pancur.

Döşeme:

zemin, zemîn (hanenin ve teferruâtının zemîni, mağazaların zemîni), zemin (ahşap ebniyede zemini taş ve tuğla ve saç veya halis harc olmak üzere tahtapuş yapılacağı gibi etrafı demir çubuklu olacaktır), zemin (zeytinyağı ve katran vesâir mevâdd-ı müşte'ile-i mâyi'a konulacak mağazaların zemini), zemin (taş ve tuğla ve saç veya harc kullanılacak, kâgir ebniyenin üstüne yapılacak tahtapuş ve mehtâbiye döşemesi kastediliyor, maddenin devamnda ahşap binalar için ayrıca bir gereklilik belirtildiği için burada geçen 'ebniye' ifadesinden kagir ebniye olduğu anlaşılıyor), saç kaplı zemin (ahşap ebniyede tahtapuş zemini, saç olarak, kahve ocakları zeminine ve tavanına saç kaplanacaktır), taban, taban (ahşab taban, orta taban, evsât taban, binanın üst tabanı, döşeme (tonoz kemer döşeme, saç döşeme, ahşap döşeme), döşeme (derûnları çimento harcıyla nîm-kavs tuğla kemerli ve döşemeli), döşeme (döşemenin ahşap olması câizdir), döşeme (tahtabuş döşemesi, tahtaboş inşâsını istida edenlere demir kirişli ve saç döşemeli ve etrafı dahi kezâlik saç kaplı olmak şartıyla izin verilecektir), döşeme (ahşab döşemeden geçecek madenî borular, odaların içinde icab eden döşeme ve dolap misillü şeyler), ocak tavanı saç kaplama (kahve ocakları zeminine ve tavanına saç kaplanacaktır), tavan (sac kaplama,tezgah üzeri, imâlâtı ateşe muhtâc olan esnaf dükkânlarının dest-gâhları üzerinde olan tavanları saç kaplı veyahut bağdadi sıva olup...), tavan, tavan (hâneler tahtında olarak yapılacak her nevi dükkan ve fabrika vesâir bilcümle imalhâne muhterik olarak veyahud hedmolunarak yeniden inşa olunacak olduğu halde kârgir yapılıp kapı ve kepenkleri demir ve tavanları Bağdâdî üstüne hâlis harc ile sıva olacak), kapak (demir kapak)

Ocak-Baca-Tesisat:

fırın, firun ocağı, ocak, kahve ocağı, ebniye dahilinde yapılacak ocaklar, soba ocağı, kahve ocağı (lâ-ekal sekiz parmağa kadar, mevâdd-ı madeniyye ile döşenecek), ocak (han odaları ocaklarının bacaları demir hatıllı, tuğladan kârgîr yüzlü olarak

hâlis harç ile kiremitten ekalli iki zirâ' irtifâında olacaktır), ocak (ocaklar taş kemer veyahud yanmaz şeyler üzerinde olacaktır), taş kemer (ocaklar taş kemer veyahud yanmaz şeyler üzerinde olacaktır), ocak (derûnunda ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ile hıfz ve furüht edilen dükkan ve mağazalar gerek yalnız olsun ve gerek hâne tahtında demir kirişli ve tuğlalı bulunsun tonoslu ve demir kapı ve pencereli kârgir olacak ve ocakları dükkanın gerisinde bulunacaktır), soba ve kahve ocağının ön tarafları (soba ve kahve ocağının ön tarafları için, lâ-ekal sekiz parmağa kadar mevâdd-ı madeniyye ile döşenmesi), ocak (ocakları hâric ve dâhile bir gûna mazarratı olmamak üzere fennen tayin olunacak mevkide yapılacaktır, derûnunda ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkan ve mağazalar için -ZDN dükkanın arka tarafları-), soba, soba ile kahve ocağının ateş yanan yerleri, baca, hane ve ebniyei saire bacaları, ocak bacası, mutbah bacası, konak ocakları bacaları, kahve ocakları, bacaları, künkten baca, baca (han odaları ocaklarının bacaları demir hatıllı tuğladan kârgîr kuburlu olarak), kârgîr kubur (han odaları ocaklarının bacaları demir hatıllı tuğladan kârgîr kuburlu olarak hâlis harçla kiremitten), baca (bacalann kâffesi harīktan sâlim olacak ve suhûlet ile tamir ve tathir olunacak sûrette inşa olunacaktır), bacanın haricî yüzü, bacalann kâffesi harīktan sâlim olacak ve suhûlet ile tamir ve tathir olunacak sûrette inşa olunacaktır, baca (bacası aşağıdan yukarıya kadar tuğla veya som taş ve hâlis harc ile, binanın damından ekalli iki arşın yüksek), baca (ahşap binalar içinden çıkacak olan bacaların duvarları bir kazan tuğlası), baca (ocak bacası, aşağıdan yukarıya kadar tuğla veya som taş ve hâlis harc ile), baca (bir ahşap binaya muttasıl diğer bir ahşap binaya yapılacak bacalar), baca (diğer bir ahşap binaya yapılacak bacalar, iki arşın yakın olma durumu), boru, soba borusu, sac boru, madenî boru, içinden duman geçen m’adenî boru, ahşab içinden geçürülecek boru, ahşab döşemeden geçecek m’adenî borular (künk içinden geçip arası iki parmak açık bırakılacak) boru (soba borularıyla içinden duman geçen borular, ahşapdan altı parmak baîd -uzak- olacaktır), tesîsat, künk (ahsap döşemeden geçecek madenî borular künk içinden geçip arası iki parmak açık bırakılacak), gaz borusu (umuma ait gaz borusu, hususî gaz borusu, umuma ait tesisâttan hânelere ayrılan), deliğin açık kalan mahalli (saç tahta veya tuğla ile kapatılacaktır EK1), borunun geçeceği delik (ahşap içinden geçirilecek boruların kutrundan borunun geçeceği deliğin kutru iki parmak vâsi olacak ve deliğin açık kalan mahalli saç levha veya tuğla ile kapatılacaktır EK2), yağmur suyu borusu, su yolu, lağım

5.2.5 Ayırım

5.2.5.1 Açıklık ve Yollar

Şehir dokusu içerisindeki açıklıklar ve yollar bağlamında ayırım sağlayan boşluklar aşağıdaki gibidir;

(5 sınıf sokakların vüsati için) ekali 20 (zirâ), ikincisi 15, üçüncüsü 12, dördüncüsü 10, beşincisi 8 zirâ, evvelen mevcut olan çıkmaz sokaklar 6 arşından nihayet 8 arşına kadar. Ve birinci sınıftan ziyade vâsi bulunanlar, vüs'ati birinci maddede beyân olunan mikdara mutabık veya daha vâsi bulunan sokaklar, fevkalâde büyük caddeler.

(yola) terk

altı arşın olan yollar ve çıkmaz sokaklar, arsa (vüs'atsiz arsa), arzı on arşın olan sokaklar, arzı on beşten ziyade olan sokaklar (kârgir otuz (arşın), ahşap yirmi arşın), arzı on iki arşın olan sokaklar, arzı on iki ve on beş arşın olan sokaklar (kârgir yirmi sekiz, ahşap on sekiz), arzı sekiz arşın olan sokaklar, arzı sekiz, on arşın olan sokaklar (kârgir yirmi dört, ahşap on altı), avlu, avlu (cami), açıklık (ayırma mesafesi olarak, 'beş hâne ve dükkâda bir kârgîr duvar yaptırılup mahallinin vüs’at ve tahammülüne göre bahçe ve açıklık ve fasıla dahi bıraktırılacaktır'), açıklık (bahçe ve açıklık), açıklık (önde), açılacak caddeler , bahçe (bahçe ve açıklık), bahçe (havlu ve bahçe ve memer -geçit- yerler), bağçe, bahçe, binanın sokağa yürütülmesi (hasbe'l-istikâme bir binanın sokağa yürütülmesi lâzım gelir ise), birinci sınıf turuk-ı amme genişliği 15 arşın olacaktır), büyük cadde (köşe başlarında bulunan ebniye bahsinde göreceli olarak), büyük tarîk (mümted -uzamak- olacak büyük tarîk), cadde, cadde (asıl cadde tarafı), cadde (büyük cadde), cadde (büyük câdde: 10 zıra (7,580 m), cadde (âdi cadde), cadde (âdi cadde: 8 zıra (6,064 m), câdde, dar ve müteaddid hânelere mahsûs olan çıkmaz sokaklar 6 arşın, dördüncü sınıfta bulunan (turuk-ı amme genişliği) 8 arşın , dört yol ağzı, ebniyenin geri çektirilmesinden sokağa alınacak mahal, ebniyenin sokak cihetinde bulunan hududu, en büyük cadde, fâsıla (mahallinin vüs'at ve tahammülüne göre bahçe ve açıklık ve fâsıla bırakılması), fâsıla (mahallinin vüs’at ve tahammülüne göre bahçe ve açıklık ve fâsıla dahi bıraktırılacaktır), genişliği yerine göre belirlenecek yollar (yerin tanzim ve mevkiinin tahammülüne göre), geri çekilmek, geri çekilmek (yol genişletmeleri bağlamında), geri çekilmeye mecbûriyyeti olmak, geriye çektirmek,

han meydanı, han meydanı (oda harici ve hanın meydanında, ahşap ebniye yasağı bağlamında), hatt-ı istikametleri kat'iyyen kararlaşmış olan sokaklar, hatt-ı istikâmet, hatt-ı istikâmet, istikâmet hattı (hatt-ı istikâmeti tayin edimek), havlu (havlu ve bahçe ve memer -geçit- yerler), hedm (yıkma, surun yirmişer zirâ' arzında hedm ve küşadıyla), henüz istikamet haritası yapılmamış olan sokaklar , hâne ve mağaza ve dükkân önlerinde asma dikilmesi memnû'dur.'), hâvlu (avlu), ikinci sınıfta bulunan (turuk-ı amme genişliği) 12 arşın, iskele, iskele meydanı, istikâmet levhası (o tarîkın baş tarafına mıhlanarak orada inşa ve tecdîd olunacak ebniye haritaya tatbik olunacaktır), istikâmeti katiyyen mukarrer olan sokak, işaretleme, köprü (Üsküdar'dan ve Ortaköy'den yukarı Boğaziçi'nde kâin sahilhânelerin arkasında bulunan bağ ve bahçe ve müştemilât-ı sâireye kolaylıkla geçilmek için zeminden altı arşın irtifâında ve dörder arşın genişlik ve yüksekliğinde köprüler inşa olunabilecektir, küşad (açmak, tarîkların tesviye ve küşadıyla), levha ('Nizâmen lâzım gelen yeri terk ile insa kilinmiş olan ebniyenin işbu nizâma dahil olduğu bilinmesiyçün zemin katı yüzünün görünecek bir mahalline bir levha-i tevsîiyye vaz' olunacak ve bu levhanin vücudu ol ebniyenin artik hasbe'n-nizâm tevsî-i tarîk için geri çekilme mecburiyeti olmadiğina emniyet verecektir'), levha (yol genişliğini gösteren, signage), levha, sokağın baş tarafına, levha-i istikamet t'alîk (asılacak), levha-i tevsî'iyyesi vaz' olunmuş olan sokaklar, mahallinin, iktizasına -ihtiyaç- ve tahammülüne göre , meccanen (bedelsiz) terk , memer yer (havlu ve bahçe ve memer -geçit- yerler), menâfi-i âmme için terk olunmuş olan yerler, menâfi-i âmme için terkolunmuş olan bilcümle yerler ('de ebniye inşası külliyyen memnû'dur'), mesire (umuma ait mesire), mevcûd cadde ve zokaklar, meydan, meydan (iskele meydanı), meydan mahaller, meydan ve müteaddid (bir çok) yol ağzı yerler, meydan ve müteaddid yol ağzı yerler, meydan ve rıhtımlar, meydan, müteaddid yol ağzı, tarîk-i âmm kabîlinden olan rıhtımlar ve bir tarafına ebniye inşa olunabilir tarîk, meydan, umûma ait meydan, meydanlarda ve rıhtımlar üzerinde veyahûd levha-i tevsî'iyyesi olmayan sokaklar, meâbit havluları, müceddeden açılacak cadde ve sokaklar, mürûr u ubûra sıkıntı vermemek, mürûr ve ubûra mân'i olmamak (metnin ilk maddesinin ilk olarak belirttiği konudur), mürûr ve ubûra mâni ve hâil ('Yirmibirinci bend: Sokaklar mürûr ve ubûra mâni ve hâil olan bilcümle husûsâttan hâlî ve berî olacaktır.'), müteferru (dallanmak, sokaklara bağlanan yollar, kasaba içinde mevcûd zokak ve ebniye ve kaldırım ve bunlara müteferru'), nizâmen mukarrer olan (kesinleşmiş) hatt, on arşın vüs'atindeki

yollar, on beş arşından noksan ve yirmi arşından fazla olan, on iki arşın ve daha vâsi yollar, on iki arşından on sekiz arşına kadar, oniki arşın ve daha ziyade vâsi olan yollarda, rıhtım, rıhtım (tarîk-i âmm kabîlinden olan rıhtım), rıhtım (tarîk-i âmm kabîlinden olan rıhtımlar), sekiz arsın olan yollarda, sekiz arşın vüs'atinde olan yollar, sokak, sokak (5 sınıf sokak, kademe), sokak (yan sokak), sokak (çıkmaz), sokak / zokak, sokak: 6 zıra (4,548 cm) , sokakların şeref ve mevkii, sokaktan verilecek yer, süret-i muntazam (süret-i muntazamada sokakları açılmış), tanzim ve mevkiinin tahammülüne göre, tanzim ve tesviye (etrafı yol ile mahdud odalar veyahud mahalleler muhterik oldukta sokakları mücerred tevsî ve isikâmet ve tathir zımnında icabı vechile tanzim ve tesviye olunacaktır), tarîk, tarîk-i âm / tarîk-i amm (halkın kullandığı yol, tarîk-i amm üzerine yapılacak cumba ve şehnişinler), tarîk-i amme kabilinden olan Boğaziçi rıhtımları, tarîk-i âm, tarîk-i âmm (kamu yolu) kabîlinden olan rıhtımlar, tesviye (sokakların tesviyeleri hasıl oldukça), tesviye (tarîkların tesviye ve küşadıyla), tesviye ve tevsî (düzleme ve genişletme, ebniye-i cedîde yapıldıkça tesviye ve tevsî olunmak üzere), tevsi (yol genişletme), tevsi'-i tarîk (genişletme), tevsî ve tesviye (genişletme ve düzleme, tevsî ve tesviyesine mahal kalmamış olmak), tevsî' -genişletme- veya istikamet-i tarîk , umûma ait meydan, vâsi (geniş) meydan (fırınlarda ve hamamlarda kullanılacak odun ile satılık kerestenin konacağı yer için kâgir binaya alternatif), vüs'ati bâlâda beyân olunan nizâma mutabik veyahud daha vâsi' bulunan sokaklar, vüs'atli sokaklar , yaya yolu, yol, yollar, çıkmaz sokak

5.2.5.2 Yakınlık ilişkisi bağlamında ayırım

Tehlikeyi azaltmak amacıyla tehlikeli unsurların ayırımı bağlamında metinlerde bulunan terim ve ifadeler şu şekildedir:

ahşapdan baîd (uzak) olmak, aralık (binasıyla fırunu arasında ortak duvar kullanılmadan arada en az otuz sekiz santimetre ya da daha fazla aralık), arsa-i hâliye ('Boğaziçi'nde sokak üzerinde ebniyesi bulunan sahilhâneler ashabi taraflarından mezkûr ebniyenin hedmiyle müceddeden inşasına dahi ruhsat verilir. Ancak bu halde tarafeyninde bulunan komşulan harîktan muhafaza edecek sûrette kârgir duvar inşa etmek veyahud komşularının haneleri taraflarında otuzar arşın arsa-i hâliye birakmak lâzımdır'), (baca ayırımı) ebniye dahilinde yapılacak sâir nevi ocaklar dahi bu sûrete tevfikan yapılacak ve etrafı bir arşın olarak ahşaptan tecrid olunacaktır, bacanın haricî yüzünden i'tibâren altı parmak mesafe, bir birine

lâ-ekal sekiz arşın uzak olduğu halde ahşap olarak yapılması (Ham arazide olup mahalle şekline konulacak mahallere inşa olunacak her nevi ebniyenin bir birine lâ-ekal sekiz arşın uzak olduğu halde ahşap olarak yapılması caizdir. Bu makule ebniye yekdiğerine sekiz arşından noksan veya muttasıl olduğu takdirde her ikisi beynine kezalik icabı vechile taş veya tuğla ile sakftan iki zirâ' mürtefi bir duvar yapılması mecburîdir), birbirine muttasıl, birbirine mülâsık, cevânib-i erbaasıyla han duvarının iç yüzü arası, câm'i havâlîsi, duman geçen boru, duvar ile muhat (derûnunda gece iş işlenilen ve ateş kullanılan dükkânlar için, kâgir olarak belirtilmediği için, ahşap bina çevresindeki duvardan bahsedildiği düşünülmüştür, duvar ile muhat, kapılar kanat ve kepenkleri saç kaplı), fâsıla (aralık, mesafe anlamında), fâsıla (han meydana dükkân yapımı ile ilgili olarak bırakılması gereken mesafe olarak), fâsıla (ayırma mesafesi anlamında, ahşap binanın sağ cihetinde kâin mahallâtta ahşap hâne yapmak isteyenlere yapılacak binaların sağ taraflarında kendi arsası olmak üzere sekiz arşın arzında fâsıla olduğu halde duvarsız olarak ahşap olarak inşasına ruhsat verilecektir), fâsıla (ayırma mesafesi anlamında, cevânib-i erbaasıyla han duvarının iç yüzü arasında lâ-ekal sekiz arşın fâsıla bulunacaktır), fâsıla (ayırma mesafesi anlamında, yekdiğerine muttasıl iki hânenin balkon ve şehnişinleri arasında ekalli dört arşın fâsıla bırakılıp), fâsıla (yekdiğerine muttasıl iki hânenin balkon ve şehnişinleri arası ekalli dört arşın fâsıla -ara-bırakılıp), han avlusu açıklığı içindeki iki bina arası (han duvarının iç yüzü ile avludaki bina arasında lâ-ekal sekiz arşın fâsıla (avluya bakan cephesi kastediliyor), hatt-ı mezkürun sağ cihetinde kâin mahallâtta (komşu arsa olarak), hudud (şehnişinlerini komşusunun hanesi hududundan lâ-ekal iki arşın uzakça yaptıracaktır), iki arşına kadar olan şehnişinler vergiden muaf ('şehnişinlerin her katı içün iki arşun uzunluğuna kadar olanlarından dolayı resm i'tâ etmeyüb'), ittisal (-komşu olma durumu- 'arsası ittisalinde'), ittisal (yakınlık, diğer bina ile ittisal eden her bina), karib (yakınlık ifadesi, ahşap binaya iki arşın karib bulunan bacalar), kordonun hâricinde ve münâsib mahal (sonradan gelen tulumbacıların kalması için yer), kutr (ahşap içinden geçirilecek boruların kutrundan borunun geçeceği deliğin kutru iki parmak vâsi olacak ve deliğin açık kalan mahalli saç levha veya tuğla ile kapatılacaktır), kârgir duvar (sahilhaneler için, 'tarafeyninde bulunan komşuları harîktan muhafaza edecek sûrette kârgir duvar inşa etmek ... lâzımdır'), lâ-ekall bir arşun alçak (depolanacak 'malzeme zeytinyağı ve katran ve tehlikeli ve yanıcı madde ise mağazaların zemini sokağın yüzeyinden en az bir arşın alçak olacaktır'),

mahzurdan salim olan yerler (mevadd-ı müşteile vaz edilen mağazalar için konum gerekliliği), meydan, muhafaza duvarları, muttasıl (ahşab bölmelere muttasıl bacalar), muttasıl (bitişik, yekdiğere muttasil iki hânenin balkon ve şehnişinleri aralarında lâ-ekal dört arşın fâsıla bırakılmak lâzımdır ve bu babda bir münâzaa ve müşkilât zuhûr eder ise zikrolunan hâneler sahiblerinden her birisi kendi balkon veyahud şehnişinlerini komşusunun hanesi hududundan lâ-ekal iki arşın uzakça yaptıracaktır), muttasıl (komşu, yanyana, bitişik), muttasıl ve münfasıl (binaların bitişik ya da ayrı olması durumu tarifi, yan duvarları muttasıl ve münfasıl olsun), mülâsık (-bitişik-, 'derûnunda ateşle icrâ-yı sanat eden dükkânlar ile mevâdd-ı müşte'ıle hıfzolunanlar birbirine mülâsık inşa olunmayacaktır'), münâsib bir mahall veya meydan (eşya çıkarmak için), sakftan iki zirâ' mürtefi bir duvar (ahşap olarak inşası tecviz olunan binalarda, sokağın sathından ekalli bir arşın derin bulunmak, taş veya tuğla ile sakftan iki zirâ' mürtefi bir duvar' -the- duvar ('ahşap olarak inşası tecviz olunan binaların dışarısını kaplama veya sıva olarak inşada sahibi muhtar olup fakat diğer bina ile ittisal eden her binanın sahibi tarafından hîn-i inşâsında binanın sağ cihetine icabı vechile taş veya tuğla ile sakftan iki zirâ' mürtefi bir duvar yapilması mecburîdir'), terasalı çatı cihât-ı erbaasinda duvar (the duvar -teras çatı çevresi duvar gerekliliği- 'Yan duvarları muttasıl ve münfasıl olsun ebniyenin sakfını bir arşın tecavüz edecek ve ön tarafi terasalı çatı yapılır ise bunun cihât-ı erbaasi dahi duvar olacaktır), vâs'i ve sirâyet-i harîkden sâlim mahall (güvenli alan), zeytinyağı, katran vesâir mevâdd-ı müşte'ile-i mâyi'a konulacak mağazaların zemininin sokağın sathından ekalli bir arşın derin bulunması gerekliliği.

5.2.6 Yangın

5.2.6.1 Ölçü

Yangın güvenliği ile ilgili konularda ölçü ile ilgili metinlerdeki terim ve ifadeler aşağıdaki gibidir:

ebniye irtifası (bina yüksekliği), kârgir ebniye irtifâları (Altıncı Daire dahilinde inşa olunacak binanın irtifâı her nevi kârgir için yirmi dört zira olarak), ahşab için on altı zirâ, ahşap sayfiyenin irtifâı, yirmi arşına kadar, arz, arz (-genişlik-), arz (genişlik), arz (sekiz ve on iki ve on beş zirâ' arzında açılacak sokaklar), arzan miktar (enine miktar, genişlik), arşun (her kırk arşunundan yirmi guruş resm alınacakdır), arşun (kangısı nizâmen kaç arşun olmak lâzım geleceği

kararlaşdurulub), arşın, arşın (yekdiğerine muttasıl iki hânenin balkon ve şehnişinleri arası ekalli dört arşın fâsıla -ara-bırakılıp), arşın (yirmi arşın arzında), aşağı (-aşılmaması gereken sınır belirtmek için- 'beş arşın irtifâından aşağı olmamak ve şehnişîn şekline konulmamak şartıyla', be-hesâbü't-terbî'i (dörtlü hesabı yapılarak), bed (başlamak, beş arsın irtifaından bed' etmek üzere), bina yüksekliği [-ahşap için- zeminden üst tabana varınca (14 zıra), -kagîr için- zeminden üst tabana varınca (20 zıra)], bir binanın yüzünün her bir tarafının irtifâ'ı, bâlâ (yüksek) kârgîr ebniye, cem' olunmak (bir katda yapılanların mikdârı cem' olunarak), dirhem, duvar kalınlığı, dûn (alt sınır olarak, aşağı, 'yirmi beş arşından dûn otuz beş arşından fazla'), dûn (alt sınır olarak, binanın irtifâ'ı, arzı on beş arşın veya daha vâsi bulunan caddelerde yirmi beş arşından dûn otuz beş arşından fazla olmayacaktır), dûn (alt sınır olarak, el-yevm mevcud olan şehnişinlerden zeminden irtifâı beş arşından dûn olanlar), dûn (alt sınır olarak, sekiz arşın arzından dûn veya bir binaya muttasıl olarak inşa olunacak binanın sağ cihetlerine sakftan mürtefi taştan hâlis harcla duvar yapılmak şartıyla ahşap olarak inşasına ruhsat verilecektir), dûn (beş yüz zirâdan dûn), dûn (sınırın altı, 'baki kalan küsûr yirmi arşundan dûn olur ise muaf olub'), ebniyenin irtifaı, ekalli (en az, en azından), lâ-ekal (en azından, asgarî), ekalli (-en az- 'ekalli iki zirâ irtifâında'), Fransız metrosu, genel, genişlik, hadd-i vasat (ortalama yükseklik), hadd-ı vasat (yokuşlu arsa üzerine inşa olunacak binanın yüksek tarafıyla alçak taraflarının irtifâında bir hadd-ı vasat alınarak alçak tarafındaki zeminden itibaren binanın irtifâı hadd-ı kânunîyi altı arşından ziyade tecavüz etmeyecek), hesaplamak, irtifa (bacanın irtifâ'ı, ocak bacası binanın damından elkalli iki arşın yüksek olacak), irtifa (yükseklik sınırı, şehnişinler ile balkonlar zeminden ekalli beş arşin irtifâında bulunacaktır), irtifâ, irtifâ (Hutût-ı istikamet üzerinde olan çıkıntılar), irtifâ (hânelerin irtifâları), irtifâ (irtifa'-ı ebniye, binanın irtifâı hadd-ı kânunî, bir bina yüzü ve tarafeyninin irtifâ'ı, binanın yüzü ve tarafeyninin irtifâ'ı zeminden binanın üst tabanına kadar), irtifâ (tahtapuş ve mehtâbiyyelerin zeminden irtifâı, dam ve tahtapuş ve mehtâbiyyelerin zeminden irtifâı, bina yüzünün irtifâını, altı arşından ziyade tecavüz etmeyecektir, EK1 M33, TEN M20^de var, EK2'de kalkmış), irtifâ (şehnişin ve balkon inşası mücaz olup bunlar sath-ı zemînden ekalli beş arşın irtifâında olacak), irtifâ-i ebniye, irtifâ'-i bina, binâ irtıfâ'ı, kad (boy), kad (boy, ahşab hânelerin ba'd ez-în kaddi ondört zirâ), kantar ve terazü, kilo, kutr (borunun geçeceği deliğin kutru), kutr / kutur (çap), la-ekall iki metre (meşe, ceviz ya da gülgen gibi sert ağaçtan yapılacak hamur

teknelerinin fırının ağzındann en az iki metre uzaklıkta bulunması gerekliliği bağlamında verilmiş ölçü olup ‘metre’ cinsinden ifade edilmiş olması dikkat çekicidir), lâ-ekal (en az, bina çıkıntıları bahsinde, lâ-ekal dört arşın irtifâında bulunmak şartıyla), lâ-ekal (en az, etrâf-ı erbaa duvarları lâ-ekal bir buçuk tuğla arzında), lâ-ekal (en az, han meydanının ortasına kârgir dükkân inşası caiz olabilir ise de cevânib-i erbaasıyla han duvarının iç yüzü arasında lâ-ekal sekiz arşın fâsıla bulunacaktır), lâ-ekal (en az, soba ve kahve ocağının ön tarafları lâ-ekal sekiz parmağa kadar mevâdd-ı madeniyye ile döşenecek), mecmû (toplam, satıhların mecmû’u yalnız kırk arşuna bâliğ olmaz ise), mesaha (ölçme), mikdar (her katın mikdar-ı sathı), nehayet (limit), nihayet (nihayet beş arşın, nihayet kırk arşın), nihayet (nihayet ..'den noksan), otuz sekiz santimetre (fırınlarda fırın ve bina duvarı arasında bırakılması istenen aralık olarak), parmak (ölçü birimi olarak), sokak üzerinde ve geride bir bina yüzünün her tarafının irtifâ'ı, terbîan (dört köşe olarak), tul (boy, tül), tuğlanın tûlânîsi 4 parmak (duvar için), tûl (bulunduğu katın vechi tûlünün sülüsü, katın yüzünün uzunluğunun üçte biri, şehnişin bağlamında), tûl (yüzünün ve cumba ve şehnişinlerin tûllleri), vâsi (geniş, boru ve ahşaptaki delik çapı ilişkisi bağlamında), vüs'at, vüs'at (cadde ve zokakların vüs'ati), vüsat, vüsatsız, vüs’at -genişlik- yirmi dört zirâ, yirmi zirâ, yokuşlu arsa üzerinde bulunan binâ irtıfâ’ı (bina yüksekliği kavramı karşılığı, yokuşlu arsalarda binanın en yüksek tarafıyla en alçak tarafının yüksekliklerinin ortalamasının hesaplanacağı tarif edilmiş, diğerlerinde sokak seviyesi ve üst taban arası olarak hesaplanıyor), yol genişliği ölçüm yöntemi (ebniyenin iki taraf sathı zemin katlarının dış yüzlerinden ölçülerek), yol genişliği ölçüm yöntemi tarifi: 'turuk-i âmmenin genişliği ebniyenin iki tarafından satıh zemîn katlarının dış yüzlerinden ölçülerek', yüksek tarafıyla alçak taraflarının irtifâında bir hadd-i vasat (alınmak), yükseklik, zira (meselâ üçer arşun olarak yapılan iki şehnişinin mecmû’u altı arşun olarak iki arşunu afv (af) ile diğer dört arşunun beher zirâ’ından (75 ilâ 90 cm tutarında uzunluk ölçüsü, endâze) yirmişer guruş ahz olunacakdır), zirâ, zirâ (arşın / arşun), zirâ (on beş zirâ, yirmişer zirâ' arzında, yirmi beş zirâ arzında, Divanyolu yirmi beş zirâ arzında olup ..), zirâ' (sokakların üzerine yeni yapılacak bina ve duvarların yapımı ile ilgili ölçülerin zirâ hesabıyla yapılacağı bilgisi verilmekte ve metre türünden ölçüye çevrilmesi ile ilgili üçte bir oranı belirtilmiştir, itibar olunan zirâ' Fransiz metresinin üç rub'una müsâvi bulunacakır), zirâ / zıra, zirâ-ı mahdûd (-kâgir ebniyenin yükseklik sınırı anlamında-, kâgir ebniyenin irtifaı zirâ-ı mahdûd), zirâ/arşın (İtibar olunan zirâ'-ı

mimarî bir metrenin üç rub'uyla sekiz milimetreye müsâvi = 75 cm + 8 mm = 758 mm, ziyade (-sınır aşımı için-, .. ziyade olmayacaktır), ziyâde (üst sınırdan fazla, binanın irtifâı, hadd-ı kânunîyi altı arşından ziyade tecavüz etmeyecek), ziyâde (üst sınırdan fazla, Boğazici ve Haliç sevahilinde inşa olunacak her nevi bina ve nhtımların hatt-ı müntehadan ziyade denize çıkması memnû'dur), ziyâde (üst sınırdan fazla, ebniyenin geri çektirilmesinden dolayı sokağa alınacak mahal tamamıyla veya hissesinden ziyade olarak bir taraftan alınmak lâzım geldikde), ziyâde (üst sınırdan fazla, fevkalâde büyük caddelerin vüs'ati mevkiinin tahammüİüne göre 20'den 40 zirâ'a kadar ve daha ziyâde olabilecektir), ziyâde (üst sınırdan fazla, tahtapuş ve mehtâbiyyelerin zeminden irtifâı, bina yüzünün irtifâ'ını, altı arşından ziyade tecavüz etmeyecektir), zırai mimari

5.2.6.2 Tehlikeli Mekân ve İşlevler

Metinlerde tehlikeli işlev, madde, güvenlilik konularıyla ilgili olarak kullanılan terim ve ifadeler şu şekildedir;

ateşle icrâ-yı sanat eden dükkânlar ile mevâdd-ı müşte'ıle hıfzolunanlar, ahâlinin nefslerini muhafaza (can güvenliği), ahşab (hanlar için ahşap yasağı), ateş yanan yerler (soba ile kahve ocağının ateş yanan yerleri), ateşle icrâ-yı sanat (tehlikeli işlev), bez parçaları, bez parçaları (yakıt olarak), duman geçen boru, ebniyenin vücudunda mazarrat olması (bu makûle ebniyenin vücudunda mazarrat ve kaldırılmasında menfaat-i umûmiyye olup da devlet tarafından değer bahasıyla iştirâsına rağbet olunduğu halde sahibi satmağa veyâhud def'i matlub olan mazarratı bertaraf etmeğe mecbur olacaktır), emniyet ve sıhhat-i âmme, emtia (yangın yükü olarak, 'ticaret olan mahallerde külliyetli emtia ve eşya bulunacağı cihetle'), envâ'ı müskirât (sarhoşluk veren şeyler, alkollü içkiler), eşya (yangın yükü olarak, 'ticaret olan mahallerde külliyetli emtia ve eşya bulunacağı cihetle'), fırıncıların kullandığı talaş ve ot ve tahta parçaları (yakıt olarak), gaz, gaz borusu, halkın eşyasını vikaye (mal güvenliği), harîkin suhuletle sirayetine sebep olacak mevad (saman, talaş, kova, ot), harîk tehlikesinden salim, harîk zuhûru tehlikesi, harîktan sâlim (yangından korunumlu anlamında), Iüzumundan ziyade (gaz ve sair mevaddı müşteilenin Iüzumundan ziyade bulundurulması), katran, kazâdan sâlim (gaz künkleri bağlamında), kereste (yangın yükü olarak), kolaylıkla muhterik olan kâffe-i emtia ve eşya, kâbil-i iltihâb ve iştiâl olan şeyler (tutuşabilir, parlayabilir, tahta ve benzeri malzeme için, evlerin damları tahta vesâir kâbil-i iltihâb ve iştiâl

olan şeylerle örtülmeyecektir), kâğıd / kâğıt, kâğıd - kâğıt (yangın yükü olarak), kömür, külliyetli ateş ile icrâ-yı sanat edilen, külliyyetlü talaş ve kuru ot ve sa'ir müstaid-nâr/yanmaya meyyal eşya' bulundurma, mahzurdan salim yer, mahzurdan sâlim, mahzurdan sâlim -güvenli-, mevaddı müşteile (gaz ve sair), mevâdd-ı müşte'ile (yanıcı madde, kâğıt ve bez parçaları ve fırıncıların kullandiği talaş ve ot ve tahta parçaları ve mevâdd-ı müşte'ile vaz' olunacak mağazalar), mevâdd-ı müşte'ile (yanıcı madde, mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalar), mevâdd-ı müşte'ile (yanıcı madde, zeytinyağı ve katran vesâir mevâdd-ı müşte'ile-i mâyi'a konulacak mağazaların zemini), mevâdd-ı müşte'ile , muhâtara (tehlike), muhâtarât (tehlikeler), müsakkaf (anbar üzerleri örtü gerekliliği), müskirat (tehlikeli madde olarak alkollü içki), nefs - nefis (can güvenliğindeki can yerine, "halkın eşyasını vikaye ve ahâlinin nefslerini muhafaza"), ocak (dükkânın gerisinde olması gerekliliği, 'ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalarda'), odun, odun (yakıt olarak), odun ve odun kömürü ve kereste (tehlikeli madde olarak), patlama (patlamak tehlikesi olan fabrikalar), saman, tedbir, tehlike (bir güna hali tehlike hisseyledikleri takdirde), vikaye (korunma, 'kazâ ve tehlikeden vikâye olunmak için'), yanıcı içerik olarak, 'fırınlarda ve hamamlarda kullanılacak odun ile satılık kereste', yerli matbah (Ahşab binaların yukarı katlarında yerli matbah inşası caiz olmayacaktır), zeytinyağı-katran-envâ'ı müskirât/içki benzeri eşya-yı may'î/sıvı madde.

5.2.6.3 Belgeler

Metinlerde, düzenlemelerin ve inşa faaliyetlerinin kontrolünü sağlamaya yönelik işlevi olan belgeler şöyledir:

binanın resmi (meclise gelerek yaptıracağı binanın resmini irâe ile arşını kaç guruşa çıkacağını fiyat-ı mâlumesiyle) , harita, harita (haritası tanzim olundukta), istikamet haritası (henüz istikâmet haritası yapılmamış olan sokaklar), kayıt (evlerinin içinde fırın işletmek isteyenler idare merkezine isimlerini kaydettirmelidir), kontrato, konturato (meclisce konturatoya bi'r-rabt artık muahharan şu, bu demeğe tarafeynin selâhiyeti olmamak), me'zûniyet tezkiresi, resm (neşr ve ilân olunan resmlere tatbikan), resm-i mücessem (hayali resim) (resm-i taklidî (verilen bir modelin resmini yapmak), resm-i hatti (hendesi, teknik resim), resm-i mücessem (üç boyutlu çizim), resm-i mücessem, payanda, istidânın mündericâtı (dilekçenin içeriği), ruhsat, ruhsat (gaz künklerinin durumu incelenerek kazâdan sâlim

bulunduklarından emin olunmadıkça gaz yakılmasına ruhsat verilmeyeceği ifadesi), ruhsat (künk ile baca inşasına asla ruhsat verilmeyecektir, içine odun-odun kömürü ve kereste bulundurulan anbarların evlerin yakınında yapılması durumunda hükûmetten ruhsat-ı mahsûsa gerekecektir, inşaat ve tamiratın icrasi memnû'olduğundan bunlar için asla ruhsat verilmeyecektir), ruhsat (ruhsat verilmesi, ruhsat gösterilmesi), ruhsat, ruhsat tezkeresi, satıh tezkiresi (yapılacak, planlanan anlamında, 'binaların yüzlerinin sathını göstecwk şekle göre inşa edilmesi için bir kıta satıh tezkiresi alınacaktır'), talimat layihası: tedabiri ihtiyati ve sürati itfa, talîmat (Şehremâneti tarafından düzenlenecek resmü 't'alîmat-ı mahsûsa'ya göre uygulanmak üzere), Tanzimât Dairesi'nin mazbatası, tezkere, zabıtadan tanzim olunacak zabıt varakası (belge, denetim, cezalandırma için), şartnâme (ebniye-i umûmiyyenin (binaların geneli) suver-i inşâiyyesini mübeyyin (açıklayıcı) neşr ü ilan olunacak şartnâme).

5.2.6.4 Düzenleme-uygunluk-aykırılık

Düzenleme, uygunluk, denetim ve aykırılıkla ilgili metinlerdeki terim ve ifadeler şöyledir:

ahkâm (hükümler), ahkâm (hükümler, kānunlar, emirler, buyruklar), behemehal (mutlaka- shall, -ecek, -acak), bilâ-kayd ü şart (hiçbir şarta bağlı olmadan, Boğaziçi'nin sahil ebniyesiyle bağ köşkleri için), bir şey dememek (engel olmamak, izin vermek anlamında), bir şey denilmemek (mahzurdan sâlimdir onlara birşey denilmeyecektir), bittahsin (-teşvik-, ashâb-ı iktidârdan olup da âdetâ som kârgîr yapacak olanlara bi't-tahsin ruhsat verilip), caiz, caiz olarak, cevaz gösterilmek, câiz / mücaz, ('kârgir ebniye irtifâları ... on beş ve daha ziyade arşın arzında olan caddelerde yirmi dört zirâ'a kadar irtifâ mücaz tutulacaktır'), câri (nizamnamenin ya da ahkamının yürürlükte olması için kullanılıyor), câri olan (yürürlükte olan), câ'iz olmak (içerisinde yangın çıkan hâne ve benzeri mahallerden hamalların gelişinden önce çıkarılacak eşyanın komşular yardımıyla zabtiye me'mûrlarının gösterecekleri mahalle taşınmasının câ'iz olacağı şeklinde kullanım), dikkat olunmak (saha denetimi, izlemek, kontrol etmek anlamında, memurları ale'd devam dikkat olunması), dilediği gibi yaptırabilmek (binanın diğer yüzleri için), emir, emir /emr ü fermân, fariza (mecbur olma, -ecek-acak/-meli-malı), hadd-i kânuni (hadd-i kânuniye tecâvüz etmemek şartıyla), hadd-i nizamı, hasbe'l-nizâm (hasbe'n-nizâm olarak yazım hatasıyla basılmış), hüsn-i nizam, icab etmek, icrâ-yı iktiza (gerekli

uygulama), iki arşına kadar olan şehnişinler vergiden muaf ('şehnişinlerin her katı içün iki arşun uzunluğuna kadar olanlarından dolayı resm i'tâ etmeyüb'), iktiza etmek (gerekmek, 'her sokağın nizâm-nâmece kaç arşın olması iktiza edeceği bir levhaya yazılarak mezkûr sokağin başına yapıştırılacaktır'), iktizâ (iktizâsının icrâsına kemal-i dikkatle mübâşeret kılınacakdır, yangın tulumbalarıyla ilgili düzenleme için gereğinin yapılmasına büyük bir dikkatle başlanacaktır), iktizâ eden (gereken, iktizâ eden ruhsat tahsîl olundukdan sonra), iktizâ etmek (gerekmek), ilmühaber, ind-et tahkîk (denetim bağlamında, tahkik sonunda, araştırma neticesinde), irâde-i şâhâne, irade-i seniyye (padişah emri), ittibâ (uyma, tabi olma, işbu kavâide ittibâa mecbur), izin verilmek (işbu kânunun tarih-i neşrinden itibaren münfesihtir), kanunen, kanun, kanûn ve ka'ide, kanûnnâme, kanûnnâme ('tulumba maddesi için başkaca bir kanûnnâme hazırlanıp Bâb-ı Alî'den izin istenecektir'), kararlaştırılmış (kararlaşmak, kararlaştırılmak, istikameti kararlaştırılıp haritası tanzim olunmuş, hatt-ı istikâmetleri kararlaşan sokaklar), kânun / kânunen, külliyyetlü talaş ve kuru ot ve sa'ir müstaid-nâr (yanıcı) eşya' bulundurma yasağı'), lazım gelmek, lazım gelmek (gereklilik), lazım gelmek (işbu mevadd-ı mühimmeye da'ir lâzım gelen husûsât), lâzım gelmek, lâzım gelmek ('cadde ve zokaklardan kangısı nizâmen kaç arşun olmak lâzım geleceği'), lüzum-ı irtifâ (zeminden lüzum-ı irtifâ), lüzumuna tatbîkan , mahzur-ı şer'î ve nizâmîsi, mecbur bulunmak ('mevcud olan bir ahşap hânenin tahtına derûnunda ateşle icrâ-yı sanat olunmamak ve mevâdd-ı müşte'ıle hıfzedilmemek şartıyla ahşap dükkân küşâdına ruhsat verilecek ise de derûn ve birûnunu ve tavanını Bağdadî üzerine hâlis harc ile sıvalatmaya sahibi mecbur bulunacaktır'), mecbur olmak, mecbur olmak (-uyum şartı bulunası-'def'i matlub olan mazarratı bertaraf etmeğe mecbur olacaktır'), mecburiyet ('kârgir binaların etrâf-ı erbaası taştan veyahud hâlis harç ile tuğladan yapılmak bi't-tabi taht-ı mecbûriyyette'), mecburiyyet (geri çekilmeye mecbûriyyeti olmak), memnû, kat'iyyen memnû ('tamirât-ı memnû', 'müceddeden açılacak cadde ve sokaklarda ve mahalle şekline konulacak ham arazide kaç hâne olur ise olsun ahsap ebniye inşası kat'iyyen memnû' olup buralarda yapılacak her nevi ebniye umûmen kârgir olacaktır'), memnû' (ahşap hane bodrum ve benzeri bağazalarda külliyetli miktarlarda yanıcı madde bulundurma yasağı), men -engelleme-, mer'iyyü'l-icrâ (yürürlükte), mes'ul tutmak, mesağ gösterilmek (izin), meşrût (kârgir olmasi meşrût -şart- olan mahaller), muafiyet (iki arşına kadar cumba ve şehnişinlerin resmden muaf olması teşviki), mucib-i nizam, mucib-i teşvik (gerekli teşvik), muktezâsınca

(-gereğince-, 'muktezâsınca geri çekilecek'), muâyene (-denetleme anlamında- 'memurları marifetiyle bilmuâyene'), mûcibince (gerektirdiği şekilde, gereğince), mücebince (kânun mûcebince), mücebince - mûcibince (gereğincce), münfesih (yürürlükten kaldırılmış olan, feshedilmiş)), müsaade, müstesna olarak (kural dışı olarak, ebniye-i âliye-i mîriyye bina yükseklikleri bağlamında, 'ebniye-i âliye-i mîriyyenin irtifâı müstesna olarak kâffe-i tebe'a-i saltanat-ı seniyyenin inşa edecekleri ahşab ebniyenin irtifâı zeminden üst tabana varınca ondört zırâı tecavüz etmeyecektir'), müstesnâ (istisnai durumlar için, dışında, hariç), müstesnâ (kaide harici, 'Boğaziçi'nde sahil ebniyesiyle bağ köşkleri gibi sayfiyelerin ahşap olarak inşaası câiz ve sıva usûlünden dahi müstesna olup'), müstesnâ (yani fukarâdan kimselerin çörçöpten olarak yaptıracakları hâneler derece tahtına girmeyeceğinden onların müstesna tutulması), müsâade, müsâade (kirec ve tugla vergi affından bahis), nezaret (denetleme bağlamında, 'kireç ve tuğlanın fiyât-ı mu'tedile ile satılmasina Şehremâneti'nce mütemâdiyen dikkat ve nezâret edilmesi'), nizam, nizamname, nizâmen, nizamiye, nizâmı vechile, nizâmına muvâfık, nizâmına tatbikan, nizâm-ı aslîsi vechile, nizâmen tevsîi, nizam, nizamname, nizâmen, nizâma tevfîk hareket etmek), nizâma mutâbık, nizâma tatbîkan, nizâmen mukarrer olan (kesinleşmiş), hasbe'l-nizâm (kural gereği), nizam, nizamnâme, nizâmına tatbikan, usûle tatbikan, nizam, nizâmat, nizamname, nizam, nizâmen, nizamname, nizam-ı ahir, nizam-ı aslisi veçhile, nizamen, nizamiye (sokağın vüsat-i nizamiyesi), nizamnâme, nizamı icabınca, nizamı veçhile, nizamına muvafık, nizamına tatbiken, nizamına tevfik, nizamından dûn (sokağın vüs'ati hadd-i nizamından dûn), nizâm, Nizâmnâme, nizâmen bir gûnâ mahzuru bulunmak, nizâmiyyenin ahkâmı, nizâmnâme , nîzamat-ı atîk, resimden muaf (hanelerde ev altı t'abîr olunan mahall ile sarnıç ve su hazînesi ve kuyu ve taht-ı zeminde (zeminin altında) taş mağazalar resimden muaf olacakdır), resm (her katı içün iki arşun uzunluğuna kadar olanlarından dolayı resm i'tâ etmeyüb mikdâr-ı mezkûru tecâvüz eder ise fazlasından her kat içün başka başka olarak arşun başına yirmişer guruş vereceklerdir), ruhsat tezkeresi almaksızın , rüsûm affı ('kireç ve tuğla rüsûmuyla kârgîr ebniye harç ve rüsûmunun afvı'), sûret-i münâsibede masnû (kurallara uygun ve güzelce yapılmış anlamında, fırın ocakları için, 'ocakları sûret-i münâsibede masnû ve tütün dışarı vermekten mâ'adâ tepelerinden hurûclarında da komşuları huzursuz etmeyecek şekilde isteyen daire içinde ekmekçi ve poğaçacı fırını yapmaya mezundur'), tahdid (sınırlama, hudut koyma), tanzîm ve rü'yet (düzenleme

ve idare), tatbikan (ilân olunan resmlere tatbikan), tatbikan (işbu Ebniye Kânunnâmesine tatbikan), tecessüs (tetkik, 'ekmek tabhını tecessüs etmek üzere dâire-i belediyye tarafından olur olmaz zamanlarda fırınlara girilecektir'), tecviz (izin), tecviz (yapılmasına râzı olma, uygun görme, izin verme, 'ahşap olarak inşası tecviz olunan binalar'), tedkik (-denetleme anlamında-, 'memurları marifetiyle bi't-tedkik'), tertîb, usûl (düzenleme anlamında, 'defterde yazılı… usûle riâyet etmeyen … te'dîb edilecekdir'), teshil (-kolaylaştırma- 'kireç ve tuğlanın teshil-i nakliyyan'), teshil (-kolaylaştırma- 'kârgîr inşasının teshili'), teshîlât (kolaylaştırma, ebniyenin kârgîr olarak inşası zımnında teshilât-ı lâzime), tevfik-i hareket eylemek (uygun), tevfikan (ikinci ve üçüncü nevi binalarda gösterilen sûrete tevfikan), tevfikan (uygun olarak, uyarak), tevsi kaidesi (-yol genişletme düzenlemeleri kastediliyor-), teşvik ('beş yüz kese kıymetinden noksan hâne inşa edenler kârgîr inşasına teşvik olunarak'), teşvik ('tuğla fabrikaları inşası içün teşvikât îfâsi'), teşvîk (ebniyenin kârgîr olarak inşası zımnında teşvikâtı), tulumbaların sevkinde esbâb-ı teshîliyye (yönetiminin kolaylaştırılması), tâlîmat (dâ'ire-i belediye meclislerinin t'alîmâtı), usûl '-kural-, Boğaziçi'nde sahil ebniyesiyle bağ köşkleri gibi sayfiyelerin ahşap olarak inşaası câiz ve sıva usûlünden dahi müstesna olup', usûl (-kural-, 'usûl-i muntazam, usûl-i inşâiyye, merkez-i beledi tarafından intihâb olunacak usûl üzerine, usûle mugayyir, usûl-i haseneye tevfikan'), usûl ve ka'ide, usûle tevfik, tevfikan, zarûret-i fenniyye (olmak), şart, şart ('...bırakmamak şartıyla, ...olunmak şartıyla), şart ('mevcud olan bir ahşap hânenin tahtına derûnunda ateşle icrâ-yı sanat olunmamak ve mevâdd-ı müşte'ıle hıfzedilmemek şartıyla ahşap dükkân küşâdına ruhsat verilecek'), şart (hadd-i kânuniye tecâvüz etmemek şartıyla), şartname ahkamına tevfik (ebniye-i umûmiyyenin (binaların geneli) suver-i inşâiyyesini mübeyyin (açıklayıcı) neşr ü ilan olunacak şartnâme ahkâmına tevfik-i hareket etme zorunluluğu), şerâit (şartlar), şerâitinden müstesna tutulmak, şer'an ve nizâmen bir gûnâ mahzuru bulunmamak.

5.2.6.5 Aykırılık ve Yaptırım

Metinlerde düzenlemeye uygunsuzluk ve yaptırım-cezalandırma ile ilgili terim ve ifadeler aşağıdaki gibidir:

afv, aykırılık (yasak), ceza, bir gûne mahzur-ı şer'î ve nizâmîsi olmadığı halde , cezayı nakdî (baca tutuşması durumunda temizletmeyen sahip ya da kiracıya), cezayı nakdî (mutfak soba baca ve borularının kurumlarının temizlenmemesi

durumu için) , cezâ-yı nakdî, cezâ-yı nakdî (alınmak), erteleme ve durdurma-(madde 1, tarafeynden biri tecdîd île sokağa terkolunacak mahallin nısfını verir de karşısındaki bina kaldığı takdirde onun dahi diğer nısf hissesinin tesviyesi ileride tecdîdine tâlik ve tevkif olunacaktır', gizli akça, hadd-ı nizamından dûn, harîk iane sandıkları (toplanan cezaların biriktirildiği yer), harîk vukua gelmemesi için... ittihazı lâzımgelen tedabiri ihtiyatiye, isticvap (sorgulama), ittihazı iktiza eden usül ve tedabir (alınması gereken tedbir ve kural), kasten ve ligarazin (bilerek, kasten), mahkemeye beyan, mahzur (düzenlemeye aykırılık), mahzur şer'i ve nizami (dini kurallar ve yasaklar bakımından bir aykırılık), mazarrat (zarar, ziyan), memnû (şehnişin ve duvar gibi sokağa doğru olan çıkmalara çiçek saksı ya da sandıklarının konmasıyla, hâne-mağaza-dükkân önlerine asma dikilmesi memnû'dur'), memnû (geçişin engellenmemesi, 'Otuzbirinci bend: ...yolları tıkayan şeylerin bırakılması …memnû'dur'), memnû (külliyyen memnû), memnû (tamirât-ı memnû'a), memnû (tamîrât-ı memnûa), külliyen memnû, tamîrât-ı memnûa, memnû, külliyyen memnu, men ('ahşab inşasının külliyyen ve def'aten men'i'), menetmek , meneylemek, mugayir-i nizâm, mugâyyir (nizâmnâmeye) mugayyir olarak vukû'a gelecek hareketler), mücâzat (12. fasıl alt başlığı, -Cezâ verme, cezâlandırma-), nezâret (denetim bağlamında, sokaklardan geçecek gaz boruları(nın) inşa veya tamirleri hükûmetin nezaretiyle yaptırılarak), taaddi (tecavüzler, zulümler, kanûn ve ka'ide hâricinde taaddiyât), tahkik olunmak (-araştırmak, soruşturmak-), tahkik, (yangın alanı güvenliği, 10. Paragraf, ...i'âne içün geldiklerini ifâde eyledikde ... şâyed hâne sahibi bildiği olmadığını beyân ile kabûl etmeyüb de ol şahsın sıfat ve hâlinde zâbıtaca dahî şübhe olunduğu halde ahvâli tahkîk olunmak üzere bâb-ı zabtiyyeye gönderilecekdir.'), tahkikat ('memurîn taraflarından tahkîkat-ı mezbûre icra olunup üzerlerinin kapanmasına ruhsat verilinceye değin gaz künkleri zâhirde olacaktır'), tahkikat, (yangın yeri ve mal güvenliği bağlamında), tahkîkat-ı kaviyye (güvenlik soruşturması), tahtı isticvap ve takibatı kanuni ve mahkemeye beyan, takibatı kanuni (kovuşturma), te'dip olunmak/terbiyesini verme, tecavüz, tecavüz ('bu mikdarı tecâvüz ettiği halde'), tecavüz ('mikdâr-ı mezkûru tecâvüz eder ise'), tecavüz (ebniyenin sokak cihetinde bulunan hududunu tecavüz), tecavüz (hudûd-ı hesâbiyyeyi tecavüz itmeyecektir), tecavüz (sokağa tecavüz edemeyecektir), tecâvüz, tedbir, yasak, ceza, takibat, zabıtaya ihbar.

5.2.6.6 Araç ve Müdahale

Metinlerdeki araç ve müdahale konusunda kullanılan sözcük, terim ve ifadeler şöyledir:

“Binaya ıslak ve kuru müdahale için kullanılan) alât harîk, balta, eksiksiz yangın tulumbaları, eşya (hânelerden çıkarılacak eşyânın muhafazasıçün), fuçu ('harîk içün mevâkî-i münâsibeye konulacak fuçular'), gaz feneri, haber etmek ('zokaklarda gezerken bir harîk (yangın) zuhuru müşahade olunur ise der-akab en yakın olan zabtiye karakolhânesine haber virüb kendüleri dahî mümkün olabildiği kadar muavenete (yardım etmeğe) ve halkın eşyasını hırsız ve yankesicilerden vikaye (korumak) ile beraber vuku’ı melhuz olan (meydana gelmesi beklenen) muhâtarâtdan (zararlar ve tehlikelerden) ahâlînin nefslerini muhafazaya s’ay (çalışmak) ve gayret ideceklerdir'), harîk zuhuru müşahade, harîk (yangın) tulumbalarının vâridât-ı sa'iresinin hüsn-i muhâfaza ve idâresine (Dâ’ire-i Belediye Meclislerinin Sûret-i Tertîbi ve Me’mûrlarının Vezâ’ifi bahsinde), harîk tulumbaları, iane için gelenler (görevliler dışındakilerin müdahalesinde güvenlik konusu 'harîk mahallinde hânesi bulunan ehibbâ (dostlar) ve akrabasına gelenler i’âne (yardım) içün geldiklerini ifâde eyledikde kordonda bulunan piyâde neferleri o adamları getirüb i’âne edecekleri hâne sahibine irâ’e ile (göstererek) kabul etdikleri halde bırağub avdet edecek ve şâyed hâne sahibi bildiği olmadığını beyân ile kabûl etmeyüb de ol şahsın sıfat ve hâlinde zâbıtaca dahî şübhe olunduğu halde ahvâli tahkîk olunmak üzere bâb-ı zabtiyyeye gönderilecektir (Seyitdanlıoğlu, 1999)”, idare ('yiğit başılarının idâreleri ', 'tulumbaların idâresine me’mûr olanlar'), ihrac (taşıma anlamında, 'hamallar hânelerden eşya ihrâcıyla...', itfayi harîk, itfayi harîka mahsus, alât ve edevat, itfâ (söndürme), kanca, kesüb yıkmak (mücadele yönteminden 'yıkma'ya dair, “9. Paragraf, Harîke gelecek baltacılar dahî kordonun hâricinde durub me’mûrlar istemedikce içeriye giremeyecek ve emr verilmedikce kendüleri bir yeri kesüb yıkamayacaklardır (Seyitdanlıoğlu, 1999)”, kordon, kordonun hârici, kova, koğalar (kova), kumanda “Paragraf 4, İşbu sakalar, her ne kadar kethüdâ ve yiğit başılarının idâreleri tahtında ise de harîk mahallinde gerek sakalar ve gerek kethüdâ ve yiğit başıları teftîş müdir ve muavininin ve anların kumandasıyla hareket eyleyeceklerdir (Seyitdanlıoğlu, 1999)”, değnekcinin kumandası, Paragraf 12, “Hamallar kethüdâsına her harîk mahallinde kifayet

mikdârı ve alâmetli hamall bulunduracağı ve bunların beher on neferi bir değnekcinin kumandası altında olub hiç bir güne zâyi'ât vuku'a gelmemesine dikkat olunacağı taahhüd etdirildiğinden bundan böyle eshâb-ı büyût ve dekâkin taraflarından alâmetsiz hamallara ve şuna buna eşya teslîm olunmayacaktır, leyl ü nehar (nöbet, 'müfettişler leyl ü nehâr (gece ve gündüz) münâvebet-i zabtiyyede tevaffuk iderek (başararak) harîk vuku'unda gündüz ise bâb-ı zabtiyyeden teftîş müdir ve muaviniyle beraber derhal harîke yetişüb gice ise anlarla mahall-i harîkde buluşub sakaların (sucuların) sür'at-i seyr ve hareketleriyle tulumbalara arkası kesilmeksizin su yetişdirmeğe çalışacaklardır (Seyitdanlıoğlu, 1999)" mes'ûliyet (eşyanın taşınması bağlamında eşya sahiplerinin istedikleri yere eşya göndermeyi seçmeleri durumunda, zabıta me'mûrları, onların aracılığıyla taşınıp korunmayan eşyanın zâyi'âtından sorumlu olamayacaklardır), mikdarı kâfi tulumbacı, mükemmel harîk tulumbalarle kova ve kanca ve balta gibi itfayi harîka mahsus alât ve edevat (İstanbul ve taşra belediyeleri ve onlara bağlı mülhakatlarındaın gereken yerlerde), mükemmel harîk tulumbaları, münâvebeten (nöbetleşe, 'müfettişler leyl-ü nehâr/gece-gündüz münâvebet-i zabtiyyede; beşeri süvârî ve on beşeri piyade olarak yirmi beşer saka münâvebeten bekleyecek), mürâcaat (tulmbaların kullanımının ve dağılımının kontrolü bağlamında), müsâraat, müdahalede hızlı harekete dikkat çekilmesi bağlamında, 3. Paragraf, "nöbetci olmayan sakalar dahî derhal bulundukları yerlerden harîk mahalline muvassaletle müsâra'at -hızla işe girişme- ideceklerdir (Seyitdanlıoğlu, 1999)", müşahade (yangın çıkışının gözlenmesi/farkedilmesi, harîk zuhuru müşahade olunmak), nakl ve hıfz (eşya nakil ve koruması bağlamında), su, sür'at-i seyr (hızlı hareket vurgusu, "2. Paragraf, ...sakaların sür'at-i seyr ve hareketleriyle tulumbalara arkası kesilmeksizin su yetişdirmeğe çalışacaklardır (Seyitdanlıoğlu, 1999)", sürati itfa (hızla söndürme), şitab /çabukluk-acele, "11. Paragraf, neferâtı bi'l-istihshâb harîk mahallinde şitâb ile (çabuk olarak) evvel emirde hânelerden çıkarılacak eşyânın muhafazasıçün (Seyitdanlıoğlu, 1999)", terettüb (sorumluluk, "eşyasını hamallara vermeyerek kendi müteallikat ve atıbbâ'ına (yakınlarına) nakl etdirmekde muhtâr olub fakat şahs-ı muayyen irâ'e olunmayarak ale'l-ıtlak beyân-ı zâyi'ât edenlerin iddi'âsından me'mûrîne ve hamalbaşıya bir güne mes'ûliyyet terettüb etmiyecekdir (Seyitdanlıoğlu, 1999)", tertîb üzere hareket (müdahale planlaması, "işbu tulumbalar Dersaadet ve Bilâd-ı Selâse içün yedi dâ'ireye taksîm ve yapılan defteri umûm tulumbacı başısına teslîm olunduğundan bundan böyle mezkûr defterde

muharrer (yazılı) tertîb üzere hareketle hilâf-ı hâl vuku'a getürülmesine tulumbacı başılar tarafından i'tinâ kılınacak (Seyitdanlıoğlu, 1999)", tulumba, tulumba, harîk tulumbası ve edevâtı, tulumbacı istihdamı yapılacak yerler (Dersaadet ve taşra daire-i belediyeleri merkezleriyle mülhakatlarından gereken yerlerde), tulumbalara arkası kesilmeksizin su yetişdirmek, yetişmek (yangın yerine ulaşmak için kullanılıyor "işbu müfettişler leyl ü nehâr (gece ve gündüz) münâvebet-i zabtiyyede tevaffuk iderek (başararak) harîk vuku'unda gündüz ise bâb-ı zabtiyyeden teftîş müdir ve muaviniyle beraber derhal harîke yetişüb gice ise anlarla mahall-i harîkde buluşub sakaların (sucuların) sür'at-i seyr ve hareketleriyle tulumbalara arkası kesilmeksizin su yetişdirmeğe çalışacaklardır (Seyitdanlıoğlu, 1999)", yıkmak.

5.2.6.7 Harîk

Harîk, yanma ve ateşle ilgili olarak metinlerdeki sözcük, terim ve ifadeler şöyledir:

ateş, ateş (sıvalı bulunan hânelere ise çarçabuk ateş sirâyet edemeyüp), ateş istimali lâzım gelen bilcümle dükkânlar, ateş yanan (ocak için kullanılıyor), ateşe dayanur şeyler (yangına tepkisiz malzemeler belirtilmiştir, tahtapus ve mehtâbiyye yaptırılması şartı olarak, harîktan muhafaza olunmak için bu misillü şeyler taş ve tuğla ve saç ve hâlis harc gibi ateşe dayanır şeylerle döşettirilecektir.), bitecrübe (karar-gîr olan ebniye nizâmında ahşab hânelerin haddi onsekiz arşına kadar olmak üzere ruhsat gösterilmiş ise de bu mikdar yükseklik ahşab hâneleri ziyadece görülüp sirâyeti nâriyyeden muhafaza olunamayacağı sonradan bi't-tecrübe haber verilmiş olduğundan o misillü ahşab hânelerin ba'd ez-în kaddi ondört zirâ olmak ve), cesîm harîk vukûu (büüyk yangın), derûnunda (içinde) giceleri iş işlenilen ve ateş ist'imâli, lâzım gelen bi'l cümle dükkânlar, emniyet (vergi verenlerin emniyetleri), etrafı sıvalı bulunan hâneler (bir tulumba ile muhafaza olunarak kurtarıldığı), fırınlar için daha güvenli olarak düşünülen dükkânın arka tarafı tarifinin daha sonra fenni olarak uygun görülen yer olarak tarif edilmesi önemlidir), harîk (yangın),, harîk mahalleri, harîk vukû, harîk zuhuru, harîkdan mukaddem -öncelikli- yol, harîkden muhafaza, harîkin men-i vukûu tedabiri, harîkin suhuletle sirayeti (yangının kolayca yayılması, harîk ve kova ve harîkin suhuletle sirayetine sebep olacak talaş ve ot ve saman gibi mevaddın münasebetsiz yerlerde bulundurulmamasına ve mutbah ve ocak bacalanyla soba borularının tethir (tathir) ettirilmesine belediye memurini tarafından mutemadiyen dikkat ve nezaret olunacaktır), harîk kesb-i cesâmet (yangının büyümesi ve yayılması anlamında, '6.

Paragraf, Hüdâ-nekerde -Allah korusun- bir harîk kesb-i cesâmet ve imtidâd edecek olur ise…), harîk vuku, harîk vuku', harîk zuhuru , harîk zuhûru (yangın çıkması), harîka kuvve-i câlibe (ateşi çeken güç, tahtanın harîka kuvve-i câlibesi), harîkden muhafaza olunmak (yangından korunmak), harîkden sâlim (bacalann kâffesi harīktan sâlim olacak ve suhûlet ile tamir ve tathir olunacak sûrette inşa olunacaktır), harîkin hîn-i zuhûrunda (yangın çıktığı zaman, 'harîkin hîn-i zuhûrunda evvel be evvel yetişmiş olan tulumbalardan mâ'adâ gelecek tulumbalar…'), Harîkin Men'-i Vukúu Tedâbiri, harîktan muhafaza (harîktan muhafaza olunmak için), harîkın sirâyet ve kesb-i cesâmet etmesi (yayılma ve büyüme), harîkın çarçabuk sirâyeti, hârika (ateş), ibtidâ-yı zuhûr-ı harîk (yangının başlangıcı), kolaylıkla muhterik olan (kolay yanıcı), kâbil-i iltihâb ve iştiâl olan (alevlenen/tutuşan ve parlayan)

mahall-i harîk, mehâzir, mahâzir (mahzurlar), memleketin havâyic-i asliyye ve mühimmesi (tulumbaların düzene rabtının memleket icin önemi ve yeri bağlamında), men-i harîk (yangının engellenmesi), menfaat-i umumiye, mevâdd-ı müşte'ile (yanıcı madde), muhterik, muhterik -yanmış, muhterik mahal, muhâtara-i nariyye, muhâtara-i nâriyye (yanma tehlikesi), mâhir adamlar, müstaid-nâr (yanmaya meyyal), müstaid-nâr eşya (yanıcı, 'külliyyetlü talaş ve kuru ot ve sa'ir '), nâr, nariyye, nâriyyeye giriftâr olmak, sirayet-i serîa (hızlı yayılım, tahtanın harîka kuvve-i câlibesi sirayet-i serîayı istilzam edeceğinden, tahtanın ateşi çeken gücü hızlı yayılıma sebep olacağından), sirâyet-i harîk, sirâyet-i harîka, sirâyet-i harîkden sâlim (sirâyet-i harîkden sâlim bir mahall), sirâyeti nâriyye (sirâyet-i nâriyyeden muhafaza olunmak), tahta vesâ'ir kabil-i iltihab (alev alabilir) olan şeyler, taş-tuğla-sac-hâlis hare benzeri ateşe dayanır şeyler, tehaffuzıyye, tehaffuz, tahaffuz (korunma, muhâtara-i nâriyyeden tehaffuzıyye), tutuşma (baca için), tütün (duman anlamında, 'çok tütün veren fabrikalar, tütün dışarı veren ocaklar, vuk'û-ı harîk, yakmak (gaz yakmak - kullanılan ateş için yakmak kullanılmış), yanmak (-kandiller için kullanılıyor- kandiller yanmasına'), yanmak (kaplamaların boyalı bulunmasından ve yaz günleri kuruyup yanmağa ziyade), yanmaz şeyler (ocaklar taş kemer veyahud yanmaz şeyler üzerinde olacaktır), zarar, ziyan (-mal güvenliği-, '15. Madde: Mağaza gibi mevki-i vâridât ve ticaret olan mahallerde külliyetli emtia ve eşya bulunacağı cihetle muhterik olduğu takdirde ashabına pek çok zarar ve ziyanı mûcib olacağından ba'd ez-în o makûle vâridât ve ticaret mevkii olan

cesimce binalar dahi temel vaz'ına mevkii mütehammil olduğu halde kâffeten âdi taş tuğladan kârgîr olarak yapılacaktır'), zarar, ziyan (kötü sonuç, kayıp, emtia ve eşya bulunacağı cihetle muhterik olduğu takdirde ashâbına pek çok zarar ve ziyanı mûcib olduğundan).

6
SONUÇ

Çalışma, yapılı çevrenin şekillenmesini büyük ölçüde etkilemiş olan yangın gerçeğinin Osmanlı yönetimi tarafından, kontrol edilebilir türden bir tehlike olarak kabullenilmesi, anlama çabası ve mücadele anlayışına dair bilinçlenme sürecinin, resmi metinler üzerinden izini sürmeyi amaçlamıştır.

Metinler, kanunlaştırma hareketi ile başlayan, 1848 ve 1891 yılları arasındaki dönemde hazırlanmış, nizamname (tüzük), beyanname (açıklama), talimat, kanun ve kararları içeren 17 metinden oluşmaktadır. Bu metinler, Ebniye Nizamnamesi 1848, Ebniye Beyannamesi 1848, Ebniye Nizamnamesi 1849, Harîk Vûk'uunda Zabıtaca İttihâz Olunacak Usûl ve Mu'amelâta Dâ'ir Talimat 1854, Devâ'ir-i Belediyyeden Altıncı Da'ire İ'tibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dâ'iresi'nin Nizam-ı Umumisi (Dâ'ire-i Belediyenin Teşkîline ve Vezâifine Dâ'ir Nizâmnâme 1857 içinde), Zokaklara Dair Nizamname 1859, Devâir'i Belediye Çavuşlarının Vezâ'ifine Dâ'ir T'alîmât 1861, Her Nev'i Ebniyyeden Alınacak Harç ve Rûsûmât Nizâmnâmesi 1863, Turuk ve Ebniye Nizamnamesi 1863, lslâhât-ı Turuk Komisyonu Vazâfinin Mübeyyin Tâlimatnâme 1866, Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Tertibi Hakkında T'alimât 1867, Etmekçilik Hakkında Nizamname 1870, İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapilacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme'nin Düzenlenme Gerekçesini Açıklayan Danıştay Kararnamesi 1875, İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Suver-i İnşâiyyesine Dair Nizâmnâme 1875, Ebniye Kanunu 1882, Men-i Harîk Hakkında Nizâmnâme 1891 ve Ebniye Kanunu 1891'dir.

Bazı büyük yangınlar hem yol açtıkları yıkımlar hem de sonrasında tepki olarak korunmaya yönelik geliştirilmiş kurallarla, mimariyi ve şehirleri şekillendirmiştir. Yangınlar ve sonrasında bu felaketlere gerek düzenlemelerle gerekse yeni inşa biçimleriyle verilen tepkilere örnek olarak iki şehir, Londra ve Şikago incelenmiştir. Bu şehirlerde yangınlarla yakın ilişkili gerçekleşmiş değişimlerin, bölgede sınırlı kalmayıp yaygınlaşarak, daha geniş ölçekte, düzenlemelerle yapılı çevrenin şekillenme biçimlerine etki etmiş olması sebebiyle, önemi büyüktür. En

çok bilinen şehir yangınlarına örnek olarak bu örnekler incelenmiş ve sonraki süreçte şehirle mimariyi nasıl etkilemiş olduğu açıklanmıştır (Bkz. 2. Bölüm).

Teze temel oluşturan 17 metin, iki tür çalışmayla incelenmiştir. Birinde, metinlerin içeriklerinin yangın güvenliğinin yapılı çevre ile ilişkisi bağlamında, ne bakımdan ilişkili olduğu, ilgili olan madde/bend/paragraflar teker teker ele alınarak, gerekçeleriyle ortaya konmuştur. Bu ilişkiler, yer yer birbiriyle iç içe geçen, Yangın Öncesi, Yangın ve Müdahale aşamaları içerisinde değerlendirilen, Önleme, Yaptırım/Kontrol, Ayırma, Yapısal, Kaçış ve Müdahale başlıkları altında incelenmiş ve tablolarla başlıklar altındaki ilişkiler özetlenmiştir (Bkz. Bölüm 4 ve Bölüm 5, Tablo 5.10- Tablo 5.26). İkinci tür çalışmada ise, kullanılan dildeki sözcük ve ifadeler aracılığıyla bilgi, bilinç ve niyete dair sınırların izi sürülmüştür. Kullanılan dildeki sözcük ve ifadeler, niceliksel özellikleri yanı sıra, anlamlarından kaynaklanan, çevresinde toplandıkları sözcük grupları temelinde ele alınmıştır. (Bkz Bölüm 5.2).

Aşağıdaki tabloda (Tablo 6.24), incelenen metinlere ait madde/bend/paragrafların, ilişkili olduğu konulardaki içerik dağılımları gösterilmiştir. Bu tabloda terimler ihtiyaç görülmediği için toplam rakamlara ya da yüzdelere yansıtılmamıştır.

Tablo 6.24 Konuların özet tablosu

	Konular / Bend Madde Paragraf	Terimler, tanımlar	Önleme	Yaptırım / Kontrol	Ayırma	Yapısal	Kaçış	Söndürme / Müdahale / Erişim/ Sahadan Geri Besleme	Toplam İlgili
1848	EN1 Toplam	25	8	15	19	9		8	**59**
1848	EB Toplam	19	1	4	1	19		1	**26**
1849	EN2 Toplam	29	13	16	20	13		8	**70**
1854	HVZ Toplam	15						15	**15**
1857	DBA Toplam	2						2	**2**
1859	ZDN Toplam	29	19	15	5	4		10	**53**
1862	DBC Toplam	2	1	1				1	**3**
1863	HNE Toplam	1			1				**1**
1863	TEN Toplam	32	6	13	20	9		11	**59**
1866	ITK Toplam	2		1	1	1			**3**
1867	DBM Toplam	3			1			3	**4**
1870	EHN Toplam	2	2	1	3				**6**
1875	IBD Toplam	2	2	2	1	2			**7**
1875	IBN Toplam	7	7	6	5	5			**23**
1882	EK1 Toplam	53	20	19	32	18		16	**105**
1891	MHH Toplam	8	5	6				3	**14**
1891	EK2 Toplam	44	13	19	28	11		16	**87**
	Genel Toplam		**97**	**118**	**137**	**91**	**0**	**94**	**537**
	%		*18*	*22*	*26*	*17*	*0*	*18*	*100*
			<Yangın Öncesi>						
			97	***118***	***137***				**352**
					<Yangın>				
					137	***91***	***0***		**228**
					<Müdahale>				
					137	***91***	***0***	***94***	**322**

Konular bağlamında hazırlık, zarar azaltma, müdahale ve yangın sonrası öğrenilenler ve yeniliklerle tüm yönleriyle hâkim olunmaya çalışılan yangınla ilgili faaliyetler, ‘yangın öncesi’, ‘yangın’ ve ‘müdahale’ aşamaları olarak incelenmiştir. Bu aşamaların alt başlıkları olarak, ‘önleme’, ‘yaptırım /kontrol’, ‘ayırma’, ‘yapısal’, ‘kaçış’ ve ‘söndürme / müdahale /erişim/ sahadan bilgi’ kapsamındaki düzenlemelerin bazıları birden fazla aşamayla ilişkili olup, söz konusu aşamaların birbiriyle kesiştiği alanları oluşturur. Ayırma alt başlığı örneğin hem tehlikeli işlev çevresinde bulunduğunda yangının çıkmasını, hem de binalar ya da tehlikeli mekânların mesafelenmesi ya da mimari olarak yalıtılması bağlamında yangının gelişimini ve yayılımını engelleyen karaktere sahiptir. Farklı alt başlıkların kesiştiği diğer bir aşama ise müdahale ile ilgilidir. Söndürme ya da kontrol anlamındaki yangına müdahalenin yanı sıra ayırma konusu ve binanın konstrüksiyonunun yanıcılığı ya da yangına tepkisi de kaçınılmaz olarak müdahalenin ele alınışı ya da başarısıyla ilgilidir.

Yangının evreleri bakımından ‘yangın öncesi’, ‘yangın’ ve ‘müdahale’ aşamaları olarak belirtilen süreçte en yoğun içeriğin, yangın öncesi evreye, yangın çıkma tehlikesinin azaltılmaya yönelik olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 6.24). Yapısal korunum çerçevesinde yangın evresi en az içeriği barındıran kısımdır. Müdahale ile ilgili aşamaya dair içerik, bu ikisinin arasında yer almaktadır. İncelenen 17 metne ait toplam 683 maddenin 280 tanesi yangınla ilişkili içeriğe sahiptir. Yangınla ilgili içerik bağlamında en yüksek orandan en aza doğru sıralandığında başta, HVZ, IBD ve MHH, ardından sırayla IBN, EB, EN2, EN1, TEN, EK1 ve EK2, ZDN, ITK, DBM ve EHN, HNE, DBC ve en az oranla DBT (DBA) bulunur (Bkz. Tablo 3.2). İlgili olan içeriğin 97 tanesi önleme, 118 tanesi kontrol/yaptırım, 137 tanesi ayırma, 91 tanesi yapısal, 94 tanesi söndürme/müdahale/erişim/tecrübe konularıyla ilişkilidir. Kaçışla ilgili içeriğe rastlanmamıştır. Önleme ile ilgili düzenlemelerin genele oranı % 18’dir. Yaptırım ve Kontrol ile ilgili düzenlemeler % 22, Ayırma ile ilgili düzenlemeler % 26, Yapısal konular % 17 ve Müdahale ile ilgili tedbirler % 18 seviyelerindedir (Bkz. Tablo 6.24).

Yangın Öncesi Hazırlık

Yangının hiç oluşmamasına yardımcı olacağı düşünülen önleyici tedbirler ve kurallarla bu düzenlemelerin hayata geçirilmesini sağlamaya yönelik kontroller ve yaptırımların yanı sıra bazı ayırma tedbirleri bu aşama ile ilgilidir. Üç evre olarak ele alınan, yangın öncesi hazırlık ve tedbir, yangın olayı ve yangından sonra evreleri bağlamında en fazla düzenlemenin, yangın öncesi aşamasına ait hazırlıkla ilgili olduğu görülmektedir. En fazla düzenlemenin ayırma konusunda toplanmasının sebebi, yollarla ilgili düzenlemelerin yoğunluğudur. Binaların geri çektirilerek yolların genişliğinin arttırılması, yeni yolların açılması ve çıkmaz sokakların açılması ya da iptal edilmesi, binaların yollara çıkmaları ile ilgili planlama ve uygulamaların, binalar arasındaki mesafenin arttırılmasıyla yangının yayılımının engellenmesi ile yakından ilgisi bulunur. Bu oran, aynı zamanda Batılılaşma hareketi içinde yerleşimlerin planlamasını ve görüntüsünü değiştirmeye dair isteği görünür kılar.

Düzenlemelerde miktar olarak ikinci sırada, %22 oranla, getirilen kuralların uygulamasının başarısını arttıracak kontrol ve yaptırımla ilgili olduğu görülmektedir. Düzenlemelerin kâğıt üzerinde kalmayıp hayata geçirilmesine yönelik niyeti bu yüksek oranda görmek mümkündür. Düzenlemelerdeki yoğunluk

sıralamasında üçüncü sırada binalarla ilgili kurallar yer alır. Bina yükseklik ve alan sınırlamalarıyla ahşap yasağı, kâgir bina yapımını arttırmaya yönelik düzenlemeler bu gruptadır.

Önleme ve yangına müdahale ile ilgili düzenlemeler aynı yoğunlukta %15 oranla karşımıza çıkar. Yangının başlamasını engellemeye yönelik sınırlandırmalar ve tehlikeli işlevlerle ilgili tedbirler bu grupta görülmektedir. Ateşin kontrolü, yangın yükü oluşturan yakıtın kontrolü ve ateşle yakıtın ilişkisinin kontrolü yollarıyla kontrolsüz yanmanın engellenerek yangının önüne geçilmesine dair düzenlemeler bu grupta yer alır.

Yangın

Yangın olayı sırasında mimari ya da yapılı/yapma çevrenin yangınla ilişkisi bakımından etkili olan Ayırma, Yapısal ve Kaçış konularından ilki bahsedildiği üzere en fazla içeriğe sahiptir. Yapısal konusu ise en az düzenlemenin görüldüğü konudur. Kaçışla ilgili herhangi bir düzenlemeye rastlanmamıştır.

Müdahale ve Sonrası

Müdahale ile ilgili olarak yangının kontrolü ve yayılımıyla, söndürme yöntem ve organizasyon düzenlemeleri karşımıza çıkar. Yollarla ilgili düzenlemelerle binaların çıkıntılarıyla ilgili düzenlemelerin de yangın yerine engelsiz ve hızlı erişimi sağlamaya yönelik önemi bulunur. Yollar ve bina çıkıntıları ile ilgili kuralların çokluğunun, müdahale tedbirlerinin toplamdaki oranına etkisi büyüktür.

Yapısal konular, binaların konstrüksiyonunun tutuşma eğilimi, yangına katkısı ya da kontrol edilebilirliği açısından müdahale kapsamında önem taşımaktadır. Yangın tedbiri olarak bilinen en eski önlemlerden olan yapısal malzemelerin sınırlandırılması, yasaklanması ya da teşviki bu kapsamdadır.

Kaçışa dair bir düzenlemeye rastlanmamıştır. Bu konuyla ilgili tedbir ya da kuralın bulunmayışı, dönemin mimari planlamalarının karmaşık olmaması ya da kat sayısıyla bina yüksekliklerinin fazla olmaması sebebiyle, binayı terk etmenin bir sorun olarak görülmediğini akla getirir.

Bu grupta, yangının ortaya çıkması durumunda haber alınması, ilgili kurumun ve yetkililerin bilgilendirilmesi, erişim, olay yerinde konuşlanma ve çalışmaya uygun ve yeterince uzakta güvenli bölge oluşturulmasını içeren olayın sonlandırılmasına

kadar detayları verilmiş tedbirleri görmek mümkündür. Yangının kontrolü ve söndürülmesi, yangına müdahale ve çevresindeki etki alanının yönetimi olarak iki bileşenden oluşur. Yangına müdahale ile ilgili olarak, öncelikle yangına dayanımlı binalar sayesinde yangından en az etkilenecek yapıların üretilmiş olması, yanmanın kontrolüyle yayılımının engellenmesi ve yangının kuru ya da sulu yöntemlerle bastırılması ve söndürülmesi yollarıyla yangınla başa çıkmaya yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. Yangının yayılması ve etki alanı ile ilgili yapılan en belirgin müdahale ise, yangının çevresindeki binaların, çengeller ve baltalarla yıkılması iken, suyla müdahale ile ilgili zamanla artan miktarda düzenleme bulunmaktadır.

Çalışmaya konu olan metinlerde, yangın ve müdahaleden sonraki aşamada çıkarılan derslerin ya da uygulamadaki zorlukların da metinlerin şekillenmesinde etkisi olduğu görülebilmektedir. Ayrıca şüpheli durumların ve kişilerin soruşturulmasıyla, yanmış alanlarındaki planlamalar da metinlerde yer almaktadır. Bina yükseklikleriyle ilgili belirlenmiş en fazla ölçüsü ya da kiremitin tuğla ile bastırılması zorunluluğunun esnetilmesi gibi örnekler, uygulamada zorluğu görülen kuralların tekrar gözden geçirildiğini göstermektedir. Yangın tecrübesiyle bağlantılı olarak, EB metninde ahşap binaların 18 arşına kadar ve etrafı sıvalı olunması durumunda bir tulumba ile söndürülebilir olduğunun belirtilmesi, tecrübeler ışığında kuralların değiştirildiğini gösterir. Benzer şekilde EK2'de de ahşap binaların ahşap kaplama yerine sıvattırılacağı belirtilmiştir.

Cezalar: Cezalar (mücâzat), metinlerde farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Düzenlemelerdeki kurallara ve başvuru belgelerine uyumsuz uygulamalar ya da inşaat/tamirat yasaklarına aykırı hareket edilmesi (mugayyir-i nizam), mülk sahibi ve kalfalarına ek vergi, (cezâ-yı nakdî), inşaatın tatil edilmesi, binayı düzeltme mecburiyeti, belli bir müddetle kalfalıktan men, tekrarlanması durumunda artan müddetlerle mimarlıktan men, ifade edilmiş ceza ve yaptırım şekilleridir. Yangına müdahale kurallarına aykırılıkların tespit edilmesi durumunda ise Kanûn-ı Cezâ'ya göre cezalandırma söz konusu edilmiştir. Belirlenmiş tulumbacı sayısından fazla adam götürülmesi örneği bunlardan biridir. Yangın yerinde hâne sahibinin, yardıma geldiğini söyleyen birini tanımadığının ortaya çıkması durumunda, "tahkîk olunmak üzere bâb-ı zabtiyyeye' gönderileceği belirtilmiştir. Başka bir örnek, yangın yeri ve mal güvenliği bağlamında, yangından çıkarılan eşyaya zâyi'at söz

konusu olması durumunda, değnekçiler ve hamalbaşı için tahkîkat-ı kaviyyeden (güvenlik soruşturması) bahistir. Yangının çıkışı ile ilgili şahıslar özelinde kasıt şüphesi oluşması durumunda da ‘zabıtadan tanzim olunacak zabıt varakalarile müddei umumiliklere (savcılıklara) beyanı söz konusu olacaktır (Seyitdanlıoğlu, 1999)”. Para cezalarının nasıl değerlendirildiği ile ilgili dikkate değer bir detay da iane sandıklarıyla bağlantısıdır. Mutfak ve soba baca ve borularının temizletilmemesi sebebiyle baca tutuşması durumunda, yangın çıksa da çıkmasa da sahibinden ya da kiracılarından bir mecididen beş mecidiye kadar naktî ceza alınacak ve ‘işbu cezayı naktîler’ harîk iane sandınklarına ait olacaktır. Bu yolla, tedbirsizlikle yangının zararları arasında bir bağlantı kurularak, toplanan paranın, yangından zarar görenlere ulaştırılmak üzere planlandığı anlaşılmaktadır.

Talimat layihası: MHHN Madde 4’te, bina sakinlerinin yangın çıkmaması için alınması gereken tedbirlerle, yangın durumunda, memurin tarafından hızla söndürülmesi hususunda şehremanetince bir talimat layihası kaleme alınarak liecliltetlik -inceleme için- Bâb-ı Alî’ye takdim edileceğinden bahis bulunmaktadır. Bahsi geçen belge, bugün hazırlıklı olmak (preparedness) ve acil durum yönetimi (emergency management) kavramlarıyla bildiğimiz içerikle uyumlu tarif edilmiştir.

Büyük şehir yangınlarından etkilenen her coğrafya gibi Osmanlı şehirleri ve en göz önündeki İstanbul da bu felaketlerden tarihi boyunca etkilenmiş, mühimme defterlerinden takip edilebildiği gibi, tehlikeyi azaltacak tedbirler alınmaya çalışılmıştır. 1848 tarihli ilk Ebniye Nizamnamesi, kanunlaştırma hareketiyle ve çağın ruhuna uygun olarak ilk düzenli ve tutarlı kurallar bütünü olarak kullanıma sokulmasıyla türünün ilk örneği olmuş, Cumhuriyetin ilk dönemini kapsayacak şekilde kullanılan Ebniye Kanunu ile de geliştirilmeye ve hayata uydurulmaya çalışılmıştır. Tarihsel süreç içinde, Mühimme defterlerinde rastlanan malzeme kısıtlamaları ve bina yükseklikleri gibi tedbirler dışında, bina sakinlerinin yangın yerini terketmelerinin yasaklanması örneğindeki gibi kullanıcıya yüklenen sorumluluklardan, merkezi otoritenin daha fazla kontrol ve sorumluluk üstlendiği bir düzene doğru değişim dikkate değerdir.

Yangın güvenliği, geliştirilip iyileştirilebilmesi için pek çok alanda alınacak tedbir ve atılacak adımları barındıran, pek çok kurum ve kişinin katılımıyla sağlanabilecek çok değişkenli bir alandır. Bu unsurlar kaçınılmaz olarak birbirine bağlıdır ve daha güvenli bir ortam için her birinin planlamaya ve hayata geçirmeye ihtiyacı vardır.

Diğer taraftan kuralların, yaşayan kurallar olarak da adlandırılabilecek, değişime ve iyileştirmeye açık karakteri, söz konusu düzenlemelerin zaman ve hayatın akışı içinde mükemmelleştirilebilmesinin ön koşuludur. Bu türden değişiklikler, kabul edilebilir seviyedeki güvenlikle yapılabilirlik arasındaki bölgenin tanımlanmasına yöneliktir.

Sonuç olarak; tez kapsamında ana metinler olarak ele alınan, 1848 ile 1891 yılları arasındaki Osmanlı Mevzuatında yangınla ilgili 17 resmi belgenin incelenmesi ile; resmi metinlerde, düzenlemelerde, zamanın yangın tedbirleri anlayışına ışık tutan işaretlerin ve bilinçlenmenin izleri ortaya konmuş; incelenen metinlerin içeriği ve kullanılan dilin incelenmesi sayesinde, yangın öncesinde mevzuatın ortaya çıkarılmasıyla hazırlık, uygulamanın kontrolü, yangın sırasında yangının büyümesinin önüne geçilmesi çabaları, yangına müdahalenin organizasyonu, tecrübeden gelen bilginin sonraki düzenlemelere etkisi ve yangın yerlerinin yeni bir anlayışla düzenlenmesine kadar, hemen her aşamasına dair çabayı ve yangın gerçeğinin nasıl ele alındığının gözlenmesi mümkün olmuştur. Ayrıca günümüzdeki yangın öncesi, yangına hazırlık, yanına müdahale, yangın olayı aşamalarındaki yaklaşımın Osmanlı ‘da daha farklı ele alındığı, bir önceki metnin bazen çok az değişiklikle yayınlandığı, bazı metinlerin ise hem kentle ilgili (yol genişlikleri ve formları ya da şehir dokusundaki açıklıklar vb..) hem de yapısal bazı kurallar ve değişiklikler (malzeme, bina yükseklikleri, çıkmalar, konstrüksiyon vb..) önerdiği veya zorunlu koştuğu görülmektedir. Bütün bunların ışığında Osmanlı‘da yangın mevzuatı ile ilgili metinlerde, yangın tehlikesiyle pek çok açıdan yaklaşılarak başa çıkılmaya ve olabildiğince kontrol edilerek yönetilmeye çalışıldığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

Aiello, L. C., & Wheeler, P. (1995). The expensive-tissue hypothesis: the brain and the digestive system in human and primate evolution. Current anthropology, 36(2), 199-221.

Akatlı, C. (1985). *Yangına Karşı Sigorta ve Yangın Reasüransı*

Akyıldız, Ali (2006), Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme, İstanbul: İletişim Yayınları.

Altınay, A. R., (1988). Hicrî On İkinci Asırda İstanbul Hayatı (1100-1200), İstanbul: Enderun Kitabevi.

Arseven, C. E. (2017). Istılâhât-ı mi'mâriyye: Osmanlı dönemi mimarlık sözlüğü. Kaknüs Yayınları.

Ayverdi, E.H. (1978). 19. Asırda İstanbul. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.

Bath Art and Architecture (n.d.), (01.12.2018'de ulaşıldı) http://bathartandarchitecture.blogspot.com.tr/2016/02/the-lead-statue-of-shakespeare-and-its.html

Cezar, M. (1963). Osmanli Devrinde Istanbul'da Tahribat Yapan yanginlar ve Tabii Afetler. Turk Sanati Tarihi Arastirma ve Incelemeleri, 1, 327-414.

Çelik, Zeynep (1996), 19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti: Değişen İstanbul, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Çiftçi, A., & Yergün, U. (2012). Osmanlı mimarlığının modernleşme sürecinde temel bir yapı malzemesi: Tuğla. Şehir Düşünce Merkezi, 177.

Denel, S., (1982). Batılılaşma Sürecinde İstanbul'da Tasarım ve Dış Mekânlarda Değişim ve Nedenleri, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Denel, S. (1981). Batılılaşma Sürecinde Ebniye Nizamnameleri ve Kentsel Mekânların Değişimine Etkileri Üzerine Bir Deneme. IX. Türk Tarih Kongresi, 1425-1435.

Devellioğlu, F., (2015). Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Eldem, S. H. (2009), Yapı, Birsen Yayınevi

Ergin, O. N. (1995). Mecelle-i Umûr-ı Belediye (Cilt 1). İstanbul: İ.B.B. Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Ergin, O. N. (1995). Mecelle-i Umûr-ı Belediye (Cilt 2). İstanbul: İ.B.B. Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Ergin, O. N. (1995). Mecelle-i Umûr-ı Belediye (Cilt 3). İstanbul: İ.B.B. Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Ergin, O. N. (1995). Mecelle-i Umûr-ı Belediye (Cilt 4). İstanbul: İ.B.B. Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Ergin, O. N. (1995). Mecelle-i Umûr-ı Belediye (Cilt 5). İstanbul: İ.B.B. Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Ergin, O. N. (1995). Mecelle-i Umûr-ı Belediye (Cilt 6). İstanbul: İ.B.B. Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Ergin, O. N. (1995). Mecelle-i Umûr-ı Belediye (Cilt 7). İstanbul: İ.B.B. Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Ergin, O. N. (1995). Mecelle-i Umûr-ı Belediye (Cilt 8). İstanbul: İ.B.B. Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Ergin, O. N. (1995). Mecelle-i Umûr-ı Belediye (Cilt 9). İstanbul: İ.B.B. Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Erkal, M. (2019). Arşın. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde. 24 Mart 2019 tarihinde, https://islamansiklopedisi.org.tr/zira adresinden erişildi. İstanbul: Liber Plus Yayınları

Ersoy, M. (2017). Osmanlıdan Günümüze İmar ve Yasalar. İstanbul: Ninova Yayınları.

Ekin Erkan, Nihal (2010), "Urban Planning in Turkey as a Process of Translation", Translation Studies, 3: 2, s. 188-200.

File:Joseph Meyer, Westliche Halfte von Paris, 1860 - David Rumsey.jpg - Wikimedia Commons. (n.d.). https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Joseph_Meyer,_Westliche_Halfte_von_Paris,_1860_-_David_Rumsey.jpg

File:12 - Konstantinopel; Scheda-Karte europ Türkei.jpg - Wikimedia Commons. (n.d.). https://commons.wikimedia.org/wiki/File:12_-_Konstantinopel;_Scheda-Karte_europ_T%C3%BCrkei.jpg

Fires Prevention (Metropolis) Act 1774 (n.d.), http://www.legislation.gov.uk/apgb/Geo3/14/78/contents

Glikson, A. Y., & Groves, C. (2016). Climate, Fire and Human Evolution. *Springer International Publishing*, *Fig. 4.2*

González, J. (2022, June 3). The Great Şikago Fire: In Custodia legis. The Library of Congress. https://blogs.loc.gov/law/2022/06/the-great-Şikago-fire/

Güncel Türkçe Sözlük (n.d.) 21 Kasım 202'de erişildi, https://sozluk.gov.tr/

von Hammer-Purgstall, J. F., & Ata, M. (1917). *Devleti Osmaniye Tarihi: Osmanlıların mebadi-i zuhurundan Kaynarca ahdnamesine kadar*. Evkafı İslamiye Matbaası.

Hanson, N. (2010). The Great Fire of London: in that apocalyptic year, 1666. Turner Publishing Company.

Hasol, Doğan (1976), "Mimarlık Dili Üzerine", http://www.doganhasol.net Articles /mimarlik-dili-uzerine_10684.html (16.05.2011).

Hasol, D. (1988). Ansiklopedik mimarlık sözlüğü. YEM Yayın.

Hütam (n.d.) Hacettepe Üniversitesi Terminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi, http://www.hutam.hacettepe.edu.tr/files/9%20Adimda%20Terminoloji%20Calismasi.pdf, 02.12.2018 tarihinde ulaşıldı.

Kanar, M. (2011). Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, İstanbul: Say Yayınları.

Kubbealtı Lügatı (n.d.) 19 Mayıs 2019'de erişildi. https://lugatim.com.

Kirpi, K. (2020). II. Abdülhamid Dönemi Ebniye Nizamnameleri. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Sanatı Anabilirm Dalı.

Kuzucu, K., (2000). Babıali yangınları ve sosyo-ekonomik etkileri: 1808-1911, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Erzurum.

Koçu, R.E., (1981). İstanbul Tulumbacıları, İstanbul: Doğan Kitap.

Kubbealtı Lügatı (n.d.) 19 Mayıs 2019'de erişildi. https://lugatim.com.

Mantran, R., (2015). İstanbul Tarihi, İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Maps on the web: Image. (n.d.-b). Tumblr. https://40.media.tumblr.com/f867277325cca80c6cb160f217eab55f/tumblr_nk7rt4UERv1rasnq9o1_1280.jpg

Neil H. (2002). The Great Fire of London, London: John Wiley & Sons, Inc.

Nişanyan, S., (2018). Nişanyan Sözlük Çağdaş Türkçenin Etimolojisi. İstanbul: Liber Plus Yayınları.

Ortaylı, İ. (2007), Batılılaşma Yolunda, İstanbul: Merkez Kitap.

Osmanlıca Türkçe Sözlük (n.d.) 16 Eylül 2021 tarihinde erişildi. https://www.luggat.com.

Özavcı, T., (1965), İstanbul Yangınları: 1923-1965, İstanbul:.Sigorta ve Reasürans Şirketleri.

Özcan, K., (2006). Tanzimat'ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Plânlama Deneyimleri (1839-1908). Osmanlı Bilimi Araştırmaları 7, sy. 2 (Haziran 2006): 149-80.

Özgünler, M. (1994). Pasif yangın güvenlik önlemlerinde etkili olan tasarım değişkenleri ile ilgili mevzuatın irdelenmesi.[Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Öztaş, C., & Zengin, E. (2011). Yerel Yönetimler ve Çevre. Journal of Social Policy Conferences (54), 181-200.

Pausas, J. G., & Keeley, J. E. (2009). A burning story: The role of fire in the history of life. Bioscience, 59(7), 593–601. doi:10.1525/bio.2009.59.7.10

Püsküllüoğlu, A. (2002). Türkçe Sözlük (4. baskı). İstanbul: Doğan Kitapçılık

Rayfield, J. A. (1997). Tragedy in the Şikago Fire and Triumph in the Architectural Response. https://www.lib.niu.edu/1997/iht419734.html

Seyitdanlıoğlu, M., (1999). Yerel Yönetim Metinleri (XVIII), Cağdaş Yerel Yönetimler, Cilt 8 Sayı 3 Temmuz 1999 s. 168-172.

Seyitdanlıoğlu, M., (2010). Tanzimat Döneminde Modern Belediyeciliğin Doğuşu, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Schild, R. G. (2014). 19. Yüzyıl'da Kentsel Dönüşümün Meşrutiyeti Olarak Yangın. Doğu Batı Düşünce Dergisi.

Soyyanmaz, İ. H., (2002), *Tulumbacılar ve Edirne Tulumbacıları.*

Söğüt, S., (2015). Tarihi Yarımada'da Hocapaşa Yangın Alanı'nın Mekânsal Dönüşümü, Doktora Tezi, MSGSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Söğüt, S. G. (2021). 16. yüzyıldan 19. yüzyıla İstanbul Haneleri. Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi, 16(32), 311-336.

Tanyeli, G. (2017). Hiçbir Üstâd Böyle Kâr Etmemişdir: Osmanlı İnşaat Teknolojisi Tarihi, Akın Nalça Kitapları.

Tatlı, P. and Erkan, G. H. (2021). Hukuki Metinlerin Türkiye Planlama Sistemindeki Yol Kademelenmesine Yaklaşımı, Kent Akademisi, Volume, 14, Issue 2, Pages, 528, Şekil 2.

Tekeli, İ. (1992). "19. Yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü", Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 19-31.

Tekeli, İ. (1993), İcabında Plan, İstanbul Dergisi, s. 26 - 37.

Tekeli, İlhan (1998), "Bir Modernleşme Projesi Olarak Türkiye'de Kent Planlaması", Bozdoğan, S. - Kasaba, R. (Ed.), Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, s. 136 - 153.

Tekeli, İ. (2021). Modernite Aşılırken Kent Planlaması, 2001. Ankara: İmge Yayınevi.

terminoloji. (2018). Hacettepe Üniversitesi (n.d.) içinde. (25.11.2018, tarihinde erişildi) http://www.termturk.hacettepe.edu.tr/terminoloji.php.

CONZEN, Michael. P. (2004). Newberry Library. Progress of the Şikago Fire of 1871. https://collections.carli.illinois.edu/digital/collection/nby_Şikago/id/3193/rec/5

Türkçe Etimoloji Sözlüğü. (n.d.). https://www.etimolojiturkce.com/

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanliği Hukuk Sözlüğü. (n.d.), https://sozluk.adalet.gov.tr/

TDK Türk Dil Kurumu Sözlükleri (n.d.), https://sozluk.gov.tr/

Vygotsky, L. S. (2018). Düşünce ve Dil. İstanbul: Roza Yayınevi.

Yıldız, K. (2015). "Şehir Topoğrafyasına Etkisi Bakımından Osmanlı Dönemi

İstanbul Yangınları" Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Cilt 1. s. 486-503. İstanbul: Kültür AŞ. https://istanbultarihi.ist/assets/uploads/pdf/sehirtopografyasina-etkisi-bakimindan-osmanli-donemi-istanbul-yanginlari-24.pdf

Websters Dictionary (n.d.). In *Merriam-Webster Dictionary*. 20. 02.2024 tarihinde erişildi. https://www.merriam-webster.com/dictionary/terminology

Wrangham, R. W. (2010), Catching Fire How Cooking Made Us Human, New York, Profile Books.

Yerasimos, S. (1999). Tanzimat'ın kent reformları üzerine. *Modernleşme sürecinde Osmanlı kentleri*, *2*, 1-18. ed. Dumont, P., & Georgeon, F., Tarih Vakfı, İstanbul

zirâ. (2019). İslam Ansiklopedisi içinde. 24 Mart 2019 tarihinde, https://islamansiklopedisi.org.tr/zira adresinden erişildi.

A
EK: 1848 EBNİYE NİZAMNAMESİ

Dersaâdet ve Bilâd-ı Selâse'de ebniyenin suver-i inşâiyye ve teferruât-ı sâiresi hakkında mukaddem ve muahhar tevârih-i muhtelife ile nizâmlar yapılmış olarak lede'l-hâce onlara mürâcaat olunmakta ise de elfâz u ibârâtı sarih olmadığından ve bâzı maddelerin ise icrâsı müteazzir bulunduğundan mâadâ müceddiden yapılacak ebniyenin hudâ-nekerde sirâyet-i harîkten hasbe'z-zâhir vikâyesi ve sokakların vüs'ati ve tenâsübü keyfiyetleri dahi müteassir olarak husûsiyle bu madde nizâmât-ı belediyyenin başlıcası olduğuna ve bi-tevfîkihi teâla asr-ı mehâsin-hasr-ı hazret-i mülûkânede mücerred âsâr-ı teveccühât-ı kudsiyet-âyât-ı Cenâb-ı cihândâri berekâtiyle her bir husûs hüsn-i sûret ve zâbıtaya idhâl olunup ve olunmakta bulunduğuna binâen bu maddenin dahi vech-i münâsibi üzere bir usûl-i haseneye vaz' olunması ve müceddiden ebniye inşâsı, sırada sokakların genişlik ve nümâyişi maddesinin dahi yoluna konulması zımnında bu defa Meclis-i Vâlâ Dairesi'nde bazı memurlar ile ebniye-i hâssa müdürü efendi ve ebniye kalfalarında münâsib olan ve sâir icâb edenlerden mürekkeb tertib olunan Meclis-i Mahsûs'ta nizâmât-ı atîkası mütâlaa ve icâb-ı maslahata ve usûl-i mimâriye tatbiken fâide-i umûmiyyesi mülâhazasıyla bazı suver-i nizâmiyyesi müzâkere olunup ol bâbda otuz bir bendi şâmil kaleme alınan bir kıt'a nizamnâme de münderic-i husûsâttan:

1. Bend: Ebniye-i cedîde yapıldıkça tesviye ve tevsi' olunmak üzere büyük caddelerin vüs'atleri nihâyet on ve âdi caddeler sekiz ve sâir sokaklar altışar zirâdan noksan olmayacaktır ve çıkmaz sokaklar dahi imkânı oldukça açılacaktır.

İşbu sokaklara nizâmen tevsî'i için ilâvesi lâzım gelecek mahal tarafeyninde bulunacak ebniyeden münâsafeten tesviye kılınacaktır ve tarafeynden biri tecdid ile sokağa terk olunacak mahallin nısfını verip de karşısındaki binâ kaldığı takdirde onun dahi diğer nısfı hissesinin tesviyesi ileride tecdidine ta'lik ve tevkif olunacaktır.

2. Bend: Genişliği nizâmına muvâfık veyâhut daha vüs'atli bulunan sokaklar heyet-i hâliyesi üzere kalup böyle vüs'atli yerlerde hiçbir ebniye vaz'ı kadîminden bir parmak ileriye tecâvüz ettirilmeyecektir.

3. Bend: Müceddiden inşâ olunacak han ve hâne ve dükkân ve sokak yüzünde yeniden yapılacak duvarın nizâmen sokağa kaç arşın verilmek lâzım gelirse ol mikdarı geri çektirilmedikçe inşâsına ruhsat verilmeyecektir.

4. Bend: Muhterik mahalde kârgîr olarak yanmış bulunan han ve hâne ve dükkân ve mağaza ve ebniye-i sâirenin nizâmı vechile geriye çekilmesi mümkün olamadığı ve sahibi bizzat izhâr-ı muvâfakat etmediği takdirde ol ebniyenin müceddiden inşâsında veyâhut tecdid sûretinde tamirinde behemahal geri çektirilecektir. Ve ebniye-i mezkûre ber-vech-i meşrûh nizâmına tatbiken geri çekilmesine mal sâhibi tarafından muvâfakat olunmadıkça tâmirât-ı küIIiyyesine ruhsat verilmeyecektir. Ve bu makûle ebniyenin vücûdunda mazarrat ve kaldırılmasında menfaât-i umûmiyye olup da devlet tarafından değer bahâsıyla iştirâsına rağbet olunduğu halde sahibi satmaya veyahût def-i matlûb olan mazarratı bertaraf etmeye mecbur olacaktır.

5. Bend: Kârgîr mağaza ve sâir ve o misillü ebniye, üzerine yapılacak olduğu sokağın vüs'ati hadd-i nizâmından dûn bulunduğu halde ibtidâ mağazayı nizâmına tatbiken sahibi geri çekecektir ve çekmediği halde üzerine ebniye inşâ ve ilâvesine ruhsat verilmeyecektir.

6. Bend: Yeniden câmii-i şerîf ve türbe ve mekteb ve çeşme ve sâir bu misillü ebniye-i hayriyye ve mîriyye yapılacak olduğundan sokağın vüs'ati nizâmiyyesine tatbiken inşâ olunacaktır.

7. Bend: Muhterik mahalde câmi ve medrese ve müberrât ve sâire tesadüf edip de önlerinde açıklığı ve havlısı bulunduğu halde kezâlik nizâmına tevfiken tesviye olunacaktır.

8. Bend: Muhterik mahalde bir bina iki sokak köşesine tesâdüf eyledikde ber-mûceb-i nizâm asıl cadde tarafına terkedeceği mahalden başka yan tarafındaki sokağa dahi nizâmı icâbınca bir miktar yer terkeylemesi lâzım geldiği halde işbu yan tarafına terkolunacak mahal memurları marifetiyle bi't-tedkik arzan ne miktar ise ol mahal sırasında muhterik bulunan arsaların yüzlerine göre müteselsilen taksim ve tesviye kılınacaktır. Ve bu misillü arsalardan bazılarının vüs'atsiz olmasından ve aralarında bâzı kârgîr ebniye bulunmasından dolayı ol vechile tesviyesi müteassir bulunduğu takdirde mahall-i mezkûr bi'l-mesâha terbian kaç zirâ' olur ve mahalli itibârınca beher zirâ' kaç kuruşa tahmin kılınır ise ona göre

hesap olunarak lâzım [1100] gelecek kısmını kezâlik sırasında bulunacak arsaların yüzleri mesâhasına göre bi't-taksim ashâbından tahsil ve ol bina sahibine te'diye kılınmak sûreti câiz olacaktır. Ve köşe başına tesadüf eden hânenin arsası sağir olup da hem caddeye ve hem de yan sokağa yer verilmesinden dolayı sahibi kalacak arsadan istifade edemeyerek satmak istediği ve hâriçten tâlibi bulunmadığı halde kıymetiyle komşularına ferâğ ettirilecektir.

9. Bend: Dersaâdet'in dâhil ve hâricinde ve Bilâd-ı Selâse ve muzâfâtında eser-i binâ olmayan arâzi ve bostanlar üzerine mahzûru olmadığı halde müceddiden kârgîr han kezâlik kârgîr ve ahşap hane ve dükkân ve sâir ebniye inşâsı husûsu mücerred irâde-i seniyye-i hazret-i şâhâne sudûruna mevkûf olacaktır.

10. Bend: Ebniye-i aliyye-i mîrînin irtifaı müstesnâ olarak kâffe-i tebea-i saltanat-ı seniyyenin inşâ edecekleri ahşap ebniyenin irtifâı zemininden üst tabana varınca yirmi iki zirâ' ve kârgîr binâların otuz zirâ'ı tecâvüz etmeyecektir. Ve bu irtifâ maddesinde mahzur-ı şer'i ve nizâmiyyesi bulunduğu takdirde memurları tarafından muâyene ve tedkik olunarak mahzûrunun ref'i kâbil olduğu halde inşâsına ruhsat verilecektir.

11. Bend: Sunuf-ı tebea-i saltanat-ı seniyyeden ahşap olarak hane ve dükkân bina edenler muktedir olduğu halde tarafeynine çatıdan iki zirâ' irtifâından kârgîr duvar yapacaktır. Ve muktedir olamadığı sûrette nihâyet on hane dükkân arasına ol vechile duvar çekilecektir.

12.Bend: İşbu hâne dükkânlar aralarına yapılacak duvarın masârıfını ve duvar mahalinin bahâsını ol hâne ve dükkânlara ebniyesi arsasının arşın ve vüs'atine göre bi't-taksim ashâbı te'diye edecektir.

13. Bend: Bunların içinde kârgîr han ve hâne ve dükkân olur veyâhut ebniyesini etrâfına kendi tarafından kârgîr duvar yapmış bulunur ise duvar masarıfından onlar hisse vermeyüp bu makûle arada bulunan kârgîrler aded-i mesâhaya dâhil olmayacaktır.

14. Bend: Münâsib olan mahallerde müceddiden kârgîr han inşâsına sokağın vüs'at nizamnâmesine tatbiken izin verilüp, fakat arsası vakıf olup da sâhibi teberruan-li'l-vakf yapmadığı ve kârgîr olarak yapmaya başka tâlip dahi bulunmadığı halde arsası mukâtaa-i [1101] zemine rabt ve ebniyesi mülk addolunarak kârgîr olmak üzere inşâsına ruhsat verilecektir. Ve mevcut bulunan ahşap hanların kiremit aktarmak ve

çerçeve ve sıva ve nihâyet bir-iki direk değiştirmek misillü tâmirât-ı cüziyyesinde beis yoksa da kafes şeklinde tamir olunmasına ve temelden yıkup müceddiden tekrar ahşap han yapılmasına veyâhud ahşap ebniye ilâvesine ve yeniden ahşap han inşâsına katiyyen ruhsat verilmeyip nizâm-ı aslisi vechile kârgîr yapılacaktır.

15. Bend: Kârgîr ve nim kârgîr olan hanların hey'et-i asliyyelerine arsa ilhakiyle binâsının tevsiini murâd eden olur ise ilâve eyleyeceği binâ dahi kârgîr ve nim kârgîr olup da şer'an ve nizâmen bir gûnâ mahzûru bulunmadığı tahakkuk eylediği halde izin verilecektir.

16. Bend: Kârgîr han odalarının derûnlarına icâb edecek döşeme ve dolap misillü şeylerden mâadâ oda hâricine ve hanın meydanına ahşaptan ebniye yapılmayup, ortaları meydan bırakılarak fakat meydanın tahammülüne göre lüzumu bulunduğu ve oda sahiplerinden ekserisinin rızâları olduğu halde kârgîr olarak birer adet berber dükkânı yapılmasına müsaade olunacaktır. Ve mevcutlarının dahi orta yerlerine bundan böyle ebniye ihdâs ettirilmeyecektir.

17. Bend: Gerek kârgîr ve gerek ahşap bilcümle han ve hâne ve dükkânın asıl saçakları on sekiz parmak arzında olup kapıları üzerlerine ve dükkânların sokak yüzlerine yapılacak siperleri demir sacdan olarak on sekiz parmak enliliğinden ziyade olmayacaktır.

18. Bend: Bundan böyle yapılacak bilcümle hânelerin matbahlarıyla dükkân ve han odaları ocaklarının bacaları demir hatıllı, tuğladan kârgîr yüzlü olarak hâlis harç ile kiremitten ekalli iki zirâ' irtifâında olacaktır. Ve konak kahve ocakları bacalarına dahi saç boru konulup zeminine ve tavanına saç kaplanacaktır. Ve ahşap hânelerin orta katına ahşap üzerine matbah yapılmayacaktır.

19. Bend: Hânelerine cunba yaptırmak murad edenler zeminden beş arşın irtifâından aşağı olmamak ve şehnişin şekline kanulmamak şartıyla bir zirâ' arzında ve kaddi pencere yüksekliğinde demir parmaklık ve demir destekli ve üzeri saç örtülü olarak inşâ [1102] eylemelerine ruhsat verilecektir. Ve demir balkon yapmak isteyenlere usûl ve nizâmına tatbiken müsaade olunacaktır.

20. Bend: Bazı câme-şûy serip kurutacak derece açıklığı olmayan hâneler ashâbından tahtaboş inşâsını istida edenlere demir kirişli ve saç döşemeli ve etrafı dahi kezâlik saç kaplı olmak şartıyla izin verilecektir.

21. Bend: Ahşap yapılacak esnaf dükkânlarının yükseklikleri nihâyet yedi ve dükkânları üzerine odaya muhtaç olan esnaf dükkânları kadleri dahî nihâyet on arşın olmasına cevaz gösterilip üzerlerine ve önlerine asmalık yapılmayacaktır.

22. Bend: Öteden beri mâlûm ve mâruf olduğu üzere esnaftan sanatları iktizâsına zarûri dükkânlarda yatar-kalkar kabilinden olanlar için merdivenleri dükkânları dahilinde olmak şartıyla ustalarına ve işçilerine kifâyet edecek derecede bir oda inşası câiz olarak ve yapılacak oda terbian nihayet kırk arşından ziyâde olmayacaktır.

23. Bend: Büyük çarşı yüzlerinde ve mahallât arasında bulunan çarşılardan başka mahallât aralarında ve hâne altlarında müceddiden yalnız bir dükkân ihdâsına ruhsat verilecektir.

24. Bend: İmâlâtı ateşe muhtâc olan esnaf dükkânlarının üzerinde hâne olmadığı halde etraf-ı selâsesi sakfdan iki arşın yüksek olmak üzere hâlis harc ile kârgîr duvar yapılacaktır. Ve dest-gâhları üzerinde olan tavanları saç kaplı veyahut bağdadi sıva olup bu makûle ateşle me'lûf esnaf dükkânları kadîmden hâne altında olup müceddiden yapılacak olduğu halde tam kârgîr yapılacaktır.

25. Bend: Müceddiden yapılacak bilcümle değirmen ve fırınların etrâf-ı selâsesi kârgîr duvar olacaktır.

26. Bend: Dükkânların önlerine cam çerçeve koymak isteyenlere müsâde olunacaktır. Ve kasap dükkânlarının içleri böldürülmeyerek etleri derûn-ı dükkânda satılup, haricinde çengel takılacak yer yapılmayacaktır.

27. Bend: Dükkânların altına yeniden bodrum yapmak isteyenlere etrafı taş [1103] duvar ve üzeri tonoz kemer olmak ve kapıları sokak tarafında çukurda bulunacak olur ise; ağızlarına kaldırım hizâsıyla demir kapak konarak açık tutulmamak üzere izin verilüp, aydınlık olacak kadar sokağa demir parmaklıklı pencere koymasına ve mümkün ise kapısını yandan açmasına mesâğ gösterilecektir.

28. Bend: İskele meydanlarında ve câmi-i şerîf havlılarında ve sâir meydan mahallerde yerli ebniye inşâsına ruhsat verilmeyecektir.

29. Bend: İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de gerek çarşı içinde ve gerek mahallât arasında müceddiden müstakil bekar odaları inşâ olunmayacaktır.

30. Bend: Müceddiden han ve dükkân ve sâir ebniye inşâ edecek olanların cümlesi evvelemirde ebniye müdürü efendi tarafına mürâcaatla, memur bulunan mühendisler gönderilerek ve icâbı takdirinde bizzat ebniye müdürü giderek, yapılacak ebniyeyi nizâmına tevfik ve arsasının sokağa verilecek yeri tahdid ve tefrik olunduktan sonra, yapacak kalfaya ruhsatı hâvî varaka-i sahiha-i mahsûsa üzerine murakkam u memhûr tezkire verilerek ve işbu tezkireler bilâ sebep ta'vik ve te'hir olunmayarak , tezkire için varaka-i sahiha akçesinden ve rüsûmât-ı muayyene vü mûtâdeden mâadâ hafî ve celî bir akça alınmayacağı maddeleri olmağla mevâdd-ı mezkûre Meclis-i Vâlâ'da dahi tedkik olumuş ve nizâmât-ı atîkasının kaydı bi'l-terkin müceddiden mahalline kayd olunmak ve bundan böyle ale'd-devâm mer'îyyü'l-icrâ tutulmak üzere lâzım gelen mahallere ilmuhaberleri i'tâ ettirilmesi husûsuna ve lede'l-hâce işbu nizâm-ı âhire bi'l-mürâcaa medlûl-ı sarîhı kemâ yenbağı icrâ olunmak ve ebniyeye müteallik mevâdd-ı vâkıayı müzâkere ve iktizâsını mazbata eylemek ve Meclis-i Vâlâ taht-ı nezâretinde olmak üzere Su Nezareti Meclisi'ne tatbiken bazı münasip ve muvazzaf memûrînden ve erbâb-ı ebniyeden bir Ebniye Meclisi vaz'ının sûret-i tertib ve teşkiline dâir Meclis-i Vâlâ tarafından verilen mazbata ile nizamnâme-i mezkûr Meclis-i Umûmi'de dahi kıraat olunarak mevâdd-ı mezkûre etraflı ve derece-i kifâyede görünmüş olduğuna mebnî işbu nizam âhir esas ittihâz olunup ba'd ez-în ona ittibâ ve mürâcaatla ol vechile icâbının icrâsı münasib olup fakat onuncu bendde beyân olunduğu üzere inşâ olunacak ahşap ebniyenin irtifâına yirmi iki ve kârgîr olacaklara otuz zirâ'a kadar mesağ gösterilmiş ise de bu derece yükseklik biraz ziyâdece olup meselâ birisi cevânib-i erbeası küçük hâneler olduğu halde böyle otuz zirâ' irtifâında kârgîr [1104] bir ebniye yaptıracak olsa bunu manzarası ve nümâyişi sakîl ve pek de taksir kılınsa herkesi kârgîr ebniye inşası teşvikine mâni olacağından derece-i'itidâliyyesi olarak zikrolunan ahşab ebniyenin irtifâına tecavüz ettirilmemek şartıyle on sekiz ve kârgîr binalara yirmi iki zirâa kadar irâe-i ruhsat olunması ve işbu irtifa maddesi evvel emirde memurları mârifetiyle ba'de'l-muâyene bir gûna mahzûr-ı şer'î ve nizâmisi olmadığı halde yaptırılmasına izin verilecek olduğunda farazâ kârgîr ebniyenin irtifâı zirâ-ı mahdûd-ı mezkûru bir iki arşın kadar geçecek olur ise mâdem ki mahzurdan sâlimdir, anlara birşey denilmemesi ve bir de gayet küçüklüğünden dolayı sokağa hisse tarhında tecezzî kabul etmeyecek bazı hâne ve dükkân bulunacağından bu makûleler müstesna tutulmak lâzım gelse nizâmına mugâyir olacağından başka hudâ-nekerde harîk vukûunda böyle küçük dükkân veya

hâne için bir çok ashâb-ı alâkayı muhâtarada bırakmak iktiza eyleyeceğinden ve böyle yerlerde senede ancak üç dört mahal olabileceğinden bu makûle tecezzî kabul edemeyecek hâne ve dükkân ashâbını gadrden ve menâfi-i umûmiyyeyi halelden vikâye etmek için sâye-i ihsân-vâye-i hazret-i mülûkânede bu makûle fukarâdan alâka sahipleri zuhûrunda iskât ve ırzâları için cânib-i Hazîne-i Celîle'den bir mikdâr şey verilerek icabı icra ve mazbata-i mezkûrede gösterildiği vechile tertib ve teşkil olunacak ebniye meclisinde kâffe-i vukûat-ı ebniye müzakere birle haseniyât-ı nizâmına dâir daha sâir şeylerin vaz' ve tasrîhi icâb eylediği sûrette vukûât üzerine nizâmnâmeye zeyl ve imlâ kılınması tensib olunmuş ve keyfiyet mübarek hâk-i pây-i mekârim-ihtivâ-yı cenâb-ı cihan-dânîye arz ile lede'l-istîzân ol babda emr ü irâde-i seniyye-i mülûkâne dahi müteallik ve şeref-sudûr buyurulmuş ve muktezâ-yı münîfi üzre iktizâsı bi'l-icrâ nizâmnâme-i mezkûr Dîvân-ı Hümâyûn Kalemi'ne kayd ile Maliye Hazîne-i Celîlesi'ne ve Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i Celîlesi'ne ve Tersâne-i Âmire ve Tophâne-i Ma'mune ve Zabtiye ve İhtisâb Nezâreti taraflarına ilm ü haberleri verilmiş olmağla keyfiyet ma'lum olmak üzre Ebniye-i Hâssa müdürü izzetlü efendi tarafına dahi işbu ilmuhaber i'tâ kılındı.

1-10 Cemaziyelâhir 1264 / 5-14 Mayıs 1848 (Ergin, 1995, s. 1031-1037)

B
EK: 1848 EBNİYE BEYANNAMESİ

1. Paragraf

Sâye-i âsâyiş-vâye-i hazret-i şehenşâhîde her bir mevâd merkez-i hüsn-i usûl ve inzibâtı îsâl ve her şeyin mevâdd-ı esâsiyyesinin evvelemirde vesâil-i tarsîniyye ve istihkâmiyyesi istihsâl olunageldiğine ve teshil-i umûr-ı ebniye-i ibâd ve imâr-ı mülk ve bilâd efkârı üzerine teşkil buyurulmuş olan Meclis-i Ebniye'de cereyan eden müzâkerâtın üss-i esâsı yapılacak ebniyelerin keyfiyyât-ı hakîkiyelerini ve ne sûretle istihkâm verilir ise ne kadar müddet dayanır şuralarını ifhamdan (ifade et.) ibaret olduğuna binaen tasavvurât-ı kemterânemizin beyanına şu sûretle ibtidar olunur ki:

2. Paragraf

Kârgîr ebniye iki neviden ibaret olup bunun birine tam kârgîr diğerine nîm-kârgîr denilegelüp bunun derece-i nev'i malum ise de ahşab binanın cihet-i nev'iyyesi yani yapılacak ebniye kaçıncı derecede vâkidir şuraları bilinmek üzere bâ'demâ o misillü ahşab ebniyenin dört nevi itibariyle iki bin zirâı tecavüz eden ebniye-i âliyeye derece-i ûlâ ve binden ikibine kadar yapılacaklara derece-i sâniye (2); ve beşyüzden bin zirâa kadar binalara derece-i sâlise (3) denilüp beşyüz zirâın mâ-dûnu mertebe-i râbiada (4. mertebe) âdi hükmünde olacağından ve bunun daha aşağısına yani fukarâdan kimselerin çörçöpten olarak yaptıracakları hâneler derece tahtına girmeyeceğinden onların müstesna tutulması.

3. Paragraf

Mezkûr tam kârgîr dahi üç kısım olup bir kısmı gövde duvarlarının derun ve etrafı som taştan ve üzeri tuğla veyahud sengten kemerli olduğu halde kenar ve zıvanası ve hâtılı demirden mâmul olur ve taşı dahi sağlam ve harcı hâlis bulunur ise müddet-i ömr-i tabîîsi bin sene

-ve bunlar demirden olmayarak bakırdan imal olunur ise iki bin sene

-ve eğer tarafeyni som ve arası rıhtım yaptırılır ve yine demir kenar ve zıvanaları olur ise beş yüz

-ve bakırdan bulunur ise bin sene

-ve yalnız köşeleri som olup sâir gövde mahalleri bayağı taştan yapıldığı halde ikiyüz sene dayanacağı

-ve nîm-kârgîrin aksamı dahi tam kârgîr gibi olup müddet-i ömürleri dahi bunlara kıyâs olup şu kadar ki sakfının mikras (makas) ve mertekleri ahşab olarak yapılacağından hükm-i küll verilmezse de bunlar meşe ağacından yaptırıldığı ve hîn-i inşasında metânet ve rasâretine dikkat kılındığı halde ahşabı dahi yüz sene dayanup fakat arasıra sakf-ı mezkûrun tamirât-ı lâzime ve mukteziyyesine gayret kılınarak kârgîrin metânetine halel verecek damla ve sızıntı misillü mevâniden (manialardan) kurtarılması.

4. Paragraf

Bâlâda mastur (örtülü) kârgîrlerin ömr-i tabîîlerine takdir olunan müddete resîde olmasının mevkuf-ı aleyhimâsı taş maddesi olup sağlam küfegi taşından imal olunduğu halde pek az müddette kaynayup berkleşeceği misillü siyah taştan yapıldığı sûrette küfegiye nisbetle kaynayışında biraz fark bulunup yani küfegi üç senede ve kara taş yedi senede kaynayup beriki dört sene teehhur ederse de kaynayışından sonra yekvücûd olacağından ve bu cins taşların gayriyle kârgîr yapıldığı sûrette takdir olunan müddet dayanması mechûl idüğünden ba'demâ kârgîr için işbu iki cins taştan mâadâ taş kullanılmaması.

5. Paragraf

Ve tedarikinde ihtimamı lâzım gelen eşyadan biri dahi derûnuna vaz' olunacak harc maddesi olarak bu dahi iki neviden ibaret yani bir nevi kireç ve horasan ve bir nevi dahi kum yani tatlısu kumu olup derununda câbecâ nohut kadar veyahud daha kabaca taş bulunmak ve kireçten sabit olduğuna ve horasan yapıldığı halde iki katı kireç ve bir katı horasan olmak ve kum ile inşa kılındığı sûrette kireçle kumu müsâvât üzere bulunmak lâzım geleceği ve şu kadar ki horasanlı harçla yapılan bina üç sene müddette ve kum ile mahlut imal olunan mahal yedi senede layıkıyla imtizâc edeceğine binâen fakat işbu harca zerre toprak vaz' ve ilave olunduğu takdirce metânet-i kârgîre halel irâs edeceğinden asla ve kat'â toprak karıştırılmaması.

6. Paragraf

Ve her bir şeyin esasından metanet olduğu halde fürûâtı tabîî kesb-i rasânet edeceğine ve husûsan işbu kârgîrlerin evvelemirde dikkate şayan mahalli istihkâm-

ı esâsı maddesi olabileceğine ve çünki kârgîr inşası murâd olunan mevâkı yekdiğere benzemeyüp yani bir ebniye yeri çürük ve bazısı sonradan dolma ve bazı yeri dahi kesme taş ve kumsalda vâki yani muhtelifü'l-mevâkı bulunacağına binaen binayı yapacak kalfa evvelemirde yapacağı mahalli güzelce muâyene edüp icabına göre kimi mahalle kazık urmak ve kimi yerine ıskara koyarak bazı yerlere dahi kebîr taşlarla kenarlı tomruk vaz' etmek misillü istihkâmât-ı esâsiyyeye kemâl [1107] derece ihtimam eylemesi lâzım ve lâbüd ve bu maddeler kalfasının uhde-i mahâret ve sanatına bırakılması münasib olacağı.

7. Paragraf

Ve işbu tam kârgîrlerin etraf ve gövde duvarı yekpâre ve som yapılacak olduğu halde on beş arşın kata kadar bir arşın ve eğer iki tarafı som olup da derûnu hurda taşlarla imlâ kılınır ise bir buçuk ve eğer köşeleri som olup araları bayağı taştan yapılır ise bir arşın on sekiz parmak kalınlık verilmesi derece-i kifâyede olup buna kıyâsen yapılacak ebniyelerin katı ne kadar kesb-i irtifa eder ise esasına dahi ona göre kalınlık verilmek ve bu keyfiyet dahi kalfa işbaşısının uhde-i maharet ve sanatına talik kılınmak lâzım geleceği.

8. Paragraf

Ve ber-beyân-ı bâlâ kârgîr ebniyenin derece-i kutru onbeş zirâa varıncaya kadar kavis kemer çevrilmesi lâzım gelüp onbeş zirâı tecavüz eylediği sûrette tâk yapılarak lâzım gelen kubbenin onun üzerine inşası ve fakat işbu kubbe ve kemerin sikleti köşelerde kâin pâyelere verilmek lâzım geleceğinden işbu ayakların hîn-i inşasında tamâmî-i istihkam ve resânetine kalfası tarafından ihtimam ve dikkat kılındığı halde ol ebniye tasavvur olunan müddet dayanacağı misillü kalfanın adem-i mâlumâtı olup da keyfiyyât-ı meşruhaya mugâyir davrandığı sûrette müddet-i mezkûreye resîde olamayacağı ve bend-i sâbıkda beyan olunduğu vechile gövdesi yekpâre som olmak üzere inşa olunacak duvara sarfı lâzım gelen harç süzme kireç ve ince kum veyahud horasan ve som olmayarak âdi hükmünde yapılacak duvara dahi fakat kum ve toz kireç konulmak ve işbu kum dahi tatlısu kumu olup arasında câbecâ nohut kadar veya daha kabaca çakıl bulunmak ve kullanılacak horasan dahi yeni tuğladan yapılmak lâzım geleceği.

9. Paragraf

Ahşab olarak inşası icab eden ebniyeden mikdâr-ı zirâı ikibini tecavüz eden ebniye derece-i ûlâ veyahud üç kat olduğu sûrette evvelemirde bend-i sâbıkda beyan olunduğu vechile vaz-ı esası maddesine begâyet ihtimam olunarak temelin zeminden irtifâı nısf (1/2) zirâdan aşağı düşürülmeyerek ve işbu temel üzerine taban keşîde olunmayarak kebîr kürsü taşları konulması ve bu misillü ebniyenin kâffe-i sütunlarından alt katına kebîr yağhâne ve orta katı ile üst katına âdi yağhâne ikâme olunması ve bunlara çekilecek taban dahi battal meşe kirişinden olup tam yenidünyadan payanda vaz'ı ve cümle [1108] kirişleri kündekenin nerdübânlık çifte yollamasından ve mıkras ve mâhiyeleri dahi battal meşe tabanından ve mertekleriyle kiremit altı âdi yollamadan yapılması ve sâir fürûâtı isticâb-ı ebniyeye göre kalfanın reyiyle tanzim ve tesviye ve kâffe-i çerçeveleri meşe ağacından gayri ağaçtan yapılmaması şerâiti munzam olarak yapılan bina ârıza-i âfâttan masûn olduğu halde yüz sene müddet dayanacağı.

10. Paragraf

Derece-i sâniyede olan yani miktâr-ı zirâı binden iki bine varan ebniyenin dahi mukaddemâ esasına itina ve zeminden lüzum-ı irtifâ'ı icra olunarak bi't-tarh alt ve orta katı tam çifte yenidünya ve üst katı dahi âdetâ yenidünya ikâmesiyle ve tabanları çifte meşe kirişi ve payandaları kezâlik âdi yenidünya ve kirişleri buçuklu yollama ve tavan kirişleri dahi bayağı yollama ve mıkrası yenidünya ve merteği âdetâ yollamadan ve kiremit tahtı dahi kezâlik yollama ile kaplanarak ve çerçeveleri dahi meşe yaptırıldığı ve savn-i ilâhide bulunduğu halde seksen sene bekâsı olacağı.

11. Paragraf

Ve derece-i sâlisede vâki yani beş yüzden bin zirâa kadar yapılacak ebniyenin dahi ber-vech-i muharrer istihkâm-ı esâsına dikkatle direklerin kürsü üzerine vaz'ı ve alt ve orta katının sütunları çap yenidünya ve üst katı dahi bayağı yenidünya ve tabanları çifte meşe kirişinden ve payandaları âdi yenidünya ve kirişleri bayağı yollamadan ve mıkras ve mâhiyesi yenidünya ve mertekleri yollamadan ve kiremit tahtı çap karasu tahtası kaplanmak ve çerçeveleri kezâlik meşeden yapılmak lâzım gelüp böyle yapılan ebniye elli sene elvereceği.

12. Paragraf

Ve beş yüz zirâdan dûn olarak derece-i râbiada olan ebniyenin dahi en evvel rasânet-i esâsına bi'd-dikkat zeminden nısf zirâ mikdarı veyahud ziyade çıkarılacak

temel üzerine kürsü taşı vaz'ına rağbet olunmadığı halde meşe kirişinden taban vaz'ıyla üzerine âdetâ yenidünyadan sütun tesviye etmek ve üst katı bulunduğu sûrette yarım yenidünya ve bilcümle payandaları dahi kezâlik yarım yenidünya ve tabanları meşe kirişi ve döşeme kirişleri yollama ve tavan kirişleri Rumeli kızanlığından ve mıkras ve mâhiyeleri orta kirişinden ve mertekleri kezâlik Rumeli kızanlığından ve kiremit tahtı çıralı mesned koğuşu olma ve çerçeveleri dahi sâirleri gibi meşe ağacından yaptırılmak lâzım geleceği ve bu sûrette yapılacak ebniye otuz sene müddet dayanacağı.

13. Paragraf

Ve bunun mâ-dûnunda yani aceze ve fukarânın kâbil-i süknâ olacak mertebe yapılması emelinde [1109] olan ebniyenin sütunları çifte dolaptan ve tabanları orta kiriş ve döşeme kirişleri Rumeli kızanlığı ve mıkras ve mâhiyeleri kezâlik orta kiriş ve mertekleri Sakarya kızanlığı ve kiremit tahtı çam tahtası ve çerçeveleri kestâne veyahud gülgenden yaptırıldığı halde yirmi, yirmibeş sene müddet dayanacağı.

14. Paragraf

Ve kâffe-i ebniyenin cevânib-i erbaası tuğla ile dolma olduğu halde hîn-i inşâda çamurdan hâsıl olacak rutûbet ikâme olunan sütuna ve payandalara tesir ederek az vakitte çürümesini mûcib olacağından başka bilâ-fâide binaya dahi bir nevi ağırlık îras edeceğinden ister olduğu halde pencere sögeleri tahtına gelince tuğla ile dolma yaptırup ondan yukarı tavana varıncaya kadar bağdadî yaptırması ve işbu bağdadî olarak yapılacak duvarların hâricî vechi tahta ile kaplanmakta ise de bunda mehâzir-i müteaddidesi olarak şöyle ki:

15. Paragraf

İşbu kaplanacak tahtalar az vakitte eğirilüp kanburluğa temayül ile yekdiğere imtizacdan kurtulup ferce peyda edeceğinden esnâ-yı şitâda kar ve yağmur deliklerden neşfederek çürüteceği misillü maâzallahi teâlâ civarında harîk zuhûru takdirinde boyalı tahtanın harîka kuvve-i câlibesi sirayet-i serîayı istilzam edeceğinden şunların defiyçün ba'demâ yapılacak ebniyeler tahta ile kaplanmayarak hâlis ince horasan ve süzme kireç veyahud ince kum ve kezâlik kireç ve keten katığıyla sıvandığı halde hem metânet-i ebniyeyi mûcib ve hem de mehâzir-i mensûtanın indifaıyla beraber muhassenâtı müstevcib olacağından istek edenleri sıva yaptırup eyyâm-ı şitâda yaptıran ve tahta kaplamak isteyenler perestli

ve lâmalı olmak üzere çıralı hardat tahtası kaplatması ve fakat işbu sıvanın mevsimi eyyâm-ı sayf olup kârgîrlerin dahi bu mevsimde yapılması lâzım geleceğinden vakt-i şitâda tesviyesi tecviz olunmayacağı ve sıvanın rasânet ve metâneti perdahtının layıklıca yapılmasıyla hâsıl olacağından ona göre ihtimam kılınmak lâzım geleceği.

16. Paragraf

Ve ebniyeye kullanılacak kerestenin dayanıklığı mevsiminde kesilmiş olmasıyla hâsıl olup çünki kerestenin mevsim-i kat'ı Rûz-ı kasımdan Marta kadar yani suları çekildikten sonra olup bu mevsimde kat' olunmamış ağaç ile yapıldığı halde tayin olunan müddet isabet etmeyüp az vakit içinde çürüyüp fenalaşacağı misillü ebniyenin hîn-i inşasında kalfanın mâlumât-ı kâmilesi olmayup da ebniyeyi bağlamasında ve çatı kurmasında ednâ mertebe rehâvet eder ise yine metânet-i ebniyeye halel vereceğinden mevsimsiz kereste kat' olunmaması ve yapıyı idare edecek [1110] kalfanın derece-i istidâd ve mahareti ehem idüğünden yapılacak yapıya göre kalfa kullanılması ve kalfa da kangı nevi yapı yapacak ise evvelemirde Ebniye Meclisi'ne keyfiyeti ifade edüp şerâit-i muharrere üzere kendisi meclisçe tasdik olunduğu halde nizâmı vechile cânib-i meclisten ruhsat tezkiresi verilerek bede' eylemesi.

17. Paragraf

Sâye-i mekârim-vâye-i hazret-i şehenşâhîde herhalde husûl-i âsâyiş-i fukarâ ve tebea ve i'mâr-ı mülk ve belde kazıyyesi mültezem-i âlî olarak hiç bir ferdin hasâr-dîde olmasına ma'delet-i seniyye gayr-i kâil ve âlet-i zarar olarak müşevvik-i ziyan olan hud'a-kârânın dahi def'-i şerr ü mekîdetleri derece-i lüzumda idüğü âzâde-i kayd-ı delâil olmak ve dülger kalfalarından bazı işsiz ve güçsüz olanlar bina yaptırmağa hevesi olan zevâta birer sûretle çatup bilâ-esas sözlere başlayarak bânînin mübtedîliği cihetiyle mersûmun makâlât-ı kâzibesine yani yüz arşın bir hâneyi pek dûn bahâ ile belki yalnız kerestesini korumaz derecelerde tamamen yaparım diyerek aldatmasına mebnî başlatarak sonraları iddiâ-yı ziyân ile bir takım kisânın ve belki aceze ve nisvânın canlarını yakmak cihetiyle ba'demâ bunun önü kestirilmek üzere bu misillü hâne yaptırmak efkârında bulunan kisân evvelemirde kalfasıyla beraber meclise gelerek yaptıracağı binanın resmini irâe ite arşını kaç guruşa çıkacağını fiyat-ı mâlumesiyle cânib-i meclisten anlayup istitâat-ı hâliye ve

derece-i mâliyesi müsâid olduğu sûrette kalfaya götürü verecek ve bâlâda muharrer derecelerden kangı derecelerde bina yaptıracak ise o nev' mahsus kereste ve edevât-ı sâireyi koyarak şerâiti kemâ-yenbağî icrâ eylemek üzere meclisce konturatoya bi'r-rabt artık muahharan şu, bu demeğe tarafeynin selâhiyeti olmamak ve götürü vermediği halde çünki yaptıracağı binanın evsaf ve eşkâlini meclisçe anlamış ve masrafı lâzım gelen akçanın mikdarını fi'l-cümle bilmiş olacağından mevcudu kadar akça sarf ile haline çesban şey yaptırmak sıralarının kararlaştırılması inşa-yı ebniye hakkında esbâb-ı imâriyye ve muhâtara-i nâriyyeden bi-hıfzıhî teâlâ vesile-i tehaffuzıyye olmak üzere kârgîr ebniyenin ahşab binalara vücûh-ı adîde ile malum olan rüchâniyet-i müsellemesine mebnî geçenlerde bundan sonra yapılacak hanların alelumûm kârgîr inşa olunması ebniye nizâmına zeyl olunmuş ise de mağaza misillü mevki-i vâridât ve ticaret olan mahallerde dahi külliyetlü emtia ve eşya bulunacağı cihetle muhterik olduğu takdirde ashâbına pek çok zarar ve ziyanı mûcib olduğundan ba'd ez-în o makûle vâridât ve ticaret mevkii olan [1111] cesîmce binalar dahi temel vaz'ına mevkii mütehammil olduğu halde kâffeten âdi taş ve tuğladan kârgîr olarak yapılması.

18. Paragraf

Han ve dükkânların dahi kârgîr olmak üzere inşalarına teşvikât-ı lâzime ve muâvenât-ı icâbiyye-i mümkine icrasıyle meselâ beşyüz kise akça kıymetinden ziyade han inşasına muktedir olacak her sınıf tebea hakkında kârgîr olarak yaptırılmasına ikdam olunup fakat bazı cihetle mâzeret-i hakîkiyyesi olup da kârgîr yaptıramadığı halde behemehâl etrafına kârgîr duvar yapılmasının ilhâh olunması ve işbu yapılacak ebniye dükkânların kârgîr olarak inşasından murâd; kebîr han gibi mutlaka küfegî taş ile som kârgîr sûretinde olmayup hem herkese ehven olmak ve hem de matlûb olan metânet ve emniyet istihsâl olunmak içün üç tarafı bayağı taştan moloz duvar yapılup kiremitleri dahi horasanlı harçla bastırılmak sûretinden ibaret olduğu cihetle bunun ahşab bina ile farkı pek cüz'î olarak bununla beraber sirâyet-i nâriyyeden dahi muhafaza olunmuş olacağından ashâb-ı iktidârdan olup da âdetâ som kârgîr yapacak olduğu halde bi't-tahmin ruhsat i'tâsından başka bir şey denilemeyceği misillü kudreti olmayanlar dükkânının etrafında moloz duvar ve önlerini imkânı mertebe tuğladan yapup nev-resm saçak ve sürme kepenklerine dahi saç kaplatup üzerinin kiremitleri dahi horasan kireçli veya kumlu harçla bastırılması.

19. Paragraf

Muhterik olan mahallerde cadde ve sokakların ebniye nizâmı vechile onar ve yan sokakların sekizer arşın bırakılmasına ve beş yüz kise kıymetinden aşağı yapılacak han ve dükkânların ahşab olduğu halde nizâmına tatbikan beş hânede bir kârgîr duvar yaptırılmasına ve sâir nizâmât-ı müteferriasına dikkat ve itinâ kılınması ve mahallinin vüs'at ve tahammülüne göre bahçe ve açıklık ve fâsıla bırakılmasına himmet ve nezâret olunması.

20. Paragraf

Kârgîr ebniye inşasından maksad harîkden muhafaza olunmak ve bir de ahşabdan ziyade dayanmak garazından ibaret olduğuna mebnî bundan böyle ebniyenin kârgîr olarak inşası zımnında teşvikât ve teshilât-ı lâzimenin icrasına sarf-ı himmet olunup fakat herkes hânesini kârgîr yapmağa muktedir olamayacağı cihetle buna icbâr olunamayacağı misillü mümkün mertebe harîkden muhafazası esbâbının istihsâli dahi farîzadan olup eğerçi geçende Ebniye Meclisi'nde müzâkere olunup ebniye nizâmına zeyl olunmuş olan maddelerin birinde inşa olunacak ebniyelere tahta kaplanmayup [1112] kireç horasanlı hâlis harçla yaptırılup fakat eyyâm-ı şitâda inşa olunacak ebniye hakkında hasbe'l-mevsim sıva tutmayacağı mülâhazasıyla kaplama yapmağa ruhsat verilmesi sûreti gösterilmiş ise de ekser harîkın sirâyet ve kesb-i cesâmet etmesi hânelerin etrafında olan kaplamaların boyalı bulunmasından ve yaz günleri kuruyup yanmağa ziyade müstait olmasından neş'et eylediğinden ve etrafı sıvalı bulunan hânelere ise çarçabuk ateş sirâyet edemeyüp hatta harîk mahallerinde öyle etrafı sıvalı bulunan hâneler bir tulumba ile muhafaza olunarak kurtarıldığı harîk memurları tarafından haber verilüp bu sûretle etrafı sıvalı olan hânelerin fâide-i külliyyesi olacağından ve her ne kadar eyyâm-ı şitâda sıva lâyıkıyla tutmayacağı mücerreb ve bedihî ise de kışın inşa olunan hânelerin iç tarafı dahi sıvanamayup bizzarûre bahar mevsimine bırakılmakta olmasıyla hâriç sıvasını dahi ol vakte bırakarak mevsiminde sıvanması lâzım geleceğinden ve bir de mukaddemleri inşa olunduğu misillü ebniyenin bölmeleri tuğla ile dolma duvar yapıldığı takdirde metânetli olacağından başka sıvaya daha elverişli bulunacağından ba'd ez-în inşa olunacak hânelerin kaplama yapılmasına ruhsat verilmeyüp kaplama yerine isteyenler dolma duvar yapup istemediği sûrette bağdâdî yaptırılarak behemehâl ebniyenin hârici horasan ve keten ve kum ile sıvattırılması ve şu kadar ki harcına dikkat olunmadığı halde az vakitte sıvası

dökülerek fena bulacağından hâlis harçla sıvattırılmasına memurları tarafından ale'd-devâm dikkat olunması ve kaplama yerine sıva istemeyenler o misillü dükkân ve hânelerine saç kaplanmasına mesağ gösterilmesi ve bir de geçenlerde karar-gîr olan ebniye nizâmında ahşab hânelerin haddi onsekiz arşına kadar olmak üzere ruhsat gösterilmiş ise de bu mikdar yükseklik ahşab hâneleri ziyadece görülüp sirâyeti nâriyyeden muhafaza olunamayacağı sonradan bi't-tecrübe haber verilmiş olduğundan o misillü ahşab hânelerin ba'd ez-în kaddi ondört zirâ olmak ve kârgîr yapanlara yirmi zirâa kadar ruhsat verilmek üzere tesviyesi takdirinde yüksek yapı yaptırmak isteyenler kârgîr yapmağa heves ederek bu dahi mûcib-i teşvik olacağından ona göre icrâ-yı ihtizâsıyla gerek bu maddenin ve gerek mevâdd-ı meşrûha-i sâbıkanın nizâmnâme-i mezkûra zeyl olunması.

28 Zilhicce 1264 / 25 Kasım 1848 (Ergin, 1995, s. 1037-1044)

C
EK: 1849 EBNİYE NİZAMNAMESİ

1. Madde; Ebniye-i cedîde yapıldıkça tesviye ve tevsî olunmak üzere büyük caddelerin vüs'atleri nihayet on ve âdi caddelerin sekiz ve sâir sokakların altışar zirâdan noksan olmayacaktır. Ve çıkmaz sokaklar dahi imkân oldukça açılacaktır. Ve işbu mahallerden sokaklara nizâmen tevsîi için ilâvesi lâzım gelecek mahal tarafeyninde bulunacak mahallerden münâsafeten tesviye kılınacaktır. Ve tarafeynden biri tecdîd île sokağa terkolunacak mahallin nısfını verir de karşısındaki bina kaldığı takdirde onun dahi diğer nısf hissesinin tesviyesi ileride tecdîdine tâlik ve tevkif olunacaktır.

2. Madde: Genişliği nizâmına muvâfık veyahud daha vüs'atli bulunan sokaklar hey'et-i hâliyesi üzere kalup böyle vüs'atli yerlerde hiçbir ebniye vaz'-ı kadîminden bir parmak ileriye tecavüz ettirilmeyecektir.

3. Madde: Müceddeden inşa olunacak han ve hâne ve dükkân ve sokak yüzünde yeniden yapılacak duvar nizâmen sokağa kaç arşın verilmek lâzım gelür ise ol mikdarı geriye çektirilmedikçe inşasına ruhsat verilmeyecektir.

4. Madde; Muhterik olan mahalde kârgîr olarak yanmış bulunan han ve hâne ve dükkân ve mağaza ve ebniye-i sâirenin nizâmı vechile geri çekilmesi mümkün olamadığı ve sahibi bizzat izhâr-ı muvâfakat etmediği takdirde ol ebniyenin müceddeden inşasında veyâhud tecdîd sûretinde tamirinde behemehâl geriye çektirilecektir. Ve ebniye-i mezkûrenin ber-vech-i meşruh nizâmına tatbîkan geri çekilmesine mal sahibi tarafından muvâfakat olunmadıkça tamirât-ı külliyesine ruhsat verilmeyecektir. Ve bu makûle ebniyenin vücudunda mazarrat ve kaldırılmasında menfaat-i umûmiyye olup da devlet tarafından değer bahasıyla iştirâsına rağbet olunduğu halde sahibi satmağa veyâhud def'i matlub olan mazarratı bertaraf etmeğe mecbur olacaktır.

5. Madde: Kârgîr mağaza ve sâir o misillü ebniye sokak üzerine yapılacak olduğu ve sokağın vüs'ati hadd-i nizmından dûn bulunduğu halde ibtidâ mağazayı lüzumuna tatbîkan ashabı geriye çekmesi ve çekmediği halde üzerine ebniye inşa ve ilavesine ruhsat verilmeyecektir.

6. Madde: Yeniden câmi-i şerîf ve türbe ve mekteb ve çeşme vesâir bu misillü ebniye-i hayriyye ve mîriyye yapılacak olduğu halde bulunduğu sokağın vüs'at-i nizâmiyyesine tatbîkan inşa olunacaktır.

7. Madde: Muhterik mahalde câmi ve medrese ve müberrât-ı sâire tesadüf edüp de önlerinde açıklığı ve havlusu bulunduğu halde kezâlik nizâmına tatbîkan tesviye olunacaktır.

8. Madde: Muhterik mahalde bir bina iki sokak köşesine tesadüf eyledikde ber-mûceb-i nizâm asıl cadde tarafına terkedeceği mahalden başka yan taraftaki sokağa dahi nizâmı icabınca bir mikdar yer terkeylemesi lâzım geldiği halde işbu yan tarafına terkolunacak mahal memurları marifetiyle bi't-tedkik arzan ne mikdar ise ol mahal sırasında muhterik bulunan arsaların yüzlerine göre müteselsilen taksim ve tesviye kılınacaktır. Ve bu misillü arsalardan bazılarının vüs'atsiz olmasından ve aralarında bazı kârgîr ebniye bulunmasından dolayı ol vechile tesviye müteazzir bulunduğu takdirde mahall-i mezkûr bilmesâha terbîan kaç zirâ olur ve mahalli itibarınca beher zirâı kaç guruşa tahmin kılınır ise ona göre hesab olunarak lâzım gelecek kıymeti kezâlik sırasında bulunacak arsaların yüzleri mesâhasına göre bittaksim ashabından tahsil ve ol bina sahibine tediye kılınmak sûreti câiz olacaktır. Ve köşebaşına tesadüf eden hânenin arsası zîk olup da hem caddeye ve hem de yan sokağa yer verilmesinden dolayı sahibi kalacak arsadan istifade edemeyerek satmak istediği ve hâricten tâlibi bulunmadığı halde kıymetiyle komşularına ferağ ettirilecektir.

9. Madde: Dersaâdet'in dâhil ve hâricinde ve Bilâd-ı Selâse ve mezâfatında eser-i binâ olmayan arâzi ve bostanlar üzerine mahzuru olmadığı halde müceddeden kârgîr ve nîm-kârgîr han ve kezâlik kârgîr ve ahşab hâne ve dükkân ve sâir ebniye inşası husûsu müceddeden irâde-i seniyye-i hazret-i şâhâne sudûruna mevkuf olacaktır.

10. Madde: Ebniye-i âliye-i mîriyyenin irtifâı müstesna olarak kâffe-i tebe'a-i saltanat-ı seniyyenin inşa edecekleri ahşab ebniyenin irtifâı zeminden üst tabana varınca ondört zırâı tecavüz etmeyecektir. Ve kârgîr bina inşa edenlere kezâlik zeminden üst tabana varınca yirmi zirâa kadar ruhsat verilecektir. Ve bu irtifâ maddesi evvelemirde memurları marifetiyle bilmuâyene bir gûne mahzur-ı şer'î ve nizâmîsi olmadığı halde yapıtırılmasına ruhsat verileceğinden farazâ kârgîr

ebniyenin irtifâı zirâ-ı mahdûd-ı mezkûru bir iki arşın geçecek olur ise mâdem ki mahzurdan sâlimdir onlara birşey denilmeyecektir.

11. Madde: Beş yüz kese akça kıymetinden ziyade hâne inşasına muktedir olacak her sınıf tabea ve kesân yeniden ol mikdar baha ile inşa edecek olduğu halde o misillülerin ahşab bina inşasına ruhsat verilmeyüp mutlaka kârgîr yaptırılmak üzere ikdam ve ilhâh olunup beş yüz kese kıymetinden noksan hâne inşa edenler kârgîr inşasına teşvik olunarak bu makûleler bazı cihetle mazeret-i hakîkiyyesi olup da kârgîr yapamadığı halde binadan iki zirâ' yüksek olmak üzere etrafına kârgîr duvar yapıtırılacaktır. Ve beşyüz kese kıymetinden aşağı yapılacak hâne ve dükkânlar ahşab olduğu ve sahibi etrafına duvar yapmağa muktedir olmadığı halde bu makûlelere nihayet beş hâne ve dükkâda bir kârgîr duvar yaptırılup mahallinin vüs'at ve tahammülüne göre bahçe ve açıklık ve fasıla dahi bıraktırılacaktır."

12. Madde: İşbu hâne ve dükkânlar aralarına yapılacak duvarın masârifini ve duvar mahallinin bahasını ol hâne ve dükkânların ebniyesi arsasının arşın ve vüs'atine göre bittaksim ashâbı tediye eyleyecektir.

13. Madde: Bunların içinde kârgîr hân ve hâne ve dükkân olur veyâhud ebniyesinin etrafına kendi tarafından kârgîr duvar yapmış bulunur ise duvar masârifinden onlar hisse vermeyüp bu makûle arada bulunan kârgîrler aded-i mesâhaya dahil olmayacaktır.

14. Madde: Münasib olan mahallere müceddeden kârgîr han inşasına sokağın vüs'at-i nizâmiyyesine tatbikan izin verilüp fakat arsası vakıf olup da sahibi tebberruan li'l-vakf yaptığı ve kârgîr olarak yapmağa başka tâlib dahi bulunmadığı halde arsa mukâta-a-i zemîne rabt ve ebniyesi mülk addolunarak kârgîr olmak üzere inşasına ruhsat verilecektir. Ve mevcud bulunan ahşab hanların kiremit aktarmak ve çerçeve ve sıva veyâhud bir iki direk değiştirmek misillü tamirât-ı cüz'iyyesinde beis yoksa d kafes şeklinde tamir olunmasına ve temelden yıkup müceddeden tekrar ahşab hâne yapılmasına yâhud ahşab ebniye ilavesine ve yeniden ahşab han inşasına katiyyen ruhsat verilmeyüp nizâm-ı aslîsi vechile kârgîr yapılacaktır.

15. Madde: Mağaza gibi mevki-i vâridât ve ticaret olan mahallerde külliyetli emtia ve eşya bulunacağı cihetle muhterik olduğu takdirde ashabına pek çok zarar ve ziyanı mûcib olacağından ba'd ez-în o makûle vâridât ve ticaret mevkii olan

cesimce binalar dahi temel vaz'ına mevkii mütehammil olduğu halde kâffeten âdi taş tuğladan kârgîr olarak yapılacaktır.

16. Madde: Kârgîr ve nîm-kârgîr olan hanların arsa ilhâkıyla binasının tevsîini murâd eden olur ise ilave edeceği bina dahi kârgîr ve nîm-kârgîr olup da şer'an ve nizâmen bir gûnâ mahzuru bulunmadığı tahakkuk eylediği halde izin verilecektir.

17. Madde: Kârgîr han odalarının derununda icâb edecek döşeme ve dolap misillü şeylerden mâadâ oda haricine ve hanın meydanına ahşabdan ebniye yapılmayup ortaları meydan bırakılarak fakat meydanın tahammülüne göre lüzumu bulunduğu ve oda sahiplerinin ekserisinin rızâları olduğu halde kârgîr olarak bir aded berber dükkânı yapılmasına müsâade olunacaktır. Ve mevcudlarının dahi orta yerlerine bundan böyle ebniye ihdâs ettirilmeyecektir.

18. Madde: Ashâb-ı iktidârdan olup da âdetâ som kârgîr yapacak olanlara bi't-tahsin ruhsat verilip kudreti olmayanlar dükkânının etrafını moloz duvar ve önlerini imkânı mertebe tuğladan yapup nev-resm saçak ve sürme kepenklerini dahi saç kapladup üzerinin kiremitleri horasan kireçle veya kumlu harçla bastırılacaktır.

19. Madde: İttisal ve etrafında kârgîr olan hâne ve dükkânlar aralarına ahşab ebniye yaptırıldığı halde muhâtara-i nâriyyeye kârgîr dahi giriftâr olacağından meselâ sekiz on hâne ve dükkân kârgîr olarak bir sıraya yapılır iken ara yerlerine ahşab bina inşasına ruhsat verilmeyüp arsası ittisalinde kârgîr yapana veyahud hâriçten kârgîr yapabilecek âhar tâlibine sattırılacaktır.

20. Madde: Bundan böyle inşa olunacak dükkânların mevkilerine ve ashâbının iktidar ve tahammülerine nazaran üç kısma taksim olunarak bir kısmı dükkânlarını kârgîr olarak yani üç tarafını duvar yapup kanatlarını nev-resm sürme olmak üzere saçtan yaparak saçaklarına saç kaplamak ve sakfına harçla kiremit bastırmak üzere bina ve ikinci kısmı mevcud olan dükkânları müstakil çarşı gibi bir dâire içinde olmak üzere arka ve yanlarına duvar keşîdesi ve kezâlik saçtan sürme kanat ile saçaklarına saç kaplayarak ve sakflarına harç ile kiremit vaz'ıyla inşa edüp üçüncü kısmı dahi hasbe'l-mevki yerleri sulak ve bataklık olarak kârgîr yapılmasına ve duvar çevrilmesine kâbil olamadığı sûrette dükkânlarının dış tarafı yani açıkta kalan mahalleriyle kanatları saçtan olup ve saçaklarına diğerleri gibi saç kaplayup cümlesinin sakfları harçlı kiremit ile örtülecektir.

21. Madde: Ebniyenin dışarısı tahta kaplı olması harîkın çarçabuk sirâyetini mûcib olacağından başka ebniyece dahi mahzur olduğu bi't-tecrübe malum olduğundan bundan böyle inşa olunacak hânelerin hiçbir vakitte kaplama yapılmasına ruhsat verilmeyüp kaplama yerine isteyenler tuğla ile dolma duvar yapup istemediği surette bağdâdî yaptırılarak behemehâl ebniyenin harici horasan ve süzme kireç veyâhud ince kum ve keten katığıyla sıvattırılacaktır. Şu kadar ki harcına dikkat olunmadığı halde az vakitte sıvası dökülerek fenâ bulacağından hâlis harçla sıvattırılmasına memurları tarafından aleddevâm dikkat kılınacaktır.

22. Madde: Gerek kârgîr ve gerek ahşab bilcümle han ve hâne ve dükkânın asıl saçakları on sekiz parmak arzında olup kapıları üzerlerine ve dükkânların sokak yüzlerine yapılacak saçakları demir saçtan olarak onsekiz parmak enlilikten ziyade olmayacaktır.

23. Modde: Bundan böyle yapılacak bilcümle hânelerin matbahlarıyla dükkân ve han odaları ocaklarının bacaları demir hatıllı tuğladan kârgîr kuburlu olarak hâlis harçla kiremitten ekalli iki zirâ irtifâında olacaktır. Ve konak ocakları bacalarına dahi saç boru konulup zemimine ve tavanına saç kaplanacaktır. Ve ahşab hânelerin orta katına ahşab üzerine matbah yapılmayacaktır.

24. Madde: Hânelerine cumba yaptırmak murâd edenler zeminden beş arşın irtifâından aşağı olmamak ve şehnişîn şekline konulmamak şartıyla bir zirâ arzında ve kaddi pencere yüksekliğinde demir parmaklık ve demir destekli ve üzeri saç örtülü olarak inşa eylemelerine ruhsat verilecektir. Ve demir balkon yapmak isteyenlere dahi nizâmına tatbikan müsâade olunacaktır. [1118]

25. Madde: Bazı çamaşırları serip kurutacak derece açıklığı olmayan hâneler ashâbından tahtapuş istid'â edenlere demir kirişli ve saç döşemeli ve etrafı dahi kezâlik saç kaplı olmak şartıyla izin verilecektir.

26. Madde: Ahşab yapılacak esnaf dükkânlarının yükseklikleri nihayet beş ve dükkânları üzerine odaya muhtaç olan esnaf dükkânları katları dahi nihâyet sekiz arşın olmasına cevaz gösterilüp üzerlerine ve önlerine asmalık yapılmayacaktır.

27. Madde: Öteden beri mâruf ve mâlum olduğu üzere esnaftan sanatları iktizâsınca zarurî dükkânlarında yatar kalkar kabilinden olanlar içün nerdübânları dükkânları dahilinde olmak şartıyla ustalarına ve işçilerine kifâyet edecek derece bir oda inşası câiz olarak yapılacak oda terbîan nihayet kırk arşından ziyade olmayacaktır.

28. Madde: Büyük çarşu yüzlerinde ve mahallât arasında bulunan çarşulardan başka mahallât aralarında ve hâne altlarında müceddeden yalnız bir dükkân inşasına ruhsat verilmiştir.

29. Madde: İmâlâtı ateşe muhtaç olan esnaftan dükkânlarının üzerinde hâne olmadığı halde etraf-ı selâsesi sakfdan iki arşın yüksek olmak üzere hâlis harçla kârgîr duvar yapılacaktır.

Destgâhları üzerinde olan tavanları saç kaplı veyâhud bağdadî sıva olup bu makûle ateşle me'lûf esnaf dükkânları kadîmden hâne altında olup da müceddeden yapılacak olduğu halde tam kârgîr yapılacaktır.

30. Madde: Müceddeden yapılacak bilcümle değirmen ve fırınların etraf-ı selâsesi kârgîr duvar olacaktır ve dükkânları önlerine cam çerçeve koymak isteyenlere müsâade olunacaktır.

31. Madde: Dükkânları altına yeniden bodrum yapmak isteyenlere etrafı taş duvar ve üzeri tonuz kemer olup ve mümkün olduğu halde kapısı yandan açılup mümkün olmadığı takdirde kapısı üstünde bulunan dükkânın içine açılarak aydınlık olacak kadar sokağa demir parmaklıklı pencere koymak üzere mesağ gösterilecektir.

32. Madde: İskele meydanlarında ve câmi-i şerîf havlularında ve sâir meydan mahallerde yerli ebniye inşasına ruhsat verilmeyecektir.

33. Madde: İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de gerek çarşu içinde gerek mahallât arasında müceddeden müstakil bekâr odaları inşa olunmayacaktır.

İşbu nizâmnâme düstûrü'l-amel tutulup ve hilâf-ı nizâm hareket eden olur ise men olunup nizâmın hilâfı ebniye inşa eden kalfa te'dîb kılınacaktır. Ve bundan böyle dahi icâb ettikçe bazı mevâdd-ı nizâmiyye zeyl ve ilâve olunacaktır.

1265 / 1849 (Denel, 1982, s. XLVI-LI)

D
EK: 1854 HARÎK VÛK'UUNDA ZABITACA İTTİHÂZ OLUNACAK USÛL VE MU'AMELÂTA DÂ'İR TALİMAT

1. Paragraf

Harîk mahallerine gitmeleri m'utâd olan me'mûrînden başka bâb-ı zâbtiyye teftîş müdir ve muavini dahî gidecek ve bunların m'aiyyetinde sınıf-ı evvelden birer müfettiş ve bu müfettişlerin refakatlerinde onar nefer teftîş me'mûru bulunacakdır.

2. Paragraf

İşbu müfettişler leyl ü nehâr (gece ve gündüz) münâvebet-i zabtiyyede tevaffuk iderek (başararak) harîk vuku'unda gündüz ise bâb-ı zabtiyyeden teftîş müdir ve muaviniyle beraber derhal harîke yetişüb gice ise anlarla mahall-i harîkde buluşub sakaların (sucuların) sür'at-i seyr ve hareketleriyle tulumbalara arkası kesilmeksizin su yetişdirmeğe çalışacaklardır.

3. Paragraf

Bâb-ı Âlî ve Bâb-ı Ser-Askerî ve ticârethâne ve bâb-ı zabtiyyede beşeri süvârî (atlı) ve on beşeri pıyade olarak yigirmi beşer saka münâvebeten (nöbetleşe) bekleyecek ve her dâ'irece bunlara birer me'mûr t'ayîn olanarak harîk vuku'unda tulumbacı başılar, tulumbaları kaldırdıkları gibi, o me'mûrlar dahî sakaları derhal hareket etdirüb mahall-i harîke yetişdirecek vve nöbetci olmayan sakalar dahî derhal bulundukları yerlerden hareket ve harîk mahalline muvassaletle müsâra'at (hızla işe girişme) ideceklerdir.

4. Paragraf

İşbu sakalar, her ne kadar kethüdâ ve yiğit başılarının idâreleri tahtında ise de harîk mahallinde gerek sakalar ve gerek kethüdâ ve yiğit başıları teftîş müdir ve muavininin ve anların kumandasıyla hareket eyleyeceklerdir.

5. Paragraf

Devâ'ir tulumbalarının beheri ili yirmibeş neferden ziyâde tulumbacı gitmeyüb bundan ziyâde adam götürülecek olur ise tulumbacı başılar Kanûn-ı Cezâ'nın yüz ikinci maddesi hükmüne tevfîkan te'dib olunacaklardır (cezalandırılacaklardır). İşbu tulumbalar Dersaadet ve Bilâd-ı Selâse (Üsküder, Galata ve Eyüp semtleri)

için yedi dâ'ireye taksîm ve yapılan defteri umûm tulumbacı başısına teslîm olunduğundan bundan böyle mezkûr defterde muharrer (yazılı) tertîb üzere hareketle hilâf-ı hâl vuku'a getürülmesine tulumbacı başılar tarafından i'tinâ kılınacak ve bu usûle riâyet etmeyen tulumbanın re'is ve efrâdı madde-i mezkûre mûcibince te'dîb edilecekdir.

6. Paragraf

Hüdâ- nekerde (Allah korusun) bir harîk kesb-i cesâmet ve imtidâd edecek olur ise defter-i mahsûsunda mu'ayyen mikdârdan mâ'adâ diğer dâ'irelerden dahî harîk mahalline tulumbalar gelecekdir.

7. Paragraf

Harîk vuku' bulan mahallerin cihât-ı erb'asına (dört yanına) onar nefer süvarî ve onar piyâde ki, cem'an seksen nefer âsâkir-i zabtiyye ile bir kordon t'ayîn olunarak anın dahiline seyirci olarak kimse kabul olunmayacakdır.

8. Paragraf

Harîkin hîn-i zuhûrunda evvel be evvel yetişmiş olan tulumbalardan mâ'adâ gelecek tulumbalar tertîb olunacak ve kordondan içerü girmeyüb kordonun hâricinde ve münâsib mahallde ârâm ile me'mûrînin taleblerine intizâr eyleyecek ve me'mûrin tarafından kerdüleri celb ve ikame olundukca kendülüklerinden kordon dâhiline giremeyeceklerdir ve hânelerine tulumba almak isteyenler harîk mahallinde tulumbaların idâresine me'mûr olanlara mürâcaat eyleyeceklerdir.

9. Paragraf

Harîke gelecek baltacılar dahî kordonun hâricinde durub me'mûrlar istemedikce içeriye giremeyecek ve emr verilmedikce kendüleri bir yeri kesüb yıkamayacaklardır. Kancacılar dâ'imâ lâzım olduğundan anlar geldikleri anda heman kordondan geçüb me'mûrînin yanlarına gelecek ve verilecek emr üzerine hareket eyleyeceklerdir.

10. Paragraf

Harîk mahallinde hânesi bulunan ehibbâ (dostlar) ve akrabasına gelenler i'âne (yardım) içün geldiklerini ifâde eyledikde kordonda bulunan piyâde neferleri o adamları getirüb i'âne edecekleri hâne sahibine irâ'e ile (göstererek) kabul etdikleri halde bırağub avdet edecek ve şâyed hâne sahibi bildiği olmadığını beyân ile kabûl

etmeyüb de ol şahsın sıfat ve hâlinde zâbıtaca dahî şübhe olunduğu halde ahvâli tahkîk olunmak üzere bâb-ı zabtiyyeye gönderilecekdir.

11. Paragraf

Harîk mahallinde vuku'bulan zâyi'âtın ekserîsi eshâb-ı büyûtün telâş ile bir takım meçhûlü'l-ahvâl kesana eşya teslim etmesinden ve şuraya buraya bırağulmasından neş'et etdiğine biâ'en harîk zuhûr iden mahallin civârında bulunan zabtiye merkez ve karakolhânelerindeki zâbitân ve müfettişler merkez ve karakolhânelerde ikişer nöbetci bırağub kusur neferâtı bi'l-istihshâb harîk mahallinde şitâb ile (çabuk olarak) evvel emirde hânelerden çıkarılacak eşyânın muhafazasıçün câm'i havâlîsi olur yohsa diğer münâsib bir mahall veya meydan mı bulunur el-hasıl vâs'i ve sirâyet-i harîkden sâlim bir mahall tedârikle eşyalarının oraya irsâlini eshâb-ı büyût ve dekâkine ihbâr ve lüzûmu olan hamalları kordon hâricinden celble eşya çıkacak hânelere taksîm edecek ve kendülerine teslîm olunacak eşyanın ve eşya nakil edilecek mahallin muhâfazasına i'tinâ eyleyeceklerdir. Eşya sahibleri diledikleri mahalle dahî eşya göndermekde muhtâr olub fakat zabıta me'mûrları vâsıtasıyla nakl ve hıfz etdirilmeyen eşyanın zâyi'âtından iddi'â-i mes'ûliyyet olunamayacakdır.

12. Paragraf

Hamallar kethüdâsına her harîk mahallinde kifayet mikdârı ve alâmetli hamall bulunduracağı ve bunların beher on neferi bir değnekcinin kumandası altında olub hiç bir güne zâyi'ât vuku'a gelmemesine dikkat olunacağı taahhüd etdirildiğinden bundan böyle eshâb-ı büyût ve dekâkin taraflarından alâmetsiz hamallara ve şuna buna eşya teslîm olunmayacakdır.

13. Paragraf

Derûnunda (içerisinde) harîk zuhûr iden hâne ve sâ'ir mahallerden hamalların ictimâ'ından evvel çıkarılacak eşyanın komşular m'arifetiyle zabtiye me'mûrlarıın gösterecekleri mahalle nakli câ'iz olacakdır.

14. Paragraf

İbtidâ-yı zuhûr-ı harîkde yetişecek hamallardan sonra gelecek hamallar kordonun hâricinde ve münâsib bir mahallde tecemmu' ederek toplandıkları mahall hamal başı tarafından oradaki zabitlere gösterilecek ve lüzûm görüldükce zabitler

taraflarından içerüye alınacak hamallar hânelerden eşya ihrâcıyla ve değnekçilerin nezâretiyle bir şey zâyi' edilmeksizin âsâkir-i zabtiyyenin taht-ı muhâfazalarında bulunan mahall-i mahsûsa nakl ve teslîme dikkat edilecek ve şayed hamallara teslîm olunan eşyadan mahall-i mahsûsuna teslîm olunmaksızın zâyi'ât vuku' bulur ise değnekçiler ve hamalbaşı tahkîkat-ı kaviyye tahtına alınacaklardır.

15. Paragraf

Eşyasını hamallara vermeyerek kendi müteallikat ve atıbbâ'ına (yakınlarına) nakl etdirmekde muhtâr olub fakat şahs-ı muayyen irâ'e olunmayarak ale'l-ıtlak beyân-ı zâyi'ât edenlerin iddi'âsından me'mûrîne ve hamalbaşıya bir güne mes'ûliyyet terettüb etmiyecekdir.

Fî 16 Muharrem sene 1286 / 14 Ağustos 1859 (Seyitdanlıoğlu, 1999, s. 168-172)

E
EK: 1857 DÂ'İRE-İ BELEDİYENİN TEŞKÎLİNE VE VEZÂİFİNE DÂ'İR NİZÂMNÂME

Mukaddime

Şehremaneti kuruluşunu izleyen yıllarda kendisini bekleyen başarıyı sağlayamadı. Bunun üzerine, cadde ve sokakların genişletilmesi ve düzeltilmesi, aydınlatma ve temizlik gibi konularda planlar yapmak üzere 1.855 yılında şehrin emanetine yardımcı olmak için intizam ı şehir komisyonu kuruldu. Bu komisyonun istanbul'un belediye hizmetlerinin görülebilmesi amacıyla yaptığı çalışmalar sonucunda, istanbul'un çevresiyle birlikte parantez aç istanbul, adalar ve boğaziçi bölgeleri kapa parantezi 14 daireye ayrılmasını öngörüldü. Ancak, belediye hizmetlerinin görülebilmesi amacıyla yapılan bu düzenleme ve yeni dairelerin tümünün birden kurulmasının getireceği ağır parasal yük göz önünde tutularak, bunlardan yalnızca Beyoğlu ve Galata bölgeleri için, altıncı daire belediye adıyla 28 Aralık 1850 yedide yeni bir birimin oluşturulmasına karar verildi. Bu birim bu yeni birim bir gün diğer bölgelere göre daha düzenli yapılaşmış, yoğun nüfusa sahip bir bölge olduğundan, çalışmalarıyla diğerlerine örnek olmak amacıyla kurulmuştu. Kentin kalabalık zengin ve iş ve diplomasi çevrelerinin bulunduğu bu bölgede ilk modern belediye örneği verilecekti. Beyoğlu ve Galata pilot bölge olarak seçilmişti bu amaçla bir dizi nizamname hazırlanarak yürürlüğe konuldu.”

Birinci Madde:

Nefs-i Istanbul ve Bilâd-ı Selâse (Eyüp, Galata ve Üsküdar) ve Boğaziçi'nin iki sahiliyle beraber on dört dâ'ire-i belediyyeye taksîm olunarak, ta'yîn olunan hudûd ile Beyoğlu ve Galata Altıncı Dâ'ire-i Belediyye i'tibâr olunmuştur.

İkinci Madde:

İşbu dâ'irede bulunan mahallât zokaklarının tanzîmi ya'ni kaldırım ve su yolu ve lâğımların tesviyesi (yapılması) ve Dâ'imâ bir hüsn-i hâlde bulunması ve tathîr (temizlenmesi) ve tenzîfi ve her suretle mürûr ve ubûru teshil (geliş gidişi kolaylaştırma) idecek esbâbın istihsâli ve bunlar içün iktizâ iden (gereken) masârifin rü'yetiyle (görülmesi) mukabilinde tahsîs olunacak vârîdâtın ahz ü kabzı (alınması) işbu dâ'ire içün tahsîs olunacak idâre-i mahsûsa-i belediyyeye havâle olunacaktır.

Üçüncü Mdde:

İşbu dâ'irenin mesâlih-i mahsûsası (kendine özgü işleri) dâ'ire müdiri nâmıyla ta'yîn olunan bir me'mûra ve bunun riyâseti tahtında olarak teşkîl olunan bir meclise ihâle olunacaktir.

Birinci Fasıl

Dâire-i Belediyye Meclisinin Sûret-i Teşkîli

Dördüncü Madde:

İşbu meclisde yedi â'zâ (üye) olub her birisi bu dâ'irede lâ-ekall (en az) yüz bin guruşluk emlâke mutasarrıf olub ve en aşağ on seneden beru Dersaadet'de (İstanbul) mutavattın (yurt tutmuş) bulunub hukûk-ı belediyyeye nâ'il olan kimselerden olmak üzere cânib-i Bâb-ı Alî'den intihâb (hükümet tarafından seçilerek) ile bâ-irâde-i seniyye (padişahın kararı ile) ta'yîn olunacaklardır.

Beşinci Madde:

İşbu meclisin â'zâ-yı asliyyesinden başka nizâmât-ı esâsiyyenin müzâkeresinde müşâvir olmak üzere Bâb-ı Alî'den dört zât daha intihâb (seçilmek) olunub bâ-irâde-i seniyye tâyîn olunacaklardır. Bunlar hukuk-ı belediyye ashâbından olmadıkları halde dahî lâ-ekall işbu dâ'irede zevce veya bunun gibi en yakın akrabası üzerinde lâ-ekal beş yüz bin guruşluk emlâk bulunan ve en aşağı on seneden berü İstanbul'da mutavattın kimselerden intihâb olunacakdır.

Altıncı Madde:

Nizâmât-ı Umûmiyye mucibince işbu dâ'irede istihdâm olunacak birinci mi'mâr ve mühendis ve tabîb dâ'ire meclisinde müşâvir (danışman) sıfatıyla bulunacaklardır.

Yedinci Madde:

Üçüncü maddede beyân olunduğu vechile işbu Meclis-i Dâ'ire-i Belediyye müdirinin riyâseti tahtında olub bu müdir, Dâ'ire-i Belediyye içinde a'zâ derecesinde emlâke mutasarrıf olan zevatdan bi'l-intihâb ta'yîn olunacakdır.

İkinci Fasıl

Dâ'ire-i Belediyye Meclisinin Vezâ'ifi

Sekizinci Madde:

İşbu meclisin vazife-i asliyyesi ikinci maddede beyân olunduğu vechile Beyoğlu ve Galata Dâ'ire-i Belediyyesi'nin şehirce olan kâffe-i mesâlih-i mahsûsasının (bütün kendine ait sorunlarının) müzâkere ve icrâsına me'mûr olub evvelâ vezâ'ifinin müteferri'âtına da'ir bir nizâm-ı umûmî yapacakdır.Sâniyen işbu dâ'ire içinde olan mahallâtın ve esvâk ve pazarın (çarşı, pazar) tanzîmat ve tathîrâtına da'ir nizâmâtı müzâkere eyleyecekdir. Salisen gerek ibtidâ-yı emrde (ilk iş olarak, öncelikle) yapılacak şeyleri bi't-ta'y-in bunun içün iktizâ iden masarıfı rüşyet edecek ve inşaât ve ta'mîrâtı pazarlık iderek veya münakasa eyleyerek ihale (eksiltme usulü ihale) ile kontratolarını tanzîm ve imzaya me'zûn olacakdır. Rabi'an, dâ'ire içinde nizâmât-ı mevzu'a iktizâsından olarak vuku'bulacak masarıfı rü'yet eyleyecekdir. Hâmisen, dâ'ire içinde vuku'bulacak fevkalâde ve adi masarıf içün eshâb-ı emlâkin (emlâk sahipleri) ifâ edecekleri virgünün mikdârını ve usûl-i ahz ve tahsîlini ta'yin ve tevzî'ile ahz ü istihsâl eyleyecek ve Şehre aid olub taraf-ı Devlet-i Aliyye'den işbu dâ'ireye tahsîs olunacak kâffe-i vâridât ve emvâlin ahz ü kabzına me'mûr olacakdır.

Dokuzuncu Madde:

İşbu meclis müzâkere edeceği nizâmât-ı asliyyenin kâffesini lâyiha (rapor) olarak Bâb-ı Alî'ye takdîm idüb Meclis-i Alî-i Tanzimat'da bi't-tedkîk (inceleyerek) usûlü üzere bi'l-itizân müteallik buyurulacak irâde-i seniyye üzerine hükmü mer'îü'l-icrâ (uygulamaya konulmak) olacakdır. Nizâmât-ı asliyyenin müteferri'âtından (ayrıntı) olub derecâtı ta'yîn olunan mesâlih üzerine meclisde müzâkere ile karar verilecek nizâmât-ı mahsûsayı müdir-i dâ'ire neşr ve icrâ edecekdir.

Onuncu Madde:

Dâ'ire-i belediyye içinde vuku'bulacak masarıf-ı fevkalâde (olağanüstü harcamalar) içün nizâmât-ı asliyye ile iki derece tahsîs olunub bunun birisini işbu meclis ta'yîn ve ifâya me'zûn olacak ve diğerini Bâb-ı Alî'den istizân etmeğe mecbûr olacakdır. Nizâmaât-ı asliyyenin ta'yîn etdiği masarıf-ı da'imeyi doğrudan doğruya rü'yet ve ifâya me'zûn olacakdır.

Onbirinci Madde:

Fevkalâde ve da'imî masarıf içün fevkalâde ve da'imî olarak ahalî-i dâ'irenin ifâ edecekleri virgünün mikdârını ve sûret-i tevzî' ve istihsâlini (verginin dağıtılması ve toplanması) işbu meclis müzâkere idüb Bâb-ı Alî'ye arzla istizân

edecekdir.İrâde-i seniyye müteallik buyurulmadıkça fevkalâde masarıf içün ahalîden bir şey alınamayacakdır. Ve kezalik, irâde-i seniyye müteallik buyurulmadıkça da'imî masarıf içün dahî da'imî olarak ta'yîn olunan şey tezyîd olunamayacakdır (artırılmayacaktır).

Onikinci Madde:

Nizâmâtı asliyye lâyihaları ve irâd ve masarıf hakkında verilecek kararlar meclisde bulunanların sülüsânının ittihad ve re'yleriyle (üçte birlik oy birliği) kabul ve tasdîk olunmağa mütevakkıf olub ekseriyyet ile kabul olunan bir maddenin mazbatası re'is ve umûm a'zâ ve müşâvirler tarafından temhîr (mühürlenecek) ve imza olunacakdır. Ve nizâmât-ı esâsiyyenin müteferriâtından olan nizâmât-ı mahsûsa ise kezalik a'zanın sülüsânı tarafından kabul olundukda müdir tarafından icrâ olunacakdır.

Onüçüncü Madde:

Meclisce karar verilüb icrâsına irâde-i seniyye müteallik buyurulan veyahud nizâmât-ı asliyyenin müteferriâtından olub meclisin idâresine muhavvel olan husûsâtın nizâman ta'yîn olunan derecede icrââtına müdir-i dâ'ire me'mûr olub a'zâ-yı meclisden birisi iki hafta bi'l-münâvebe (sırayla, nöbetleşe) müdire muavin olacakdır.

Ondördüncü Madde:

İşbu meclis haftada iki gün ictima'idüb maslahat (iş, işler) icâbetdirir ise fevkalâde olarak ictima' eyleyecekdir. Ve meclis olduğu günlerde icâb-ı maslahata göre icrâat zımnında müdir ve a'zâdan olan muavini birlikde olarak yahud ikisinden birisi meclis mahallinde bulunacakdır.

Onbeşinci Madde:

Ne müdir-i dâ'ire ve ne de meclis dâ'iresi içinde umûr-ı zâbiteye (güvenlik ve asayiş işleri) kat'â müdahale edemeyüb fakat emniyyet-i umûmiyyeye da'ir münâsib gördüğü şeylerde zabtiye me'mûrlarına icra-yı ihtârâta me'zûn olacakdır. Ve umûr-ı zabtiyye me'mûrları dahî da'ireye müteallik nizâmât-ı asliyye ve mahsûse-i belediyyenin icrââtında meclise her dürlü ianeyi (yardım) icrâ edecekdir.

Onaltıncı Madde:

İşbu dâ'ire-i belediyyede îrâd ve masârıf içün bir sandık ittihaz olunub bu sanduğun hesabı ya'ni dâ'irenin varidat ve masarıfı hülâsaları beher sene meclis tarafından

tanzîm ve temhîr ve imza ile Bâb-ı Alî'ye takdîm kılınub Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye'de tedkîkatı icrâ olundukdan sonra hülâsaları dâ'ire içinde varaka-i mahsûsalar ve gazeteler vasıtasıyla ilân kılınacakdır.

Onyedinci Madde:

İşbu dâ'irenin nizâmât-ı esasiyyesi altı ayda ve mümkün olabilirse daha evvel tanzîm ile meclisde bulunanlar taraflarından Bâb-ı Alî'ye takdîm olunub fakat bu nizâmât-ı esasiyyenin müzâkere ve ta'yîni sırasında ıslahatca icrâsı kabul olan mevâddı (maddeler, işler, sorunlar) dahî Bâb-ı Alî'den istizân ile icrâ ideceklerdir.

Onsekizinci Madde:

Işbu meclisde bulunan a'zânın alti ayda nısfı (yarısı) çıkub yerine kur'a ile dördüncü maddede beyân olunan ka'ide ve usûl üzere diğerleri ta'yîn olunacaklardır.

Ondokuzuncu Madde:

İşbu meclisin umûr-ı tahrîriyye (yazı işleri) ve muhasebesiçün iktizâ iden ketebeyi (kâtipleri) meclis intihâb idüb Bâb-ı Alî'den bi'l-istizân ta'yîn olunacak ve maaşları dâ'ire masarıfı içinde rü'yet olunacakdır.

fî 11 Cemade'l-ûlâ sene 274

DEVA'İR-İ BELEDİYYEDEN ALTNCI DA'iRE İ'TİBAR OLUNAN BEYOĞLU VE GALATA DÂ'İRESİ'NİN NİZAM-I UMUMÎSİDİR

(Mezkûr Dâ'ire-i Belediyye Meclisinin Sûret-i Terkîbi Beyânindadır)

Birinci Bend:

Meclis-i Mezbûr evvelâ bir nefer re'isden ve saniyen içlerinden iki nefer re'is vekilleri ta'yîn olunmak üzere sekiz a'zâ ve dört müşâvirden ve salisen bir nefer muavinden ve rabian bir nefer baş kâtibden ve hamisan bir nefer sandık emîninden ve sâdisan iki nefer mütercimden ve sâbi'ân bir nefer mühendisden ve sâminân bir nefer mi'mardan terkîb olunacakdir.

İkinci Bend:

Re'is nasb ve ta'yîni irâde-i seniyye ile icrâ olunub müddet-i hidmeti gayri-mahdûd olacak ve meccanen (ücret almadan) hidmet idecekdir.

Üçüncü Bend:

Re'is bulunan zat meclis-i mezkûrda riyâset idüb münâsib gördüğü vakitde meclisin fevkalâde olarak küşadını (toplanmasını) emr idecekdir.

Dördüncü Bend:

Re'is-i meclis bi'l-cümle senedâtı ve karar verilen mevâdd ile me'mûr ta'yînine da'ir evrâkı ve ibrâ senedlerini meclis tarafından imza edecekdir.

Beşinci Bend:

Re'is bulunan zat meclis-i mezbûr ile hükümet beyninde vasıta olub hükümet tarafından tasdîk olunmak içün meclisin tertîb edeceği arzuhal ve istid'aları ve karargîr olan husûsâtı havî evrâk-ı sa'ireyi cânib-i hükümete takdim edecekdir.

Altıncı Bend:

A'zâlar bâ-irâde-i şâhâne ta'yîn olunub müddet-i me'mûriyyetleri üçer sene ve hidmetleri dahî meccanen olacakdır.

Yedinci Bend:

A'zâdan birine emr-i Hak vâki olduğu veya hazır bulunmadığı veyahud müddet-i medîde hasta bulunduğu ve sa'ir bir güne mâniî zuhûr eylediği takdirce meclis-i mezbûr tarafından üç nefer zatın isimleri bâ-pusula hükümet tarafına gönderilecek ve hükümet dahî zevât-ı mûmâ-ileyhimden birini a'zâ intihâb eyleyecekdir.

(Re'is Vekilleri Beyânındadır)

Sekizinci Bend:

Re'is vekilleri a'zâ-yı meclisin ekseriyyet-i ârâsıyla (oy çokluğuyla) a'zâ-yı muma-ileyhimden intihâb ve ta'yîn kılınacak ve müddet-i me'muriyyetleri üçer sene ve hidmetleri dahî meccanen olacaktır.

Dokuzuncu Bend:

A'zâdan müsinn (yaşlı) bulunanlar müsinn olmayanlara takaddüm (önde gelmek) edecekdir.

Onuncu Bend:

Re'is-i meclis hasta olduğu veyahud sa'ir bir güne mân'iî zuhûr etdiği takdirde re'is-i sânî bulunan zat riyâsete mahsûs olan bi'l-cümle hukuk ve selâhiyet ile re'is-i meclisin vekâletini icrâ edecekdir.

(Muavin Beyânındadır)

Onbirinci Bend:

Muavin ta'yîn kılınacak zat meclisin haricinden intihâb olunacaktır. Ve müddet-i hidmeti gayri-mahdûd ve fakat mevfuz olacaktır.

Onikinci Bend:

Muavin-i muma-ileyh meclis-i mezbûr tarafından ta'yîn kılınacakdır.

Onüçüncü Bend:

Muavin-i muma-ileyh meclisce karargîr olan mevâddın icrâsıçün re'is-i meclis bulunan zata muavenet (yardım) edecektir. Ve meclis-i mezbûrun nizâmâtı dahilinde olan kararını icrâya me'mûr olacakdır.

Ondördüncü Bend:

Muavin-i muma-ileyh (adi geçen muavin) vuku'bulan husûsâtı re'is-i müşârün-ileyhe (adı geçen reis) beyân ve takrir (sözlü ve yazılı bildirmek) edecekdir.

Onbeşinci Bend:

Muavin-i muma-ileyh re'is-i müşârün-ileyh tarafından tertîb olunan bi'l-cümle senedâtı re'is-i müşârün-ileyh ile ve kezalik (ve yine) meclis tarafından tertîb olunan senedâtı dahî a'zâ-yı meclisle beraber imza edecekdir.

Onaltıncı Bend:

Muavin-i muma-ileyh meclis tarafından celb olunduğu halde ifâde-i keyfiyyete muktedir ise de meclisce olacak müzâkerâta dahil olmayacakdır.

(Baş Kâtib Beyânındadır)

Onyedinci Bend:

Meclis baş kâtibi meclis tarafından ta'yîn kılınacak ve maaşla hidmet (hizmet) edecekdir.

Onsekizinci Bend:

Kâtib-i muma-ileyh meclisce olacak müzâkerâta (meclis görüşmelerine) dahil olamayacaktır. Veya a'zâlar tarafından veyahud re'is-i meclis bulunan zatdan haber gönderilmedikce meclise girmeyecekdir.

Ondokuzuncu Bend:

Kâtib-i muma-ileyh vâki' olan husûsâtı meclise arz ve takrîr edecekdir.

Yirminci Bend:

Kâtib-i muma-ileyh kalemce husûsâtın idâre ve nezâretine ve defterlerin hüsn-i intizam ve tertîbâtına me'mur olarak bi'l-cümle senedât ve ilânât ve ihbârâtı kaleme alacak ve virgüler hakkında yapılan senedleri deftere kayd edecek ve re'is bulunan zatın ve meclisin akd edecekleri senedleri birlikde imza eyleyecekdir.

Yirmibirinci Bend:

Kâtib-i muma-ileyh meclise mahsûs olan kalemlerin re'isi olacakdır.

Yirmiikinci Bend:

Kâtib-i muma-ileyh münâzaafih (çekişmeye yol açan) olan husûsâtın tesviyyesine ve meclisin kançılarya (yabancı ülke temsilcilikleri) ile olacak muhaberâtına me'mur olarak mecliste münâzaafih olan maddeler hakkında vekâlet edecekdir.

(Sandık Emîni Beyânındadır)

Yirmiüçüncü Bend:

Meclis a'zâsı içlerinden birini sandık emîni intihâb ve ta'yîn edecek ve bu dahi müddet-i gayr-i mahdûde (sınırsız süre) ile ve meccanen hidmet edecektir.

Yirmidördüncü Bend:

Muma-ileyh sandık emîni kendüye teslim olunan akçadan mes'ûl ve meclisin haricinden olarak bir nefer sandık vekili ve bir nefer kâtib ve çend nefer tahsildâr ta'yîn etmeğe ve bunların maaşlarını vermeğe ve dilhavahı vechiyle bunları hidmetlerinden tard edüb yerlerine sa'irlerini ta'yîn eylemeğe selâ-hiyyeti olacaktır.

Yirmibeşinci Bend:

Muma-ileyh sandık emîni makbuz olan kâffe mebâli-ile ya ihmal ve müsamaha veyahud müsaadesi ile verdiği ilm ü haber ve makbuz senedâtı mucibince tahsil edemediği mebaliğe zâmin (kefil) ve müteahhid olacakdır.

Yirmialtıncı Bend:

Virgünün mikdarı ta'yîn ve tahsîs olunarak senedleri imzalanub sandık emînine teslim olundukdan sonra emîn-i muma-ileyh virgüyü iktizâ edenlerden üç def'a

mutâlebe eyledikden (talep etmek) sonra tahsil edemediği halde bu maddenin tevzî'-i virgünün sehvinden neş'et etmiş (verginin belirlenmesi ve dağıtılmasından doğmuş) veyahud bir güne özrü olmayarak teklif-i mezbûrun adem-i kabulünden (kabul edilmemesi) ibâret bulunmuş olduğunu meclise ifade ederek eğer fi'l-vâk'i b'azı sehv ve hatadan neş'et etmiş ise derhal ıslah ve tesviyyesine bakılacak ve eğer edâ-yı virgü etmeyen kimesne bir vechle özr beyân idemiyerek muhalefeti yalnız taannüdden (direnme, inat) neş'etmiş ise ol halde meclis tarafından seksen dokuzuncu maddede beyân olunduğu vechile icâbi icrâ kilınacakdır.

(Mütercimler Beyânındadır)

Yirmiyedinci Bend:

Mütercimler meclisin haricinden intihâb olunacak ve hidmetlerinde muvazzaf olacakdır.

Yirmisekizinci Bend:

Muma-ileyhim meclis tarafından ta'yîn olunacakdır.

Yirmidokuzuncu Bend:

Bunlar lisânı Türkî ve Fransevîye aşinâ olacakdır.

Otuzuncu Bend:

Muma-ileyhim meclisin icâb eden mazbatalarını kaleme alacaklardır ve kendülerine râci olan bi'l-cümle husû-sâtda re'is-i meclis bulunan zatın ve a'zânın re'ylerine mutava'at (itaat etme, uyma) edeceklerdir.

Otuzbirinci Bend:

Muma-ileyhim meclisce olacak müzâkerâta dahil olamayacaklardır.

(Mühendis ve Mi'mârlar)

Otuzikinci Bend:

Mühendis ve mi'mârlar icâbeden ilm ve san'ati tahsîl ve tekmîl etmiş olan ve yeddlerinde diplomaları bulunan mühendis ve mi'mârlardan olmak üzere meclis tarafından ta'yîn ve intihâb kılınacakdır.

Otuzüçüncü Bend:

İşbu mühendis ve mi'mârlar muvazzaf olacakdır.

Otuzdördüncü Bend:

Muma-ileyhin icâb eden mahallerin haritalarını tanzîm ve resm etdikleri mahaller için iktizâ edecek masarifâtı keşf ve takdîr edeceklerdir. Ve kendilerine havale olunan işlerin gerek müddet-i inşâiyyesinden ve metânetinden ve gerek masarifâtı hakkında vaki' olan keşf ve takdîrlerinde zuhûr edecek sehv ve hatadan dolayı mes'ûl ve zâmin olacakdır.

Otuzbeşinci Bend:

Muma-ileyhim ebniyyeye da'ir lâzım gelen müdir ve m'utemed ve icâb eden sa'ir bi'l-cümle ameleleri (işçi) kendüleri intihâb edeceklerdir. Anların cümlesine kefil ve zâmin olacakları misüllü alacakları levâzımât ve eşyâ-yı mütenevvia bahalarından dolayı dahî mes'ûl olacaklardır.

Otuzaltıncı Bend:

Muma-ileyhim haricden her kimi ızrâr ederler ise ânı kendüleri tazmîne müteahhid olacaklardır.

Otuzyedinci Bend:

Meclis-i mezkûrun da'iresi dahilinde inşâsına karar verdiği bir ebniye münâkasa (eksiltme) tarîkiyle haricden bir mi'mârın uhdesine tefvîz olunduğu vakt meclis-i mezkûrun mühendis ve mi'mârı ol ebniyyenin mukavele ve kontratosuna tamamen muvafık olarak inşâsına nezâret edecekdir ve mukavele ve kontratoya mugayyir (aykırı) bir hareket zuhûr eder ise nezâretde dikkatsizliklerinden dolayı yine zikr olunan mi'mâr ve mühendis dahî ebniyyenin inşâsını deruhde eden kalfa gibi mes'ûl olacakdir.

Otuzsekizinci Bend:

Muma-ileyhime vak'i olacak teslimât meclisin emri mucibince yeddlerinden (ellerinden) birer kıt'a ilm ü haber ahz ile sandık emini marifetiyle ifâ kılınacakdır.

Otuzdokuzuncu Bend:

Muma-ileyhim muhasebelerini meclise arz edeceklerinden en cüz'î bir şey içün vak'i olan masraflarının yerini göstermeğe mecbûr olacaklardır.

Kırkıncı Bend:

Muma-ileyhim her bir vakitlerini Meclis-i Belediyye umûruna (işlerine) sarf etmeğe mecbûr olduklarından meclis-i mezkûrun resmen ruhsatı olmadıkca haricden hiç bir ferdin işinde bulunamayacaklardır.

(Meclislerin İn'ikadı Beyânındadır)

Kırkbirinci Bend:

Meclis içün tahsîs kılınacak hane meclis tarafından tedarik ve isticâr olunarak akd-i cem'iyyete mübâşeret kılınacakdır.

Kırkikinci Bend:

Meclis-i mezbûr (adı geçen meclis) la-ekall haftada iki def'a akd olunacak ve bundan maada re'is-i meclis her kaç def'a daha tensîb eder ise o kadar daha akdini emr edecektir.

Kırküçüncü Bend:

Meclis-i mezbûrda müzâkere olunan husûsâtı ve karargîr olan mevâddı (kararlaştırılan maddeler, işler) ve hazır bulunan a'zâları ve dermiyân olunan re'yleri (dökümü yapılan oyları) ve ekseriyyetin kangı canibde olduğunu mütercimler tercüme ve Fransızca olarak mazbata edeceklerdir.

Kıkdördüncü Bend:

Meclisin her def'a in'ikadında evvelki def'asında cereyân eden müzâkerâtın mazbatası kıraat (okunup) olunub tercümesi aslıyla mukabele olunacak (karşılaştırılacak) ve mütercimler tarafından imza olundukdan sonra re'is-i meclis bulunan zat ve a'zâlar taraflarından dahî imza kılınacakdır.

Kırkbeşinci Bend:

Zikr olunan mazbatalar imza olundukdan sonra yeniden tashîhi içün (şâyed) vuku'bulacak teklîf ve iddia şâyân-ı kabul ve i'tibâr olmayacakdır.

Kırkaltıncı Bend:

A'zâdan iki zatın talebi üzerine meclis-i mezbûr suret-i hafiyyede (gizli olarak) dahî akd olunacak ve müzâkerâtının mazbatası a'zâdan sinnen (yaşça) en küçük bulunan zat tarafından kaleme alınacakdır.

Kırkyedinci Bend:

A'zâdan hiçbiri sebeb-i gaybûbetini (yokluk nedenini) hakkıyla isbât etmedikce adi ve gayri-adi olan meclislerde hazır bulunmadığından dolayı muaf olmayacakdır ve isbâta muktedîr olmadığı halde def'a-i evvelîsinde yüz ve tekrar vuku'un-da beş yüz guruşa kadar cerîme (ceza) i'tâ edecekdir ve bu akçalar altıncı dâ'ire dahilinde bulunan fukaraya tevzî' olunacakdır.

(İ'tâ-yı Re'y Beyânındadır)

Kırksekizinci Bend:

İ'ta-yı re'y (oy verilmesi, kullanılması) husûsu ekseriyyet ve kur'a-i hafiye (gizli kura) usûlü ile icrâ kılınacakdır.

Kırkdokuzuncu Bend:

Meclisde lâ-ekall dokuz nefer a'zâ mevcûd bulunmadıkca i'tâ-yı re'y olunmayacakdır ve dokuz a'zâ mevcûd olduğu halde re'yin kabûlü ekseriyyete münhasır olacakdır.

Ellinci Bend:

Meclis-i mezbûrun akd ve küşadı üçer gün fasıla ile re'is-i meclis tarafından tenbih olundukdan sonra mikdar-ı kifayede a'zâ mevcud bulunmadığı halde bile üçüncü def'aki tenbihinden sonra küşâd olunacak meclisde her kaç nefer a'zâ bulunur ise bulunsun bunların müzâkerâtı şâyân-ı kabul ve i'tibâr olacakdır.

Ellibirinci Bend:

İhtilâf-ı ârâ zuhûrunda adedd-i tarafeyn (tarafların sayısı) müsâvî olarak hiçbir tarafda ekseriyyet hâsıl olmadığı halde re'is-i meclis olan zatın yahud vekilinin re'yi her kangı tarafın re'yine munzamm (eklenir) ise o tarafın re'yi kabul olunacakdır.

Elliikinci Bend:

Yetmiş dokuz ve seksen sekizinci bendlerin ahkâmı bend-i sabıkın ahkâmından müstesnâ tutulacakdır.

(Meclisin Vezâ'if-i Me'mûriyyeti Beyânındadır)

Elliüçüncü Bend:

Nezâfet ve nüzhet-i umûmiyyeye da'ir olan bi'l-cümle husûsâtın icrâsı meclis-i mezkûra râc'i olacakdır ve yollar ve zokaklar ve lâğımlar ve kaldırımlar yapılmasına ve kandiller yanmasına ve yolların süpürülmesine ve sulanmasına ve zokakların

tevsî'i ile hatlarının tesviyyesine ve sulara ve su yollarına ve gazlara ve yolların nizâmât-ı sa'iresine ve müşrif-i harab (yıkılmaya yüz tutmuş) olan yahud inşâsında noksan bulunan ebniyyenin hedmine (yıkılmasına) ve erzâkın tahkîk ve tecessüsüne ve deva'ir-i sa'ire-i mecâlis ile bi'l-ittifak zahâirin (tahılların) ve es'ârın (fiyatların) narh ve t"arifelerinin tanzîmine ve zahâir vezni içün ist'imâl olunan kantar ve terrâz ve misüllü ölçülere ve panayır ve tiyatro ve çarşılar ve lokanta ve mektebler ve balolar ve kahveler ve meyhâneler ve bu kabîlden bulunan cem'iyyet mahallerine meclis-i mezbûr tarafından nezâret olunacakdır.

Ellidördüncü Bend:

Her kim olur ise olsun tarh olunacak teklîfâtı (vergi) eda etmedikce ahâlînin saâdet-i hâlinden hissemend olamayacağından bir güne san'at icrâ etmek ve bir hidmetde istihdâm olunmak murâd eden ve ebniyyeye müteallik virgüden berî olan kimesne yalnız bu dâ'ire derûnunda (içinde) bulunduğu haysiyyetle evvel emirde ehl-i arz ve icrâ edece-i san'atin erbâbi olduğuna ve icrâ-yı san'atinde nâsın (halkın) istirahat ve âsâyişine ha-lel vermeyeceğine da'ir kefâlet-i lâzıme ibrâz sâniyen gerek patente içün tahsîs olunan virgüleri ve gerek nüzhet ve emniyyet-i belediyye içün münâsib görülen sa'ir teklîfâtı dahî edâ edeceklerdir.

Ellibeşinci Bend:

İrâdlu olan emlâkden alınacak ve irâd hâsıl olmayan arsa içün asla virgü olunmayacakdır.

Ellialtıncı Bend:

Ancak bundan sonra harîk (yangın) zuhurunda hâlî (boş) kalan arsalar vuk'û-ı harîkinden beş sene mürûrunda ve elhaletü-hazıhi (şimdiki durumda) hâlî bulunan arsalar dahî işbu nizâmnâme tarihinden i'tibâren kezalik beş sene mürûrunda tahmin olunacak kıymetleri üzerine yüz guruşta on para hesabiyle virgü tahsîsine meclisin selâhiyyeti olacakdır.

Elliyedinci Bend:

Emlâk virgüsü mücerred mutasarrıflarına a'id olacak ve virgüler yalnız üç mâhdan (aydan) üç mâha taleb ve tahsîl olunacakdır.

Bend-i Mabsûs: Mesken ittihâz kılınan yani kiraya verilmeyüb içinde sahibi ikamet eden ve icâre-i seneviyyesi bin iki yüz guruşdan aşağı olan hânelerden resm-i akar alınmayacakdır.

Bend-i Mabsûs: Her bir hâne ve dükkânın virgüsü hâl-i hazırı nisbetiyle tahsîs ve istihsâl olunacakdır.

Ellisekizinci Bend:

Her bir millete mahsûs olan ibâdethâne ve hastahâne ve fukarahâne misüllü hayrâtın cümlesi virgüden muaf ve müstesnâ bulunacaklardır.

(Tahrîr-i Emlâk Beyânındadır)

Ellidokuzuncu Bend:

İşbu tahrîr-i emlâk (mal, mülk sayımı) maddesi meclis-i belediyyein üss-i esâsı (temeli, dayanak noktası) hükmünde bulunduğundan müddet-i kalîle (en kısa sürede) zarfında tanzîm ve tesviyyesine ikdâm ve mübâşeret olunacak ve bi'l-cümle hâne ve mağaza ve arsaların adedi ve sûret-i inşâ'iyeleri ve mutasarrıflarının esâmîsi ve kıymet ve irâdlarının mikdârı kayd ve tahrîr kılınacakdır.

(B'azı Emlâkin Mutasarrıflarından İştirâsına Da'ir Husûsâtın Beyânındadır)

Altmışıncı Bend:

Nefü'l-umûm (kamu yararı) emlâk iştirâsı (satın alma) maddesinin emlâk-i mezbûrenin kıymeti da'ire meclisi ile mutasarrıfları taraflarından evvel-emirde birbirlerine muhalif ehl-i hıbreler (esnaf, sanatkâr, bilirkişi, işten anlayanlar) m'arîfetiyle keşf ve tahmîn olunub kifâyet mikdârı akça te'diye olunmadıkca icrâ olunmayacakdır.

Altmışbirinci Bend:

Eğer meclis-i mezbûr ile emlâk mutasarrıfı bulunan zat beyninde muvâfakat hâsıl olamadığı halde keyfiyet bâ-arzûhal Meclis-i Alî-i Tanzimat'a (1854'te kurulan yüksek danışma meclisi) arz olunacak ve oradan dahî muahharen vaz'olunan kavânîn (kanunlar, yasalar) mucibince emlâk iştirâsına mahsûs olan komisyona havale kılınacakdır.

Altmışikinci Bend:

Bir vakfa merbût (bağlı) arsa ve her bir nev'i ebniyye (bina, binalar) üzerine cânib-i vakfın derkâr olan hukûkunun muhafazasıyla iktizâ eden icârelerinin te'diyyesine ve kıymet-i sahîhesinin beyânıyla vuku'bulan mahlûlâtı cânib-i Evkaf-ı Hümâyûn'a ihtara Meclis-i Belediyye tarafından taahhüd kılınacak ve ihbâriyyesi dahî da'ireye a'id olacakdır.

(İrâd ve Masraf Defteri Beyânındadır)

Altmışüçüncü Bend:

Bâlâda beyân olunduğu vechile tahrîr-i emlâk maddesi hitam-pezîr oldukdan sonra (bittikten sonra) re'is-i meclis varidât ve masarifât defterini (gelir gider defteri) tanzîm etdirerek meclisin müzâkeresine arz edecek ve meclis-i mezbûr dahî bu husûsa da'ir defâtir ve senedât-ı mukteziyyeyi teftîş ve tahkîk eyledikden sonra Bâb-ı Alî'ye ifâde ve beyân ve ol babda istihsâl-i ruhsat olunmadıkca mevk'i-i icrâya vaz' olunamayacakdır.

Altmışdördüncü Bend:

Zikr olunan varîdât ve masarifât defâtiri biri âdi ve diğeri fevka'lâde olarak iki kısma münkasım ola-cakdır.

Altmışbeşinci Bend:

Adi olan defter evvelâ hâne ve dükkânlardan münferiden ve bi'l-ihtiyâr alınmış olan gazlardan mâ'adâ yalnız umûm içün vaz' olunan kandillerden dolayı hâne ve dükkânlara tahsîs olunacak virgülerden ve saniyen, zokakların idâre ve tathîri ile bu babda meclis-i belediye tarafından icrâ olunacak her bir dürlü ıslahat ve i'mâlât içün alınacak virgüyü seneviyyeden (yıllık olarak) ve sâlisen kontratolardan alınacak virgülerden ve râb'iân her nev'i mizân ve ölçü ve rüsûmâtı hâsılâtından ve hâmisân ebniye inşâsıçün verilecek ruhsâtiyye harcından ve sâdisen sûret-i muntazamada olan tarîfe mucibince ahz olunacak patente rüsûmâtından (vergiler) ibâret olacakdır.

Altmışaltıncı Bend:

Fevk'âlade olan defter dahî Galata ve Beyoğlu'nda ihdâs ve inşâ olunacak tarîk-i cedîde ve usûl-i cedîd üzere inşâ olunacak lağımlar (kanalizasyon) içün hâne ve dükkânlardan tahsîl olunacak fevk'âlade virgülerden ve sâniyen yetmişbirinci bendde beyân olunan istikrâz (borç) akçasından ve sâlisen taraf-ı saltanat-ı

seniyyeden ihsân buyurulacak atiyye (hediye) veyahud sa'ir kimesneler taraflarından verilecek hediyelerden ibaret olacakdır.

Altmışyedinci Bend:

Dâ'ire dahilinde bulunan mahalleler sûret-i müsâvâtda tutulub cümle yek vücûd gibi olacaklarından bir mahalle sekenesinin vireceği rüsûm ve virgüler yalnız ol mahalle i'mâlâtına münhasır olmayub umûm mahâllât umûruna sarf olunmak üzere mebâliğ-i müşterekeden m'adûd olacakdır.

Altmışsekizinci Bend:

Meclis tarafından icrâ olunacak ıslahât ve nizâmât mahallât-i b'aîdede (uzak, ırak) dahî icrâ olununcaya kadar vaz' olunacak virgülerden mahallât-ı mezkûre muâf olacakdır.

Altmışdokuzuncu Bend:

Elliyedinci bendin birinci ve ikinci fıkralarında münderic olub emlâk vâridâtından alınacak virgüyü meclis-i mezbûr senevî yüzde iki hesâbından ziyâde taleb edemeyecekdir.

Yetmişinci Bend:

Yeni usûl üzere inşâ olunacak yollar ve lağımlar içün eshâb-ı emlâkin vâridât-ı senevîyyeleri üzerine yüzde üçden ziyâde fevk'âlade olarak virgü tahsîl etmeğe meclisin selâhiyeti olamayacakdır ve yapılacak şeylerin müddet-i inşâ'iyyesi işbu virgü hâsılâtının idâre edebileceği sûretde t'ayîn olunarak eshâb-ı emlâke ağır tekâlîf (vergi) tarhından ictinâb olunacakdır.

Yetmişbirinci Bend:

Fakat yapılacak şeylerin ilerülemesi içün meclisin bir mikdâr istikrâz etmeğe selâhiyyeti olacak ve işbu istikrâzın sûret-i te'diyyesi dahî eshâb-ı emlâkin vâridât-ı seneviyyelerinden fevka'lâde olarak alınacak yüzde üç virgüden ziyâde tarh-ı tekâlife mecbûr olunamayacak sûretde tesviye ve ifâ olunacakdır.

Yetmişikinci Bend:

Altıncı Dâ'ire dahilinde bulunan ebniyenin aded ve kıymetlerini mübeyyen tanzîm olunacak defter ikmâl olunduğu anda mârü'l-beyân mevadd-ı esasiyye hakkında

dahî mufassal diğer bir kıt'a kanûnnâme tertîb olunub b'ade'l-müzâkere Bâb-ı Alî'ye beyân olunacakdır.

Yetmişüçüncü Bend:

Harîk tulumbalarının bir hüsn-i nizâma rabtı memleketin havâyic-i asliyye ve mühimmesinden olduğuna ve virgü verenlerin dahî ihtiyâr etdikleri fedâkârlığa mukabil emniyyetlerine bir zaman-ı kavî olacağına mebni işbu mevadd-ı mühimmeye da'ir lâzım gelen husûsât meclis tarafından cânib-i Bâb-ı Alî'ye beyân olunarak ol babda iktizâ eden ruhsat tahsîl olundukdan sonra işbu tulumba husûsunda mücerreb ve mâhir adamlar tedârik olunarak iktizâsının icrâsına kemal-i dikkatle mübâşeret kılınacakdır.

Yetmişdördüncü Bend:

İşbu tulumba maddesiçün başkaca bir kanûnnâme dahî tertîb olunub Bâb-ı Alî'den istizân kılınacakdır.

Yetmişbeşinci Bend:

Tahrîr-i emlâk maddesi icrâ ve ikmâl olundukdan sonra meclis-i mezbûrun mevadd-ı hukûkiyyeye da'ir evrak ve senedâtın idâre ve muhâfazası içün bir kalem küşad olunacakdır.

(İstikrâz Maddesi Beyânındadır)

Yetmişaltıncı Bend:

Dâ'ire-i Belediye Meclisi şâyed ilerüde Devlet-i Aliyye'nin emriyle lağv olunur ise o halde dâ'ire-i mezkûre içün saltanat-ı seniyye'nin ruhsat-ı âliyyesiyle istikrâz (borç) olunmuş olan akçayı ve fâ'izini hazîne-i celîle zâmin (kefil) olacakdır ve meclis-i mezbûr dahî istikrâz olunmuş olan meblağın hesâbını vermeğe mecbûr olacakdır.

Yetmişyedinci Bend:

Esbâb-ı kaviyyeye mebnî (sağlam bir nedenden dolayı) meclisde hazır bulunmayan a'zâların işbu istikrâz maddesi hakkında olan re'yleri tahrîren re'is-i meclise gönderilerek müşarün-ileyh tarafından dahil-i mazbata edilecekdir.

Yetmişsekizinci Bend:

Üç seneden ziyâde müddet içün akça istikrâz olunamayub, müddet-i mezkûre zarfında dahî mebâliğ-i müstekrizenin karşuluğu bulunacakdır.

Yetmişdokuzuncu Bend:

Şübhe ve tehlikeli maddeler içün istikrâz câ'iz olmayacakdır ve fâhiş fa'izle akça istikrâz olunmayacakdır ve istikrâz olunan mebâliğin yekûnu dâ'ire meclisinin iki senelik vâridâtının yekûnunu tecâvüz etmeyecekdir.

Sekseninci Bend:

İşbu istikrâz olunacak mebâliğ kâr ve temettülü şeylere sarf olunmayarak, yalnız istirahat ve nüzhet-i umûmiyyeyi müstelzem olacak şeylere hasr ve tahsîs olunacakdır.

Seksenbirinci Bend:

Tahsîle müteallik senedleri imza etmek ve tahsîl olunacak akçaları kabz eylemek (almak) ve sarfına nezâret etmek içün meclis a'zâlarından olarak ekseriyyet-i ârâ ile üç zatdan mürekkeb bir komisyon teşkîl olunacak ve komisyon dahî meblağ-ı mezbûru ya meclis adi sandık veyahud fevka'lade sandık me'mûruna teslim edecekdir.

(Dâ'ire-i Belediye Meclisi Ma'iyyetinde İstihdâm Olunacak Me'mûrîn Beyânındadır)

Seksenikinci Bend:

Altıncı Dâ'ire'nin tahdîd-i hudûdu kâmilen icrâ ve dâ'ire-i mezbûrede mevcûd olan ebniyyenin defter-i müfredâtı tanzîm olundukdan sonra dâ'ire-i mezkûrenin her bir umûrunun hüsn-i ifâ ve tesviyyesi içün münâsib görülen her bir sinif me'mûrlarının istihdâmına Meclis-i Belediye tarafından karar verilecekdir.

Seksenüçüncü Bend:

Meclisde istihdam olunacak bi'l-cümle me'mûrların yeddlerinde birer tezkere bulunacağından başka gerek mensûb oldukları dâ'ire ahalîsi ve gerek kançılarıya ve konsoloshâneler ve gerek hîn-i iktizâda (gerektiği zaman) muavenetlerini taleb edecekleri me'mûrîn-i askerîyye ve mülkîyye taraflarından tanılub (tanınılıp) bilinmeleriçün üzerlerinde birer nişâne-i mahsûsaları dahî olacakdır.

Seksendördüncü Bend:

Meclisin işbu nizâmâtı esas olmak üzere meclis-i mezbûra müteallik (ilgili) her bir hidemât hakkında bundan sonra meclis-i mezbûr tarafından başka bir nizâmnâme dahî tanzîm ve Bâb-ı Alî'ye takdim olunacakdır.

Seksenbeşinci Bend:

İşbu nizâmâtın mevadd-ı esâsiyyesi ârâ-yı umûmîyye munzam olmadıkca tebdîl ve ta'yîr olunamayacakdır.

(Nizâmât-ı Meşrûhaya Muhâlefet Edenlerin Te'dîbâtı Beyânındadır)

Seksenaltıncı Bend:

Bi'l-cümle emlâk mutasarrıflarının verecekleri rüsûmâtdan dolayı teraküm edecek (birikecek) düyûnları beş gün zarfında üç kere kendilerinden mütâlebe olundukdan sonra yine muhâlefet edenler evvelen nizâma isâbet eden meblağın iki mislinin te'diyyesine mecbûr ve sâniyen sakin oldukları haneye meclis-i belediye tarafından iki nefer zâbit ta'yîn kılınarak gerek kendülerinin ve gerek hidmetkârlarının hâne-i mezkûra girip çıkmaları yasağ ve memnû' olacakdır.

Seksenyedinci Bend:

Bu misüllü hânelerin bir kaç kapulu olduğu halde her bir kapusuna bâlâda beyân olunduğu üzere me'mûrlar ta'yîn kılınarak medyûn olan kimesnelerin duyûn-ı vâkıalarıyla cerâim-i müterettibeyi kâmilen edâ etmedikce mezkûr hânelere girüb çıkmalarına ruhsat verilmeyecekdir.

Seksensekizinci Bend:

İşbu nizâmnâme-i esâsiyyenin bi'l-cümle ahkâmı ve dâ'ire dahilinde bulunan ahâlî hakkında icâb eden nizâmât ve karargîr olan husûsât ahâlînin ma'lûmu olub ana göre hareket etmeleri içün meclis hânesine ilânnâme vaz'olunacak ve memleketin gazeteleri vasıtasıyla keyfiyet cümleye i'lân kılına-cakdır.

Seksendokuzuncu Bend:

Gerek bir ve gerek birkaç eşhâs hakkında akça maddesinden ve sa'ir husûsâtdan dolayı meclisce verilecek karar eşhâs-ı merkumeye çavuşlar ma'rifetiyle ifâde ve beyân etdirilecekdir.

(Rü'yet-i Muhâsebe Beyânındadır)

Doksanıncı Bend:

İdâre-i belediyyenin beher altı aylık muhâsebeleri sekiz gün zarfında rü'yet olunub meclis tarafından teftîş ve tahkîk ve tasdîk olunacak ve re'is-i meclis bulunan zat ve sandık emini ve lâ-ekall üç nefer a'zâ taraflarından imza ve sahh (doğrulayıp onaylamak) kılındıkdan ve Bâb-ı Alî'den istizân olundukdan sonra memleketin bir gazetesi vasıtasıyla dahî neşr ve i'lân kılnacakdır.

(Şerâ'it-i Muvakkate Beyânındadır)

Doksanbirinci bend:

İşbu dâ'ire meclisinin nizâmâtına müsâ'ade-i seniyye irzân buyurulmadıkca kat'â dâ'ire meclisi tarafın-dan icrâ-yı ahkâmına mübâşeret olunmayacakdır.

Doksanikinci Bend:

Meclis için icâb eden virgülerin tahsîs ve ahâlînin nizâmât-ı belediyyeye imtisalleri kararlaşdırılmış olan bi'l-cümle nizâmâtın meclice icrâsı husûsları lâ-ekall bir ay evvel meclis belediye hânesinde i'lânnâmeler ve gazeteler vasıtasıyla cümleye i'lân kılınacakdır.

(Nizâmât-ı Munzama Beyânındadır)

Doksanüçüncü Bend:

Meclis-i Belediyye hidmetinde bulunan sunûf-ı me'mûrînden biri hakkında d"avâ vukû' bulduğu halde meclis-i mezbûrun re'isi veyahud muavini tarafına beyân-ı keyfiyyet olunarak bunların birinden tahrîren ruhsat istihsâl olunmadıkca ol me'mûrların gerek zabtiyye ve gerek sa'ir tarafından ahz ü girifti câ'iz olmayacakdır.

Doksandördüncü Bend:

Meclis-i Belediyye'nin bi'z-zat kendü me'mûrları hakkında bir güne d"avâsı zuhûr etdiği takdîrde ahkâm-ı nizâmiyyenin icrâsıçün keyfiyyet meclis-i mezbûr tarafından Zabtiye Nezâreti'ne haber verilecek ve tervîc-i d"avâ içün meclis-i mezkûr tarafından bir me'mûr-ı mahsûs gönderilecekdir.

Bend-i Mabsûs: İşbu dâ'irelerin kâffesi teşekkül eylediği halde ittihâz olunacak ka'ide-i umûmiyyeye Altıncı Dâ'ire dahî itbâ'a mecbûr olacakdır.

(İlâve)

Her dürlü meydan ve iskele ve sur hendeki gibi mahallerin tasarruf-ı mahsûs ve hallerinin ta'yîri mutlaka emr-i irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişahî'ye menût olub

bunların hallerinin ta'yîr etmemesine dikkat eylemek iktizâ eder ise bunları bi'l-istizân ve menâfi-i umûmîyye ve tezyînât-ı belediyyeye muvâfık olacak suretle ist'imâl etmek idâre-i belediyyenin me'mûriyyeti iktizâsındandır ve bu makule mahaller bâlâda beyân olunan ka'idenin hilâfına olarak satılmış veya halleri ta'yîr edilmiş ise bunları d'avâ ile hilâf-ı ka'ide vuku'bulan ist'imâlât fesh edilerek idâre-i mahsûsasına almağa me'zûndur.

28 Aralık 1857 (Seyitdanlıoğlu, 2010, s.31-49)

F
EK: 1859 ZOKAKLARA DAİR NİZAMNAME

Birinci bend: Beyoğlu ve Galata sokakları âtîde beyân olunduğu veçhile bir usûl-i muntazama tahtına vaz' olunacaktır. Şöyle ki, her tarîkin ehemmiyyetine göre ve Ebniye Nizâmnâmesi'nde musarrah olan usûle tatbikan tesviye ve tevsî'ine ve hânelerin irtifâlarına ve kaldırımlar tanzimine ve fenerler vaz'ı ve lağım yolları inşâsı hususlarına mübâşeret olunacaktır.

İkinci bend: Nizâmnâmede iş'âr olunduğu üzere kaldırım inşasına lâzım gelen masârif-i fevkalade vergi tarholunarak tahsil olunacaktır.

Üçüncü bend: İşbu kaldırımların tamîri ve halelden vikâyesi zımnında icab eden masârifi Meclis-i Beledî tarafından tahsil olunacak âdi vergiden te'diye kılınacaktır.

Dördüncü bend: Kaldırımların usûl-i inşâiyyeleri her bir mahal hakkında icabına göre Meclis-i Beledî tarafından tensib ve intihab olunacaktır.

Beşinci bend: Süpürüntü hakkında dâire-i belediyye dahilinde bulunan sokaklar tertib olunacak defter mûcebince üç sınıfa taksim olunacaktır.

Altıncı bend: Atîde beyân olunan şurût tatbik olunmak üzere sokakların süpürülmesi en ehven bahâ ile kabul eden kimseye havale olunacak ve sokakların birinci sınıfta bulunanları esnâ-yı şitâda (kışın) beher gün bir ve eyyâm-ı sayfta (yazın) beher gün iki ve ikinci sınıfta bulunanları günde bir ve üçüncü sınıftakileri haftada bir kere süpürülecek ve işbu süpürüntü maddesi Nisan'ın ibtidasından Teşrînievvel'in itbitasına kadar mürûr eden eyyamda öyle vaktinden beş altı saat evvel ve öyle vaktinden yedi sekiz saat sonra ve Teşrînievvelin ibtidâsından Nisan'ın ibtidâsına kadar imrâr eden vakitte öyleden altı yedi saat sonra icra olunacaktır.

Yedinci bend: Hâne ve dükkân sahipleri ve müste'cirleri süprüntüyü almak için bâlâda zikrolunan saatlerde mürûr edecek araba ve bârgir ve katırları beklemeleri lâzım gelecektir.

Sekizinci bend: Zikrolunan araba ve bârgir ve katırları getiren hizmetçiler mürûr edecekleri mahallerde bulunan her bir hânenin kapısını çalacaklar ve ol vakit hâne sahipleri veyahud müste'cirleri fıçı ve teneke vesâir kap derûnunda olan

süpürüntüyü getirip tahsîs olunan araba veyahud sepetlerin içine boşaltmağa mecbûr olacaklardır.

Dokuzuncu bend: Süpürüntü maddesinin lâyık-ı veçhile icrâsıyçin hâne ve dükkân sahipleri kendi hâne ve dükkânlarının önlerinde bulunan yaya yollarının ve kenarlarının beher gün kazınıp yıkanması ve süpürülmesi hususlarına ikdam edeceklerdir.

Onuncu bend: Yapılara mübaşeret eden kimseler yapılarının civarlarında bulunan sokakların ve yaya yollarının daimâ temiz tutulmasına dikkat edeceklerdir.

Onbirinci bend: Sokaklara süprüntü bırakmak ve içerüde olan sulan dışarı dökmek ve sokakların tathîrine dair vâki olan tenbîhât hakkında ihmâl ü ve müsamaha etmek misillü husûsâtta tenbîhât-ı muharrereye mugayir bir gûna hareket eden olur ise Ceza Kânunnâme-i Hümâyûnu'nun ikiyüzellidördüncü maddesinde mûnderic olduğu vechile bir beyaz beşlikten, beş beyaz beşliğe kadar cezâ-yı nakdî ahzıyla mücâzât olunacaktır.

Onikinci bend: Mevsim-i sayfta sokaklarda ve seyir mahallerinde nâs istirahat edecek sûrette Meclis-i Beledi tarafından tertib olunacak şurût mûcebince dâire-i belediyye dahilinde bulunan caddelerin ve iktizâ eden sâir mahallerin sulanması hususu dahi münâkasa tarîkıyla tâlibine ilzam olunacaktır.

Gaz fenerlerine dair mevad beyânındadır.

Onüçüncü bend: Dâire-i belediyye dahilinde bulunan her bir sokakta mümkün olduğu mertebe müddet-i kalîle zarfında gaz fenerleri vaz' olunacaktır.

Ondördüncü bend: Sokaklarda yanan gaz fenerlerinin idaresi hakkında iktiza eden masarif Meclis-i Beledî tarafından tarholunacak âdi vergiden tesviye kılınacaktır.

Onbeşinci bend: Zikrolunan fenerlerin irad ve masârifi hususları Meclis-i Beledi'ye râci olacağından dâire-i belediyye mühendishânesinden istidâ ve istihsâl-i ruhsat olunmadıkça hiçbir kimsenin müstakil olarak gaz borusu yaptırmağa selâhiyeti olmayacak ve istidâ olunduğu takdirde yapılacak şeylere memûrlar tarafından nezaret olunacaktır.

Onaltıncı bend: Gaz borularına ve maslağına her kim dokunur ise velev bir gûne zarar ve hasar olmasa bile buna cüret eden kimse Cezâ Kanûnnâme-i Hümayûnu'nda kabahatin nihâyet derecesi olan beş beşlikten yirmi beşliğe kadar

cezâ-yı nakdî ahziyla mücâzât olunacaktır ve zararı olduğu takdirde zikrolunan mücâzât-ı nakdiyyeden başka ol zarar dahi tazmin ettirilecektir.

Lağım yollarına dair mevâd beyânındadır.

Onyedinci bend: Kadîmi sûrette kaldırım yapılacak sokaklarda resm-i mukarrer üzere vüs'atli ve akıntılı ve muhkem olarak lağım yolları inşâ olunacaktır.

Onsekizinci bend: Merkez dâire-i belediyyenin kuvve-i mâliyyesi tekessür ettikce el-haletü-hazıhi (halen mevcut) bulunan lağım yolları ve husûsiyle matlûba muvafık olmayanları tebdîl olunarak onların yerine nâsın sıhhat vücuduna mazarratı olmayacak sûrette merkez-i beledi tarafından intihâb olunacak usûl üzerine yeniden lağım yolları yapılacaktır.

Ondokuzuncu bend: Lağım yollarıyçin yapılacak bodrumların mâsrıf-ı inşâiyyesi merkez-i beledi tarafından tarholunan fevkalade vergiden tesviye olunacak ve onların temizlenmesi ve tamiri için iktiza eden masrafı dahi âdi vergiden tediye kılınacatdır.

Yirminci bend: Belediye Mühendishânesi'nden ruhsat tahsil olunmadıkça lağmı yolunun tathir ve tamîrine kimse tarafından teşebbüs olunmayacaktır.

Mürur ve Ubûra dair mevâd beyânındadır.

Yirmibirinci bend: Sokaklar mürûr ve ubûra mâni ve hâil olan bilcümle husûsâttan hâlî ve berî olacaktır.

Yirmiikinci bend: Bazı esnaf menâfı-ı mahsûsalarıyçin emlâk sahipleriyle yekcihet olarak sokaklardan yer zabtetmeleri bundan böyle memnû'dur.

Yirmiüçüncü bend: Eşyâ ve esvâba dair ve tabla ve fıçı ve zenbil ve sepet vesâir kapılara konulan sebze ve meyve ve balık misillü me'kûlâta mütedair nesnelerin cümlesi bundan böyle yol üzerlerine vaz' olunması memnû' olduğundan bir gûna muhalif hareket eden olur ise Cezâ Kanûnnâme-i Hümâyûnu'nun ikiyüzellidördüncü maddesinde muharrer olduğu vechile bir beyaz beşlikten, beş beyaz beşliğe kadar cezâ-yı nakdî ahziyle mücâzât olunacaktır ve mükerreri hakkında dahî kanûnnâme-i mezbûrun sekizinci maddesinde muharrer olduğu üzere cezâ-yı nakdî iki kat ahzolunacaktır.

Yirmidördüncü bend: Meyhâne ve kahveci ve bu misillü asnâf-ı saire ruhsat tahsil etmeyerek sokaklara sandalye ve iskemle ve sofra vaz'ederek müşterilerini oraya

cem’ etmeleri bundan böyle memnû’ olmakla bu misillü hareket eden olur ise Cezâ Kanûnnâme-i Hümâyûnu’nun ikiyüzellidördüncü maddesine tatbikan bir beyaz beşlikten beş beyaz beşliğe kadar cezâ-yı nakdî ahziyle mücâzât olunur.

Yirmibeşinci bend: Sokaklarda ve meydan yerlerde usûl-i belde ve inzibata mugayyir olarak nâsın tecemmu’ etmesi memnû’ olmağın o makule cemiyetin dağılması için hükümet tarafından verilen tenbihâta itâ’at etmeyen olur ise umûr-ı zabtiye memurlarına teslim olunacaktır.

Yirmialtıncı bend: Tüccâr ve dükkâncı vesâir hurda satıcıları ve sandık ve kutu vesâir yüklerini vaz’ ederek sokaklarda müddet-i medîde ikamet etmeleri memnû’ olmakla yaya yollarını derhal temizletip süpürtmek ve çöp ve saman ve kepek ve odun ve bez parçaları gibi şeyler bırakmamak şartıyla yalnız mallarını çıkarmak için kendilerine bir saat mehil müsaade olunacağından bunun mugayirinde hareket eden olur ise Cezâ Kanûnnâme-i Hümâyûnu’nun ikiyüzellidördüncü maddesine tatbikan bir beyaz beşlikten beş beyaz beşliğe kadar cezâ-yı nakdî ahziyle mücâzât olunacaktır.

Yirmiyedinci bend: Kereste ve taş ve kireç misillü yapılara kullanılan nesnelerin sokaklara bırakılması memnû’ olmakla bu makule nesneler bundan böyle müceddeden inşâ veyahud tamir olunan ebniyenin önlerinde nizâmına tatbikan tahta perde çekilmiş mahall-i mahsusa vaz’ olunacak ve işbu mahallin vüs’ati inşa olunan ebniyenin iktizasına ve sokağın arzına göre dâ’ire- i belediyye mühendishânesi tarafından tensib olunarak verilen ilmuhabere mutabık bulunacaktır.

Yirmisekizinci bend: Sokaklarda odun kırdırılması ba’d ez-în memnû’ olmasıyla herkesin alacağı odun ya hâneleri dahilinde yahud bir mikdar vergi îfâ olunarak tahsîs olunan mahallerde kırdırılacaktır.

Yirmidokuzuncu bend: Odun ve kiremit ve tuğla ve kömür ve kireç ve kereste misillü nesneler meydan olan yerlerde ve iskelelerde bırakılmayıp onlar dahi bir mikdar vergi verilerek tahsîs kılınacak mahallere vaz’ olunacaktır.

Otuzuncu bend: Binek arabaları ve bârgirler ve çöp ve yük arabalarının ve bu misillü izdihamı mûcib olan sâir nesnelerin sokaklarda meks ü karar etmeleri memnû’dur.

Otuzbirinci bend: Aydınlığa mâni olan ve yolları tıkayan şeylerin bırakılması ve sokak üzerine çıkan kepenk ve ilerisine doğru asılan dükkân armaları ve mostra dolapları ve sergi ve duvarlara mıhlı yahud yanlarına muttasıl sâyeban ve sâir bu misillü nesnelerin vaz' olunması bundan böyle memnû'dur.

Otuzikinci bend: Şehnişin ve duvar vesâir bu misillü sokak üzerine olan çıkmalara çiçek saksıları veya hud sandıklan konması ve hâne ve mağaza ve dükkân önlerinde asma dikilmesi memnû'dur.

Otuzüçüncü bend: Taş ve tuğla ve kereste ve dakîk ve ot vesâir bu misillü eşya yüklü araba ve katır ve bârgir ve deve ve merkep yan sokaklardan geçebildikleri halde asla cadde yollardan mürûrlarına müsaade olunmayacaktır. Bu misillü yüklerin nakli mehmâ-emken kalilü'l-mürûr sokaklardan veyahud gecenin geç vakitlerinde icra olunmalıdır.

Otuzdördüncü bend: Sokak üzerinde baca açmak ve lağım ve su yollarını ve gaz künklerini tamir için sokak ve kaldırım taşlarını yerlerinden çıkarmak isteyen eshâb-ı mülk veyahud müste'cirin evvel-be-evvel dâire-i mühendisi kaleminden ruhsat tahsil edip bozdurları mahalleri mahalleri heyet-i asliyyelerine vaz' edeceklerdir.

Otuzbeşinci bend: Hâne vesâir ebniyenin su olukları sokağa doğru çıkarılmayarak bundan böyle bu misillü olukların uçları yeryüzüne kadar indirilecektir.

Otuzaltıncı bend: Soba borulan dıvarlara kavîce rabt ve alt taraflarına huni vaz' olunacak ve işbu hunilere dahi ilavesi lâzimeden olan dar boruların uçlan yeryüzüne kadar gelmelidir.

Otuzyedinci bend: Arzı on zira' ve daha aşağı olan sokaklarda tente vaz' olunması memnu' olub enlİ sokaklarda bu babda müsaade olunacak ise de nâsın mürûruna [220] mâni ve gerek atlı ve gerek yayalara kazâyı mûcib olmayacak merkezde ve en aşağı tarafı yeryüzünden hiç değil ise beş zirâ' yüksek olmak ve eni üç zirâ'ı tecavüz etmemek iktiza edecektir.

Otuzsekizinci bend: Hanelerin gerek dâhilinde ve gerek hâricinde her vakit tahârette kusur olunmamalıdır.

Otuzdokuzuncu bend: Yağmur ve çirkâb sularının icrâsiçin hânelerde mikdar-ı vâfî boru ve çirkab kurnası vaz' olunup mezkûr boruyla lağım var ise doğru lağıma

kadar ve aksi takdirinde daire mühendislerinin talimâtına muvâfık olarak ashâb-ı mülk taraflarından inşası icâb eden çirkab kuyularına kadar icra etttirilmesi lâzımedendir.

Kırkıncı bend: Bu misillü kuyusu olan ashâb-ı mülk taraflarından emniyet ve sıhhat-i âmmeyi bilvücûh vikaye edecek merkezde mezkûr kuyuların tathîr ve tamir ve termiminde kusur olunmayacaktır.

Kırkbirinci bend: Lağım ve kuyu ve sair bu misültü yerleri tathir ettirmek isteyenler kırk saat evvelce dâire tarafına haber vermek lâzımeden olub mezkûr daire cânibinden dahi sıhhat-i ammeyi vikâye ve lağımcıları muhtemel olan kazâdan sâlim edecek sûrette lâzım gelen talîmât ve tedâbîr i'tâ ve ifade olunacaktır.

Kırkikinci bend: Bu misillü mahallerin evvel-be-evvel ufûnetı zâil ettirilip badehu emr-i tathirine mübâşeret olunacaktır.

Kırkküçüncü bend: Kuyu ve lağımlardan ihrac olunan mevâdın ufunet kesbetmiş olduğu tahkik olundukta ağzı ve aralıkları ecza-yı kimyeviyye ile kapalı fıçılar derûnuna bilvaz' sokaklarda bırakılmayarak hemen bilâ-ifâte-i vakt müteaffin eşyânın ilkâsiyçin daire cânibinden ruhsat verilmiş olan mahalle getirilecektir.

Kırkdördüncü bend: Su ve mevâdd-ı sâire-i müteaffineden hâne derûnuna veyahud sokağa cüz'î ve külli dökülmemek üzere lağım ve kuyu tathirine mübaşeret olunmalıdır.

Kırkbeşinci bend: Rutubeti ve taaffünü mûcib olur mevâddın havlu ve bahçe ve memer yerlerde vaz' ve ilkâları memnû'dur.

Kırkaltıncı bend: Hayvan gübresi üstü kapalı kuyularda ve sıhhat-i âmmeye zararı dokunmayacak yerlerde hıfzolunmadığı halde dâire-i belediyye canibinden icabına bakılacaktır.

Kırkyedinci bend: Ahırların bevl dökülen mahalli arza su geçmeyecek sûrette yaptırılıp bevl akan mahal dahi günde çend defa yıkanmak ve nefs-i ahırlar dahi daima tathir olunmak lâzımedendir.

Kırksekizinci bend: İbâdullah için hayrat olan helâ ve su dökecek mahaller hava alıp taaffûn etmeyecek sûrette ve arzına su tesir etmemek üzere tanzim olunarak hiçbir zaman emr-i tahâretlerinde kusur olunmayacaktır.

Kırkdokuzuncu bend: Helâların künklerinden su yahud mevâdd-ı saire sızmayacak sûrette inşa ve tamir ve termimlerine dikkat olunacaktır.

Ellinci bend: Mikdâr-ı vâfî hava ve aydınlık almayan meskenlere sahibleri tarafından icâbına bakılıncaya kadar muzarr-ı sıhhat olduklarını mu'lin levhalar talik olunacaktır.

Ellibirinci bend: Müceddeden inşa olunacak hânelerin intifâı ve havlu ve bahçe adalarının suret-i tevzii hususlarına dâire canibinden bakılacağına binâen mezkûr hânelerin haritaları daire mühendislerine irâe olunup bunlar dahi inşaât hakkında câri olan nizâmnâmeye tatbikan ol haritaları kabul veyahud tahsis eylemeleri mukarrerdir.

Elliikinci bend: Gaz künklerinin vesaâr alâtının hâl ve ü heyeti tecessüs olunup kazâdan sâlim bulundukları iyice tahkik olunmadıkça ebniye derûnunda gaz yakılmağa ruhsat verilmeyecekdir.

Elliüçüncü bend: Şöyle ki, memurîn taraflarından tahkîkat-ı mezbûre icra olunup üzerlerinin kapanmasına ruhsat verilinceye değin gaz künkleri zâhirde olacaktır.

Ellidördüncü bend: Mezkûr künklerden gazın sızıntısı müşâhade olunmak ve icabına bakılmak için kâbil olan mahallerde ol künklerin üzerleri kapanmayacaktır.

Ellibeşinci bend: Gaz künklerinin bir mahallden diğer mahalle nakli veyahud termim ve tebdili vesâir künklerin evvelkilere ilâvesi hususlarında dahi bervech-i bâlâ daire canibinden nezaret olunacaktır.

Ellialtıncı bend: Gezdirici makûlesİ ne sebebe mebnî olur ise olsun dairenin [222] hiçbir mahallinde yerleşmeyip müşteri buldukta hemen eşyalarını satmağa lâzım olan vakit kadar eğlenip savuşmalıdır.

Elliyedinci bend: Binâlan kârgir ve ocakları sûret-i münâsibede masnû ve tütün dışarı vermekten mâ'adâ tepelerinden hurûclarında dahi komşuları bî-huzur etmeyecek sûrette inşa olunmak şartıyla isteyen daire dahilinde ekmekçi ve poğaçacı fırını yapmağa mezundur.

Ellisekizinci bend: Fırınlar behemahal dükkânların arka tarafına doğru yapılmalıdır.

Ellidokuzuncu bend: Harîktan sâlim mağazalara konulamadığı halde fırınlar için bir mah kifayet edecek kadar hatab ve kömür tedarik olunabilecektir.

Altmışıncı bend: Daire dahilinde ekmekçilik etmek isteyenler evvel-be-evvel daire merkezinde isim ve resmini kaydetdirmelidir.

Altmışbirinci bend: Ekmek buğday unundan yapılıp asla mevâdd-ı muzırra karıştırılmayacaktır.

Altmışikinci bend: Derûn-ı habzde maya ve lâzimü'l-mikdâr tuz ve sudan mâ'adâ her ne bulunur ise kalb mesâbesinde itibar olunup memûrîn taraflarından zabtına mübaşeret olunacaktır. Buna cesaret edenlere Ceza Kânunnâme-i Hümâyûnu'nun ikiyüzelliyedinci maddesine tatbikan altı beyaz beşlikten on beyaz beşliğe kadar cezâ-yı nakdi ahziyle mücâzât olunacaktır.

Altmışüçüncü bend: Bozuk ve küflü dakik ile masnû ekmekler hakkında dahî Ceza Kânunnâme-i Hümâyûn'nun ikiyüzelliyedinci maddesi'ne tatbikan altı beyaz beşlikten on beyaz beşliğe kadar cezâ-yı nakdî ahziyle mücâzât olunacaktır. Ve ekmekler dahî zabt kılınacaktır.

Altmışdördüncü bend: Suyu çokça verilen ve mayası çok kalkmış olan ve gereği gibi matbuh olmayan ekmekler hakkında dahi Cezâ Kânûnnâme-i Hümâyûnu'nun ikiyüzelliyedinci maddesine tatbikan altı beyaz beşlikten on beyaz beşliğe kadar ceza-yı nakdî ahz ile mücâzât olunacaktır. Ve ekmekler dahî zabt kılınacaktır.

Altmışbeşinci bend: Her hususta istimal olunacak mikyâl ve mizân Devlet-i Aliyye'nin muteber ve müstamel olan mizanı olacaktır.

Altmışaltıncı bend: Hamur veznetmek için demir veyahud kalaylı nühas teraziler istimal olunacaktır.

Altmışyedinci bend: Âdeta has un ekmeğinden başka şâir ve çavdar unundan dahi ekmek fürûhtuna müsaade olunacak ise de daire nizâmına mutâbık bulunmadıkları takdirde fürûhtu daire tarafından men' olunacaktır.

Altmışsekizinci bend: Derece-i ûlâda taafüne yüz tutmuş et, vesâir mevâd ile masnû börek ve boğaça gibi şeyler işleyenlerden dahi Cezâ Kanunnâme-i Hümâyûnu'nun ikiyüzelliyedinci maddesine tatbikan altı beyaz beşlikten on beyaz beşliğe kadar cezâ-yı nakdî ahziyle mücâzât olunacaktır ve yaptıkları şeyler dahi zabt kılınacaktır.

Altmışdokuzuncu bend: Bu misillü fırınların mağazalarında bulunan dakiklerin cins ve halini ve hamur işlenmesini ve ekmek tabhını tecessüs etmek üzere dâire-i belediyye canibinden olur olmaz vakitlerde fırınlara girilecektir.

Yetmişinci bend: Dakik bozuk olduğu takdirde bilâ-ifâte-i vakit Kânûnnâme-i Humâyûn'un ikiyüzelliyedinci maddesine tatbiken ahz ve zabt ile bahre veya nehre veya hâric-i şehre tarh ve ilkâ olunacaktır.

Yetmişbirinci bend: Et ahz ü i'tâsına herkes mezundur.

Yetmişikinci bend: Bundan böyle dükkânlarda hayvan kesilmeyecektir.

Yetmişüçüncu bend: Civar mesâkinden baîd ve mahâll-i münâsibede daire canibinden ihdas olunacak selhhâneden başka hiçbir mahalde hayvan boğazlamak ve yüzmek ve temizlemek memnûdur.

Yetmişdördüncü bend: Sâlifü'z-zikr selhâne ve müteferriâtı mehmâ-emken bir usûl-i haseneye tevfikan yapüacaktır.

Yetmişbeşinci bend: Hayvanât besleyen kimseler ve celeb ve tüccârı diler ise sâir kasaplar misillü daire selhhânesinde kesilmiş etlerini furûht için daire çarşılarına irsale mezundurlar.

Yetmişaltıncı bend: Kasap dükkânlarının irtifâ'ı üç buçuk, arzı dört buçuk umku altı buçuk zirâ' olacaktır.

Yetmişyedinci bend: Mahsûsan yapılacak pazar yerlerinden ve kasap dükkânlarından mâ'adâ hiçbir mahalde et furûht olunmayacaktır.

Yetmişsekizinci bend: Mezkûr dükkânlar daîmâ tathîr olunup hatta kapıları lodos ve garb taraflarına açılanları yan taraflarından dahi hava almak üzere inşa olunmalıdır. Maamâfih derûnlarında kış ocağı ve yemek ocakları ve mangal bulunmayıp yatak odalarının dahi destgâh üzerine kapı ve pencereleri olmamalı ve nefs-i destgâhların tabanları yokuşlu ve sath-ı arzdan yükserek ve büyük taşlar ile döşemeli olup mevâdd-ı sâile icrâsiyçin çukur yolları olmak lâzimedendir.

Yetmişdokuzuncu bend: Zayıf ve hasta ve kart hayvanlar ve bir aylıkdan asgar kuzu ve dana furûhtu memnû'dur.

Sekseninci bend: Bu misüllü hasta ve kart ve zayıf etleri çend günden beri kesilmiş etler hakkında dahi Ceza Kânunnâme-i Hümâyûnu'nun ikiyüzelliyedinci maddesine tatbikan hareket olunacaktır.

Seksenbirinci bend: Bâlâda izah olunan mehâzîrden sâlim olmayan etleri furûht eden kasap ve sâire Kânunnâme-i Hümâyûn'un ikiyüzelliyedinci maddesine

tatbikan altı beyaz beşlikten on beyaz beşliğe kadar cezâ-yı nakdî ahziyle mücâzât olunacaktır.

Seksenikinci bend: Meclis-i Beledi canibinden ruhsat verilmedikçe bundan böyle kimse daire dahilinde kadeh kadeh müskirât satmayacaktır.

Seksenüçüncü bend: Bu misillü dükkân ve mağazalara cânib-i hükûmetten gereği gibi nezaret olunacaktır.

Seksendördüncü bend: İçine başka maddeler karıştırılmış olan müşkirât hakkında dahi Ceza Kânunnâme-i Hümâyûnu'nun ikiyüzelliyedinci maddesine tatbikan hareket olunacaktır.

Seksenbeşinci bend: Müskirât satan kimseler sattıkları müskirâta başka şeyler karıştırmış veyahud zehirli ve mazarratlı ecza ile mürekkeb müskirât sattıklan tahkik olundukta muhâkemesi polis huzûrunda icra ve Ceza Kânûnnâme-i Hümâyûnu'nun ikiyüzelliyedinci maddesine tatbikan altı beyaz beşlikten on beyaz beşliğe kadar cezâ-yı nakdî ahziyle mücâzât olunacaktır.

Seksenaltıncı bend: Müskirat dükkân ve mağazaları, hava alacak ve harîk tehlikesinden salim olacak suretde bulunacakdır.

Seksenyedinci bend: Ruh envâından olan müskirât üstü kemerli bodrumlara vaz' olunacaktır.

Seksensekizinci bend: Kesret üzre olar ruhlar mesâkin-i ahâliden bâid mahalde vaz' ve tahzin olunup dikkatlice nezaret olunmalıdır.

Seksendokuzuncu bend: Envâ-ı şekerleme ve murabba' ve şurup ve anberiyye ve iksir ve sair buna mümâsil nesneleri hâvi olan şişeler üzerine yapanın yahud sokağın isim ve resmini mübeyyin yaftalar yapıştırılmalı.

Doksanıncı bend: Şekerciler yaptıklan veyahud sattıkları şekerleme ve meşrûbât vesâireden zuhûr eden kazâ için zâten mesuliyet tahtındadırlar.

Doksanbirinci bend: O misillü nesnelerin tüccârı ve dükkâncı ve pişiricileri hükûmetin taht-ı nezâret-i mahsûsasında olacaklardır.

Doksanikinci bend: Zehirli mevâd ahz ü i'tâsı etmek isteyenler daire müdürü tarafına haber verip dükkân ve mağazasının mahal ve mevkiini beyân ve ifade edecektir.

Doksanüçüncü bend: Eczacı esnafından başka kimse zehirli mevâd ve eczâyı dirhem ile satmağa selâhıyeti olmayıp ancak toptan satmalıdır.

Doksandördüncü bend: Kefaletsiz zehirli mevâd ve eczâ furûht etmek memnû' olmakla buna cesaret edenler hakkında Ceza Kânunnâme-i Hümayûnu'nun yüzdoksanaltıncı maddesine tatbikan bir haftadan iki seneye kadar hapsolunacak ve bir mecidiye altınundan yirmibeş mecidiye altınuna kadar cezâ-yı nakdî alınıp sattığı eşya dahi zabt kılınacaktır.

Doksanbeşinci bend: Tıbbiye mekteblerinde rütbe kesb etmiş hekim ve hayvanât tabibleri reçetesi olmadıkça eczacılar zehirli eczâ satamayacaklardır.

Doksanaltıncı bend: Herhalde zehirli mevâd ve ecza emniyet olunacak mahalde hıfzolunup ol mahaller dahi anahtar ile kilitli olacaktır.

Doksanyedinci bend: Kazâ ve tehlikeden vikâye olunmak için zehirli mevad ve ecza istimâl [226] olundukta yahud bir mahalden diğer mahalle naklolunmak için sandık veya çuval ve harara sardırılmakta dikkat-i tâm ile emr-i mezbûra iştigal etmek gerektir.

Doksansekizinci bend: İşbu tedâbîre mugâyir harekette bulunan kimseler zâten mesuliyet tahtında olacaklardır.

Doksandokuzuncu bend: Hamamların suları künkler ile doğrudan ana lağımlara isale olunacaktır.

Yüzüncü bend: Asla ne vesile ile olur ise olsun hamam suları turuk-ı âmm ve havlu ve bahçelere dökülmeyecektir.

Yüzbirinci bend: Hamamlarda havlu ve tutaların temiz olmasına ve bu misillü mahallerde sıhhat-i nâsa dair kâffe-i husûsâta kemâl-i dikkatle nezaret olunacaktır.

Yüzikinci bend: Sıhhat-i nâsa muzır gaz ve buğu ve fena koku ve çok tütün veren ve harîk zuhûru yahud patlamak tehlikesi olan velhâsıl şamatası gâlib ve toz veren fabrikalar mücerred mesâkîn-i ahalîden mehmâ-emken baîd mahallerde inşa ve ihdas olunabilecektir.

Yüzüçüncü bend: Fabrika ihdâs etmek isteyen kimse daire meclisi vâsıtasıyla Bâb-ı Âlî'den ruhsat tahsil etmedikçe bu türlü mahallin inşa ve küşâdına mübaşeret edemeyecektir. Bu sırada ruhsat i'tâsı dahi küşâdı istidâ olunan fabrikanın ahâli ve fabrikacı hakkında lâzım gelen sıhhat hususları memûrîn-i mahsûsa vasıtasıyla

tecessüs ve tahkik olunup erbâb-ı vukûfun göstereceği esbaba mebnî re'ylerine muvafık daire cânibinden karar verilen şerâit icrâsına menuttur.

17 Ramazan 1275/1859 (Ergin 1995, s.1785-1795)

G
EK: 1862 DEVÂİR'İ BELEDİYE ÇAVUŞLARININ VEZÂ'İFİNE DÂ'İR T'ALÎMÂT

Birinci Madde: Belediye çavuşları zâbitleri tarafından t'ayîn kılınan hudûd içinde dâ'imâ edîbâne (terbiyeli) sûretle dolaşûb men'ine (yasaklanmasına) me'mûr oldukları şeyleri vukû'a getürmemeğe dikkat edeceklerdir.

İkinci Madde: Çavuşların setrileri (düz yakalı, önü ilikli çuhadan yapılmış elbise) yukarıdan aşağı tamamen iliklenmiş olacak ve kemal-i nezâfet ve intizâm üzere bulunacaklardır. Ve zokaklarda gezerken çubuk ve sigara içmek ve ellerinde şemsiye ve baston taşımakdan ve gerek ahbabı ve gerek yabancı her kim ile olur ise olsun zokakda ihtilât ve ülfet etmek (aşırı samimiyet ve laubalilik) ve gülmek ve şakalaşmakdan ve meyhâne ve kahvehâne ve gazinoda oturmakdan memnû'durlar (yasaklıdırlar) ve şu kadar ki, dinlenmek ve kahve içmek içün ehl-i ırz adamların gittikleri kahvenin dışarusunda hiçbir vakit iskemle ile oturmayub içerisünde oturmaları câ'iz (uygun) olabilecekdir.

Üçüncü Madde: Ahâli hakkında bir kaza vukû'unu mucib olabilecek şey görüldükde men'ine muktedir oldukları halde bi'z-zat men'ine kadir olamıyacağını der-akab (çabucak) civârında bulunan zabtiye merkezine bi'l-mürâcaa (başvurarak) oradan alacağı neferât (askerler) ile beraber men'ine ve define dikkat edecekdir.

Dördüncü Madde: Halkın mürûr ve ubûr edeceği (gelip geçeceği) mahallerde küfe ve tabla ile satıcılık etmek ve kira bargiri (beygir) ve arabasını durdurmak külliyyen (tamamen) memnu' olduğundan çavuşlar bu caddelerde öyle satıcı ve bargir ve arabaları durmakdan men' edeceklerdir.

Beşinci Madde: Ahşap-hâne ve bodrum ve emsâli mağazalarda külliyyetlü talaş ve kuru ot ve sa'ir müstaid-nâr (yanıcı) eşya ve muzırr-ı sıhhat (sağlığa zararlı) müteaffin (çürük ve kokan) eşya bulundurmak memnû' olduğundan bunların def'ine ve zokaklarda gezerken bir harîk (yangın) zuhûru müşahade olunur ise der-akab en yakın olan zabtiye karakolhânesine haber virüb kendüleri dahî mümkün olabildiği kadar muavenete (yardım etmeğe) ve halkın eşyasını hırsız ve yankesicilerden vikaye (korumak) ile beraber vuku'ı melhûz olan (meydana gelmesi beklenen)

muhâtarâtdan (zararlar ve tehlikelerden) ahâlînin nefslerini muhafazaya s'ay (çalışmak) ve gayret ideceklerdir.

Altıncı Madde: Koyun pöstekileri hayvan üzerinde açıkda gitmeyüb be-heme-hal (mutlaka, nasıl olursa olsun) küfeler derûnunda (içerisinde) nakil olunacaklarından hilâfından hareket edenler görüldükte ba-jurnal (haber verilerek) da'ire canibine gönderilecekdir.

Yedinci Madde: Umûmen terazü ve kantar ve ölçek ve dirhemlerin tam ve damgalı olmalarını canib-i daireye irsâl edeceklerdir.

Sekizinci Madde: Belediye çavuşları cümle hakkında icrâ-yı muamelât-ı pederâneye (babacan tavırla işlem uygulanması) mecbûr olduklarından zokaklarda gezen ve oynayan çocukları vuku'u melhuz (olabilmesi beklenebilecek) olan kazalardan muhâfazaya ve kaza çıkarabilecek şeyleri muamele-i rıfkiyye (tatlı dille, yumuşakça) men'e gayret eyleyeceklerdir.

Dokuzuncu Madde: Dükkânlar ve zokaklarda satılan umumen erzak ve meyve ve balık ve et ve sa'ir me'külâtın (yiyecekler) bozuk ve çürük ve kokmuş olanları ve karışık kahve ve sa'ir şeylere tesadüf olundukda der-akab zabt olunub bâ-jurnal Şehremânetine (belediyeye) gönderilecekdir.

Onuncu Madde: Lağım ve su yollarında bozukluk ve su terazülerinde boruların patlayub hârice akarak telef olduğu görüldüğü anda derhal da'ire-i emânete (belediyeye) haber verilecekdir.

Onbirinci Madde: Bazı mahalle aralarında ve gerek cadde üzerinde hasbe'l-icâb lağım ve su yolları açdırılıbda üzerini toprak ile örtüb evvelki gibi yine kaldırımı tesviye ve taşları ferş etdirilmiş (döşenmiş) olduğu görüldüğü halde kim açdırmış olduğu bi't-tahkîk açdırmış olan zâta kaldırımın tesviye edilmesi teklîf olunarak ısga' edilmediği (söz dinlenmediği) takdirde keygiyyeti der-akab (çabuk olarak) Şehremânetine bildirilecekdir.

Onikinci Madde: Ahâlînin tecemmü etdiği (halkın toplandığı) kahvehâne ve gazino ve sa'ir zokaklarda âdaba mugayyir (aykırı) bir şey görüldüğü halde men' olunacağından maadâ halkın rahatını giderir serhoş veya zokaklarda rezalet iden eşhâs (kişiler) görüldükde en yakınında bulunan zabıta me'mûrlarına haber verilecekdir.

Onüçüncü Madde: Nâkısü'l-vezn etmek (ayarı eksik ekmek) bulunduğu halde zabt olunub bâ-jurnal (el konulub haber verilerek) da'ireye gönderilecekdir.

Ondördüncü Madde: Terraz (teraziler) ve kantar veya ölçek ile vezn olunan eşya nâkısü"l-vezn (eksik ayar) olduğu müşteri tarafından haber virilübbi'l-vezn (ayarla) tahakkuk etdikde o makuleler Şehremânetine gönderilecekdir.

Onbeşinci Madde: Dekâkin (dükkânlar) önlerine küşâd olunan tenteler bargir (at, beygir) ile geçenlerin başlarına dokunmayacak raddede mürtef'i (yükseklikte) ve önleri üç zir'adan ibâret olacak ve mezkûr (adı geçen) tenteler fersûde (eski) ve kullanılmağa gayri-kabil yani parça parça bir halde bulundurulmayacak ve geceleri kapalu dükkânlar önlerinde açık tente bulunmayacak ve mürûr ve ubûra (geliş geçişe) ve arabaların hareketine mâni olacak sûretde zokak ortasında balta ile odun yarmak memn'û (yasak) olduğundan mümkün olduğu mertebe o makule odunları yan zokaklarda yardırub caddelerde vuku' bulmamasına dikkat ve Sirkeci Caddesi gibi yeni yapılmış caddelerde yaya kaldırımlarında hayvan yürütmek ve odun yardırmak külliyyen memn'û olduğundan bunlara dahi mütemâdiyyen (sürekli) dikkat edilecekdir.

Onaltıncı Madde: Yük hayvan ve merkebleri gerek yüklü ve gerek boş oldukları vakit başıboş bırakılmayub mutlaka birbirlerine bağlı olacak ve boş iken üzerlerine âdem binmek veya koşdurmak memn'û olmağla bu hareketde bulunan bargirciler men' olunacak ve semerleri yük bargirleri semerlerinin ortasında kadîmî (eskiden) olduğu gibi âdem binmemek içün timurlu (demirli) olmasına dikkat olunacak ve kira bargirlerine hin-i evdetde (dönüşte) sürücüler süvar olmayarak (binmeyerek) yedeklerinde olarak avdet idecekler ve cadde ve memerr-i nâs mahallerde (halkın geçtiği yerler) dekâkin önlerinde bargir bağlanmayacakdır.

Onyedinci Madde: Bazı hân ve dükkânlar derûnlarında (içlerinde) sıhhat-i umûmiyyeye mazarrat irâs eder (halk sağlığına zarar verecek) yaş deri ve buna mümâsil eşyâ-yı sa'ire ve divar diplerine gübre vaz' ve dükkân önlerine cevvâl ferş olunmamak ve hâne ve dükkân önlerine ve zokaklara su ve çirk-âb (pis su) dökülmesi dahî kaviyyen memn'û olmağla belediye çavuşları böyle bir hareketi gördüklerinde derhal men' iderek sebeb olanlar her kim ise yine anlara zokağı tathîr etdirmek (temizletmek) ve tenbihât-ı lâzımeyi icrâ ile zokakların tahâretine

(temizliğine) mugayyir hâlâtın (hallerin) vuku'a gelmemesine mütemâdiyyen sarf-ı gayret ideceklerdir.

Onsekizinci Madde: Bazarcıların yükleriyle değirmen ve fırunlara ve mahall-i sâ'ireye nakl olunacak buğday ve un ve nân-ı azîz (ekmek) taşıyan hayvanlardan mâ'adâ (başka) cum'a günleri bargir hamalları ve bazar günleri dahi merkebler t'atîl olunacak ve güneş doğmazdan evvel ve güneş battıkdan sonra yük taşımayacakdır ve yük götürmeğe muktedir olmayan yaralu ve sakat hayvanlar kullandırılmayacakdır ve yük hayvanlarına yüz yirmi ve merkeblere altmış kıyyeden (okka, dört yüz dirhem) ziyade yük urdurulmayacakdır.

Ondokuzuncu Madde: Harîk (yangın) mahallerinde olan arsalara sahibleri veyahud icâra (kiraya) verilecek müste'cirleri Şehremâneti cânibinden ruhsat tezkeresi almaksızın salaş (gecekondu) inşâ edenler olduğu halde mütecâsırları (buna cesaret edenler) bâ-jurnal Şehremâneti cânibine bildirilecekdir.

Yirminci Madde: Dersaadet (İstanbul) ve Bilâd-ı Selâse'de (İstanbul'da Üsküdar, Galata ve Eyüp semtlerine verilen isim) hâlî arsa (boş arsa) ve virâneliklere lâşe (leş) ve taaffün edici (kötü koku verici) şeyler ve süpründü atılmış olduğu görüldüğü anda derhal oradan kaldırdılub denize ilka etdirilecek ve o makule (gibi) şeyleri atanlar görüldüğü halde doğruca Şehremânetine gönderilecekdir.

Yirmibirinci Madde: Şurada burada metruk ağzı açık kuyular görüldüğü anda derhal Hendesehâne marifetiyle icâbına bakılmak üzere Şehremânetine beyân olunacakdır.

Yirmiikinci Madde: Kahve ve lokantalara kurulan sobaların borularından akan suların gelub geçenlerin üzerlerine akmamak üzere o makule boruların altına tenekeden huni vaz' edilecek (konulacak) bazı borular yalnız ufak olarak çıkarılub ağzı zokağa karşı bırağılmış olduğundan işbu borular behe-mahal amûdî olarak (dikey) olarak ebniyenin (binanın) saçağını aşırtmak üzere sahiblerine tenbih olunacak isga itmeyenler (söz dinlemeyenler) olur ise keyfiyyet Şehremânetine bildirilecekdir.

Yirmiüçüncü Madde: Bi'l-cümle esnafın dükkânları hâricine tecavüz ederek fuçu ve tabla kûzevî (su testisi) ve sa'ir vaz' edenler ve pişgûn ve tezgâhını dışarıya temdîd edenler (uzatanlar) olduğu halde öyle dükkânının hâricine eşya vaz' etmeğe bir vechile hak ve selâhiyyeti (yetkisi) olamayacağından bir gün evvel tenbih ve

ikincide kaldırmayan olduğu halde keyfiyyet bâ-jurnal Şehremânetine bildirilecekdir.

Yirmidördüncü Madde: Köprünün dış canibinden yani şirket vapurlarının arasına girib köprüden müşteri almak üzere bekleyen kayıkçılar def' edilecekdir ve dinlemeyenler da'ire-i emânete (Şehremânetine, belediye dairesine) gönderilecekdir.

Yirmibeşinci Madde: Kadı Karyesiyle (Kadıköy) Kumkapu ve Yenikapu ve Samatya ve Çatladıkapu kayıkçılarından mâadâ Dersaadet (İstanbul) ve Üsküdar ve Boğaziçi'nin bir ve iki çifte ve ateş kayıklarının yelken açmaları memnû' (yasak) olduğundan o makulelerden olub da yelken açanlar görüldüğü halde hemen doğruca Şehremânetine gönderilecekdir ve zikr olunan Kumkapu ve Kadı Karyesi ve Yenikapu ve Samatya ve Çatladıkapu kayıkları dahi Sarayburnu dışarısında yelken açup içerisünde açamayacaklardır.

Yirmialtıncı Madde: Ateş kayıklarının on sekiz ve üç çiftelerin sekiz ve iki çiftelerin altı ve bir çifte piyadelerin dört kişiden ziyade adam almaları ve ateş kayıklarının baş ve kıç taraflarına küfe koymaları memnû' olduğundan hilâfına hareket eden kayıkçılar görüldüğü halde da'ire-i emânete gönderilecekdir.

Yirmiyedinci Madde: Bi'l-cümle esnafın yedlerinde (ellerinde) bulunan tezkerelerinin yoklayub içlerinde esnâf tezkeresi almamış ve bir dükkândan âher (başka) dükkâna ve san'ate nakl idübde naklini icrâ etdirmemiş olanları görüldüğü halde o makûleler bâ-jurnal Şehremânetine gönderilecekdir.

Yirmisekizinci Madde: Camaşuyucu (çamaşırcı) ve boyacı ve lekeci esnâfının boyadıkları ve yıkadıkları elbise ve camaşuy ve sâ'ireyi gerek dükkânları önlerine ve gerek karşıdan karşıya ip gerübde zokak ortasına asmaları memnû' olduğundan hilâfına hareket edenler men' olunacak ve dinlemeyenler cânib-i emânete gönderilecekdir.

Yirmidokuzuncu Madde: Zokaklarda tabla ve sâ'ire ile köfte ve kebab pişirüb satmak ve adam oturdub açıkda tıraş etmek memnû' olmağla mugayyir hareketde bulunanlar tutulub Şehremânetine gönderilecekdir.

Otuzuncu Madde: Yapu yapdıranların kereste ve sâ'ireyi zokak üzerinde bırakması ve tüccar ve mağazacıların balya ve fuçu ve çuval ve denk ve sâ'ireyi zokak ortasında veya dükkânları önünde durdurması memnû' olduğundan görüldüğü anda

başı ucunda durulub kaldırılacak ve dikilmeyen olur ise keyfiyet derhal mağazacının gözü önünde Şehremânetine bâ-jurnal beyân olunacakdır.

Otuzbirinci Madde: Dükkânların kepenklerinin mâni'-i mürûr olacak sûretde zokağa konmamasına ve fırunların küreklerinin sapları dükkândan hiç dışaru çıkmamasına dikkat olunacakdır.

Otuzikinci Madde: Börekçi dükkânlarında i'mâl olunan pohaça ve börek ve sâ'ire hamur tahtalarının timur (demir) olmasına ve hamurcuların her bir aletden salim bulunmasına ve kullandıkları yağlar mum i'mâl olunan don yağı ve sâ'ire gibi sıhhate muzırr (zararlı) ve müteafin (kokan) şeyler olmamasına ve kokmuş ve kurtlanmış peynir kullandırılmamasına dikkat olunarak hilâfı hareket edenler görüldüğü anda bâ-jurnal dâ'ire-i emânete gönderilecekdir.

Otuzüçüncü Madde: Hamamlarda müşteriye verilen havlu ve peştemal ve sâ'ire gibi camaşuy da'imâ pâk ve temiz olub kirli ve müteaffün ve nalınların tasmaları ve ayakları köhne ve fersûde olmayub ist'imâle (kullanıma) şâyân olacakdır ve aksi görülür ise bir def'a hamamcılarına tenbih olunub dinlemeyen olur ise bâ-jurnal dâ'ire-i emânete bildirilecek ve uygunsuz makulesi dellâk bulundurmak asla câ'iz olmadığından bu sûret dahi her bâr (her defa) teftîş olunacakdır.

Otuzdördüncü Madde: Bakkal esnâfıyla bazarcıların füruht etdikleri (sattıkları) yağlar çor ve yaş ve sâde yağı olub memnû' olan mahlût ve müteaffün yağlar her kimde bulunub ve görülür ise nizâmına tevfîkan derhal zabt olunarak bâ-jurnal da'ire-i emânete gönderilecekdir.

Otuzbeşinci Madde: Bi'l-cümle aşçı dükkânlarında taam tabh olunan (yemek pişirilen) tencere ve sâ'ir kaplar da'imâ muayene olunarak içlerinde kalaysız ve kirli tencere ve sahan olduğu görülür ise buna mütecâsır olanlar derhal ve bâ-jurnal Şehremânetine gönderilecekdir.

Otuzaltıncı Madde: Vezâ'if-i mesrûdeyi (belirtilen görevleri) yolunda ifâ etmeyen çavuşlar birinci def'a mes'ûl olarak ikinci def'asında hapis ile te'dîb ve üçüncü def'asında kaydı terkîn olunur (silinir).

Fî 15 Zilkade 78 ve fî 24 Kanûn-ı sânî sene 86 / 14 Mayıs 1862 (Seyitdanlıoğlu, 2010, s.171-177)

H
EK: 1863 HER NEV'Î EBNİYEDEN ALINACAK HARÇ VE RÜSÛMAT NİZAMNAMESİ

Birinci Madde: Kalfalar veyahud kalfası olmayan ebniyye eshâbı inşââta başlamazdan evvel âtîde beyân olunan harç ve rüsumu ifâya mecbûr olub bunun içün kendülerine verilecek makbûz senedi Turuk ve Ebniyye Nizâmnâmesi'nin kırkikinci maddesinde beyân olunduğu vechile ebniyye inşâsı içün ruhsat tezkeresi makamına kâ'im olacakdır.

Alınacak Harç ve Rüsûmâtın Envâ'ı

Evvelen; Her nerede olur ise olsun müceddeden inşâ olunacak ebniyye içün veyahud bir atîk (eski) binanın tecdîdi (yenilenmesi) içün verilecek rüsûmât,

Saniyen; Kafes şeklinde olan t'amîrât içün verilecek rüsûmât,

Sâlisen; Kafes t'amîrinden mâ'adâ (başka) t'amîrât-ı âdiyye içün verilecek rüsumât,

Râbiân; Turuk ve Ebniyye Nizâmnâmesi'nin otuzyedinci maddesinde beyân olunduğu vechile inşaat ve t'amîrât resimlerinden (vergilerinden) mâ'adâ ebniyyenin yüzü içün verilecek resm,

Hâmisen; Levha-i tevsî'iyye veyahud levha-i istikamet içün olan harç ki, işbu levhalar kalfalara veyahud eshâb-ı emlâka i'tâ olundukda istifa olunacakdır,

Sâdisen; Bâlâda beyân olunan harç ve rüsûmât ile Turuk ve Ebniyye Nizâmnâmesi'nin kırkikinci maddesi iktizâsınca ebniyyenin yüzü içün verilecek resmin dahî kaydiyye harcı işbu harç ve rüsûmât ifâ olundukdan sonra kalfalar yahud ebniyye eshâb-ı ebniyye me'mûrlarına hiçbir şey vermiyeceklerdir.

Müceddeden Ebniyye İnşâsına Dâ'irdir

İkinci Madde: Müceddeden bir binâ inşâsı veyahud bir binânın kâmilen veyahud bir katının tecdîdi (yenilenmesi) içün alınacak resm ber-vech-i âti takdîr olunur.

Evvelen; Yapılacak binâ hâne ve müştemilâtından olduğu halde zemin katı dahil olarak kaç kat ise katların ve şehnişinlerin (balkonların) ve hâne-i mezkûrun hâricinde olarak hamamdan mâ'adâ teferruât-ı sâ'ire y'ani matbah (mutfak) ve âhur ve çamaşuyluk (çamaşırlık) ve magaza ve bunlara mümâsil (benzer, denk) satıhları be-hesâbü't-terbî'i (dörtlü hesabı yapılarak) cem' olunarak yekûnu kaç arşuna baliğ

olur ise hânenin ve teferruâtının zemîni yüz arşun olmadığı sûretde yekûn-ı mezkûrun her kırk arşunundan yirmi guruş ve zemîn-i mezkûr yüz arşundan ziyâde olduğu halde bâlâda muharrer yekûnun her kırk arşunundan kırk guruş resm alınacakdır ve eğer satıhların mecmû'u yalnız kırk arşuna bâliğ olmaz ise yine kırk arşun harcı ahz olunacakdır. Fakat yekûn-ı mezkûrda birkaç aded kırk olub bâki kalan küsûr yirmi arşundan dûn (düşük) olur ise muaf olub bundan ziyâdesinden tamamen kırk arşun resmi alınacakdır ve hâne hamamlarının kâgir mikdârının inşâsında her arşun terbî'inden (dörtde birinden) on guruş resm alınacakdır ve hânelerde ev altı t'abîr olunan mahall ile sarnıç ve su hazînesi ve kuyu ve taht-ı zeminde (zeminin altında) taş mağazalar resimden muaf olacakdır. Eshâb-ı emlâk yahud kalfalar tarîk-i amm (halkın kullandığı yol) üzerine yapılacak cumba ve şehnişinlerin her katı içün iki arşun uzunluğuna kadar olanlarından dolayı resm i'tâ etmeyüb mikdâr-ı mezkûru tecâvüz eder ise fazlasından her kat içün başka başka olarak arşun başına yirmişer guruş vereceklerdir ve bir katda yapılanların mikdârı cem' olunarak âna göre hesâb olunur meselâ üçer arşun olarak yapılan iki şehnişinin mecmû'u altı arşun olarak iki arşunu afv (af) ile diğer dört arşunun beher zirâ'ından (75 ilâ 90 cm tutarında uzunluk ölçüsü, endâze) yirmişer guruş ahz olunacakdır (alınacaktır).

Sâniyen; Dükkânlardan binânın satıh zemîni i'tibârıyla be-hesâbü't-terb'i her yirmi arşun içün kırk guruş alınacakdır ve yirmi arşuna bâliğ olmayan küsûr içün tam yirmi arşun resmi ahz olunacakdır.

Sâlisen; Çarşu hamamı kısm-ı hâricîsi y'ani camekân ve külhan ve amele odaları ve ahur ve bunlara mümâsil binâ inşâsında yüz arşun terbî'inden ziyâde zemin üzerine inşâ olunan hânelerden ahz olunan harc alınacakdır ve derûn-ı hamam inşâsında her kırk arşun terbî'i içün iki yüz guruş resm ahz olunacakdır ve kırk arşuna bâliğ olmayan küsûr içün dahî iki yüz guruş resm alınacakdır.

Râbian; Han inşâsında hâneler içün icrâ olunduğu vechile cümle katların terbî'i cem' olunub hâsıl yekûnunun beher kırk arşunundan yüz guruş resm ahz olunacakdır.

Hâmisen; Ebniyyeli ve ebniyyesiz arsaların muhâfaza divarlarından her yirmi arşun tûl (uzunluk) içün on guruş resm ahz olunacakdır ve yirmi arşuna bâliğ olmayan küsûr içün yirmi arşun resmi alınacakdır ve irtifaı (yüksekliği) iki arşundan ziyâde

olmayan muhâfaza divarlarından ve ale'l-umûm rıhtımlar ile bağçelerin sedd divarlarından resm-i mezkûr alınmayacakdır.

Sâdisen; Cevâm'i ve mekâtib (camiler ve okullar) ve kışla ve hastahâneler misüllü ebniyye-i hayriyye ve mirîyyeden dahî resm alınmayacakdır.

Kafes Şeklinde T'amîrât Rüsûmuna Dâ'irdir

Üçüncü Madde: Bir binânın umûmî veyahud katlarının birisi kâmilen kafes edilerek t'amîr olunduğu halde ol binânın veya katının müceddeden (yeniden) inşâsında lâzım gelen rüsumun nısfı (yarısı) ahz olunacakdır.

Âdî T'amîrât Rüsûmuna Dâ'irdir

Dördüncü Madde: Kafes şeklinde t'amîrâtdan mâ'adâ t'amîrât-ı âdiyye ve cüz'iyye için ahz olunan harc atide beyân olunur ve bu harcın makbuz senedinin ol binâ için bir sene-i kâmile hükmü olacakdır (geçerli olacaktır).

Evvelen; Zemîni yüz arşun terbî'inde bulunan hânelerden on guruş ve zemîni yüz arşun terbî'inden ziyâde olub ve hâricen müştemilâtı olmayan hânelerden otuz guruş ve yine zemîni yüz arşundan ziyâde olub fakat hâricen matbah ve ahur ve bunlara mümâsil müştemilâtı olan hânelerden kırk guruş resm-i t'amîrât ahz olunacakdır.

Sâniyen; Dekâkîn (dükkânlar) t'amîri için otuz guruş resm ahz olunacakdır ve eğer bir hâne tahtında bir veya birkaç aded dekâkin bulunur ise hâne-i mezkûrun t'amîr tezkeresi dekâkîn-i mezkûreyi muaf edemeyüb bunların her birisinin t'amîri için birer tezkere ahz olunacakdır.

Sâlisen; Bir çarşu hamamı camekânının t'amîri için otuz guruş ve irâd (gelir) olarak bulunan ahur ve amele odaları ve çamaşuyluk ve külhan ve bunlara mümâsil müştemilât-ı sâ'irenin her birisinin t'amîri için otuz guruş ve nefs-i hamamın (hamamın kendisinin) t'amîrinde beher on arşundan on guruş resm ahz olunacakdır.

Râbian; Hân derûnunda bulunan her bir odanın veyahud bir mağazanın t'amîri için otuz guruş ve eğer han-ı mezkûr umûmen t'amîr olunur ise odaların beherinden otuz guruş resm ahz olunacakdır.

Hâmisen; Bostan veyahud ebniyyesiz arsaların mevcud muhâfaza divarlarının t'amîri için on guruş resm alınacakdır ve ebniyyeli bir arsanın divarlarının t'amîrâtı ebniyye-i mezkûre için ahz olunmuş olan t'amîr tezkeresiyle icrâ olunabilür.

Sâdisen; Cevâm'i ve mekâtib ve kışla ve hastahâneler misüllü ebniyye-i hayriyye ve mirîyyenin t'amîrâtından dahî resm alınmayacakdır.

Ebniyye Yüzü Rüsûmâtına Dâ'irdir

Beşinci Madde: Kalfalar veyahud kalfası olmayan ebniyye eshabı (bina sahipleri) eğer icrâ edecekleri i'mâlât Turuk ve Ebniyye Nizâmnâmesi'nin otuzyedinci maddesinde mestûr olan kabilden ise inşâ ve t'amîrât resminden başka olarak bir de ebniyye yüzü resmi i'tâ edeceklerdir. İşbu resm tarîk-i amm üzerine inşâ olunacak binânın kâffe-i katları yüzünün tûluna (uzunluğuna) göre alınacakdır şöyle ki, mezkûr binânın tahtıev altı olmayub da zemin katı olur ise bu dahî dahil olduğu halde katların yüzleri başka başka mesâha (yüzölçümü) ve bâdehu (sonradan) cem' olunarak yekûnu her ne mikdara bâliğ olur ise her beş arşun tûl içün zîrde muharrer resm ahz olunacakdır.

Her Bir Arşun Tûl İçün Alınacak Resm

Guruş

50 zemîni yüz arşun terbî'ine kadar olan hânelerden

60 zemîni yüz arşun terbî'inden ziyâde olan hânelerden

40 dükkânlardan

50 hamam ve hanlardan

50 muhâfaza divarlarından

Beş arşuna bâliğ olmayan küsûrdan bir şey taleb olunmayacakdır ve ebniyye-i hayriyye ve mirîyye resm-i mezkûrdan muaf olacaklardır.

Tevsî' ve İstikamet Levhaları

Altıncı Madde: Turuk ve Ebniyye Nizâmnâmesi'nin üçüncü ve beşinci maddelerinde beyân olunduğu üzere hâneler üzerine konulacak her bir tevsi' veya istikamet levhası içün kalfalar veyahud kalfası olmayan ebniyye eshabı levhayı aldıkları vakitde on beş guruş harc vereceklerdir.

Kaydiyye Beyânındadır

Yedinci Madde: Kalfalar veyahud kalfası olmayan ebniyye eshabı mevadd-ı sabıkada beyân olunan resm ve harclardan mâ'adâ zîrde (aşağıda) muharrer kaydiyye harcını dahî i'tâ edeceklerdir.

Para

1 Müceddeden inşâ olunacak ebniyye içün verilecek tezkerenin kaydiyyesi olmak üzere beher guruşda

1 Ebniye yüzü içün verilecek tezkere kaydiyyesi olmak üzere beher guruşda

40 T'amîr içün verilecek tezkerelerin beherinden

40 Turuk ve Ebniyye Nizâmnâmesi'nin kırkikinci maddesinde mestûr ebniyye yüzü içün verilecek tezkerelerin beherinden

40 Tevsî ve istikamet levhalarının beherinden

Rüsûmâtın Sûret-i Te'diyyesine Dâ'irdir

Sekizinci Madde: Resm verecek olan kalfalar veyahud kalfası olmayan ebniyye eshâbı inşâ edecekleri ebniyyenin mevkiiyle ne nev'den olduğu ve yapılacak her bir katın mikdâr-ı sathıyla yüzünün ve cumba ve şehnişinlerin (balkonların) tûlunu mübeyyen ebniyye idaresi canibine mümzî veya memhûr (imzalı ya da mühürlü) bir kıt'a istidânâme (dilekçe) i'tâ edeceklerdir ve istidânâme-i mezkûrun meâli hakikat-i hâle mutabık (gerçeğe uygun) olmak lâzımeden olub aksi takdîrinde eshâbı mes'ûl tutulacakdır.

Hilâf-ı Nizâm Vuku'a Gelen Harekâta Dâ'irdir

Dokuzuncu Madde: İşbu nizâmnâmenin birinci maddesine mugayyir olarak nizâmnâme-i mezkûrda muharrer harc ve rüsûmâtı evvelce te'diyye etmeksizin icrâ-yı i'mâlâta başlayan kalfadan veyahud kalfası olmayan ebniyye eshabından te'diyyesine mecbur bulundukları resm ve harc tahsîl olunacağından başka bunlardan iki misli kadar ceza-yı nakdî dahî istihsâl kılınacakdır.

Onuncu Madde: Yedinci maddenin hükmüne tevfikan ebniyye idâresi canibine istidânâme i'tâ edecek olan kalfa veyahud ebniyye eshâbının verdikleri istidânâmede binânın katlarını ve satıh ve tûlunun mikdârlarını dûn (düşük) göstermiş oldukları muahharen (sonradan) tahakkuk eder ise binânın sıhhat üzere hesâb olunacak mikdarı üzerine terettüb edecek harc ve rüsûmât ikmâl etdirildikden başka fark ve tefavüt (fark) mikdarının beş misli dahî cezâ-yı nakdî alınacakdır.

Onbirinci Madde: İşbu nizâmnâmeye mugayyir vuku' bulan harekât Turuk ve Ebniyye Nizâmnâmesi'nin kırkbeşinci ve kırkaltıncı maddelerinde beyân olunduğu vechile bi't-tahkîk zâhire ihrâc kılınacakdır.

İşbu Nizâmnâmenin Taşralarda Sûret-i İcrâsı Beyânındadır

Onikinci Madde: İşbu nizâmnâme Dersaadet (İstanbul) ve Bilâd-ı Selâse'de (Üsküdar, Galata ve Eyüp semtleri) olduğu gibi sâ'ir şehirlerde ve büyücek kasabalarda dahî mer'iü'l-icrâ (yürürlükte) tutulacakdır fakat taşralarda resm-i inşâ ve ebniyye yüzü resmi Dersaadet'de alınan mikdârın beşde birine tenzîl olunacakdır.

15 Rebiü'l-evvel 1280 / 30 Ağustos 1863 (Seyitdanlıoğlu, 2010, s.193-199)

I
EK: 1863 TURUK VE EBNİYE NİZAMNAMESİ

Sokakların Tevsî'i

Birinci Madde: Sokakların üzerlerinde müceddeden (yeni) inşâ olunacak hâne ve ebniye-i sâ'ire ve divarlar mürûr ve ubûra sıkındı virmemek üzere zikr-i atî mikdâr zirâ' hesabıyla yapılacakdır. Ve i'tibâr olunan zirâ' Fransız metrosunun (metre) üç rub'una (çeyrek) müsâvî bulunacakdır. Evvelâ birinci sınıfda bulunan turuk-ı ammenin (kamu yolları) genişliği ebniyenin (bina) iki tarafından sath-ı zemîn katlarının dış yüzlerinden ölçülerek lâ-ekall (an az) on beş ve ikinci sınıfda bulunanların on iki ve üçüncü sınıfda bulunanların on ve dördüncü sınıfda bulunanların sekiz ve dar ve müteaddid hânelere mahsûs olan çıkmaz sokakların genişliği altı arş un olacakdır. Her sokağın nizâmnâmece kaç arşun olması iktizâ ideceği bir levhaya yazılarak mezkûr sokağın başına yapışdırılacakdır. Sokakların genişliğinin mikdârı mukaddemce (önceden) ebniye idâresi cânibinden t'ayîn olunmuş olan sınıflara taksîmi (bölünmesi) husûsunda zuhûra gelebilecek müşkîlât Dersaadet'de (İstanbul) Ticaret Nezâreti tarafından ve taşralarda vülât (valiler) ve mutasarrıfın (mutasarrıflar) ve ka'immakamlar tarafından hal ü kat' olunacakdır. Câmi şerîf haviilerinde (avlularında) ve iskelelerde ve sâ'ir meydanlarda ve'l-hâsıl menâfi-i amme (kamu yararı) içün terk olunmuş olan bi'l-cümle yerlerde ebniye (bina) inşâsı külliyyen memnû'dur (yasaktır).

İkinci Madde: Zîrde (aşağıda) beyân olunacak mevk'ilerden mâ'adâ (başka) yerlerde her nev'i caddelerin ve sokakların üstüne müceddeden (yeni) ebniye inşâsı câ'iz olmadığı misüllü (gibi) elhaletü-hazıhi (bugün, halen) mevcud bulunan ebniyenin hedmiyle (yıkılarak) yeniden inşâsı veyahud kafes idilerek t'amîri memnû' olub fakat bunların sadece adi sûretde t'amîri câ'iz olacakdır.

Üsküdar'dan Ortaköy'den yukaru Boğaziçi'nde kâ'in sahilhânelerin arkasında bulunan bağ ve bağçe ve müştemilât-ı sâ'ireye kolaylıkla geçilmek içün zemîninden altu arşun irtifa'mda ve dörder arşun genişlik ve yüksekliğinde köprüler inşâ olunabilecekdir.

İşbu nizâmnâmenin ilân ve işâ'a olunduğu tarihde mezkûr mahallerde y'ani Boğaziçi'nde sokak üzerinde ebniyesi bulunan sahilhâneler eshâbı (sahipleri) taraflarından mezkûr ebniyenin hedmiyle müceddeden inşâsına dahî ruhsat virülür

ancak bu halde tarafeyninde (iki yanında) bulunan konşuları harîkden (yangından) muhafaza idecek sûretde kâgir (taş) divar inşâ itmek veyahûd konşularının hâneleri taraflarında otuzar arşun arsa-i hâliyye (boş arsa) bırakmak lâzımdır. Ve bu binâların genişliği eskiden bulunduğu mikdârı tecavüz itmeyecekdir (geçmeyecekdir). Ve eğer bu binalar birkaç kısmı müştemil ise kısımların yekdiğeri arasında otuz arşun ve ittisâlinde bulunan sahilhânelerin hudûdundan i'tibâren iki tarafında dahî lâ-ekall beşer arşun fazla bırakılacakdır.

Üçüncü Madde: Birinci maddede gösterilen vüs'at (genişlik) içün icâb iden yerler yolun her tarafından nısfiyyet (yan yanya) üzere alınur ve yalnız bir tarafında ebniye inşâ olunan sokaklarda nizâmen terki lâzım gelen mikdâr yerin nısfı (yansı) ol tarafdan alındıkdan sonra nısf-ı âheri (diğer yansı) dahî karşu sırada ebniye inşâ veyahud tecdîd olunduğu (yenilendiği) vakit alınacakdır. Böyle tevsr-i tarîk (yol genişletmesi) içün alınacak yerler eshâbı tarafından meccânen (parasız) terk oiunacakdm Nizâmen lazım gelen yeri terk ile inşâ kılınmış olan ebniyenin işbu nizâma dâhil olduğu bilinmesi içün zemîn katı yüzünün görünecek bir mahalline bir levha-i tevsfiyye vaz' olunacak ve bu levhanın vucûdu (yarlığı) ol ebniyenin artık hasbe'l-nizâm (kural gereği) tevsî'-i tarîk içün geri çekilmeye mecbûriyyeti olmadığına emniyyet virecekdir.

Dördüncü Madde: Vüs'ati (genişliği) bâlâda beyân olunan nizâma mutâbık (uygun) veyahud daha vâs'i (geniş) olunan sokaklar hey'et-i asliyyeleri üzere kalacak ve hiçbir kimse bir vesîle ile sokağa tecâvüz idemeyecekdir.

Sokakların İstikameti

Beşinci Madde: Üçüncü ve dördüncü maddelerin ahkâmı henüz istikamet haritası yapılmamış olan sokaklar hakkında cârî olub sekizinci maddede beyân olunacağı veçhile bir tarîkin istikamet üzere haritası kat'iyyen kararlaşdırıldığmda o keyfiyyeti mealen tarîk- i mezkûrun başına bir levha-i istikamet t'alîk (asılacak) ve ol tarîkin boyunda inşâ veyahûd teedîd olunacak (yenilenecek) ebniye harita-yı mezkûre mûcibince (gereğince) yapılacakdır. İşbu haritanın icrasında istikamet mülâbesesiyle üçüncü madde mûcibince tevsî'-i tarîk içün terki lâzım gelen mikdârdan fazla yer terkine mecbûr olanlara hükümet tarafından fazla tazmîn olunub bi'l-akis ol mikdârdan elinde yer kalanlar veyahûd fazla kazanmış olanlar ol yerlerin kıymetini hükümete te'diyye edeceklerdir. Ve işbu istikamet haritasına

tatbîkan inşâ olunan ebniyeye bir levha-i istikamet vaz' olunub (konulup) bunun vücûdu (varlığı) artık ol ebniyenin girüye çekilmesi lâzım gelmiyeceğini bildirecekdir.

Altıncı Madde: Meydan ve üç dört yol ağzında bulunan yerler ve tarîk-i âmm (kamu yolu) kabîlinden olan rıhtımlar ve yalnız bir tarafına ebniye inşâ olunabilür tarîk hakkında mevâdd-ı sabıkanın (önceki maddelerin) ahkâmı cârî olamayub bu sûretde haritaları yapılmış olan mahallerde haritalar mûcibince istikamet gösterilerek ol veçhile ebniye inşâ olunacakdır ve henüz haritaları tanzîm olunmamış olan mahallerde her ıstid'â (başvuru) vukû'nda müteallik (ilgili) olduğu me'mûrlar tarafından muvakkaten tersîm (geçici olarak yaptırılacak) itdirilecek harita mûcibince ebniye yapdırılacakdır.

Yedinci Madde: Beşinci maddede beyân olunduğu veçhile ahz yahûd terk olunacak yerlerin kıymeti birisi cânib-i hükümetden ve diğeri mülk sâhibi tarafından t'ayîn olunacak iki mihmandan mürekkeb bir hükm meclisinde takdîr olunacakdır. Ve bu iki mihmanlar beyninde (arasında) ittifak hâsıl olamadığı halde Dersaadet'de Ticâret Nezâreti tarafından ve taşralarda vülât ve mutasarrıfın ve ka'immakamlar tarafından bir üçüncü mihman t'ayîniyle kat'-ı baha (fiyat kesimi, belirlenmesi) olunacakdır.

Sekizinci Madde: Ebniyeli ve ebniyesiz yerlerde yeniden sokak açmak veyahûd mevcûd bulunan sokakların istikametine mübâderet olunmak lâzım geldikde idâre tarafından haritaları tersîm olunacakdır (hazırlanacaktır). Ve mezkûr yollarda alâkası olan eshâb-ı emlâka (mal sahipleri) başka başka ilân-ı keyfiyyet (durum bildirilerek) olunarak kendüleri haritaları bi'l-mütalâa (görüp inceleyerek) bir güne diyecekleri olduğu halde ilân tarihinden on beş güne değin beyân itmeleri lâzım gelecekdir. Zikr olunan haritalar ile ifadât-ı vakıa hey'et-i idarenin re'y ve efkârıyla (oyu ve görüşü) beraber Ticâret Nezâret-i Celîlesi cânibine takdîm olunarak zikr olunan haritalar devletçe kat'î sûrede kararlaşdırıldıkdan sonra yedinci maddenin ahkâmına tatbîkan (hükümlerine bağlı olarak) iştira olunacak yerlere ber-minvâl-i muharrer (yazılmış olduğu şekilde) fiy'at vaz' olunacakdır (fiyat konulacaktır); Mihmanlar tarafından t'ayîn olunan tazmînât bedelâtı ol yerlerin tasarrufuna başlanılmazdan evvelce eshâbına te'diyye ve ifâ kılınacakdır (ödenecektir).

Dokuzuncu Madde: Bir kimse yahûd bir şirket eser-i binâ olma¬yan arazî ve bostanlar üzerine ebniye inşâsıyla müceddeden (yeniden) mahalle teşkîl idecek oldukda evvel emirde (ilk iş olarak) bunun bir kıt'a haritasını tanzîm ile (düzenleyerek) Ticâret Nezâreti'ne takdîm idecekdir. Nezâret dahî icâb iden makam ve mevk'iler ile bi'l-muharebe (haberleşerek) bunun münâsib olub olmadığım ve mahâzîr ve menâfimi (zarar ve yararlarını) tahkîk ve menâf'i-i umûmîyyece icrası lâzım gelen şerâ'iti t'ayîn iderek (yapımının genel menfaate uygun olup olmadığını belirleyerek) harita-yı mezkûreyi bir kıt'a takrir ile (bir yazı ile) Bâb-ı Alî'ye takdîm eyleyecekdir (hükümete sunacakdır). Bu haritanın kabûlüyle mahallenin inşâsı irâde-i mahsûsa-i şâhâne sudûruna menûtdur (bu iznin kabulü padişahın onayına bağlıdır). Ve ale'l-umûm böyle ham arazî üzerine ebniye inşâ olunacak oldukda gerek arazî-i mîrîyye (devlet arazîsi) olsun ve gerek arazîmi vakfiyyeden (vakıf arazîsi) bulunsun yapılacak ebniye mülk olmak üzere yeddlerine (ellerine) mukataa-i zemîn olarak icâre takdir olunacakdır (üzerine bina vb şeyler yapılan devlet arazisinin, onda biri devlete vergi verilerek kullanılması sistemi).

Onuncu Madde: Bâlâda zikr olunan dokuz maddenin ahkâmı sokak üzerinde bulunan ebniye-i hayriyye ve mîrîyye ve sâ'ir her nev'i (çeşit) ebniye hakkında bilâ istisnâ mer'îü'l-icrâ olacakdır.

Onbirinci Madde: Sokak altında y'ani zîr-i zeminde ber-vech-i âtî otuz üçüncü maddede münderic olan sûretden mâ'adâ bir güne inşâât icrâ olunamayub bir yolun müceddeden açılması veyahûd tevsfi ve istikameti münâsebetiyle sokağa terk olunmuş olan yerde dahî sahibinin hakk-ı tasarrufu külliyyen sakıt olacağından (tasarruf hakkı kalmayacağından) bu makule (gibi) yerlerin altında sahibi mahzen vesâ'ire hafr idemez (kazı yapamaz) ve bu yerlerde bulunan taş ve tuğla ve divar gibi eşya ve enkaz lede'l-icâb (gerektiğinde) cânib-i hükümetden tenbih olunduğu vakit sahibi tarafından kaldırılacakdır.

Muhterik Mahallât

Onikinci Madde: Etrafı yol ile mahdûd adalar veyahûd mahal¬leler muhterik oldukda sokaklar mücerred tevsi* ve istikamet ve tathîr zımnında icâbı (çevresi yol ile çevrili ev ve sokaklar yandığında yeniden genişletilmesi, yönü ve aydınlık ve temizliği için) vechiyle tanzim ve tesviyye olunacakdır. Binaen-aleyh, mahall-ı mezkûrun bir harita-yı umûmiyyesi tersim olunub (hazırlanıp), şöyle ki, harita-yı

mezkûrede evvelâ, harîkden mukaddem mevcûd olan kadîm yollar (yangından önce var olan eski yollar) ve arsalar ile bunların mesâha-i salhiyyeleri (yüzölçümleri) ve saniyen, müceddeden açılacak sokaklar ile yeniden yer sahihlerine a'id olacak arsaların dahî mesaha-i sathiyyeleri resm ve işâret olunacakdır. İşbu haritanın tersîmiyle (hazırlanmasıyla) taksîm olunacak arsalar mümkün mertebe murabb'a (kare şeklinde, dört köşeli) veyahûd müstetîlü'l-şekl olarak satıhlarıyla sokak yüzleri kadîm arsaların sath ve yüzlerine kıyas ve nisbetle olacak ve herkese eski arsasının fevâ'îd ve muhâssenâtma göre bir tahsîs kılınacakdır. Ve bu haritanın sûret-i tensîb ve icrası yeni sokaklara dâ'ir olan sekizinci maddenin evvelki üç fıkrasına tatbîkan olacakdır. Bu misüllü mahallerin tesviyyesinde tevsî'-i tarîk içün (yolun genişletilmesi içün) terki lâzım gelen yerden zây'i olmuş veyahûd kazanılmış mahallerin kıymeti dâ'ire-i belediyye bulunan mahallerde beşinci madde ahkâmına tevfikan (bağlı olarak) tesvîyye olunacakdır ve henüz dâ'ire-i belediyye olmayan yerlerde muhterik mahaller içün vukû' bulacak zâyi'ât arsa sâhiblerine â'id olacakdır. Ve bu sûretde zây'i olan yer herkesin taht-ı tasarrufunda bulunan arsanın mikdâr-ı kadîmi nisbetiyle taksîm olunacakdır.

Onüçüncü Madde: Tesvîyyesi lâzım gelen muhterik bir adada hey'et-i hâliyyesiyle kalmış olan veyahûd bazı mahalleri muhterik olub otuz altıncı madde hükmünce t'amîri gayri-memnû' bulunan ebniye on ikinci maddenin hükmünden kalub fakat istikameti ka¬rarlaşmış sokaklara dâ'ir olan beşinci ve altıncı ve yedinci maddelerin ahkâmına tâb'i olacakdır.

Ondördüncü Madde: Yeni yollar açılmak veyahûd tevs'i ve istrkamet-i tarîk ka'idesi icrâ olunmak sebebiyle mukaddema (önceden) üzerinde hâne bulunan bir arsa hâne inşâsına elvirmeyecek sûretde küçük yahud biçimsiz kalur ise ittisâlinde (bitişiğinde) bulunan arsa sâhibleri kendü hânelerini müceddeden inşâya mübâşeretlerinde (başladıklarında) işbu küçük arsa sâhibine akçasıyla bir mikdâr yer virmeğe mecbûr olacak ve işbu arsa sâhibi bu sûrede yer almağa râzı olmaz ise ittisâlinde bulunan arsa sâhiblerine bu arsa-i nakısenin (eksik, küçük arsa) iştirâsı teklîf olunacakdır (kendisinin satın alması teklif edilecektir). Ve iki tarafdan dahî istinkâf (kabul etmeme) vukû'bulur ise yedinci maddenin hükmüne tatbîkan gerek ol arazî-i nakısenin ve gerek ittisâlinde bulunan arsaların fiyatı takdir olunarak kâffesi (tamamı) cânib-i hükümetden alınub badehu (sonradan) satılacakdır.

Ebniyenin Sokak Yüzünde Olan Çıkma ve Çıkındılan

Onbeşinci Madde: İşbu nizâmnâme ile t'ayîn olunacak çıkma¬lardan başka bundan böyle sokak yüzlerine çıkma yapılamaya- cakdır ve her bir katın çıkmalan ol katın hatt-ı istikametinden i'tibâren hesâb olunacakdır. Zemîn üzerindeki katın hatt-ı istika¬meti nizâmnâmenin birinci ve üçüncü maddelerinde beyân olu¬nan surete tevfikan t'ayîn kılınacakdır ve yukaruki katların hatt- ı istikameti eğer şehnişîn (bir odanın pencereli sokak çıkıntısı) ve- yahûd üzeri kapalu balkon olur ise zemîn katının hatt-ı istikame¬tine (zemin katı ile aynı çizgide, yönde) nisbette taşra (dışarı) çı- karılabilecekdir ve fakat işbu çıkmalar âtîü'z-zikr (yukarıda belir¬tildiği gibi) hudûd-ı hesâbiyyeyi tecavüz itmeyecekdir (hesaplanan sınırı aşmayacaktır).

Parmak-Arşun

18-1, meydan ve rıhtımlarda

12-1 , 12 arşun ve daha ziyade vâs'i (geniş) olan yollarda

6-1 , on arşun vüs'atinde (genişliğinde) olan yollarda

1, sekiz, arşun olan yollarda

18, altı arşun olan yollarda ve çıkmaz sokaklarda

Onalttncı Madde: Hudûdu madde-i ânifede (bir önceki maddede) gösterilen mikdârı tecavüz itmemek (aşmamak) şartıyla evlerin sokak yüzleri tarafına her ne resimde olur ise olsun şehnişînler ve açuk ve kapalu balkonlar inşâsı mücâz olacakdır ve bu şehnişînler ile balkonlar zemînden ekallî (en az) beş arşun irtifâında (yüksekliğinde) bulunacakdır ve bunlar eğrüler ve sâ'ir şeyler ile tutturu- labilüb fakat bunların divar üzerinde müstenid (dayalı) olduğu mahall ile zemîn arasında lâ-ekall (en az) üç arşun mesâfe bulun- durulacakdır ve her bir katm balkon ve şehnişînlerinin tûlı (genişliği) ol katın yüzünün tülünün üçde ikisini tecavüz itmeyecekdir. Yekdiğere muttasıl (bitişik) iki hânenin balkon ve şehnişînleri aralarında lâ-ekall dört arşun fasıla (aralık) bırağulmak lâzımdır ve bu bâbda bir münâzaa (anlaşmazlık) ve müşkîlât zuhûr ider ise zikr olunan haneler sahihlerinden her birisi kendü balkon veyahûd şehnişînlerini konşusunun hanesi hududundan lâ-ekall iki arşun uzakça yapdıracakdır.

Onyedincî Madde: Hutût-ı istikamet (yön, taraf hatları, sınırları) üzerinde olan çıkındılar âtîü'z-zikr (yukarıda belirtilen) hudûdu tecavüz idemeyecekdir.

Parmak-Arşun

1 kapu eşikleri.

2 müdevver (yuvarlak) sütun.

4 pencere pervazı ve panjur ve kanad.

6 yağmur suyu boruları ve sandıklan ve dükkân önlerine

vaz'olunan (konulan) cam çerçeve ve zemin katların ve dükkânların pencerelerine konulan timur parmaklıklar ve çenberler ve dükkân yüzüne asılan askılar.

1 zeminden lâ-ekall dört arşun irtifâ'ında bulunmak şartıyla dükkân kepenkleri ve oluklar dahil olduğu halde saçaklar.

2 dükkân mağazalar önlerinde bulunan tenteler ki, lâ-ekall zeminden dört arşun irtifâ'ında bulunmaları şartdır ve bunların divara müstenîn olan sırık veyahud kolları zeminden lâ- ekall üç arşun irtifâ'ında ve bu sınk ve kolların inhinaları (eğimleri) kırkbeş derece olacaktır.

2 1 zeminden lâ-ekall beş arşun irtifâ'ında olmak şartıyla asılan fenerler.

Onsekizinci Madde: Nerdiban (merdiven) ve basamak ve sed ve mahzen penceresi gibi yol üzerinde yer tutan ve çıkıntı peyda iden her nev'i inşâat külliyyen memnû'dur.

Ondokuzuncu Madde: Ber-minvâl-i sabık çıkma çıkındılar hakkında olan mevadd, nizâmiyyenin ahkâmı yalnız yol ve meydan üzerinde ve tarîk-i amme (kamuya ait yol) üzerinde olan rıhtımlar üzerinde bulunan binâların yüzlerine râc'i olub binânın diğer yüzlerini sahibi dilediği gibi yapdırabilecekdir.

İşbu ondokuzuncu maddeye bâ-hatt-t hümâyûn zeyl (ek) olunan fıkradır.

Önünde tarîk-i amme olmayan yayaların t'amîr ve inşâsında tarafeyninde (iki yanında) bulunan sahithâneler hizâsım tecavüz idemeyüb fakat binâmn vasatında bulunan oda en büyük caddeler hakkında olan hükme tatbîkan bir arşun on sekiz parmak ilerü çıkarılabilecekdir. Şu kadar ki, iki tarafında muttasıl komşuları râzı olub diğerlerine zararı ve mevk'ice bir mahzûru olmadığı Ebniye Meclisi'nden i'lâm ve Bâb-ı Alî'ce dahî tasdik olunduğu halde ile- rüye çıkılmak câ'iz olur.

îrtifâ'-ı Ebniye

Yirminci Madde: Gerek sokak üzerinde ve gerek girüde bulunsun bir binanın yüzünün her bir tarafının irtifâ'ı yüz tarafının zemîninden evsât tabana (orta taban)

kadar her nev'i kâgir (taş bina) içün yirmi ve ahşâb (ağaç bina) içün on dört arşun olacakdır. Damların tahtapûş (tahta örtü) ve mehtabyelerin (ay ışığında oturmak için hazırlanmış üstü açık kameriye) zemînden irtifâ'ı sâlifü'z-zikr (belirtildiği gibi) hudûdu altı arşımdan ziyâde tecavüz itmeyecekdir.

Yirmibirinci Madde: Yokuşlu arsa üzerinde bulunan binânın irtıfâ'ı en yüksek tarafıyla en alçak tarafının irtifâ'lanndan bir hadd-i vasat (ortalama) alınarak anın üzerine hesâb olunacakdır. Fakat her halde en yüksek tarafın irtifâ'ı kâgir içün yirmi altı ve ahşab içün yirmi arşunu tecavüz itmeyecekdir.

Yirmiikinci madde [yazılmamıştır]

Yirmiüçüncü Madde: Çıkındılara ve irtifâ'-i binaya dâ'ir olan mevadd-ı sâbıkanın (eski maddelerin) hâvî olduğu ahkâm ebniye-i umûmîyye yani ebniye-i hayriyye ve mîrîyye hakkında cârî olmayacakdır.

Harîk Hakkında Tedâbir

Yirmidördüncü Madde: Bacalann kâffesi harîkden (yangın) sâlim olacak ve suhûlet ile t'amîr ve tethîr olunacak (temizlenecek) sûretde inşâ olunacakdır ve ocaklar taş kemer veyahûd yanmaz şeyler üzerinde olacakdır. Ve bacalar aşağıdan yukaruya kadar tuğla veyahûd taş ve halis (iyi) harçla yapılacakdır. Ve bacalar damdan lâ-ekall iki arşun yüksek olacak ve fakat ahşab bölmelere mutta-sı olan ve bir ahşab binaya lâ-ekall iki arşun karîb (yakın) bulunan bacalar işbu ahşablardan iki arşun yüksek yapılacakdır. Künk ile baca inşâsına asla ruhsat (izin) verilmeyecekdir.

Bacanın haricî yüzünden i'tibâren altı parmak mesafe b'adi olmadıkça etrâfına ağaç ve tahta vesâ'ir ahşab şeyler vaz'ı câ'iz olmayacakdır. Soba ile kahve ocağının ateş yanan yerlerinin lâ-ekall sekiz parmağa kadar önleri kabil-i ihtirâk olmayan (yanması mümkün olmayan) mevâdd (maddeler) ile döşenmelidir. Soba boruları ile sâ'ir duman geçen m'adenî borular her tarafdan altı parmak mesâfesine kadar ahşabdan olan her nev'i şeylerden uzak olacakdır ve misüllü ahşab içinden geçürülecek boruların katrandan geçeceği sokabın kutru on iki parmak büyük olacak ve sokab-ı mezkûr sac tahta ile kapadılacakdır. Ahşab döşemeden geçecek m'adenî borular m'adenî boru veyahûd künk içinden gecürülecek ve bunlar ile asıl boruların arası iki parmak açık bırakılacakdır. Ahşab binâların yukaru katlarında yirlü matbah (mutfak) inşâsı câ'iz olmayacakdır.

Yirmibeşinci Madde: Hanlar büsbütün kâgir olarak inşâ olunub odaların içinde icâb iden döşeme ve dolab misüllü şeylerden başka hiçbir şey içün ahşab kullanılmayacakdır. Oda haricine ve hanın meydanına ahşabdan ebniye yapılmayacakdır. Fakat oda mutasarrıflarının ekseriyyet-i arasıyla meydanın ortasına bir kâgir dükkân inşâsı câ'iz olabilür ise de bu sûretde cevânîb-i erbaadan (dört bir yanından) han divarınm iç tarafıyla dükkân arasında lâ-ekall sekiz arşun arzında fazla kalmak lâzım gelecekdir.

Yirmialtıncı Madde: Fırunlar, hamamlar ve fabrikalar ve derûnunda (içinde) giceleri iş işlenilen ve ateş ist'imâli lâzım gelen bi'l cümle dükkânların divarları kâgir ve kapularıyla kanad veya kepenkleri sac kaplu olacakdır. Dökmeci ve timurcu fabrikaları ve dükkânları büsbütün kâgir ve kapusuyla kepengi timur olacakdır ve ale'l-umûm dükkânların tamları (çatıları) ya m'adenî bir şey ile kaplanmak veyahûd hare ile kiremit bastırılmak lâzımdır.

Yirmiyedinci Madde: Kâğıd ve bez parçaları ve ale'l-umûm kolaylıkla muhterik olan kâffe-i emtia ve eşya vaz'olunacak mağazalar büsbütün kâgir ve kapularıyla kepenkleri timur olacakdır ve bundan başka eğer konulacak eşya zeytun yağı ve katran envâ'ı müskirât (içki) misüllü eşya-yı may'î ise mağazaların zemîni sokağın sathından lâ-ekall bir arşun alçak olacakdır.

Gerek ticâret içün ve gerek hamam ve fırunlarda kullanılmak üzere içine odun ve odun kömürü ve kereste vaz' olunan anbarlar kâgir divar ile muhâtt (çevrili) ve üstü muskaf olacakdır ve bu misüllü anbarlar hâneler civârına yapılacak olduğu halde taraf-ı hükümetden ruhsat-ı mahsûsa istihsâli lâzım gelecekdir.

Yirmisekizinci Madde: Ebniyenin üstüne tahta pûş ve mehtâbiye (ay ışığında oturmak için hazırlanmış üstü açık kameriye) yapdırılması câ'iz ise de harîkden muhafaza olunmak içün bu misüllü şeyler taş ve tuğla ve sac ve hâlis hare gibi ateşe dayanur şeyler ile döşendirilecekdir. Evlerin damları tahta vesâ'ir kabil-i iltihab (alev alabilir) olan şeylerle örtülmeyecekdir.

Yirmidokuzuncu Madde: Hatt-ı istikametleri kat'iyyen kararlaşmış olan sokaklarda devlet kendüsü lüzûm gördüğü veyahûd devâ'ir-i belediye meclisleri tarafından esbâb beyânıyla taleb vukû'bulduğu halde ahşab ebniye inşâsını men'idebilecek veyahûd bu misüllü ahşab ebniye inşâsına bazı şerâ'it ile irâ'c-i ruhsat eyleyecekdir (ruhsat verecekdir).

Mevâdd-ı şenî

Otuzuncu Madde: Tarîk üzerinde bulunan saçaklara teneke veya diğer bir m'adenden oluklar vaz' olunarak suları zemîne kadar borular ile indirilecekdir.

Otuzbirinci Madde: Ebniye inşâsı içün lâzım gelecek kereste ve hare ve sâ'ir eşyânm yol üzerine vaz' olunmasına mecbûriyyet hâ¬sıl oluduğu halde bu eşyânm muvakkaten duracağı mahallin vüs'ati (yerin genişliği) cânib-i hükümetden t'ayîn olunacakdır. Lâkin mürûr ve ubûra (geliş geçişe) mân'i olmamak üzere her halde sokağa lâ-ekall beş arşun mahall-i hâli (boş yer) bırakılması lâzımdır.

Otuzikinci Madde: Binâ derûnunda boş havli ve bağçe ve diğer açıklık bulunduğu ve sokakda dahî henüz ana lâğımı olmadığı halde yolların ainnda lağım kapusu hafrine (kazılmasına) müsâade olunacak ise de etrafı kâgir ve üstüne taş kemer yapdınlacakdır. Böyle sokaklarda umûmî lağım yolu açıldığında mevcûd olan lağım kapuları kapatdırılacak ve bunların kapatdırma masarifi sahibleri tarafından tesviye itdirilecekdir.

Otuzüçüncü Madde: Sokaklardan geçecek su ve gaz boruları ve su yollan ve lağım misüllü şeylerin inşâ veya t'amîrleri hükümetin nezâretiyle yapdınlarak masârifât-ı vakıası sâhibleri tarafından tesviyye olunacakdır.

Otuzdördüncü Madde: Ziyâdesiyle müşrîf-i harâb olmuş olan (yıkılmaya yüz tutmuş olan) veyahûd fena inşâ olunmasından dolayı yıkılması meczûm hükmünde bulunan divar ve binaların ahâlîyi tehlikeden vikaye (korumak) içün ebniye idâresi veyahûd belediye tarafından hedm olunmasına (yıkılmasına) tenbiye olunacakdır. Bu makule binâlann hedm itdirilmesi sahibi tarafına on beş gün zarfın¬da iki def'a tenbiye itdirilüb müddet-i mezkûre zarfında (bu süre içerisinde) sâhib-i binâ hedm itdirmez ise cânib-i hükümetden hedm itdirilerek masarif-i vâkıası sâhi binden ahz olunacakdır.

Sokakların Levha ve Numerolari

Otuzbeşinci Madde: Sokak ve meydanların isim ve şöhretlerini mübeyyen köşe başlarıyla münâsib yerlere vaz' olunacak levhaların ve sokak üzerinde olan hânelerin numerolannm ve sokaklann tevsi' ve istikamet levhalannın vaz'ı (konulması) ve tecdîd (yenilenmesi) ve t'amîri içün lazım gelen masarif sâhibleri tarafından te'diyye kılınacakdır (ödenecekdir). Bozulmuş ve fenâlaşmış olan numero levhaları heman tecdîd itdirilerek (yenileştirilerek) kezalik (yine) masarifi

sâhibleri tarafından ahz olunacakdır. Ve yeni binalara numero vaz' olunmak üzere senede iki defa yoklama usûlü icra kılınacakdır. Tevsi' ve istikamet levhalarına gelince bunlar ebniyenin tecdidinde (yenilendiğinde) veyahûd girü çekilme mecbûriyyeti olmayan haneler eshâbı tarafından esbâb beyânıyla istid'â vuku unda vaz' olunacakdır.

Tamîrât-ı Memnûa

Otuzaltıncı Madde: Atıü'z-zikr (yukarıda belirtilen) inşâat ve t'amîrâtm icrası memnû' (yasak) olduğundan bunlar içün aslâ ruhsat virilmeyecekdir.

Evvelen Bi'l-cümle Sokaklarda ve Bi'l-cümle Ebniye Hakkında

İrtifâ'ı (yüksekliği) yerden beş arşûn ekall (az) olan şehnişînle- rin m'adenî ve ahşab taban ve direk ve taş ile t'amîri.

İrtifâ'ı yerden dört arşun ekall olan dükkânların saçak ve ke- penklerinin t'amîri.

Saniyen Bi'l-cümle Sokaklarda İken Yalnız Girü Çekilmeğe Mecbûr Olan Ebniye Hakkında

Her kangı (hangi) katın olur ise olsun kafes sûretiyle t'amîri.

Zemîn üzerinde bulunan ebniyenin veyahûd üzerinde katlar olan divarlarm sokak yüzlerinin m'adenî ve ahşab direk ve tabanlar ve tuğla ve bulunmuş taşlar ve alçı emsâli şeyler ile t'amîri.

Muhafaza diyarlarının hatkıl (duvarı kuvvetlendirmek için ara¬ya konulan kereste veya tuğla tabaka) ve tuğla ve her nev'İ taşlar ve alçı ve emsâli şeyler ile t'amîri.

Sâlisen Hatt İstikametleri Kararlaşdınlmış Olan Sokaklarda ve Bilâ-istisnâ Bi'l-cümle İnşâat Hakkında

Yol üzerinde yer tutan çıkındı peyda iden nerdiban ve basamak ve mahzem ve pencerelerinin t'amîri.

Râbian Hatt İstikametleri Kararlaşdınlmış Olan Sokaklarda ve Fakat Girü Çekilmeğe Mecbûr Olan Ebniye Hakkında

Her kangı katın yüz tarafının bir parçası olur ise olsun eğer iş¬bu parça şehnişînlerin hatt istikametleri içün t'emîn olunmuş olan hudûdun haricinde ise m'adenî ve ahşab taban ve direk ve tuğla ve bulunmuş taş ve alçı ve emsâli şeyler ile t'amîri.

Hâmisan Ahşâb Ebniye İnşâsı Memnû* Olan Sokaklarda Bu¬lunan Bi'l-cümle Ahşâb Ebniye Hakkında

Bir binânın her kangı tarafının olur ise olsun kaplamasının kül- liyyen tecdîdi (bütünüyle yenilenmesi)."

Ebniyenin Yüz Tarafının Nizâma Tevfîkini İcâb İtdiren Ameliyat

Otuzyedinci Madde: İnşâât ve t'amîrât sırasında eshâb-ı emlâki ve kalfaları tevsî' veya istikamet-i tarîk içün üçüncü ve beşinci maddelere tevfîk (uygun) harekete mecbûr iden ameliyât bunlardır.

Evvelen

Bilâ-istisnâ bi'l-cümle meydan ve büyük ve küçük sokaklar ve tarîk-i amme kabilinden olan Boğaziçi rıhtımları üzerine yüzleri olan hâne ve divar ve ebniye-i sâ'irenin zemin katının yahûd diğer bir katının veya bir şehnişînin inşâ ve tecdidi veya kafes sûretiyle t'amîri ve her katın mebnâ-yı aleyhi olan (temeli, dayanağı olan) bir divarın ve âlt katın ağaç veya timur direkle ve tuğla ve yontma taşlar ve alçı ve emsâli şeyler t'amîri ve muhâfaza diyarlarının hatıl ve tuğla ve her nev'i taş ve alçı ve emsâli şeyler ile t'amîri.

Saniyen

İstikameti kat'iyyen mukarrer (kesin olarak kararlaştırılmış) olan sokakda bulunan ebniyenin her kangı katının olur ise olsun bir parçasının m'adenî veya ahşab direkler ve tabanlar ve tuğla ve yontma taşlar ve alçı ve emsâli şeyler ile t'amîri.

Otuzsekizinci Madde: Bir divarın yahûd alt katın istikamet usulünce tecdîdi üst katların dahî tecdîdini istilzâm ider. Şol şart ile ki, bu katlar sokağın zemîninden ekallî beş arşun irtifâ'ında olmaya veyahûd otuzaltıncı madde ile men' olunan t'amîratı icâb itdirecek ola.

Otuzdokuzuncu Madde: Girü çekilmeye mecbûr olan bir kâgir dükkân veyahûd bir divar özerine bir kat ilâvesi ve bir hânenin üst katiannm yeniden inşâsı câ'iz olacakdır. Şol şartla ki, aşağı katın yüzü girü çekilmiş y'ani nizâmen mukarrer olan hatt üzerine yapılmış gibi farz olunarak yukaruki katlar ana göre inşâ ve tecdîd oluna ve bundan başka işbu â'mâlât-ı inşâiyye (yapım işleri) ve tecdîdiyye divarlar veyahûd aşağı katlar içün otuz altıncı madde ile memnû' (yasak) olan t'amîrâtı istilzam itmiye.

Ebniyenin Yüz Tarafının Nizâma Tevftkine Mecbûriyyet Virmeyen Ameliyyât

Kırkıncı Madde: Otuzaltıncı madde ile memnû' olmayan ve otuzyedinci maddede dâhil bulunmayan ameliyyât üçüncü veyahûd beşinci maddeye tevfîk harekete mecbûr olmaksızın icrâ olunabilür."

Ruhsat Tezkeresi

Kırkbirinci Madde: Gerek eshâb-ı emlâk ve gerek kalfalardan hiç bir kimesne nizâmen muaayyen olan rüsûmât (vergiler) ve masarifâtı edâ ve ifâ itmedikçe hiç bir güne inşâât ve t'amîrât işlerine mübâşenet idemeyeceklerdir (başlayamayacaklardır). Ve işbu rüsûmât içün kendülere virülecek makbûz senedâtı ruhsat tezâkiri makamında tutularak bu veçhile sened aldıkdan sonra kırkikinci maddede zikr olunacak ahvâlden mâ'adâ her güne ameliyatı diğer muamelât icrâsına mecbûr itmeksizin icrâ idebileceklerdir. Fakat işbu nizâmnâmenin fence olan ahkâmına tevfîk (uygun) harekete mecbûr olacaklardır.

Ebniyenin Sokak Yüzü Sathı İçün Tezkere

Kırkikinci Madde: Otuzsekizinci maddede beyân olunan ameliyatı icrâ idecek kalfalar ve ebniyenin kalfası olmadığı halde eshâbı eğer yapacakları şeyler meydanlarda ve rıhtımlar üzerinde veyahûd levha-i tevsî'iyyesi olmayan sokaklarda ise kırkbirinci maddede beyân olunduğu veçhile lâzım gelen ruhsat tezkeresinde mâ'adâ mücerred ebniyelerinin yüzlerinin sathını gösterilecek sûrete tevfikan inşâ eylemeleriçün bir kıt'a satıh tezkeresi dahî alacaklardır ve eğer bu yapılacak şeyler levha-i tevsî'iyyesi vaz' olunmuş olan sokaklarda bulunur ise kalfaların ve anlann olmadığı halde eshâb-ı ebniyenin ol halde satıh tezkeresi almaları iktizâ itmeyüb (gerekmeyip) üçüncü madde ile t'ayîn olunan nizâm ve ka'ideyi kendü me'ûliyyet-i zâtiyyeleri tahtında (altında) olarak icrâ ile ebniyelerinin sathını kendüleri tersîm edeceklerdir ve her nokta ki, işbu üçüncü maddenin icrası hakkında iştibâh (şüphe) veyahûd hem-civârlanyla münazaa vuku' bulur ise o halde satıh tezkeresi talebine mecbûr olacaklardır.

Mugayyir-i Nizâm Olarak Vukû'a Gelen Hareketler

Kırküçüncü Madde: İşbu nizâmnâmenin inşâ ve t'amîrce olan şerâ'itine muhâlif olarak kalfalar veyahûd kalfası olmayan ebniyenin eshâbı taraflarından bir güne hareket vukû' bulduğu halde kendülerinden beş aded beyaz beşlik Mecîdiye cezâ-yı nakdî alındıkdan sonra inşâ eylemiş olduğu mahalli işbu nizâmnâmeye tatbîkan

t’adîl ve tesvîyyeye mecbûr olacakdır. Ve bu t'adîl ve tesvîyye içün bir mâh (ay) müddet virülüb müddet-i mezkûr zarfında nizâma tevfîk hareket itmedikleri halde tekrar on beşlik dahî cezâ-yı nakdî daha alındıkdan sonra nizâma tatbîkan hareket eylemeleriçün haklarında muamele-i cebriyye icrâ olunacakdır.

Kırkdördüncü Madde: Binâsına hod be hod tevsî’ veya istikamet levhası vaz’ iden kimseden beş Mecîdiye altunu cezâ-yı nakdî ahz olunacakdır.

Kırkbeşinci Madde: İşbu nizâmnâmenin neşr ve ilânından sonra buna mugayyir (aykırı) olarak vukû’a gelecek hareketler vukû’uyla zahire ihracı beyninde mürûr iden zaman her ne kadar olur ise olsun ebniye müfettişleri ve mühendisler ve ebniye ve turuk-ı amme me’mûrları taraflarından cânib-i hükümete ihbâr olunacakdır.

Kırkaltıncı Madde: Hilâf-ı nizâm olarak vuku' bulan hareketlerdir. Dersaadet’de (İstanbul'da) ise Ebniye Meclisi bir divân-ı muhakeme şekline girerek orada ve dâ’ire-i belediye olan yerlerde veya sâ'ir şehir ve kasabâtda dâ’ire-i belediyenin veyahûd mahallî meclisinin üç nefer a'zâsından mürekkeb bir divânda rü’yet ve hükm olunacak ve bu a’zâ Dersaadet'de Ticâret Nezâret-i çelilesi cânibinden (tarafından) ve taşralarda vülât (valiler) ve mutasarrıfîn (mutasarrıflar) ve ka’immakamlar tarafından t’ayîn kılınacakdır. Ve böyle hilâf-ı nizâm hareketle müttehem olanlar (suçlananlar) kangı gün muhâkeme olunacakları kendülere evvelce haber virilecekdir. Ve bu divânların hükm ve kararı kat'î olub heman icrâ itdirilecek ve bunun içün bir güne hare alınmayacakdır.

Nasb Olunacak Mihmanlara Dâ’ir

Kırkyedinci Madde: İşbu nizâmnâmede zikr olunan bazı maddelerin keşf ve tahmîni içün tarafeynden (iki tarafdan) nasb olunacak mihmanlann misâfiri hükümet ile eshâb-ı emlâk taraflarından nısfiyyet üzere (yarı yarıya) tesviyye olunacak ve kendüsüne a’id olan akçadan dolayı bir mihman ile hükümet veya sâhib-i mülk beyninde (arasında) ihtilâf vuku’a geldiği halde maslahat kırkaltıncı maddede zikr olunan divânlar m’arifetiyle fasl ve rü’yet olunacakdır.

Hatime

Kırksekizinci Madde: İşbu nizâmnâme İstanbul ve Bîlâd-ı Selâse’de ve şehirlerde ve büyücek kasabalarda mer’îü’l-icrâ (yürürlükte) olacakdır. Dâ’ire-i Belediyye yahûd livâ meclisleri esbâb (neden) beyânıyla istid’â vukû’unda b’azı bilâd içün işbu nizâmnâmeye diğer mevâdd ilâvesi ve b’azı t’adîlât icrası câ’iz olacakdır.

Fakat işbu ilâve veya t'adîl olunacak mevâdd devletçe kabul ve tasdîk olunmadıkça mer'îü'l-icrâ olmayacakdır.

Kırkdokuzuncu. Madde: İşbu nizâmnâmenin ilânı tarihinden i'tibâren eski Ebniye Nizâmnâmesi mülgâdır.

20 Ekim 1863 (Seyitdanlıoğlu, 2010, s.137-153)

J
EK: 1866 LSLÂHÂT-L TURUK KOMİSYONU VAZÂFİNİN MÜBEYYİN TÂLİMATNÂME

Birinci madde: Bu komisyonun me'mûriyyeti Hocapaşa'dan Divanyolu'yla Kumkapı'ya ve Bayezid'e kadar muhterik olan ve tesviyesi lazım gelen mahaller ile Bâb-ı Vâlâ-yı Seraskerî civarında olan inşââta ve onların teferruâtına münhasırdır.

İkinci madde: Mukaddemce ebniye memurları marifetiyle tanzim olunup Meclis-i Vâlâ heyet-i umûmiyyesi tarafından dahi tensib ve tasdik olunan ve mucebince tesviye-i icâbâtına irade-i seniyye-i hazret-i padişahî müteallik ve şeref-sudur buyurulan üç kıta harita tesviye-i turuk ve meâbir hakkında ve arsaların taksimi hususunda esas-ı icrâât ittihaz olunacaktır. Fakat îcâb-ı hal ve mevkie göre ve fenn-i hendesece tahakkuk lüzûmunda bazı tadîlâta komisyonun me'zûniyeti olacaktır.

Üçüncü madde: Zikrolunan haritalar mucebince Divanyolu yirmi beş zirâ' arzında olup Bâb-ı Âli'den Sirkeci İskelesi'ne kadar küşad olunacak Aziziye Caddesi'yle Bâb-ı Âli'den Divanyolu'na kadar açılan Mahmudiye Caddesi ve oradan Kadırga Limanı sahiline ve Osmaniye Cami-i Şerifi kapısından Ticarethâne civarına kadar açılacak caddeler yirmişer arşın arzında olacaktır ve Sirkeci İskelesi'nden Kadırga Limanı'na kadar mümted olacak büyük tarîkın iki başlarına müsâdif olan surun yirmişer zirâ' arzında hedm ve küşadıyla demir kapılar ve yanlarına parmaklık yaptırılması ve büyük tarîkların evvel be-evvel tesviye ve küşadıyla bir taraftan dahi sekiz ve on iki ve on beş zirâ' arzında açılacak sokakların tesviyeleri hasıl oldukça hemen bitmiş mahallerdeki arsaların ashâbına irâe ve tahsisi maddesi pey-â-pey icrâ kılınacaktır ve bu icrâât komisyon maiyyetinde bulunacak Erkân-ı Harbiyye zâbitânıyla ebniye ve harîk memur ve mühendislerinden tertib ve terkib olunacak bir heyet-i müfreze vasıtasıyla olacaktır.

Dördüncü madde: Arsaların tefrikiyle ashâbına irâe ve tahsisi madde-i mühimmesinin icrasına başlandıktan sonra herkes hâne ve sâir ebniyesini bu kere neşr ve ilân olunan resmlere tatbikan kârgir olarak inşa etmeleri içün meccânen me'zûniyet tezkireleri verilecektir.

Beşinci madde: Memurları marifetiyle arsaların ashâbına hîn-i taksim ve irâesinde az çok vukûu melhuz olan ihtilâfât ve münâzaâtın hal ve faslıyla bu maddede her şeyden ziyade icrâ-yı hak ve adle kemâliyle itina ve dikkat edecek velhasıl ashâb-ı

emlâkin zâmin-i hukuku olan her nevi tedbirin istikmal-i fi'liyyâtını kendisine esas vazife bilecektir.

Altıncı madde: Müceddeden küşad olunacak veyahud tevsî' kılınacak turuk ve meâbirin tesviyesi masârıfıyla lazım gelen kaldırım ve lağımların inşası ve bazan muhterik olmayarak sokakta kalıp da ber-muceb-i harita kaldırılması îcâb eden kârgir dükkân ve mağazalardan harab olmayanlarının kıymet-i haliyyesi itibariyle mübâyaası veyahud sokak kenarında kalıp da bir mikdar mahallinin hedmi lazım gelir ise ashâbına münasib mikdar bedel verilmesi ve hânesini inşa etdirecek olanlar içinde hakikaten erbâb-ı ihtiyacdan bulunanların eski arsaları tarîka katılmış veyahud kendisine hasbe'l-kâide diğer bir arsa gösterilmiş olup da eski arsasında bulunan kuyu ve matbah kemeri gibi şeyler şayed gösterilen yeni arsada bulunmadığı ve kadîmleri kâbil-i istimal ve tamir olduğu halde bedelât-ı muhammenesinin ol vakit yani hîn-i inşada ashâbına i'tâsı ve mahzen ve sarnıç olduğu takdirde öyle arsalar sahibleri uhdelerinde ibkâ olunacak ise de imkânı bulunamadığı halde bunların dahi îcâbına göre diğer arsa ashâbı beyninde tesviye ve ırzâ sûretiyle bitirilmesi ve sâir komisyonca zuhur edecek masârıf-ı zaruriyyenin tesviyesi hususlarına komisyon me'zûn bulunacaktır.

Yedinci madde: Sarfolunacak mebâliğin sûret-i i'tâsı ve husûsiyle imâlâta aid kısmı heyet-i komisyonun ittihad veyahud ekseriyet-i ârâsıyla icra olunacağı misillü her bir maddenin karar-ı müzakerâtında dahi bu kaideye riâyet kılınacaktır.

Sekizinci madde: Heyet-i komisyon bir maddeyi müzakere ile karar vermedikçe diğer madde mevki-i bahs ve müzakereye konulmayacaktır.

Dokuzuncu madde: Komisyonun bir başkâtibi ve lüzûmu kadar ketebesi olup ba'de'l-müzakere karar bulan maddeler ittihaz olunan bir kıta zabıt defterine ve teâtî olunacak bilcümle evrâkın fezlekeleri bir kıta müzekkire defterine kaydolunacak ve doğrudan doğruya icrası kararlaştırılan mevâd kable'z-zabt mevki-i icraya konulmayacaktır.

Onuncu madde: Komisyon riyaseti her bir taraf ile muhabere ve mükâtebeye memur olup fakat Bâb-ı Âli'den istîzan olunacak mühim şeyler içün komisyonca mazbata tanzim kılınacak ve bilcümle muharrerât içün kuyûd defterleri tutulacaktır.

Onbirinci madde: Bi'l-müzakere karar verilüp zabıt defterine kaydettirilen maddelerin zîrine işbu nizamnâmeden biri ile a'zâ-yı mevcude ferden ve ferden

vaz’-ı imza edecektir ve reylerinde ihtilâf vukûunda sebeb-i muhalefet a’zâ-yı muhalife tarafından kendi kalemleriyle zabıt defterlerine işaret olunacaktır.

Onikinci madde: Komisyon teblîğât-ı şifahiyye üzerine cereyan-ı muâmelâta muvafakat etmeyecektir. Binâenaleyn gerek umûr-ı teftişiyyede istihdam edeceği Erkân-ı Harbiyye zâbitânının ve sair muhakkik ve memurların ve gerek ebniye memur ve mühendislerinin ifâdâtını tahriran kabul edecektir.

Onüçüncü Madde: Komisyon sandığı heyetin nezaret-i umûmiyyesi tahtında ve Maliye Hazine-i Celilesi tarafından tayin olunan bir hesab kâtibiyle bir sandık emini idare-i mahsusalarında bulunacak ve komisyon riyaset-i behiyyesi canibinden memhur sened verilmedikçe ve hesab kâtibi tarafından defter-i mahsusuna kayd ve senede işaret kılınmadıkça sandıktan kimseye akça verilmeyecektir ve sandık emini dahi nezdinde bulunacak îrâd ve masraf defterlerine daima me'hûzât ve sarfiyât-ı vâkıayı kayd ile komisyonun her ictimâında mal-ı mevcudu cins ve mikdarını mübeyyin canib-i riyasete bir kıta ilmühaber pusulası takdim edecektir.

Ondördüncü madde: Sandık memuru beher ay başında me'hûzât ve sarfiyât-ı vâkıa ve nükûd-ı mevcudenin cins ve mikdarını hâvi bir kıta icmâlini hesab kâtibi tarafına i'tâ ve o dahi nezdinde olan kuyûd ile ba'de't-tatbik bir hulâsa kaydettikten sonra komisyon riyaset-i behiyyesine arzedecektir. Ve nihayet maslahatta muhasebe-i umûmiyyesi canib-i Bâb-ı Âli'ye i'tâ ve takdim kılınacaktır.

Onbeşinci madde: Arsaların taksim ve irâesi maddesi bittikten sonra şayed ileride arsalar ashâbı beyninde bir gûnâ münâzaa zuhurunda mürâcaat olunmak üzre zikrolunan haritaların münasib mahallerine komisyon a'zâsı taraflarından mühür ve imza vaz'ıyla hıfzolunacaktır.

Hâtime

Bâlâda muharrer mevâddın hâricinde birşey zuhûr etmediği halde cânib-i Bâb-ı Âlî'den istizân olunarak iktizâsı icrâ kılınacak ve icab eder ise işbu lâyiha zeyledilecektir.

Islâhât-ı Turuk Komisyonu'nun tarz-ı mesâisiyle derece-i muvaffakiyyâtını yine kendi lisanlarından işitmek için dest-res olduğum iki mazbata ile bir tebliğ-i resmî sûreti âtiye aynen dercedilmiştir.

Takvim-i Vekâyi', 18 Haziran ve 17 Safer 1283 / 1866 (Ergin 1995, s. 944-946)

K
EK: 1867 DÂ'İRE-İ BELEDİYE MECLİSLERİNİN TERTİBİ HAKKINDA T'ALİMÂT

Vilyet Dahilinde Olan Şehir ve Kasabalarda Teşkîl Olunacak Dâ'ire-i Belediye Meclislerinin Sûret-i Tertîbi ve Me'mûrlarının Vezâ'ifi Hakkında T'alîmâtdır

Birinci Bend: Meclis-i mezkûr bir re'is ve bir muavin ile altı nefer a'zâdan mürekkeb olacak ve bir mühendis ile memleket tabibi a'zâ-yı müşâveresinden ve sunûf-ı muhtelifeye dahil olarak lüzûmu mikdâr teftîş me'mûrlarıyla asâkir-i zabtiyyeden piyade ve bir kol takımı ma'iyyeti me'mûrlarından bulunacak ve kefilli bir muvazzaf kâtib ile bir sandık emîni istihdâm kılınacakdır.

İkinci Bend: Riyâsete şimdilik me'mûrin-i mevcûdeden münâsibi intihâb ve t'ayîn olunub altı neler a'zâsının her biri memleketin erbâb-ı kadr ve haysıyyetinden olarak emlâk ve arazî sahibi bulunmak ve ikişer sene müddet meccanen (ücretsiz) hidmet idüb hitâm-ı müddetlerinde yine intihâbları câ'iz olmak ve ilerüde beher sene nısfı (yarısı) tebdîl olunmak (değiştirilmek) lâzım geleceğinden bunlar vilâyetin mecâlis-i sâ'iresi hakkında mevzû' olan usûl-i intihâbiyyeye tevfîkan kasaba ihtiyar meclisleri taraflarından intihâb ve hükümetce tefrîk ve tasdîk olundukdan sonra t'ayîn olunacaklardır ve kâtib ile sandık emîni yekdiğerinin hidmetini ifâya muktedîr olmak şartıyla intihâb kılınacakdır.

Üçüncü Bend: Re'is muavini meclis m'aiyyetinde bulunacak ve teftiş me'mûrlarının birinci sınıfından olub mühendis nâfıa komisyonunun ve neferât-ı zabtiye alaybeyinin intihâbıyla tahsîs kılınacakdır.

Dördüncü Bend: İşbu meclisin bir mahall-i mahsûsu olub haftada iki kere ictimâ' ile vezâ'if-i asliyyesine müteallik olan mesâlihi müzâkere ve icrâ edecek ve aralıkda lüzûm görünür ise fevkal'âde olarak yine ictimâ' edecekdir ve muavin ve teftiş me'mûrlarıyla kâtib ve sandık emîni ve zabtiye neferâtı her gün aled-devam meclis dâ'iresinde bulunub geceleri ve t'atil günleri nöbetle hazır bulunacaklardır ve kontrato me'mûru dahî b'adezîn bu dâ'irede ve bu meclis ma'iyetinde ifâ-yı me'mûriyyet edecekdir.

Dâ'ire-i Belediyyeye Â'id Vâridât

Beşinci Bend: İdâre-i belediye meclisinin devamıyla refte refte (azar azar) vâridât-ı kâfiye istihsâli yine meclis-i mezkûrun gayret ve ikdâmına mevkuf (bağlı) ise de idâre-i mezkûre içün sermâye-i vâridât olmak üzere b'azı hâsılât tahsîsi lâzım olmağın Ebniye Nizâmnâmesi'nde münderic ve musarrah olduğu vechile Dersaadet ebniyesinden alınan harcın beşde biri olmak üzere inşâât ve t'amîrâtdan rüsûmât (vergiler) alınması ve tahrîr-i emlâki icrâ olunan kasabaların tekâlif-i cedîdesi meyânında ifrâz edilen tanzîmât-ı belediye tertîbâtının dahî sermâye-i sandığa ilâve edilmesi mukarrer olmağla şimdilik muhassesât-ı mezkûre (adı geçen tahsisat) sermâye ittihaz olunarak ve bunlardan başka sâ'ir vesâ'it ve vesâ'il-i meşrua (yasal araç ve vesileler) ile irâdın tezyîdine (gelirin artırılmasına) gayret edilerek az ve çok irâd bulundukda makâm-ı vilâyetden bi'l-istizan icâbı icrâ olunacakdır ve yevmiye ne mikdar vâridât ve hâsılât olur ise vâridât içün tahsîs olunan defterine tarih ve esâmîsiyle yazılub ve beher mâh (her ay) meclisce sandığın hesabı görülüb zîrde (aşağıda) beyân olunacağı vechile bir icmâli yapılarak meclis tarafından temhîr kılınacakdır (mühürlenecektir).

Dâ'ire-i Belediye Meclisinin Masârifâtı Beyânındadır

Altıncı Bend: Meclis-i mezkûrun re'is ve a'zâsı muvazzaf olmayub meccânen (ücretsiz) hidmet edecekleri gibi muavin ve mühendis ve memleket tabibi ve teftiş me'mûrları ve asâkir-i zabtiyeye (zaptiye askerlerine) dahî taraf-ı devletden muvazzaf bulunduklarından meclis-i beledî nihâyet mâhiyyesi (aylığı) beş yüz guruşu geçmemek üzere bir kâtib ve yine ol mikdar maaş ile bir sandık emîni ve yüz elli guruş maaş ile bir dâ'ire hidmetçisi istihdâmına ve bunlardan başka mefrûşât ve hateb (odun) ve kömür ve kandil ve kırtasiye masrafı ve oda kirası gibi şeyler içün şehriye (aylık) nihâyet beş yüz guruşa kadar akça sarfına me'zûn olduğundan bu masrafların beher mâh defteri yapılub meclis tarafından temhîr ve tasdîk olunacakdır.

Meclis-i Mezkûrun Vezâ'ifi Beyanındadır

Yedinci Bend: İşbu meclisin işi ve vazifesi memleketçe tenzîfât ve tanzîmâta münhasır olub bunun hâricinde meselâ virgü ve bedelât askeriyye ve öşriyye ve rüsûmât ve sâ'ire gibi hazîne-i devlete ve hükümet-i mahalliyyeye â'id olan ve töhmet ve cinayet gibi hükümleri umûr-ı zabtiyyeye mahsûs bulunan işlere ve

kezalik mecâlis ve mahâkimde fasl ve r'üyeti lâzım gelen d'avalara müdâhale etmiyecekdir.

Sekizinci Bend: Meclis-i mezkûrun müfredât-ı vezâ'ifi hakkında başkaca yapılan t"alîmâtda t"adâd olunduğu vechile zokaklar ve lâğım ve kaldırımlar ve su yolları yapılmasına ve geceleri kandiller yanmasına ve Ebniye Nizâmnâmesi'nde münderic usûl ve ka'idenin tamâmî-i icrâsına ve erzakın tahkîk ve tecessüsüne (araştırılmasına) ve ist"imâl olunun kantar ve terazü ve dirhem ve kilo ve arşun misüllü ölçülere ve lokanta ve balolara ve miğdelere ve sıhhat-i umûmiyyeye muzırr (zararlı) olan şeylerin men' ve ıslahına ve harîk (yangın) tulumbalarının vâridât-ı sa'iresinin hüsn-i muhâfaza ve idâresine ve çarşu bekçileri ile gaz fenerlerine ve memleket hastahânesine ve erbâb-ı ihtikârın kanûn ve ka'ide hâricinde taaddiyâtına (zorbalığına) fırsat verilmemesine ve aceze ve fukaranın teshîl-i havâyicine (geçimlerinin kolaylaştırılmasına) ve'l-hâsıl memleketce bu yolda olan şeylere ve işlere nezâret edeceği gibi daha sâ'ir yapılacak ve icrâsı lâzım gelecek şeylerin şimdiden tamamiyle t'adâdı kabil olmayarak bir tarafdan yapılub meydana geldikce hâl ve mevk'i ve maslahatın lüzûm ve icâbı dahî kendüsünü göstereceğinden meclis-i mezkûr t'alîmâtında muayyen ve musarrah (belirli ve açıklanmış) olan vezâ'if dâ'iresinde icrâsına me'mûr olduğu husûsâtı nizâm ve usûl ve ka'ideye tatbikan derhal icrâ ve lüzûm gördüğü maddeleri makâm-ı hükümetden mazbata ile istizân edecekdir.

Dokuzuncu Bend: Meclis-i Beledî bir senede vâridât-ı mevcûdesinden ziyâde masarifa me'zûn olmadığından mümkün olduğu mertebe vâridâtından noksan masarıf idüb fazla-i vâridâtını daha büyük ve başlı umûr-ı nâfıâya sarf etmek üzere artıracakdır ve bu vechile hâsıl olacak fazla beyhûde sandıkda durmamak ve bir tarafdan fa'izi işleyüb ziyâde menâfi'i mûcib olmak üzere bâ-sened menâfi-i umûmiyye sandığına teslîm olunarak ve lüzûm göründükce yine bâ-sened oradan alınub sarf edilerek işbu iki sandık beyninde (arasında) cereyân eden medfuât ve makbûzât hesâbları senede bir kere görülecekdir.

Dâ'ire-i Belediye Meclisinin Vezâ'if-i Umûmîyyesi Hakkında T'alîmâtdır

Birinci Bend: Kasaba içinde mevcûd zokak ve ebniye ve kaldırım ve bunlara müteferru' umûr-ı ebniye nizâmnâmesinde münderic usûle tevfîkan tanzîm ve rü'yet olunacağından evvel-emirde mevcûd cadde ve zokaklardan kangısı nizâmen kaç

arşun olmak lâzım geleceği kararlaşdurulub ve isim ve resmiyle bir defteri yapılub hıfz ile t'amîrât ve inşâât vuku' buldukca cadde ve zokakların vüs'ati âna ve ebniyyenin hey'eti muktezâ-yı nizâma tatbîk olunacakdır.

İkinci Bend: Mevcûd kaldırımlardan bozuk olanlar t'amîr edilmek ve en büyük caddelerden b'azı mütehammül olanlarının iki tarafında yaya kaldırımları bırağılub orta yeri şose yapılmak ve bi'l-cümle kaldırım masarıfâtı caddenin tarafeyninde (iki tarafında) bulunan hâne ve dükkân ve ebniyye-i sâ'irenin yüzlerine göre bi't-taksîm eshâbından (sahiplerinden) alınmak üzere mukarrer olub fakat bozuk olan kaldırımların cümlesinin birden t'amîri müşkül olduğu gibi kaldırım masarıfını ifâya muktedîr olamayacak fukara ve aceze takımının hisselerine isâbet edecek masarıfın d'a'ire-i belediye sandığından tesviyyesi lâzım geleceğine nazaran bunların topunun birden te'diyye-i masarıfına sandığı sermâyesi dahî müsâ'id olamayacağından en işlek ve lüzûmlu cadde kangısı ise evvel-emirde ânın tanzîm ve t'amîrine teşebbüs olunub diğerleri sene be sene sırasıyla yapılmak lâzım gelecekdir ve her tarîk yapılub meydana geldikce masarıfı o tarîkin iki tarafında kâ'in dükkân ve hâne ve sâ'irenin yüzlerine göre bi't-taksîm eshâb-ı iktidârın hisseleri kendilerinden ve vukuf (vakıflardan) olan mahaller hissesi dahi müsâ'id ise vakfı cânibinden istifâ olunarak aceze ve fukaranın hânelerine isâbet edecek masraf da'ire sandığından tesviye kılınacakdır.

Üçüncü Bend: Meclis-i beledî beher mâh vâridât ve masârifâtının icmâllerini tanzîm ile sene-i âherinde dahî muhâsebât-ı umûmîyyesini rü'yet ederek sûretlerini livâ meclis-i idâresine takdîm eyleyecek ve işbu hesâb defterleri livâ meclis-i idâresinde b'ade't-tedkîk tasdîk olunduğu halde mazbatasıyla meclis-i idâre-i vilâyete virülüb orada dahî tedkîk olundukdan sonra makâm-ı vilâyetden tasdîk ile sened olmak üzere meclis-i belediye iâde kılınacakdır.

Dördüncü Bend: Kasaba içün lüzumu kadar süpründü (çöp) arabası tedârik ve i'mâl etdirilüb bunların idâresinde kangı sûret ehven ve menfaatli olur ise o sûret ihtiyâr edilecektir.

Beşinci Bend: Harîk tulumbalarıyla balta ve kanca ve koğalar (kova) içün bir mahall-i mahsûs ittihâz olunub ve üzerine mahsûsan bir âdem t'ayîn edilüb tulumbaların sevkinde esbâb-ı teshîliyye bulunabilir ise o sûret ihtiyâr edilecekdir ve harîk tulumbalarının ve edevâtının muhâfazasında kullanılacak me'mûr harîk

için mevâkî-i münâsibeye konulacak fuçulara dâ'ima nezâret edecekdir ve harîk vuku'unda işbu alât harîk için mahsûs tulumbacı tertîb edilecek zamana kadar şimdilik zabtiye nezâreti tahtında ist'imâl kılınacakdır.

Altıncı Bend: Meclis-i mezkûr tarafından teftîş me'mûrları vasıtasıyla kasabanın her tarafı ale'd-devâm yoklanub nezâfet (temizlik) ve tahârete mugayyir bir hareket görüldükde men' ve ıslah ile beraber kanûnen cezâ-yı nakdî lâzım gelür ise fâilinden alınacakdır.

Yedinci Bend: Teftiş me'mûrları esnâ-yı tahkîkde gurebâdan (garipler, kimsesizler) hasta kalmış olanları bulduğu halde mahsûs araba ile hastahâneye nakl ederek araba kirası dâ'ire sandığından verilecekdir.

Sekizinci Bend: Etmekçi ve bakkal ve kasab gibi esnafın ale'd-devâm dirhem ve terazü ve kantar ve evzan-ı sâ'ireleri (diğer tartıları) ve satdıkları erzak ve eşyanın keyfiyyâtı tahkîk edilüb ve sâ'ir esnafın arşûn ve kile gibi şeylerine dahî aralıkda bakılub noksan vezn (ölçü) ve ayâr bulunduğu ve satılan eşyanın içinde bozulmuş veya taaffün etmiş (kokmuş) şey olduğu halde kanûnen terettüb edecek muâmelenin icrâsıyla fâ'il ve mütecâsırlarından (cesaret edenlerden) cezâ-yı nakdî ahz olunacakdır.

Dokuzuncu Bend: Kasaba içinde başıboş hayvan gezmek ve hânelerde dâ'imî canavar (zararlı hayvan) beslemek memnû' (yasak) olduğundan hayvanını sığırtmaca verecek olanlar vakt-i muayyeninde virüb ve alub ve bundan mâ'adâ zamanlarda kasaba içinde her nerede olur ise olsun başıboş hayvan tutulur ve kasaba hânelerinde dâ'imî canavar besleyenler olur ise sahibinden cezâ-yı nakdî alınacakdır.

Onuncu Bend: Çarşu ve zokaklarda dilencilik eden zikur sâillerden (erkek dilenci) vücûdca kudreti olanlar ve alîl (sakat) olmayanlar tutulub on iki on üç yaşından yukarı ise münâsib işlerde kullanılmak üzere hükümete ve anlardan aşağı sinlerde (yaşlarda) ise islâhhâneye teslîm olunacak ve alîl ve kudretsiz olduğu halde bunlar dahî yerlüden ise infakı (beslenmesi) için mahallelisine virülüb gurebâdan olduğu tahakkuk eylediği takdîrce emr-i iâşelerine (bakımları işine) erbâb-ı hayrın sadakâtıyla (sadakalarıyla) bakılub kasabada inâsdan (kadın) olan sâiller dahî icâbına göre mahallelisi tarafından infâk etdirilerek veya münâsib işler bulunarak mümkün mertebe dilencilikden men'lerine çalışılacakdır.

Onbirinci Bend: Zokaklarda köylü gurebâlarının teraküm idüb (birikip) yolu kapamasına ve kira arabaları olduğu takdîrde yekdiğerine ve dükkân ve hâneler binâlarına çarpmamasına ve arabacıların haddinden ve lüzûmundan ziyâde koşdurmamalarına ve ürkek huylu olan hayvanların başıboş bırağılmamasına teftîş me'mûrları taraflarından dikkat olunub bu tenbîhâtın hâricinde hareket edecek bulunur ise cezâ-yı nakdî alınacak ve âheri (başkası) hakkında bir güne mazarrat vuku'a gelmiş ise ânın dahî hükümete teslîm ile icâbı başkaca icrâ kılınacakdır.

Onikinci Bend: Balo ve oyun yerlerinde icâbına göre bir resm-i mahsûs ahz ile icrâsına ruhsat virülüb gerek balo ve gerek oyunların icrâsı müddetinde bir teftîş me'mûruyla lüzûmu kadar zabtiye bulunacakdır.

Onüçüncü Bend: Pazar yerlerinde köy arabalarının ictimâ'ıyla hâsıl olan süpründü yine köylülere temizletdirilüb kaldırtılacakdır.

Ondördüncü Bend: Pazar yerlerinden ve eyyâm-ı mahsûsasından (özel günlerinden) mâadâ zokaklara ve dükkân peykelerinin hâricinde olan mahallere sergi sürüb eşya satmak ve fuçu ve sandık ve sâ'ir bu makule gelib geçenlere hâ'il olacak şeyleri koymak öteden berü yasağ olmağla bu memnû'iyyetin (yasağın) ale'd-devam icrâsına i'tinâ olunub hilâfına bulunanlardan cezâ-yı nakdî alınacakdır.

Onbeşinci Bend: Dâ'ire-i Belediyye bâlâda (yukarıda) beyân olunan ahvâlden ve narh ve terraz ve evzan noksanı misüllü şeylerden dolayı kanûnun bâb-ı sâlisinde (üçüncü kısmında) mübeyyen olan mikdâr üzerine cezâ-yı nakdî ahz idebilür ise de gerek bu hallere ve gerek cerâ'im ve kabâyih-i sâ'irenin (suç ve kabahatler) az ve çok müddetle hapis cezasına ve kanûnun mevâdd-ı sâ'iresinde muayyen olan ahvâlden dolayı cezâ-yı nakdî ahzına selâhiyyet ve me'zûniyyeti olmadığından o makule iş zuhûrunda fâ'illerini jurnaliyle hükümete gönderecekdir.

Onaltıncı Bend: İşbu t'alîmâtda münderic maddelerden mâ'adâ memleketce tanzîmât ve tenzîfâta müteallik şeyler zuhûr etdikce ve bi'l-istizân icrâsı meclis-i idâre-i vilâyetde kararlaşdırıldıkca bu t'alîmâta zamm ve ilâve kılınacakdır.

Fî 23 Rebiü'l-evvel sene 1284 /25 Temmuz 1867 (Seyitdanlıoğlu, 2010, s. 201-207)

L
EK: 1870 ETMEKÇİLİK HAKKINDA NİZAMNAME

Fasl-ı Evvel Etmekçilerin Umûr-ı İdâresiyle Vezâ'ifine ve Nân-ı Azîzin Sâret-i Tabh ve Füruhtuyla Fırunların Ne Sûretle Tanzîm Olunmasına Da'irdir

Birinci Madde: Şehremâneti'nden ruhsat istihsâl eyleyen her bir şahıs etmekçilik san'atini icrâya me'zûndur.

İkinci Madde: Mevcûd etmekçiler ve etmek tabh (pişiren) ve i'mâl etmekde bulunan simitçi ve börekçiler işbu nizâmnâmenin ilân tarihinden bir mah gayetine kadar (ay sonuna kadar) Şehremâneti'nden ruhsatnâme ahz edecekler ve bir ruhsatnâme içün kaydiyye nâmıyla Şehremâneti sandığına derece-i iktidarlarına göre yüz yahud elli guruş vereceklerdir ve bundan böyle etmekçilik san'atini icra içün fırun işledeceklerle ekmek tabh ve i'mal edecek simitçi ve börekçiler dahî ol vechile kaydiyye i'tasıyle (kayıt ücreti verilerek) ruhsatnâme istihsâline mecburdurlar.

Üçüncü Madde: Fırun etmekçileri etmekçiliği terk etmek istediklerinde bir ay evvel ihtarnâme ile Şehremâneti'ne haber vererek ruhsat (izin) istihsaline mecbûrdurlar. O misüllüler terk ruhsatını alıncaya değin küli yevm (tam gün) fırunundan çıkarmakda olduğu etmek i'mal ve ihrâcına bilâ-kusur devam edecek ve esbâb-ı mücbire (zorlayıcı bir neden) olmadığı halde terk-i san'at edenlerden bilâ-ruhsat fırununu kapayub fırunun sermayesi nisbetinde beşden onbeş Osmanlı Lirasına kadar ceza-yı nakdî alınacakdır.

Dördüncü Madde: Fırun etmekçileri ruhsatnâmeyi ahz eylediği (aldığı) tarihinden i'tibaren iki maha (aya) kadar icrâ-yı san'ate başlamaz ise bir lira ceza-yı nakdî alınacağı gibi yeddinden (elinden) ruhsatnâmesi dahî istirdad olunacakdır (geri alınacakdır).

Beşinci Madde: Mevan'i-i mücbireye (zorlayıcı engellere) uğramaksızın me'zûniyyet-i mahsûsası olmadığı halde işi kapayan etmekçiden üçüncü madde mûcibinde ceza-yı nakdî alınacak ve tekrarı halinde ceza-yı nakdînin ahzıyla beraber kendüsünün tekrar ol fırunu açmağa selâhiyyeti (yetkisi) olamayacakdır ve Habbâzân Meclisi'nin (Ekmekçiler Meclisi) keşf ve tahmîni mâcibince t'ayîn olunacak müddet zarfında fırun döşeme ve kubbesi t'amîri içün t'atile müsaade olunacakdır.

Altıncı Madde: Müstakilen etmek satmak isteyenler Şehremâneti'nden ruhsat almak ve etmekçi dükkânlarına mahsûs olan vezâ'ifi (görevleri) icrâ etmek şartıyla Emânetin t'ayîn eyleyeceği mevak'ide (yerlerde) etmek satabilürler.

Yedinci Madde: Etmekler bir vukıyyelik ve yarım vukıyyelik ve yüzer dirhemlik (okkanın dört yüzde biri) olarak üç nev' (çeşit) üzerine ve tamü'l-vezn (tam ölçülerde) olacakdır.

Sekizinci Madde: Her etmekçi fırunu mahallat (mahalleler) içinde küfe ile etmek satdırmağa mecbûr olduğu gibi civârında Şehremâneti canibinden t'ayîn olunacak da'iresi dahilinde dahî lüzûmu mikdar dükkân açub etmek satacakdır.

Dokuzuncu Madde: Gerek fırunlarda ve gerek etmekçi dükkânlarında ve küfelerde satılan etmeğin cinsine göre Şehremâneti'nden veyahud "Komile Fırun"unun tecrübesi üzerine Habbâzân Meclisi'nden verilecek karara tatbîkan fiyat-ı mukarreresini (belirlenen fiyatını) mübeyyen bir t'arife yapışdırılacakdır. Tablakârlarda ve dükkânlarda satılacak etmeğin kangı (hangi) fırunun malı olduğu bilinmek içün küfe ve dükkânlar üzerine ol fırunun mahallini ve numerosunu havî levha yapışdırılacağı gibi her fırun içün numero tertîbiyle tabh olunacak etmeğin üzerine vaz' etdirilecekdir (konulacakdır).

Onuncu Madde: Her fırun etmekçi dükkânında ve tablakârda ve sokak ve mahallâtda etmek satanlarda mevâdd-ı mazarradan (zararlı maddelerden) sâlim ve usûl-i cedîde üzere (yeni usul gereğince) m'amûl birer terazi bulunub nân-ı azîz (ekmek) müşterilerinin talebi üzerine bi'l-vezn satılacakdır.

Onbirinci Madde: Her etmekçi fırunu müretteb olan etmeği küll-i yevm bilâ-noksan tabh ve ihrâc etmeğe mecbûrdur.

Onikinci Madde: Etmekçi Fırunu veya dükkânı bir mahallden diğer mahalle nakl edeceği vakit Şehremâneti'nden ruhsat istihsâl edecekdir.

Onüçüncü Madde: Zahâ'irin (tahıllar) fiy'at-ı dâ'imesi (sürekli fiyatı) Şehremâneti'nden sûret-i mütemadiyede tahkîk olunarak nân-ı azîz fiyatı icab eyledikce t'adîl ve tesviyye edilecekdir (değiştirilip düzenlenecektir).

Ondördüncü Madde: Küfeler ile bayat etmek satmak ve taze etmeğe bayat etmek karışdırub taze fiyatıyla füruht eylemek (satmak) memnû' (yasak) olduğundan her

fırunda bayat kalan etmeklerin ayruca satılmasıçün her fırunun dâhilinde bir mahall tahsîsiyle üzerine levha-i mahsûsa t'alîk olunacakdır (asılacaktır).

Onbeşinci Madde: Bayatcı dükkânları bayat etmeği terazi ile tartub satmağa mecbûr olacak ve fakat işbu bayatlığın derecât-ı mütefavitesi (birbirinden farklı olması) sebebiyle fiyat-ı mahsûsası olamayacağından bahası bây'i ve müşterinin rızâsına mütevakkıf bulunacakdır.

Onaltıncı Madde: Memleketce yapılmakda olan etmeğin fevkinde (üstünde) olarak gayet hass ve güzel etmek yapılur ise fiyat-ı umûmiyyeye tâb'i olmaz ve fakat bu misüllü fevkalade ekmeğin fiyat-ı umûmiyyeden istisnâsı maddesi komite ve Habbâzân Meclisi'nden ve Şehremâneti'nden kabul ve tasdîk olunmadıkca füruhtuna ruhsat verilmez ve o misüllü etmeğin âmili tarafından t'ayîn olunacak fiyatı dokuzuncu maddede gösterilen t'arifeye derc olunacakdır.

Onyedinci Madde: Ale'l-umûm fırunlarda nezâfet ve tahâret-i mümküne (temizlik) icrâ olunacak ve ayak ile hamur yoğurulmak kat'iyyen men' (yasak) edilecekdir.

Onsekizinci Madde: Etmekçi fırunlarına mensûb olan küfeci ve dükkâncı ve hamurcular bir ay evvel ustasına haber virüb hesabını bi'r-rü'ye (görerek) tebeyyün eden borcunu te'diye ederek ve pişkünlerini göstererek ustasından ruhsat almaksızın mensûb ve müstahdem olduğu fırunu terk edemeyecekdir ve kezalik ustası dahi o makulelere (o gibilere) cünhası (suçu) olmadıkça on beş gün mukaddem haber vermeksizin veyahud on beş günlük ücretini yeddine i'ta etmeksizin (eline vermeden) ruhsat veremeyecekdir ve girecek amele ol fıruna borcu var ise gireceği fırun ustası anın borcunu te'diyye yahud kefaletle te'mîn etmedikce kendüsünü kabul etmeyecekdir.

Ondokuzuncu Madde: Bu misüllü mensûb oldukları fırunlardan ayrılacak olanların hesabları rü'yet olunub ilişiği kat' ile kendüsüne ruhsat verildiğini mübeyyen ustası cânibinden yeddine bir kıt'a memhûr ilmühaber (mühürlü belge) verilecekdir.

Yirminci Madde: Börekçi ve simitçi fırunları dahî nezâfet ve umûr-ı sıhhiye maddelerinde etmekçilere a'id olan vezâ'ifle mükellefdir.

Yirmibirinci Madde: Etmek i'mâl olunan börekçi ve simitçi dükkânlarında etmek içün kullanılacak panakot ve kürek ve sa'ir alât börek ve pohaça ve simit tabh ve i'mâlinde kullanılmayacakdır.

Yirmiikinci Madde: Elyevm mevcûd olan bi'l-cümle etmekçi ve börekçi ve simitçi fırunlarında mahâll-i nezâfet şeyler Şehremâneti cânibinden vuku' bulacak tenbîhâta tatbîkan tehîr ve tanzîm olunacakdır.

Yirmüüçüncü Madde: Börekçi ve simitçinin tabh edeceği etmeklerin cinsine göre fiyat-ı âdi etmekçi fırunlarında tabh olunan etmeğin fiyat-ı carîyyesinden ve kıyyeden (okka, dört yüz gram) on para aşağı olacakdır.

Yirmidördüncü Madde: Yaftasız ve terazüsüz etmek satanlardan iki beşlikden on beşliğe kadar cezâ-yı nakdî alınacakdır.

Yirmibeşinci Madde: Çaşnisi ve kerastesi (tadı ve yapısı) bozuk ve hamur olan etmekler zabt ile fukaraya tevzî' olunur (dağıtılır) ve tekrar eylediği halde ceza-yı nakdî dahî tezyîfen alınur (artırılarak alınır).

Yirmialtıncı Madde: Hamurkârlık işinde kullanılan adamların sahihü'l-bünye ve illet-i cildiyyeden sâlim bulunmayanlar (sağlıklı ve cilt hastalığı olmayanlar) hamurkârlık işinde kullanılmaları memnû'dur (yasakdır).

Yirmiyedinci Madde: Bir fıruna mensûb olan tablakâr diğer fırundan etmek virüb satdırmak memnû'dur.

Yirmisekizinci Madde: Simitçi ve börekçi fırunlarında tabh olunan etmeğin etmekçi dükkân ve tablakâr ve küfecilerinde satdırılması memnû'dur.

Fırunların Sûret-i Te'sîs ve İdâresi

Yirmidokuzuncu Madde: Fırunları sûret-i inşâ ve idâresi Şehremâneti'nin vereceği resm ü t'alîmat-ı mahsûsaya tatbîk olunmak üzere mevâdd-ı atiyyeye i'tinâ kılınacakdır.

Otuzuncu Madde: Fırun inşâsında binasıyla fırunu arasında müşterek divar kullanılmayub binanın divarıyla fırunun divarı arasında ekallî (en az) otuz sekiz santimetro veyahud icabına göre daha ziyâde aralık bulunacakdır.

Otuzbirinci Madde: Yevmiye kullanılacak odunları koymak içün fırun ocağının altında fırunun derinliği boyunda timur (demir) kapaklı ve kapalı bir mağaza yapılacakdır.

Otuzikinci Madde: Su kazganı (su kazanı) kalaylı bir timurdan veyahud döğme olacağı gibi soğuk su hazinesi dahî timurdan veyahud kurşundan olacak ve bunun musluğu hazinenin altında on santimetro aşağı olacak ve dâ'ima temiz tutulacakdır.

Otuzüçüncü Madde: Hamur tekneleri meşe ve ceviz ve gülgen ve sa'ir sert ağaçdan olacak ve bunlar fırunun ağzından la-ekall (en az) iki metro uzakda bulunacakdır.

Otuzdördüncü Madde: Cem'i takımlar ve terazüler ve zencirleriyle küfeleri ve hamur keskileri kalaylanmış timurdan olub dirhemleri dökme olacak ve bunların cümlesi hamur teknelerinin yukarusuna raflar yapılub oraya vaz' olunacakdır.

Otuzbeşinci Madde: Meydana etmek koymayub satmak içün fırun mahallinin haricinde ve tarîk (yol) üzerinde camlı mahsûs destgâh olacak ve etmek fırundan çıkarılub alınarak bunun içün mahsûsan yapılmış olan temiz tahtalar ve etrafındaki raflar üzerine dizilecekdir.

Otuzaltıncı Madde: Etmek yapan börekçiler börek koydukları destgâh üzerine etmek koymamağa ve bunun içün mahsûs bir destgâh yapmağa mecburdurlar.

Otuzyedinci Madde: Terazüler da'ima pîştahtanın (çekmece) üzerinde ve göz önünde muallak olacak ve bu terazünün küfeleri dahî da'ima kalaylı bulunacakdır.

Fasl-ı Sanî Komitenin Sûret-i Teşkîli ve Vezâ'if-i Muayyenesi ve Numûne Fırunu Beyânındadır

Otuzsekizinci Madde: Etmekçilik san'atının ilerülemesine bakılmak ve mahsûsen yapılacak fırunu idâre etmek üzere bir komite olacak ve işbu komitenin a'zâsı Habbâzân Meclisi a'zâsından kur'a ile tefrîk olunacakdır.

Otuzdokuzuncu Madde: İşbu komitede etmekçilik fennine tamamiyle aşinâ dört nefer a'zâ bulunacağı gibi Şehremâneti tarafından dahî bir tabib t'ayîn olunacakdır.

Kırkıncı Madde: İşbu komite mevcûd olan fırunların san'at ve nezâfetce olan ahvâlini teftîş ile bulduğu mahâziri (mahzurları) ve gördüğü ihtiyâcâtı Habbâzân Meclisi'ne baraport beyân eyleyecekdir.

Kirkbirinci Madde: Komite tarafından idâre olunmak üzere numûne olarak bir etmekçi dükkânı te'sîs ve inşâ olunacak ve mezkûr dükkânın iki göz fırunu ve resminde gösterildiği vechile etmek tabh ve i'mâline muktezî (gerekli) mükemmel, kâffe-i edevâtı ve bir dakîk (un) odasıyla bir de idâre odası olacak ve işbu dükkân etmekçi esnafı tarafından alınacak hisseler ile küşâd ve idâre olunacakdır.

Kırkikinci Madde: İşbu komite etmekçilik san'atinin terakkîsine da'ir vuku'a gelen ihtira'ât (yeni buluşlar) üzerine da'ima istihsâl-i m'alûmât eyleyerek işbu fırunda icrâ-yı tecrübe ile hâsıl olacak fevâ'id-i tasarrufiyyeyi esnafa irâc ve ilân edecek ve etmekçilik üzerine bir sene zarfında vuku'bulan tecârüb (tecrübeler) ve terakkiyâtın (ilerlemelerin) ve işbu fırunda emr-i idârece istihsal edilecek tasarrufâtın ve bir senede vuku'a gelebilecek varidât ve masârifatın (gelir ve giderlerin) hülâsa defterlerini ve a'zâlıkda müstahdem olunanlar ile bi'l-cümle etmekçiler esâmisini (isimlerini) ve meskenlerini ve dükkânlarının numerolarıyla san'atlerinin derecâtını ve yeniden küşad edilen ve eskiden mevcûd olub da t'amîr olunan veyahud kapanan fırunları i'lân eyleyecekdir.

Kırküçüncü Madde: Komitenin nezâreti altında olarak bir idâre sandığı teşkîl olunacak ve bu sandığın sermâyesi Habbâzân Meclisi'nin vireceği sermâye ile fırun ticaretinin yüzde beşinden ibâret olub ticaret-i mezkûrenin senevi (yıllık) yüzde beşinin üst tarafı hissedârâna taksîm ve i'tâ olunacakdır.

Hatîme

Kırkdördüncü Madde: İşbu nizâmnâmede beyân olub mücâzâti tasrîh edilmemiş (açıklanmamış) olan tenbihât hilâfında hareket edenlere Kanûn-ı Cezâ'nın nizâmât-ı belediyeye mugayyir ef'al (fiiller, eylemler) hakkında t'ayîn eylediği ahkâma tevfîkan mücâzât olunacakdır (cezalandırılacakdır).

Kırkbeşinci Madde: İşbu nizâmnâmenin icrâ-yı san'at içün istihsâl-i ruhsata ve kava'id-i sıhhiye (temizlik kuralları) ve belediyeye müteallik olan ahkâmından ma'adası (başkası) akvat-ı yevmiyyesini (günlük yiyeceklerini) tedârik içün sûret-i mahdûdede etmek i'mâl ve füruht eden aceze ve gureba (acizler ve garibanlar) hakkında carî değildir.

Kırkaltıncı Madde: İşbu nizâmnâmenin irâde-i seniyyesi sudûru (çıkışı) tarihinden etmekçiliğe da'ir mevcûd olan sâ'ir nizâmâtın hükmü münfesihdir.

İrâde-i seniyye tarihi fî 13 Rebiü'l-ahir sene 87 / 13 Temmuz 1870 ve fî 30 Haziran sene 86 (Seyitdanlıoğlu, 2010, s.179-185)

M
EK: 1875 İSTANBUL VE BİLAD-I SELÂSE'DE YAPILACAK EBNİYENİN SUVER-İ İNŞAİYYESİNE DAİR NİZAMNAMENİN DÜZENLENME GEREKÇESİNİ AÇIKLAYAN DANIŞTAY KARARNAMESİ

1. Paragraf

Tanzimât Dairesi'nin işbu mazbatasıyla melfûf nizâmnâme lâyihası hey'et-i umûmiyyede lede'l-mütâlaa Dârü's-saltanati's-seniye'de yapılacak ebniyenin cümleten kârgîr olması arzu olunur ise de ahşab inşasının külliyyen ve def'aten men'i halkça mûcib-i müşkilât olacağından sâye-i umrân-vâye-i hazret-i Pâdişâhîde şu maksada vusûl için lâzım gelen tedâbîrin derece derece ittihaz ve istikmâli münâsib ve efkâr-ı-âliye dahi bu merkezde bulunduğundan dairenin esas-ı maslahat hakkındaki ekseriyyet-ârâsı kabul ve tasdik kılındıkdan sonra nizâmnâmenin tedkîkine şürû edildikte mevâdd-ı müdericesi icâb-ı hâle muvâfık görülüp fakat beşinci maddesinde ba'd ez-în yapılacak kârgîr ebniyenin kiremitlerinin battal tuğla üstüne veyâhud hâlis harç ile bastırılacağı muharrer ise de ebniyenin çatısını kiremit ile beraber tuğlanın sikletine tahammül edebilecek kuvvet ve metânette yapmak içün ashâbının ziyade masârife dûçâr olacakları bedihî ve kârgîr inşasının teshili mültezem olarak ma'amâfîh kiremitlerin hâlis harç ile bastırılmasıyla matlûb hâsıl olacağından tuğla vaz'ı fıkrası tayy ve yine bu maddenin fıkra-i ahîresinden kârgîr ebniyenin üst katında yapılacak cumbaların tavanı saçak ile beraber çevrilmeyeceği gösterilüp halbuki fevkânî cumbalar Hudâ-nekerde sirâyet-i harîka sebebiyet vereceğinden ebniyenin üçüncü katında cumba inşasına ruhsat verilmemesi bi't-tensib fıkra-i mezbûre bu vechile tashih ve mevâdd-ı sâirenin bazı ibârâtı ıslâh ve tavzîh kılınmıştır.

2. Paragraf

Kireç ve tuğla rüsûmuyla kârgîr ebniye harç ve rüsûmunun afvı bahsine gelince: kârgîr inşası usûlünün bidâyet-i vaz'ında halkça ehveniyet olmak mütâlaasıyla kireç ve tuğla rüsûmu muvakkaten lağv olunarak ol vakitler bundan ahali müntefi olmuş ise de kireç ve tuğlanın bahâsı tedrîcen tezâyüd edüp şu müsâadeden yalnız âmillerinin müstefîd ve mütemetti ve vâridât-ı devletin beyhûde zâyi olmakda olduğu tahkîk-i vâki ile anlaşılmasıyla geçenlerde Dahiliye Dairesi'nden takdim

kılınan mazbata mûcebince rüsûm-ı mezkûre iâde edildiğinden bunun kemâkân istifâsı ve ebniye harcının idare masârifi karşılığı olmasına mebnî afv olunmaması bazı ârâ tarafından îrâd kılınmış ise de kireç ve tuğlanın fiyât-ı mu'tedile ile satılmasına Şehremâneti'nce mütemâdiyen dikkat ve nezâret edilir ise işbu muâfiyetin bi't-tabii ebniye yapacaklarca nef ü fâidesi olacağından bunun ve sâlifü'z-zikr ebniye harc ve rüsûmunun terk ve ilgâsı ekseriyetle bi't-tasvîb mebhûsün-anh olan nizâmnâmenin nüsha-i mübeyyezası leffen takdim kılınmağın re'y-i rezîn-i isâbet-karîn-i hazret-i Sadâret-penâhîlerine tevâfuk eylediği halde gazetelere dercettirilerek neşr ve ilânıyla icrâ-yı ahkâmı husûsunun Şehremânet-i behiyyesine havâle ve ber-mantûk-ı mazbata tuğla fabrikaları inşası içün teşvikât îfâsıyla beraber kireç ve tuğlanın teshil-i nakliyyan emrinde tedâbir-i müessireye teşebbüs edilmesinin tavsiye buyurulması bâbında emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

22 Zilhicce 1291/18 Kanunisani 1290/30 Ocak 1875 (Ergin, 1995, s 1055-1056)

N
EK: 1875 İSTANBUL VE BİLAD-I SELASE'DE YAPILACAK EBNİYENİN SUVER-İ İNŞAİYYESİNE DAİR NİZAMNAME

Mukaddime

Nefs-i İstanbul'un ikiye taksimiyle Unkapanı'ndan Zeyrek ve Sepetçilerbaşı ve Horhor tarîkıyla Aksaray Karakolhânesi önünden Yenikapı'ya kadar olan ve haritasında işaret olunan hatt-ı mefrûzun Bâyezid ciheti kısm-ı evvel ve Fatih ciheti kısm-ı sâni ve Azapkapısı'ndan Altıncı Daire'nin ikâmetgâhına doğru gider iken karakolhânenin yanındaki yoldan Aynalı Çeşme'ye ve çeşmenin sol tarafından gidip Sakızağacı'nın deresinden Şişli ve Feriköy dahil olarak bu hatt-ı mefrûzun sağ tarafı birinci ve sol tarafı yani Tatavla ve Kasımpaşa tarafı ikinci ve Azapkapısı'ndan Ortaköy'e kadar olan büyük cadde ve Şişli Karakolhânesi caddesine giderek Balmumcu Çiftliği Deresi'nden Ortaköy'e mümted olan hattın dahili zikrolunan büyük caddeye ininceye değin birinci kısım add ü itibar olunmuş ve kusûr-ı Bilâd-ı Selâse ve Boğaziçi ve Kadıköyü ve Adalar kısm-ı sânîye dahil bulunmuştur.

Birinci madde: Kısm-ı evvel dahilinde bulunan mahaller ile Dersaâdet ve Bilâd-ı Selâse ve Boğaziçi'nin sâir bilcümle mevâkıında gerek tarla usûlü üzere ve gerek tevsi kaidesince müceddeden açılacak cadde ve sokaklarda ve mahalle şekline konulacak ham arazide kaç hâne olur ise olsun ahsap ebniye inşası kat'iyyen memnû' olup buralarda yapılacak her nevi ebniye umûmen kârgir olacaktır. Ve kısm-ı sânîde on bab hâneye kadar muhterik olup da tarla olmayan yerlerde mahall-i harîkin iki başına muhafaza duvarları bina olunacak ve işbu duvarların masârıfı on hâneye bi't-taksim beher hânenin ebniyesi kiymeti üzerine tevzî ve taksim kılınacak ve yapılacak hânelerin cümlesinin yüzleri ve arka tarafları ve açık bulunur ise cihât-ı erbaası Bağdâdî üzerine hâlis harc ile sıva olacak ve Boğaziçi'nde sahil ebniyesiyle bağ köşkleri gibi sayfiyelerin [116] ahşap olarak inşaası câiz ve sıva usûlünden dahi müstesna olup fakat birbirine muttasıl olan sahilhâneler muhterik olup veyahud hedmiyle yeniden inşa edildikde tarafeynine muhâfaza duvarları çekmeğe ashabı mecbur bulunacaklardır. Kısm-ı evvelde bir hâne dahi tecdîd olunur veyahud muhterik olup da arsa-i mevcûde üzerine yeniden yapılır ise behemehal kârgir olacaktır.

İkinci madde: Kârgir ebniye irtifâları âtiyülbeyân mevâkıın gayride Ebniye Nizâmnâmesi'nin yirminci maddesi mûcebince kemâkân yirmi zirâ' olmak üzere on beş ve daha ziyade arşın arzında olan caddelerde yirmi dört zirâ'a kadar irtifâ mücaz tutulacaktır.

Üçüncü madde: Kârgir binaların etrâf-ı erbaası taştan veyahud hâlis harc ile tuğladan yapılmak bi't-tabi taht-ı mecbûriyyette ise de dahilî bölme ve döşemelerinin ahşap olmasi câizdir.

Dördüncü madde: Kısm-ı evvel ve sânîde mahsûsan veyahud hâneler tahtında olarak yapılacak her nevi dükkân ve fabrika vesâir bilcümle imalhâne muhterik olarak veyahud hedmolunarak yeniden inşa olunacak olduğu halde kârgir yapılıp kapı ve kepenkleri demir ve tavanları Bağdâdî üstüne hâlis harc ile sıva olacak ve bunlardan kahve ve kalaycı ve çilingir dükkânları ve bunlara mümâsil derûnunda ateşle icrâ-yı sanat edilen veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfzolunanlar Ebniye Nizâmnâmesi'nin yirmi yedinci maddesinde gösterilen sûrette yapılmakla beraber üzerleri toloslu olacak ve derûnunda ateşle icrâ-yı sanat eden dükkânlar ile mevâdd-ı müşte'ıle hıfzolunanlar birbirine mülâsık inşa olunmayacaktır. Ve mevcud olan bir ahşap hânenin tahtına derûnunda ateşle icrâ-yı sanat olunmamak ve mevâdd-ı müşte'ıle hıfzedilmemek şartıyla ahşap dükkân küşâdına ruhsat verilecek ise de derûn ve birûnunu ve tavanını Bağdadî üzerine hâlis harc ile sıvalatmaya sahibi mecbur bulunacaktır.

Beşinci madde: Kârgir bina inşasında hâne ve dükkân vesâirenin çatıları kaplama üzerine kuru kuruya birbirine mülâsık beğlik tuğla ferşolunduktan sonra onun üzerine kiremit bastırılacak veyahud kaplama üzerine tuğlasız olarak samanlı çamur harc üzerine kiremit ferşedilecek ve yan duvarları gerek muttasıl ve gerek hâlî ve munfasıl olsun ebniyenin sakfından bir arşın yukarı kaldırılacak ve ön tarafında teraseli çatı yapılır ise cihât-ı erbaası behemehal duvar olacak ve kârgir ebniyenin yalnız ikinci katında ve fakat kârgir olmak üzere cumba inşasına ruhsat verilecektir.

Altıncı madde: Birinci maddede tarif olunan mahallerde ahz u i'tâ ve sanâyie mahsus olarak mevcud olup da tezyinât ve tahâret-i belediyyece mahzuru olan veyahud külliyetli ateş ile icrâ-yı sanat edilen demirci ve dökmeci dükkânlarıyla demir fabrikaları müsillü ebniye muhterik veya münhedim oldukda o yolda kullanılmak üzere tekrar inşasına ruhsat verilmeyip topluca bir yerde icrâ-yi sanat

etmek isteyen esnaf Şehremânetince tensib ve tayin olunacak mahalle naklettirilecektir.

Yedinci madde: Hasbe't-tesviye sokak yüzünde müzevvâ veyahud yüzü dört arşından dûn olarak pek küçük kalan arsalar hakkında Turuk ve Ebniye Nizâmnâmesi'nin ondördüncü maddesi hükmüne tevfîkan muamele olunacaktır.

Sekizinci madde: Kısm-ı evvel ve sânîde ahşap olarak mevcud olan ebniyenin yüz tarafının tamirinde Ebniye Nizâmnâmesi'nin otuzaltıncı maddesinde olan tamirât-ı memnû'a ahkâmı tevsî maddesinde kemâkân câri olmakla beraber bir binanın vechinin ve arka tarafının kaplamasının beş arşın terbîine kadar tecdîdi câiz olup bu mikdarı tecâvüz ettiği veyahud madde-i mezkûre muktezâsınca geri çekilecek olduğu halde ebniyenin vechi kâmilen Bağdâdî üzerine hâlis harc ile sıva olacaktır.

14 Muharrem 1292 / 1875 ve 9 Şubat 1290 (Ergin, 1995, s 1698-1700)

O
EK: 1882 EBNİYE KANUNU

Birinci Fasıl

Sokakların Vüs’ati

Birinci madde: Sokakların vüs’ati beş sınıfa münkasimdir. Birincisinin vüs'ati ebniyenin iki taraf sath-ı zemin hatlarının dış yüzlerinden ölçülerek ekalli yirmi ve ikincisinin on beş ve üçüncüsünün on iki ve dördüncüsünün on ve beşincisinin sekiz zirâ olacak ve el-yevm mevcud olan çıkmaz sokaklar altı arşından nihayet sekiz arşına kadar vüs'atte bulunacaktır.

İkinci madde: İtibar olunan zirâ'-ı mimarî bir metrenin üç rub'uyla sekiz milimetreye müsâvi olup her sokağın kânunen kaç zirâ' olması iktiza edeceği taayyün ettikçe bir levhaya yazılarak sokağın baş tarafına yapıştırılacaktır.

Üçüncü madde: Sokaklann tayin-i vüs'ati Dersaâdet'te devâir-i belediyyenin iş'ârı üzerine Şehremâneti Meclisi'nden ve taşralarda mecâlis-i belediyyenin karar ve iş’ârı üzerine idare meclislerinden icra olunacaktır.

Dördüncü madde: Heyet-i kadîmesi birinci sınıftan ziyade vâsi bulunanlar hâliyle bırakılacak ve lede'l-hâce bunların ve müceddeden tevsî olunacak fevkalâde büyük caddelerin vüs'ati mevkiinin tahammülüne göre yirmiden kırk zirâ'a kadar ve daha ziyâde olabilecektir.

Besinci madde: Meâbid havlularıyla iskelelerde ve umûma ait meydanlar ile mesirelerde ve'l-hâsıl menâfi-i âmme için terkolunmuş olan yerlerde ebniye inşası ve bu mahallerin her ne sûretle olur ise olsun husûsiyete tahvili memnû'dur.

Şu kadar ki devâir-i belediyyenin göreceği lüzum üzerine meydanların vüs'at-i hâzırası tağyir ve ihlal olunmamak şartyla tanzim ve tesviyesi tetimmâtından olarak etrafında mevcud ebniye-i kadîmenin istibdal-i mevâki'i için istihsâl olunacak irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî mûcebince inşaâta ruhsat i'tâsi caiz olur.

Altinci madde: Her nevi cadde ve sokakların üstüne köprü misillü müceddeden ebniye inşası ve mevcud bulunan bu makûle ebniyenin hedmiyle tecdîdi veyahud kafes sûretiyle tamiri memnû' olup âdi sûrette tamiri caiz olabilecektir.

Yedinci madde: Üsküdar'da Paşalimanı'ndan ve Rumeli cihetinde Ortaköy'den yukarı Boğaziçi'nde sahilhâneler arkasında bulunan bağ ve bahçe ve sâir

müştemilâta geçilmek için saht-ı zeminden altı arşın irtifâ'ından bed' ile binasının vüs'ati ve kaddi nihayet dörder arşını tecavüz etmemek üzere köprü inşa olunabilecektir.

Sekizinci madde: Birinci maddede gösterilen vüs'at için icab eden yerler yolun iki tarafından nısfiyyet üzere alınacak ve yalniz bir tarafında ebniye inşa olunan sokaklar kânunen iktiza eden yerin nısfı o taraftan alındıktan sonra nısf-ı diğeri karşı taraf ebniyesinin inşa veya tecdîdinde alınacaktır. Ve bu yerleri ashabı meccânen yola terkedecektir. Ve yola alınacak yerler arsanın derinliği nisbetiyle rub'unu tecavüz eder ise fazlasının bedeli menâfi-i umûmiyye için İstimlâk Kânunu'na tatbîkan bit-tahmin idâre-i belediyyeden ashabına itâ olunacaktır.

Dokuzuncu madde: Vüs'ati birinci maddede beyân olunan mikdara mutabık veya daha vâsi bulunan sokaklar haritasında istikâmet hattı gösterilerek heyet-i asliyyeleri üzere kalıp ve hiç bir vesile ile sokağa tecavüz edilemeyip hasbe'l-istikâme bir binanın sokağa yürütülmesi lâzım gelir ise sokaktan verilecek yer ile ebniyenin geri çektirilmesinden sokağa alınacak mahal tamamıyla veya hissesinden ziyade olarak bir taraftan alınmak lâzım geldikde diğer tarafın terketmediği tarafın bedeli menâfi-i umûmiyye için İstimlâk Kânunu'nda muharrer usûle tevfîkan tahmin ettirilerek iktiza edenlerden istîfa olunacaktır.

İkinci Fasıl

Sokakların İstikâmeti

Onuncu madde: Onikinci maddede beyân olunduğu vechile bir tarîkin istikâmeti kararlaşıp haritası tanzim olundukta ikinci maddede gösterilen istikâmet levhası o tarîkın baş tarafına mıhlanarak orada inşa ve tecdîd olunacak ebniye haritaya tatbik olunacaktır.

Onbirinci madde: Meydan ve müteaddid yol ağzı yerler ve tarîk-ı âmm kabîlinden olan rıhtımlar ve bir tarafına ebniye inşa olunabilir tarîk hakkında birinci ve sekizinci ve dokuzuncu maddelerin ahkâmı câri olamayıp bu yerlerin istikâmet haritaları tanzim ve mevkiinin tahammülüne göre vüs'ati tayin olunarak ebniyeler ona göre inşa ve tecdîd olunacaktır.

Onikinci madde: Ebniyeli ve ebniyesiz yerlerde yeniden sokak küşâdi veya mevcûdînin tevsî'i veyahud istikâmete tatbiki lâzım geldikde idare-i belediyye tarafından haritaları tanzim olunarak ashâb-ı alâkaya varaka-i mahsûsa ile ihbar ve

bu ihbarın vukûunu musaddak mahallesinden bir kıta ilmuhaber istihsâl olunup haritaları bilmütâlaa diyecekleri olduğu halde ilan tarihinden on beş güne değin beyân etmeleri lâzım gelecek ve bu haritalar ile ifâdât-ı vâkı'a idâre-i belediyyenin mütalaasıyla beraber Dersaâdet'te Şehremâneti'ne ve taşralarda hükûmet-i mahalliyyeye irsal ve iş'âr olunarak Şehremâneti Meclisince ve idare meclislerince tedkîk ve tasdik olunduktan sonra dokuzuncu maddede muharrer olduğu vechile alınacak ve verilecek yerlerin muamelâtı icra kılınacaktır.

Onüçüncü madde: Onikinci maddede muharrer harita mûcebince bir binanın kat'ı lâzım geldiği ve rızasıyla kesmeyip de idare-i belediyyece kat' edilecek olduğu halde kesilen binanın yüzünü sâbıkı vechile inşaya ve binanın derûnu veya zîr-i zemînindeki taş oda ve mahzen ve sarnıç gibi müştemilâti kullanılmaz hale gelir ise tamir ve ta'diline idâre-i belediyye mecbur olacak ve kat' ve tamir olunacak binanın bedelini resmi mûcebince bi'l-münâkasa takarrür edecek bedeli alıp binasını dilediği gibi yapmağa sâhib-i binânın salâhiyeti olacaktır. Bir binanın yüzünün kesilmesiyle zîr-i zemîninde tas oda ve mahzen ve sarnıç gibi şeyler olup da bunların birer mikdarı tarîkin altina tesâdüf eder ve kusur mahalleri kâbil-i isti'mâl bulunur ise kâbil-i isti'mâl olan mahalli tefrik için lâzim gelen duvar veya inşaât-ı sâire masrafı ebniyenin yüz masrafı miyanında tesviye edilecek ve fakat ebniyenin yüzünden kat' olunan ve sahibinin hakk-ı tasarrufu sâkıt olan mahaller altındaki mahzen ve sarnıç ve sâireye iddia-yı tasarrufla ayrıca bedel istemeğe hakkı olamayacaktır.

Ondörtüncül madde: Onüçüncü maddede gösterilen vechile kat' olunan binanın sahibi hasbe'l-istikâme hisse-i kânuniyyesinden başka sokağa yer terkine mecbur olur ise bu fazlanın bedeli idâre-i belediyye tarafından menâfi-i umûmiyye için İstimlâk Kânunu'nda muharrer usûle tevfikan bi't-tahmin i'tâ olunacaktır.

Onbeşinci madde: Onüçüncü ve ondördlüncü maddelerdeki tesviyeye râzı olmayan ashâb-ı emlâkın rızâsına bakılmayarak binası menâfi-i umûmiyye için İstimlâk Kânunu'nda muharrer kaideye tevfikan müteallik olduğu mahkemeye mürâcaatla taht-ı hükm ve ilâma alınarak idâre-i belediyye ve mahalli hükûmetince kat' ve tesviye olunacaktır.

Onaltıncı madde: Ham arazi ve bağ ve bostan üzerine ebniye inşasıyla mahalle teşkili için parça parça satmak isteyenler taayün edecek lüzum ve icab üzerine orada

meccânen bir karakolhâne ve bir de mektep mahalli terketmeğe ve hududu nihayetine değin lağım yapmağa ve satılan yerler bedelâtından kaldırım masârifiyçün Şehremâneti'ne beher arşında dört para te'diyesine mecburdur. O misillü arâzi sahibi evvel-emirde istidânâmesiyle beraber Şehremâteni'ne bir harita vererek devâir-i mukteziyye ile bi'l-muhâbere o arazinin mahalle şekline girmesinde mahzur olup olmadığı ve orada bir karakolhâne ve bir mekteb inşasına lüzum görünüp görünmediği tahkik olunarak netice-i tahkikatta o mahallin mahalle sekline vaz'ında bir gûne mahzur olmadığı tebeyyün eylediği halde haritası üzerinde işbu kânunun tayin eylediği vechile sokakları çizilerek ve karakolhâne ve mekteb inşasına lüzum göründüğü takdirde karakol ve mekteb mahalleri dahi gösterilerek Dâhiliye Nezâreti'ne takdim ile bi'l-istîzân müteallik buyurulacak irade-i seniyye mûcebince ruhsat-ı resmiyye i'tâ olunacaktır.

Onyedinci madde: Onaltıncı maddede muharrer ham yerler gerek arâzi-i emîriyyeden olsun ve gerek arâzi-i vakfiyyeden bulunsun üzerine inşa olunacak ebniye mülk olmak üzere mukataa-i zemin olarak icâre tahsis olunacaktır.

Onsekizinci madde: Kadıköy ve Çamlıca ve Boğaziçi taraflarında bağ ve bahçelerden birer dönümden dûn olmamak üzere bi't-tefrîk üzerlirene köşk inşası şerâit-i âtiyyeye tevfîkan câiz olacaktır. Şöyle ki bağ ve bahçelerin sahipleri Şehremâneti Hendesehânesi'ne müracaatla ifraz edeceği yerlerin hudud ve zirâ'ını mübeyyin iki kıta haritasını tersîm ettirerek harcını teslim ettikten ve mezkûr harita Hendesehâne ile Şehremâneti Meclisi'nden tasdik olunduktan sonra icrâ-yı muâmelesine ruhsat verilecek ve bu haritalardan birisi sahibine i'tâ olunarak diğeri Hendesehâne'de hıfzolunacaktır.

Ondokuzuncu madde: Bir yolun mücedden küşâdı veyahud tevsîi münasebetiyle sokağa terkolunarak sahibinin hakk-ı tasarrufu sâkıt olan yerlerde sahibi mahzen ve sâire hafredemeyecek ve böyle yerlerde bulunan taş ve tuğla ve duvar ve enkazı idâre-i belediyye tarafından tenbih olunduğu vakit sahibi tarafından kaldırılacaktır. Ve işbu tenbihat on beş gün zarfında iki defa olarak bâ-ihtarnâme icra olunduktan sonra sahibi tarafından kaldırılmaz ise dairece icabı icra ve masrafı hâsıl olacak enkazı furûht olunarak ondan istîfa olunacaktır.

Üçüncü Fasıl

Mubterik Maballer

Yirminci madde: Gerek etrafı yol ile mahdud adalar ve gerek mahallât büsbütün veyahud on hâneden ziyadesi muhterik oldukda o mahal yeniden taksim ile tarla vechile tesviye olunacakır.

Şöyle ki: O mahallin heyet-i kadîmesi yani harîkdan mukaddem mevcud olan yollar ile her arsanın mesâha-i sathıyyesi gösterilerek bir harita-i umûmiyyesi tersîm olunup sekizinci madde ahkâmına tevfîkan etraf ve derûn sokaklarının tevsî ve istikâmeti kırmızı hat ile çizildikten sonra terettüb eden zâyiât-ı umûmiyyeden yüzde hesabıyla her arsanın mikdâr-ı kadîmi nisbetinde isabet edecek zâyiât bi'l-ihrac arsalar mümkün mertebe murabba' veya müstatil olmak ve şeref ve kıymet-i kadîmesi gözetilmek ve yüzleri tûlünün mikdâr-ı cedîdi; kadîm yüzleri mikdarına nisbet ve hesab edilerek verilmek üzere taksimatı icra ve ber-mûceb-i harita arsa sahiblerine bâlâsı haritalı birer ilmuhaber i'tâ olunacaktır.

Yirmibirinci madde: Yirminci maddede muharrer adalarda bulunan çıkmaz sokaklar mahallinin iktizasına ve tahammülüne göre ya küşâd veyahud seddolunarak adasına taksim edilecektir.

Yirmiikinci madde: Yirminci maddede muharrer haritanın sûret-i tensib ve icrası onikinci madde ahkâmına tatbik olunacak ve bu misillü mahallerin tesviyesinde tevsî-i tarîk için terki lâzım gelen yerlerin mesâha-i sathıyyesinin nihayet rub'unu tecavüz etmemek şartıyla ashabı tarafından meccânen terkolunacak ve harîk mahalleri dahilinde ve ittisalinde bulunan bostan ve bağ ve bahçe ve arsalar muhterik hükmünde işbu taksime idhal edilecektir.

Yirmiüçüncü madde: Ada tesviyesinden dolayı arsaların tebdil-i mahalli iktiza ettikde her arsa sahibi arsasındaki enkâzını yeni arsasına nakledebilecektir.

Yirmidördüncü madde: Tesviye olunan muhterik bir adada heyet-i hâliyesiyle kalan veya bazı mahalleri muhterik olup elli birinci madde mûcebince tamiri memnû' olmayan ebniye yirminci maddenin hükmünden hariç olup istikâmeti kararlaştırılmış sokaklara dair onuncu ve onbirinci maddelerin ahkâmına tâbi olacaktır.

Yirmibeşinci madde: Yeni yol küşâdı veya tevsî ve istikâmet ve tesviyeden dolayı bir arsa hane inşasına elvermeyecek sûrette küçük veya biçimsiz kaldığı halde ittisalindaki arsa sahipleri kendi hanelerini inşa eder iken küçük ve biçimsiz kalan arsa sahibine bedel-i misliyle münâsib mikdar yer vermeğe mecbur olacak ve küçük

arsanın sahibi râzı olmaz ise büyük arsa sahibine satması teklif olunacaktır. Ve iki taraftan dahi istinkâf vukûbulduğu takdirde küçük arsayı idâre-i belediyye tahmin ettirerek mübâyaa edecektir.

Dördüncü Fasıl

Ebniyenin Sokak Yüzündeki Çıkıntıları

Yirmialtıncı madde: İşbu kânun ile tayin olunan çıkmalardan başka sokak yüzüne çıkma yapılmayacak ve her katın çıkmaları o katın hadd-i istikâmetinden itibaren hesap olunacaktır. Zemin üzerindeki katın istikâmeti birinci maddede gösterilen sûrete tevfikan tayin olunup yukarıdaki katlarin hadd-i istikâmeti şehnişin veya üzeri kapalı balkon olduğu halde zemin katının hadd-i istikâmetine nisbetle çıkmaların arzı meydan ve nhtımlarda bir arşın on sekiz parmak ve on iki arşın ve daha vâsi yollarda bir arşın on iki parmak ve on arşın vüs'atindeki yollarda bir arşın altı parmak ve sekiz arşın vüs'atinde olan yollarda bir arşını tecâvüz etmeyecektir.

Yirmiyedinci madde: Hududu yirmialtıncı maddede gösterilen mikdarı tecavüz etmemek şartıyla ebniyenin sokak yüzünün ikinci ve üçüncü katlarına sehnişin ve kapalı balkon inşası mücâz olup bunlar sath-ı zemînden ekalli beş arşın irtifâında olacak ve arzı bulunduğu katın vechi tûlünün sülüsânını tecavüz etmeyecek ve zarûret-i fenniyye olmadıkça sokak yüzüne çarpık şehnişin yaptırılmayacaktır.

Yirmisekizinci madde: Yekdiğerine muttasıl iki hânenin balkon ve şehnişinleri arasında ekalli dört arşın fâsıla bırakılıp sahibleri beyninde nizâ zuhûr eder ise her biri komşusu hududundan balkon ve şehnişinini iki arşın uzak yapmağa mecbur olacak ve el-yevm mevcud olan sehnişinlerden zeminden irtifâı beş arşından dûn olanlar hîn-i tamirde lağvedilecektir.

Yirmidokuzuncu madde: Hutût-ı istikâmet üzerinde olan çıkıntılar yani kapı eşikleri bir parmak ve müdevver ve yassı sütun ve kürsü taşı iki parmak ve pencere pervazı veya demir kanat dört parmak ve yağmur suyu borusu ve sandığı ve dükkân önlerine vaz' olunan cam çerçeve ve zemin katların ve dükkânların pencerelerine konulan demir parmaklık ve çenberler ve dükkân yüzüne asılan askılar altı parmak ve zeminden lâ-ekal dört arşın irtifâında bulunmak şartyla dükkân kepenkleri ve oluklar dahil olduğu halde saçaklar bir arşın ve dükkân ve mağazalar önündeki tenteler zeminden dört arşın irtifâında ve duvara müstenid olan sırık ve kollar zeminden 3 arşın irtifâında ve bu sırık ve kolların anahtarları kırk beş derecede

bulunmak şartıyla iki arşın olacak ve duvara müstenid gaz fenerleri dahi dört arşın irtifâında olup sokağa çıkıntısı dahi iki arşın iki parmak olacaktır.

Otuzuncu madde: Merdiven ve basamak ve sed ve mahzen pencereleri gibi çıkıntıların yol üzerinde inşası külliyyen memnû'dur.

Otuzbirinci madde: Çıkma ve çıkıntılar hakkındaki mevâddın ahkâmı yol ve meydan ve rıhtımlar üzerinde bulunan binaların yüzlerine râci olup binanın diğer yüzlerini sâhib-i mülk diledigi gibi yaptırabilir.

Otuzikinci madde: Boğaziçi ve Haliç sevâhilinde inşa olunacak her nevi bina ve rıhtımların i'viâc-ı tabîisine göre harita-i umûmiyyesinde gösterilen hatt-ı müntehâdan ziyâde denize çıkmak memnû'dur.

Beşinci Fasıl

İrtifâ'-ı Ebniye

Otuzüçüncü madde: Sokak üzerinde ve geride bir bina yüzünün her tarafının irtifâ'ı yüzünün zemininden üst tabana kadar arzı sekiz, on arşın olan sokaklardan kârgir yirmi dört ve ahşap on altı ve arzı on iki ve on beş arşın olan sokaklarda kârgir yirmi sekiz ve ahşap on sekiz ve arzı on beşten ziyade olan sokaklarda kârgir otuz ve ahşap yirmi arşın irtifâında olmak caiz ve ahşap sayfiyenin irtifâı yirmi arşına kadar mücâz olacak ve dam ve tahtapuş ve mehtâbiyyelerin zeminden irtifâı hudûd-ı mezkûreyi altı arşından ziyade tecavüz etmeyecektir.

Otuzdördüncü madde: Yokuşlu arsa üzerine inşa olunacak binanın yüksek tarafıyla alçak taraflarının irtifâında bir hadd-i vasat alınarak alçak tarafındaki zeminden itibaren binanın irtifâı hadd-ı kânunîyi altı arşından ziyade tecavüz etmeyecektir.

Otuzbeşinci madde: Üzerinde bir katı daha olmayan odasız kârgir dükkânların istifâı zeminden üst tabana kadar on arşını tecavüz etmeyecek ve ahşap dükkânlara gelince, üzerinde oda olmadığı halde irtifâı altı ve oda bulunduğu sûrette on arşını geçmeyecek ve bu odaların kapısı mutlaka dükkânın derûnunda olacaktır.

Otuzaltıncı madde: Üzerinde kat ve oda olan ve çarşı içinde bulunan kârgir dükkânların irtifâı otuzüçüncü madde hükmüne tâbi olacaktır.

Otuzyedinci madde: Ebniye-i emîriyye ve hayriyye otuzüçüncü, otuzdördüncü ve otuzbeşinci maddelerin ahkâmından müstesnâ olacaktır. Bunlara merbut emlâk ve

akâr hakkında eşhas uhdesindeki emlâk ve akâr misillü mevâdd-ı mebhûsenin ahkâmı cereyan edecektir.

Altıncı Fasıl

Harîkın Men'-i Vukûu Tedâbîri

Otuzsekizinci madde: Ocaklar ot taşı veya tuğladan kemerli ve bacası aşağıdan yukarıya kadar tuğla veya som taş ve hâlis harc ile yapılıp binanın damından ekalli iki arşın yüksek olacak ve ahşap bölmelere muttasıl ve bir ahsap binaya iki arşın karîb olan bacalar ahşap binalardan iki arşın yüksek yapılacaktır. Ahşap binalar içinden çıkacak olan bacaların duvarlarının kalınlıkları kazana bir tuğladan yani sekiz parmaktan noksan olmayacak ve künkten baca yapılmayacaktır.

Otuzdokuzuncu madde: Soba ve kahve ocağının ön tarafları lâ-ekal sekiz parmağa kadar mevâdd-ı madeniyye ile döşenecek ve soba borularıyla duman geçen borular her tarafından altı parmak ahşapdan baîd olacaktır.

Kırkıncı madde: Ahşap içinden geçirilecek boruların kutrundan borunun geçeceği deliğin kutru iki parmak vâsi' olacak ve deliğin açık kalan mahalli saç tahta veya tuğla ile kapatılacaktır.

Kırkbirinci madde: Ahşap döşemeden geçecek madenî borular künk içinden geçip arası iki parmak açık bırakılacak ve ahşap binanın katlarında matbah inşası câiz olmayacakır.

Kırkikinci madde: Hanlar kârgir olacak ve derûnunda döşeme ve dolap misillü şeylerden başka ahşap bulunmayacak ve oda haricine ve hanın meydanına ahşap ebniye yapılmayacaktır. Mutasarrıfların ekseriyet-i ârâsıyla han meydanının ortasına kârgir dükkân inşası caiz olabilir ise de cevânib-i erbaasıyla han duvarının iç yüzü arasında lâ-ekal sekiz arşın fâsıla bulunacaktır.

Kırküçüncü madde: Fırın ve hamam ve fabrikalar ile derûnunda gece iş işlenilen ve ateş kullanılan dükkânlar duvar ile muhat ve kapılarıyla kanat ve kepenkleri saç kaplı olacak ve dökmeci ve demirci fabrika ve dükkânları toloslu kârgir ve kapısıyla kepengi demir olacak ve ale'l-umûm dükkânların damları ya madenî bir şey ile kaplanacak veya harc ile kiremit bastırılacaktır.

Kırkdördüncü madde: Kâğıt ve bez parçaları ve fırıncıların kullandığı talaş ve ot ve tahta parçaları ve mevâdd-ı müşte'ıle vaz' olunacak mağazalar kârgir ve kapılarıyla

kepenkleri demir olacak ve zeytinyağı ve katran vesâir mevâdd-ı müşte'ile-i mâyi'a konulacak mağazaların zemini sokağın sathından ekalli bir arşın derin bulunacaktır.

Kırkbeşinci madde: Fırınlarda ve hamamlarda kullanılacak odun ile satılık kereste ya kârgir mağazalara veya vâsi meydana konulacak ve kömürcü mağazaları kârgir duvar ile tolos kemerli veya demir kiriş ile tuğla ve voltalı olacaktır.

Kırkaltıncı madde: Ebniyenin üstüne tahtapuş ve mehtâbiye yaptırılması mücaz ise de bunların zemini tas ve tuğla ve saç veya harc ile döşettirilecektir. Ahsap ebniye de zemini saç olmak üzere tahtapuş yapılacağı gibi etrafı demir çubuklu olacaktır.

Kırkyedinci madde: Sokaklardan geçen ana lağımlar ile umûmî su yolları ve umûma âit gaz boruları inşâat ve tamirâtı masrafı âit olduğu mahallerden tesviye olunur. Zikrolunan tesisâttan hânelere ayrılan hususî lağımlar ile su yolları ve gaz boruları inşaât ve tamiratı tamamen ashâb-ı emâkin ve akarâta âittir. Şu kadar ki bu gibi inşaât ve tamirât-ı husûsiyye devâir-i belediyyenin taht-ı nezâretlerinde icra kılınır.

Kırksekizinci madde: Müşrif-i harâb ve tehlikeli olan veya fena yapılmasından dolayı yıkılması meczum bulunan duvar ve binaların hedmi için idare-i belediyye tarafından on beş gün müddet tayiniyle sahibine iki defa ihtarnâme gönderilip müddet-i mezkûre zarfında hedmettirmez veyahud ihtarnâmeyi kabul ve imza etmez ise mahallesi e'imme ve muhtarlarına mühürlettirildikten sonra ihtarnâmelerin hıfzıyla devâir-i belediyyece kaide-i âtiyeye tevfîkan hedm ettirilerek masârif-i vâkıası mahallesi imam ve muhtarları ve zâbıta memuru hazır olduğu halde enkazından kifâyet mikdarının furûhtuyla ondan tesviye olunacaktır.

Bu misillü harab binaların ve bunların te'hîr-i hedmi mûcib-i tehlike olup da der-akab hedmi iktiza edeceği muayene memurları tarafından resmen ve tahrîren beyân olunduğu halde hemen hedmetmesi sahibine teklif olunarak etmediği sûrette muayene eden keşif memurları ve yapı kalfaları ve mahallesi imam ve muhtarları ve civarı zabtiye merkezi zâbiti tarafından bir mazbata tanzimiyle cümlesi tarafından temhir olunarak ve zikrolunan ebniye yıktırılarak masrafı yukarıda gösterildiği vechile tesviye olunacaktır.

Yedinci Fasıl

Tamirât-ı Memrû'a

Kırkdokuzuncu madde: Bilcümle sokaklarda irtifâ'ı yerden beş arşından ekall olan şehnişinlerin madenî ve ahşap taban ve taş ile tamiri memnû'dur.

Ellinci madde: Hatt-ı istikâmetleri kararlaşan sokaklarda geri çekilmeğe mecbur olan ebniyenin yüz katlarının tamiri mücazdır. Fakat zemin katına dokunulmasa bile kafes sûretiyle vukubulacak tamirât-ı külliyyenin icrasi ebniyeden tarîka yer terkettirilmedikçe memnû'dur.

Ellibirinci madde: Şehir içinde hatt-ı istikâmetleri tayin olunan mahallerde bahçe ve muhafaza duvarlarının derz ve badana misillü cüz'î tersîmâtı müstesna olmak üzere geriye çektirilmedikçe sâir tamirat-ı külliyyesi memnû'dur.

Sekizinci Fasıl

Rubsat Tezkiresi

Elliikinci madde: Ebniye inşa ve tamir edenler Dokuzuncu Fasıl'da gösterilen rüsûm-ı muayyeneyi te'diyeye mecburdur. Rüsûm-ı muayyenenin makbuz senedi ruhsat tezkiresi makamında tutulacak ve Yedinci Fasıl'da muharrer ahvâlden mâ'adâ ameliyât da serbest olup işbu kânunun ahkâm-ı fenniyyesine tevfîk-i hareket edecektir.

Elliüçüncü madde: Ebniye inşa ve tamir edenler aleyhinde ebniyeden dolayı ameliyâtın tatili istidâ olundukda sâhib-i binâ ile bil-muhâkeme haksız çıktığı halde zarar ve ziyânını tazmin edeceğine dair müsted'î yedinden devâir-i belediyyece bir sened ve muteber kefil alınarak yalnız müdde'înin tatilini istediği mahallerin ameliyâti on beş gün müddetle tatil edilecek ve bu müddetin inkızâsında tatilin mahkemece bir vakit tayiniyle devam ettirilmesi sûret-i resmiyyede idâre-i belediyyeye bildirilmez ise onaltıncı günü ameliyâtın devamına ruhsat verilecektir.

Dokuzuncu Fasıl1

Ebniye İnşa ve Tamiri Rüsûmu

Ellidördüncü madde: Yapılacak binanın ve hamamından mâ'adâ müştemilâtının ve zemin katı dahil olarak kaç kat ise bilcümle katların ve şehnişinlerin satıhlarının terbîi bilhesap yekûnu kaç arşına bâliğ olur ise hâne müştemilâtının zemini yüz arşın olmadığı ve iki kat bulunduğu halde her arşınından yirmi para ve zemini yüz arşından ziyade olduğu veyahud noksan olup da binası üç kat bulunduğu takdirde her arşınından kırk para resm alınacaktır.

Ellibeşinci madde: Hâne hamamlarının her murabba' arşınından on kuruş resm alınacak ve ev altı ile sarnıç ve su hazînesi ve kuyu ve mahzen ve pancur ve ahşap ve demir parmaklık ve kiremit aktarması ve balkon tamiri ve asma çardağı ve tahta perde ve arsaların muhafaza duvar ve bostan dolapları resmden muaf olacaktır.

Ellialtıncı madde: Tarîk-i âmm üzerine yapılacak cumba ve şehnişinlerin her katı için iki arşın uzunluğuna kadar olanları resmden muaf olup tecavüz eder ise fazlasından beher arşın için yirmişer kuruş resm alınacaktır.

Elliyedinci madde: Dükkânların mecmû-ı satıhları itibariyle be-hesâb-ı terbîi beher arşın için iki kuruş ve çarşı hamamı kısm-ı hâricîsi ve müştemilâtının beher murabba' arşını için kırk para ve hamamın kısm-ı dâhilîsinin beher murabba' arşınıyçün beş kuruş ve hanların cümle katlarının terbîi cem olunarak hâsıl-ı yekûnunun beher arşınıyçün yüzer para ve ebniyeli ve ebniyesiz arsaların muhafaza duvarından yalnız tûlünün beher arşınıyçün yirmi para ve müskirât fabrikalarınn ebniyesinden işbu kânun mûcebince bina harcı alındıktan başka her bir kazan için bin kuruş resm alınacaktır1.

Ellisekizinci madde: Bahçelerin dâhilî sed duvarlarıyla bilcümle meâbid ve mekâtib ve kışla ve hastahâneler misillü ebniye-i emîriyye ve hayriyye inşa ve tamirinde resm alınmayacak ise de her halde meccânen bir kıt'a ruhsat tezkiresi verilecektir. Bunlara merbut emlak ve akâr hakkında eşhas uhdesindeki emlak ve akâr muamelesi icra edilerek her nevi harc ve resm ahzolunacaktır2.

Ellidokuzuncu madde: Kafes sûretiyle tamirden inşa resminin nısfı ve tamirât-ı âdiyeden zemini elli arşına kadar olan hânelerden beş kuruş ve elli arşından yüz arşın terbîine kadar olan hâneler için on kuruş ve yüz arşından ziyade olup müştemilâtı olmayan hâneler için otuz kuruş ve yüz arşından ziyade olmakla beraber müştemilâtı olanlar için kırk kuruş resm alınacaktır.

Altmışıncı madde: Zemini otuz arşın terbîinde olan dükkânların tamiri için on beş ve ziyadesi için otuz kuruş resm alınacak ve hâne tahtında bulunan dükkânların tamirine hâne tamiri için alınan tezkirelerin hükmü olmayıp bunların her biri için ayrıca tezkire alınacaktır.

Altmışbirinci madde: Çarşı hamamı câmekânının ve ahır ve amele odası ve çamaşırlık ve külhan misillü müştemilâtının her birinin tamiri için otuz ve derûn-ı

hamamın tamirinde yapılacak mahalli kaç zirâ' ise bunun beher zirâ'ından bir kuruş resm ahzolunacaktır.

Altmışikinci madde: Han derûnunda bulunan oda ve mağazaların tamirinde zemini otuz arşın terbîinde olan için on beş ve ziyadesi için otuz kuruş resm alınacaktır.

Altmışüçüncü madde: Bostan ve arsa duvarlarının tamiri için on kuruş resm alınacak ve ebniyeli arsanın duvarı ebniyesinin tamiri için alınan tezkire ile icra olunacaktır.

Altmışdördüncü madde: Fakr-i hâli tebeyyün edenlerin elli kuruşa kadar olan resm-i ruhsatiyyesini afva idâre-i belediyyenin salâhiyeti olacaktır.

Altmışbeşinci madde: Sekizinci ve onuncu maddeler ahkâmına dâhil olan inşaât ve tamirâtın resm-i muayyeninden başka bir de ebniye yüzü resmi alınacak ve işbu tarîk-i âm üzerine inşa olunan cemî katlar yüzünün tûlüne göre hesab olunacak ve binanın ev altı olmayıp da zemin katı olur ise bu da dahil olduğu halde katların yüzleri başka başka ölçülüp yükûnu neye bâliğ olur ise her arşın tûl için zemini yüz arşın ve terbîine kadar olan hânelerden bir kuruş ve zemini yüz arşın terbîinden ziyade olan hânelerden dört kuruş ve dükkânlardan sekiz ve hamam ve hanlardan on ve muhafaza duvarlarından bir kuruş resm alınacak ve beş arşına bâliğ olmayan küsûrât için bir şey alınmayacaktır.

Altmışaltıncı madde: Tamirât ruhsatı için alınan tezkirenin tarihinden itibaren bir sene hükmü olacaktır.

Altmışyedinci madde: Devâir-i belediyye hudûdu dahilinde bulunan çiftliklerde yapılacak dam ve ahır ve samanlık ve çiftçi odası misillü ziraâte müteallik binalar ebniye rüsûmundan muaf ve müstesnadır.

Onuncu Fasıl

Rüsûm-ı Keşfiyye

Altmışsekizinci madde: Keşfleri Şehremâneti marifetiyle icra olunan cevâmi ve mekâtib ve kışla ve hastahâneler misillü ebniye-i hayriyye ve emîriyye ve vakfiyyenin inşaât ve tamirâtından resm alınmayacaktır.

Altmışdokuzuncu madde: Ebniye-i hayriyye ve emîriyye ve vakfiyyenin keşf ve muayeneleri için Şehremâneti tarafından gönderilen kalfalara keşfettiren tarafından iktidarlarına ve mevsime göre on kuruştan elli kuruşa kadar yevmiye ve vapur navlu

ve bârgir ücreti misillü masârif verilecek vesâir keşifler için gönderilen kalfalara dahi bu sûretle yevmiye ve masârif verilecektir.

Yetmişinci madde: Keşfolunan ebniye-i hayriyye ve emîriyye ve vakfiyye emâneten inşa ve tamir ettirileceği veya inşa ve tamirinden sarf-ı nazar olunduğu takdirde dahi keşfe giden kalfaların yevmiyesi alınacaktır.

Yetmişbirinci madde: Eytâma âit emlâk keşiflerinden kıymetinin bin kuruştan yirmi bin kuruşa kadar olanlarından yirmi beş kuruş ve yirmi binden yukarısından binde elli para harc alınacaktır.

Yetmişikinci madde: Âhâd-i nâs ile kalfalar beyninde olan müfredât keşiflerinin beher bin kuruşunda on kuruş harc alnacaktır.

Yetmişüçüncü madde: Münâzaât keşiflerine gönderilen mühendis ve kalfalar için yevmiye ellişer ve ebniye mübaşiri için yirmi beş kuruş alınıp Emânet veznesine teslim olunacaktır.

Yetmişdördüncü madde: Yetmişyedinci maddede muharrer yevmiye sâhib-i davâdan peşin olarak alınacak ve mahkemeye gidilmek lâzım geldikde nısfı alınacaktır. Yapılacak resim ve haritalar meccânen verileceği misillü sâhib-i davânın fakr-ı hâli tebeyyün ettiği sûrette yevmiyenin nısfı alınacaktır.

Yetmişbeşinci madde: Ham yerlerin tahdidi ve haritasının tersîmi zımnında beş bin arşına kadar beher arşınından üç para ve beş bin arşından on bin arşına kadar mikdarından beher arşın için iki para ve on binden ziyadesi için bir para olmak üzere üç fiyat ile bilhesab ahzolunacak ve arâzi-i emîriyye ve mevkûfe dahi bu kaideye tâbi olacaktır.

Yetmişaltıncı madde: Ham yerlerin mahalle şekline konulması için harita tanziminde beş bin arşına kadar beher arşın için dört para ve beş binden on beş bine kadar olan mikdarından beher arşında üç para ve ondan yukarısı için beher arşında iki para harc alınacak ve arâzi-i emîriyye ve mevkûfe dahi bu kaideye tâbi olacaktır.

Yetmişyedinci madde: Nizâ vukûuyla ebniye tatili veya celb ü ihzar için gönderilen mübaşirlerin ücreti olarak haksız çıkan tarafa âit olmak üzere yirmi beş kuruş ücret müddeîden alınacaktır.

Yetişsekizinci madde: Ebniye-i emîriyye ve vakfiyye keşiflerine gönderilen memurlara sur dahilinde ise bir şey verilmeyip, hâric-i sur ise vapur ücreti ve hayvan kirası gibi icab eden masârif âit olduğu daireden verilecektir.

Onbirinci Fasıl

Münbasıran İstanbul ve Bilâd-ı Selâse Ebniyesi

Yetmişdokuzuncu madde: Cesîm harîk vukûuyla nizâmına tevfîkan tesviye edilerek tarla heyetine konulmuş ve sûret-i muntazamada sokakları açılmış ve hatt-ı istikâmeti tayin edilip bir daha tevsî ve tesviyesine mahal kalmamış olan veya tarafeyni kârgir bulunan yerlerde müceddeden inşa olunacak ebniye kârgir olacaktır.

Sekseninci madde: Yetmişdokuzuncu madde mûcebince kârgir olması meşrût olan yerlerden bazı kıymetsiz ve kenar mahallerin sûret-i muntazamada sokakları açılmış ve hatt-ı istikâmeti tayin olunmuş olsa bile ashabının fakr u zarûreti cihetiyle kârgir inşaâtına mütehammil olmadığı Şehremânetince ve Şûrâ-yı Devletçe ınde't-tahkîk tebeyyün eylediği halde o misillü mahallerdeki binaların bi'l-istîzân şerefsâdır olacak irâde-i şeniyye ahkâmına tevfîkan bi'l-istisna meşrûtan ahşap yapılması câiz olacaktır.

Seksenbirinci madde: Boğaziçi'nin sahil ebniyesiyle bağ köşklerinin bilâ-kayd ü şart ahşap olarak inşası câizdir.

Seksenikinci madde: Yetmişdokuzuncu madde mûcebince kârgir olması meşrût olan mahallerden mâ'adâ yerlerde yapılacak binaların seksenüçüncü maddede gösterilen şerâite tevfikan ahşap olması mücazdır.

Seksenüçüncü madde: Seksenikinci madde mûcebince ahşap olarak inşası tecviz olunan binaların dışarısını kaplama veya sıva olarak inşada sahibi muhtar olup fakat diğer bina ile ittisal eden her binanın sahibi tarafından hîn-i inşâsında binanın sağ cihetine icabı vechile taş veya tuğla ile sakftan iki zirâ mürtefi bir duvar yapılması mecburîdir. Ham arazide olup mahalle şekline konulacak mahallere inşa olunacak her nevi ebniyenin birbirine lâ-ekal sekiz arşın uzak olduğu halde ahşap olarak yapılması caizdir. Bu makule ebniye yekdiğerine sekiz arşından noksan veya muttasıl olduğu takdirde her ikisi beynine kezalik icabı vechile taş veya tuğla ile sakftan iki zirâ' mürtefi bir duvar yapılması mecburîdir.

Seksendördüncü madde: Kârgir ebniyenin taştan veya hâlis harç ile tuğladan olması mecburî olup derûn bölmeleri ahşap olacaktır.

Seksenbeşinci madde: Kârgir hâne ve dükkânların çatı kaplamasının üzerine beylik tuğla veyahud samanlı harç ferşolunduktan sona kiremit konulacaktır.

Seksenaltıncı madde: Yan duvarları muttasıl ve münfasıl olsun ebniyenin sakfını bir arşın tecavüz edecek ve ön tarafı terasalı çatı yapılır ise bunun cihât-ı erbaası dahi duvar olacaktır.

Seksenyedinci madde: Kârgir ebniyenin sokak zemininden beş arşın irtifandan bed' etmek üzere herhangi katına olur ise olsun kârgir cumba ve balkon yapılacaktır1.

Seksensekizinci madde: Ahşap bina üzerine hadd-i kânuniye tecavüz etmemek şartıyla yine ahşap olarak kat ilavesi ve yapılacak katlara oda dahi inşası caiz olacaktır.

Seksendokuzuncu madde: Derûnunda ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ile hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalar gerek yalnız olsun ve gerek hâne tahtında demir kirişli ve tuğlalı bulunsun toloslu ve demir kapı ve pencereli kârgir olacak ve ocakları dükkânın gerisinde bulunacaktır.

Doksanıncı madde: Madde-i sâbıkada muharer dükkân ve mağazaların gayri esnaf dükkânları ve mangal ile idare olunan kahvehâneler madde-i mezkûre şerâitinden müstesna tutulacak ise de derûnları ve tavanları hâlis harc ile sıva olunacaktır.

Onikinci Fasıl

Mücâzât

Doksanbirinci madde: Kalfa veya ebniye ashabı binanın mevkiiyle nev'ini ve yapılacak her katın mikdar-ı sathıyla yüzünün ve cumba ve şehnişinlerin tûllerini mübeyyin idâre-i belediyyeye vermeleri iktizâ eden resm-i mücessem ve payanda ve istidânın mündericâtı hilâfında ameliyyât icra eyledikleri halde kendileri mes'ûl tutulacakır.

Doksanikinci madde: İşbu kânun ile muayyen olan tezkire harcını te'diye etmeksizin ameliyyâta bed' edenlerden resm-i mukannenden başka bir misli cezâ-yı nakdî alınacaktır.

Doksanüçüncü madde: Doksanbirinci maddede gösterilen resm-i mücessem ve payanda hilâfında icrâ-yı ameliyyât eylediği tebeyyün eder ise sâhib-i istidâdan resm-i mukannenden başka bir misli cezâ-yı nakdî alınacaktır.

Doksandördüncü madde: Vilâyet veya liva merkezi olan şehirlerde Dersaâdet'te alınan ebniye resminin nısfı ve şehir ve kasabalarda beşte biri alınacaktır.

Doksanbeşinci madde: Ticaretgâh olan ve kıymetdar emlâki bulunan başlıca sehirlerde madde-i sâbıkada tayin olunan resmin hadd-i a'zamı Dersaâdet'e mahsus olan resmin mikdarını tecavüz etmemek üzere devâir-i belediyyelerce nısftan ziyade resm istîfası tensib olunur ise tarife-i mahsûsa yapılarak bi'l-istîzân Bâb-ı Âlî'den tahsîl-i müsâade olunmak şartıyla zammı câizdir1.

Doksanaltıncı madde: Ebniye kalfaları ebniye-i umûmiyyenin suver-i inşâiyyesini mübeyyin neşr ü ilan olunacak şartnâme ahkâmına tevfik-i hareket eyleyecektir.

Doksanyedinci madde: 7 Cemâziyelevvel 1280/1863 tarihli Turuk ve Ebniye Nizâmnâmesi'yle zeyli ve Her Nevi Ebniyeden Alınacak Harc ve Resm Nizâmnâmesi ve Rüsûm-ı keşfiyye hakkında 15 Rebîülevvel 1280/1863 tarihli nizâmnâme ve İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de yapılacak ebniyenin sûret-i inşâiyyesine dair 12 Muharrem 1292/1875 tarihli nizâmnâme işbu kânunun târih-i neşrinden itibaren münfesihtir.

Doksansekizinci madde: Dâhiliye Nezâreti işbu kânunun icrasına memurdur.

Madde-i muvakkate: Otuzikinci maddede gösterilen harita-i umûmiyyenin tanzimine kadar Boğaziçi ve Haliç sevâhilinde yapılacak bina ve rıhtımlar sevâhilin i'vâc-ı tabîîsine göre mecâlis-i belediyye taraflarından tensib ve tahdid edilecek dereceden ziyade denize çıkmayacaktır.

23 Zilhicce 1299/1882 ve 24 Tesrînievvel 1298 (Ergin, 1995, s. 1715-1731)

U
EK: 1891 MEN-İ HARÎK HAKKINDA NİZAMNAME

Birinci Madde:

Dersaadet ve taşra daire-i belediyeleri merkezlerinde ve mülhakatlarından icabeden yerlerde masarifi varitadı belediyeden tesviye olunmak üzere mükemmel harîk tulumbaları ile kova ve kanca ve balta gibi itfayi harîka mahsus alât ve edevat bulundurulacaktır. Muvazzaf tulumbacısı olmıyan yerlerde devairi belediyeden yevmiye ve birer çift nanı aziz (ekmek) verilmek üzere mikdarı kâfi tulumbacı istihdam olunacaktır.

İkinci Madde:

Harîk ve kova ve harîkin suhuletle sirayetine sebep olacak talaş ve ot ve saman gibi mevaddın münasebetsiz yerlerde bulundurulmamasına ve mutbah ve ocak bacalarıyla soba borularının tethir ettirilmesine belediye memurini tarafından mütemadiyen dikkat ve nezaret olunacaktır.

Üçüncü Madde:

Ocak süpürücülerin alet ve edavatı muntazam olmak ve bunlar mahallâtı evkatı muayyenede dolaşmak üzere tahtı intizama alınacak ve hane ve ebniye-i saire bacalariyle su borularının miyat ile tathir olunması için şehremânetince lâzım gelen tedabir ittihaz olunacaktır.

Dördüncü Madde:

Harîk vukua gelmemesi için hâne ve sair ebniyede sakin olanlar arasından ittihazı lâzımgelen tedabiri ihtiyatiyeye ve harîk vukuunda sürati itfası emrinde memurin tarafından ittihazı iktiza eden usûl ve tedabire dair şehremânetince bir talimat layihası kaleme alınarak liecliltetkik Bâb-ı Alî'ye takdim kılınacaktır.

Besinci Madde:

Harîk zuhur eden hâne ve ebniyei sairenin derûnunde sakin olanlardan icab edenler ve haklarında şüphe hasıl olan hariçten sair kimseler tahtı isticvaba alınıp harîke sebep olan şahsın tebeyyün etdirilerek harîkin gerek dahilen ve gerek haricen kasten ve ligarazin ika olunduğuna emare göründüğü halde o şahıs hakkında takibatı

kanûniye icrâ olunmak üzere cânibi zabıtadan tanzim olunacak zabıt varakalarile müddei umumiliklere beyânı hal olunacakdır.

Altıncı Madde:

Mutbah ve soba baca ve boruları kurumlarının izale olunmadığı bilmuayene tebeyyün eylediği halde ashabından veya müstecirlerinden bir mecididen beş mecidiye kadar cezayı nakdî alınacağı gibi mezkûr kurumların izale olunmamasından dolayı baca tutuştuğu halde bundan harîk vukua gelsin gelmesin eshabından veya müstecirlerinden kezalik bir mecididen beş mecidiye kadar cezayı naktî ahzolunacak ve işbu cezayı naktîler harîk iane sandıklarına ait olacaktır.

Yedinci Madde:

Eğer bir mahalde gaz ve sair mevaddı müşteilenin Iüzumundan ziyâde bulundurulmasından ve layıkı vechile hıfzına itina olunmamasından harîk zuhur eder ise o mahallin sahibi veya müsteciri kanûnen mes'ûl bulunmak üzere canibi zabıtadan tanzim olunacak zabıt varakasıle müddeiumumiliklere ve taşralarda mahalli mahkemesine beyânı hal olunacaktır.

Sekizinci Madde:

Tehi kalan hâne ve mesakini saireyi esbabı harîkden muhafazaya ashabı mecbur olacak ve bu makule yerlere mahalle imam ve muhtarlar ile bekçileri ve muteberanı ahalii mahalle nezâret edecek ve bir güna hali tehlike hisseyledikleri takdirde hükümetce iktizasına bakılmak üzere zabıtaya ihbarı keyfiyet edeceklerdir.

6 Şubat 1891 (Seyitdanlıoğlu 1999, s. 168-172)

V
EK: 1891 EBNİYE KANUNU

Birinci Fasıl

Sokakların Vüs'ati

Birinci madde: Sokakların vüs'ati beş sınıfa münkasimdir. Birincisinin vüs'ati ebniyenin iki taraf sath-ı zemin katlarının dış yüzlerinden ölçülerek ekalli yirmi ve ikincisinin on beş ve üçüncüsünün on iki ve dördüncüsünün on ve beşincisinin sekiz zirâ' olacak ve el-yevm mevcud olan çıkmaz sokaklar altı arşından nihayet sekiz arşın kadar vüs'atte bulunacaktır.

İkinci madde: İtibar olunan zirâ'-ı mimarî bir metrenin üç rub'uyla sekiz milimetreye müsâvi olup her sokağın kânunen kaç zirâ' olması iktiza edeceği taayyün ettikçe bir levhaya yazılarak sokağın baş tarafına yapıştırılacaktır.

Üçüncü madde: Sokakların sınıflara taksimiyle tayin-i vüs'ati ve meyli Dersaâdet'te devâir-i belediyyenin iş'ârı üzerine Şehremâneti Meclisi'nde ve taşralarda mecâlis-i belediyenin karar ve iş'ârı üzerine idare meclislerinde kararlaştırılacak ve Dersadâdet'te Bâb-ı Âlî'den ve taşralarda vâli-i vilâyetten istîzân ile icabi icra olunacaktır.

Dördüncü madde: Heyet-i kadîmesi birinci sınıftan ziyade vâsi bulunan caddeler hâliyle bırakılacak ve lede'l-hâce bunların ve müceddeden tevsi olunacak fevkalâde büyük caddelerin vüs'ati mevkiinin tahammülüne göre yirmiden kırk zirâ'a kadar ve daha ziyade olabilecektir. Gerek Dersaâdet için yapılacak harita-i umûmiyyede ve gerek vilâyâtta bulunan şehir ve kasabâtın tanzim edilecek haritalarında sokakların derecât ve vüs'ati ayn ayrı gösterilecek ve taşralarda icâbât-ı mevkiiyyeye göre sokakların derece ve sınıflarının ta'dil ve vüs'atlerinin tenkîs ve tezyîdi câiz olacaktır.

Beşinci madde: Meâbid havlularıyla iskelelerde ve umûma ait meydanlar ile mesirelerde velhâsıl menâfi-i âmme için terkolunmuş olan yerlerde ebniye inşası ve bu mahallerin her ne sûretle olur ise olsun hususiyete tahvili memnû'dur. Ancak bu misillü mahallerin fevkalâde olarak tağyir ve tanzimine lüzum göründüğü halde Bâb-ı Âlî'den istizân olunacaktır.

Altıncı madde: İstikâmet ve vüs'ati tayin olunmuş olan cadde ve sokaklarda müceddeden köprü [120] misillü ebniye inşası ve mevcud bulunan bu makule ebniyelerin hedmiyle tecdîdi veyahud tamiri memnû'dur.

Yedinci madde: Üsküdar'da Paşalimanı'nda ve Rumeli cihetinde Ortaköy'den yukarı Boğaziçi'nde ve sahilhâneler arkasında bulunan bağ ve bahçe vasâir müştemilâta geçmek için saht-ı zeminden altı arşın irtifâ'ında bed' ile binanın vüs'ati ve kaddi nihayet dörder arşını tecavüz etmemek üzere köprü inşa olunabilecektir.

Sekizinci madde: Birinci maddede gösterilen vüs'at için icab eden yerler yolun iki tarafından nısfiyyet üzere alınack ve sokağın yalnız bir tarafında bulunan ebniye evvel inşa olunduğu halde kânunen iktiza eden yerin nısfı o taraftan alındıktan sonra nısf-ı diğeri karşı taraf ebniyenin inşa veya tecdîdinde alınacaktır. Ve bunları ashabı meccânen yola terkedecektir. Ve bu sûretle yola terkolunacak yerler arsanın derinliği nisbetiyle rub'unu tecavüz eder ise bâkisinin bedeli ashabının rızâsıyla dâire-i belediyyeden i'tâ olunacaktır.

Dokuzuncu madde: Vüs'ati birinci maddede beyân olunan mikdara mutabık veya daha vâsi bulunan sokaklar, haritasında istikâmet hattı gösterilerek heyet-i asliyyeleri üzere kalıp ve hiç bir vesile ile sokağa tecavüz edilemeyip hasbe'l-istikâme bir binanın sokağa yürütülmesi lâzım gelir ise sokaktan verilecek yerin bedeliyle hasbe'n-nizâm geri çekilmesi lâzım gelen ebniyenin geri çektirilmesinden dolayı sokağa alınacak mahal tamamıyla veya hissesinden ziyade olarak bir taraftan alınmak lâzım geldikde diğer tarafın terketmediği yerin bedeli menâfi-i umûmiyye için İstimlâk Kânunu'nda muharrer usûle tevfikan tahmin ettirilerek iktiza edenlerden istîfa olunacaktır.

İkinci Fasıl

Sokakların İstikâmeti

Onuncu madde: 12nci maddede beyân olunacağı vechile bir tarîkin istikâmeti kararlaşıp haritası tanzim olundukta 12nci maddede gösterilen istikâmet levhası o tarîkın baş tarafına mıhlanarak orada inşa ve tecdîd olunacak ebniye haritaya tatbik olunacaktır.

Onbirinci madde: Meydan ve müteaddid yol ağzı yerler ve tarîk-ı âmm kabîlinden olan rıhtımlar velhâsıl yalniz bir tarafına ebniye inşa olunabilir tarik hakkında 1'inci

ve 8’inci ve 9uncu maddelerin ahkâmı câri olamayıp bu yerlerin istikâmet haritaları tanzim ve mevkiinin tahammülüne göre vüs'ati tayin olunarak ebniye ona göre inşa ve tecdîd olunacaktır.

Onikinci madde: Ebniyeli ve ebniyesiz yerlerde yeniden sokak küşâdı veya mevcudunun tevsî’i veyahud istikâmete tatbiki lâzım geldikde idare-i belediyye tarafından haritaları tanzim olunarak ashâb-ı alâkaya varaka-i mahsûsa ile ihbar ve bu ihbarın vukuunu musaddak mahallesinden bir kıta ilmuhaber istihsâl olunup haritaları bi'l-mütâlaa diyecekleri olduğu halde ihbârnâmenin ashâb-ı alâkaya vusûlü tarihinden itibaren otuz bir güne değin beyân etmeleri lâzım gelecek ve bu haritalar ile ifâdât-ı vâkı'a idâre-i belediyyenin mütalaasıyla beraber Dersaâdet'te Şehremâneti'ne ve taşralarda hükûmet-i mahalliyyeye irsal ve iş'âr olunarak Şehremâneti Meclisince ve idare meclislerince tedkîk ve tasdik olunduktan sonra 9uncu maddede muharrer olduğu vechile alınacak ve verilecek yerlerin muamelâtı icra kılınacaktır.

Onüçüncü madde: 12nci maddede muharrer harita mûcebince bir binanın kat’ı lâzım geldiği ve sahibi rızasıyla kesmeyip de idare-i belediyyece kat' edilecek olduğu halde kesilen binanın yüzünü sâbıkı vechile inşaya ve binanın derûnu veya zîr-i zemîndeki taş oda ve mahzen ve sarnıç gibi müştemilâtı kullanılmaz hale gelir ise ta'diline idâre-i belediyye mecbur olacak ve kat' ve tamir olunacak binanın sahibi bedelini almak istediği halde resmi mûcebince bi'l-münâkasa tekarrür edecek bedeli alıp binasını dilediği gibi yapabilecektir. Bir binanın yüzünün kesilmesiyle zîr-i zemîninde taş oda ve mahzen ve sarnıç gibi şeyler olup da bunların birer mikdarı tarîkın altına tesâdüf eder ve kusur mahalleri istimale sâlih bulunur ise isti'mâle sâlih olan mahalli tefrik için lâzım gelen duvar veya inşaât-ı sâire masrafı ebniyenin yüz masrafı miyanında tesviye edilecek ve fakat ebniyenin yüzünden kat' olunan ve sahibinin hakk-ı tasarrufu sâkıt olan mahaller altındaki mahzen ve sarnıç ve sâireye iddia-yı tasarrufla ayrıca bedel istemeğe hakkı olamayacaktır.

Ondördüncü madde: 13’üncü maddede gösterildiği vechile kat' olunacak binanın sahibi hasbe'l-istikâme hisse-i kânuniyyesinden başka sokağa yer terkine mecbur olur ise bu fazlanın bedeli idâre-i belediyye tarafından menâfi'-i umûmiyye için İstimlâk Kânunu'nda muharrer usûle tevfîkan bi't-tahmin i’tâ olunacaktır.

Onbeşinci madde: 13’üncü ve 14üncü maddelerdeki tesviyeye râzı olmayan ashâb-ı emlâkin rızâsına bakılmayarak binası menâfi-i umûmiyye için İstimlâk Kânunu'nda muharrer kâideye tevfîkan taht-ı hükm ve ilâma alınarak idâre-i belediyye ve mahalli hükûmetince kat' ve tesviye olunacaktır.

Onaltıncı madde: Ham arazi ve bağ ve bostan üzerine ebniye inşasıyla mahalle teşkili için parça parça satmak isteyenler taayün edecek lüzum ve icab üzerine orada meccânen bir karakolhâne ve bir de mektep mahalli terketmeğe ve Şehremânetince gösterilecek sûrete tevfîkan hududu nihayetine kadar kaldırım ve lağım yapmağa mecbur olacaklardır. O misillü arâzi sahibi evvel-emirde istidânâmesiyle beraber Şehremâneti'ne bir harita vererek devâir-i mukteziyye ile bilmuhâbere o arazide ebniye inşasının mevkan ve sıhhat-i umûmiyyece mahzuru olup olmadığı ve orada bir karakolhâne ve bir mekteb mahallin mahalle şekline vaz'ında bir gûne mahzur olmadığı tebeyyün eylediği halde haritası üzerinde işbu kânunun tayin eylediği vechile sokakları çizilerek ve karakol ve mekteb mahalleri dahi gösterilerek Bâb-ı Âli'ye takdim ile Şûrâ-yı Devlet'çe tedkik olundukdan sonra bi'l-istîzân müteallik buyurulacak irade-i seniyye mûcebince ruhsat-ı resmiyye i'tâ olunacaktır.

Onyedinci madde: 16’ncı maddede muharrer ham yerler gerek arâzi-i emîriyyeden olsun ve gerek arâzi-i vakfiyyeden bulunsun üzerine inşa olunacak ebniye mülk olmak üzere mukataa-i zemîn olarak icâre tahsis olunacaktır.

Onsekizinci madde: Bir yolun müceddeden küşâdı veyahud tevsîi münasebetiyle sokağa terkolunarak sahibinin hakk-ı tasarrufu sâkıt olan yerlerde sahibi mahzen ve sâire hafredemeyecek ve böyle yerlerde bulunan taş ve tuğla ve duvar ve enkaz idâre-i belediyye tarafından tenbih olunduğu vakit sahibi tarafından kaldırılacaktır. Ve işbu tenbihat on beş gün zarfında iki defa olarak bâ-ihtarnâme icra olunduktan sonra sahibi tarafından kaldırılmaz ise dairece icabı icra ve masrafı hâsıl olacak enkaz furûht olunarak ondan istîfa olunacaktır.

Üçüncü Fasıl

Muhterik Mahaller

Ondokuzuncu madde: On hâneden ziyâdesi muhterik olan mahaller yeniden taksim ile tarla vechile tesviye olunacaktır. Şöyle ki: O mahallin heyet-i kadîmesi yani harîkdan mukaddem mevcud olan yollar ile her arsanın mesâha-i sathıyyesi gösterilerek bir harita-i umûmiyyesi tersîm olunup 8 inci madde ahkâmına tevfikan

etraf ve derûn sokaklarının vüs'at ve istikâmeti kırmızı hat ile çizildikten sonra terettüb eden zâyiât-ı umûmiyyeden yüzde hesabıyla her arsanın mikdâr-ı kadîmi nisbetinde isabet edecek zâyiât bi'l-ihrâc arsalar mümkün mertebe murabbâ veya müstakil olmak ve şeref ve kıymet-i kadîmesi gözetilmek ve yüzleri tûlünün mikdâr-ı cedîdi, kadîm yüzleri mikdarına nisbet ve hesab edilerek verilmek üzere taksimatı icra ve ber-mûceb-i harita arsa sahiblerine bâlâsı haritalı birer ilmuhaber i'tâ olunacaktır.

Yirminci madde: Tesviye olunacak harîk mahallerinde bulunan çıkmaz sokaklar mevkiin iktizasına ve tahammülüne göre ya küşâd veyahud seddolunacaktır.

Yirmibirinci madde: 19'uncu maddede muharrer haritanın sûret-i tanzim ve icrası 12nci madde ahkâmına tatbik olunacak ve bu misillü mahallerin tesviyesinde tevsî-i tarîk için alınması lâzım gelen yerler her arsanın mesâha-i sathıyyesinin nihayet rub'unu tecavüz etmemek şartıyla ashabı tarafından meccânen terkolunacak ve harîk mahalleri dahilinde ve ittisalinde bulunan bostan ve bağ ve bahçe ve arsalar muhterik hükmünde işbu taksime idhal edilecektir.

Yirmiikinci madde: Harîk mahallerinde ada tesviyesinden dolayı arsaların tebdîl-i mahalli iktiza ettikçe her arsa sahibi arsasındaki enkazını yeni arsasına nakledebilecektir.

Yirmiüçüncü madde: Tesviye olunan muhterik bir adada heyet-i hâliyesiyle kalan veya bazı mahalleri muhterik olup 50'nci madde mûcebince tamiri memnû' olmayan ebniye ile 19'uncu maddenin hükmünden hariç olup istikâmeti kararlaştırılmış sokaklar 10uncu ve 11inci maddelerin ahkâmına tâbi olacaktır.

Yirmidördüncü madde: Yeni yol küşâdı veya tevsî-i istikâmet ve tesviyeden dolayı bir arsa; hane inşasına elvermeyecek sûrette küçük veya biçimsiz kalacağı halde arsa sahibleri kendi hanelerini inşa eder iken küçük ve biçimsiz kalan arsa sahibine bedel-i misliyle münâsib mikdar yer vermeğe mecbur olacak ve küçük arsanın sahibi râzı olmaz ise büyük arsa sahibine satması teklif olunacaktır. Ve iki taraftan dahi istinkâf vukûbulduğu takdirde küçük arsayı idâre-i belediyye tahmin ettirerek mübâyaa edecektir.

Dördüncü Fasıl

Ebniyenin Sokak Yüzündeki Çıkıntıları

Yirmibeşinci madde: İşbu kânun ile tayin olunan çıkmalardan başka sokak yüzüne çıkma yapılmayacak ve her katın çıkmaları o katın hadd-i istikâmetinden itibaren hesap olunacaktır. Zemin üzerindeki katın istikâmeti birinci maddede gösterilen sûrete tevfikan tayin olunup yukarki katların hadd-i istikâmeti şehnişin ve balkon olduğu halde zemin katının hadd-i istikâmetine nisbetle çıkmaların arzı meydan ve rıhtımlarda bir arşın on sekiz parmak ve on iki arşın ve daha vâsi yollarda bir arşın on iki parmak ve on arın vüs'atindeki yollarda bir arşın altı parmak olacak ve sekiz arşın vüs'atinde olan yollarda bir arşını tecâvüz etmeyecektir.

Yirmialtıncı madde: Hududu 25'inci maddede gösterilen mikdarı tecavüz etmemek şartıyla ebniyenin sokak yüzünün ikinci ve üçüncü katlarına şehnişin ve balkon inşası mücaz olup bunlar sath-ı zemînden ekalli beş arşın irtifâında olacak ve arzı bulunduğu katın vechi tûlünün sülüsünü tecavüz etmeyecek ve zarûret-i fenniyye olmadıkça sokak yüzüne çarpık şehnişin yapılmayacaktır.

Yirmiyedinci madde: Yekdiğerine muttasıl iki hânenin balkon ve şehnişinleri arasında ekalli dört arşın fâsıla bırakılıp sahipleri beyninde nizâ zuhûr eder ise her biri komşusu hududundaki balkon ve şehnişinini iki arşın uzak yapmağa mecbur olacak ve el-yevm mevcud olan şehnişinlerden zeminden irtifâı beş arşından dûn olanlar ve misillü ebniyenin yüz tarafının hîn-i tamirinde lağvedilecektir.

Yirmisekizinci madde: Hutût-ı istikâmet üzerinde olan çıkıntılar yani kapı eşikleri bir parmak ve müdevver yassı sütun ve kürsü taşı iki parmak ve pencere pervazı veya demir kanat dört parmak ve yağmur suyu borusu ve sandığı ve dükkân önlerine vaz' olunan cam çerçeve ve zemin katların ve dükkânların pencerelerine konulan demir parmaklık ve çenberler ve dükkân yüzüne asılan askılar altı parmak ve zeminden lâ-ekal dört arşın irtifâında bulunmak şartıyla dükkân kepenkleri ve oluklar dahil olduğu halde saçaklar bir arşın ve dükkân ve mağazalar önündeki tenteler zeminden dört arşın irtifâında ve duvara müstenid olan [125] sırık ve kolları zeminden üç arşın irtifâında ve bu sırık ve kolların anahtarları kırk beş derecede bulunmak şartıyla iki arşın olacak ve duvara müstenid gaz fenerleri dahi dört arşın irtifâında olup sokağa çıkıntısı dahi iki arşın iki parmak olacaktır.

Yirmidokuzuncu madde: Merdiven ve basamak ve sed ve mahzen pencereleri ve bodrum gibi çıkıntı ve çukurların yol üzerinde inşa ve ihdası külliyen memnû'dur.

Otuzuncu madde: Yol ve meydan ve rıhtımlarda bulunan binaların yüzleri çıkma ve çıkıntılara dair olan mevâd ahkâmına tâbi olup binanın diğer yüzlerini sâhib-i mülk dilediği gibi yaptırabilir.

Otuzbirinci madde: Boğazici ve Haliç sevahilinde inşa olunacak her nevi bina ve rıhtımların i'vicâc-ı tabîisine göre harita-i umûmiyyesinde gösterilen hatt-ı müntehadan ziyade denize çıkması memnû'dur.

Beşinci Fasıl

İrtifâ'-ı Ebniye

Otuzikinci madde: Gerek sokak üzerinde olsun ve gerek geride bulunsun bir binanın yüzü ve tarafeyninin irtifâ'ı zeminden binanın üst tabanına kadar arzı sekiz arşın olan sokaklarda on iki arşından on sekiz arşına kadar olacak; ve arzı on arşın olan sokaklarda on beş arşından noksan ve yirmi arşından fazla ve arzı on iki arşın olan sokaklarda yirmi arşından noksan ve yirmi beş arşından fazla ve arzı on beş arşın veya daha vâsi bulunan caddelerde yirmi beş arşından dûn otuz beş arşından fazla olmayacaktır. Ve işbu irtifâ sokakların şeref ve mevkiine göre tayin olunacaktır. Zîrde 76'ncı maddede istisnâ edilen mahaller ile caddeler bağ köşkleri ve sahilhâneler bu kâideden müstesnadır.

Otuzüçüncü madde: Yokuşlu arsa üzerine inşa olunacak binanın yüksek tarafıyla alçak taraflarının irtifâında bir hadd-i vasat alınarak alçak tarafındaki zeminden itibaren binanın irtifâı hadd-ı kânunîyi altı arşından ziyade tecavüz etmeyecek ve köşe başlarında bulunan ebniyenin irtifâı vâki olduğu büyük caddenin yüzünün irtifâına tâbi olacaktır.

Otuzdördüncü madde: İstikâmet ve vüs'ati tayin olunmuş olan sokaklarda üzerinde ebniye olmaksızın yalnız dükkân ve mağaza inşası memnû'dur. Üzerinde kat olmayarak bilâ-hava bulunan dükkânların üzerindeki hava sahibi her ne vakit bina inşa edecek olur ise altındaki dükkânı dahi hedm ile binanın inşası sırada sâbıkı vechile yeniden yapmağa mecbur olacak ve bunun için dükkân sahibinden masârif-i inşâiyye olarak bir akça talep etmeyecektir. Dükkân sahibinin dahi işbu inşaattan dolayı dükkânının hedmine mümânaata veya bir gûnâ zarar ve ziyan davâsına hakkı olmayacaktır. Tarîk-i nizâmında olmayıp da hasbe'l-istikâme hıssa-i nizâmiyyesinden fazla tarîka yer alınması lâzım geldiği halde fazla alınan mahallin zahrında bulunan hava sahibi mümkün olduğu halde bedel-i misliyle dükkân

sahibine yer vermeğe mecbur olacak şayet dükkân hasbe'l-istikâme tamamıyla tarîka tesadüf eder ise İstimlâk Kânunu'na tevfîkan bedeli bi't-tahmin idâre-i belediyyeden dükkân sahibine i'tâ olunacak ve işbu dükkânın istimlâkiyle tarîka kalbinden dolayı hava sahibi tabiî tarîka yüz peyda edeceğinden bunun için hava sahibinden şerefiye nâmıyla iktizâ eden meblağ bi't-tahmin idâre-i belediyye hesabına istifa olunacak ve hava sahibi nizâmından fazla yer gâib etmiş olduğu halde dahi bu fazlanın bedeli belediyece bi't-tahmin hava sahibine verilecektir.

Otuzbeşinci madde: Ebniye-i emîriyye ve hayriyye 32'nci, 33'üncü ve 34'üncü maddelerin ahkâmından müstesnâ olacaktır. Bunlara merbut emlâk ve akâr hakkında eşhas uhdesindeki emlâk ve akâr misillü mevâdd-ı mebhûsenin ahkâmi cereyan edecektir.

Altıncı Fasıl

Harîkın Men'-i Vukûu Tedâbîri

Otuzaltıncı madde: Ocaklar ot taşı veya tuğladan kemerli ve bacası aşağıdan yukarıya kadar tuğla veya som taş ve hâlis harc ile yapılıp darûnuna ağaç hatıl konulmayıp binanın damından elkalli iki arşın yüksek olacak ve bir ahşap binaya muttasıl diğer bir ahşap binaya yapılacak bacalar yanındaki binaya iki arşın yakın olduğu halde inşa olunacak bacanın irtifâ'ı dahi ahşap binadan iki arşın yüksek olacaktır. Ebniye dahilinde yapılacak sâir nevi ocaklar dahi bu sûrete tevfîkan yapılacak ve etrafı bir arşın olarak ahşaptan tecrid olunacaktır.

Otuzyedinci madde: Soba ve kahve ocağının ön tarafları lâ-ekal sekiz parmağa kadar mevâdd-ı madeniyye ile döşenecek ve yeniden inşa olunacak kârgir binalarda da soba boruları ebniyenin içinde yapılacak ocaklardan geçirilecektir. Mevcud olup bu yolda soba ocakları bulunmayan ve yeniden yaptırılması kâbil olmayıp da dışarı çıkarılması zarûrî olan ebniyede soba borularıyla duman geçen borular her taraftan altı parmak ahşapdan baîd olacaktır.

Otuzsekizinci madde: Ahşap içinden geçirilecek boruların kutrundan borunun geçeceği deliğin kutru iki parmak vâsi olacak ve deliğin açık kalan mahalli saç levha veya tuğla ile kapatılacaktır.

Otuzdokuzuncu madde: Ahsap döşemeden geçecek madenî borular künk içinden geçip arası iki parmak açık bırakılacak ve ahşap binanın katlarında matbah inşası câiz olmayacaktır.

Kırkıncı madde: Hanlar tonozlu veyahud demir kirişli som kârgir olacak ve oda haricinde ve hanın meydanında ahşap ebniye yapılmayacaktır. Mutasarrıfların ekseriyet-ârâsıyla han meydanının ortasına kârgir dükkân inşası caiz olabilir ise de cevânib-i erbaasıyla han duvarının iç yüzü arasında lâ-ekal sekiz arşın fâsıla bulunacaktır.

Kırkbirinci madde: Fırın ve hamam ve fabrikalar ile derûnunda gece iş işlenen ve ateş kullanılan dükkânlar duvar ile muhat ve kapılar kanat ve kepenkleri saç kaplı olacak ve dökmeci ve demirci fabrika ve dükkânları tonozlu veya demir kirişli kârgir ve kapısıyla kepengi demir olacak ve ale'l-umûm dükkânların damları ya madenî bir şey ile kapatılacak veya harc ile kiremit bastınılacaktır.

Kırkikinci madde: Kâğıt ve bez parçaları ve fırıncıların kullandığı talaş ve ot ve tahta parçaları ve mevâdd-ı müşte'ıle vaz' olunacak mağazalarla kereste ve kömür mağazaları mahzurdan salim olan yerlerde yaptırılmak üzere kârgir ve kapılarıyla kepenkleri demir olacak ve zeytinyağı ve katran ve sâir mevâdd-ı müşte'ile-i mâyi'a konulacak mağazaların zemini sokağın sathından ekalli beş arşın derin bulunacaktır.

Kırküçüncü madde: Fırınlarda ve hamamlarda kullanılacak odun ile satılık kereste ya kârgir mağazalara veya vâsi meydanlara konulacak ve kömürcü mağazaları kârgir duvar ile tonoz kemerli veya demir kiriş ile tuğla ve kemerli olacaktır.

Kırkdördüncü madde: Ebniyenin üstüne tahtapus ve mehtâbiye yaptırılması mücaz ise de bunların zemini taş ve tuğla ve saç veya harc ile döşettirilecektir. Ahşap ebniye zemini saç olmak üzere tahtapuş yapılacağı gibi etrafı demir çubuklu olacaktır.

Kırkbeşinci madde: Sokaklardan geçen ana lağımlar ile umûmî su yollarının ve umûma âit gaz borularının inşâat ve tamirâtı masrafı âit olduğu devâir-i resmiyye ile kumpanyalar tarafından tesviye olunur. Zikrolunan tesisâttan hânelere ayrılan hususî lağımlar ile su yolları ve gaz boruları inşaât ve tamiratı tamamen ashâb-ı emâkin ve akârâta âittir. Belediyenin taht-ı nezaretlerinde icra kılınacak işbu hususî lağımların kulakları ebaiyenin sokak cihetinde bulunan hududunu tecavüz etmeyerek ana lağıma rabtedilecektir.

Kırkaltıncı madde: Müşrif-i harâb ve tehlikeli olan veya fena yapılmasından dolayı yıkılması meczum bulunan duvar ve binaların hedmi için idare-i belediyye

tarafından on beş gün müddet tayiniyle sahibine iki defa ihtarnâme gönderilip müddet-i mezkûre zarfında hedmettirmez veyahud ihtarnâmeyi kabul ve imza etmez ise mahallesi e'imme ve muhtarlarına mühürlettirildikten sonra ihtarnâmelerin hıfzıyla devâir-i belediyyece kaide-i âtiyeye tevfîkan hedmettirilerek masârif-i vâkıası mahallesi imam ve muhtarları ve zâbıta memuru hazır olduğu halde enkazından kifâyet mikdarının furûhtuyla ondan tesviye olunacaktır.

Bu misillü harab bina ve duvarların te'hîr-i hedmi mûcib-i tehlike olup da der-akab hedmi iktiza edeceği muayene memurları tarafından resmen ve tahrîren beyân olunduğu halde hemen hedmetmesi sahibine teklif olunarak etmediği sûrette muayene eden keşif memurları ve yapı kalfaları ve mahallesi imam ve muhtarları ve civarı zabtiye merkezi zâbiti tarafından bir mazbata tanzimiyle cümlesi tarafından temhir olunarak ve zikrolunan ebniye yıktırılarak masrafı yukarıda gösterildiği vechile tesviye olunacaktır.

Yedinci Fasıl

Tamirât-ı Memnû'a

Kırkyedinci madde: Bi'l-cümle sokaklarda irtifâ'ı yerden beş arşından ekall olan şehnişînlerin tamiri memnû'dur.

Kırksekizinci madde: Hatt-ı istikâmetleri kararlaşan sokaklarda geri çekilmeğe mecbur olan ebniye yüzünün üst katlarının tamiri mücazdır. Fakat zemin katına dokunulmasa bile kafes sûretiyle vukubulacak tamirât-ı külliyyenin icrası ebniyeden tarîka kânunen muayyen olan miktarda yer terkettirilmedikçe memnû'dur.

Sekizinci Fasıl

Ruhsat Tezkiresi

Kırkdokuzuncu madde: Ebniye inşa ve tamir edenler dokuzuncu fasılda gösterilen rüsûm-ı muayyeneyi te'diyeye mecburdur. Rüsûm-ı muayyenenin makbuz senedi ruhsat tezkiresi makamında tutulacak ve yedinci fasılda muharrer ahvâlden mâ'adâ ameliyât da serbest olup işbu kânunun ahkâm-ı fenniyyesine tevfîk-i hareket edecektir.

Ellinci madde: Gerek müceddeden ebniye inşası ve gerek tamir için verilecek ruhsat tezkireleri ashabının emlak vergisi ve vakıf icâresi ile tanzifât resmi alındıktan sonra i'tâ olunacaktır. Şu kadar ki müste'cire âit olan tanzifât resmi müste'cirlerden alınacaktır.

Ellibirinci madde: Ebniye inşa ve tamir edenler aleyhinde ebniyeden dolayı ameliyâtın tatili istidâ olundukta sâhib-i binâ ile bi'l-muhâkeme haksız çıktığı halde zarar ve ziyanını tazmin edeceğine dair müsted'î yedinden devâir-i belediyyece bir sened ve muteber kefil alınarak yalnız müdde'înin tatilini istediği mahallerin ameliyâtı on beş gün müddetle tatil edilecek ve bu müddet inkızâsında tatilin mahkemece bir vakit tayiniyle devam ettirilmesi sûret-i resmiyyede idâre-i belediyyeye bildirilmez ise on altıncı günü ameliyâtın devamına ruhsat verilecektir.

Dokuzuncu Fasıl

Ebniye İnsâ ve Tamiri Rüsûmu

Elliikinci madde: Yapılacak her nevi zemin katının beher murabba' arşınından on pâre resm alınacak ve bina herkaç kat olur ise beher kat için bir misli zammolunacaktır.

Elliüçüncü madde: Tarîk-i âmm üzerine yapılacak cumba ve şehnişinlerin her katı için iki arşın uzunluğuna kadar olanları resmden muaf olup tecavüz eder ise fazlasından beher arşın için yirmişer kuruş resm alınacaktır.

Ellidördüncü madde: Ev altı ile sarnıç ve su hazînesi ve kuyu ve mahzen ve pancur ve ahşap ve demir parmaklık ve kiremit aktarması ve balkon tamiri ve asma çardağı ve tahta perde ve bostan dolapları ve bahçelerin dahilî sed duvarları resmden muaf olacaktır.

Ellibeşinci madde: Ebniyeli ve ebniyesiz arsaların muhafaza duvarlarından yalnız tûlünün beher arşını için yirmi para ve müskirât mağaza ve fabrikalarının ebniyesinden işbu kânun mûcebince bina resmi alındıktan başka her bir kazânın vaz'ı için bin ve tamir veya tebdili halinde dahi iki yüz elli kuruş resm alınacaktır.

Ellialtıncı madde: Bi'l-cümle meâbid ve mekâtib ve kışla ve hastahâneler misillü ebniye-i emîriyye ve hayriyye inşa ve tamirinde resm alınmayacak ise de her halde meccânen ruhsat tezkiresi verilecektir. Bunlara merbut emlak ve akâr hakkında

eşhas uhdesindeki emlak ve akâr muamelesi icra edilerek her nevi harc ve resm ahzolunacaktır.

Elliyedinci madde: Kafes sûretiyle tamirden inşa resminin nısfı ve tamirât-ı âdiyeden zemini elli arşın kadar olan hânelerden beş kuruş ve elli arşından yüz arşın terbîine kadar olan hâne için on kuruş ve yüz arşından ziyade olup müştemilâtı olmayan hâneler için otuz kuruş ve yüz arşından ziyade olmakla beraber müştemilâtı olanlar için kırk kuruş resm alınacaktır.

Ellisekizinci madde: Zemini otuz arşın terbîinde olan dükkânların tamiri için on beş ve ziyadesi için otuz kuruş resm alınacak ve hâne tahtında bulunan dükkânların tamirine hâne tamiri için alınan tezkirelerin hükmü olmayıp bunların her biri için ayrıca tezkire alınacakır.

Ellidokuzuncu madde: Çarşı hamamı câmekânının ve ahır ve amele odası ve çamaşırlık ve külhan misillü müştemilâtının her birinin tamiri için otuz ve derûn-ı hamamın tamirinde yapılacak mahalli kaç zirâ' ise bunun beher zirâ'ından bir kuruş resm ahzolunacakır.

Altmışıncı madde: Han derûnunda oda ve mağazaların tamirinde zemini otuz arşın terbîinde olan için on beş ve ziyadesi için otuz kuruş resm alınacaktır.

Altmışbirinci madde: Bostan ve ebniyeli bahçe duvarlarının tamiri için on kuruş resm alınacak ve ebniyeli bahçenin binasının tamiri için tezkire alınmış ise muhafaza duvarının tamiri dahi onunla icrâ olunup ayrıca tezkire alınmayacaktır.

Altmışikinci madde: Taşralarda on bine kadar nüfus bulunan kasabalarda Dersaâdet'te alınan ebniye resminin beşte biri ve on binden yüz bine kadar nüfus olan şehir ve kasabâtta nısfı ve yüz binden fazla nüfus bulunan şehirlerde tamamı alınacaktır.

Altmışüçüncü madde: Tamirât ruhsatı için alınan tezkirenin tarihinden itibaren bir sene hükmü olacaktır.

Altmışdördüncü madde: Devâir-i belediyye hududu dahilinde bulunan çiftliklerde yapılacak dam ve ahır ve samanlık ve çiftci odası misillü ziraâte müteallik binalar ebniye rüsumundan muaf ve müstesnadır.

Onuncu Fasıl

Rüsûm-ı Keşfiyye

Altmışbeşinci madde: Keşifleri Şehremâneti marifetiyle icra olunan cevâmi ve mekâtib ve kışla ve hastahâneler misillü ebniye-i hayriyye ve emîriyye ve vakfiyyenin inşaât ve tamirâtından resm alınmayacaktır.

Altmışaltıncı madde: Ebniye-i hayriyye ve emîriyye ve vakfiyenin keşf ve muayeneleri için Şehremâneti tarafından gönderilen kalfalara keşfettiren tarafından iktidarlarına ve mevsimine göre on kuruştan elli kuruşa kadar yevmiye ve vapur navlu ve bârgir ücreti misillü masârif verilecek vesâir keşfler için gönderilen kalfalara dahi bu sûretle yevmiye masarif verilecektir.

Altmışyedinci madde: Keşfolunan ebniye-i hayriyye ve emîriyye ve vakfiyye emâneten inşa ve tamir ettirileceği veya inşa ve tamirinden sarf-ı nazar olunduğu takdirde dahi keşfe giden kalfaların yevmiyesi alınacaktır.

Altmışsekizinci madde: Eytâma âit emlâk keşflerinde kıymeti bin kuruştan yirmi bin kuruşa kadar olanlarından yirmi beş kuruş ve yirmi binden yukarısından her bir kuruşta elli para harc alınacaktır.

Altmışdokuzuncu madde: Âhâd-i nâs ile kalfalar beyninde olan müfredât keşiflerinin beher yüz kuruştan yirmi para harc alınacaktır.

Yetmişinci madde: Münâzâât keşiflerine gönderilen mühendis ve kalfalar için yevmiye ellişer ve mübaşir için yirmi beş kuruş alınıp Emânet veznesine teslim olunacaktır.

Yetmişbirinci madde: 70'inci maddede muharrer yevmiye sâhib-i davâdan peşin olarak istîfâ olunacak ve mahkemeye gidilmek lâzım geldikde nısfı alınacaktır. Yapılacak resim ve haritalar meccânen verileceği misillü sâhib-i davânın fakr-ı hâli tebeyyün ettiği sûrette yevmiyenin nısfı alınacaktır.

Yetmişikinci madde: Ham yerlerin tahdidi ve haritasının tersîmi zımnında beş bin arşına kadar maktûan iki yüz kuruş ve ondan fazla mikdarının beher arşınından bir para ahzolunacak ve arâzi-i emîriyye ve mevkûfe dahi bu kaideye tâbi olacaktır.

Yetmişüçüncü madde: Ham yerlerin mahalle şekline konulması için harita tanziminde beş bin arşına kadar beher arşın için dört para ve beş binden on beş bine kadar olan mikdarından beher arşında üç para ve ondan yukarısı için beher arşında iki para harc alınacak ve arâzi-i emîriyye ve mevkûfe dahi bu kaideye tâbi olacaktır.

Yetmişdördüncü madde: Nizâ vukûuyla ebniye tatili veya celb ü ihzar için gönderilen mübaşirlerin ücreti olmak ve haksız çıkan tarafa âit bulunmak üzere yirmi beş kuruş müddeîden alınacakır.

Yetmişbeşinci madde: Ebniye-i emîriyye ve vakfiyye keşiflerine gönderilen memurlara sur dahilinde ise bir şey verilmeyip hâric-i sur ise vapur ücreti ve hayvan kirası gibi icab eden masarif âit olduğu daireden verilecektir.

Onbirinci Fasıl

Münbasıran İstanbul ve Bilâd-ı Selâse Ebniyesi

Yetmişaltıncı madde: İstanbul cihetinde Unkapanı Köprüsü'nden bed' ile Zeyrek Yokuşu başından Çinili Hamam Caddesi'yle Saraçhâne başında dört yol ağzından Horhor Caddesi'ne ve ondan Aksaray Karakolhânesi önüyle Langa Caddesi'nde Cellad Çeşmesi'ne ve yine ondan Langa Yenikapısı'na kadar olan caddenin sol ciheti kâmilen ve işbu hattın sağ tarafı ile Saraçhâne başında dört yol ağzından bed' ile Fatih Cami-i Şerîfi Çörekçi Kapısı'ndan Zincirlikuyu Caddesi'yle Edirnekapısı'na ve yine Fatih Cami-i Şerîfi Boyacıkapısı'ndan Çarşamba Karakolu'na ve Aksaray Karakolhânesi'nden Yusufpaşa ve Taşkasap Caddesi'yle Topkapı ve Cellad Çeşmesi'nden Etyemez ve Samatya Caddesiyle Yedikule'ye ve Unkapanı'ndan Eyüp'e müntehî caddenin yemin ve yesarında müceddeden inşa olunacak ebniye üç nevi olacaktır. Birinci nev'i, tarîk zeminine değin temel inşa olunduktan sonra her binanın ikinci katının nihayetine kadar etrâf-ı erbaa duvarlan lâ-ekal birer buçuk ve üçüncü katı bir tuğla arzında olmak ve derûn bölmeleri ikinci kat nihayetine kadar sekiz parmak yani bir tuğla arzında ve ondan yukarısı tuğlanın tûlânîsinde olarak dört parmak arzında bulunmak üzere hâlis harc ile duvarlı ve potrel demirinden kirişli ve derûnları çimento harcıyla nîm-kavs tuğla kemerli ve döşemeli ve sakfı işbu kiriş kemer ile mestur ve üzeri asfaltolu tam kârgir olarak inşa olunacaktır. İsteyenler asfalto yerine ikinci ve üçüncü nevi binalarda gösterilen sûrete tevfîkan çatı yaptırmağa mezun olacaklardır. İkinci nev'i, kezâlik hâlis harc ile temeli inşa olunduktan sonra ikinci katının nihayetine kadar etrâf-ı erbaa duvarları lâ-ekal bir buçuk ve ikinci ve üçüncü katı bir tuğla arzında bulunmak ve sakfından bir arşını mütecâviz duvarlı ve derûn bölmeleriyle döşeme ve tavan ve sakfı ahşap ve sakf üzeri çamurlu harc ile tava kiremidi ferşli olmak üzere nîm-kârgir olarak inşa olunacaktır: Üçüncü nev'i, temelden sakfa kadar ahşap olarak

inşa ve sakfına ikinci nevide gösterildiği vechile çamurlu harc ile tava kiremidi vaz' olunacak ve etrâf-ı erbaasına her katta demir hançerlerle binaya rabtolunmak ve sakftan bir zirâ' mürtefi olmak üzere bir tuğla yani sekiz parmak arzında hâlis harç ile duvar yapılacaktır. Ve hatt-ı mezkûrun sağ cihetinde kâin mahallâtta ahşap hâne yapmak isteyenlere yapılacak binaların sağ taraflarında kendi arsası olmak üzere sekiz arşın arzında fâsıla olduğu halde duvarsız olarak ahşap ve sekiz arşın arzından dûn veya bir binaya muttasıl olarak inşa olunacak binanın sağ cihetlerine sakftan mürtefi taştan hâlis harcla duvar yapılmak şartıyla ahşap olarak inşasına ruhsat verilecektir1.

Yetmişyedinci madde: Boğaziçi'nin sahil ebniyesiyle bağ köşklerinin bilâ-kayd ü şart ahşap olarak inşası câizdir.

Yetmişsekizinci madde: Ahşap bina üzerine hadd-i kânuniye tecavüz etmemek şartıyla yine ahşap olarak kat ilavesi ve yapılacak katlara oda dahi inşası caiz olacaktır.

Yetmişdokuzuncu madde: Derûnunda ateşle icrâ-yı sanat veyahud mevâdd-ı müşte'ıle hıfz ve furûht edilen dükkân ve mağazalar gerek yalnız olsun ve gerek hâne tahında demir kirişli ve tuğlalı bulunmuş tonozlu ve demir kapı ve pencereli kârgir olacak ve ocakları hâric ve dâhile bir gûna mazarratı olmamak üzere fennen tayin olunacak mevkide yapılacaktır.

Sekseninci madde: Herhangi nev'iden olur ise olsun bir binanın müceddeden inşasında kavâid-i sıhhiyye ve tehaffuziyyece lüzum görülecek tedâbir belediyeler tarafından tayin olunacak ve ebniye ashabı işbu kavâide ittibâa mecbur olacaktır.

Onikinci Fasıl

Mücâzât

Seksenbirinci madde: Kalfa veya ebniye ashâbı binanın inşasına mübaseretten evvel mevkiiyle nev'ini ve yapılacak her katın mikdar-ı sathıyla yüzünün ve cumba ve şehnişinlerin tûllerini mübeyyin idâre-i belediyyeye vermeleri iktizâ eden resm-i mücessem ve payanda ve istidânın mündericâtı hilâfında ameliyat icra eyledikleri ve mugayir-i nizâm olduğu tahakkuk eylediği sırada bir altından beş altına kadar cezâ-yı nakdî alındıktan sonra işbu Ebniye Kânunnâmesi'ne tatbîkan ta'dil ve tesviyeye mecbur olacak ve yapmadığı halde belediye tarafından inşaâtı tatil

edilecektir. Bu hâle üç defa mütecâsir olan ebniye kalfası üçüncü defasında bir sene müddletle kalfalıktan men' edilecektir.

Seksenikinci madde: Kırkyedinci ve kırksekizinci maddelerde gösterilen tamirât-ı memnû'ayı icraya mütecâsir olan kalfalar birinci defasında altı ay ve ikinci defasında bir sene ve üçüncü defasında üç sene müddetle mimarlıktan men' olunacaktır.

Seksenüçüncü madde: İşbu kânun ile muayyen olan tezkire harcını te'diye etmeksizin ameliyâta bed' edenlerden resm-i mukannenden başka bir misli cezâ-yı nakdî alınacaktır.

Seksendördüncü madde: Seksenbirinci maddede gösterilen resm-i mücessem ve payanda hilâfında icrâ-yı ameliyyât eylediği tebeyyün eder ise sâhib-i istidâdan resm-i mukannenden başka bir misli cezâ-yı nakdî alınacaktır.

Seksenbeşinci madde: Ebniye kalfaları ebniye-i umûmiyyenin suver-i inşâiyyesini mübeyyin neşr ü ilan olunacak şartnâme ahkâmına tevfîk-i hareket edeceklerdir.

Seksenaltıncı madde: 7 Cumâdelûlâ sene 1280/1863 tarihli Turuk ve Ebniye Nizâmnâmesi'yle zeyli ve Her Nev'i Ebniyeden Alınacak Harc ve Resm Nizâmnâmesi ve Rüsûm-ı Keşfiyye hakkında 15 Rebîülevvel sene 1280/1863 tarihli nizâmnâme ve İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de Yapılacak Ebniyenin Sûret-i İnşâsı'na dair 12 Muharrem sene 1292/1875 tarihli nizâmnâme ile 23 Zilhicce sene 1299/1882 tarihli Ebniye Kânunnâmesi ahkâmı işbu kânunun tarih-i neşrinden itibaren münfesihtir.

Seksenyedinci madde: Dahiliye Nezâreti işbu kânunun icrâsına memurdur.

Madde-i muvakkate: Otuzbirinci maddede gösterilen harita-i umûmiyyenin tanzimine kadar Boğaziçi ve Haliç sevâhilinde yapılacak bina ve rıhtımlar sevâhilin i'vicâc-ı tabîisine göre mecâlis-i belediyye taraflarından tensib ve tahdid edilecek dereceden ziyade denize çıkamayacaktır.

18 Muharrem 1309/1891 ve 11 Ağustos 1307 (Ergin, 1995, s. 1701-1715)

Y EK
SÖZLÜK

aceze : Ar. [is.] Güçsüz, düşkün ve zavallı kimseler, âcizler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

açık : ETü [sf.] Önünde, içinde veya üstünde geçişe engel olacak bir şey bulunmayan, kapalı ve tıkalı olmayan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

açıklık : ETü [is.] İki şey arasındaki aralık, mesâfe (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

açılmak : ETü edilgen [f.] (Bir iş, bir tesis) Kurulup faâliyete geçirilmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

açımak: Geçit sağlamak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

ada : [is.] Çevresi yollarla belirlenmiş olan arsa ve böyle bir arsayı kaplayan yapılar topluluğu. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

adam : [is.] Kişi, kimse, şahıs (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

addolunmak : Ar. Sayılmak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

aded : Ar [is.] Sayı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

aded - adet : Ar [is.] Tâne (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âdem : Ar [is.] İnsan, beşer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âdeta : Ar. [zrf.] Her vakitki gibi, alelâde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âdî : Ar [sf.] Her zaman görülebilen, fevkalâdeliği olmayan, sıradan, alelâde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âfet : Ar. [is.] Önlenmesi elde olmayan büyük felâket, belâ, musîbet, bâdire (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

afv - af: [is.] Af kelimesinin asıl şekli. Af: Suç, kusur ve hatâyı cezâlandırmama, bağışlama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ağaç : ETü [is.] Kereste, tahta (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ağırlık : [is.] Yük, külfet, baskı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ağız : ETü [is.] Girilip çıkılacak yerlerin giriş çıkış yeri, başlangıcı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ahâli - ehâli : Ar [is.] Bir memleket, şehir veya semtte oturanların, yaşayanların hepsi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âhar : Ar. [sf.] Başka, diğer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ahir : Ar [sf.] Son, sonuncu, en sonra olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ahkâm : Ar [is.] Hükümler, kānunlar, emirler, buyruklar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ahşap : Ar. [sf.] Tahtadan, ağaçtan yapılmış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âhur : Fa [is.] Pâdişah ahırlarının yönetimiyle görevli kimse, emîr-i âhur, imrahor, mirâhur. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ahval : Ar [is.] Durum, vaziyet, hal (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ahz : Ar. [is.] Alma, alış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ahz u i'tâ : Ar Alım satım, alışveriş [Halk ağzında aksata şekline girmiştir]. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âit - âid : Ar [sf.] Birine veya bir şeye mahsus, ona ayrılmış, tahsis edilmiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

akalli - ekalli : Ar. [zrf.] En az, en azından (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

akar : Ar [is.] Gelir getiren ev, dükkân, bağ bahçe gibi mülk, akāret (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

akârat : Ar [is.] Akarlar, gayrimenkuller ve gelirleri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

akça - akçe : ETü [is.] Selçuklular ve Osmanlılar'da para birimi olarak kullanılan gümüş sikke (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

akçe-akça : ETü [is.] Para, nakit (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

akdam : Ar [is.] Ayaklar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

akrabâ : Ar [is.] Aralarında kan bağı bulunan kimseler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

aksam : Ar [is.] Kısımlar, bölümler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

aktarmak : Etü [g.f.] Kiremitleri elden geçirip düzeltmek, kırıklarını değiştirmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

alâmet : Ar. [is.] İşâret, belirti, nişan, emâre, alem, araz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âlât : Ar. [is.] Âletler, makineler, avadanlıklar. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

alçak : ETü [sft.] Yerden mesâfesi az, yere yakın, basık. Karşıtı: YÜKSEK (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

alçı : [is.] Alçı taşının pişirilip öğütülmesiyle elde edilen, su ile karıştırılınca çabuk donduğu için kalıp çıkartmada, dişçilikte, heykelcilikte ve özellikle yapılarda kullanılan beyaz toz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ale'd-devam : Ar. Durmadan, sürekli olarak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

alelumum : Ar [zrf.] Umûmiyet üzere, genel olarak, genellikle (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âlet : Ar. [is.] Bir işi yapmak için kullanılan nesne, araç, makine, aygıt (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

aleyh : Ar. Üzere, üzerine, onun üzerine (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

alınmak : edilgen [f.] Tahsil edilmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âlÎ : Ar [sf.] Nezâket ifâdesi olarak tamlamalarda kullanılır (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âlîye : Ar. [is.] bir şeyin en yukarısı, tepesi (Devellioğlu, 2015)

almak : geçişli. [f.] Koymak, dâhil etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

alt : [is.] Bir şeyin yere bakan yüzü. Karşıtı: ÜST (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

altı : ETü [is.] Beşten sonra, yediden önce gelen sayının adı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

altun - altın : ETü [is.] Sarı kızıl renkte, parlak ve ağır, kolayca işlenebilen, dış etkilere dayanıklı, paslanmayan, ziynet eşyâsı yapımında, elektrik ve ısıyı çok iyi ilettiğinden hassas ve kıymetli makine ve cihaz yapımında kullanılan, yoğunluğu 19,26, erime derecesi 1063°C, atom ağırlığı 197,2, atom numarası 79, sembolü Au olan kıymetli element, zer: (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ameliyat : Ar. [is.] İşler, faâliyetler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âmil : Ar. [is.] ve [sf.] Amel eden, işleyen, icrâ eden kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

amme : Ar [is.] Umum halk, kamu, herkes (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ana : [is.] Kendi cinsinden olan veya kendine benzeyen şeyler içinde en büyük ve en önemli olan, temel, esas, asıl (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âna - ona : ETü Ona (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

anbar - ambar : Fa [is.] İçine erzak ve eşyâ konan büyük yerli sandık veya bir binânın bu işe ayrılan bölümü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ancak : [bağl.] Aykırılık bildirmek amacıyla başına geldiği cümleyi önceki cümleye bağlayan bir söz; lakin (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

ânife : Ar [sft.] " Ânif kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

ânif: “Biraz önce ve pek yakında geçmiş olan” anlamında olup aşağıdaki söyleyişlerde geçer" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

anlar : ETü Onlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

anlar - onlar : ETü [zmr.] Onlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ara : ETü [is.] İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesâfe (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ârâ : Ar [is.] Reyler, fikirler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

araba : [is.] At, eşek, öküz gibi hayvanlar tarafından çekilen, yük ve insan taşıyan tekerlekli kara taşıtı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

arazi : Ar. [is.] Yerler, topraklar; yer, toprak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

arâzi - erâzi : Ar. [is.] Yerler, topraklar; yer, toprak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ârıza : Ar. [is.] Aslında olmayan, sonradan meydana çıkan durum, ârız olan şey (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

arka : ETü [is.] Ön, sağ ve solun dışında dördüncü yön, görünmeyen taraf. Karşıtı: ÖN (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

arkası kesilmek : ETü Bitmek, devam etmemek, ardı kesilmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

arsa : Ar [is.] yer, toprak (Devellioğlu, 2015)

arşın : Fa [is.] 1) bilek, ön kol Eyb (2017)

artık : [zrf.] Bir durumdan bir duruma geçişi, bir durumun, bir işin son bulup yenisinin başlayışını anlatmak için cümle başında kullanılır (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

arz : Ar [is.] En, genişlik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

arzan : Ar [zrf.] enine, enliliğine, genişliğine (Devellioğlu, 2015)

asâkir : Ar [is.] Askerler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âsâyiş : Fa [is.] Umûmî emniyet, güvenlik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ashap – ashab – eshap – eshab : Ar. [is.] Sâhipler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

asıl : Ar [sf.] Bir şeyin temelini oluşturan, ana. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

asılmak : Asma işi yapılmak veya asma işine konu olmak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

askı : [is.] Eşyâ asmaya yarayan nesne, askılık. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

asla : Ar [zrf.] Hiçbir vakit, hiçbir zaman, hiçbir şekilde, kesinlikle, kat'iyen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

aslî : Ar. [sf.] Bir şeyin ana unsurunu teşkil eden, bünyesinin esâsını meydana getiren (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

asma : [is.] Belli bir cins üzüm veren, dalları çardak üstüne yayılan tırmanıcı küçük ağaççık, üzüm ağacı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

asmak : geçişli [f.] Bir şeyi yüksek bir yere iliştirip sarkıtmak, tâlik etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

asmalık : [sf.] Asılmış, asılı duran (şey) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

aşağı : ETü [is.] Miktarca eksik ve noksan olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ateş : Fa [is.] Odun, kömür gibi maddelerin yandıktan sonraki sıcak ve kırmızı durumu, yanmış kömür ve odun, kor (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

atîk : Ar. [sf.] Eski, eski zamâna âit (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

âtîü'z-zikr - âti'z-zikr – âtiyü'z-zikr : Ar Aşağıda bildirilecek, bahsedilecek olan [Doğrusu âti'l-beyan ve âti'z-zikr ise de âtiyü'l-beyan, âtiyü'z-zikr şekilleri de kullanılmıştır]. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

atlu - atlı : [is.] ve [sf.] Ata binmiş olan (kimse), süvâri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ay : ETü [is.] Yılın ayrıldığı on iki bölümden her biri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

aydınlık : [is.] Işık, şavk, ziyâ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ayrı ayrı : [zrf.] Her biri ayrı olarak; bir bir (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ayrılmak : dönüşlü [f.] Bâzı özellikleriyle kendi cinsinden olan şeylerden farklı ve değişik olmak, başka olmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

az : ETü [sf.] (Mesâfe ve zaman için) Kısa(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bâ- : Fa Bâzı Arapça ve Farsça kelimelerin önüne gelerek zarf fonksiyonunda şekiller yapan "ile" anlamında ön ek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

Ba'de-zan (-zin) : birleşik [zrf.] Bundan sonra (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bab : Ar [is.] Husus, mesele, konu: (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bab - bap : Ar [is.] Kapı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

baca : Fa [is.] Binâlarda, deniz taşıtlarında, soba, kazan ve ocaklarda yanan maddelerden çıkan duman, gaz ve kokuların dışarıya atılmasını sağlayan, ocağın üstünden yukarıya doğru uzanan kısım (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

badana : [is.] Temizlemek, renklendirmek için fırça ile veya püskürtme yoluyle duvarlara sürülen kireç, mermer tozu, plastik maddelerden hazırlanmış beyaz ya da renkli boya (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ba'de : Ar [zrf.] sonra (Devellioğlu, 2015)

bâdema : Ar [zrf.] Bundan sonra, bundan böyle, artık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ba'de-zan(-zin) : Fa birl. [zrf.] Bundan sonra (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ba'd-ez-in : Ar [ed.] bundan sonra, bundan böyle (Devellioğlu, 2015)

bâdî olmak : Ar Sebep olmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bağ : Fa [is.] Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bağçe - bahçe : Fa [is.] Bahçe sözünün eskiden kullanılan asıl şekli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bağdadî : [sf.] Çatma direkler ve kirişlemelere çakılan çıta veya ince yarma tahtaların üzerine sıva vurmak sûretiyle yapılan (duvar, tavan) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bağlamak : geçişli [f.] Sona erdirmek, netîcelendirmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bahâ : Fa [is.] Paha kelimesinin eski ve asıl şekli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bahar : Fa [is.] Kış ile yaz arasında 21 Mart'tan 22 Haziran'a kadar süren mevsim, ilkbahar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bahçe : Fa [is.] Binâların ön, arka, yan kısımlarında veya dört tarafında bulunan, duvar yâhut çitle çevrilmiş toprak parçası, bir binâya âit toprak, avlu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

baid : Ar [sf.] Uzak, ırak. Karşıtı: KARİB (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bâjurnal - bajurnal : Fa, Fr. Tutanak ile. (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

bakır : ETü [sf.] 1.Dövme, haddeleme ve döküm yoluyle kolayca işlenip levha, tel ve çeşitli şekiller verilebilen, kalay, çinko vb. mâdenlerle karıştırılıp tunç, pirinç hâline getirilerek kap kacak yapımında ve elektriği çok iyi ilettiğinden elektrik sanâyiinde kullanılan, tabiatta serbest ve birleşikler hâlinde bulunan, kırmızıya çalar renkte, yoğunluğu 8,93, erime derecesi 1083°, atom ağırlığı 63,54, atom numarası 29, sembolü Cu olan metal element. C134.Bu mâdenden yapılmış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bakmak : geçişsiz [f.] Görüp incelemek, tetkik etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bâlâ : Fa [is.] Bir şeyin yüksek yeri, yukarı, üst (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

balık : [is.] Su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

balkon : Fr [is.] Binâların dış cephelerinde genellikle dışarıya doğru çıkıntı teşkil eden, etrâfı alçak bir duvar veya parmaklıkla çevrili açık yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

balo : itl [is.] Bir kişi veya kutlanacak bir olay şerefine veya sâdece eğlenmek için düzenlenen danslı ve resmî giyimli gece toplantısı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

balta : ETü. [is.] Odun yarmaya, ağaç kesmeye ve yontmaya yarayan, ağaç saplı, demirden kesici âlet, nacak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

baltacı : [is.] Eskiden itfâiye teşkîlâtında yangına balta ile giden, balta kullanan itfâiye eri. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bâni : Ar. [is.] Bir yapıyı inşâ eden, inşâ ettiren, yapan, yaptıran kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bargir : Fa [is.] Beygir kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

basamak : [is.] Bir merdivende her adım atışta ayağın bastığı düz yer, kademe (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bastırılmak : edilgen [f.] Sıkıştırılmak, üzerine kuvvetle basılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bastırmak : oldurgan [f.] Kuvvetini vererek sıkıştırmak, kuvvetle basmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bastırmak, bastırılmak : edilgen [f.] Sıkıştırılmak, üzerine kuvvetle basılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

baş : ETü [is.] İki uçtan her biri, taraf (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

başka : [sf.] Bilinenden gayri, diğer, sâir (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

başkaca : Ar [sf.] ve [zrf.] Ayrıca, başka (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bataklık : [is.] Basıldığı zaman içine batılan, cıvık, çamurlu, çok sulak arâzi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

battal : Ar [sf.] Çok büyük, kocaman, alışılmış olandan büyük, hantal (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bayağı : Etü [sf.] Aşağılık, âdî, seviyesiz, pespâye, denî (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bâzı : Ar [sf.] Birtakım, bir kısım (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bed' : Ar [is.] Başlama, başlayış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bed' etmek : Ar Başlamak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bedel : Ar [is.] Değer, fiyat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bedîhî : Ar [sf.] İspat gerektirmeyecek kadar açık, belli, âşikâr (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

behemal : Fa [zrf.] Ne olursa olsun, her halde, mutlaka (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

behemehal : Fa [zrf.] Ne olursa olsun, her halde, mutlaka (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

behemehal : Fa [zrf.] Ne olursa olsun, her halde, mutlaka (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

beher : Fa [sf.] ve [zmr.] Her bir(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

behiyye : Ar [sf.] Eskiden âmiri "bâlâ"dan aşağı rütbede olan dâireler için kullanılırdı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bekâ - bakâ : Ar [is.] Geleceğe doğru varlığını koruyarak devam etme, devamlılık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bekâr : Ar [is.] ve [sf.] Evli olmayan kimse, ergen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bekçi : ETü [is.] Bir şeyi veya bir yeri bekleyip korumakla görevli kimse, kolcu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

belediye : Ar. [is.] Bir şehir veya kasabanın bayındırlığına, temizlik, su, kanalizasyon işlerine, esnafın kontrolüne ve bunun gibi kamuya âit hizmetlere bakan, başkan ve üyeleri halk tarafından seçilmiş yönetim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ber : Fa [e.d.] üzere (Devellioğlu, 2015)

berber : İtl [is.] Bu işin yapıldığı dükkân (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

berî : Ar [sf.] (Bir şeyden) Kurtulmuş olan, (o şeyden) uzak ve sâlim bulunan, -den ârî (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

berklik : [is.] Katılık, sertlik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ber-minvâl-i sâbık : Ar Eski tarzda, eskiden olduğu gibi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bertaraf : Fa [zrf.] Bir yana, şöyle dursun (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bervech : Fa [zrf.] Farsça usûlüyle yapılan tamlamalarda kullanılarak önüne geldiği kelimeye "olduğu üzere, olduğu gibi, olarak" anlamları katar. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bervech-i bâlâ : Fa Yukarıda olduğu gibi, yukarıda görüldüğü üzere (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

beşlik : [is.] Beş para, beş kuruş veya beş lira değerinde olan para (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

beyân : Ar [is.] Açıklama, anlatma, söyleme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

beyân (olunmak - edilmek) : Ar Anlatılmak, bildirilmek, söylenmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

beyhûde : Fa [zrf.] Boşuna, nâfile (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

beylik : [is.] Devlete âit, devlet malı olan, mîrî (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

beyn : Ar [is.] Ara (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

beyninde : Arasında (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

bez : ETü [is.] Kumaş parçası, çaput (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bırakılma : geçişli [f.] (Bir şeyi bir kimseye) Başkasına verilmek üzere vermek, tevdî etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bırakılmak : edilgen [f.] Bırakmak işi yapılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bırakmak : [g.f.] (Bir şeyi bir kimse veya belli bir maksat için) Ayırmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bidâyet: Ar [is.] Başlangıç, başlama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bîhuzur etmek : Tedirgin ve rahatsız etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bilad : Ar. [is.] Beldeler, şehirler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

biladı selase : Üç belde [Eski idârî teşkîlâtta İstanbul'un Eyüp, Galata ve Üsküdar semtleri] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bilâistisnâ : Ar [zrf.] İstisnâsız, hiçbir ayırım gözetmeden, istisnâsız (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bilâ-kayd ü şart : Ar Hiçbir şarta bağlı olmadan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bilakis : Ar [zrf.] Tam aksine, tersine (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bilâ-muâyene : Ar. Muâyene etmeden (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bilâsebep : Ar [zrf.] Sebepsiz yere, hiçbir sebep olmadan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bilcümle : Ar [sf.] Bütün, hep (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bi'l-cümle : Ar [sf.] Bütün, hep (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bildirmek : oldurgan [f.] Haber vermek, ihbar etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bin : ETü [is.] Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bina : Ar. [is.] Barınmak veya belli bir maksat için kullanılmak üzere yapılmış her türlü mîmârî eser, yapı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

binâ : Ar [is.] Barınmak veya belli bir maksat için kullanılmak üzere yapılmış her türlü mîmârî eser, yapı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

binâ etmek : [f.] Yapmak, kurmak, inşâ etmek(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

binâen : Ar [zrf.] Dayanarak, -den ötürü, -den dolayı

bir : ETü [is.] Sayıların ilkinin adı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bir gûnâ : Bir gûnâ kullanılışı olumsuz cümlelerde "hiçbir şekilde" anlamına gelir.

birbiri : birl. [zmr.] İki veya daha fazla şey yâhut kimsenin yerini tutar, biri öteki, yekdiğer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

birer : [sf.] Bir sayısının, her birine bir veya her defasında bir tâne anlamına gelen üleştirme şekli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

birinci : [sf.] Bir sayısının sıra sıfatı, sırada yeri en başta ve ikinciden önce olan, ilk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

birle : ETü E. T. Türk. İle, birlikte, berâber (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

birûn - birun : Fa [zrf.] Dışarı, dışarıya (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bi't : Ar [e.d.] -ile, ederek mânâsına gelip, eklendiği -şemsiye harfleriyle başlayan- kelimeleri zarf yapar. (Devellioğlu, 2015)

bitmek : ETü geçişsiz [f.] Sona ermek, tamamlanmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bi't-tab' : Ar Tabiatı bakımından, yaratılışı gereği (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bi't-tahmin : Ar. Tahminle, tahmin ederek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bittecrübe : Ar. [zrf.] Tecrübe ile, tecrübe yoluyle (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bodrum : Yun [is.] Bir binânın yol seviyesinden aşağı olan kısmı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

boğaçacı - poğaçacı : [is.] Poğaça yapan veya poğaça satan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

boru : ETü [is.] İki ucu açık, içi boş, dar ve uzun, silindir biçiminde, sıvı veya gaz hâlindeki maddeleri bir yerden bir yere aktarmaya yarayan nesne (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bostan : Fa [is.] Sebze bahçesi, bağ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

boyalı : [sf.] Boyanmış olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

boyunda-boyunca : [zrf.] Boyu veya uzunluğu kadar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

böldürmek : [f.], ettirgen Bölmek işini başkasına yaptırmak, bir bütünü parçalara ayırtmak, taksim ettirmek. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bölme : [is.] Bir yeri kısımlara ayıran ince duvar, tahta perde veya zar, perde gibi herhangi bir nesne (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bu : [zmr.] "İşâret zamiri olarak yerini tuttuğu en yakındaki kimse veya şeyi gösterir [Çekimli şekilleri şöyledir: Buna, bunda, bundan, bunu, bunun, çoğulu bunlar].

(heyet-i kadîmesi birinci sınıftan ziyade vâsi bulunanlar kastediliyor)" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

buçuk : ETü [sf.] Yarım (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

buğu : [is.] Gaz hâlindeki su buharı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bulmak : geçişli [f.] Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bulmak-bulunmak : Herhangi bir görüşe, bir yargıya varmak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

bulundurmak : oldurgan [f.] Hazır veya var olmasını sağlamak, hazır etmek. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

bulunma : [is.] Bulunmak işi. veya durumu. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

büsbütün : [zrf.] Tamamen (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

büyut - buyut : ETü [sf.] Evler, hâneler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

büyücek : [sft.] Biraz büyük, büyüğe yakın (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

câbecâ : Fa [zrf.] Yer yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cadde : Ar [is.] Geniş, uzun ve düzgün yol, ana yol (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

câdde : Ar [is.] geniş, işlek, büyük yol, anayol (Devellioğlu, 2015)

câiz : Ar [sf.] ve [is.] Yerinde, uygun, doğru olan (şey) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

câlib - câlip : Ar [sf.] Celbeden, üzerine çeken (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cam : Fa [is.] Silisli kumun soda ve potas katılarak ateşte eritilmesiyle elde edilen şeffaf, sert ve çabuk kırılır madde, sırça. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

câmi : Ar [sf.] Toplayan, bir araya getiren (Nişanyan, 2018)

câmi-i şerif : Şerefli, yüce cami (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

cânib - cânip : Ar [is.] Yan, taraf, yön, cihet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

câri (olmak) : Ar. [f.] Yürürlükte ve geçerli olmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cebriye: [is.] yazgıcılık. Arapça cebriyye (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

cedîd : Ar [sf.] yeni, kullanılmamış (Devellioğlu, 2015)

celb - celp : Ar [is.] Getirtme, getirtilme, çağırtma, dâvet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

celî : Ar [sf.] Açık, belli, meydanda, âşikâr (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

celile : Ar [sf.] Çok yüce, ulu, kadri ve mertebesi yüksek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cem : Ar. [is.] Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cemetmek - cemeylemek : Ar [f.], birl. geçişli Bir araya getirmek, toplamak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cenab : Ar [is.] Allah, peygamber ve bâzı tarîkat büyüklerine âit isim ve sıfatların başına getirilerek "hazret" mânâsına kullanılan saygı ve tâzim sözü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cereyan etmek - eylemek : Ar Olmak, vukū bulmak, meydana gelmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cesâmet : Ar [is.] Büyük olma, büyüklük, irilik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cesîm : Ar [sf.] Büyük, geniş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cevânib : Ar [is.] Taraflar, yanlar, cânipler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cevânib-i erbaa : Ar. Dört bir taraf, her taraf (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cevaz : Ar. [is.] Din veya törece yasaklanmamış olduğu için yapılmasına izin verilmiş sayılma, yasak olmama, izin, müsâade (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cezâ : Ar. [is.] Suç işleyen bir kimseye suçunun derecesine göre verilen acı karşılık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cihandari : Fa [is.], birleşik "hükümdarlık, padişahlık" (Devellioğlu, 2015)

cihât-ı erbaa : birleşik [is.] Dört yön; do-ğu, ba-tı, gü-ney, ku-zey (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cihet : Ar [is.] Yön, taraf, istikāmet, cânip (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cins : Ar. [is.] Başlıca nitelikleri aynı olan ve aralarında çok yakın benzerlikler bulunan varlık veya nesneler topluluğu, tür, nevi

civar : Ar [is.] Yakın yer, çevre, yöre, etraf (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cumba : Fa [is.] Bir binâda duvar hizâsından dışarıya doğru çıkıntılı olarak yapılmış altı boş, üstü örtülü, oturulabilecek genişlikte balkon, çıkma, şahnişin (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cümle : Ar [is.] Bir bütün meydana getirecek şekilde birbirine bağlı olan şeylerin tamâmı: (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cümlesi : Ar. Hepsi, tamâmı(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cümleten : Ar [zrf.] Hep berâber, hep birlikte, cem‘an, umûmen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cüret etmek : Ar. Cesâret isteyen bir şeyi yapmaya kalkışmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cüzi : Ar [sf.] Pek az, az miktarda, az: (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

cüz'î : Ar. [sf.] Pek az, az miktarda, az (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çakıl : [is.] Akarsu yataklarında ve deniz kenarlarında, suyun çalkalayıp birbirine sürtmesi sonucunda cilâlı gibi parlak bir durum ve yuvarlak yassı çeşitli biçimler almış olan küçük taşlara verilen isim; çakıl taşı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çam : Ar [is.] Çamgiller denen büyük bitki familyasını meydana getiren, iğne yapraklı, reçineli ağaçların ortak adı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çamaşırlık : [is.] İçinde çamaşır yıkanan ve su ısıtmak için kazan, ocak, musluklu tekne gibi yıkama düzeneği bulunan yer, çamaşırhâne. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çamur : [is.] Su ile karışarak bulaşıcı, sıvaşıcı duruma gelmiş, basılınca içine batılan toprak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çamurlu : [sf.] Üstünde çamur bulunan veya çamur bulaşmış olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çap : Erm. [is.] (Kıymet, miktar, şiddet vb. bakımlardan) Ölçü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çarçabuk : [zrf.] Çok çabuk, çabucak, hemen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çarpık : [sf.] Düzgünlüğünü kaybetmiş, eğrilmiş, yamuk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çarşı - çarşu : Fa [is.] Çeşitli dükkânların bulunduğu, üstü açık veya kapalı alış veriş yeri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çatı : [is.] Bir binâyı dış etkilerden korumak, yağmur sularının dışarıya akmasını sağlamak için en üst kısmına meyilli olarak yapılan ve üzeri kiremit, saç, eternit, tahta vb. maddelerle örtülen ahşap, demir veya betonarme iskelet, dam (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çekme : ETü [f.] bir yerden başka bir yere taşımak, götürmek Psk (2002, 364)

çekmek : ETü geçişli [f.] (Duvar, çit, ip, tahta, perde, tel, tel örgü gibi şeyleri) İki şeyin arasına engel teşkil edecek veya bir şeyin etrâfını kapatacak şekilde koymak. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çektirilme : ETü [is.] Bir yerden başka bir yere taşıtmak, naklettirmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çenber - çember : Fa [is.] Sağlamlaştırmak, açılmamasını sağlamak, şekil vermek gibi maksatlarla cisimlerin etrâfına geçirilen demir, tahta vb. dayanıklı şeylerden yapılmış kuşak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çengel : Fa [is.] Bir yere takılmaya veya ucuna bir şey asmaya yarayan eğri demir, kanca: (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çerçeve - çarcûbe : Fa [is.] Pencere veya kapı kanatlarının oturduğu dört köşe sâbit kenarlık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çerden çöpten : [is.], birleşik Dayanıksız ve gelişigüzel yapılmış, temelli ve kökten olmayan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çeşme : Fa [is.] musluklu su haznesi

çevrilmek : edilgen [f.] Etrâfı bir şeyle sarılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çıkarılmak : oldurgan ve geçişli [f.] Dışarıya doğru uzatmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çıkarmak : oldurgan ve geçişli [f.] (Bir mal veya değeri) Herkesin katılabilmesi, faydalanabilmesi için ortaya sürmek, umûmun iştirâkine açık duruma getirmek(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çıkındı - çıkıntı : [is.] Hizâyı aşan veya düz bir yer üzerinde tümsek oluşturan kısım (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çıkma : [is.] mîmar. Binâlarda balkon, cumba vb. beden duvarından dışarıya taşan kısım (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çıkmak: geçişsiz [f.] (Bulunduğu yerden) Dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çıkmaz: [sf.] ve [is.] bir ucu kapalı girişi olan ama çıkış yeri olmayan, öteki yanı hiçbir yere çıkış vermeyen (yol, sokak). Psk (2002, 377)

çıralı : [sf.] Çıra gibi reçineli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çiçek : ETü [is.] Çiçek açan süs bitkisi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çifte : Ar. [sf.] İkisi bir arada olan, ikili (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çilingir: Fa [is.] Kilit, anahtar vb. ince demircilik işleri ve tâmirleri yapan usta (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çimento : itl [is.] Ezilerek toz hâline getirilmiş killi kalkerin kireç ilâve edilip fırında pişirilmesiyle elde edilen, su ile karıştırılınca katılaşıp sertleşen, yapılarda harç olarak kullanılan, kül rengi veya beyaz toz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çöp : ETü [is.] Faydasız veya pis olduğu için atılan ufak tefek artık şeyler, süprüntü. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çubuk : ETü [is.] Mâden veya herhangi sert bir maddeden sopa biçiminde dar, ince ve düz parça (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çukur : [is.] Çevresine göre daha aşağı seviyede bulunan yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

çürümek : geçişsiz [f.] Çeşitli dış sebeplerin veya mikropların etkisiyle kimyevî değişikliğe uğrayıp bozulmak, dağılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

daha : [zrf.] (Yapılana, söylenene, var olana…) İlâve olarak, başka (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dahi : ETü [tk.] “Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de” anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dâhil : Ar [is.] ve {sf.] İç, içeri, iç taraf, derun (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dâhilen: Ar [zrf.] İçeriden, içten (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dâhilî : Ar [sf.] İçe âit, içle ilgili (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dâhiliye : Ar. [is.] (Bir devletin) İç işleri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dâima : Ar [zrf.] Her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dâir : Ar [sft.] Hakkında, konusunda, … ile ilgili, âit, değgin, müteallik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

daire : Ar [is.] Apartmanlarda oturmaya elverişli bağımsız bölümlerden her biri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dam : ETü [is.] Bir binânın dış etkilerden korunması için yapılan en üstündeki örtü kısmı, çatı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

damla : ETü [is.] Bir sıvının ufak bir yuvarlak şeklindeki çok küçük parçası, katre (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dar : ETü [sf.] Ensiz, genişliği az (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

davranmak : ETü [f.], geçişsiz Duruma göre şöyle veya böyle tavır takınmak, şöyle veya böyle hareket etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dayanıklılık : [is.] Dayanıklı, sağlam ve güçlü olma durumu. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dayanmak : [f.], dönüşlü ETü Dayanıklı olmak, uzun süre eskimemek, sağlam kalmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

def - defi : Ar [is.] Savma, savuşturma, kovma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

def - def-i : Ar [is.] Ortadan kaldırma, ortadan kaldırılma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

defa - def'a : Ar [is.] Sayı sıfatları ile ve ilk, son, her, bâzı, bu, çok… gibi sıfatlarla kullanıldığında bir şeyin oluş, yapılış ve tekrarlanış sayısını, zamânını, sırasını bildirir, kere, kez, sefer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

def'aten : Ar [zrf.] Bir defada, birden (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

defter : Ar [is.] Yapıştırılarak veya dikilerek kitap biçimine sokulmuş kâğıt destesi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

defter etmek : Ar Hesâbını tutmak, yazmak, kaydetmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

değer : ETü [is.] Bir şeyin taşıdığı maddî varlığa göre değdiği karşılık, hakkında biçilen kıymet, bedel, valör (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

değin : ETü [tk.] Bir işin sona erdiği zamânı ve yeri gösterir, -e kadar, -e dek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

değirmen : ETü [is.] İçinde öğütme işi yapılan böyle bir düzeneğin bulunduğu yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

değiştirmek : [f.] Bir şey veya kimsenin yerine başkasını koymak, getirmek, tebdil etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

değnekçi : [is.] Belli bir esnaf grubu arasında düzeni sağlayan kimse, topluluklarda nizâmı koruyan, ortalığı idâre eden görevli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dekâkin : Ar. [is.] Dükkânlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

delik : ETü [is.] Bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

demek : ETü [f.], geçişli Bir işi yapmaya kalkışmak, yapmaya yeltenmek, teşebbüs etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dememek : ETü olmsuz [f.] Aldırmamak, önem vermemek, üstünde durmamak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

demir : ETü [sf.] "1.Dövülüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, inceltilmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış yeri çok geniş olan, yoğunluğu 7,8, erime derecesi 1510, atom ağırlığı 55,85, atom numarası 26 ve sembolü Fe olan element.

5.Demirden yapılmış"(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

demir - temur : ETü [sf.] Demirden yapılmış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

demirci : [is.] Demiri dükkânında veya atölyesinde işleyen zanâatkâr (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dercetmek - derceylemek : Ar. birl. geçişli [f.] (Gazete, dergi vb. şeylere veya bir metne) Koymak, yazmak, kaydetmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

derecât: Ar [is.] Dereceler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

derece : Ar [is.] Ölçü, miktar, kerte, radde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

derhal : Fa [zrf.] O anda, hemen, hiç vakit geçirmeksizin, süratle, âcilen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

derin - derūn : Fa [is.] İç, iç taraf, dâhil. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

derz : Ar [is.] Bir duvarda üst üste konan iki taş veya tuğla arasında kalan aralık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dest-igâhları : Fa [is.] Tezgâh(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

devâir : Ar [is.] Dâireler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

devam : Ar. [is.] Bir durum üzere sürüp gitme, sürme, kesilmeme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

devlet : Ar. [is.] Böyle bir topluluğu yöneten organ, hükûmet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

devlet : Ar [is.] bir hükûmet idaresinde teşkilatlandırılmış olan siyâsi topluluk (Devellioğlu, 2015)

dış : ETü [is.] Cisimlerin çevreye bakan tarafları, içte bulunmayan yüzleri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dışarı : [zrf.] Dış tarafa, dışa (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dışarısı : Dış taraf, dışta bulunan yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dıvar - duvar : Fa [is.] Bir binânın bedenini meydana getirmek, bir yeri çevrelemek, bölmek, bir ağırlığa dayanak sağlamak, toprak veya suyu tutmak gibi amaçlarla taş, tuğla, kerpiç, ahşap vb. malzemeden gereken kalınlıkta örülen ve diklemesine yükselen yapı(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

diğer : Fa [sf.] Başka, öteki, öbür, sâir (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dikkat : Ar [is.] Düşünceyi bir nokta üzerinde toplama, bir şey üzerinde düşüncesini toplayarak durma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dikkatli : [zrf.] Dikkat ederek (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

dikmek : ETü geçişli [f.] (Bir bitkiyi) Kök salıp yetişmesi için toprağa yerleştirmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

diledigi gibi : kendi düşünce, görüş ve isteğine göre (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

direk : Fa [is.] Destek veya taşıma vazîfesi görmek üzere bulunduğu yere dikine yerleştirilen uzun ve kalın ağaç, demir vb. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dirhem birimi : Ar [is.] Okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü (3,2075 gr.) [Şerîata göre yetmiş tâne orta boy arpanın ağırlığı kadardır] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

doğru : ETü [sf.] -e yönelmiş olarak, -e karşı, -e müteveccihen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dokunmak : ETü geçişsiz [f.] Ellemek, el sürmek, el sürüp karıştırmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dolab - dolap : Fa [is.] İçine eşyâ, giyecek ve öteberi konmak üzere yapılmış raflı, çekmeceli, kapaklı mobilya veya duvara oyulmuş raflı, kapaklı göz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dolayı : [e.d.] ötürü (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

dolma : [is.] Arası toprak, ufak taş veya harçla doldurularak yapılmış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dökmeci : [is.] Erimiş mâdenleri kalıba dökmek sûretiyle çeşitli eşyâlar yapan kimse, dökücü, dökümcü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dökülmek : edilgen [f.] Düşüp veya taşıp bütünden ayrılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dökümcü : [is.] Döküm işleri yapan kimse, dökmeci, dökücü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dört yol ağzı : birl. [is.] Devam eden iki yolun kesiştiği yer, kavşak. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

döşeme : [is.] Bir yeri döşemeye yarayan her türlü eşyâ, mefrûşat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

döşemek : ETü geçişli [f.] (Bir yeri) Bir şeyle kaplamak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dûçar : Fa [sf.] Uğramış, tutulmuş, yakalanmış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

duman : ETü [is.] Yanan bir maddeden çıkan, içinde tamâmıyle yanmamış katı zerreler ve buğu bulunan gaz(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dûn : Ar [sf.] Aşağı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

durmak : ETü geçişsiz [f.] Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

duvar : Fa [is.] Bir binânın bedenini meydana getirmek, bir yeri çevrelemek, bölmek, bir ağırlığa dayanak sağlamak, toprak veya suyu tutmak gibi amaçlarla taş, tuğla, kerpiç, ahşap vb. malzemeden gereken kalınlıkta örülen ve diklemesine yükselen yapı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dükkân: Ar [is.] İçinde perâkende öteberi satılan veya küçük îmalât yapılan iş yeri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dükkâncı : [is.] Dükkân işleten, dükkânında satış yapan küçük tâcir (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

dülger : Fa [is.] Yapıların kapı, pencere dışındaki kaba tahta ve ağaç işlerini yapan usta. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ebniye : Ar [is.] binâlar, yapılar (Devellioğlu, 2015)

edevât : Ar. [is.] İş yapmak için kullanılan âletler, takımlar, avadanlık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

edilmek : yard. [f.] Etme işine konu olmak; yapılmak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

ednâ : Ar. [sf.] En küçük, en az, cüz'î (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

efkâr : Ar [is.] Fikirler, düşünceler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

efrad - efrat : Ar [is.] Fertler, kişiler, kimseler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

eğer : Fa [e.d.] Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şâyet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

eğri : ETü [sft.] Yay gibi, kavis biçiminde olan, kavisli, mukavves (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

eğrilmek - iğrilmek : dönüşlü [f.] Eğri bir durum almak, kıvrılmak, bükülmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ehem : Ar. [sf.] Çok (daha, en, pek) önemli, en ehemmiyetli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ehemmiyet : Ar [is.] Maddî ve mânevî bakımdan üzerinde durulacak hal ve değerde olma durumu, mühim oluş, önem(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ehibbâ - ahibbâ : Ar [is.] Dostlar, ahbaplar, tanıdıklar, bildikler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ehven : Ar. [sf.] Ucuz, hesaplı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ehveniyet : Ar [is.] Ehven olma durumu, ucuzluk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ekal - akal : Ar [sf.] Çok (daha, en, pek) az, en aşağı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ekalli - akalli : Ar [zrf.] En az, en azından (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ekseriyet : Ar [is.] Sayıca üstünlük, çoğunluk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ekseriyetle : [zrf.] Sayı üstünlüğüne dayanılarak, çoğunlukla (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ekseriyyet-ârâ : Ar birleşik [is.] Oy çokluğu, bir seçimde oyların çoğunluğu. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ekseriyyet-i ârâ : bitl. [is.] Oy çokluğu, bir seçimde oyların çoğunluğu. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

elhak : Ar [zrf.] Doğrusu, gerçekten, hakîkaten (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

elhalet hazihi - elhâlet hâzihi : Ar Şimdiki, günümüzdeki (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

elverişli : [sf.], birlerişk Uygun, müsâit, münâsip, muvâfık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

elyevm: Ar [zrf.] Bugün, bugünkü günde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

emâkin: Ar [is.] Yerler, mevkiler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

emâre : Ar [is.] Belirti, ipucu, iz, alâmet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

emel : Ar. [is.] Gönülde yaşatılan ve gelecekte gerçekleşmesi istenen şey, istek, arzu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

emir : Ar [is.] Bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

emir - emr : Ar [is.] Bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

emîriyye : Ar [sf.] "Emrî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Emrî: Emirle ilgili, emre âit"(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

emlâk : Ar [is.] Mülkler, ev, tarla, arsa gibi taşınmaz mallar, gayrimenkul, mallar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

emniyet : Ar [is.] İnanma, güvenme, güven, îtimat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

emr - emir : Ar [is.] Bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

emsal : Ar [is.] Eş, eşler, benzer, benzer olanlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

emsâl : Ar. [is.] Eş, eşler, benzer, benzer olanlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

emtia : Ar [is.] Metâlar, mallar, satılacak eşyâlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

en : ETü [is.] Bir şeyin iki boyutundan daha küçük olanı, genişlik, arz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

en aşağı : [zrf.] Hiç olmazsa, hiç değilse. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

enli : [sf.] Eni fazla olan, geniş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

envâ : Ar [is.] Neviler, çeşitler, türler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

erbaa : Ar [sf.] Dört, dördüncü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

erbâb : Ar. [is.] Bir işten iyi anlayan, o işte becerikli, usta, mâhir olan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

erbab - erbap : Ar [is.] Sâhipler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

erkânıharbiye : Ar [is.] Kumanda heyeti, kurmay heyeti (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

erzak : Ar [is.] Uzun müddet saklanabilen yiyecekler, zahîre (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

esas : Ar [is.] Bir şeyi meydana getiren ana unsur, asıl yapı, temel (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

esbab - esbap : Ar [is.] Sebepler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

eser : Ar. [is.] Sarfedilen bir emek, yapılan bir iş sonucunda meydana gelen, yetenek, gayret veya emek ürünü şey, yapıt (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

eshab - eshap - ashap - ashab : Ar [sf.] sahipler, malik ve mutasarrıf olanlar (Devellioğlu, 2015)

eski : [sf.] Çok zamandan beri var olan, üzerinden zaman geçmiş olan, kadim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

esnâ : Ar [is.] Bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

esnaf : Ar [is.] Yaptıkları işlere göre sınıflara ayrılmış olan, kazançları sermâyeden ziyâde çalışmaya ve beden gücüne dayanan zanaatkârlara ve küçük ticâret sâhiplerine verilen ortak isim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

esvab - esvap : Ar [is.] Giyecek, elbise (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

eşhas : Ar [is.] Kişiler, şahıslar, kimseler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

eşik : ETü [is.] Döşemede kapı boşluğunun alt tarafına gelen kısım ve buraya soğuktan, dış etkilerden korunmak için kapı eni uzunluğunda yerleştirilen taş veya tahtadan, yüksekliği çok az çıkıntı, söve (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

eşkâl : Ar. [is.] Şekiller (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

eşya : Ar [is.] Yiyecek ve içecek dışında insan için gerekli olan her türlü şey, nesneler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

etraf : Ar. [is.] Bir yer veya şeyi kuşatan, çevreleyen yerler, çevre, yöre (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

etrâf-ı erbaa : Dört taraf. (Sağ, sol, ön, arka.) (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

etraflı : [sf.] ve [zrf.] Ayrıntılı, tafsîlâtlı, geniş ve teferruatlı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ettirmek : [f.], oldurgan ve ettirgen Başkası vâsıtasıyle yapmak veya başkasının yapmasına yol açmak, yapmaya zorlamak" anlamında yardımcı fiil (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ev : ETü [is.] Bir âilenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanılan, ikāmet edilen yer, konut, mesken, hâne, ikāmetgâh (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ev altı : birleşik [is.] Eski evlerde zemin katı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

evkat : Ar. [is.] Vakitler, zamanlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

evrak : Ar [is.] Yapraklar, kitap sayfaları, kâğıtlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

evsaf : Ar. [is.] Nitelikler, vasıflar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

evsât : Ar [is.] Orta derecede olanlar, orta halde bulunanlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

evvel : Ar [tk.] İlk, ilk gelen, ilk olan, birinci: (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

evvel be-evvel : Ar Her şeyden önce, ilk olarak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

evvelemir : Ar. birleşik [zrf.] İlk iş olarak, her şeyden evvel, ilk önce, en evvel (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

evvelen : Ar [zrf.] İlk olarak, evvelâ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

evvelki: [sf.] Daha önceki, bundan önce gelen veya olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

eylemek : ETü [f.] "Etmek, yapmak" anlamında yardımcı fiil [Eski yazı dilinde yaygın iken zamanla yerini etmek yardımcı fiiline bırakmıştır. Bugünkü Türkçe'de ancak eskimiş bir söyleyiş olarak kullanılmaktadır] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

eyüce-iyice : [zrf.] Adamakıllı, iyi bir şekilde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

eyyam : Ar [is.] Zaman, devir (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fabrika : İtl [is.] Ham veya yarı mâmul maddelerin makinelerle işlenmiş madde veya seri hâlinde eşyâ durumuna getirildiği yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fabrikacı : [is.] Fabrikatör. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fâide - fayda : Ar [is.] İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar, nefi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fakat : Ar [bağl.] Zıt hüküm ifâde eden iki cümleyi birbirine bağlar, ancak, yalnız, ama, lâkin (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fakr u zarûret : İleri derecede yoksulluk (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

farîza : Ar [is.] Meşrû bir mâzeret olmadıkça terki düşünülmeyen ve mutlaka yapılması gereken iş ve görev, farz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

farzolunmak - farzedilmek : birl. Edilgen [f.] Sayılmak, öyle kabul edilmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fâsıla : Ar. [is.] İki şeyi birbirinden ayıran açıklık, boşluk, ara, aralık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fazla : Ar [sft.] ve [zrf.] Her zamankinden veya gerekenden çok, ziyâde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fen : Ar [is.] "Bu ilimlerden elde edilen bilgilerin işe ve günlük hayâta uygulanması, teknik

Fen: Matematik, fizik, kimya, biyoloji vb. ispat ve tecrübeye dayanan ilimlerin ortak adı

Fennes: Fen bakımından, fen yoluyle, ilim ve fenne uygun şekilde" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fenâ : Ar [sf.] Hoşa gitmeyecek durumda olan, istenen veya gereken nitelikte bulunmayan, kötü, bet. Karşıtı: İYİ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fenalaşmak : geçişsiz [f.] Fenâ duruma gelmek, kötüleşmek, bozulmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fener : Yun [is.] İçinde fitil, mum veya elektrik ampulü gibi bir ışık kaynağı bulunan, önü veya etrâfı bu ışığı aksettirecek şeffaflıkta bir malzeme ile çevrili aydınlatma aracı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fenniyye : Ar [sf.] "Fennî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Fennî: Fenne, tekniğe uygun" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ferağ : Ar [is.] huk. İr mülkün tasarruf, sâhip olma hakkını başkasına terketme (Devellioğlu, 2015)

ferc - ferç : Ar [is.] Yarık, çatlak. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ferd - fert : Ar. [is.] İnsanlardan her biri, belirli olmayan şahıs, kişi, kimse, birey (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ferman : Fa [is.] Emir, buyruk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ferş : Ar. [is.] Yayma, serme, döşeme. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fevkalâde : Ar [sf.] Her zaman görülen, yapılan veya süregelmekte olandan başka, alışılmışın dışında, olağanüstü, aliyülâlâ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fevkânî : Ar [sf.] Üstte olan, yukarıda bulunan. Karşıtı: TAHTÂNÎ. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fıkra : Ar [is.] Bir kānun kitabı veya ilmî eserde maddelerin kendi içlerinde ayrıldıkları bölümlerden her biri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fırın - fırun : [is.] Ekmek, simit, börek vb. hamur işlerini pişirmeye yarayan, ön kısmında bir açıklık bırakılmış, tavanı tonoz biçiminde yapı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fırıncı : [is.] Fırın işleten kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fırsat vermek : Ar İmkân tanımak, uygun şartı sağlamak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fiyat - fiat : [is.] Alışverişte bir şeyin para olarak değeri, eder, bedel, paha (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

Fransız: İtl özel [is.] Fransa'ya veya Fransa halkına âit (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fuçu - fıçı : Yun [is.] Uzunluğuna kesilmiş ensiz tahtaların çemberlerle tutturulması sûretiyle yapılmış, altı üstü aynı genişlikte, karın kısmı şişkin büyük kap (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

fukarâ : Ar [is.] Fakirler, yoksullar; fakir, yoksul (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

füruht : Fa [is.] Satma, satış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gadir : Ar [is.] Haksızlık etme, bir kimsenin zarara uğramasına sebep olma. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gâlib - gâlip : Ar [is.] ve [sf.] Üstün gelen, yenen, galebe çalan (kimse) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

garaz : Ar. [is.] Gāye, maksat, istek, arzu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gayret : Ar [is.] İçten gelerek çalışma, belli bir şey için çabalama, didinme, çaba, ceht (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gayri : Ar [e.d.] başka (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

gayri - gayrı : Ar [zrf.] E. T. Türk. ve halk ağzı. Artık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gaz : Fr [is.] Gaz yağı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gazete : İtl [is.] Okuyucularına çeşitli konularda haber ve bilgi vermek için genellikle günlük olarak çıkarılan yayın organı, cerîde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gece : ETü [is.] Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

geçenlerde : "Kısa bir zaman önce

aynı yıl önceden yayınlanan EN1 kastedilmektedir"(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

geçirmek : -e Bir şeyi bir yandan öbür yana götürmek (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

geçmek : Geride bırakmak; aşmak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

geçürmek - geçirmek : -e Bir şeyi bir yandan öbür yana götürmek (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

gelecek : [sf.] Gelmesi beklenen, gelişinin gerçekleşeceği düşünülen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gelmek: ETü [f.], yardımcı gereksinim anlatan deyimler oluşturmaya yarar Psk (2002, 634)

genişlik : ETü [is.] En, boy karşıtı(Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

gerek : [bağl.] “Hem” gibi başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünüldüğünü anlatır. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

geri : ETü [zrf.] Arkaya doğru (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

geri çekilmek : [f.] Arkaya, geriye doğru gitmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

geri çekilmek - girü çekilmek : ETü (Bulunduğu yerden) Arkaya, geriye doğru gitmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gibi : OTü [tk.] Benzerlik bildirir; benzer, benzeyen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gice - gece : ETü [is.] Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

giriftar : Fa [sf.] Tutulmuş, yakalanmış, tutkun, müptelâ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

göre : [tk.] Uygun şekilde, uygun olarak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gösterilen : [is.] Göstergenin kavram yönü, gösterenle birleşerek göstergeyi oluşturan içerik. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

gösterilmek : Görülmesi sağlanmak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

göstermek : ETü oldurgan ve geçişli [f.] (Bir hâlini, bir niteliğini) Ortaya koyacak tarzda davranmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

götürmek : ETü geçişli [f.] (Bulunulan yerden daha uzak bir yere) Taşımak, ulaştırmak, iletmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gövde : ETü [is.] Bir şeyde kol, çıkıntı veya parçaların dışındaki ana kısım (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gûna : Fa [is.] Tür, nevi, çeşit, tarz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gûnâ- gûne : Fa [is.] Tür, nevi, çeşit, tarz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

guruş : [is.] Kuruş kelimesinin bugün halk ağzında yaşayan eski ve asıl şekli. Bk. KURUŞ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gülgen : [is.] Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da, bâzı türleri ülkemizde yetişen, kışın yaprağını döken, odunu sebebiyle makbul orman ağacı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gün : Etü [is.] Zaman, vakit (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gündüz: ETü [zrf.] Bu zaman içinde, gündüzleyin, gündüz vaktinde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

gürgen : [is.] Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da, bâzı türleri ülkemizde yetişen, kışın yaprağını döken, odunu sebebiyle makbul orman ağacı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

haber : Ar [is.] Olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dâir orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

haber etmek : Ar [is.] Haber göndermek, haber vermek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâce : Ar [is.] (Ar. ḥāce) Hâcet kelimesinin genellikle Arapça kurallara göre yapılmış bâzı terkiplerdeki şekli. (Hâcet:Gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

had : Ar [is.] Sınır (Nişanyan, 2018)

hadd-i vasat : Orta çizgi, orta yol. (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

hafî : Ar [sf.] Gizli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâil : Ar [is.] Bir şeyin önünü kapayan, ileriyi görmeye veya ileriye geçmeye engel olan şey, engel, mânia (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hakiki : Ar [sf.] İnkâr edilemeyecek şekilde var olan, var olmuş bulunan, gerçek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hakîkiye : Ar [is.] XIX. yüzyıl sonlarında gerçekçilik, realizm karşılığı kullanılan felsefe terimi. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hakipay : Fa Büyük bir kimsenin huzûru (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hakkında : [tk.] Üzerine, için, husûsunda, dâir, müteallik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hakkında : [e.d.] İlgili olarak; üzerine, için (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

hal : Ar [is.] Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

halel : Ar [is.] Bozukluk, eksiklik, fesat, noksan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâlî : Ar [sf.] Boş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâlis : Ar [sf.] Karışıksız, katkısız (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâliyle : [zrf.] İster istemez, tabiî olarak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

halk : Ar [is.] Aynı ülkede, aynı devlete bağlı vatandaşların tamâmı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ham : Fa [sf.] Boş, abes, gerçekleşmesi imkânı olmayan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hamal - hammal : Ar. [is.] Ücretle yük taşıyan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hamalbaşı : birleşik [is.] Hamallar kahyâsı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hamam: Ar. [is.] Yıkanılacak yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâmis : Ar. Beşinci olarak. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hamur : Ar. [is.] Unun su ile yoğrulmasından meydana gelen, sıvı ile katı arası yumuşak madde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hân : Fa [is.] "1. Şehirlerde, kasabalarda veya yolların geçit yerlerinde yolcuların konaklaması, kendilerinin ve hayvanlarının gecelemesi için yapılmış binâ

2. Serbest meslek sâhiplerine büro veya atölye olarak oda oda veya dâire dâire kirâya verilen büyük binâ" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hançer : Ar. [is.] Kamadan küçük, ucu eğri ve sivri, iki yanı keskin bıçak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâne : Fa [is.] Ev (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

harc : Ar [is.] Kumun çimento veya kireç ile karıştırılmasından meydana gelen ve yapılarda taş ve tuğla örgüsünün yapıştırılmasında, duvarların sıvanmasında kullanılan, koyu bulamaç kıvâmındaki madde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

harç-harc : Ar [is.] Kumun çimento veya kireç ile karıştırılmasından meydana gelen ve yapılarda taş ve tuğla örgüsünün yapıştırılmasında, duvarların sıvanmasında kullanılan, koyu bulamaç kıvâmındaki madde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hare : [is.] Yeni yapılan duvarların arasına harçla birlikte doldurulan taş parçaları. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

hareket: Ar Toplu olarak davranışa geçme, ufak çapta baş kaldırma, ayaklanma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hareket etmek : Ar Davranmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâric - hâriç : Ar [is.] Bir şeyin sınırları dışında kalan yer, dış, dışarı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâricî : Ar. [sf.] Dışla ilgili, dışa âit, dıştan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâriç - hâric : Ar [is.] Bir şeyin sınırları dışında kalan yer, dış, dışarı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

harîk : Ar [is.] Yangın(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hârika : Ar [is.] Ateş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

harita : Ar [is.] Yeryüzünün veya bir bölgenin coğrafya ve topografyasını göstermek üzere belli bir nispete göre küçültülerek bir düzlem üzerine yapılmış çizimi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hasar : Ar. [is.] Dışarıdan gelen zorlayıcı etkinin bir şey üzerinde meydana getirdiği yıpranma, zarar, ziyan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hasar-dîde : Fa birleşik [sf.] Zarar görmüş, zarara uğramış. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hasb : Ar. [is.] Gereğince, sebebiyle, göre, cihetiyle [Arapça usûlüyle yapılmış isim tamlamalarının başında kullanılır]. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

haseniyat : Yazılar

hâsıl : Ar [sf.] Husûle gelen, olan, meydana çıkan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâsıl olmak : Ar Meydana gelmek, ortaya çıkmak, peydâ olmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hastahâne - hastâne : Fa [is.] Hastaların yatırılıp tedâvi edildiği yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hat : Ar. [is.] Çizgi gibi devam eden şey (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hatab : Ar [is.] Odun (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hatkıl - hatıl : Ar [is.] Taş duvarlara belli aralıklarla yatık olarak konan ahşap çatkı veya tuğla tabakası. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hattıhümâyun : Ar [is.] Pâdişâhın el yazısı bulunan ferman, hatt-ı şerif (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hava almak : Ar (Bir şey veya yer) İçine hava girmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

havâle : Ar [is.] Bir işi, bir şeyi başkasına devretme, başkasının sorumluluğuna bırakma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

havâlî : Ar [is.] Çevre, civar, yöre (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

havâyic-i asliyye : birleşik, [is.] Bir kim-se-nin sos-yal du-ru-mu-na gö-re aslî ih-tiyâcı ka-bul edil-di-ği için dînen zekâttan mu-af tu-tu-lan ev, ev eşyâsı, dükkân, el-bi-se, oto-mo-bil, bi-nek hay-va-nı, ki-tap, silâh vb. mal-lar, eşyâlar. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

havâyiç - havâic : Ar [is.] İhtiyaçlar, gerekli şeyler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâvi : Ar [sf.] İçine alan, içinde bulunduran, içeren (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

havl : Ar. [is.] Etraf, çevre (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

havlu - avlu : Yun [is.] Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan, hayat (II), hanay, sahn (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

hayriyye : Ar [sf.] "Hayrî kelimesinin kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Hayrî: Hayırla ilgili" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hâzıra : Ar [sf.] "Hâzır kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

hâzır: Belli bir işi yapacak veya belli bir işe yarayacak duruma getirilmiş olan (şey)" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hazine : Ar [is.] Devlet parasını saklamak ve devlet bütçesini uygulamakla görevli teşkîlât (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hazne : Ar [is.] Su deposu. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hazret : Ar [is.] Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifâde eder (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hedm : Ar [is.] Yıkma, tahrip etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hedmetmek - hedmeylemek : birl. Geçişli [f.] Yıkmak, harap duruma getirmek. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

heman : Fa [zrf.] Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hemcivar : Fa [is.] ve [sft.] Aynı yerde oturan (kimse), komşu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

henüz : Fa. [zrf.] (Olumsuz cümlelerde) Daha, hâlâ, şimdiye kadar, elan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

her : Fa [sf.] Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –nin hepsi, bütün, cümle (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

her bir : [sft.] Sayılabilen şeylerin ayrı ayrı hepsi; beher (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

her biri: [zmr.] Ayrı ayrı hepsi (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

herhâlde : [zrf.] kesinlikle (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

her kangı - herhangi : birl. [sft.] Özellikleri iyice bilinmeyen, iyice belli olmayan, rastgele (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

her ne olur ise olsun/ne olursa olsun : Her şartta, her durumda, her şeye rağmen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

herkes : Fa [zmr.] Kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hesaplamak : geçişli [f.] Saymak, hesâbını yapmak, hesap etmek. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hey’et - heyet : Ar [is.] Dış görünüş, şekil, sûret (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

heyet : Ar [is.] Dış görünüş, şekil, sûret (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

heyet - hey'et : Ar [is.] Bir işi yapmak veya yönetmekle görevlendirilmiş kimselerden meydana gelen topluluk, kurul (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hey'et-i asliyye : birl. [is.] Bir şeyin aslındaki şekli, ilk ve asıl olan durum. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hey'et-i umûmiyye : birleşik [is.] Bir kuruluşun bütün üyelerinin meydana getirdiği topluluk, bun-arın yaptığı toplantı, genel kurul, umûmî heyet. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hıfz : Ar [is.] Koruma, saklama, muhâfaza etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hıfzolunmak - hıfzedilmek : birl. edilgen [f.] Korunmak, saklanmak, muhâfaza edilmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hırsız : [is.] ve [sf.] Başkasının malını çalan kimse, uğru (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hiç değil ise (veya olmazsa) : "en azından" anlamında kullanılan bir söz (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

hiçbir : birl. [sft.] Olumsuz cümlelerde ismin başına getirildiği zaman o cinsten olan şeylerden birinin bile cümlede verilen hükmün dışında kalmadığını, bu hükmün o şeyin bütününe âit olduğunu anlatır (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hilâf : Ar [sf.] ve [zrf.] Ters, aykırı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

himmet : Ar [is.] Yardım, ihsan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hîn : Ar [is.] Zaman, vakit (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hisâb - hesap : Ar [is.] hesap, sayma, aritmetik (Devellioğlu, 2015)

hisse : Ar [is.] Bölünen bir bütünden bir kimseye düşen kısım, pay (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hizâ : Ar. [is.] Doğru bir çizgi üzerinde yan yana, karşı karşıya veya aynı seviyede bulunma durumu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hodbehod : Fa [zrf.] Kendi başına, kendi kendine, kimseye danışmadan, kendi reyi ile (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

horasan : Fa [is.] Eski binâların duvar veya sıvalarında kullanılan, tuğla tozu ve süzme kireçten yapılmış harç (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

Hudâ ne kerde (ne gerde) : Fa Allah göstermesin, Allah etmesin (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hudud-hudut : Ar [is.] Belli bir alanı kaplayan bir şeyin son çizgisi, son ucu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

huni : Yun [is.] Bir sıvıyı ağzı dar bir kaba aktarmaya yarayan üstü geniş, altı boru gibi dar âlet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hurda : Fa [sf.] Kullanılmaz duruma gelmiş mâdenî eşyâ parçaları. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

huruç - huruc : Ar [is.] Dışarı çıkma, çıkış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

husûl : Ar [is.] Hâsıl olma, peydâ olma, vücûda gelme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

husûs : Ar [is.] Konu, iş, keyfiyet, madde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

husûsat : Ar [is.] Konular, meseleler, maddeler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

husûsî : Ar [sf.] Birine, bir şeye, belli bir zamâna veya tarza mahsus olan, umûma âit olmayan, özel (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

husûsiyet : Ar. [is.] Husûsî olma, umûma mahsus olmayıp birine veya bir şeye has olma durumu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

husûsiyye : Ar [sf.] "Husûsî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Husûsî: Birine, bir şeye, belli bir zamâna veya tarza mahsus olan, umûma âit olmayan, özel" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hutut : Ar. [is.] Yollar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hükûmet : Ar [is.] Bir ülkeyi yöneten kuruluşların bütünü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hüküm - hükm: Ar [is.] Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hümayun : Fa [sf.] Pâdişâha, pâdişahlığa âit (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hümâyun : Fa [sf.] Kutlu, mübârek, saâdetli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hüsn - hüsün : Ar [is.] Güzel, iyi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

hüsn (hüsün) : Ar [is.] Güzellik. Karşıtı: KUBUH (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ırza : Ar [is.] Gönlünü edip kandırma, hoşnut etme, râzı etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ıslâh : Ar [is.] İyi duruma koyma, düzeltme, iyileştirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iâde : Ar [is.] Tekrar eski durumuna gelme, getirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iâne : Ar [is.] Yardım için toplanan para (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ib'ad : Ar [is.] Uzaklaştırma, kovma, tardetme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ibârat : Ar [is.] İbâreler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

icab : Ar. [is.] Gerek, lüzum, iktizâ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îcab - îcap : Ar [is.] Gerek, lüzum, iktizâ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îcab etmek : Ar Gerekmek, lâzım gelmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îcâbat : Ar [is.] Îcaplar, gerekler, gereken şeyler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îcâbına bakmak : Ar Gerekeni yapmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îcap etmek : Ar Gerekmek, lâzım gelmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

icâr : Ar [is.] Kirâya verme. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

icbar : Ar [is.] Zorlama, cebretme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

icrâ : Ar [is.] Bir şeyi fiil hâline getirme, yapma, yürütme, uygulama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

icrâ (olunmak, etmek) : Ar Yapmak, uygulamak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iç : ETü [is.] Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil. Karşıtı: DIŞ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

içeri : [is.] İçte kalan yer, iç kısım, iç taraf. Karşıtı: DIŞARI (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

içinde : [zrf.] Ortamında (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

içün - için : ETü [tk.] -e ayrılmış, -e özgü, -e has, -e mahsus (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

idâre : Ar [is.] Gerektiği gibi yürümesi için bir işin başında bulunup düzene sokma, şartlarını ayarlayıp çekip çevirme, döndürme, yönetme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

idare etmek : Ar. [f.] Yönetmek, çekip çevirmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îfâ : Ar [is.] Bir işi yapma, yerine getirme, iş hâline koyma, icrâ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ifade : Ar [is.] Zihinde tasarlanan bir şeyi söz veya yazı ile anlatma, söyleme, bildirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iftifa : Ar. [is.] Yükseklik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ihbar : Ar [is.] Haber verme, bildirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ihdas : Ar. [is.] Yeni bir şey ortaya koyma, ortaya çıkarma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ihlâl : Ar [is.] Bozma, sakatlama, halel getirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ihrâc - ihraç : Ar [is.] Dışarıya çıkarma, dışarıya atma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ihtikâr : Ar [is.] Gerekli maddeleri kâr amacıyle toplayıp ihtiyaç arttığı, fiyat pahalılandığı anda yüksek fiyata satma, vurgunculuk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ihtimam : Ar [is.] Bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme, üzerinde dikkatle çalışma, özen, özenme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ihtirak : Ar [is.] Tutuşup yanma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ihtisâp : Ar. [is.] Osmanlı Devleti'nde İslâm hukūkuna göre bir şehir halkının şer'î emir ve yasaklara uymasını sağlamak, çarşı ve pazarı kontrol etmek, şerîata ve örfe göre hareket etmeyenleri cezâlandırmakla görevli teşkîlât, belediye görevini yapan kuruluş, hisbe (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ihtiyar etmek : Ar Seçmek, tercih etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ihtiyâtî : Ar. [sf.] İhtiyâta dayanan. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îkâ : Ar [is.] Meydana getirme, yapma, yaptırma, işleme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ikâme : Ar [is.] Meydana koyma, ortaya koyma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ikâmet : Ar [is.] Bir yerde yerleşip oturma, mukim olma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ikdam : Ar [is.] Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iki : ETü [is.] Birden sonra, üçten önce gelen sayının adı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ikinci : [sf.] İki sayısının sıra sıfatı, sırada yeri birinciden sonra, üçüncüden önce olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iktidar : Ar [is.] Bir şeyi yapabilmeye gücü yetme durumu, muktedir olma; kuvvet, kudret, güç (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iktizâ : Ar. [is.] Gerekme, gerektirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iktizâ etmek (eylemek) : Gerekmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ilâh : Ar [is.] Allah, Tanrı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îlân : Ar [is.] Bir husûsu bir yayın organı aracılığıyle herkese bildirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ilave : Ar [is.] Bir şeyin yanına başka bir şey daha koyma, ekleme, katma; eklenme, katılma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ilâve : Ar [is.] Bir şeyin yanına başka bir şey daha koyma, ekleme, katma; eklenme, katılma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ile : ETü [bağl.] İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ileri : ETü [is.] Bir yerin veya şeyin arka kabul edilen kısmına göre önde bulunan taraf, ön taraf. Karşıtı: GERİ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ilerü - ileri : ETü [is.] Bir yerin veya şeyin arka kabul edilen kısmına göre önde bulunan taraf, ön taraf. Karşıtı: GERİ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ilgâ : Ar [is.] Ortadan kaldırma, hükümsüz bırakma, lağv ve feshetme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ilhah : Ar [is.] Üstüne düşme, can sıkacak tarzda ısrar etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ilhak : Ar [is.] Bir yere katma, ekleme, ilâve etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ilm : Ar [is.] Bilme, biliş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ilmühaber : Ar [is.] Bir kimsenin durumunu gösteren ve resmî dâirelerce eline verilen belge (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iltihab - iltihap : Ar [is.] Alevlenme, tutuşma, parlama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

imal : Ar [is.] Yapma, işleyip yapma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îmâlât : Ar [is.] İşlenip yapılmış şeyler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îmâlâthâne : Ar. [is.] Kumaş, eşyâ, âlet vb. şeylerin yapıldığı, işlenmiş duruma getirildiği yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

imam : Ar. [is.] Cemâatle kılınan namazlarda en önde duran ve namaz kılınırken kendisine uyulan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

imâr : Ar [is.] Bir yeri bayındır duruma getirme işi, bayındırlık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

imkân : Ar [is.] Olabilecek durumda bulunma, mümkün olma, olabilirlik, olanak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

imla (kılınmak) : Ar Söyleyip yazdırmak, dikte etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

imtidad - imtidat : Ar [is.] Uzama, uzanma, uzayıp gitme, uzun sürme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

imtizaç- imtizac : Ar [is.] İki veya daha fazla şeyin karışıp kaynaşarak tek cisim hâline gelmesi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ince : ETü [sf.] Tâneleri ufak olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ind-et tahkîk : Tahkik sonunda, araştırma neticesinde (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

indifâ : Ar. [is.] Ortadan kalkma, yok olma, defolma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

inhinâ : Ar [is.] Eğilme, eğim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

inşaat : Ar [is.] Yapı, yapı işleri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

inşâ-inşa : Ar [is.] yapma, yapılma, vücûda, meydana getirme (Devellioğlu, 2015)

inşâiye : Ar [is.] İnşaat işleriyle uğraşan heyet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

intizam : Ar [is.] Düzgünlük, düzen, tertip (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

intizar : Ar [is.] Bekleme, bekleyiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

inzibat : Ar [is.] Düzeni, âsâyişi sağlama, düzen, âsâyiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iptida : Ar [zrf.] önceleri, ilk başta, evvelâ, en evvel (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iptidâî - ibtidâî : [sf.] Başlangıca âit, ilk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îrad - îrat : Ar [is.] Söyleme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

irade-i seniyye-i : Ar târih. Pâdişah emri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

irâde-i şâhâne (seniye) : birl. [is.] Pâdişah emri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

irâe : Ar [is.] Gösterme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îras : Ar [is.] Sebebiyet verme, meydana getirme, sebep olma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

irtifa : Ar. [is.] Yükseklik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

irtifâ : Ar [is.] Yükseklik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

isabet etmek : Ar. Rast gelmek. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îsal : Ar [is.] Kavuşturma, ulaştırma (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

isim - ism : Ar [is.] Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iskat : Ar [is.] susturma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iskele : Yun [is.] Deniz taşıtlarının yanaşması için yapılmış, kıyıdan denize doğru uzanan tahta veya beton yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iskemle : Yun [is.] Arkalıksız, üstü tahta veya hasır, dört ayaklı sandalye (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

İstanbul : [is.], özel Türkiye'nin en büyük şehrinin ismi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istemek : ETü geçişli [f.] (Bir şeyin yapılmasını veya kendine verilmesini) Dilemek, talep etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ister : [is.] Bir işin yapılabilmesinin veya olabilmesinin bağlı olduğu şey, gerek, îcap, lüzum (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istibdal: Ar [is.] Bir şey verip yerine başka bir şey alma, değiş tokuş. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istîcab : Ar [is.] Vâcip görme, lüzumlu sayma, haklı görme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

isticvap - isticvab : Ar [is.] Sorguya çekme, sorup cevap alma, söyletme, istintak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istidâ - istid'â : Ar [is.] Dilekçe, arzuhal, istidânâme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istîdad - istîdat : Ar [is.] Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kābiliyet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istifâ - istîfâ : Ar [is.] Bir işten kendi isteğiyle çekilme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istifade: Ar [is.] Yararlanma

istihkâm : Ar [is.] Sağlam ve kuvvetli olma, sağlamlık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istihsal: Ar [is.] Meydana getirme, hâsıl etme, üretme, üretim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istikâmet : Ar. [is.] Yön, cihet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istikmal : Ar [is.] Kemal mertebesine getirme, tamlayıp bitirme, ikmal etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istilzam : Ar [is.] Gerekme, gerektirme, îcap etme, îcap ettirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istîmal : Ar [is.] Kullanma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istimlâk : Ar [is.] Binâ, arâzi, tesis vb.ni bir bedel karşılığı sâhibinden alarak kamuya mâletme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istisnâ : Ar. [is.] Kural dışı tutma. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

istîzan : Ar [is.] İzin isteme, müsâade isteme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iş : ETü [is.] Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iş başı : [is.], birleşik Çalışma saati gelince işe başlama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iş'ar : Ar. [is.] Bildirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

işbu : [sf.] Bu işâret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

işçi : [is.] Beden gücüyle gündelikle veya belli bir ücretle çalışan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

işlemek : geçişli [f.] Yapmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iştibah : Ar [is.] Şüphe etme, şüphelenme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

iştira : Ar [is.] Satın alma, mubâyaa (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ita - itâ : Ar [is.] Verme, verilme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

itfâ : Ar [is.] Söndürme, söndürülme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

itibar : Ar [is.] Önem verme, önem verilme, dikkate alma, dikkate alınma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îtibar : Ar [is.] Önem verme, önem verilme, dikkate alma, dikkate alınma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îtibâren : Ar [tk.] -den başlayarak, -den beri, -den sonra (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îtidal : Ar [is.] 1. Aşırı olmama ne çok fazla ne çok az, tam gerektiği kadar olma, orta halde bulunma, ölçülülük (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

îtinâ : Ar [is.] Bir şeyin istenildiği gibi olması için gereken dikkati gösterme, dikkat, özen, özenme, ihtimam (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ittibâ : Ar [is.] Ardı sıra gitme, uyma, tâbi olma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ittihaz : Ar [is.] Düşünme, kurma, alma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ittisal : Ar [is.] Aralık kalmayacak şekilde birbirine dokunma, temas etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ittisâlinde : Ar [is.] Bitişiğinde, yanında (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

izâle : Ar. [is.] Giderme, yok etme, ortadan kaldırma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

izdiham : Ar [is.] Kalabalık halkın bir yere fazla üşüşmesi, yığılma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

izhar : Ar [is.] gösterme, meydana çıkarma (Devellioğlu, 2015)

izin : Ar [is.] Bir şeyi yapmak için verilen serbestlik, müsâade, ruhsat, destur (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kabaca : [sf.] Biraz büyük, büyükçe, irice (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kabahat : Ar [is.] Suç, kusur (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kabil : Ar [tk.] Kelime dilimizde “bu türlü, bu çeşit, bu cins, bunun gibi” anlamına gelen Bu kabil, Bu kabilden ve “o türlü” mânâsındaki Kabîlinden şekillerinde kullanılır (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kâbil : Ar [sf.] Olabilir, mümkün [Yanına geldiği kelimeye olabilirlik mânâsı katarak birçok kelime ve terim meydana getirmiştir] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kabîlinden : Ar o türlü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kabul : Ar [is.] Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, râzı olma, muvâfakat etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kad : Ar [is.] Boy (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kadar : Ar [e.d.] dek (I) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kadim : Ar [sf.] Geçmişi uzun zamâna dayanan, eski (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kâdime: Ar [is.] Ordunun ileri karakolu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kafes : Fa [is.] Ahşap binâların kaplama tahtaları ve sıvası dışındaki yalnız direkler ve kuşaklamalardan ibâret olan çatkı kısmı, binânın iskeleti (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kaffe : Ar [is.] Hep, bütün, cümle (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kâffe : Ar. [is.] Hep, bütün (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kâffeten : Ar. [zrf.] Hepsi birden (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kâgir-kârgîr : Erm [sf.] "Taştan veyâ tuğladan yapılmış binâ.

Taş yahud tuğla harcile yapılmış ahşabın gayri." (Devellioğlu, 2015)

kâğıd - kâğıt : Fa [is.] Hamur hâline getirilmiş bitki maddelerindeki çok ince liflerin keçeleştirilmesi sûretiyle îmal edilen, yazı yazmak, kitap basmak, sarmak, kaplamak gibi birçok işte kullanılan ince yaprak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kahve : Ar [is.] Kahve, çay vb. şeyler içilen ve oturulup sohbet edilen dükkân, kahvehâne, kafe (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kahveci : [is.] Kahve işleten veya kahve pişirip satan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kahvehâne : Ar [is.] Para ile kahve, çay vb. şeyler içilen ve oturulup konuşulan, vakit geçirilen dükkân, kahve5, kafe (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kâide : Ar [is.] Bir ilim kolunda istenen sonuca varabilmek, doğru sonuç alabilmek için uyulması gereken ve önceden bulunup belirlenmiş olan esaslardan her biri, kural (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kâimmakam : Ar [is.] Vekil olarak birinin yerine geçen kimse. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kâin : Ar [sf.] Olan, bulunan, var olan, mevcut olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kalan : [sft.] Kalmış(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kalaycı: [is.] Kap kalaylayan kimse. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kaldırılma : ETü [f.], edilgen bir kuruluşun çalışmasına ya da birşeyin varlığına son vermek Psk (2002, 861)

kaldırılmak : edilgen [f.] Kaldırmak işi yapılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kaldırım : [is.] Gelip geçenleri çamurdan kurtarmak için çeşitli büyüklük ve şekillerde taş döşemek sûretiyle yapılmış yol (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kalem : Ar [is.] Resmî dâirelerde yazı işlerinin yürütüldüğü yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kalfa : Ar [is.] Bir binânın yapılmasında uygulama bakımından mîmâra yardımcı olan kimse, mîmar yardımcısı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kalfalık : [is.] Kalfa olma durumu. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kalınlık : [is.] Bir cismin iki yüzü arasındaki mesâfe, üç boyuttan biri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kalkar - kalkmak : ETü [f.], geçişsiz Uykudan uyanıp yataktan ayrılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kalmak : sınırlanmak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

kalmak, kalan : Etü [sf.] Artan, mütebaki (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

kâmil : Ar. [sf.] Noksansız, tam, bütün (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kâmilen : Ar. [zrf.] Tamâmen, tam olarak, noksansız (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kanat : ETü [is.] Kapı, pencere, dolap gibi şeylerin yanlara doğru açılıp kapanan kapaklarından her biri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kanbur - kambur : [is.] Bir şey üzerinde dışarıya doğru çıkıntı yapmış kısım, tümsek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kanca : İtl. [is.] Ucu çengelli değnek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kancacı : [is.] İşi kancasını kullanarak kayık, sandal vb. deniz taşıtlarını yanaşılacak yere çekmek veya oradan itmek olan kimse. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kandil : Ar [is.] Sıvı hâlindeki yağa batırılmış bir fitilin yanması sûretiyle ışık veren aydınlatma âleti (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kangı : ETü [sf.] Hangi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kantar : Ar [is.] 44 okka (56,449 kg.)lık ağırlık birimi [Yerine göre değişir] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kânun : Ar [is.] Devletçe konan ve her vatandaşın uyması gereken yazılı hukuk kuralı, yasa. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kânûnen : Ar. [zrf.] Kānun gereğince, kānun bakımından, yasaya göre (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kânûnî : Ar [sf.] "Kānunla ilgili, kānûna âit.

Kânuniye: Kānun kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kanûnnâme : Ar [is.] Kānunların toplandığı kitap, kānun kitabı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kapadmak - kapatmak: geçişli [f.] Kapamak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kapak : ETü [is.] Bir açıklığı örtmeye, iki kısmın arasını kapamaya veya açmaya yarayan nesne (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kapalı : [sf.] Kapanmış veya kapatılmış, açık olmayan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kapanmak : edilgen [f.] Kapalı duruma getirilmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kapatmak-kapatılmak : edilgen [f.] Kapamak ve kapatmak işi yapılmak, kapalı duruma getirilmek, örtülmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kapı : ETü [is.] Giriş çıkışı sağlamak için bir yere yerleştirilen, tahta yâhut demirden iki veya tek kanatlı açılır kapanır düzen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kaplama : [is.] Bir şeyin üzerine kaplamak sûretiyle geçirilen kat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kaplamak : [g.f.] Bir şeyin dış yüzünü başka bir madde ile örtmek, üstüne başka bir madde geçirmek, döşemek veya yapıştırmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kaplanmak : edilgen [f.] (Bir şeyin yüzü) Başka bir madde ile örtülmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kaplatma : ettirgen [f.] Kaplamak işini başkasına yaptırmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kaplı : [sf.] Kaplanmış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kaplu - kaplı : [sf.] Kaplanmış olan (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

karakolhâne : [is.] Karakol binâsı, karakol. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

karar : Ar. [is.] Bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

karar vermek : Ar Bir meseleyi hükme bağlamak, ne yapılması gerektiği husûsunda kesin hükme varmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

karar-gîr : Ar ve Fa Karar verilmiş (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

kararlaşmak : Bir konuyla veya işle ilgili yapılacakları belirlemek, karar altına almak. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

kararlaşmış : Bir konuyla veya işle ilgili yapılacakları belirlemek, karar altına almak. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

kararlaştırılmak : Ar edilgen [f.] Üzerinde bir karâra varılmak ne yapılacağı veya ne zaman yapılacağı belirlenmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kararlaştırmak : Bir konuyla veya işle ilgili yapılacakları belirlemek, karar altına almak; tayin etmek (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

kârgir - kâgir : Erm [sf.] Taştan veyâ tuğladan yapılmış binâ. Taş yahud tuğla harcile yapılmış ahşabın gayri. (Devellioğlu, 2015)

karıştırma : [f.], oldurgan Karışmasını, bir maddenin başka bir madde içinde dağılmasını sağlamak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

karib : Ar. [sf.] (Zaman ve yer bakımından) Yakın (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

karşı : ETü [is.] Bulunulan yerin ön ilerisinde olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kasaba : Ar [is.] Köyle şehir arası yerleşim yeri, küçük şehir (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kasap : Ar [is.] Bu etlerin satıldığı dükkân, kasap dükkânı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kasten - kasden : Ar [zrf.] Bilerek, isteyerek, bile bile (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kat : ETü [is.] "1. Bir binânın üst üste olan ve döşemelerle birbirinden ayrılan kısımlarından her biri

3. Tabakalar veya sıralar hâlinde bulunan şeylerin her bir tabaka veya sırası" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kat' : Ar [is.] Kesme, kesilme, biçme, biçilme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kat'iyen : Ar [zrf.] Kat'î olarak, kesinlikle (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kat'â : Ar [zrf.] Asla, hiçbir zaman, kat'iyen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kat'iyen : Ar [zrf.] Kat’î olarak, kesinlikle (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

katkı : [is.] Katılan şey (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

katran : Ar [is.] Odun, petrol vb.nin damıtılmasından elde edilen, koyu, yapışkan, rengi kahverengi ile siyah arasında değişen, keskin is kokulu, suda erimediği için sürüldüğü yeri suya ve rutûbete karşı koruyan ve birçok organik maddenin îmâlinde kullanılan madde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kavâid : Ar [is.] Kurallar, kāideler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kavî : Ar [sf.] Güçlü, kuvvetli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kavis : Ar [is.] Yay, yay biçiminde olan şey (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kaviyye : Ar [sf.] "Kavî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Kavî: Sağlam, güvenilir" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kavs - kavis : Ar [is.] Yay, yay biçiminde olan şey (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kayd - kayıt : Ar. [is.] Bir şeyi bir kimseyi bir yere mâlederek âit olduğu defter veya fişe geçirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kayıt : Ar. [is.] Yazıya geçirme, yazma, kaydetme işi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kaynamak : ETü [f.], geçişsiz Birleşmek, ayrılmayacak şekilde sıkıca birbirine yapışmak, bir bütün hâlini almak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kazâ : Ar [is.] Kimsenin kastı olmadan ortaya çıkan, zarara veya can kaybına sebep olabilen hâdise (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kazan : ETü [is.] İçinde çok miktarda yemek pişirilen veya bir şey kaynatılan büyük ve derin kap (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kazanmak : ETü geçişsiz [f.] Edinmek, elde etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kebir : Ar [sf.] Büyük, ulu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kemâ : Ar “Gibi, misillü” anlamında benzetme edatı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kemâkân : Ar [zrf] Eskisi gibi, eskiden olduğu gibi, evvelki gibi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kemer : Fa [is.] Yapıların kapı, pencere gibi kısımlarını, su yolu, geçit, köprü açıklıklarını, oyuğu aşağı bakacak şekilde üstten kavisli olarak örten yapı unsuru (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kemerli : [sf.] Kavisli, yay biçiminde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kenar : Fa [is.] Bir şeyin bitiş kısmı, bitiş yeri, uçta kalan kısmı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kendi : ETü [zmr.] Kişinin öz varlığı, zâtı [Eski metinlerde kendü şeklindedir, bugün daha çok iyelik ekleriyle birlikte kullanılır: Kendim, kendin, kendisi, kendimiz, kendiniz, kendileri] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kendini göstermek : ETü Varlığını belli etmek, belirmek, ortaya çıkmak, tezâhür etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kendü -kendi : ETü [zmr.] Kişinin öz varlığı, zâtı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kepek : [is.] Öğütülüp elenen tahıl tânelerinden eleğin üstünde kalan kabuk kırıntıları (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kepenk: [is.] Kapı, pencere, dükkân girişi vb. açıklıkları örtmek için takılan, tahta veya demirden, eğreti veya yerleşik, açılır kapanılır kanat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kereste: Fa [is.] Tomrukların cins ve kalitelerine göre belli ölçülerde boylamasına biçilmesinden elde edilen, marangozluk ve inşaat malzemesi olarak kullanılan odun (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kesan : Fa [is.] Kimseler, kişiler, şahıslar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kesb - kesp : Ar [is.] Kazanma, çalışarak kazanma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kese : Fa [is.] Para, tütün, mühür, saat vb. cepte taşınan şeyleri koymaya mahsus kumaş, örgü, deri veya boncuktan ufak torba (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kesmek : ETü geçişli [f.] Parçalara ayırmak, bölmek, doğramak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kesp : Ar [is.] Kazanma (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

kesret : Ar [is.] Çokluk, bolluk, fazlalık, ziyâdelik. Karşıtı: KILLET (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kestâne : Yun [is.] Kayıngillerden, sert ve dayanıklı kerestesi çok makbul, yaprakları sert, parlak, uzun ve dişli, gövdesi dik, ılık bölgelerde yetişen uzun ömürlü orman ağacı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

keşide : Fa [sf.] ve [is.] tertip edilmiş, dizilmiş (Devellioğlu, 2015)

keten : Ar [is.] Ketengiller familyasından, lifleri dokumacılıkta kullanılan, çiçekleri göz alıcı, yaprakları basit, kireçli toprakları ve ılık iklimi seven otsu bitki [100 kadar türü vardır]. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kethüdâ : Fa [is.] Eskiden büyük devlet adamlarının, zenginlerin işlerini gören kimse, kâhya (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

keyfiyat : Ar. [is.] Keyfiyetler, haller (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

keyfiyet : Ar [is.] İş, mesele, husus, vaziyet: (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

keyfiyyet : Ar [is.] Bir şeyin taşıdığı şu veya bu hal, nasıl ve ne türlü olduğu, varlıklar arasındaki farkları meydana getiren durum, vasıf, nitelik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kezâ : Ar [zrf.] Bunun gibi, böyle, böylece (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kezalik: Ar "bunun gibi, böyle" deyiminden alıntıdır (Nişanyan, 2018)

kılınmak : edilgen [f.] Edilmek, yapılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kıraat : Ar [is.] Okumak işi, okuma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kırdırmak : ettirgen [f.] Kırmak işini başkasına yaptırmak. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kısım : Ar [is.] Bir bütünün bir bölümü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kıt'a - kıta : Ar [is.] eski. Tâne (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kıymet: Ar [is.] Bir şeyin taşıdığı maddî varlığa göre tespit edilen karşılık, hakkında biçilen değer. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kıymetsiz : [sf.] Bir değer taşımayan, maddî veya mânevî bir kıymeti olmayan. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kifâye : Ar. [is.] Kifâyet kelimesinin tamlamalarda aldığı şekil (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kifayet: Ar [is.] Yeter miktarda olma, yetişme, elverme, kâfi olma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kifâyet etmek : Ar Yetmek, yetişmek, kâfi gelmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kilo : Fr [is.] Kilogram sözünün kısaltılmış şekli, 1000 gram. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kimse/kimesne : [zmr.] Herhangi bir kişi, kim olduğu belirtilmeyen bir şahıs (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kireç : Fa [is.] Sönmemiş kirecin su ile birleşmesinden meydana gelen madde, sönmüş kireç, kalsiyum hidroksit, Ca(OH)2 (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kiremit: Yun [is.] Yağmurun içeriye girmesini önlemek için binâların çatılarına döşenen, kızıl toprak renginde ve aynı büyüklükte parçalar hâlindeki pişmiş balçık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kiriş : ETü [is.] Döşeme, tavan, taban, balkon vb.ni taşımak üzere enine veya boyuna uzatılıp duvar yâhut direklere dayanan, ahşap, demir, mâden veya betonarme, çeşitli kesitlere sâhip, genellikle kılıcına konan yapı malzemesi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kîse : Fa [is.] Kese sözünün eski ve asıl şekli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

koğa - kova : OTü [is.] Her türlü nesneyi ve özellikle sıvıları taşımaya, bir yerden su çekmeye yarayan üstünden kulplu kap (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

koğuş : [is.] Kışla, hastahâne, hapishâne, okul gibi yerlerde içinde birçok kimsenin kaldığı büyük oda (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

koku : [is.] Cisimlerden yayılan zerrelerin burun zarındaki sinirlerde meydana getirdiği duyu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kolaylıkla : [zrf.] Sıkıntı çekmeden, güçlüklere uğramadan; kolayına, asanlıkla, rahatlıkla, tez beri (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

komisyon : Fr [is.] Belirli bâzı işleri görmek, inceleyip sonuçlandırmak üzere bir araya gelmiş üyelerden meydana gelen topluluk, encümen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

komşu : ETü [is.] Evleri birbirine yakın veya bitişik olan kimselerin birbirlerine göre aldıkları ad (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

konak : [is.] Konaklanan yer, menzil (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kontrato : itl. [is.] Kontrat kelimesinin Türkçe'ye ilk girdiği zamanlarda kullanılan şekli. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

konulmak : [f.], edilgen Koymak işi yapılmak, konmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kordon : Fr [is.] Bir yeri kontrol altına almak, giriş çıkışı önlemek için görevlilerin yan yana sıralanarak meydana getirdiği dizi.

kova : ort. Tr. [is.] Her türlü nesneyi ve özellikle sıvıları taşımaya, bir yerden su çekmeye yarayan üstünden kulplu kap (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kömür : ETü [is.] Yüksek basınç veya yüksek sıcaklık altında bitkilerin yapısının değişmesi sonucu meydana gelen, karbonca çok zengin, siyah, yanıcı, kalorisi yüksek madde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kömürcü : [is.] Kömür satan veya odun kömürü yapan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

köprü : ETü [is.] Aralarında doğrudan doğruya geçişi önleyen bir engel bulunan iki yeri birbirine bağlayan veya bir trafik akımının diğerini kesmeden üstten geçmesini sağlayan yapı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

köşe : Fa [is.] İki duvarın birleştiği yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

köşe başı : birl. [is.] İki sokağın kesiştiği yerde köşe meydana getiren kısım (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

köşk : Fa [is.] Bahçe içindeki büyük süslü ev, kasır(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kubbe : Ar [is.] Yarım küre şeklinde olan binâ, dam (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kubur : Mog [is.] Boru biçiminde içi boş kap (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kudret : Ar [is.] Kuvvet, güç, tâkat, iktidar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kulak : ETü [is.] coğ. Akarsuların, göllerin karaya giren ve durgunlaşan yeri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kullanılma : [f.], edilgen Bir şeyden yaradığı işte faydalanılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kullanılmak : edilgen [f.] Bir şeyden yaradığı işte faydalanılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kullanmak : geçişli [f.] (Bir şeyden) Hangi işe yarıyorsa o maksatla yararlanmak(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kum : ETü [is.] Silisli kütlelerin, bâzı kaya ve mâden parçalarının tabiî tesirlerle parçalanıp ufalanması sonucu ortaya çıkan küçük ve sert tânecikler ve bunlardan oluşan kütle (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kumanda : İtl [is.] Bir işi belli bir düzenle yönetme, idâre etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kumpanya : itl [is.] Şirket, ortaklık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kurmak : ETü geçişli [f.] Yapmak, inşâ etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kurtarılmak : [f.], edilgen Kurtarmak işi yapılmak, kurtulması sağlanmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kuru : ETü [sf.] Nemi, suyu olmayan. Karşıtı: YAŞ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kuru kuruya : ETü Boşu boşuna, bir işe yaramaksızın (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kurum : ETü [is.] Dumandan meydana gelen ve tabaka hâlinde ocak bacalarında biriken is (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kuruş : [is.] Liranın yüzde biri değerindeki Türk para birimi, guruş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kutr - kutur : Ar [is.] Dâirenin ve dâire şeklindeki cisimlerin çapı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kutu : Yun [is.] Çeşitli malzemeden yapılmış, genellikle kapaklı, taşınabilir kap (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kutur : Ar [is.] Dâirenin ve dâire şeklindeki cisimlerin çapı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kuvve : Ar [is.] Kuvvet [Kelime bu anlamda Farsça tamlamalarda birinci öğe olarak kullanılır] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kuvvet : Ar [is.] Dayanıklılık, tahammül, mukāvemet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kuyu : ETü [is.] Su tabakasına varılıncaya kadar dâire şeklinde kazılıp çevresine duvar örülen ve içindeki su kova veya tulumba ile alınan derin çukur (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

küçük : ETü [sf.] Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha alçak, daha dar, daha kısa ve daha ufak olan. Karşıtı: BÜYÜK (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

küfeki : Yun [is.] Yapılarda kullanılan açık renkli, hafif, işlenmesi kolay, içinde küçük küçük boşluklar bulunan, zamanla sertleşen bir taş çeşidi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

küIIiye: Ar [sf.] umûmi, bütün (Devellioğlu, 2015)

külliye : Ar [is.] Büyük bir câmi ve etrâfında onunla birlikte yapılmış olan medrese, türbe, hastahâne, aşhâne, mektep, kütüphâne, çarşı, han, hamam, çeşme, sebil vb. binâların hepsine birden verilen isim, manzûme, kompleks (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

külliyen : Ar [zrf.] Bütünüyle, tamâmen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

külliyetli : [sf.] Çok, pek çok, bir hayli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

külliyyen : Ar [zrf.] Bütünüyle, tamâmen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

künde : Fa [is.] İri ve kalın ağaç gövdesi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

künk : Fa [is.] Toprak veya çimentodan yapılmış geniş çaplı, kalın su borusu. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kürsü : Ar [is.] Kāide, ayaklık(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

kürsü taşı : birleşik [sf.] Duvarların köşelerine konan büyük temel taşı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

küşâd - küşat - güşad : Fa [is.] Açılış, açma. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

küşâde - güşâde : Fa [sf.] Açılmış, açık, ferah (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

küşat - küşad - güşad : Fa [is.] Açılış, açma. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lâakal : Ar [zrf.] En azından, asgarî (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lâ-ekal - lâakal : Ar [zrf.] En azından, asgarî (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lağım : Ar [is.] Pis suların, dışkıların akıp gitmesi için açılmış yer altı yolu, geriz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lağvolunmak - lağvedilmek : birl. Edilgen [f.] Ortadan kaldırılmak, hükümsüz kılınmak, feshedilmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lama : Fr. yassı tabaka, levha (Nişanyan, 2018)

lâyıkıyle : Ar [zrf.], (İyelik ve araç hâli eklerinin kalıplaşmasıyle) Gerektiği gibi, tam anlamıyle(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lâyiha : Ar [is.] Resmî makamlara verilen ve bir konudaki görüş ve düşünceleri dile getiren açıklamalı yazı, tasarı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lazım : Ar [is.] ve [sf.] Gerekli, lüzumlu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lâzım : Ar [sf.] Gerek, gerekli

lâzım gelmek : Ar Gerekmek, îcap etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lâzım olmak : Ar Gerekmek, gerekli olmak, ihtiyaç duyulmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lâzımeden (lâzım olmak) : Ar Gerekmek, gerekli olmak, ihtiyaç duyulmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lede'l-hâce : Ar İhtiyaç duyulduğu zaman, ihtiyaç hâlinde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

leffen : Ar [zrf.] İçine konmuş olarak, iliştirilmiş olarak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

levha : Ar [is.] Üzerinde yazı veya resim olan taşınabilir düz nesne (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

leyl ü nehar : Ar Gece ve gündüz. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

li-ecli : Ar. –den dolayı, için, maksadıyle(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

li-garazin : Ar Bile bile, kasıtlı olarak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

livâ : Ar [is.] Osmanlı mülkî teşkîlâtında bir mutasarrıf tarafından yönetilen, vilâyetle kazâ arasındaki idârî bölüm, sancak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lokanta: itl [is.] Ticârî maksatla açılmış, para ile yemek yenilen yer, büyük ahçı dükkânı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

lüzum : Ar [is.] Gerekme, lâzım olma, gereklilik, gerek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâadâ : Ar [ed.] –den başka, –den gayri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

madde : Ar [is.] Bir şeyi meydana getiren unsurlardan her biri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâdenî: Ar. [sf.] Mâdenle ilgili, mâdene has, mâdensel, metalik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâdeniyye : Ar [sf.] "Mâdenî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Mâdenî: Mâdenle ilgili, mâdene has, mâdensel, metalik" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâdun : Ar [is.] Bir miktârın biraz azı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mağaza : itl. [is.] İçinde ticâret amacıyle mal ve eşyâ satılan büyük dükkân (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mah - meh : Fa [is.] Gökteki ay, kamer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahal : Ar [is.] Yer, mekân, mevki, cay (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahal kalmamak : Ar Lüzûmu olmamak, gerek kalmamak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahallât : Ar. [is.] Mahalleler. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahalle : Ar. [is.] Şehir, kasaba, nâhiye ve büyük köylerin, çeşitli isimlerle birbirinden ayrılan ve idârî yönden bir muhtarlığa bağlı olan kısımlarından her biri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahallî : Ar. [sf.] Bir yere âit veya bir yere mahsus olan, yerli, yerel, yöresel (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahâret : Ar [is.] Bir işteki ustalık, beceriklilik, mârifet, hüner, meleke(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahdud : Ar [sf.] Sınırlı, belli bir ölçünün dışına çıkamayan, kısıtlı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâhir : Ar [sf.] ve [is.] Usta, becerikli, eli işe yatkın, mahâretli, mârifetli (kimse) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahkeme : Ar. [is.] Dâvâlara bakmak, suçluları cezâlandırmak ve adâleti yerine getirmekle görevli hâkim veya hâkimlerin başkanlığında kurulan heyet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahlut : Ar [sf.] İki veya daha çok maddenin, aralarında kimyevî bir birleşme olmaksızın harmanlanmasından meydana gelen karışık madde, karışım (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahsus : Ar [sf.] Yalnız bir kimse, bir nesne veya bir yere âit olan, başkasında bulunmayan, husûsîleşmiş, has, özgü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahsûsa : Ar [sf.] Mahsus, husûsî (Devellioğlu, 2015)

mahsûsan - mahsûsen : Ar [zrf.] Ayrıca, özel olarak, bililtizam (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahsûse : Ar. [sft.] "Mahsus kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Mahsus: Varlığı beş duyu ile anlaşılan, duyulan, hissedilen" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahya : Fa [is.] Çatılarda iki eğik yüzeyin kesişerek meydana getirdiği sırt kısmı, mâhi. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahzen : Ar. [is.] Yer altı deposu, depo, ambar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mahzur : Ar. [is.] Sakınılacak, çekinilecek şey, sakınca, engel, mâni (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

maiyet : Ar [is.] Bir âmirin emri altında olma, emrinde çalışma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

makam: Ar [is.] Devlet kademesinde yüksek mevki, yüksek ve önemli memûriyet, mansıp, câh (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

makule: Ar [is.] Bir cinsin en aşağı tabakası (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

makûle: Ar [is.] Cins, tür, takım, çeşit, nevi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâl : Ar [is.] Bir kimsenin tasarrufu altında bulunan değerli ve gerekli şey (Devellioğlu, 2015)

maliye : Ar [is.] Devletin bütçesini düzenlemek ve mâlî işlerini yürütmekle görevli resmî teşkîlât, Mâliye Bakanlığı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâlûm : Ar. [is.] ve [sf.] Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâlûmat : Ar [is.] Bilgi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâmul : Ar [is.] Yapılmış, îmal edilmiş şey (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mamure : Ar. [is.] Mâmur yer, şehir vb. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mangal: Ar [is.] Toprak, saç, bakır, pirinç vb.nden yapılıp içinde kömür yakılarak veya yanmış ateş konularak oda ısıtma, yemek pişirme gibi işlerde kullanılan, ayaklı ve taşınabilir ısıtma aracı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâni : Ar [is.] Bir işin yapılmasını önleyen şey, engel (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mantuk : Ar [is.] ve [sf.] Söylenmiş, denilmiş, anlatılmış, beyan edilmiş (şey) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

manzara : Ar. [is.] Gözle görülen, bakılıp seyredilen yer, mevki (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ma'rifet : Ar [is.] Bilgi, ilim

mart : Yun [is.] Yılın şubat ve nisan ayları arasındaki 31 gün çeken üçüncü ayı, ilkbahar aylarının birincisi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâruf : Ar. [sf.] Bilinen, belli, mâlûm (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

masârif - mesârif : Ar [is.] Harcanan, sarfedilen paralar, giderler, masraflar. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

maslahat : Ar [is.] İş, husus, mesele (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

masnû : Ar [sf.] Sanatla yapılmış, sanat mahsûlü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

masraf : Ar [is.] Sarfedilen, harcanan para, gider, harcama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mastur - mestur : Ar [sf.] Yazılmış, çizilmiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

masun : Ar. [sf.] Korunmuş, muhâfaza edilmiş, mahfuz, emin

matbah - mutfak : Ar. [is.] Yemek pişirilen yer, mutfak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

matlûb - matlûp : Ar [is.] İstenilen, aranılan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâyi : Ar [is.] Akıcı olan, su gibi akan şey, sıvı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mazarrat : Ar [sf.] Zarar, ziyan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mazbata : Ar [is.] İstek veya şikâyette bulunmak üzere birden çok kimse tarafından imzâlanarak resmî bir makāma sunulan yazı, çok imzâlı dilekçe, mahzar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mâzeret : Ar [is.] Bir kusur veya kabâhatin istenmeden yapıldığını gösteren ve hoş görülmesini gerektiren sebep, özür (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

me'kûlât : Ar [is.] Yenecek şeyler, yiyecekler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

me'mur - memur : Ar [is.] ve [sf.] Bir işi yapmakla görevlendirilen (kimse), görevli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

me'zun - mezun : Ar [is.] ve [sf.] Kendisine izin verilmiş, izin almış (kimse), izinli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meâbid - maâbid : Ar. [is.] Mâbetler, ibâdet edilecek yerler, tapınaklar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meâlen: Ar [zrf.] Aynen veya kelime kelime değil asıl anlatılmak istenileni ifâde edecek şekilde, anlam bakımından, mânâca (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mebhus : Ar [sf.] Sözü edilmiş, bahsolunmuş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mebhûsün-anh (-anhâ) : [sf.] Daha önce sözü edilen, kendisinden bahsedilmiş olan (kimse veya şey). (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mebnâ : Ar. [is.] Bir şeyin üzerine binâ edildiği şey veya yer, temel (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mebnî : Ar [sf.] –den dolayı, –den ötürü, binâen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mecâlis : Ar. [is.] Toplantılar, toplantı yerleri, meclisler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mecbur : Ar [sf.] Bir şeyi yapmak zorunda olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mecbûr (idmek- etmek) : Ar. Zorlamak, zorla yaptırmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mecbur olmak : Ar (Bir şeyi) Yapmak zorunda olmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mecburî : Ar [sf.] İsteğe bırakılmayan, ister istemez yapılan, kaçınılmaz, zarûrî, zorunlu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mecbûriyet : Ar [is.] Mecbur olma, yapmak zorunda kalma durumu, zorunluluk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meccânen : Ar [zrf.] Parasız, ücretsiz olarak, bedâva (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mechûl: Ar [sf.] Bilinmeyen, tanınmayan, belli olmayan. Karşıtı: MÂLÛM (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mecîdiye : [is.] Sultan Abdülmecid tarafından 1844'te bastırılmış olan yirmi kuruş değerindeki gümüş sikke (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meclis : Ar [is.] Bir başkan ve belli sayıdaki üyelerden meydana gelen resmî heyet, kurul (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mecmû: Ar [sf.] Toplam. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meçhul: Ar. [sf.] Bilinmeyen, tanınmayan, belli olmayan. Karşıtı: MÂLÛM: (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

medîde: Ar [sf.] "Medid kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Medid: Uzayıp giden, çok süren, uzun" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

medlûl : Ar [is.] Gösterilen, işâret edilen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

medrese : Ar [is.] Ders yeri, okul. (Nişanyan, 2018)

mehâzir - mahâzir : Ar. [is.] Sakınılacak, korkulacak, hazer edilecek şeyler, mahzurlar. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mehil - mehl : Ar. [is.] Bir iş için tanınan ek süre, zaman verme, vâde, mühlet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mehmâemken : Ar [zrf.] Mümkün olduğu kadar, olabildiği kadar, imkân ölçüsünde, mümkün mertebe (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mehtâbiye : Fa [is.] Mehtâbı seyretmek için genellikle havuz kenarlarına yapılmış olan çardak veya küçük süslü köşk, kameriye, mehtâbî (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mehtâbiyye : Fa [is.] Mehtâbı seyretmek için genellikle havuz kenarlarına yapılmış olan çardak veya küçük süslü köşk, kameriye, mehtâbî (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mekarim : Ar [is.] Cömertlik, kerem, şeref, asâlet vb. güzel huylar, övülmüş, beğenilmiş davranışlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meks etmek : Ar Durmak, durup dinlenmek, beklemek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mekteb: Ar [is.] "1/2 Herhangi bir derecede öğrenim görecek olanların toplu olarak devam ettikleri öğretim kurumu, okul.

2/2 Bu öğretimin yapıldığı binâ" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

melûf - me'lûf : Ar. [sf.] Ülfet etmiş, alışmış, alışık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

memhur : Ar [sf.] Mühürlenmiş, mühürlü, mahtum (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

memleket : Ar [is.] Bir devletin, bir hükümdârın yönetimi altında bulunan yer, ülke (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

memnû : Ar. [sf.] Menedilmiş, yasaklanmış, yasak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

memur: Ar [is.] Devlet hizmetinde çalışan maaşlı kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

memur - me'mur : Ar [is.] Bir işle vazifelendirilen kimse; devlet hizmetinde maaş veyâ ücretle çalıştırılan kimse, görevli. (Devellioğlu, 2015)

memur olmak : Ar (Bir kimse bir işle) Görevlendirilmek, (o işle) görevli kılınmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

memûrin : Ar [is.] Memurlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

men : Ar [is.] Yasaklama, engelleme, önleme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

men lehü'l-emr : Ar Emredecek durumda olan kimse [Daha çok "emir sizindir, emrinizdeyim" anlamında makam ve mevkice yüksek kimselere yazılan yazılarda saygı ve bağlılık ifâdesi olarak kullanılırdı] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

menafi : Ar [is.] Yararlar, faydalar, kârlar, menfaatler(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

menâfi-i amme (umûmiyye) : Ar Umûma âit, genel menfaatler, kamu yararı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

menetmek - meneylemek : Ar birl. Geçişli [f.] Yasaklamak, engellemek, önüne geçmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

menfaat : Ar [is.] Fayda, yarar, çıkar, kâr (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

menut : Ar [sf.] Olması başka bir şeyin varlığına bağlı olan, bağlı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mer'î : Ar [sft.] ve [is.] Yürürlükte bulunan, hükmü geçerli ve cârî olan (şey, özellikle kānun) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

merbut : Ar [sf.] Eklenmiş, iliştirilmiş, ilişik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

merdiven : Fa [is.] Yüksek bir yere çıkmaya yâhut yüksek bir yerden inmeye yarayan, seyyar veya sâbit pek çok çeşidi olan basamaklar dizisi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mer'i : Ar [sf.] gözetilen, yürürlükte olan (Devellioğlu, 2015)

merkez: Ar [is.] (İsim tamlamasının ikinci öğesi olarak) Çeşitli işlerin ve faâliyetlerin yoğun olarak yapıldığı yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

merkum : Ar. [is.] ve [sf.] Yukarıda adı geçen, anılan, zikredilen (kimse veya şey) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mertebe : Ar [is.] Kademe, derece, basamak, sıra (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mertek : [is.] Çatılarda veya damlarda kiriş yerine kullanılan ince uzun çam veya kavak ağacı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mes'ûliyet - mesûliyet : Ar [is.] Mesul olma durumu, sorumluluk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mesafat : mesafeler, uzaklıklar (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

mesâfe : Ar [is.] Uzaklık, ara (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mesağ : Ar [is.] İzin, müsâade, cevaz, ruhsat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mesaha : Ar [is.] ölçme [aslı: "misâha, misâhat"dır] (Devellioğlu, 2015)

mesâkin : Ar. [is.] Oturulacak yerler, evler, meskenler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mesârif : Ar [is.] Harcanan, sarfedilen paralar, giderler, masraflar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mesîre : Ar. [is.] Gezilip dolaşılacak yer, gezinti yeri, teferrüçgâh (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mesned - mesnet : Ar [is.] Dayanılan, güç ve destek alınan şey, dayanak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mestur : Ar [sf.] Örtülü, kapalı, gizli, saklı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mesul - mes'ul : Ar. [is.] ve [sf.] Yaptığı veya üstüne aldığı işlerden ve davranışlardan hesap vermeye mecbur olan, sorumluluk yüklenen (kimse), sorumlu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mes'ul - mesul tutmak: Ar Sorumlu görmek, sorumlu saymak. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meşe : Fa [is.] Kayıngillerden, ak meşe, kara ve kızıl meşe, mantar meşesi, palamut meşesi, mazı, yer meşesi gibi pek çok türü olan, dayanıklı, uzun ömürlü, gösterişli orman ağacı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meşruh: Ar [sf.] açıklanmış, şerhedilmiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meşrut : Ar [sf.] Var olması, meydana gelmesi başka bir şey veya duruma bağlanmış olan, şarta bağlı, şartlı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meşrûtan - meşrûten : Ar [zrf.] Şarta bağlı olarak, şartlı olarak. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

metânet : Ar [is.] Dayanma, sağlam, güçlü ve metin olma, sağlamlık, dayanıklılık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

metânetli : [sf.] Dayanıklı, sağlam (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

metre : Fr [is.] Yer meridyen dâiresinin kırk milyonda birine eşit olduğu kabul edilen ve kısaltması m. olan uzunluk ölçüsü birimi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

metro - metre : İtl. - Fr. [is.] metro (metre) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mevad : Ar [is.] Elle tutulup gözle görülebilen, uzayda yer kaplayan, bölünebilen, ağırlığı olan nesneler, maddeler, cisimler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mevâd : Ar [is.] Hususlar, meseleler, işler, konular (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mevâki: Ar [is.] Mevkiler, yerler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mevâni: Ar [is.] Bir şeyin olmasını veya yapılmasını önleyen şeyler, engeller, mâniler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mevcud - mevcut : Ar [sf.] ve [is.] Var olan, bulunan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mevki : Ar [is.] Durum, vaziyet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mevsim : Ar [is.] Bir takvim yılının iklim şartları bakımından farklılıklar gösteren ve ilkbahar, yaz, sonbahar, kış diye adlandırılan dört bölümünden her biri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mevsimsiz : [sf.] Zamânı iyi seçilmemiş olan, uygun zamanda yapılmayan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meydan : Ar. [is.] Üzerinde binâ vb. şeyler bulunmayan düz, açık ve geniş yer, açıklık, alan, sâha (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meydana gelmek : Ar Vücut bulmak, varlık hâline gelmek, olmak, oluşmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meyhâne : Fa [is.] İçinde şarap vb. içkiler içilen ve satılan yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meyil : Ar [is.] Eğilme veya bir yana eğilmiş olma, eğik durma hâli, eğim, eğiklik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

meyve - meyva : Fa [is.] Bitkilerin, çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişip büyümesiyle meydana gelen ve tohumları taşıyan kısmı, yemiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mezbur : Ar [sf.] Yukarıda adı geçen, sözü edilmiş olan, zikredilen, mezkûr (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mezbûre : Ar [sf.] "Mezbur kelimesinin kadını ifâde eden veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

mezbur: Yazılmış, kaydedilmiş" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mezkûr : Ar [sf.] Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan [Daha çok nesirde ve resmî yazışmalarda kullanılır] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mezkûre : Ar [sf.] " Mezkûr kelimesinin kadını ifâde eden veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Mezkür: Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan [Daha çok nesirde ve resmî yazışmalarda kullanılır]" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mezkûr-mezkûre : Ar [sf.] Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan [Daha çok nesirde ve resmî yazışmalarda kullanılır] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mezun (olmak) : Ar İzinli olmak. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mezûniyet : Ar [is.] İzinli olma durumu, izin (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mıhlanmak : Çivilenmek (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

mıhlu (mıhlı) : [sf.] Çiviyle tutturulmuş, mıhlanmış, çivilenmiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mıkras-makas : Ar [is.] Bir şeyi daha sağlam hâle getirmek için yanına eğik olarak yerleştirilen ağaç, dirsek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mîde : Ar [is.] İnsanlarda ve hayvanlarda karın boşluğunun üst kısmında bulunan ve yenilen yiyecekleri sindirmeye yarayan torba şeklindeki iç organ, kursak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mikdar - miktar : Ar [is.] Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu, nicelik, kemiyet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mikras - mikraz : Ar [is.] Kesecek âlet, makas (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

miktar : Ar [is.] Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu, nicelik, kemiyet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

milimetre : Fr [is.] Metrenin binde birine, santimetrenin onda birine eşit olan ve mm. ile gösterilen uzunluk ölçüsü birimi. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mîmarlık : [is.] Mîmar olma durumu. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mirî : Fa [sf.] devlete âit olan, devlet malı olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

misillu : Ar [is.] Gibi, benzer, kabîlinden. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

misl - misil : Ar. [is.] (Sayılarla kullanıldığında) Kat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

miyah : Ar [is.] Sular (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

moloz : Yun [is.] Toprak ve kireçle karışık taş kırıntıları, yıkıntı artığı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mostra : itl [is.] Satılık malların en gösterişli olanı, en öne konanı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muaf : Ar. [is.] ve [sf.] Farklı muâmeleyi gerektiren bir sebepten dolayı yükümlülük ve sorumluluğu kaldırılan, kendisine ayrıcalık tanınan (kimse), imtiyazlı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muâfiyet : Ar [is.] Muaf olma, muaflık. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muâmele : Ar [is.] Bir işi yapmak veya sonuçlandırmak için tâkip edilmesi gereken yol, tutum. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muâvenet : Ar [is.] Yardım (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muâvin : Ar {sf.] Bir yöneticiye, bir memura yardımcı olmak, yokluğunda ona vekâlet etmek üzere tâyin edilmiş kimse, yardımcı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muâyene : Ar. [is.] Ne olduğunu ve nasıl olduğunu anlamak için görerek inceleme, dikkatle bakma, yoklama, gözden geçirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muayyen : Ar [sf.] Belli, belirli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muayyene : Ar. [sf.] "Muayyen kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Muayyen: Belli, belirli" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mûceb - mûcep : Ar [is.] Bir söz veya işin gerektirdiği, gerekli kıldığı şey, mûcip (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mûcib - mûcip: Ar [is.] Sebep, gerek, vesîle, îcap, mûcep (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mûcibince : [zrf.] (Durumun) Gerektirdiği şekilde, gereğince (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mucip : Ar. [is.] Sebep, gerek, vesîle, îcap, mûcep (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mugâyir : Ar [sf.] Uymayan, bağdaşmayan, aykırı, zıt, muhâlif (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muhâfaza : Ar [is.] Saklama, olduğu gibi kalmasını sağlama, koruma, koruyup gözetme; korunma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muhâlif : Ar [is.] ve [sft.] Karşı çıkan, karşı koyan (kimse) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muharrer : Ar [sf.] Yazılı, yazılmış, tahrir edilmiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muhassenat : Ar. [is.] İyi ve güzel huylar, hayırlı, faydalı işler, iyilikler, güzellikler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muhat : Ar. [sft.] Çevresi kuşatılmış, etrâfı sarılmış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muhâtara : Ar. [is.] Tehlikeli durum, tehlike (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muhâtarât : Ar [is.] Tehlikeler, korkular, muhâtaralar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muhtac - muhtaç : Ar. [sf.] –i gerektiren, yapılması gereken (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muhtar: Ar. [is.] Bir köy veya mahalle halkı tarafından o köy yâhut mahallenin kānunla belirlenmiş idârî işlerini yürütmek üzere seçilen kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muhterik : Ar [sf.] Ateşte yanmış olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mukaddem : Ar [sf.] Önde olan, önden giden, ileride bulunan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mukaddemâ : Ar. [zrf.] Bundan önce, evvelce, eskiden (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mukannen : Ar. [sf.] Ne zaman, nasıl ve ne kadar olacağı veya yapılacağı kesin olarak belirlenen, şaşmaz bir düzen içinde devam edip giden, kural ve kānun hâline gelen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mukarrer : Ar. [sft.] Olacağı veya yapılacağı şüpheye yer bırakmayacak şekilde kesinleşmiş, kesin, şüphesiz, muhakkak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muktedir : Ar. [sf.] ve [is.] Bir işe gücü yeten, o işi yapacak veya yaptıracak güce, bilgi ve yeteneğe sâhip olan, güçlü, kudretli (kimse) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muktezâ - muktazâ : Ar [is.] Bir şeyin gereği olan, gereken, lâzım gelen şey, gerek, îcap (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muktezâsınca : Ar [zrf.] Gerektirdiği biçimde, gereğince, îcâbınca. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

munfasıl : Ar [sf.] Bitişik olmayan, ayrılmış, ayrı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muntazam : Ar. [sf.] Düzgün (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muntazama : Ar [sf.] "Muntazam kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Muntazam: Düzgün" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muntazama : Ar [sf.] "Muntazam kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Muntazam: Düzgün " (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

murad - murat : Ar [is.] Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

murakkam : Ar [sf.] Yazıya geçirilmiş, yazılmış, yazılı, muharrer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

musarrah : Ar [sf.] Açık açık söylenmiş, açıkça bildirilmiş, ayrıntılı biçimde ortaya konmuş, tasrih edilmiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

musluk: [is.] Su, gaz vb. akıcı bir maddeyi istenildiği zaman akıtmak veya durdurmak amacıyle bir boru veya depoya takılan açılır kapanır âlet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mutâa : Ar. [is.] itaat edilen, boyun eğilen emirler (Devellioğlu, 2015)

mutâbık : Ar [sf.] Uygun, münâsip, muvâfık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mûtad - mûtat : Ar [sf.] Alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış, her zamanki(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mutasarrıf : Ar [sf.] ve [is.] Osmanlı devlet teşkîlâtında kazâ ve vilâyet arasında kalan sancak yâhut livânın en büyük mülkî âmiri, sancak beyi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mutbak : Ar [is.] Mutfak, matbah (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mûteberan : Fa. [is.] Saygın ve îtibarlı kimseler, bir yerin veya bir mesleğin ileri gelenleri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mûtedil : Ar [sf.] "Orta halde, orta kararda olan, îtidalli, orta, vasat

Mûtedile: sıf. Mûtedil kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mutlaka : Ar [zrf.] Ne olursa olsun, her şeye rağmen, her hal ü kârda (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muttasıl : Ar [sf.] Aralıksız ve yan yana olan, bitişmiş durumda bulunan, bitişik. Karşıtı: MUNFASIL (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muvaffakat : Ar [is.] Uyma, uygun gelme, uygunluk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muvaffakiyet : Ar [is.] Başarılı olma, başarı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muvâfık : Ar [sf.] Uygun, münâsip (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muvakkaten : Ar [zrf.] Geçici olarak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muvâsalat : Ar [is.] Bir yere ulaşma, varma, varış(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muvazzaf : Ar. [is.] ve [sf.] Kendisine bir görev verilmiş, bir hizmetle görevlendirilmiş (kimse), vazîfeli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

muzır : Ar. [sf.] Zarar veren, zararlı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mübarek : Ar [sf.] Çok saygı değer, hürmete lâyık, muhterem (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mübâşeret : Ar [is.] Bir işe başlama, yapmaya girişme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müberrat : Ar [is.] Yol, çeşme gibi hayrat ve hasenat nevinden olan şeyler. (Develliođlu, 2015)

mübeyyeza - mübeyyeze : Ar [sf.] "Mübeyyaz kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Mübeyyaz - Mübeyyez: sıf. Müsveddeden temize, beyaz kâğıda çekilmiş " (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mübeyyin : Ar [sf.] ve [is.] Açıkça ortaya koyan, açıklayan (kimse veya şey), açıklayıcı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mücaz : Ar [is.] ve [sf.] Uygun ve câiz görülmüş, câiz, helâl, meşrû (şey) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mücâzat : Ar. [is.] Cezâ verme, cezâlandırma. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mücâzât etmek (eylemek) : Ar. Cezâ vermek, cezâlandırmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mücebince - mûcibince : [zrf.] Devlet teşkîlâtında karar yetkisine sâhip bir makāma sunulan bir husûsun o makam tarafından uygun görüldüğünü bildirmek üzere ilgili evrâkına konan ve gereğine göre hareket

edilmesi anlamını taşıyan imzâ, paraf veya işâret şeklindeki bildirim hakkında kullanılır [Eski ve asıl şekli mûcebince'dir]. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müceddeden : Ar [zrf.] Yeniden, yeni baştan, tekrar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mücerreb - mücerrep : Ar [sf.] Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mücerred - mücerret : Ar [sf.] Yalnız, tek, tek başına, münferit (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mücessem : Ar [sf.] Gözle görülür, elle tutulur şekilde olan, cisim hâlinde bulunan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müddeiumûmîlik : [is.] Müddeiumûmînin işi ve makāmı, savcılık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müddet : Ar [is.] Zaman, vakit, süre (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müdevver : Ar [sft.] Yuvarlak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müdür - müdir: Ar [is.] Resmî bir kuruluşu yöneten, ticârî bir müessesede dâire, şûbe vb. bölümlerin başında bulunan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müessire : Ar [sf.] "Müessir kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Müessir: Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müfettiş : Ar [is.] Bir işin usûlüne göre yapılıp yapılmadığını yerinde denetleyip sonucu bir raporla bağlı olduğu kuruma bildirmekle görevli kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müfredat : Ar [is.] Bütünü bilinen bir şeyin ayrıntıları, maddeleri, tafsîlâtı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müfreze : Ar [is.] Büyük bir birlikten ayrılıp geçici olarak meydana getirilen askerî kol (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mühendis : Ar [is.] Mesleği mühendislik olan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mühimme : Ar [is.] Önemli, ehemmiyetli ve gerekli şey, husus veya iş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mükerrer : Ar [sf.] Tekrar edilmiş, tekrarlanmış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mülâbese - mülâbeset : Ar. [is.] Sebep, vesîle, münâsebet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mülâsık : Ar. [sf.] Yapışık, bitişik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mülgâ : Ar [sf.] Kaldırılmış, feshedilmiş, lağvolunmuş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mülhakat : Ar. [is.] Bir merkeze bağlı olan kazâ, nâhiye, köy vb. yerler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mülk : Ar. [is.] Dükkân, ev, arsa vb. taşınmaz mal (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mültezem : Ar [sf.] Gerekli görülen, gerekli, lüzumlu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mülûkâne : Fa [sf.] ve [zrf.] Hükümdarlara yakışır tarzda, şâhâne, muhteşem (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mümâsil : Ar [sf.] Benzeyen, andıran, –e benzer, gibi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mümkin - mümkün : Ar. [sf.] Mümkün kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mümted : Ar [sf.] Uzanmış, yayılmış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

münâsafeten : Ar [zrf.] (münāṣafe'nin tenvinli şekli) İki eşit parçaya bölerek, yarı yarıya:

münasebetsiz : [sf.] Uygunsuz, yakışık almayan, yakışıksız, yersiz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

münasib : Ar [sf.] Uygun, yerinde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

münâsib - münâsip : Ar [sf.] Uygun, yerinde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

münâvebe : Ar [is.] Nöbetleşe iş yapma, nöbetleşme. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

münavebeten : Ar [zrf] Münâvebe ile, nöbetleşerek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

münâzaa : Ar [is.] İki taraf arasındaki dâvâ, ihtilâf, anlaşmazlık, nizâ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

münderic - münderiç : Ar [sf.] Bir şeyin içinde yer alan, bulunan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mündericat - münderecat : Ar [is.] Kitap, gazete, dergi vb. içinde bulunanlar, içindekiler, muhteviyat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

münfesih : Ar [sf.] Yürürlükten kaldırılmış olan, feshedilmiş, lağvolunmuş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

münhasıran - munhasıran : Ar [zrf.] Yalnız, yalnızca, sâdece (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

münhedim : Ar [sf.] Yıkılmış, harap olmuş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

münkasım - münkasim : Ar [sft.] Kısımlara ayrılmış, bölünmüş, taksim edilmiş(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müntefi : Ar. [sf.] Faydalanan, yararlanan, kazanç sağlayan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müntehî : Ar [sf.] Bir yere, bir şeye varıp ulaşan, son bulan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mürâcaat : Ar [is.] Bir istek için bir kimse veya makāma başvurma, başvuru. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mürtefi: Ar [sf.] Yükselmiş, yüksek, yüce (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mürur : Ar [is.] (Zaman için) Geçip gitme, bitme, sona erme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mürûr-ı zaman : Ar Zamânın geçmesi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müsaade : Ar [is.] İzin (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müsâade : Ar. [is.] eski. Yardım. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müsâit : Ar [sf.] Elverişli, uygun (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müsâraat : Ar [is.] Bir işe vakit geçirmeden süratle başlama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müsavat : Ar [is.] Aynı seviyede olma, eşitlik, denklik: (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müsâvî: Ar [sf.] Birbirinden ne fazla ne eksik olan, eşit (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müskirat : Ar [is.] Sarhoşluk veren şeyler, alkollü içkiler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müskirat : Ar [is.] Sarhoşluk veren şeyler, alkollü içkiler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müstaid - müstait : Ar. [sf.] Hazır, meyyal, âmâde(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müstakil : Ar [sf.] Bağımsız (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müstecir - müste'cir : Ar. [is.] ve [sf.] Bir şey veya yeri kirâ ile tutan, kirâlayan kimse, kirâcı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müste'cir - müstecir : Ar [is.] ve [sf.] Bir şey veya yeri kirâ ile tutan, kirâlayan kimse, kirâcı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müstefid - müstefit : Ar. [is.] ve [sf.] Yararlanan, faydalanan, istifâde eden (kimse) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müstenid - müstenit : Ar [sf.] Dayanan, yaslanan, bir şey üzerine kurulmuş olan, istinat eden (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müstesnâ : Ar. [sf.] ve [is.] Dışında, hâriç (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müstevcib : Ar. [is.] ve [sf.] Gerektiren, îcap ettiren (şey) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müşâhede : Ar [is.] Gözle görme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müşâhede (olunmak, eylemek) : Ar Görmek, gözlemek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müşevvik : Ar. [is.] ve [sf.] Arzusunu, isteğini arttıran, isteklendiren, şevk ve gayrete getiren (kimse veya şey) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müşkilât - müşkülât : Ar [is.] Müşküller, zor işler veya meseleler, zorluklar, güçlükler, engeller (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müştail: Ar [sf.] Yanan, yanmış, tutuşan, alevlenen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müştemil : Ar [sf.] İçine alan, kapsayan, ihtivâ eden, şâmil olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müştemilât : Ar. [is.] Çiftlik, konak, yalı, vb. binâların içinde bulunan veya sonradan ilâve edilip onlarla birlikte bir bütün teşkil eden hizmetçi odası, mutfak, ahır gibi ikinci derecede önemli yerler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müşterek : Ar. [sf.] Ortaklaşa kullanılan, birden fazla kimsenin malı olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müşteri : Ar [is.] Satın alan kimse, alıcı(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mütâlaa - mutâlaa : Ar [is.] Düşünme ve inceleme sonucu ortaya çıkan görüş, fikir, kanâat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müteaddid - müteaddit : Ar [sf.] Çok sayıda, birçok (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müteaddid - müteaddit : Ar. [sf.] Çok sayıda, birçok (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müteaffin : Ar. [sf.] Çürüyüp bozularak etrâfa kötü koku yayan, kokuşmuş, çürümüş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müteallik : Ar [sft.] Âit, dâir, ilgili, alâkalı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müteallikat : Ar. [is.] Yakınlar, hısım akrabâ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müteassir - müteâsir : Ar [sf.] Teassur eden, güçleşen, güç, zor, çetin

mütecâsir : Ar. [sf.] Bir işi veya davranışı yapmaya kalkışan, yeltenen, cüret eden (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mütecâviz : Ar [sf.] –i geçen, –den fazla, çok (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mütedâir : Ar [sf.] İlişkin, … ile ilgili, –e âit, –e dâir. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müteferria : Ar [sf.] "Müteferri kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Müteferri: Bir kökten çıkıp dallara, kollara, kısım ve şûbelere ayrılan" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müteferru - müteferri : Ar [sf.] Bir kökün, bir bütünün kol, dal, kısım ve şûbesi durumunda olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mütehammil : Ar. [sf.] Tahammül eden, katlanan, dayanan, dayanıklı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mütemâdiyen : Ar [zrf.] Ara vermeden, durmadan, sürekli olarak, devamlı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

mütemetti : Ar. [sf.] Kâr eden, kazanan, kâr ve fayda sağlayan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müteselsilen : Ar [zrf.] sıra ile, birbiri peşi sıra (Devellioğlu, 2015)

müzâkerat : Ar [is.] Müzâkereler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

müzâkere : Ar. [is.] Bir konu üzerinde karşılıklı görüşme, fikir alış verişinde bulunma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nakdî : Ar. [sf.] Para ile ilgili, paraca (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nakdiyye : Ar. [sf.] Nakdî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nakil - nakl : Ar [is.] ve [sf.] Bir yerden bir yere götüren, taşıyan, nakleden kimse veya şey (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nakit - nakd : Ar. [is.] Elde bulunan geçerli para, akçe (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nâr : Ar [is.] Ateş, od (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nâs : Ar [is.] İnsanlar, halk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nazaran : Ar. [zrf.] Göre, bakılırsa (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nef' : Ar [is.] Fayda, çıkar, kâr, menfaat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nefer : Ar [is.] Kişi, kimse, fert, şahıs (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

neferat : Ar [is.] Neferler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nefs - nefis : Ar [is.] "1. Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği

4. Can, ruh, hayat [Türkçe'de bu anlamda az kullanılmıştır]." (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nerdiban - merdiven : Fa [is.] Yüksek bir yere çıkmaya yâhut yüksek bir yerden inmeye yarayan, seyyar veya sâbit pek çok çeşidi olan basamaklar dizisi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nerdüban : Fa [is.] Merdiven kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nesne : [is.] Belli bir ağırlığı, maddesi ve hacmi olan her türlü cansız varlık, şey (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

neşf : Ar [is.] Suyu çekip emme, soğurma, massetme. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

neşir - neşr : Ar [is.] Yayım, yayımlama, yayımlanma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nevi - nev' : Ar [is.] Cins, tür (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nev-resm : birleşik [sf.] Yeni usûl, yeni tarz, yeni moda (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nezaret: Ar [is.] Bakanlık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nezâret: Ar [is.] Denetim, gözetim, kontrol, murâkabe (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nısf : Ar [sf.] yarım, yarı (Devellioğlu, 2015)

nihayet: Ar [is.] En çok, olsa olsa, bilemedin (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nim : Fa [sf.] Yarı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nimkârgir : yarı kâgir

nisbet : Ar. [is.] Ölçü, derece (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nisvan : Ar. [is.] Kadınlar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nizâ : Ar [is.] Çekişme, kavga, anlaşmazlık, ihtilâf (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nizam : Ar [is.] Düzen (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

nizâmat : Ar [is.] Nizamlar, düzenler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nizâmât : Ar. [is.] Nizamlar, düzenler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nizâmen : Ar [zrf.] nizâma, kanuna uyarak, nizâma, usûle göre, yolunca (Devellioğlu, 2015)

nizamî : Ar. [sf.] Nizam ve düzen üzere olan, kānûna ve nizâma uygun (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nizamiye : Ar [sf.] Nizam ve düzen üzere olan, kānûna ve nizâma uygun. Nizâmiyye sıf. Nizâmî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

nizâmiyye : Ar [sf.] "Nizâmî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

nizâmi: Kānun ve nizamla ilgili." (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nizamname : Ar. [is.] Bir kurum veya kuruluşun uyması gereken hükümleri gösteren maddelerin bütünü, tüzük, statü(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nohut : Fa [is.] Baklagillerden, sarımtırak çiçekli, 50 santim boyunda, yurdumuzda tânesi için, bâzı ülkelerde ise yem bitkisi olarak yetiştirilen bir yıllık bitki (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

noksan : Ar [sf.] ve [zrf.] Eksik, kusurlu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nöbetçi: [is.] ve [sf.] Nöbet bekleyen, nöbet sırası kendisinde olan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nümâyiş : Fa [is.] Görünüş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

nüsha - nusha : Ar [is.] Bir yazıdan çıkarılan sûret, yazılı bir şeyin benzeri, eşi, tıpkısı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

o : ETü [zmr.] "Tekil üçüncü şahsı gösterir [Çekimli şekilleri şöyledir: Ona, onda, ondan, onu, onun, çoğulu onlar]

oradan anlamında kullanılmış " (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ocak : ETü [is.] (Isınma, pişirme vb. işlerde kullanılmak üzere) Ateş yakılan yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

oda : ETü [is.] Bir binânın, özellikle bir evin mutfak, banyo, giriş ve salon dışındaki çalışma, oturma, yatma vb. işlere yarayan, bir veya daha fazla çıkışı olan bölümlerinden her biri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

odun : ETü-OK [is.] Yakılmak üzere kesilmiş ağaç (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

odun kömürü : [is.] Odunun kömürleştirilmesiyle elde edilen, kalori değeri düşük kömür; mangal kömürü. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ol : ETü [sf.], [zmr.] Üçüncü tekil şahıs zamiri ve işâret sıfatı, “o”nun eski şekli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

olacak : [sft.] Olması mümkün olan, yapılması imkân dâhilinde bulunan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

olarak : ETü [f.] Bulunmak, var olmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

olmak : ETü [f.], geçişsiz İsim-fiillerden sonra anlamı kuvvetlendirmek, değişik bir ifâde sağlamak için bir üslûp özelliği olarak kullanılır (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

oluk : [is.] Çatılardaki derelerde toplanan yağmur sularını yağmur borusuna götüren, suyun akacağı yöne doğru meyilli olarak yerleştirilmiş, çinko, galvanizli sac veya plastikten üstü açık kanal. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

olunma : edilgen [f.] Etmek yardımcı fiiliyle yapılan birleşik fiilleri edilgen duruma getiren ve eskiden daha çok kullanılıp şimdi kullanılma alanı daralmış bulunan yardımcı fiil (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

olunmak : [f.], edilgen Etmek yardımcı fiiliyle yapılan birleşik fiilleri edilgen duruma getiren ve eskiden daha çok kullanılıp şimdi kullanılma alanı daralmış bulunan yardımcı fiil (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

olur ise olsun (ne olursa olsun) : Her şartta, her durumda, her şeye rağmen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ora : [is.] "O yer

(zokak kastediliyor)" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

orta : ETü [is.] İki uçtan veya bütün noktalardan aynı uzaklıkta olan yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ot : ETü [is.] Bir iki mevsim veya bir yıl, pek azı da daha fazla yaşadıktan sonra kuruyan, toprak üstündeki kısımları odunlaşmayıp yumuşak kalan küçük bitkilerin ortak adı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ölçmek: [g.f.] Bir niceliğin miktârını kendine mahsus bir ölçü ile belirlemek, tâyin etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ölçü : [is.] Ölçmek işinde kullanılan birim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ölçülmek : "Ölçme işine konu olmak

Ölçme: En, boy, hacim, süre gibi nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirtmek" (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

ömür - ömr : Ar [is.] Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ön : Etü [is.] Civar, yöre (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

örtülme - örtülmek : edilgen [f.] Üstüne bir şey konmak sûretiyle kapatılmak, bir şeyle kaplanmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

örtülmek : edilgen [f.] Üstüne bir şey konmak sûretiyle kapatılmak, bir şeyle kaplanmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

örtülü : [sf.] Örtülmüş, bir şeyle kaplanmış, kapatılmış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

öteden beru : Etü [is.] Eskiden beri, evvelden beri, mine'l-kadim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

pâdişâhî : Fa [sf.] Pâdişahla ilgili, pâdişâha âit (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

panjur - pancur : Fr [is.] Güneş ve rüzgârı önlemek, ışığı azaltmak, içerinin görünmesine engel olmak için pencerenin iki yanına takılan, aynaları açılır kapanır yatay ve dar tahtalardan, plastik veya metalden yapılmış, duvar tarafına doğru açılan, genellikle iki kanattan ibâret düzenek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

para : Fa [is.] Kuruşun kırkta biri. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

parça : Fa [is.] Bir bütünden ayrılmış kısım (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

parmak : ETü-OK Eski ölçü sisteminde 1586 yılına kadar arşının altmışta birine, bu târihten sonra yirmi dörtte birine eşit olan uzunluk ölçüsü birimi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

parmaklık : [is.] Dik ve aralıklı olarak sıralanmış tahta yâhut demir çubuklardan yapılan bölme veya korkuluk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

parmaklık : [is.] Dik ve aralıklı olarak sıralanmış tahta yâhut demir çubuklardan yapılan bölme veya korkuluk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

patlamak : geçişsiz [f.] İçten gelen bir basınç etkisiyle bir şeyin içindeki nesne büyük bir gürültü çıkararak dışarıya fırlamak, dışarıya doğru dağılmak, infilâk etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

payanda : Fa [is.] Bir şeyin sağlam olarak durmasını sağlamak için konan destek, dayak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

pâye : Fa [is.] Binâlarda büyük boyutta taşıyıcı kolon (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

pek çok : ETü [sf.] ve [zrf.] Bir hayli. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

pencere : Fa [is.] Binâ duvarlarında, taşıtların belli yerlerinde, hava ve ışığın içeriye girmesi ve içeridekilerin dışarıyı görmesi için bırakılan açıklık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

perdah : Fa [is.] Parlaklık verme, parlatma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

perde : Fa [is.] İki yeri birbirinden ayıran bölme. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

perde çekmek : gizlemek, örtmek. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

pervaz : Fa [is.] Kapı, pencere vb. kenarlarına çerçeve gibi konan dar ve uzun parça (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

pey-â-pey : Fa birl. [sf.] ve [zrf.] Birbiri arkasından gelen, birbiri ardınca, pey-ender-pey (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

peyda (itmek, etmek - eylemek) : Fa [sft.] Meydana getirmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

piyade : Fa [is.] Yaya savaşan asker sınıfı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

putrel : Fr [is.] İnşaat ve demir yollarında taşıyıcı malzeme olarak kullanılan, I–T veya U kesitli demir yâhut çelikten direk veya kiriş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

râbia : Ar [sf.] " Sâlisenin altmışta biri.

rābi‘ “dördüncü”nün müennes şekli rābi‘a" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

râbian - rabian: Dördüncü olarak. (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

rabt - rapt - rabıt : Ar. [is.] Bağlama, bağlanma, iliştirme, iliştirilme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

rabtedilmek - raptedilme : birl. edilgen [f.] (Bir şey) Bir yere bağlanmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

râci (olmak) : Ar –e dönmek, rücû etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

rağbet : Ar [is.] İstek, arzu, alâka, meyil, teveccüh (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

rasânet - resânet : Ar [is.] Sağlamlık, dayanıklılık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

râzı olmak : Ar Kabul etmek, uygun bulmak, istemek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

re’y - rey : Ar [is.] Fikir, görüş, düşünce, ray (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ref' : Ar. [is.] Ortadan kaldırma, hükümsüz kılma, feshetme, lağvetme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

rehâvet - rahâvet : Ar [is.] Gevşeklik, kendini koyuverme, ağırlık, tembellik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

reis : Ar [is.] Baş, başkan, âmir (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

resîde : Fa [sf.] Erişmiş, yetişmiş, ulaşmış, olgunlaşmış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

resim : Ar. [is.] Bir nesne, bir canlı yâhut tabiatın kara kalemle, sulu veya yağlı boya ile kâğıt, bez vb. bir yüzey üzerine yapılan benzeri, tasvir, timsal (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

resim - resm : Ar [is.] Tarz, şekil, biçim, üslûp (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

resm - resim : Ar. [is.] Bâzı işlerden veya eşyâdan alınan vergi yâhut harç (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

resmen: Ar [zrf.] Devlet adına, resmî olarak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

resmiyye : Ar [sf.] "Resmî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Resmî: Devletle ilgili veya devlet adına olan" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

revh : Ar [is.] Rahatlık, huzur (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

rey : Ar [is.] Fikir, görüş, düşünce, ray (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

rıhtım : Fa [is.] Bir deniz veya akarsu kıyısında deniz taşıtlarının yanaşması, yükleme, boşaltma, indirme, bindirme işlerinin yapılabilmesi için düzenlenmiş yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

riâyet : Ar [is.] Uyma, itâat etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

rubu - rub' : Ar [is.] Dörtte bir, çeyrek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ruhsat : Ar [is.] Bir işe izin verildiğini bildiren belge, ruhsatnâme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ruhsat (vermek) : Ar İzin vermek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

rûz-ı kasım : Halk arasında kışın başlangıcı sayılan 8 Kasım günü başlayıp 6 Mayıs'a (hıdrellez) kadar devam eden ve tarihî kayıtlarda rûz-ı Kāsım şeklinde geçen dönem. (Hasol, 1988)

rüchâniyet - rüçhâniyet : Ar. [is.] Üstün olma. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

rüsum : Ar [is.] Vergiler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

rüsûmât : Ar [is.] Vergiler, resimler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

rü'yet - rüyet : Ar [is.] Yönetme, nezâret etme, çevirme, idâre etme. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

saat : Ar. [is.] Gece ile gündüzden meydana gelen bir günün yirmi dörtte birine eşit olan altmış dakîkalık zaman birimi: (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sâbıka : Ar. [is.] Geçmişte olan şey, geçmiş bulunan olay (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sâbıka : Ar [is.] Geçmişte olan şey, geçmiş bulunan olay. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sabit : Ar [sf.] Kesin bir delil veya tecrübe ile zan ve şüpheden kurtarılıp gerçekliği, doğruluğu ortaya konmuş, ispatlanmış olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sabit olmak : Ar Gerçekliği, doğruluğu ortaya konmak, ispatlanmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sac - saç : ETü [is.] Birkaç milimetre kalınlığındaki ince demir levha (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

saçak : [is.] Çatının, yapıları yağmur ve güneşten korumaya yarayan, binâdan dışarıya taşmış ve altı boş bırakılmış bölümü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

saç-sac: ETü [is.] Birkaç milimetre kalınlığındaki ince demir levha (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sadâret-penâhî: Ar birl. [sf.] Sadrâzama âit, sadrâzamlık ile ilgili (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sagir : Ar [sf.] küçük, ufak (Devellioğlu, 2015)

sağ : OTü [sf.] Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan. Karşıtı: SOL (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sağlam : [sf.] Bozulmadan, değişmeden uzun süre varlığını koruyabilen, dayanıklı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sâhib - sâhip : Ar [is.] Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, mâlik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sahih : Ar [sf.] Yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sâhil : Ar [is.] Deniz, nehir veya göl kenarı, kıyı, yalı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sâhilhâne : Ar birl. [is.] Deniz kıyısına yapılmış mesken, yalı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sâhip- sâhib : Ar [is.] Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, mâlik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sâir : Ar [sf.], [zmr.] Başka, diğer, öteki, öbür

sâire : Ar [sf.] Sâir kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli. Sâir: Başka, diğer, öteki, öbür (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

saka : Ar [is.] Evlere dışarıdan su taşıyan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sakaf : Ar. [is.] Çatı, dam (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

sakf - sakıf : Ar [is.] Dam, çatı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sakil : Ar. [sf.] Güzel ve hoş olmayan, çirkin, kaba, yakışıksız (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sakin : Ar [is.] Bir yerde oturan, ikāmet eden, o yerin halkından olan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

saksı : ETü [is.] Pişmiş topraktan çeşitli şekillerde yapılan ve içine toprak konulup çiçek yetiştirmeye yarayan kap (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

salaş : Mac. [is.] ve [sf.] Tahta veya çinko gibi hafif inşaat malzemesiyle temelsiz olarak eğreti bir biçimde yapılan derme çatma (yapı) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sâlifü'z-zikr : Ar Daha önce adı geçmiş, bahsedilmiş olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sâlim : Ar [is.] ve [sf.] Eksiği, noksanı olmayan, hatâsız, kusursuz (şey) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sâlise : Ar [sf.] üçüncü(Devellioğlu, 2015)

salisen : Ar. [zrf.] Üçüncü olarak. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

saltanat : Ar. [is.] Hükümdarlık, sultanlık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

saman : Ort. Tr. [is.] Tahılların tâneleri alındıktan sonra kalan sapları (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sanat : Ar [is.] Zanaat, insanların maddî ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan ve el emeğine dayanan iş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sanâyi : Ar [is.] İnsanların maddî ihtiyaçlarının kolaylıkla karşılanması amacıyla ham maddelerin işlenip kullanılacak duruma getirilmesi için yapılan işlerin, kullanılan usûl ve faâliyetlerin bütünü, endüstri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sandalye - sandalya : itl [is.] Kol koyacak yerleri olmayan arkalıklı oturma eşyâsı, iskemle (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sandık : Ar [is.] (İsim tamlamasının ikinci öğesi olarak) Bâzı kurumlarda belli bir maksat için sarfedilmek üzere para toplayan kuruluş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sâniye : Ar [zrf.] "ikinci derecede, ikinci olarak"(Devellioğlu, 2015)

saniyen : İkinci olarak. İkinci derecede. (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

santimetre : Fr [is.] Metrenin yüzde biri olan uzunluk birimi, santim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sarf : Ar. [is.] Bir şeyi bir işte kullanma, o yolda harcama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sarîh : Ar [sf.] Açık, belirgin, vâzıh, âşikâr (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sarnıç : Ar [is.] Yağmur sularını biriktirmek ve gerektiğinde kullanmak amacıyle genellikle taştan çeşitli büyüklüklerde yapılmış yer altı deposu, sahrınc(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

satıcı : [is.] Alıcıya mal satan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

satıh - sath : Ar [is.] Bir şeyin dışta olan, dıştan görünen tarafı, yüzü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

satılmak : -e, nesnesiz Satma işi yapılmak; gitmek (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

satmak : ETü [f.], geçişli (Bir şeyi) Bir bedel karşılığında başkasına devretmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sattırmak : ettirgen [f.] Satmak işini yaptırmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

savn : Ar [is.] Koruma, muhâfaza etme, sıyânet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sa'y : Ar [is.] Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme, ceht (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sâyeban : Fa [is.] Gölgelik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sayf : Ar [is.] Yaz mevsimi, yaz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sayfiye : Ar [is.] Yaz mevsimini geçirmek, yazın oturmak için gidilen yer veya ev, yazlık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sebze : Fa [is.] Kök, sap, yaprak ve çiçeklerinden çeşitli yemekler yapılan veya çiğ olarak yenen yeşil bitki ve otlara verilen ortak ad, zerzevat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sed - set : Ar. [is.] Yamaçlarda ve bahçelerdeki merdiven basamaklarını andıran tabiî veya sun'î yerlerden her biri, seki (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

seddolunmak - seddedilmek : birl. edilgen [f.] Kapatılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

selâse : Ar. [sf.] Üç (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sene : Ar [is.] Yıl, sâl(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

senet : Ar [is.] Tapu [Eskimiştir] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

seniy : Ar. [sf.] Yüksek, yüce, ulu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

senk - seng : Fa [is.] Taş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

seped - sepet : Fa [is.] Kamış, saz, ince söğüt dalları, hurma lifleri vb.nden örülerek yapılan, yiyecek veya eşyâ taşımaya mahsus, muhtelif şekillerde, kulplu veya kulpsuz kap (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sergi : [is.] Satılmak üzere herkesin görebileceği şekilde serilen, yayılan şeylerin bütünü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

serî : Ar [sf.] Hızlı, çabuk, sür'atli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sert : Fa [sf.] Esnekliği az olan, kolayca eğilip bükülmeyen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sevk : Ar [is.] Gönderme, yollama, irsal (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

seyirci : [is.] İlgi çekici bir olayı gözleriyle tâkip eden, seyreden kimse, izleyici(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

seyr - seyir : Ar [is.] Bulunduğu yer üzerinde hareket etme, ilerleme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sıfat : Ar [is.] Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasıf (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sıhhat : Ar [is.] Sağlık, esenlik, âfiyet (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sıhhiyye : Ar [is.] Sağlıkla ilgili işler, sağlık işleri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sık : ETü-OK [sf.] Birbirine çok yakın olan, aralıksız, bitişik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sıkıntı vermek : [f.] Can sıkmak, huzursuz ve rahatsız etmek, bunaltmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sıklet : Ar [is.] Ağırlık, yük (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sınıf - sınuf : Ar [is.] Bilgi, ustalık, sağlamlık, güzellik, muhtevâ vb. niteliklerine göre kişi veya nesneleri içine alan gruplardan, kategorilerden her biri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sıra : Yun [is.] Yan yana, art arda olan şey veya kimselerin tümü, dizi (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

sırasında : [zrf.] Anında, vaktinde (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

sırık : ETü [is.] Değnekten daha uzun ve kalın ağaç (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sıva : [is.] Rutûbetten korumak ve daha düzgün görünmelerini sağlamak için binâların iç ve dış duvarlarına sürülen, su, alçı, kireç, kum, çimento vb. maddelerin karışımı ile hazırlanan harç (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sıvanmak : [f.], edilgen Sıvamak işi yapılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sıvatmak : [f.], ettirgen Sıvamak işini yaptırmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sızıntı : [is.] Bir kaptan veya bir yerden sızan, azar azar, süzülerek akan sıvı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

siper : Fa [is.] Yağmur, rüzgâr gibi dış etkilere ve darbelere karşı engel veya koruyucu olan şey, siperlik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sirâyet : Ar [is.] Yaygın duruma gelip tesir etme, etkisi altına alma, yayılma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

siyah : Fa [sf.] Kara renkte olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

soba : [is.] İçinde odun, kömür, gaz vb. yakılan ve pek çok çeşidi bulunan, borulu veya borusuz ısıtma aracı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sofra : Ar [is.] Üzerine yiyecekler, içecekler, tabak, kaşık, çatal vb. konularak çevresine oturulup yemek yenilecek şekilde düzenlenmiş masa, sini, yaygı vb (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sokak - zokak : Ar [is.] sokak, dar geçit (Nişanyan, 2018)

sol : ETü [sf.] Kalbin bulunduğu tarafta olan. Karşıtı: SAĞ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

som : ETü [sf.] Tek parça hâlinde, tamâmı bir maddeden olan, içi dolu olan, kaplama olmayan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sona - sonra : [zrf.] -nin ardından, … arkasından (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sonra : [zrf.] -nin ardından, … arkasından (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

söğe - söve : [is.] Kapı ve pencere kanatlarının menteşelerle tutturulduğu sâbit dış çerçevenin dört yanından her biri, kasa (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

su : ETü [is.] ağmur şeklinde bulutlardan yağan, yer altında bulunan, yer üstünde deniz, göl, ırmak vb.ni meydana getiren, hidrojen ve oksijenden meydan gelmiş rengi, kokusu ve tatı olmayan şeffaf sıvı madde, âb, mâ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

su yolu: birleşil [is.] Su nakledilen yol. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

suhulet: Ar [is.] kolaylık. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

suhûlet- sühûnet : Ar [is.] Sıcaklık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sulak : [sf.] ve [is.] Suyu bol olan, sulu (yer) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sûret : Ar [is.] Tarz, yol, şekil (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

suver : Ar [is.] Sûretler, şekiller (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

süknâ : Ar. [is.] Oturulan, ikāmet edilen yer, mesken (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sülüs : Ar. [is.] Üçte bir (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sülüsan - sülüseyn : Ar. [is.] Üçte iki (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

süpürmek : ETü geçişli [f.] (Bir yer veya şeyin) Üzerindeki toz, toprak ve çörçöp gibi şeyleri süpürge ile temizlemek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sürat - sür'at : Ar [is.] Çabukluk, hızlılık, hız (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sürme : [sf.] Alt ve üst kısımda bulunan iki oluklu yol arasına oturtulup yan taraflara doğru sürülerek açılıp kapanan, sürülmek sûretiyle kullanılan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

sütun : Fa [is.] Câmi, saray, konak vb. yapılarda mermer, taş, ağaç, mâden veya çimentodan yapılan ve üst kısmında sütun başlığı denilen çıkıntılı bir bölüm bulunan silindir şeklinde, dikine konmuş, kāideli yâhut kāidesiz destek, kolon (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

süvari : Fa [is.] Atlı asker (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

süzme : [is.] Süzülerek elde edilmiş, süzgeçten geçirilmiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şahıs - şahs : Ar [is.] Kimse, kişi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şamata : Ar [is.] Gürültü, patırtı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şart : Ar. [is.] Bir şeyin varlığının veya meydana gelebilmesinin kendisine bağlı olduğu şey, bir şeyin var olabilmesi için gerekli olan husus, koşul (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şartnâme : Ar [is.] Yapılacak bir işin, satın alınacak makine ve malzemenin özelliklerini, nasıl yapılacağını, teslim şartlarını, karşılıklı görevleri içeren resmî belge (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şehir - şehr : Fa [is.] İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim yerlerinden, idârî ve mülkî bakımdan köy ve kasabadan sonra en büyük olanı;

halkının büyük kısmı ticâret, sanâyi ve idâre işleriyle uğraşan, tarım alanı olmayan kalabalık yerleşim merkezi, kent (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şehnişin - şahnişin : Fa [is.] Odaların sokak ve bahçeye bakan cephelerinde dışarıya doğru çıkan, üç tarafı pencereli küçük bir cumba şeklindeki çıkma, şahniş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şehremâneti : birl. [is.] Osmanlı Devleti zamânında İstanbul'da şehrin temizliği, bakımı ve dirlik düzenliğiyle ilgilenen mahallî idâre, İstanbul belediyesi. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şekil : Ar [is.] Dış görünüş, dış çizgiler, biçim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şekil - şekl : Ar. [is.] Biçim, tarz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şekle sokmak (veya koymak) : uygun bir biçime girmesini sağlamak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

şer' : Ar. [is.] Kanun (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şerâit : Ar [is.] Şartlar, koşullar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şer'an : Ar. [zrf.] Şerîat bakımından, şerîata göre (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şerefsâdır olmak : Padişahın emriyle çıkmak. (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

şeref-sudûr : Ar. [sf.], birleşik Padişahın emriyle çıkmak. (Devellioğlu, 2015)

şer'î : Ar. [sf.] Şeriata ait, şeriatla ilgili; şeriata uygun (Devellioğlu, 2015)

şeriât : Ar [is.] Herkesin uyması için konan her çeşit kural, kānun, yasa, düzen ve nizam (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şerif : Ar [sf.] Şerefli, kutsal, mübârek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şey : Ar [is.] Belli bir nesne, oluş veya düşünceyi belirtmeyen, anlamı kendinden önceki ve sonraki kelimelerle ortaya çıkan; söz, olay, iş, durum,

husus, madde, eşyâ vb. yerine kullanılan belirsiz kelime. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şimdiden : [zrf.] Zamânının gelmesini beklemeden, şu andan îtibâren, hemen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şimdilik : [zrf.] Şimdiki durumda veya zamanda, şimdiki zaman için, şu duruma göre (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

şitâ : Ar [is.] Kış (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şitab - şitap : Fa [is.] Çabukluk, acele (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şol : ETü [sf.] ve [zmr.] Şu, o (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şu kadar ki : Ancak, bununla birlikte, ne var ki. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

Şûrâyı Devlet : Ar [is.] Devlet şûrâsı, danıştay (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şüphe - şübhe : Ar [is.] Bir hususla ilgili gerçek veya doğrunun ne olduğuna kesin biçimde karar verememe durumu, bu kararsızlıktan doğan ve tam bir hüküm vermeyi engelleyen tereddüt, kuşku, şek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

şürû - şurû : Ar [is.] Başlama. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

taaddî - teaddî : Ar [is.] Birinin hakkına tecavüz etme, saldırma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

taayyün - teayyün : Ar [is.] Meydana çıkma, âşikâr olma, belirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tab'a, tebaa : Ar. [is.] Bir devletin idâresi altında bulunanların bütünü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

taban : ETü [is.] Oda, salon vb. üstü kapalı bir yerin üzerinde yürünen, ayakla basılan zemin kısmı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tâbi olmak : Ar (Bir şey veya kimseye) Uymak, onun şartlarına göre hareket etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tabii : Ar [sf.] Üzerinde bir değişiklik yapılmamış, bozulmamış olan, aslî şeklini koruyan, insan eliyle değiştirilmemiş olan(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tabla : Yun [is.] Satıcıların, içine satacakları yiyecek maddelerini koydukları tahta tepsi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ta'dad - tâdat : Ar [is.] Sayma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tâdil : Ar [is.] Değiştirme, değişiklik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tâdîlât : Ar [is.] Değişiklikler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tağyir : Ar [is.] Değiştirme, başka şekle sokma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahakkuk : Ar. [is.] Gerçekleşme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahammül : Ar. [is.] (Bir yükü) Taşıma, yüklenme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahâret : Ar [is.] Temiz olma, temizlik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahdid : Ar [is.] Sınırlama, hudut koyma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahdit - tahdid : Ar [is.] Târif etme, belli etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahkik : Ar [is.] Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahkîkat : Ar [is.] Belli bir maksatla yapılan araştırma, soruşturma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahmil : Ar. [is.] Eşyâ vb.ni yükleme, yükletme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahmîn : Ar [is.] aşağı yukarı bir fikir söyleme(Devellioğlu, 2015)

tahmin etmek : Ar. Yaklaşık olarak değerlendirmek, kestirmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahsil : Ar [is.] vergi veyâ îrat toplama (Devellioğlu, 2015)

tahsîl (etmek, eylemek) : Ar Toplamak, almak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahsin : Ar [is.] Sağlamlaştırma, tahkim etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahsis : Ar [is.] (Bir şeyi bir kimse veya yer için) Ayırma. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

taht : Ar [is.] Alt, aşağı. Karşıtı: FEVK (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahta : Fa [is.] Kalınca ve uzun biçilmiş düz ağaç parçası (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahtaboş : Fa [is.] Evlerin damlarında çamaşır sermeye veya yaz gecelerinde oturmaya yarayan, tahta döşeli, üzeri bâzan çinko ile kaplı bir nevi taraça (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahtapuş - tahtaboş : Fa [is.] Evlerin damlarında çamaşır sermeye veya yaz gecelerinde oturmaya yarayan, tahta döşeli, üzeri bâzan çinko ile kaplı bir nevi taraça (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tahvil : Ar. [is.] Değiştirme, bir durumdan başka bir duruma çevirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tak : Ar. [is.] Kemer veya yarım dâire şeklindeki kapı ve pencere üstü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

takdim : Ar [is.] (Bir şeyi) Kendinden büyük ve üstün bir kimseye verme, sunma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

takdir : Ar. [is.] Kıymet biçme, değerini belirleme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

takdirde : Ar (Bu, şu, o sıfatları, aksi kelimesi veya -diği ekiyle kullanıldığında) Durum ve şart bildirir; … halde, … durumda (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tâkîbat : Ar [is.] Bir kimse hakkında suçtan dolayı yapılan adlî kovuşturma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

takmak: ETü [f.], geçişli İliştirmek, tutturmak veya geçirmek, asmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

taksim : Ar [is.] Parçalara ayırıp bölme, bölüştürme, pay etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

taksir : Ar. [is.] Dikkatsizlik, acemilik, tedbirsizlik, nizâma uymama vb. durumlardan doğan kusurluluk: (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

talaş : [is.] Tahta veya mâdenî şeylerin rende, eğe ve testere ile işlenmesi sırasında çıkan kırıntılara verilen isim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

talep - taleb : Ar [is.] İsteme, dileme, arzu etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

talik : Ar [is.] Bir şart ile bağlama, bir husûsu diğer bir husûsa bağlı kılma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ta'lîk : Ar [is.] Belirli bir zamâna bırakma (Devellioğlu, 2015)

tâlik : Ar. [is.] Asma, asılma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tâlîmat : Ar [is.] Uyulması gereken hususları bildirmek üzere bir üst makamdan asta verilen resmî emir. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tâlip : Ar [is.] İsteyen, talep eden, istekli olan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tam : Ar [sf.] Tamam, bütün(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tamam : Ar [is.] ve [sf.] Tam olarak, eksiksiz (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tamâmen : Ar [zrf.] Tam olarak, bütünüyle (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tamâmıyle : [zrf.] Tam olarak, külliyen (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tamir : Ar [is.] eskimiş veya bozulmuş bir şeyi yenileme veya kullanılır duruma getirme, onarma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tâmir : Ar [is.] Eskimiş veya bozulmuş bir şeyi yenileme veya kullanılır duruma getirme, onarma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tâmîrat : Ar [is.] Tâmirler; tâmir, onarma, onarım (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tanzim : Ar [is.] Düzenleme, nizâma koyma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

taraf : Ar [is.] yan , yön (Devellioğlu, 2015)

tarafeyn : Ar [is.] iki taraf (Devellioğlu, 2015)

tarafından : [e.d.] ...-ınca: (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

tarh : [is.] Kurma, tertip ve tanzim etme(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

târih : Ar [is.] Bir şeyin oluş zamânı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tarîk : Ar [is.] Yol (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tarîk-i âm : birl. [is.] Herkese açık umûmî yol (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tarla : ETü [is.] Tarıma elverişli, belirli ve sınırlı toprak parçası (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tasavvur : Ar. [is.] Düşünce, niyet, maksat, plan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tasdik : Ar [is.] Gerçek olduğunu söyleme, doğru olduğunu bildirme, doğrulama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tashih : Ar. [is.] Düzeltme, yanlışı doğru hâle getirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tasrih : Ar [is.] Açık açık anlatma, şüpheye yer bırakmayacak şekilde açıklama, apaçık belirtme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tasvîb - tasvip : Ar [is.] Doğru bulma, doğru olduğunu belirtme, onama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

taş : ETü [is.] Yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakalarında bulunan, içindeki mâden, tuz ve oksitlere göre değişik renkte ve değişik birleşimdeki çok sert cisim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

taşra : ETü [is.] Bir ülkede başşehir veya diğer önemli şehirler dışında kalan yerler, dışarlık (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tatbik : Ar [is.] Uygulama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tatbikan : Ar [zrf.] Tatbik ederek, uygulayarak. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tatbiken : Ar [is.] Tatbik ederek, uygulayarak. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tathir : Ar. [is.] Temizleme, paklama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tâtil etmek : Ar Çalışmaya ara vermek, çalışmayı durdurmak, kesmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tatlı su : [is.], bileşik Deniz suyu dışında kalan dere, ırmak, nehir, göl vb.nin suları (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tavan : [is.] Bir binânın, bir odanın, kapalı bir yerin üst kısmını oluşturan düz bir yüzey şeklindeki kısım (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ta'vik : Ar [is.] Geciktirme, geriye bırakma, alıkoyma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tavsiye : Ar [is.] Bir iş için bir kimseyi salık verme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tavzih : Ar [is.] Açıklama, aydınlatma, açıkça ifâde etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tay : Ar [is.] Aşma, üzerinden geçme, katetme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tâyin : Ar [is.] Belli etme, ayırarak belirleme, belirli duruma getirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tayin olunmak - tayin etmek : Ar [f.] Bir göreve yerleştirmek, atamak, nasbetmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tazmin : Ar. [is.] Sebep olunan zarar ve ziyânı ödeme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tebdil : Ar [is.] Değiştirme, değiştirilme, başka şekle sokma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tebea - tebaa - teb'a - tab'a : Ar [is.] Bir devletin idâresi altında bulunanların bütünü, uyruk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

teberru : Ar [is.] Sâhip olunan bir şeyi karşılıksız olarak bir kimse veya kuruma verme, bağışlama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tebeyyün : Ar [is.] Belli olma, meydana çıkma, görülüp anlaşılma, ayan olma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tecavüz - tecâvüz : Ar. [is.] Bir sınır ve hizânın ötesine geçme, belli bir haddi aşma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tecdîd : Ar [is.] yenileme, yenilenme, tazelenme (Devellioğlu, 2015)

tecdit : Ar [is.] Bir şeyi yenileme. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

tecessüs : Ar [is.] Araştırma, tahkik, tetkik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tecezzi : Ar [is.] Küçük parçalara ayrılma, bölünme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tecrid - tacrit : Ar. [is.] Ayrı tutma, ayırma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tecviz : Ar [is.] Yapılmasına râzı olma, uygun görme, izin verme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tedâbir : Ar. [is.] Tedbirler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tedârik : Ar [is.] Edinme, sağlama, hazır etme, hazır bulundurma, araştırıp elde etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

te'dib - tedip : Ar [is.] Haddini bildirme, yola getirmek için gerekeni yapma, terbiyesini verme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tediye : Ar [is.] ödeme, ödenilme (Devellioğlu, 2015)

tedkik : Ar [is.] dikkatle araştırma, araştırılma, inceden inceye yoklama, inceleme (Devellioğlu, 2015)

tedkik - tetkik : Ar [is.] İnceleme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tedrîcen : Ar [zrf.] Yavaş yavaş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

teehhür : Ar [is.] gecikme (Devellioğlu, 2015)

teferruat : Ar. [is.] Bir şeyin ikinci derecedeki tamamlayıcı unsurları, ayrıntılar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tefrik : Ar [is.] Ayırma, ayrılma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

teftiş : Ar [is.] Bir şeyin aslını anlamak veya bir işin gereğince yapılıp yapılmadığını öğrenmek maksadıyle her yönden inceden inceye yapılan araştırma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tehaffuz - tahaffuz : Ar [is.] Sakınma, korunma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tehî : Fa. [sf.] Boş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

te'hir : Ar [is.] Erteleme, sonraya bırakma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tehlike : Ar. [is.] Bir kimse veya şeyin varlığını tehdit eden, helâk olmasına sebep olabilecek durum (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tekne : ETü [is.] İçinde çeşitli şeyler yapılan, yekpâre taş veya tahtadan uzun geniş kap (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tekrar : Ar [zrf.] Yeniden, bir daha, yine (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

temayül : Ar. [is.] Bir tarafa doğru eğilme, bir tarafa meyletme. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

temel : Yun [is.] Bir binânın üzerine oturduğu toprak altında kalan duvarları (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

temin - te'min : Ar. [is.] Elde etme, ele geçirme, sâhip olma, edinme, tedârik etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

temyiz etmek : Ar Ayırmak, seçmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tenkis : Ar [is.] Azaltma, indirme, eksiltme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tensib : Ar [is.] Uygun bulma, münâsip görme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tensib - tensip : Ar [is.] Uygun bulma, münâsip görme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tente : [is.] Güneşten ve yağmurdan korunmak için kapı ve pencere önlerine, balkonlara, kayıklara, vapur güvertelerine vb. yerlere gerilen kalın bez veya naylon perde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tepe : ETü [is.] Bir şeyin en yüksek kısmı, en üstteki bölümü, uç kısmı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

teras : Fr [is.] Binâların üzerindeki üstü ve etrâfı açık, düz yer, taraça (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

terasa - teras : Fr [is.] Binâların üzerindeki üstü ve etrâfı açık, düz yer, taraça (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

terâzû - terâzi : Fa [is.] Bir kolun iki ucuna asılı iki kefeden meydana gelen tartı âleti. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

terbî : Ar. [is.] Dörde çıkarma, dört kat etme. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

terbîan - terbian : Ar [zrf.] dört köşeli olarak (Devellioğlu, 2015)

terettüb - terettüp : Ar [is.] (Bir iş, bir sorumluluk) Birinin üzerine düşme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

terk : Ar [is.] bırakma, bırakılma, koyuverme, salıverme, vazgeçme, vazgeçilme (Devellioğlu, 2015)

terk (olunmak - edilmek) : birl., edil. [f.] İhmal edilmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

terketmek - terkeylemek : Ar birl. geçişli [f.] Bırakmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

terkib - terkip : Ar [is.] Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

terkim : Ar [is.] Rakam koyma, rakamla işâret etme. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tersim : Ar [is.] Resmini yapma, şeklini çıkarma, çizme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tersimat : Ar [is.] Arâzide yapılan ölçü değerlerinin, mevzûâtında belirtilen boyut ve cinsteki altlık üzerine çizimi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tertib - tertip : Ar [is.] Düzenleme, hazırlama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tertip : Ar [is.] Düzenleme, hazırlama (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tertip etmek : Ar Düzenlemek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tesadüf: Ar [is.] rasgelme, aramadan bulma, rastlantı. (Devellioğlu, 2015)

teshil - teshîl : Ar [is.] Kolaylaştırma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

teshîlât: Osm [is.] kolaylıklar (Devellioğlu, 2015)

tesir : Ar. [is.] Bir nesnenin, bir hâlin başka bir kimse veya nesne üzerinde kendini hissettiren gücü, etki (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tesîsat - te'sîsat : Ar [is.] Isıtma, aydınlatma, su kullanımı vb. işleri sağlamak için gerekli malzemenin bir yere döşenmesi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

teskere: Ar [sf.] Bir iş için izin verildiğini bildiren veya bir husûsu ispâta yarayan resmî belge (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

teslim : Ar [is.] Emâneti yerine verme. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tesviye: Ar [is.] Aynı seviyeye getirme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tesviye - tesfiye : Ar [is.] berâber etme, düz etme, düzleme (Devellioğlu, 2015)

teşebbüs : Ar [is.] Bir işi yapmaya davranma, girişme, girişim. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

teşkil : Ar Vücûda getirme, meydana getirme, ortaya çıkarma, oluşturma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

teşvik : Ar [is.] Bir kimseyi bir şeyi yapma husûsunda cesâretlendirme, gayrete getirme, heves ve istek verme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

teşvîkat : Ar. [is.] "şevke getirmeler, isteklendirmeler; kışkırtmalar." (Devellioğlu, 2015)

tetimmat : Ar [is.] Bir şeyin tamamlanması için katılan şeyler, tetimmeler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tetkik : Ar. [is.] inceleme (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

tetkik - tedkik : Ar. [is.] İnceleme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tevâfuk : Ar. [is.] Uyma, uygun gelme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tevfik : Ar [is.] Uygun duruma getirme, uydurma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tevfik - tevfikan : Ar. [is.] "Uygun duruma getirme, uydurma Tevfîkan - zf. (tevfîḳ'ın tenvinli şekli) Uygun olarak, uyarak" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tevfikan : uyarak, uygun olarak (Devellioğlu, 2015)

tevfîkan : Ar [zrf.] Uygun olarak, uyarak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tevkif : Ar [is.] durdurma (Devellioğlu, 2015)

tevsi : Ar [is.] genişletme, genişletilme (Devellioğlu, 2015)

tevsî : Ar [is.] Genişletme, genişletilme, yayma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tevzî : Ar [is.] Herkese payını verme, taksim etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tezâyüd - tezâyüt : Ar. [is.] Artma, çoğalma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tezkere - tezkire : Ar [is.] Bir iş için izin verildiğini bildiren veya bir husûsu ispâta yarayan resmî belge (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tezyid - tezyit : Ar [is.] Çoğaltma, arttırma, ziyâde etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tezyînat : Ar [is.] Bir şeyin üzerine yapılan süsleme(ler), süs(ler) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tıkamak : geçişli [f.] Geçişe engel olmak, kapamak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ticaret : Ar [is.] Kazanç elde etmek için yapılan mal ve ürün alım satımı, alışveriş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ticâret : Ar [is.] Kazanç elde etmek için yapılan mal ve ürün alım satımı, alışveriş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ticârethâne : Ar [is.] Ticâret yapılan yer, ticârî işletme, ticâretgâh (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

timur - demir : ETü [is.] Dövülüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, inceltilmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış yeri çok geniş olan, yoğunluğu 7,8, erime derecesi 1510, atom ağırlığı 55,85, atom numarası 26 ve sembolü Fe olan element. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

timurcu - demirci : [is.] Demiri dükkânında veya atölyesinde işleyen zanâatkâr (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tolos - tonoz : [is.] Bir kemerin aralıksız devamı ile meydana gelen örtü şekli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tonoz : Yun [is.] Bir kemerin aralıksız devamı ile meydana gelen örtü şekli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tophane : Fa [is.] Top dökümü yapılan yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

topluca: [zrf.] Toplu olarak, hep birlikte. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

toprak : Etü [is.] Yer kabuğunun, üzerini kaplayan çürümüş organik maddelerden ve kütle kırıntılarından oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

toz : ETü [is.] Bir maddenin un hâline gelmiş çok ince şekli (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tuğla : Yun [sf.] 1. Kalıplara dökülüp güneşte kurutulduktan sonra özel ocaklarda pişirilen ve duvar örmekte kullanılan kerpiç 2. sıf. Bundan yapılmış olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tul : Ar. [is.] Uzunluk, boy (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tûlânî : Ar [zrf.] Uzunluğuna, uzunlamasına, boyuna (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tulumba : İtl. [is.] Eskiden yangın söndürmek için kullanılan seyyar araç (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tulumbacı : [is.] Eskiden yangın tulumbasını yangın yerine götüren ve yangını söndürmeye çalışan kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

turuk : Ar [is.] Yollar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tutturmak : Çivi, toplu iğne, çengelli iğne vb. ile iliştirmek, bağlamak. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

tutulmak : [f.], edilgen Halde kalması sağlanmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tutuşmak : geçişsiz [f.] Alevlenmeye, yanmaya başlamak, alev almak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tüccar : Ar. [is.] Ticâretle uğraşan kimse, tâcir (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

türbe : Ar [is.] Genellikle içinde büyük bir kimse gömülü olduğu, ziyâretgâh hâline getirilen mezar, ziyâret edilen mezar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

tütün : ETü [is.] E. T. Türk. ve halk ağzı. Duman (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ubur : Ar [is.] Bir taraftan öbür tarafa geçme, karşı yakaya geçme, geçiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

uhde : Ar [is.] Bir işi üzerine alma, yüklenme, sorumluluk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ûlâ : Ar [sf.] Birinci, ilk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

umum : Ar [is.] Bütün insanlar, herkes, kamu, amme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

umûm : Ar [is.] Genel olma, umûmî olma, genellik, umûmiyet. Karşıtı: HUSUS (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

umûmen : Ar [zrf.] Umûmî olarak, bütünüyle, cümleten (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

umumi : Ar [sf.] Umûma âit olan, genel (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

umûmi - umûmiyye : Ar [is.] Umûma âit oluş, umûmîlik, genellik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

umûmiyye : Ar [sf.] Umûmî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli. Umûmî: Umûma âit olan, genel (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

umur : Ar [is.] İşler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

usta : Fa [is.] Bir zanaatı gerektiği gibi öğrenmiş olup kendi başına yapabilen kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

usül - usûl : Ar [is.] Bir amaca erişmek için tâkip edilen yol, yöntem (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

uzak : [sf.] Arada çok mesâfe bulunan, uzun sürede gidilebilen, ırak. Karşıtı: YAKIN (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

uzak olmak : ayrı bulunmak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

uzunluk : [is.] Bir yer veya nesnenin bir ucundan öbür ucuna kadar olan mesâfe, boy (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

üç : ETü [is.] İkiden sonra, dörtten önce gelen sayının adı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

üst : [is.] Bir şeyin dış yüzü; üzeri. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

üzere : [e.d.] şartıyla(Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

üzeri : [is.] Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi, üst tarafı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

üzerinde : [zrf.] Bir şeyin üstünde (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

üzerine: [zrf.] –e göre, –e uygun olarak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vâkıa : Ar. [is.] Olmuş olan şey, geri çevrilmesi mümkün olmayan olay, olgu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vakıf : Ar [is.] Mâliki bulunduğu malı tüzel kişiliğe sâhip olmak üzere hayırlı bir iş için belirli bir gāyeye tahsis etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vâki : Ar. [sf.] Olan, vukū bulan. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vâki olmak : Ar Meydana gelmek, vukū bulmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vakit - vakt : Ar. [is.] Zaman (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vâlâ : Fa [sf.] Yüksek, yüce (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vâli : Ar [is.] Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

varaka : Ar [is.] Üzerinde yazı bulunan kâğıt, pusula (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vârid- vârit : Ar [sf.] Gelen, ulaşan, vâsıl olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vâridat : Ar [is.] Gelirler, gelir (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vasat : Ar [is.] ve [sft.] Orta (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vâsıtasıyla : Ar Aracılığı ile, yoluyla (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vâsi : Ar [sf.] Geniş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vaz : Ar [is.] Vaziyet, tavır, duruş, biçim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vaz' : Ar [is.] Belirleme, tâyin etme, tespit etme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vaz' (olunmak-edilmek) : [f.], birl. edilgen Belirlenmek, tespit edilmek, ortaya konulmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ve sa'ir : Ar. [is.] Sayılan birkaç şeyden sonra "bunun gibi olanlar ve benzerleri de" anlamında kullanılır. Kısaltması vs. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vech - veçh - vecih : Ar. [is.] Tarz, biçim, yol (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vech (veçhile) : Ar [is.] Üst, satıh, düz, yüz (Devellioğlu, 2015)

vecîh : Ar [sft.] Uygun, lâyık, münâsip (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

velev : Ar [bağl.] Olsa da, isterse, ise de, ise bile (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

velhâsıl : Ar [bağl] Sonuç olarak, sözün kısası, kısacası (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

verilmek : ETü [f.], edilgen Vermek işi yapılmak, vermek işine konu olmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vermek : Bir şey ayırmak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

vesâire : Ar. [is.] Sayılan birkaç şeyden sonra "bunun gibi olanlar ve benzerleri de" anlamında kullanılır. Kısaltması vs. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vesîle : Ar. [is.] Sebep, bahâne (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

veya : Ar ve Fa [bağl.] Cümlede bildirilen husûsun sayılan birden fazla şey için aynı zamanda söz konusu olduğu durumlarda bunların arasına getirilir, ya da (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

veyâhut : Ar ve Fa [bağl.] Yâhut, veya (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vezâif - vezâyif : Ar [is.] Vazîfeler, görevler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vikaye : Ar [is.] Koruma, gözetme, kayırma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vilâyat : Ar [is.] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vilâyet : Ar [is.] Bir vâli yönetimindeki en önemli idârî bölüm, il (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

virgü - vergi : Etü. [is.] Kamu giderlerini karşılamak üzere yasalara uygun olarak halktan alınan para, resim (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

volta döşeme : İtl [is.] Volta döşeme, tek doğrultuda düzenlenen çelik profiller arasına taş ya da tuğla örülmesiyle oluşturulan döşeme çeşididir. Volta döşeme, belli aralıklarla yerleştirilmiş "I" şeklindeki çelik putrellerin flanşlar (putrellerin alt ve üst tarafları) arasında kalan et bölgelerine, basık kemer şeklinde tuğlaların harçla beraber dizilmesi ile yapılan bir döşeme tekniğidir. Volta; (vo'lta), İtalyanca volta, 3/4. isim Geminin rüzgâra karşı gidebilmek için sağa sola zikzak yapması. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vuku - vukû (bulmak, gelmek) : Ar [is.] Olma, meydana gelme, husûle gelme (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vukuat : Ar [is.] Meydana gelen olaylar, vak'alar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vukuf : Ar [is.] Bilgi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vusul : Ar [is.] Ulaşma, erişme, varma, muvâsalat (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vücut - vücud : Ar [is.] Var olma, bulunma (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vülât : Ar [is.] Vâliler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vüs'at - vüs'at : Ar [is.] Genişlik, bolluk (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

vüs'atli : Ar [sf.] Geniş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yağ : ETü [is.] Yenilen besinlerin fazlasından, gıdâsız kalındığı zaman kullanılmak üzere kalp, mîde, bağırsaklar ve böbrek gibi iç organların etrâfında, kaslar, dokular arasında depolanan, deri ve kılları dış etkilerden koruyan hidrokarbonların ortak adı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yağhane : Meşe; (piyasada kısa meşe kütük namıyla bulunurdu) Cesim bina temellerinde hatıl ve piştivan olarak, büyük binalarda direk ve bazı temellerde kazık. (Arseven, 2017)

yağmur : [is.] Atmosferdeki su buharının yoğunlaşması sonucu yeryüzüne damlalar hâlinde düşen su (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yakın olmak : ETü Yakın yerde bulunmak, arada mesâfe az olmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yakmak : geçişli [f.] Yanmasını sağlamak, tutuşturmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yalnız : ETü [sf.] ve [is.] Tek başına (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yalnız : ETü [is.] ve [sf.] Sâdece (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yan : Etü [sf.] İkinci derece olan (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

yanında : [zrf.] Bir şeye, bir kimseye göre; indinde, nispetle (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

yâni : Ar [bağl.] Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce "Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki" anlamında kullanılır (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yankesici : birleşik [is.] Bir kimsenin cebinden veya çantasından hissettirmeden ustalıkla bir şeyler çalan ve bunu iş edinen kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yanma : ETü [f.], geçişsiz Tutuşmak, alev almak(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yanmak : geçişsiz [f.] (Isı veya ışık veren şeyler) Çalışır, ısı ve ışık verir duruma gelmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yanmaz : [sft.] Isıya karşı dayanıklı olan, yanmayan. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

yapdırmak - yaptırmak : oldurgan ve ettirgen [f.] Yapı olarak kurdurmak, inşâ ettirmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yapı : ETü [is.] İskân veya çeşitli maksatlarla kurulan her türlü mîmarlık eseri, binâ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yapılmak : edilge [f.] Ortaya konmak, gerçekleştirilmek, meydana getirilmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yapıştırmak : oldurgan [f.] Yapışmasını sağlamak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yapmak : ETü geçişli [f.] Ortaya koymak, gerçekleştirmek, meydana getirmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yaptırmak : [f.], ettirgen ve oldurgan Yapı olarak kurdurmak, inşâ ettirmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yarım : ETü [sf.] ve [is.] Bir bütünün ayrıldığı iki eşit parçadan her biri, bir bütünün yarısı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yassı : ETü [sf.] Basık ve yayvan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yatır - yatmak : ETü [f.], geçişsiz Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yaya : ETü [is.] ve [sf.] Yürüyerek giden kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yaz : Etü [is.] 21 Haziran'da başlayıp 23 Eylül'de sona eren, ilkbaharla sonbahar arasındaki yılın en sıcak mevsimi (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yazılmak : Yazma işi yapılmak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

yedi : ETü [is.] Altıdan bir fazla olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yek-cihet : Ar birl. [sf.] Aynı yönde olan, fikri bir olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yekdîğer - yekdiğeri : Fa [zmr.] Birbiri (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yekpâre : Fa [sf.] Bir parçadan ibâret, tek parça, bütün (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yekûn : Ar. [is.] Toplama işleminin sonucu, toplam. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yekvücut : Fa ve Ar [sf.] ve [zrf.] Tek bir vücut hâlinde (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yemin : Ar [is.] ve [sf.] Sağ (taraf), sağ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yenbagi : Ar [sf.] şâyân, münâsip; îcab eder, lâzımgelir (Develliođlu, 2015)

yeni : Etü [sf.] Hiç kullanılmamış olan. Karşıtı: ESKİ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yeniden : [zrf.] Tekrar, yeni baştan, bir daha, gene (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yeniden : ETü [zrf.] Tekrar, yeni baştan, bir daha, gene (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yenidünya : Direklik bir nevi keresteye verilen isim (Arseven, 2017)

yer : ETü [is.] Mevki, mekân, mahal (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yer almak : ETü Kendisine ayrılan yerde bulunmak, orada bir yer işgal etmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yer tutmak : yer kaplamak. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

yerine : [zrf.] Bir şey veya kimsenin yerini tutmak üzere (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yerli : [sf.] Bulunduğu yerden kaldırılmamak üzere yapılmış olan, taşınamayan, sâbit (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yeryüzü : [is.] yer kabuğu. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

yesar : Ar [is.] Sol taraf, sol (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yetişmek : geçişsiz [f.] Ulaşmak, vâsıl olmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yetiştirmek : oldurgan [f.] Yetişmesini, ulaşmasını sağlamak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yıkmak : ETü geçişli [f.] Kurulu bir şeyi parçalayıp dağıtmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yiğit başı : birleşik [is.] Esnaf kuruluşlarının kendi içlerinde seçtikleri, kethüdâlarla esnaf arasında emir ve haber alıp verme, düzenin ve kararların yürümesini tâkip etme işleriyle görevli kimse (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yine : ETü [zrf.] Bir daha, tekrar, gene (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yirlü - yerli : [sf.] Bulunduğu ülkeye has olan, o yere âit nitelikleri taşıyan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yirmi : ETü [is.] On dokuzdan sonra, yirmi birden önce gelen sayının adı. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yokuş : [is.] Yukarıya doğru yükselen dik yol. Karşıtı: İNİŞ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yokuşlu : [sf.] "Yokuşu olan

Yokuş: Yukarıya doğru yükselen dik yol. Karşıtı: İNİŞ" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yol : ETü [is.] İçinden bir sıvı akan kanal (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yol ağzı : birl. [is.] Bir yolun başka yollarla kesiştiği yer (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yollama : Kalas, enli döşeme tahtası, plank

yontma : [sf.] Yontulmuş, oyulup işlenmiş, düzeltilmiş (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yukarı : ETü [is.] Bir şeyin aşağı kabul edilen kısmına göre üstte kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yük : [is.] Bir insan veya taşıtın taşıdığı şeylerin bütünü (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yüksek : ETr [sf.] Tabanı ile en üst noktası arasındaki mesâfe kendi cinsinden olan şeylere göre fazla olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yükseklik : [is.] Bir şekil, cisim veya nesnenin tabanı ile tepesi arasındaki mesâfe (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

yürütmek : İşinden veya bulunduğu yerden çıkarmak (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

yüz : ETü [is.] "4. bir şeyin ön tarafta bulunan bölümü

5. bir yapının dışa bakan düşey yüzlerinin tümü" Psk (2002, 1674)

yüzey : [is.] Bir cismin dış yüzünü kaplayan ve kalınlığı sıfır kabul edilen kısmı, satıh (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zabıt - zabt : Ar [is.] Tutanak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zâbıta : Ar [is.] Bir şehirde güvenliği sağlamakla görevli teşkîlat, zaptiye(Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zabit : Ar. [is.] Eskiden orduda rütbesi teğmenden binbaşıya kadar olan subay (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zâbitan: Ar [is.] Subaylar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zabtetmek - zaptetmek : Ar birl. geçişli [f.] Tutmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zabtiye - zaptiye : Ar. [is.] Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyılda kurulan, toplumun güvenliğini ve âsâyişi sağlamakla görevli askerî teşkîlât (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zahir : Ar [is.] dış yüz. (Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

zâhir olmak : Ar Görünür duruma gelmek, açığa çıkmak, meydana çıkmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zaman : Ar [is.] Bu kavramın belirli sınırlar içinde kalan bir parçası, vakit (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zarar : Ar. [is.] Bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zarar : Ar [is.] Bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zarfında : [tk.] Süresince, belli bir sürede (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zarûret : Ar. [is.] Maddî sıkıntı, yoksulluk, fakirlik (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zarûrî : Ar. [sf.] Olması mecbûrî, kaçınılması imkânsız olan, mecbûrî, zorunlu (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zâtiyye: Ar [sf.] "Zâtî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Zâtî: Kişiye has, zâta âit, özel" (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zâyi : Ar [is.] ve [sf.] Kayıp, yok olmuş, elden çıkmış (şey) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zâyi : Ar. [is.] ve [sf.] Ziyan olmuş, boşa gitmiş (şey) (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zâyiat : Ar [is.] Kayıplar, zarar ve ziyan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zemin : Fa [is.] Taban, döşeme, toprak sathı (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zemin katı : birleşik [is.] Döşemesi toprakla bir seviyede olan kat, giriş katı [Zemin kat şeklinde de söylenir] (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zenbil - zembil : Fa [is.] Hasırdan veya hurma liflerinden örülmüş kulplu torba (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zevat : Ar. [is.] Zatlar, saygı değer kimseler (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zeyl : İlâve, ek. (Osmanlıca Türkçe Sözlük, n.d.)

zeyl - zeyil : Ar [is.] Bir yazıya yapılan ekleme, ek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zeytin yağı : birl. [is.] Zeytin tânelerinin sıkılması ile elde edilen bitkisel yağ (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zırâ-i mi'mârî : birl. [is.] Mîmarların ve dülgerlerin kullandığı yirmi dört parmaktan ibâret uzunluk ölçüsü. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zıvana : Fa [is.] Bir kilit dilinin yerleşmesi için açılmış delik(Güncel Türkçe Sözlük, n.d.)

zikredilmek - zikrolunmak : birl. edilgen [f.] İsmi söylenmek, bahsi edilmek, anılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zikrolunmak : [f.], birleşik edilgen 1. İsmi söylenmek, bahsi edilmek, anılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zikrolunmak - zikredilmek : birl. edilgen [f.] İsmi söylenmek, bahsi edilmek, anılmak (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zîr : Ar [sf.] Altta, aşağıda olan (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zirâ (arşın) - arşun : Fa bir mimār arşını ortalama 75.8 cm (1841 yılında mimar arşınının değeri platin bir ayar arşını ile 75,7738 santimetrelik bir standarda bağlanmış, bilâhare küsuratı yuvarlanarak 75,8 santimetreye tamamlanmıştır) Özd (1998)

zirâ-i mi'mârî : birl. [is.] Mîmarların ve dülgerlerin kullandığı yirmi dört parmaktan ibâret uzunluk ölçüsü. (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zirai zirâ : Fa [is.] bir mimār arşını ortalama 75.8 cm (1841 yılında mimar arşınının değeri platin bir ayar arşını ile 75,7738 santimetrelik bir standarda bağlanmış, bilâhare küsuratı yuvarlanarak 75,8 santimetreye tamamlanmıştır) Özd (1998)

ziyâde : Ar [sf.] Fazla, çok (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

ziyan : Fa [is.] Bir şey veya kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı, zarar (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

zuhur (idmek-etmek) : Ar [is.] Meydana çıkmak, baş göstermek, görünmek (Kubbealtı Lügatı, n.d.).

Z EK
YAPISAL BİNA SINIFLARI

Tablo Ek.25 Kâgir bina sınıflandırması - zamana bağlı

Kâgir Binalar				
Tam kâgir bina türü				
Yaşam süresi	**Gövde Duvarı**	**Açıklıkların Geçilmesi**	**Kenar-zıvana-**	**Harç**
1. Şekil Yapım Tam Kâgir				
2.000 yıl	taş (sağlam ve som)	tuğla veya taş kemerli	bakır	saf
1.000 yıl	taş (sağlam ve som)	tuğla veya taş kemerli	demir	saf
2. Şekil Yapım Tam Kâgir				
1.000 yıl	taş (iki tarafı katışıksız taş ve arası rıhtım)	tuğla veya taş kemerli	bakır	saf
5.000 yıl	taş (iki tarafı katışıksız taş ve arası rıhtım)	tuğla veya taş kemerli	demir	saf
3. Şekil Yapım Tam Kâgir				
200 yıl	taş (köşeleri katışıksız taş ve geri kalanı sıradan taş)	tuğla veya taş kemerli		
Yarı kâgir bina türü				
100 yıl *	taş *	Ahşap (tavan makas ve kalasları olarak belirtilmiştir)		

* Ara sıra kâgir yapının sağlamlığını kötü etkileyecek damlama ya da sızıntı gibi sorunların önüne geçilecek önlemlerin alınması gereklidir.

Tablo Ek.26 Ahşap bina sınıflandırması – alana bağlı

Ahşap Bina Türleri				
I. Derece	I. > 2000 zira (≈1150 m2)			
II. Derece		2.000 zıra < II. > 1.000 zira (≈1150-575 m2)		
III. Derece			1.000 zıra < III. > 500 zira (≈575-287 m2)	
IV. Derece				IV. < 500 zira (basit nitelikli) (≈287 m2)
Sıralama dışı (yoksulların çerçöpten yaptıracakları evler)				

Tablo Ek.27 Ahşap bina sınıflandırması – zamana bağlı

DAYANIM SÜRESİ / YAPISAL ELEMAN		I. Derece (Derece-i Ûla)	II. Derece (Derece-i Sâniye)	III. Derece (Derece-i Salise)	IV. Derece (Derece-i Rabia)	Derece Dışı
		2000 zîra üzeri (ve varsa3 kat)	1000-2000 zîra arası (ve varsa3 kat)	500-1000 zîra arası (ve varsa3 kat)	500 zîra altı	
		-100 sene-	-80 sene-	-50 sene-	-30 sene-	-20-25 sene-
Osm	*Türkçe*					
Sütun	*Kolon-dikme*					
Üst kat		Âdi yağhane	Âdeta yenidünya	Bayağı dünya	Yarım yenidünya (üst kat varsa)	
Orta kat		Âdi yağhane	Tam çifte yenidünya	Çap yenidünya	Yarım yenidünya (üst kat varsa)	
Alt kat		Kebir yağhane	Tam çifte yenidünya	Çap yenidünya	Adeta yenidünya	Çifte dolap
Payanda		Tam yenidünya	Âdi yenidünya	Âdi yenidünya	Yarım yenidünya	-
Taban		Battal meşe	Çifte meşe kirişi	Çifte meşe kirişi	Meşe kirişi	Orta kiriş
Kiriş		Merdiven çift yollaması (iri, kalın ağaçlardan)	Buçuklu yollama	Bayağı yollama	Döşeme kirişi-yollama Tavan kirişi-Rumeli kızanlığı	Rumeli kızanlığı
Mıkras	*Makas*	Battal meşe	Yenidünya	Yenidünya	Orta kirişi	Orta kirişi
Mâhiye	*Mahya*	Battal meşe	(Yenidünya)**	Yenidünya	Orta kirişi	Orta kirişi
Mertek		Âdi yollama	Âdeta yollama	Yollama	Rumeli kızanlığı	Sakarya kızanlığı
Kiremit tahtı	*Kiremit altı*	Âdi yollama	Âdeta yollama	Çap karasu tahtası	Çıralı mesned koğuşu	Çam tahtası
Çerçeve	*Doğrama*	Meşe	Meşe	Meşe	Meşe	Kestane ya da gülgen
Temel		En az 1/2 zîra yükseklikte, 8. maddeye uygun	Esasına uygun ve yeterli yükseklikte	Bahsi geçen sağlamlık kurallarına göre	Sağlamlığa dikkat edilerek, en az 1/2 ziîra	-
Temel-ilk kat arası	*Subasman*	Büyük kürsü taşları			Kürsü taşı ya da meşe kirişi	

** ayrıca belirtilmemiş fakat diğer tüm bina türlerinde makas ve mahya birlikte ve aynı tür yapı elemanı ile belirtildiğinden burada da aynı tutum tekrarlanmıştır

Kalfa onaylı düzenleme ve Allah'ın korumasıyla ifadesi de yer almaktadır.

Tablo Ek.28 Duvar türleri ve kalınlıkları

Duvar türleri	15 arşın (11,36607 m) yükseklikte sağlanması gereken en az duvar kalınlıkları	
som taştan duvar	1 arşın (0,757738 m)	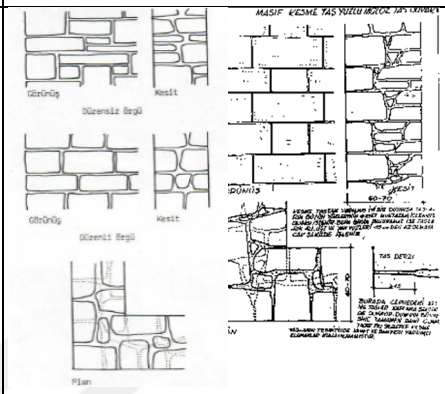 Eldem, S. H. (2009)
iki tarafı som, derunu hurda taşlı duvar	1,5 arşın (1,136607 m)	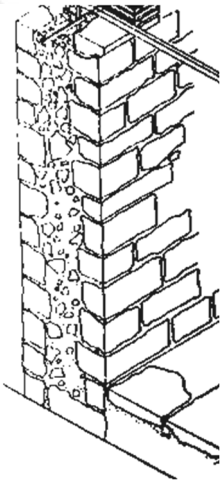 Tanyeli, G. (2017)
köşeleri som, araları bayağı taşlı duvar	1 arşın 18 parmak (1,316034 m)	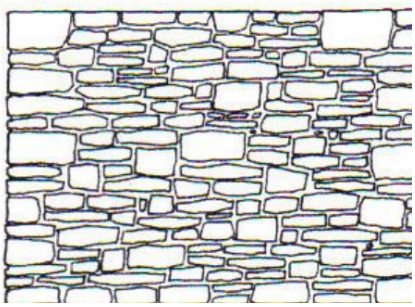 Eldem, S. H. (2009)

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR

Konferans Bildirileri

1. Bahçekapılı, N., Urfalıoğlu, N. (2019). Büyük Şehir Yangınlarının Yerleşim Dokusu ve Sosyal Yapıya Etkisi: İstanbul Örneği, 1. Mimarlık ve Şehircilik Semposyumu, 28-29 Mart 2019, Bildiri Özetleri Kitabı, s.196-197

2. Bahçekapılı, N., Urfalıoğlu, N. (2019). Earth Buildings and Fire Safety, Proceedings for the Seventh International Conference Kerpiç'19 Earthen Heritage, New Technology, Management 5-7 September 2019 Organized by Hasan Kalyoncu University & Kerpiç Network, s. 129-139